

שבוע פרשת בלק (בכל העולם - פרשת חוקת-בלק)

(28 June – 4 July 09)

ר' - י"ב תמוז ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתָיִךְ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּשְׁכַחְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מִצְוֶה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹוֶרָה הִנָּבֵל וְכֹזֹוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹוֶדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֹא־מִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדֶּךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתֶּךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנִנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֶמֶק סָפוֹת אֲמַדֶּךָ:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מַעֲזוֹ רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מִזְאֵב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוִים
 אֲשַׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִכְלֹנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוִים: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקִד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמִד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וּדְרָשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹוֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּם: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּכְמִיד יִחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדֶּךָ הִצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהַלְכְּתִי נִנְעֲרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדֶּךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדֶךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹוֶדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמִד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה עשרה שיושבין ט"ו תמוז, ה'תשמ"ב	ה
ד	שיחת שבת פרשת חוקת-בלק י"ב תמוז ה'תשמ"ב	יד
ה	שיחת יום א' פרשת פנחס י"ג תמוז ה'תשט"ו	כג
ו	לקוטי שיחות פרשת בלק (בלה"ק)	כה
ז	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בלק	לא
ח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק	מא
ט	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מד
י	ביאורים לפרקי אבות פרק ו משנה יא	מו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יא	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק	מח
יב	פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק	פג
יג	ספר המצוות לשבוע פרשת בלק	צא
יד	נביאים וכתובים שופטים פרק יח, דברי הימים-ב פרק יג-יד	צב
טו	מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף סד עד דף ע	צד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קכו
יז	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קכח
יח	לקוטי תורה - ד"ה וישלח יהושע - אדמו"ר הזקן	קכח
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קלא
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קלב
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קלב
כב	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קלג
כג	ספר המאמרים ה'תרפ"ז - אדמו"ר מוהרי"צ	קלג
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קלד
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קלו
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קלט
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת בלק ע"פ חומש "תורה תמימה"	קמא
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת בלק	קעד
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קעה

בס"ד*. ט"ו תמוז, ה'תשמ"ב**

עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם¹, ומבאר כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר
בעל הגאולה במאמרו 'דיבור-המתחיל' זה שניתן על-ידו לחגיגת י"ב תמוז
הראשונה (בשנת תרפ"ח), דהגם שגם אחד שיושב ועוסק בתורה ממשיך גילוי אלקות,
וכהמשך מאמר המשנה ומנין אפילו חמשה כו' אפילו שלשה כו' אפילו כו' אפילו
אחד כו', מכל-מקום, ההמשכה שעל-ידי תורה דברים היא המשכה נעלית יותר. דכמו
שבתפילה אמרו רבותינו ז"ל² תפילת רבים אינה נמאסת, כי על-ידי תפילת רבים נמשכים
י"ג מדות הרחמים שלמעלה מסדר השתלשלות, ויתירה מזו³ דההמשכה מלמעלה שעל-ידי
תפילת רבים היא לא לפי ערך האתערותא-דלתתא שלהם (גם לא לפי ערך האתערותא-
דלתתא דרבים), כמו-כן הוא בתורה, שעל-ידי לימוד התורה ברבים הוא המשכת י"ג מדות
הרחמים שלמעלה מסדר השתלשלות [דהגם שההמשכה דיי"ג מדות הרחמים על-ידי עסק
התורה הוא מצד מעלת התורה, דיי"ג המדות שהתורה נדרשת בהן הם כנגד י"ג מדות
הרחמים. דמזה מובן, שההמשכה דיי"ג מדות הרחמים היא גם כשאחד יושב ועוסק בתורה,
מכל-מקום המשכת י"ג מדות הרחמים על-ידי עסק התורה היא בעיקר על-ידי לימוד תורה
ברבים דוקא, היינו שהדרגא דיי"ג מדות הרחמים שנמשכת על-ידי עסק התורה ברבים היא
דרגא נעלית יותר], ויתירה מזו, שההמשכה שעל-ידי לימוד התורה דברים היא שלא לפי
ערך הלימוד של הרבים.

(ב) ויש לומר, שהדמיון דתורה לתפילה, מרומז גם במאמר המשנה הנ"ל ומנין אפילו אחד
שנאמר⁴ בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, דבכל המקום גו'
קאי על בית המקדש [מקום שהשכינה באה שם, אבוא אליך], שבו ניתן רשות להזכיר שם
המפורש [אזכיר את שמי]⁵, ובית המקדש שייך לעמוד העבודה, קרבנות⁶ ותפילה⁷
[ולהוסיף, שגם ברכת כהנים שבה היו מזכירים בבית המקדש את השם ככתבו⁸, היתה

(4) יתרו כ, כא.

(5) פרש"י עה"פ יתרו שם, מסוטה לח, א.

(6) דענינו של בית המקדש הוא "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הלכות בית הבחירה).

(7) דבית המקדש נקרא "בית תפילה" (ישעי' נו, ז). וגם עליית התפילות שמחוץ לביהמ"ק הוא ע"י ביהמ"ק - ראה ברכות ל, א. רמב"ם הל' תפילה פ"ה ה"ג. טוש"ע (ודאדה"ז) או"ח הל' תפלה סצ"ד ס"א-ב. ובירושלמי ברכות פ"ד ה"ה - בענין הנ"ל - מוסיף ומסיים: הה"ד כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים.

(*) ראה "מפתח" המאמרים שבריש סה"מ תרנ"ב-תרנ"ג ס"ע V ואילך. הוספות לסה"מ שם ע' שכה-שכו. לקמן ע' קג הערה 4 [קונטרס בר-מצוה תרנ"ג (קה"ת, תש"ס)].

(*) יצא לאור בקונטרס י"ט תמוז - תש"נ, "בקשר עם י"ט תמוז הבעל"ט, יום מלאות מאה ועשר שנים לכניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתו של אאע"ה (תר"ם - תש"נ), ויום השביעי דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג)*.. עש"ק פ' פינחס, שנת ה'תש"נ".

(**) מאמר זה הוא המשך למאמר ד"ה זה דיי"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב), שי"ל בקונטרס שלפני זה (יי"ג תמוז ה'תש"נ (נדפס לעיל ע' עג ואילך)), ולכן לא נכפלו כאן (רוב) הציונים והמ"מ שכבר נסמנו שם.

(1) אבות פ"ג מ"ו.

(2) ברכות ח, רע"א.

(3) ראה בארוכה במאמר דיי"ג תמוז ס"ד ואילך (לעיל ע' עו ואילך).

1 אחרי הקרבת תמיד של שחר⁸ (תחילת כל הקרבנות), וגם עכשיו קבעו חכמים ברכת כהנים
2 בתפלה⁹, ובתפלה עצמה - בברכת עבודה¹⁰. ובמשנה מביא פסוק זה (בכל המקום אשר
3 אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך) לענין השראת השכינה שעל-ידי לימוד התורה, ומזה
4 משמע שתורה ותפלה שייכות זו לזו ובענין זה במיוחד.

5 **ולהוסיף**, שהפירוש שבכל המקום אשר אזכיר את שמי גו' קאי על בית המקדש שבו
6 ניתן רשות להזכיר את שם המפורש, הוא פשוטו של מקרא¹¹ (תורה שבכתב),
7 והפירוש שאזכיר את שמי קאי על לימוד התורה הוא על-פי דרשת חכמינו ז"ל (תורה
8 שבעל פה). ועל-פי הידוע¹² שכל הענינים דתורה שבעל-פה נמשכים מתורה שבכתב, יש
9 לומר, דזה שהלימוד שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרויה הוא מהפסוק בכל
10 המקום אשר אזכיר את שמי גו' שבפשוטו קאי על בית המקדש ששייך לעמוד העבודה,
11 הוא, כי עיקר הענין דהשראת השכינה באופן דאבוא אליך, המשכת אור אין-סוף שלמעלה
12 מסדר השתלשלות (אבוא, אני בעצמי), הוא על-ידי קו העבודה, העלאה מלמטה למעלה.
13 וכמבואר בתניא¹³ דהטעם שעל-ידי תפילה נמשך אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות
14 [שעל-ידי המשכה זו נעשה שינוי בנבראים, לרפאות החולים ולברך השנים] הוא מפני
15 גודל העילוי דהעלאת 'מייין-נוקבין'. ועל-ידי התפילה באה אחר-כך המשכה זו גם בתורה.
16 **ועל-פי** מה שכתוב במאמר של בעל הגאולה (הובא לעיל סעיף א) דזה שעל-ידי תפילה
17 ועל-ידי תורה ממשיכים י"ג מדות הרחמים שלמעלה מסדר השתלשלות הוא
18 בעיקר בתפילת רבים¹⁴ ובתורה רבים, ועד שהמשכה שעל-ידי תפילת רבים ותורה רבים
19 היא שלא לפי ערך האתערותא-דלתתא (של הרבים), מובן, דענין הנ"ל שהמשכה
20 שלמעלה מסדר השתלשלות שבתורה היא על-ידי התפילה, מודגש עוד יותר בהמשכה
21 שעל-ידי הרבים. וכמו שנתבאר לעיל (במאמר די"ג תמוז¹⁵), דהטעם שענין ההמשכה שלא
22 לפי ערך ההעלאה שעל-ידי תורה רבים נלמד (במאמר דבעל הגאולה) מהמשכה
23 שעל-ידי תפילה רבים¹⁶, הוא, כי עיקר ומקור ענין זה הוא בתפילה, ועל-ידי-זה נמשך
24 אחר-כך גם בתורה.

25 **ג) והגם** שהמעלה דהעלאת 'מייין-נוקבין' ישנה לכאורה גם בתורה, וכמבואר במאמר דבעל
26 הגאולה¹⁷ שגם בתורה צריכה להיות עבודה ויגיעה, מכלל-מקום, עיקר הענין
27 דהמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות הוא על-ידי העלאת 'מייין-נוקבין' דתפילה דוקא¹⁸.

בתפילת יחיד (גם בכל השנה) נמשכים יגמה"ר, אלא שיש בזה
כמה חילוקי דרגות.

(15) סעיף ט (לעיל ע' פ).

(16) משא"כ ענין ההמשכה דאחד שיושב ועוסק בתורה אינו
נלמד מהמשכה שע"י תפילה, שהרי לפי הפירוש שבמס' אבות
מדבר הכתוב בתורה.

(17) סעיף ב.

(18) כדמוכח גם מהמבואר בקו"א שבהערה 13, שדוקא ע"י

(8) רמב"ם הל' נשיאת כפים פ"ד ה"ט והי"ד.

(9) שו"ע אדה"ז או"ח הל' נשיאת כפים סקכ"ח ס"א. וש"נ.

(10) סוטה לח, ב. שו"ע אדה"ז שם סי"ב. וש"נ.

(11) שהרי הוא פירוש רש"י.

(12) וכלשון הרגיל בש"ס "מנא הני מילי אמר קרא". וראה

לקו"ת ברכה צד, א ואילך. שה"ש יא, ד. ובכ"מ.

(13) קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

(14) ראה בארוכה אוה"ת שבת שובה ע' א'תסג ואילך, שגם

ונקודת הביאור בזה, שמעלת עבודת האדם (העלאת 'מייין-נוקבין') שעל-ידה נמשך אור
 אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות, היא (בעיקר) כשהעבודה היא בביטול¹⁹, וענין הביטול
 הוא בעבודת התפילה. שהגיעה בלימוד התורה, כיון שענין הלימוד הוא שיבין ושיג מה
 שלומד, לכן היגיעה בתורה, גם היגיעה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד²⁰, אף שיגיעה זו
 היא לא (רק) בשביל הבנת התורה אלא בכדי לשנות טבעו ורגילותו, אינה אמיתית ענין
 הביטול, כיון שגם הלימוד בפעם המאה ואחד הוא בהבנה והשגה. ועיקר הביטול הוא
 בעבודת התפילה, שהאדם המתפלל הוא כעבד²¹ בפני רבו²². ויש לומר, שגם העבודה
 בתפילה שבשביל עסק התורה (דכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו²³), כיון
 שהתפילה היא בשביל התורה שענינה הוא הבנה והשגה, אינה אמיתית ענין הביטול²⁴. ולכן
 עיקר הענין דהמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות (ומכל-שכן המשכה שלא לפי ערך
 ההעלאה) הוא על-ידי העלאת 'מייין-נוקבין' בתפילה, ועל-ידי-זה נמשך אחר-כך גם בתורה.
 שעל-ידי העבודה שבתורה [העבודה דתפילה שבשביל התורה, ולמטה מזה - העבודה
 דשונה פרקו מאה פעמים ואחד בכדי לשנות טבעו ורגילותו, ולמטה מזה - היגיעה בהבנת
 התורה], התורה שלומד היא כלי להמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות שעל-ידי התפילה.
 (ד) והנה²⁵ ענין זה (שעל-ידי התפילה נמשך אחר-כך גם בתורה) מרומז גם בשני פרקי
 תהלים השייכים ליום ההולדת²⁶ של בעל הגאולה בשנה זו (תשמ"ב), בפרק קב
 שסיימו לומר בערב יום ההולדת²⁷ ובפרק קג שהתחילו לומר ביום ההולדת. דבמזמור קב
 מתחיל בענין התפילה - תפילה לעני גו', ובתפילה עצמה - בתפילה שבתכלית הביטול,
 תפילה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו. וכתורת הבעל-שם-טוב הידועה²⁸ על
 הפסוק, שתפילת העני היא שלפני הוי' ישפוך שיחו. דזה שאינו מבקש שום דבר (גם לא
 ענינים רוחניים²⁹) וכל מבוקשו הוא לשפוך שיחו לפני הוי', הוא מפני גודל הביטול שלו.
 [ויש לומר, דענין זה (שאינו רוצה ואינו מבקש שום דבר גם לא ענינים רוחניים ורק לשפוך

(24) והגם דכיון שתפילה היא בקשת צרכיו נמצא לכאורה שכל תפילה היא בשביל ענין אחר - יש לומר: שצרכיו דעבד באים ע"י שמבקש מרבו (ובאופן דעבד המבקש), לכן, כשהעבד מבקש צרכיו מרבו (והבקשה שלו היא בביטול דעבד המבקש מרבו), לא נתערב "מציאות" שאינה עבדות, כי זהו הסדר דעבד. משא"כ כשהתפילה היא בשביל לימוד התורה. ועצ"ע.

(25) בהבא לקמן ראה גם (בקיצור) במאמר די"ג תמוז ס"ט (לעיל ע' פ).

(26) ראה מאמר הנ"ל הערה 59.

(27) אלא שאעפ"כ שייך הוא ליום ההולדת - ראה לעיל ח"א ע' רס הערה 51.

(28) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סי' צז (יג, ג).

(29) כמובן מהמשך הענין שבתורת הבעש"ט שהובא בספר אור המאיר פ' וישלח - נעתק לעיל ח"ג ע' קלד.

תפילה נעשה שינוי בנבואים, "משא"כ בתו"מ שאין שינוי בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש ובזרוע" - כי ההמשכה דלמעלה מהשתלשלות שעל ידה נעשה שינוי בנבואים היא דוקא ע"י העלאת מ"ן.

(19) ראה אוה"ת שבעה ערה 21.

(20) חגיגה ט, ב. וראה בארוכה תניא פט"ו.

(21) ראה אוה"ת נשא ע' ערה (בענין המעלה דתפילה לגבי תורה) "ע"י ביטול העבד ממשיך יהי רצון מה שלמעלה מהחכמה". וראה ברכות לד, סע"ב (הובא באוה"ת שם) דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחב"ד הוא לפי שהוא "כעבד לפני המלך".

(22) טושו"ע (וראדה"ז) או"ח הל' תפילה סו"ס צה. וראה גם שבת יו"ד, א. שו"ע אדה"ז שם סק"ד ס"ב.

(23) יבמות קט, ב.

1 שיחו לפני הוי' (הוא³⁰ על-דרך האהבה דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי³¹, וכלשון אדמו"ר
 2 הזקן³² "איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאיינ גן-עדן איך וויל ניט דאיינ עולם-הבא
 3 כו' איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין" (איני רוצה כלום, איני רוצה את הגן-עדן שלך, איני
 4 רוצה את העולם-הבא שלך, אני רוצה רק אותך). ויש לומר, דעל-ידי שאמר אדמו"ר הזקן
 5 איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין, ובפרט לאחר שזה נתפרסם על-ידי ה'צמח צדק', ניתן
 6 הכח³³ לכל אחד ואחד שהולך בעקבותיו (וואָס האַלט זיך אין דער קליאַמקע³⁴) שבנוגע
 7 לפועל על-כל-פנים יהיה אצלו מעין זה. ובפרט על-ידי לימוד תורתו של אדמו"ר הזקן
 8 (ועל-אחת-כמה-וכמה על-ידי לימוד ענין זה), שעל-ידי-זה מתייחדים ביחוד נפלא³⁵ עם
 9 תורתו של אדמו"ר הזקן, ועל-ידי-זה - עם אדמו"ר הזקן עצמו³⁶]. ובהמשך המזמור³⁷ אומר
 10 תכתב זאת לדור אחרון גו', דקאי על התורה שהיא נצחית. ויש לומר, שהקשר דשני
 11 הענינים הוא, כי הענין דנצחיות התורה בעבודת האדם הוא שהתורה שלומד היא חקוקה
 12 במוחו ולבו³⁸, שאז דוקא אין שייך שיהיה בזה שינוי (נצחיות), ובכדי שלימוד התורה שלו
 13 יהיה באופן דחקיקה הוא על-ידי הקדמת עבודת התפילה. ונקודת הביאור בזה, דענין
 14 החקיקה דתורה הוא (בעיקר) בתורה כמו שהיא בשרשה, בבחינת הכתר שלמעלה
 15 מחכמה³⁹. ולאחרי שנמשכה ונתלבשה בחכמה [דלמעלה, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר
 16 שירדה ונתלבשה בשכל האדם] היא באופן דכתיבה. ובכדי שלימוד התורה בהבנה והשגה
 17 יהיה באופן דחקיקה הוא על-ידי המשכת השורש דתורה (כתר) בתורה שלמטה. ויש לומר,
 18 דזהו מה שכתוב תכתב זאת לדור אחרון, תכתב לשון עתיד, שבכדי שהתורה שלומד תהיה
 19 אצלו בבחינת נצחיות (לדור אחרון), צריך להגיע לדרגת החקיקה דתורה שלמעלה מבחינת
 20 כתיבה, ולהמשיך משם בחינת הכתיבה דתורה, תכתב לשון עתיד. וזוהי השייכות דתכתב
 21 זאת לדור אחרון לתפילה לעני גו', שעל-ידי הקדמת הביטול דתפילה, ובפרט כשהתפילה
 22 היא בתכלית הביטול, שתפילתו היא שלפני הוי' ישפוך שיחו, על-ידי-זה הוא ממשיך גילוי
 23 אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות, והמשכה זו באה אחר-כך גם בלימוד התורה
 24 שלו, תכתב זאת לדור אחרון.

25 ה) ועל-דרך-זה הוא במזמור קג שמתחיל בענין התפילה - ברכי נפשי את ה', שהוא
 26 תפילת שבח והודיה, ובתפילה עצמה - תפילה שבתכלית הביטול.
 27 דהשבח וההודיה של דוד להקב"ה (ברכי נפשי את ה') היתה על כל מאורע ומאורע,

הע"י) "אנא נפשי כתבית יהבית" (לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. אוה"ת יתרו ע' תתקא ואילך), שהקב"ה "נתן" ו"הכניס" את עצמו בתורתו. והרי "צדיקים דומין לבוראן" (ב"ר פס"ז, ח. ובכ"מ).

(37) פסוק יט.

(38) להעיר מלקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד).

(39) ראה לקו"ת בחוקותי מו, ד.

(30) ראה גם לעיל ח"ג שם.

(31) תהלים עג, כה.

(32) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (דרמ"צ קלח,

סע"א).

(33) ראה עד"ז לעיל שם ע' קלז ואילך.

(34) ראה סה"מ תרפ"ד בהוספות ס"ע שנד.

(35) תניא פ"ה.

(36) וע"ד פי' הידוע במרו"ל (שבת קה, א - ע"פ גירסת

כדאיתא בגמרא⁴⁰ שדוד דר בחמשה עולמים ובכל עולם אמר שירה (חמשה ברכי נפשי⁴¹),
 דיש לומר, שכל מאורעות האדם נחלקים לחמשה סוגים (חמשה עולמים) ודוד אמר שירה
 להקב"ה על כל המאורעות, דאמירת שירה להקב"ה גם על ענינים דהיפך הטוב הנראה
 והנגלה הוא מפני גודל ועוצם הביטול. ובהמשך המזמור⁴² אומר ברכו ה' מלאכיו גבורי
 כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע⁴³, הקדמת נעשה לנשמע
 שהיתה הכנה לקבלת התורה. ויש לומר שהקשר דשני הענינים⁴⁴ הוא, כי הביטול דהקדמת
 נעשה לנשמע הוא לא רק בנוגע לקיום המצוות אלא גם בלימוד התורה⁴⁵. דעל-ידי שלפני
 מתן תורה הקדימו נעשה לנשמע, ניתן הכח לכל אחד מישראל שלימוד התורה שלו יהיה
 בביטול, באופן דתען לשוני אמרתך⁴⁶, כעונה אחר האומר⁴⁷, ועד שהדיבור שלו (בתורה)
 אינו תלוי ברצונו ובבחירתו⁴⁸, ועד שהביטול שלו כשעוסק בתורה הוא דוגמת הביטול
 דעל⁴⁹ כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן⁵⁰. וזוהי השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו⁵¹
 לברכי נפשי את ה', כי על-ידי עבודת התפילה, ובפרט כשהתפילה היא שאומר שירה על
 כל מאורע (חמשה ברכי נפשי), נמשך הביטול דתפילה גם בעסק התורה שלו.
 ויש להוסיף בביאור השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו לחמשה ברכי נפשי,
 דעיקר החידוש בביטול דלימוד התורה הוא בתורה שבעל-פה, שלימודה צריך להיות
 בהבנה והשגה [דכשאנו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד⁵²] ואף-על-פי-כן הלימוד הוא
 בביטול. ועל-דרך 'על כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן', דהגם שכל דיבור הוא דיבור פרטי⁵³
 (דענין ההתחלקות שייך להבנה והשגה בתורה), מכל-מקום על כל דיבור ודיבור פרוחה
 נשמתן. וזוהי השייכות דלשמוע בקול דברו לחמשה ברכי נפשי, כי החידוש בביטול דחמש
 פעמים ברכי נפשי (שבמזמור קג) על הביטול דלפני הוי' ישפוך שיחו (שבמזמור קב),
 הוא, שהביטול דלפני הוי' ישפוך שיחו הוא שאין נוגע לו שום דבר (כי כל מבוקשו הוא
 לדבר עם המלך), והביטול דחמש ברכי נפשי שאומר שירה על כל המאורעות (גם על
 ענינים דהיפך הטוב הנראה והנגלה) הוא שגם הענינים השייכים למציאותו הם בתכלית
 הביטול. ועל-ידי ביטול זה בתפילה נמשך אח"כ גם בעסק התורה שלו, שגם הלימוד
 בהבנה והשגה הוא בביטול.

(40) ברכות י"ד, א.

(41) לשון הגמרא בברכות שם. ובפרש"י שם: "לעיל חשיב להו". ואף דשירה השני' ("דלעיל") היא "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'", הרי בנ"י הקדימו נעשה לנשמע.

(42) פסוק יט.

(43) שבת פה, א.

(44) ובפרט שפסוק זה עצמו הוא אחד מחמשה השירות, תפילה.

(45) להעיר, שכשראה ההוא צדוקי שרבא "מעייין בשמעתא ויתבה אצבעתא דיד" תותי כרעא כו'" (טרדתו של רבא בלימוד התורה), אמר לי' "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו"

(שבת שם).

(46) תהלים קיט, קעב.

(47) ראה תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ. ובהוספות לתו"א שם (קי, ריש ע"ב) מקשר זה עם ענין נעשה ונשמע.

(48) הוספות לתו"א שם (קי, א ואילך).

(49) שבת פה, ב.

(50) הוספות לתו"א שם (קט, א).

(51) להעיר מאוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שפן) "לשמוע בקול דברו שיהי' תען לשוני אמרתך".

(52) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב, וש"נ.

(53) להעיר מלקו"ת במדבר יח, א.

1 (ו) וממשיך במאמר של בעל הגאולה⁵⁴ (לאחרי שמבאר שני הענינים דתפילה ותורה),
 2 דבריאת העולם היא בשביל ישראל ובשביל התורה, כמו שכתוב⁵⁵ בראשית
 3 ברא אלקים גו', בראשית הוא ב' ראשית, דבריאת העולם הוא בשביל ישראל שנקראים
 4 ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית⁵⁶. שהכוונה בבריאת העולם היא שישראל ילמדו
 5 תורה כמו שניתנה למטה בעולם הזה דוקא. ויש לומר, שהשייכות דב' ראשית ישראל
 6 ותורה למבואר לפני-זה בענין תפילה ותורה, היא, כי תפילה היא עבודת וביטול האדם
 7 (ישראל), ולכן שני הענינים דתפילה ותורה שייכים לב' ראשית ישראל ותורה⁵⁷. ומה
 8 שאומר במאמר "שישראל ילמדו תורה", יש לומר, כי ענין התפילה הוא העלאה מלמטה
 9 למעלה (יציאה מהעולם⁵⁸), והכוונה בבריאת העולם היא שיומשך גילוי אלקות בעולם,
 10 ולכן, כשמדבר בענין הכוונה שבבריאת העולם, אומר גם בנוגע לישראל "שישראל ילמדו
 11 תורה". ועל-פי-זה יש לבאר גם מה שמביא במאמר (בהמשך לענין שהכוונה בבריאת
 12 העולם היא שישראל ילמדו תורה) מה שאמרו רבותינו ז"ל⁴³ תנאי התנה הקב"ה עם מעשה
 13 בראשית אם יקיימו ישראל את תורתי כו', ומבאר, דיקיימו ישראל את תורתי הוא קיום
 14 המצוות [והלשון יקיימו ישראל את תורתי הוא, כי קיום המצוות צריך להיות על-פי התורה
 15 דוקא], כי זה שהעולם נברא בשביל התורה הוא (בלשון המאמר) שכל עניני העולם יהיו
 16 על-פי התורה, ופעולת התורה בעולם היא על-ידי קיום מצוות התורה⁵⁹.

17 (ז) והנה אחרי שמבאר במאמר שבבריאת העולם הוא בשביל ישראל ובשביל התורה
 18 ושקיום העולם הוא על-ידי קיום מצוות התורה, ממשיך במאמר⁶⁰ ביאור החילוק
 19 בין לימוד התורה דיחיד ללימוד התורה דרבים, שעל-ידי תורה דרבים נמשך אור עליון
 20 יותר, ומוסיף, שזה מובן במכל-שכן מזה שעל-ידי תפילת רבים ההמשכה היא שלא לפי
 21 ערך ההעלאה. ומסדר הענינים שבמאמר משמע, דזה שהלימוד שההמשכה שעל-ידי תורה
 22 מההמשכה שעל-ידי התפילה הוא באופן דמכל-שכן, שייך למבואר לפני-זה בענין הכוונה
 23 שבבריאת העולם. ויש לומר הביאור בזה, שהכוונה דדירה בתחתונים היא שעשיית הדירה
 24 (המשכת הגילוי אלקות בעולם) תהיה על-ידי האדם. וכיון שעבודת התפילה היא העלאה
 25 מלמטה למעלה, וההמשכה שעל-ידי התפילה היא מצד למעלה אלא שבאה על-ידי
 26 התפילה (עבודת האדם)⁶¹, לכן יש יתרון בהמשכה שעל-ידי התורה [שלימוד התורה של

54 סעיף ג.

55 בראשית א, א.

56 תנחומא (באבער) בראשית ג. ה. לקח טוב ר"פ בראשית.
 פרש"י ורמב"ן עה"פ. וראה ב"ר ר"פ בראשית. ויק"ר פל"ו, ד.
 57 להעיר מסה"מ פר"ת ע' רנא, דהחילוק שבין תפילה
 לתורה הוא כהחילוק שבין נש"י לתורה.

58 להעיר מזה שחסידים ואנשי מעשה היו מגיעים (בעת
 תפילתם) להתפשטות הגשמיים (שו"ע אדה"ז או"ח הל' תפילה
 סצ"ח ס"א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ה).

59 להעיר, שו"ה (דשם הוי") הם תורה ומצוות (תקו"ז ת"י

(כה, ב). אגה"ת ספ"ד. ובכ"מ). והרי המשכת הוי' (ז"א) למטה
 הוא ע"י ה' תתאה (מלכות).

אלא שמ"מ חילוק בין תורה לתפילה, דתפילה הוא בחי'
 י"ה (לקו"ת ראה כט, א ואילך), "נסתרות". משא"כ ו' (תורה)
 הוא המשכה למטה (אלא שהמשכתו הוא ע"י הה', מצוות).
 וראה לקו"ת שם (ל, ד) "בחי' ו"ה רומז לבחי' בוניך שהוא ענין
 דירה בתחתונים".

60 סעיף ד.

61 להעיר מסה"מ תרס"ה ע' קמג"ד.

האדם ממשיך גילוי אלקות בעולם] לגבי ההמשכה שעל-ידי התפילה. ועל-פי הידוע⁶² 1
 שאמיתית הענין דאין-ערוך הוא דוקא לגבי ה'עצמות', יש לומר, דענין ההמשכה שלא לפי 2
 ערך ההעלאה הוא בעיקר בהמשכה שעל-ידי התורה, כי בהמשכה זו דוקא נשלמת הכוונה 3
 דדירה בתחתונים, כוונת ה'עצמות'. ועל-פי-זה יש לבאר סדר הענינים במאמר, דזה 4
 שהלימוד שההמשכה שעל-ידי התורה מההמשכה שעל-ידי התפילה הוא באופן דמכל-שכן 5
 בא (דוקא) לאחר הביאור דכוונת הבריאה, כי בהמשכה שעל-ידי תורה ישנם שני ענינים, 6
 א' ההמשכה שעל-ידי תורה מצד מעלת התורה עצמה - דהמשכה זו היא למטה מההמשכה 7
 שעל-ידי התפילה (כנ"ל סעיף ג), וב' ההמשכה שעל-ידי תורה מצד זה שעל-ידה נמשך 8
 גילוי אלקות בעולם על-ידי עבודת (לימוד) האדם - דהמשכה זו היא למעלה מההמשכה 9
 שעל-ידי התפילה, כנ"ל. ולכן, לאחר הביאור בכוונת הבריאה [ושכוונה זו נשלמת על-ידי 10
 התורה], מוסיף שהלימוד של תורה מתפילה הוא באופן דמכל-שכן, שיש יתרון בהמשכה 11
 שעל-ידי תורה לגבי ההמשכה שעל-ידי תפילה. 12

(ח) ויש לקשר ענין זה עם המאמר 'דיבור-המתחיל' הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי⁶³ 13
 שאמר בעל הגאולה ב"ב תמוז הראשון (תרפ"ז)⁶⁴, דצריך להבין⁶⁵ אומרו הוי' לי 14
 בעוזרי, דמשמעות הלשון הוא שישנם כמה עוזרים (עוזרי לשון רבים) והבקשה היא שגם 15
 הקב"ה יהיה בין העוזרים, והרי כל ישראל מאמינים באמונה פשוטה שהוא יתברך לבדו 16
 הוא העוזר והמושיע לאדם בכל ענינו. וביותר אינו מובן, דמשמעות הלשון הוי' לי בעוזרי 17
 הוא שהעיקר הם העוזרים לשון רבים והבקשה היא שהקב"ה יצטרף אליהם. גם צריך 18
 להבין אומרו ואני אראה בשונאי (שיראה נקמה בשונאיו), דלכאורה הוה ליה לבקש שיעשו 19
 תשובה ויהפכו לאוהבים. ובפרט שדוד עצמו אמר⁶⁶ יתמו חטאים ולא חוטאים. [וביותר 20
 אינו מובן אומרו ואני אראה בשונאי, הרי חוש הראיה הוא מהחושים הכי נעלים, ועד 21
 שמהחידושים שיהיו לעתיד לבוא הוא⁶⁷ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'⁶⁸, ועל-דרך-זה 22
 הוא בנוגע למתן תורה שמעיקרי המעלות דמתן תורה הוא⁶⁷ אתה הראת לדעת גו'⁶⁹, 23
 ואף-על-פי-כן ביקש דוד ואני אראה בשונאי, שהראיה שלו תהיה בנקמת שונאיו]. גם צריך 24
 להבין השייכות דואני אראה בשונאיליהוי' לי בעוזרי. 25

ונקודת הביאור בזה (במאמר), דעוזרי קאי על הניצוצות המתבררים על-ידי עבודת האדם, 26
 שהם העוזרים של האדם. והבקשה הוי' לי בעוזרי היא, שעל-ידי העבודה דבירור 27
 הניצוצות (עוזרי) יהיה הוי' לי, שיומשך לו גילוי שם הוי' שלמעלה מסדר השתלשלות. 28
 ויש לומר, דעל-ידי שהמשכת הגילוי דשם הוי' לאדם (הוי' לי) הוא על-ידי בירור הניצוצות 29

(62) סה"מ תרנ"ב ע' ז ואילך. ובכ"מ.

(63) תהלים קיח, ז.

(64) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. תרפ"ז ע'

רא ואילך.

(65) ראה גם רד"ה הוי' לי בעוזרי בלקו"ת דרושים לשמע"צ

(פח, ב).

(66) תהלים קד, לה. וראה ברכות יו"ד, א.

(67) ראה תניא פל"ו (מו, א). לקו"ת צו יז, ב ואילך. ובכ"מ.

(68) ישעי' מ, ה.

(69) ואתחנן ד, לה.

1 (בעוזרי), הגילוי הוא בפנימיות. דהגילוי שנמשך לו מלמעלה בדרך אתערותא-דלעילא
 2 מצד עצמה, הוא בבחינת מקיף, ולכן אין לו קיום⁷⁰. ועל-דרך-זה הוא בנוגע להמשכה
 3 שנמשכת לו על-ידי בקשתו בתפילה. ולכן אומר הוי' לי בעוזרי, שהמשכת הגילוי דשם
 4 הוי' אליו היא לא בדרך נהמא דכיסופא⁷¹ אלא שזה (כאילו) מגיע לו עבור עבודתו בעבודת
 5 הבירורים, תכלית כוונת הבריאה. ועל-ידי-זה נעשה הוי' לי, שהוא מתאחד עם הגילוי,
 6 שלכן הגילוי הוא דבר קיים לעולם, דכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם⁷².

7 (ט) וממשיך בכתוב ואני אראה בשונאי, דבבירור הניצוצות ישנם שני ענינים בכללות. א'
 8 בירור הניצוצות שב'קליפת נוגה' על-ידי עבודת הצדיקים, וב' בירור הניצוצות
 9 שבג' קליפות הטמאות על-ידי עבודת התשובה. ולכן במקום שבעלי תשובה עומדין אין
 10 צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו⁷³, כי שורש הניצוצות שנפלו בג' קליפות הטמאות
 11 שמתבררים על-ידי בעלי תשובה הוא למעלה יותר משורש הניצוצות שנפלו בקליפת נוגה
 12 שמתבררים על-ידי הצדיקים⁷⁴. ועל-דרך-זה הוא בעבודת הצדיקים (ועמך כולם צדיקים⁷⁵),
 13 שיש יתרון בבירור דברי הרשות על-ידי העבודה דכל מעשיך יהיו לשם שמים⁷⁶ על בירור
 14 דברים הגשמיים שעל-ידי קיום המצוות. דכיון שדברי הרשות, גם כשעושה אותם לשם
 15 שמים הם נשארים דברי הרשות (מעשיך), לכן, על-ידי בירור דברי הרשות נשלמת יותר
 16 הכוונה דדירה בתחתונים, תחתון⁷⁷ שאין תחתון למטה ממנו⁷⁸. ולכן, העליה שנעשית
 17 בנשמה על-ידי ירידתה למטה [שעיקר העליה היא על-ידי-זה שבירידתה למטה היא
 18 משלימה הכוונה דדירה בתחתונים⁷⁹] היא בעיקר על-ידי בירור דברי הרשות. וזהו ואני
 19 אראה בשונאי, שעל-ידי בירור הניצוצות שבשונאי - הניצוצות שבדברים האסורים,
 20 ועל-דרך-זה הניצוצות שבדברי הרשות, שגם הם נכללים ב"שונאי" כתורת הבעל-שם-טוב
 21 הידועה⁸⁰ על הפסוק⁸¹ כי תראה חמור שונאך - באים לראיה באלקות, ואני אראה⁸².

22 יו"ד) והנה מבואר בכמה מקומות⁸³ שעבודת הצדיקים היא בהם עצמם, וענין התשובה
 23 הוא שהאדם פועל גם בדבר שחוץ ממנו ומאיר את העולם. ועל-פי-זה יש
 24 לומר, שהענין ד"אני אראה" בכללות הוא, נוסף על בירור דברי הרשות (בשונאי), אלא

ואילך), שהיתרון בעבודה דכל מעשיך לשם שמים על העבודה
 דקיום המצוות הוא ע"ד מעלת הבע"ת על צדיקים.

(79) ראה לקו"ש חט"ו ע' 242 ובהערות שם.

(80) "היום יום" כח שבט. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ

ח"ג ע' שכה. כתר שם טוב הוספות סי' טז [בהוצאת תשנ"ט -
 סי' כא].

(81) משפטים כג, ה.

(82) ד"ה הוי' לי בעוזרי תרפ"ז בסופו. וראה גם לקו"ת
 דרושים לשמע"צ שם (צ, ב).

(83) סה"מ תרפ"ג ע' רכב. ה'תש"ט ע' 184.

(70) ראה לקו"ת ויקרא ב, סע"ב ואילך.

(71) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ד.

(72) ויק"ר פ"ב, ב. מדרש שמואל פ' יט. נת' בלקו"ת במדבר

ט, ג ואילך. ובכ"מ.

(73) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, מברכות לד, ב.

(74) ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ קצא, א.

(75) ישעי' ס, כא.

(76) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע או"ח

סרל"א.

(77) תניא רפ"ל.

(78) ראה לעיל ח"ב ע' כג ואילך. וראה בארוכה שם (ע' כח

גם על-ידי לימוד התורה עם זולתו. וכדמשמע במאמר (די"ב תמוז תרפ"ז) דזה שאמרו רבותינו ז"ל⁸⁴ הבא לטהר מסייעין לו, דמשמעות לשון לטהר (ולא ליטהר) הוא לטהר אחרים, כי העזר והסיוע דניצוצות המתבררים (מסייעין לשון רבים, על-דרך בעוזרי) כשבא לטהר אחרים הוא באופן נעלה יותר.

ועל-פי-זה יש להוסיף עוד ענין במעלת עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, דכיון שאין דיעותיהן שוות⁸⁵, הרי כל אחד מהעשרה יש לו ההסברה משלו (בענין שלומדים), ועל-ידי שלומדים יחד וכל אחד אומר ההסברה שלו למשתתפים בשיעור, יש בזה גם המעלה דעסק התורה עם זולתו. ועוד ענין בזה, דעל-ידי שעשרה מישראל עוסקים בענין אחד, בתורה או בתפילה או בקיום מצוה, נוסף בהם ענין חדש - ענין הציבור⁸⁶, אור העולה על כולנה⁸⁷.

יא) והנה לשון רבותינו ז"ל הוא הבא לטהר מסייעין לו. שכשבא לטהר אחרים, הסיוע הוא מיד כשבא לטהר. ומזה מובן, שכל אלה שמסרו עצמם למלאות שליחותו של בעל הגאולה בכלל, ובפרט בשליחות⁸⁸ לייסד שיעורים ברבים, שעל-ידי ההתמסרות עצמה (אריינווארפן זיך אין דער אַרבעט, עוד לפני העשיה בפועל) נמשך סיוע ונתנת כח נוספים להצליח עוד יותר במילוי השליחות.

ויהי רצון, שעל-ידי ההתמסרות והנתינה למלאות שליחותו של בעל הגאולה, ובפרט אֶז מ'האַלט שוין (שכבר אוחזים) באמצע, והוי' לי (לכל אחד מהמתעסקים בזה) בעוזרי לסיים את השליחות בתכלית השלימות, נזכה מיד לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו. וכיון שנמצאים כעת ביום זכאי - יום השלישי⁸⁹ שהוכפל בו כי טוב⁹⁰, ויום החמשה עשר בחודש הגאולה שבו קיימא סיהרא באשלמותא⁹¹ (השלימות דחודש הגאולה), הרי הזכות של 'יום זכאי' ימהר⁹² עוד יותר את הגאולה, במהרה בימינו ממש.

(84) שבת קד, א.

(85) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א.

(86) דענין ציבור הוא לא צירוף של עשרה יחידים, כ"א שנעשה מציאות חדשה, וכמו שהאריך בזה בצפ"נ - ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב ואילך.

(87) ראה שעהיוה"א רפ"ב. ובכ"מ.

(88) ראה במאמר די"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב) ס"ב (לעיל

ס"ע פב).

(89) ולהעיר, שגם ענין זה שייך לגאולת י"ב תמוז, כי

הקביעות די"ב תמוז בשנת הגאולה (תרפ"ז) ה' ביום השלישי, וראה בארוכה לעיל ח"ב ע' קמב השייכות ד"שלישי" לפדה בשלום נפשי.

(90) פרש"י עה"פ בראשית א, ז, מב"ר פ"ד, ו.

(91) זהר ח"ב רטו, א. וראה גם שם ח"א קנ, רע"א. רכה,

סע"ב. רמט, ב. ח"ב פה, רע"א.

(92) דמגלגלין זכות ליום זכאי - תענית כט, א.

בס"ד. שיחת שבת פרשת חוקת-בלק, י"ב תמוז ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- 1 יב. ...נוסף על זה שי"ב תמוז חל בשבת, הרי זו שבת שקורין בה ב' פרשיות - פרשת חוקת ופרשת בלק.
- 2 ואם-כן, ישנם בזה ג' ענינים: (א) פרשת חוקת בפני עצמה, (ב) פרשת בלק בפני עצמה, (ג) חיבור ב' הפרשיות
- 3 חוקת-בלק ביחד.
- 4 ובהקדים:
- 5 בפרשת השבוע שקורין בשבת זו ישנו חילוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ: בארץ ישראל קורין בשבת זו
- 6 פרשת בלק בלבד, ובחוץ-לארץ קורין ב' הפרשיות חוקת-בלק ביחד. וטעם הדבר: חג השבועות חל בשנה זו
- 7 ביום ששי, ולכן, יום השבת שלאחריו היה בארץ ישראל "אסרו חג", ושם קראו בשבת הנ"ל פרשת נשא (על-פי
- 8 סדר הפרשיות שקורין בכל שבת), אבל בחוץ-לארץ היה יום השבת הנ"ל יום-טוב שני של גלויות, ולא קראו
- 9 אז את פרשת השבוע בהתאם לסדר הפרשיות, אלא הקריאה השייכת ליום-טוב. וכך נמשך החילוק בקריאת
- 10 התורה בין ארץ ישראל לחוץ-לארץ עד לשבת זו - שבה מחברים בחוץ-לארץ את ב' הפרשיות חוקת-בלק,
- 11 ועל-ידי-זה משתווים מכאן ולהבא עם בני ארץ ישראל שקורין בשבת זו פרשת בלק.
- 12 והנה, במדינה ההיא שבה אירעה פרשת המאסר והגאולה [ואשר בה נמצאים עדיין "זרעו בחיים", היינו,
- 13 שזרעו, זרע זרעו, וזרע דורע זרעו (דור רביעי) נמצאים שם באופן ד"זרעו בחיים", ועד שהם מוסרים נפשם על
- 14 קיום התורה ומצוותיה באופן האפשרי (מלבד בנוגע לענינים שבהם "אונס רחמנא פטריה")], וכן במדינה זו,
- 15 וכן בשאר המקומות בחוץ-לארץ, ששם נמצאים רוב מנין ורוב בנין דכללות עם ישראל - קורין בשבת זו ב'
- 16 הפרשיות חוקת-בלק ביחד.
- 17 וביחד עם זה - הנה מאחר שבני חוץ-לארץ קשורים ומאוחדים עם בני ארץ ישראל, הנה גם בחוץ-לארץ
- 18 מודגש הענין דפרשת חוקת בפני עצמה ופרשת בלק בפני עצמה (בדוגמת קריאת פרשת בלק בלבד בארץ
- 19 ישראל):
- 20 הוזכר לעיל (סעיף א') אודות מנהג תימן (שאצלם נשתמרו בטהרתם מנהגי ישראל לפני מאות שנים) שכאשר
- 21 קורין ב' פרשיות מחוברות, אזי מסיימים את קריאת הפרשה הראשונה על-ידי קרוא אחד, ומתחילים את קריאת
- 22 הפרשה השנייה עם קרוא נוסף. ובזה מודגש שגם כאשר קורין ב' פרשיות ביחד, ישנו גם הענין הפרטי דכל
- 23 פרשה בפני עצמה.
- 24 ונוסף לזה - גם למנהג רוב קהילות ישראל לחבר את קריאת ב' הפרשיות (סיום פרשה הראשונה והתחלת
- 25 הפרשה השנייה) על-ידי הקרוא הרביעי - הרי ידוע המנהג שכאשר כל אחד ואחד מעביר את הסדרה "שנים
- 26 מקרא ואחד תרגום" לעצמו, אומרים הן את ההפטרה דפרשת חוקת והן את ההפטרה דפרשת בלק (אף-על-פי
- 27 שבציבור אומרים רק הפטרה אחת (דפרשת בלק), מפני טירחא דציבורא, וכיוצא-בזה). ובזה מודגש הענין
- 28 הפרטי של כל פרשה בפני עצמה.
- 29 ומלבד הענין הפרטי שבכל פרשה בפני עצמה, ישנו ענין נוסף - חיבור ב' הפרשיות יחד, היינו, שב'
- 30 הפרשיות נעשים לסדרה אחת, שיש לה שני שמות: "חוקת-בלק".
- 31 ומובן גודל העילוי בדבר שיש לו שני שמות (יותר משם אחד) - על-דרך שמצינו במדרשי רבותינו ז"ל
- 32 שמשה רבינו נקרא בשבעה שמות, משיח צדקנו נקרא בשמונה שמות, ובמקום אחר איתא שמשה רבינו נקרא
- 33 בעשרה שמות, וכיוצא-בזה. ומובן, גודל העילוי שבמספרים אלו.
- 34 [דרך אגב: מאחר שהוזכר אודות חשיבותם של מספרים מסויימים - ישנו ענין הדורש ביאור בפרקי אבות
- 35 בפרק שלומדים בשבת זו - פרק חמישי:
- 36 בפרק זה מובאים כמה ענינים שהם במספר עשרה - "עשרה מאמרות", "עשרה נסים", וכיוצא-בזה, וכן
- 37 מובאים ענינים שהם במספר שבעה, ובמספר ארבעה. ומובן, שהדבר קשור עם גודל החשיבות שבמספרים אלו.
- 38 ועל-פי-זה צריך להבין: מדוע לא הובאו בפרק זה ענינים שהם במספר שמונה - שזהו מספר חשוב ביותר,
- 39 ועד שבמדרש "מעשה תורה" ישנו פרק שלם המדבר אודות גודל החשיבות דמספר שמונה. ואין כאן מקומו].

- יג. והנה, מאחר ששני שמות אלו ("חוקת-בלק") הם שמות של ענין אחד (סדרה אחת, המורכבת מחיבור ב' פרשיות) - מובן, שהם שייכים זה לזה.
- וכפי שהדבר מתבטא בהלכה בפועל - בנוגע לכתיבת שטרות על-פי תורה, שכאשר יש לאדם אחד כמה שמות, אזי צריכים לכתוב את כל השמות בשיטה אחת (אמנם צריך להיות הפסק וריח דאות אחת בין שם אחד למשנהו, אבל כל השמות צריכים להיות כתובים בשיטה אחת, מאחר שכולם שמות של אדם אחד).
- ולכאורה, לא זו בלבד שב' השמות "חוקת" ו"בלק" הם דברים נפרדים, אלא הם הפכיים זה מזה:
- "חוקת" מורה על קיום רצונו של הקב"ה, גם כאשר מדובר אודות דבר שלמעלה מטעם ודעת - "חוקה חקקתי גזירה גזרתי". ובלשון חכמינו ז"ל (הובא בפירוש רש"י ריש פרשתנו) "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה".
- ולעומת זאת - ענינו של "בלק" הוא באופן הפכי לגמרי, היינו, שהוא מנגד לרצון הקב"ה אפילו בדבר המובן בשכל הפשוט.
- דהנה, בלק שלח להודיע לבלעם "הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ וגו'", ודבר זה אינו לפי רוחו כלל. וכל זה - למרות שזהו ענין שכלי:
- "עם יצא ממצרים" - מובן בשכל הפשוט שמקומם של בני ישראל אינו במצרים, וכללות הענין דגלות מצרים היה רק מפני גזירת הקב"ה "ועבדום וענו אותם" במשך זמן מסויים, ולכן, תיכף ומיד כשנסתיים זמן זה יוצאים בני ישראל ממצרים. ובלשון חכמינו ז"ל: "כיון שהגיע הקץ לא עיכבן המקום כהרף עין".
- "הנה כסה את עין הארץ" - מציאות העולם כולו, השמים והארץ וכל צבאם, היא "בשביל ישראל", זאת אומרת, שבכל רגע ורגע מהווה הקב"ה את מציאות העולם מאין ואפס המוחלט (כתורת הבעל-שם-טוב הידועה), וכל זה - "בשביל ישראל". ואם-כן, מהו הפלא בזה ש"ויכס את עין הארץ", במה נחשב מה ש"כסה את עין הארץ" לעומת הענין שבריאת והתהוות מציאות העולם כולו היא "בשביל ישראל"?
- ואם-כן, אף-על-פי שכללות הענין ד"העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ" הוא ענין המובן בשכל, אף-על-פי-כן, מציאותו של "בלק" היא בניגוד לענין זה, ועד שמוכן לתת לבלעם "מלוא ביתו כסף וזהב" כדי שיסייע לו להלחם עם בני ישראל!
- ונמצא - ש"בלק" הוא בניגוד מוחלט ל"חוקת", מאחר ש"בלק" מנגד לרצונו של הקב"ה אפילו בדבר שכלי ("העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ") - היפך לגמרי מהענין ד"חוקת", קיום רצונו של הקב"ה אפילו בדבר שלמעלה מטעם ודעת, "חוקה חקקתי גזירה גזרתי". ואם-כן, נשאלת השאלה: כיצד אפשר לחבר ב' ענינים אלו ביחד?!
- יד. ולהבין זה - צריך לבאר תחלה כיצד יתכן בכלל שפרשה שלימה בתורה נקראת בשם "בלק" - הרי נאמר "זכר צדיק לברכה" (כמובא בפירוש רש"י ריש פרשת נח), ולעומת זאת - "ושם רשעים ירקב" (כמובא בפירוש רש"י בנוגע לאנשי סדום (לך יג, יג)), ואם-כן, מאחר שבלק היה רשע, נכלל שמו בגדר ד"שם רשעים ירקב", וכיצד יתכן שישנה פרשה בתורה הנקראת על שמו?!
- ומובן בפשטות שאין לומר שהיות שהשם "בלק" מופיע בתחילת הסדרה, לכן אין ברירה אחרת אלא לקרוא לפרשה זו בשם "בלק" - כי הקב"ה היה יכול לסדר את התחלת הפרשה באופן אחר.
- בשלמא בנוגע לפרשת "קרח", אין להקשות כיצד יתכן שפרשה בתורה נקראת בשם זה - כי: לכל לראש - הרי קרח היה יהודי, וידוע הכלל ד"זרוק חוטרא לאורא על עיקריה קאים", ובפרט על-פי המבואר בפירוש רש"י (קרח, טז, ז) שקרח "פיקח היה", וטעותו היתה לפי ש"ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו . . וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כו'", שזהו ענין הקשור עם עבודה בבית המקדש!
- ובפרט על-פי הידוע גודל מעלתו של קרח בפנימיות הענינים - שקרח רצה שהלויים יהיו למעלה מהכהנים, בדוגמת אופן ההנהגה דלעתיד לבוא, כמבואר בתניא (פרק נ') ש"לעתיד שהעולם יתעלה יהיו הם (הלויים) הכהנים, וכמו שכתב האר"י ז"ל על הפסוק והכהנים הלויים, שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד" (וזהו "והכהנים הלויים" - שמעלת הכהנים תתבטא בזה שהם לויים), שענין זה קשור עם מעלת הגבורות על החסידים, "כמעלת הזהב על הכסף" (תניא שם) - זאת אומרת, ששאיפתו של קרח תתגשם בפועל לעתיד לבוא!

- 1 וּמִבּוֹכָן, שֶׁאֲצֵל יְהוּדֵי כ'קֶרַח' - אֵין תְּפִיסַת מָקוֹם לַעֲוֹנָשׁ שֶׁל בְּלוּעִים וּשְׂרופִים וְכו' בִּיחַס לַעֲיָקֶר הָעֲנִין: נִצְחֹן
- 2 שִׁיטָּתוֹ דְּמַעֲלַת הַגְּבוּרוֹת עַל הַחֲסִדִּים - לַעֲתִיד לְבֹא!
- 3 וּלְכֵן, מִבְּלִי הִבֵּט עַל מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִיל (שִׁיחַת ג' תְּמוֹז סְעִיף י"ח וְאֵילָךְ) שֶׁג' הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁם "קֶרַח" מוֹרִים
- 4 עַל שִׁנּוּי בְּצִיּוֹר אוֹת ה"א שֶׁבּוֹ נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה נְכִי: בְּאוֹת קו"ף יוֹרֵד קוֹ הַשְּׂמָאֲלִי לְמַטָּה בִּיּוֹתֵר, בְּאוֹת חִי"ת
- 5 מִחוּבֵּר קוֹ הַשְּׂמָאֲלִי עִם ב' הַקִּין, וּבְאוֹת רִי"ש חֲסֵר לְגַמְרֵי קוֹ הַשְּׂמָאֲלִין, הֵיִינוּ, שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל "קֶרַח" הוּא לְהֵרוֹס
- 6 אֶת הָעֲנִין דְּאוֹת ה"א שֶׁעַל־יְדָה נִבְרָאָה מִצִּיּוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה - הִרִי כָל זֶה הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ לַעֲוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל בְּנוֹגֵעַ
- 7 לַעֲוֹלָם הַבָּא, לַעֲתִיד לְבֹא, תִּתְּגַלֶּה מַעֲלָתוֹ שֶׁל "קֶרַח" בַּהֲתַאֵם לְאַמִּיתִית עֲנִינוּ.
- 8 וְכִידּוּעַ הַפִּירוּשׁ בְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אוֹדוֹת קֶרַח וְעִדְתּוֹ שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לַעֲוֹלָם הַבָּא - שְׁזָהוּ לְפִי שֶׁהֵם בְּדֶרֶגָה
- 9 עֲלִיוֹנָה עַד כִּדִּי כַךְ שֶׁעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב לְשֹׁכֵר עֲבוּרִים!
- 10 וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן בְּפִשְׁטוֹת מְדוּעַ יִשְׁנָה פֶּרֶשָׁה בְּתוֹרָה בִּשְׁם "קֶרַח" - כִּי מִצַּד אֲמִיתִית וּפְנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים הִרִי
- 11 מַעֲלָתוֹ שֶׁל "קֶרַח" גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר.
- 12 אֲבָל כְּאִשֶּׁר מְדוּבָּר אוֹדוֹת פֶּרֶשַׁת "בִּלְק" - צִרִּיךְ לְהַבִּין: כִּי־צַד יִתְכַּן שֶׁפֶּרֶשָׁה בְּתוֹרָה נִקְרָאת בִּשְׁם זֶה - שֵׁם
- 13 שֶׁל גּוֹי רָשָׁע, וּבְפֶרֶט עַל־פִּי הַמְּבֹאֵר ב'אֹר הַתּוֹרָה' (פֶּרֶשְׁתָּנוּ ע' תִּתֵּן וְאֵילָךְ) שֶׁהֵשֵׁם בִּלְק הוּא מִלְשׁוֹן "בּוֹלְקָה
- 14 וּמְבּוֹלְקָה", שְׁזֶה מוֹרָה עַל הַיֶּפֶךְ הָעֲנִין דִּישׁוּב הָעוֹלָם, הַיֶּפֶךְ הַבִּנְיָן וְהַתִּיקוֹן?!
- 15 טו. וְהִבִּיאֹר בְּזֶה:
- 16 כִּלְלוֹת הָעֲנִין דֶּהֱתָהוּוֹת מִצִּיּוֹת שֶׁל "רַע" בַּעֲוֹלָם - הִרִי זֶה כִּדִּי שִׁיחִיָּה הָעֲנִין ד'גַּם רָשָׁע לְיוֹם רַע", הֵיִינוּ,
- 17 "שִׁישׁוּב מִרְשָׁעוֹ וַיַּעֲשֶׂה הָרַע שֶׁלּוֹ יוֹם וְאוֹר לְמַעֲלָה" (תֵּינִי פֶרֶק כ"ז), כִּידּוּעַ שִׁיּוֹם" מוֹרָה עַל עֲנִין הָאוֹר וְהַגִּילּוּי,
- 18 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאוֹר יוֹם". וְזֶהוּ "וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רַע", שֶׁמֵּהִפְכִּים אֶת הָרַע לַעֲנִין שֶׁל "יוֹם וְאוֹר",
- 19 עַל־דֶּרֶךְ הָעֲנִין ד'לֵילָה כִּיּוֹם יֵאִיר".
- 20 וְזֶהוּ כִּלְלוֹת הַכוּוֹנָה דְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם - לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאַתְכַּפִּיא
- 21 סְטְרָא־אַחֲרָא, וְעַד שֶׁאַתְהַפְכָּא חֲשׁוּכָא לְנִהוּרָא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה "אַסְתַּלַּק יִקְרָא דְּקַב"ה בְּכוֹלָהוּ עֲלִמִּין", שְׁזָהוּ גִילּוּי
- 22 אוֹר נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר, כְּמִבּוּאֵר (בְּאַרוּכָה, אוֹ בְּקִיצוֹר וּבְרִמּוֹז) בַּהֲמִשָּׁךְ הַהִילּוּלָא (ד'יְבוּרָה־מִתְחִיל' בְּאַתִּי לְגַנִּי ה'שִׁי"ת).
- 23 וְזֶהוּ גַם כִּלְלוֹת עֲנִינוּ שֶׁל "בִּלְק", שֶׁתְּכִלִּית הַכוּוֹנָה בְּזֶה הִיא - לְהַפּוֹךְ זֹאת לְקִדּוּשָׁה, אֶתְהַפְכָּא חֲשׁוּכָא לְנִהוּרָא.
- 24 וְעַל־דֶּרֶךְ לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל: "אוֹתָן מַצְעוֹת שֶׁהֲצִיעָה לוֹ בְּאִסּוּר הֲצִיעָה לוֹ בְּהִיתָר", הֵיִינוּ, שֶׁאוֹתוֹ עֲנִין שֶׁהִיא
- 25 קוֹדֵם בְּאוֹפֵן שֶׁל אִסּוּר, תְּכִלִּית הִירִידָה, הִרִי הוּא מִתְהַפֵּךְ לְהִיתָר, וְעַד לַעֲנִין הַקְּשׁוֹר עִם מִצְוָה הַכִּי נַעֲלִית.
- 26 טז. עַל־פִּי־זֶה יוֹבֵן מָה שִׁישׁ פֶּרֶשָׁה בְּתוֹרָה הַנִּקְרָאת בִּשְׁם "בִּלְק" - וּבַהֲקִידִים: נּוֹסֵף עַל תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב
- 27 אֲשֶׁר כָּל דְּבַר שִׁיחִיָּה רּוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ הִרִי זֶה בַּהֲשַׁגְחָה פֶּרִטִית (וְלֹא בְּמַקְרָה חֲסִי־שׁוֹלוֹם), וַיֵּשׁ בְּזֶה הוֹרָאָה
- 28 בְּעִבּוּדָתוֹ לְקוֹנוֹ - יְדוּעָה גַּם תּוֹרַת הַמַּגִּיד (לְקוּטִי־אַמְרִים סִימֵן רִי"ג): "כֹּל הַדְּבָרִים שֶׁכָּל מָה שֶׁרּוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ
- 29 וְכָל הַמַּקְרִיּוֹת שִׁיקְרָה לְאָדָם הַכֹּל הֵם בְּאִים לְהַתְעוֹרֵר אוֹתוֹ", וְלֵכֵן, גַּם כְּאִשֶּׁר רּוֹאֶה דְּבַר בְּלִתִּי רְצוֹן, הֵנָּה אֵפִילוֹ
- 30 אִם נִדְמָה לוֹ שְׁזָהוּ בְּמַקְרָה בִּלְבָד (כִּי הוּא לֹא הַתְּכוּוֹן לְרֹאוֹת זֹאת, וּפְלוֹנִי לֹא הַתְּכוּוֹן לְהִרְאוֹת לוֹ זֹאת), עֲלִיו
- 31 לְדַעַת שְׁזָהוּ "כְּמִשְׁלֵם מִי שֶׁרּוֹאֶה בְּמִרְאָה, שֶׁרּוֹאֶה כְּנִגְדּוֹ פֶּרֶצוּפוֹ", הֵיִינוּ, שֶׁגַּם אֲצִלוֹ יִשְׁנֵם עֲנִינִים אֱלוֹ בְּדִקְוֹת
- 32 עַל־כָּל־פְּנִים, וְלִכְּן מֵרָאִים לוֹ זֹאת "בְּמִרְאָה", "כִּדִּי לְתַקְנָם וְלַהֲעֲלוֹתָם".
- 33 זֹאת אוֹמֵרֵת: מֵאַחֵר שֶׁאָדָם קָרֹב אֲצֵל עֲצָמוֹ, מוֹכֵן, שֶׁאֵינוֹ יֹכֹל לְרֹאוֹת וּלְהַרְגִּישׁ אֶת הַחֲסִירוֹנוֹת שֶׁלוֹ. וְלִכְּן
- 34 מֵרָאִים לוֹ חֲסִרוֹן זֶה אֲצֵל אָדָם אַחֵר, וְכְּאִשֶּׁר רּוֹאֶה זֹאת אֲצֵל הַזּוֹלָת, הִרִי הוּא מִבֵּין שֶׁאֵין זֶה בְּמַקְרָה חֲסִי־שׁוֹלוֹם,
- 35 אֲלֵא הִרְאוּ לוֹ זֹאת בַּהֲשַׁגְחָה פֶּרִטִית, כִּדִּי שִׁידַע שֶׁגַּם אֲצִלוֹ יֵשׁ חֲסִרוֹן זֶה (בְּדִקְוֹת עַל־כָּל־פְּנִים), כִּי רְאִיתָ הַדְּבַר
- 36 אֲצֵל הַזּוֹלָת הִיא "כְּמִשְׁלֵם מִי שֶׁרּוֹאֶה בְּמִרְאָה, שֶׁרּוֹאֶה כְּנִגְדּוֹ פֶּרֶצוּפוֹ". וּמוֹכֵן, שֶׁאֵין כּוֹוֹנַת הַדְּבַר לְגִירוֹם לוֹ צַעַר,
- 37 אֲלֵא הַכוּוֹנָה הִיא - "כִּדִּי לְתַקְנָם וְלַהֲעֲלוֹתָם".
- 38 וְעֲנִין זֶה שִׁיִּיךְ גַּם כְּאִשֶּׁר מֵרָאִים לוֹ עֲנִין הַקְּשׁוֹר עִם גּוֹי - "בִּלְק". דִּהְנֶה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁאֵין לוֹ שִׁיכּוֹת כֹּלל
- 39 עִם גּוֹי, וְכִפִּי שֶׁמִּבְרַךְ בְּכָל יוֹם "שֶׁלֹּא עֲשֵׂנִי גּוֹי", הֵיִינוּ, שֶׁמּוֹדָה לְהַקְב"ה שֶׁאֵין לוֹ שִׁיכּוֹת עִם גּוֹי (וְגוֹי־שְׁקִיטִי)
- 40 — אֶף־עַל־פִּי־כֵן, מֵאַחֵר שֶׁרְאִיתָ דְּבַר זֶה הִיא בַּהֲשַׁגְחָה פֶּרִטִית, הִרִי זֶה "כְּמִשְׁלֵם מִי שֶׁרּוֹאֶה בְּמִרְאָה כּו'", כִּדִּי
- 41 שִׁידַע שִׁישׁ אֲצִלוֹ עֲנִין זֶה בְּדִקְוֹת, וְצִרִּיךְ לְתַקֵּן זֹאת.
- 42 וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שֶׁמָּה שִׁישׁ פֶּרֶשָׁה בְּתוֹרָה הַנִּקְרָאת בִּשְׁם "בִּלְק" - הִרִי זֶה כִּדִּי לְהִרְאוֹת לִיהוּדֵי שֶׁגַּם אֲצִלוֹ
- 43 יִשְׁנוּ עֲנִין שֶׁל "בִּלְק" [וּבְפֶרֶט שֶׁאֵין זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁרּוֹאֶה עֲנִין זֶה בַּעֲוֹלָם, וַיְכּוֹל לְחַשׁוֹב שְׁזָהוּ בְּדֶרֶךְ מַקְרָה כּו' -

1 אלא מראים לו ענין זה בתורה, שיש פרשה בתורה הנקראת בשם "בלק", היינו, שידע שיש אצלו ענינים
2 בלתי-רצויים שצריך להפכם לקדושה.

3 וזוהי תכלית הכוונה דירידת הנשמה למטה - לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, היינו, שמציאותם של
4 ה"תחתונים" תתהפך להיות דירה לו יתברך.

5 יז. על-פי האמור לעיל מובן, שלא זו בלבד שהענין של 'בלק' (בפנימיות הענינים) אינו מנגד לענין של
6 'חוקת', אלא יתירה מזו: הענין של 'בלק' הוא נעלה יותר מהענין של 'חוקת', כי 'חוקת' קאי על עבודת
7 הצדיקים, שעבודתם היא באופן מסודר, "תמידים כסדרם", ואילו 'בלק' המורה על הפיכת עניני 'לעומת-זה'
8 לקדושה, קאי על עבודת בעלי-תשובה, שלמעלה מעבודת הצדיקים, כי "במקום שבעלי-תשובה עומדין כו'".
9 ויש לומר שהעילוי בענין של 'בלק' מרומז בפסוק "הנה העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ":

10 כללות הענין דגלות מצרים הוא ענין של ירידה (בדוגמת הירידה בענין של 'בלק' כפשוטו), ותכליתה -
11 לצאת ממצרים, היינו, לצאת מכל המיצרים וגבולים ומדידות והגבלות, ולהגיע לדרגה נעלית יותר ממה שהיה
12 קודם הירידה למצרים.

13 והעילוי שנפעל אצל בני ישראל על-ידי היציאה ממצרים ("העם היוצא ממצרים") הוא - "ויכס את עין
14 הארץ", על-דרך העילוי דלעתיד לבוא שיהיה גילוי אלקות בעולם באופן ד"כמים לים מכסים".

15 והביאור בזה:

16 למרות שכללות בריאת העולם היתה באופן ד"עולם על מילואו נברא", הרי מציאות העולם מהווה העלם
17 והסתר על אלקות, שלכן נקרא בשם "עולם", מלשון העלם והסתר. ועד לגודל ההעלם וההסתר שהיה בימי דור
18 המבול ודור אנוש כו'.

19 ולאחרי זה בא אברהם אבינו, שהוא התחיל להאיר את חשכת ואפילת העולם, כמבואר במדרשי רבותינו
20 ז"ל שקודם אברהם היה העולם מתנהג באפילה, וכשבא אברהם התחיל להאיר כו' - על-ידי-זה שגילה ופירסם
21 שהקב"ה הוא מנהיג העולם כולו, "יש בעל הבית לבירה זו".

22 אבל אף-על-פי-כן, גם לאחר שאברהם אבינו גילה ופירסם שהקב"ה הוא ה'בעל הבית' ומנהיג העולם,
23 נשאר עדיין הגדר של מציאות העולם בפני עצמו.

24 וכל זה היה קודם כללות הירידה דגלות מצרים (שהרי אצל אברהם אבינו היה הענין ד"ברית בין הבתרים",
25 שאז היתה רק הגזירה אודות גלות מצרים); אבל לאחר הירידה דגלות מצרים שהיא לצורך עליה ("העם היוצא
26 ממצרים") - נפעל העילוי ד"ויכס את עין הארץ", על-דרך הענין ד"כמים לים מכסים", היינו, שמתבטל הגדר
27 של מציאות העולם, כי כל מציאותו מכוסה בגילוי אלקות, שזהו כללות הענין ד"עלמא דאתכסיא", על-דרך
28 ברואים שבים שהם מכוסים במי הים ("כמים לים מכסים"), ולא זו בלבד אלא כל מציאותם היא המציאות של
29 מי הים, כמבואר ב'המשך תער"ב' בנוגע לשיטת רבן שמעון בן גמליאל שכל שבים טהור ואינו חוצץ, מאחר
30 שמציאותו היא מי הים.

31 וזהו העילוי שנפעל על-ידי הירידה דגלות מצרים - שלאחרי היציאה ממצרים ("העם היוצא ממצרים") נפעל
32 הענין ד"ויכס את עין הארץ", היינו, לא זו בלבד שיודעים ש"יש בעל הבית לבירה זו" (כפי שהיה בזמנו של
33 אברהם, קודם הירידה למצרים), אלא כללות מציאות העולם מכוסה בגילוי אלקי, ולא רואים כלל שהעולם הוא
34 מציאות לעצמו, כי כל מציאותו היא אלקות, על-דרך ברואים שבים שכל מציאותם היא מי הים.

35 יח. על-פי המבואר לעיל גודל העילוי ד"ויכס את עין הארץ", מובן, מדוע נאמר ענין זה בפרשת "בלק"
36 דוקא (נוסף על זה ש"בלק" מורה על עבודת בעלי-תשובה) - כי כדי להגיע לעילוי ד"ויכס את עין הארץ"
37 זקוקים להקדמת העבודה ד"בלק". והביאור בזה:

38 "בלק" הוא מלשון "בולקה" . ומבולקה", היינו, ביטול והעדר המציאות. ובעבודת האדם הרי זה הביטול
39 ד"אין עוד", ביטול המציאות לגמרי.

40 אבל הביטול ד"אין עוד" אינו תכלית הכוונה, אלא הכוונה היא לבוא לביטול ד"אין עוד מלבדו" - שהרי
41 ב' ענינים אלו ("אין עוד", ו"אין עוד מלבדו") כתובים בפסוקים נפרדים, והם ב' אופנים בענין הביטול: "אין
42 עוד" פירושו שאין שום מציאות כלל, ביטול והעדר המציאות לגמרי, ו"אין עוד מלבדו" פירושו שאין שום

- 1 מציאות "מלבדו", אבל ביחד עמו יש מציאות, היינו, שישנו מציאות העולם אלא כל מציאותו היא אלקות.
- 2 וכדי לבוא לביטול ד"אין עוד מלבדו", צריך להיות הקדמת הביטול ד"אין עוד".
- 3 וטעם הדבר: מבואר בחסידות בכמה מקומות, ובאריכות – ב'דיבור-המתחיל' תפול עליהם אימתה ופחד,
- 4 של כ"ק אדמו"ר האמצעי, שבין יש ליש צריך להיות אין באמצע [וכידוע שמאמר הנ"ל הוא המקור למבואר
- 5 בחסידות שישנם ב' דרגות ב"אין", האין דיש האמיתי, והאין דיש הנברא].
- 6 וכמובא שם המשל מכללות ענין הצמיחה על-ידי רקבון הגרעין, היינו, כדי שיהיה ה"יש" של צמח ועץ כו'
- 7 מה"יש" של הגרעין, מוכרח להיות "אין" באמצע, שזהו ביטול ורקבון הגרעין. וכן הוא בנוגע למי הגשמים
- 8 שרק לאחר ביטולם על-ידי-זה שמחלחלים בעפר כו' הרי הם נובעים מחדש במעיינות. ועל-דרך-זה מצינו אצל
- 9 רבי זירא שהיה צריך להתענות ארבעים (או מאה) תעניות כדי שישכח תלמוד בבלי ויוכל להגיע לעילוי דלימוד
- 10 תלמוד ירושלמי, שזהו ה"אין" שבין יש ליש.
- 11 ועל-דרך-זה בנוגע לענינו: כדי שהיש הנברא (מציאות העולם הנראית ל'יש' בפני עצמה) יהיה יש האמיתי
- 12 (על-ידי ההרגש שמציאותו היא אלקות, שזהו הביטול ד"אין עוד מלבדו") - צריך להיות 'אין' באמצע, שזהו
- 13 הביטול ד"אין עוד", ביטול והעדר המציאות לגמרי.
- 14 [ובדוגמת כללות העבודה ד'ומצאת את לבבו נאמן לפניך", בב' ב"ת"ן, שעבודה זו באה רק לאחר הקדמת
- 15 העבודה ד"לבי חלל בקרבי"].
- 16 ועל-פי-זה מובן שהעילוי ד"ויכס את עין הארץ" נפעל רק לאחר הקדמת העבודה ד"בלק":
- 17 "ויכס את עין הארץ" פירושו - שמציאות העולם מכוסה לגמרי, היינו, שהעולם אינו מציאות לעצמו, אלא
- 18 כל מציאותו היא אלקות, על-דרך ברואים שבים שכל מציאותם היא מי הם (כנ"ל). וזהו בדוגמת הביטול ד"אין
- 19 עוד מלבדו", היינו, שביחד עמו יש מציאות, אבל המציאות היא - אלקות.
- 20 ולכן, כדי לבוא לעילוי ד"ויכס את עין הארץ", שזהו הביטול ד"אין עוד מלבדו" - צריך להיות הקדמת
- 21 הביטול ד"אין עוד", ביטול והעדר המציאות לגמרי, שזהו הענין ד"בלק", מלשון "בולקה" . ומבולקה", ביטול
- 22 והעדר המציאות לגמרי ("ער מאכט א "תל" פון זיך און פון דער וועלט"), שזהו ה"אין" שעל-ידו נעשה היש
- 23 הנברא ליש האמיתי - "אין עוד מלבדו", "ויכס את עין הארץ" ("כמים לים מכסים").
- 24 יט. על-פי האמור לעיל, מובן, שכללות סדר העבודה מרומז בסדר הפרשיות "חוקת" "בלק", שעל-ידי-זה
- 25 באים לעילוי ד"העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ":
- 26 "חוקת" קאי על עבודת הצדיקים, שאין זה באופן שמהפכים את מציאות העולם (ועד להפיכת עניני
- 27 'לעומת-זה') לאלקות, אלא על-דרך האמור לעיל אודות אופן עבודתו של אברהם אבינו, שגם לאחר שגילה
- 28 ופירסם שיש בעל הבית לבירה זו, נשאר עדיין הגדר של מציאות העולם בפני עצמה.
- 29 "בלק" קאי על עבודת בעלי-תשובה, שעבודתם היא באופן של ירידה למטה מטה ביותר, כדי להפוך את
- 30 הענינים הכי "תחתונים" ולעשות מהם דירה לו יתברך. ועל-דרך כללות הירידה בגלות מצרים, כדי לברר את
- 31 הענינים הכי תחתונים ולהפכם לקדושה. וזהו מה שהשם "בלק" הוא מלשון "בולקה" . ומבולקה", שזה מורה
- 32 על היפך הבנין והתיקון כו', תכלית הירידה, כדי להפוך זאת לקדושה.
- 33 [ובדרגא נעלית יותר - מרמז הענין ד"בלק" על ביטול והעדר המציאות לגמרי, שזהו הביטול ד"אין עוד",
- 34 כנ"ל בארוכה].
- 35 ועל-ידי כללות הירידה דגלות מצרים, שזוהי הירידה למטה מטה ביותר כדי להפוך את הענינים התחתונים
- 36 לקדושה - מגיעים לתכלית העילוי, באופן נעלה יותר ממה שהיה קודם הירידה, שזהו כללות הענין ד"העם היוצא
- 37 ממצרים", שעל-ידי-זה נפעל הענין ד"ויכס את עין הארץ", היינו, שכללות מציאות העולם (ואפילו הענינים
- 38 ד'לעומת-זה' - שנהפכו לקדושה) אינו נראה למציאות בפני עצמו, אלא מציאותו היא אלקות, על-דרך ברואים
- 39 שבים המכוסים במים ("כמים לים מכסים"), שכל מציאותם היא - מי הם. ועל-דרך הביטול ד"אין עוד מלבדו".
- 40 [ויש לומר שהענין ד'חוקת' מרומז גם בעבודת בעלי-תשובה גופא (הירידה למטה מטה ביותר כדי להפוך
- 41 זאת לקדושה) - כי כללות הענין דירידת גלות מצרים היה כתוצאה מהגזירה שהיתה ב"ברית בין הבתרים",
- 42 והרי "גזירה" ענינה - "חוקה"].

- כ. על-פי-זה מובן גודל העילוי ד'בלק' (באופן נעלה יותר מהענין ד'חוקת') - כי דוקא על-ידי העבודה ד'בלק' באים לתכלית העילוי ד'ויכס את עין הארץ', שזהו על-דרך הענין ד'כמים לים מכסים' שיהיה לעתיד לבוא. ומובן גודל העילוי ד'כמים לים מכסים' - עד שבמילים אלו מסיים הרמב"ם את ספרו "יד החזקה", היינו, שלאחרי לימוד כל הלכות התורה כולה, כולל העילויים שיהיו בביאת המשיח, באים לתכלית העילוי - "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".
- ולכן, דוקא בפרשת "בלק" ישנם פסוקים המדברים אודות מלך המשיח - כמבואר בארוכה ברמב"ם (הלכות מלכים פרק י"א הלכה א') ש"בפרשת בלעם (שהיא בפרשת בלק) נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד . . ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל כו", וממשיך לפרט את הפסוקים המדברים אודות דוד המלך, והפסוקים המדברים אודות המלך המשיח (שזהו דבר בלתי רגיל כלל בספרו "יד החזקה").
- ועל-דרך-זה מבאר רש"י בפשוטו של מקרא שפסוקים אלו מדברים אודות המלך המשיח, ויתירה מזו: רש"י מפרש זאת על מלך המשיח (גם) בנוגע לפסוקים שהרמב"ם אינו מפרשם.
- והנה, כשם שהעילוי ד'ויכס את עין הארץ' נפעל על-ידי הירידה דגלות מצרים ("העם היוצא ממצרים" לאחר זמן הגלות) - כמו כן מובן שהעילוי ד'כמים לים מכסים' דלעתיד לבוא (שהענין ד'ויכס את עין הארץ' הוא מעין זה) נפעל על-ידי כללות מעשינו ועבודתנו כאשר נמצאים בירידת הגלות.
- זאת אומרת, שעל-ידי מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות לגלות אלקות בעולם - אזי ממשיכים את האות אל"ף, שזהו ה'ראשית-תיבות' ד'אלופו של עולם', בכללות ענין הגלות, וכאשר מוסיפים אות אל"ף באמצע תיבת "גולה" (לא בתחילתה, אלא באמצעה, "אין מיטן פון גלות") - נעשה מזה תיבת "גאולה" (ועל-דרך-זה כאשר מוסיפים אות אל"ף בתיבת "גלות", נעשה מזה תיבת "גאולה").
- כא. על-פי כל האמור לעיל, מובן גודל העילוי ד'י"ב תמוז שחל בשבת שבה קורין "חוקת-בלק" ביחד: נוסף על האמור לעיל שכללות העבודה דמילוי שליחותו של בעל הגאולה צריכה להיות מתוך תענוג (שזוהי ההוראה הנלמדת מקביעות י"ב תמוז ביום השבת) - ישנה הוראה נוספת הנלמדת מפרשת השבוע "חוקת-בלק": "חוקת" - כללות העבודה דהפצת היהדות והמעיינות (כהוראת בעל הגאולה) צריכה להיות מתוך מסירה ונתינה, באופן שלמעלה מטעם ודעת, באופן של "חוקה".
- "בלק" - מלשון "בולקה" . . ומבולקה", היינו, שמילוי השליחות דבעל הגאולה צריך להיות תוך כדי ביטול והנחת עצמותו לגמרי, ביטול והעדר המציאות לגמרי, היינו, "אז ער מאכט פון זיך א "תל", ער דערעסט ניט און דערשלאפט ניט וכו'" (הוא 'מחריב' את עצמו, אינו אוכל, אינו יושן וכו'), כי במה נחשבים עניניו הפרטיים לגבי גודל הענין דמילוי שליחותו של בעל הגאולה!
- וכמובן, שכללות העבודה באופן האמור נעשית מתוך תענוג (בדוגמת העבודה דיום השבת), ובאופן שאפילו גופו הגשמי מתענג בעבודה זו, כנ"ל בארוכה.
- והמעשה הוא העיקר - להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל הפעולות דהפצת היהדות והמעיינות, ובאופן שלא להתפעל משום מניעה ועיכוב, ואדרבה: כאשר ישנו דבר המעכב, הרי הוא מהפך ענין זה גופא לקדושה.
- כב. ישנה הוראה נוספת מכללות הענין של פרשת בלק, השייכת ביותר לימים אלו ממש, היינו, לא רק שזוהי הוראה השייכת לעבודת ה' מחר ומחרתיים וכו', או הוראה שהיתה נוגעת לעבודה של אתמול ושלשום, אלא זוהי הוראה השייכת לימים אלו ממש (בנוגע למצב בארץ הקודש), שהרי "התורה היא נצחית", בכל זמן ובכל מקום: "בלק" כפשוטו הוא מציאות של מנגד לבני ישראל. וכאשר ישנו מציאות של מנגד, צריכים לבטלו מכל וכל. ובפרט לאחר שמתחילים בשבירת וביטול המנגד, שאז מוכרחים לסיים את הפעולה בתכליתה (ראה בארוכה - שיחות: כ"ב סיון, ג' תמוז, ו' תמוז).
- וגודל ההכרח לסיים את הפעולה (לאחרי שהתחילו בה) - מובן מדברי הגמרא (שבת יט, א) "אין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת, ואם התחילו אין מפסיקין, וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפילו בשבת", זאת אומרת: לאחר שכבר התחילו בשבירת וביטול המנגד, אזי בהכרח לסיים את הפעולה "עד רדתה", "לשון רידוי, שתהא כפופה לך" (רש"י שופטים כ, כ), כולל גם הפירוש שעושים מהם מציאות ירודה ופחותה, ללא כל תוקף כלל. וענין זה צריך להיעשות "אפילו בשבת", מאחר שההתחלה בזה היתה כמה ימים לפני-זה.

- 1 ומאחר שישנו ציווי מיוחד "עד רדתה אפילו בשבת", מובן, שלא זו בלבד שפעולה זו אינה פוגעת בקדושת
- 2 השבת, אלא אדרבה: קדושת השבת מחייבת פעולה זו, וכמדובר כמה פעמים שקדושת השבת גופא מחייבת
- 3 לעסוק בענין של פיקוח נפש גם כאשר הדבר כרוך בפעולה שמצד עצמה היא פעולה של חילול שבת.
- 4 כג. והנה, מאחר שמדובר אודות סיום הפעולה ד"עד רדתה" ביום השבת - הרי זה נפעל באותו אופן שהיה
- 5 כיבוש יריחו, מנעולה של ארץ ישראל, כי כיבוש יריחו היה ביום השבת:
- 6 יריחו היתה מוקפת חומה, "סוגרת ומסוגרת" . אין יוצא ואין בא" (יהושע ו, א). ומסופר בתנ"ך (שם ואילך)
- 7 שכיבוש יריחו היה על-ידי-זה שיהושע צוה לכהנים "שאו את ארון הברית ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות
- 8 גו' עברו וסובו את העיר . . הלוך ותקוע בשופרות", "ויהי ביום השביעי (שבת היה) . . ויסובו את העיר כמשפט
- 9 הזה שבע פעמים . . ויתקעו בשופרות . . ותפול החומה תחתיה".
- 10 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לענינו - שאין צורך כלל להיכנס לתוך העיר, כי עצם העובדה שהעיר נמצאת
- 11 במעמד ומצב ד"סוגרת ומסוגרת" . אין יוצא ואין בא", הרי זה פועל "אימתה ופחד" על כל אלו שנמצאים
- 12 בעיר, ועד ש"בשבעה דרכים ינסו לפניך".
- 13 כד. וכל זה נפעל על-ידי-זה שיודעים שאין זה "כחי ועוצם ידי" חס-ושלום, אלא "בגדול זרועך" של הקב"ה,
- 14 ואז - "תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן"!
- 15 וזהו גם כללות הענין שהולכים עם "ארון הברית", שהוא מורה על הקשר עם הקב"ה באופן של "ברית" -
- 16 למעלה מטעם ודעת, ומתנהגים על-פי הוראות התורה - תורת משה, כפי שהוראות אלו נמסרות לבני ישראל
- 17 על-ידי יהושע משרת משה.
- 18 [מאמר המוסגר: כאשר מתנהגים על-פי הוראות התורה - מובן, שכאשר עושים טעות ואומרים דבר שאינו
- 19 מתאים להוראת התורה, אין כל סיבה שלא להודות על הטעות, מאחר שהוא נמצא במעמד ומצב שאינו מציאות
- 20 לעצמו כלל, וכל מציאותו היא - למלא את הוראות התורה.
- 21 ובפרט כאשר מדובר אודות יהודי שמכריז בעצמו שמעולם לא עסק בפסקי הלכות בנוגע למעשה בפועל,
- 22 וכל עסקו הוא בלימוד מסכתות אלו שלומדים ב"ישיבות" (כפי שנתפרסם כבר במכתבים שלו) - אם-כן, מדוע
- 23 רוצה אתה לפסוק הלכה בענין זה - תשאל זאת אצל רב מורה הוראה, שעוסק בפסקי הלכות במשך שנים רבות,
- 24 ושימש רבנים מורי הוראה בישראל, והוא יאמר לך כיצד צריכים להתנהג בנוגע למעשה בפועל!].
- 25 וכאמור - צריכים לדעת שאין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי" חס-ושלום, אלא "בגדול זרועך" של הקב"ה,
- 26 היינו, שבני ישראל הולכים בכוחו של הקב"ה - "בשם אלקינו נדגול", ו"בשם ה' אלקינו נזכיר", היינו, שעוד
- 27 קודם הנפת הדגל ד"בשם אלקינו נדגול", צריך להיות "בשם ה' אלקינו נזכיר".
- 28 ובפרט לאחר שאנשי הצבא ראו נסים גלויים ממש, היינו שראו במוחש ש"יד ה' עשתה זאת"!
- 29 ישנם "ציונים שמאלניים" שעדיין מכריזים שזהו "כחי ועוצם ידי": היות שיש להם "ממשלה", ולממשלה
- 30 יש "צבא" - הרי זה כוחו ועוצם ידו של הצבא! - חס-ושלום לומר דבר כזה, ובפרט כאשר רואים נסים גלויים
- 31 שאין להם שום הסברה מצד דרכי הטבע! אפילו ה"ציונים" עצמם (הימניים) מודים שזהו אך ורק בכוחו ויכולתו
- 32 של הקב"ה, "ה' אלקי הצבאות", ורק ה"מקולקלים" שבהם אומרים שזהו "כחי ועוצם ידי" חס-ושלום! - לא
- 33 היתה כזאת לעולמים לומר על נסים גלויים שלמעלה מהטבע לגמרי שזהו "כחי ועוצם ידי"!!
- 34 וזהו גם הקשר לפרשת בלק, ששם מדובר אודות העצות והדיבורים של בלק ובלעם נגד בני ישראל, וכל
- 35 זה היה באופן ד"עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו א-ל"!
- 36 ומובן, שענין זה שייך רק לאחר שישנו מציאות של מנגד כו' - כי לולי זאת אפשר לחיות בעולם ריבוי
- 37 שנים ולא לראות במוחש ש"עמנו א-ל", ודוקא כאשר ישנו מציאות של מנגד, וישנו הענין ד"עוצו עצה" ו"דברו
- 38 דבר" נגד בני ישראל, הנה כאשר הקב"ה עושה נס באופן ד"עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום", אזי רואים
- 39 בגלוי ובמוחש ש"עמנו א-ל".
- 40 כה. ויהי-רצון שעל-ידי-זה שילכו בכוחו של הקב"ה, "בגדול זרועך" - אזי "תפול עליהם אימתה ופחד",
- 41 ולא יצטרכו כלל לענין של מלחמה בפועל ממש, אלא יהיה מספיק עצם הענין שאוחזים ב"כלי נשק". ועל-דרך
- 42 אופן הפעולה דכיבוש יריחו ביום השבת - "ותפול החומה תחתיה".

1 וכל זה נפעל על-ידי ההוספה בכל עניני התורה ומצוותיה על-פי רצונו של הקב"ה, ובמיוחד על-ידי הפעולה
2 ד"מבצע תפילין" בין חיילי צה"ל – שעל-זה נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".
3 ועל-דרך-זה בנוגע לרישום חיילי צה"ל בספרי תורה הכלליים – שעל-ידי-זה נפעל הענין ד"ימלט עמך כל
4 הנמצא כתוב בספר".

5 כו. והמעשה הוא העיקר - להוסיף בכל הפעולות והפצת התורה והיהדות, ולכל לראש – על-ידי המבצעים
6 הכלליים:

7 אהבת ישראל - שזהו "כלל גדול בתורה", ועד שבתור הקדמה לכללות הענין דקבלת התורה "כפה הקב"ה
8 עליהם את ההר כגיגית", שזהו כללות הענין דגילוי אהבה רבה - אהבת הקב"ה לבני ישראל, הקשורה עם
9 "אהבת ישראל".

10 מבצע חינוך - חינוך עצמו וחינוך הזולת, ובפרט שגם ענין זה קשור עם כללות הענין דמתן תורה, כמבואר
11 במדרשי רבותינו ז"ל שבשעת מתן תורה היו בני ישראל כתינוק בבית הספר.

12 ומב' מבצעים כלליים הנ"ל - באים לשאר המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה
13 וחכמיה, נרות שבת קודש, כשרות האכילה ושתיה, וטהרת המשפחה.

14 ועל-ידי הפעולות בנוגע לטהרת המשפחה - בניית מקוואות, והשתדלות שנשי ישראל יקפידו על טהרת
15 המשפחה, שעל-ידי-זה נפעל הענין ד"מלאו את הארץ וכבשוה" - זוכים בקרוב ממש לקיום היעוד "מי מטהר
16 אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה'".

17 ובקרוב ממש זוכים לצאת מהגלות באופן ד"בני ישראל יוצאים ביד רמה" - "כימי צאתך מארץ מצרים",
18 נוסף על גילוי "יד החזקה" ו"יד הגדולה" - "בגדול זרועך", כידוע הפירוש בזה ש"בגדול" קאי על מדת החסד
19 ("גדולה"), ו"זרועך" קאי על מדת הגבורה.

20 וזוכים לגילוי הענין ד"גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו", וכפירוש חכמינו ז"ל "אימתי הוא גדול כשהוא
21 בעיר אלקינו" - בירושלים עיר הקודש, "עיר אלקינו", "קרית מלך רב", ובאופן ש"ירושלים של מעלה" נמשכת
22 ומתגלה ב"ירושלים של מטה", ביחד עם בית המקדש השלישי שהוא בנוי ומוכן למעלה, ויורד ומתגלה למטה.

23 וכל זה נפעל במהרה בימינו ממש - שהרי מפרשת "חוקת-בלק" באים לפרשת "פינחס" (כפי שהולכים
24 לקרוא בתפלת מנחה), "פינחס זה אליהו", מבשר הגאולה - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
25 "איש צמח שמו, הוא דוד בעצמו" (פיוט "הושענות") - למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש.

* * *

26 לב. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' עשרה שיושבין כו'.

* * *

27 ס. ...כאן המקום להזכיר אודות תקנת בעל הגאולה בנוגע ללימוד השיעורים השווים לכל נפש - בחומש
28 תהלים ותניא:

29 "חומש" - ללמוד בכל יום חלק מפרשת השבוע השייך ליום זה. ולהעיר - שבשיעור חומש דיום השבת
30 (משביעי ועד סיום הסדרה), הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, לומדים את הפסוקים אודות המלך המשיח.

31 "תהלים" - לומר בכל יום את השיעור תהלים דיום זה, כפי שנחלק לימי החודש.

32 "תניא" - ללמוד בכל יום את השיעור תניא דיום זה - כפי שנחלק על-ידי בעל הגאולה למשך כל ימי השנה,
33 החל מ"ט כסלו עד ל"ט כסלו הבא עלינו לטובה.

34 סא. נוסף לזה - ידועה תקנת הבעל-שם-טוב לומר בכל יום פרק תהלים המתאים למספר שנותיו.
35 וכידוע שענין זה שייך גם לאחר ההסתלקות - כמסופר ברשימת בעל הגאולה אודות מאמר ששמע מאביו
36 על פרק שמונים שבתהלים, בהתאם למספר השנים שלו - לאחר ההסתלקות.

37 והנה, ב"ב תמוז דשנה זו מסיימת שנת הק"ב דבעל הגאולה, ומתחילה שנת הק"ג.

- 1 בהתחלת פרק ק"ב שבתהלים נאמר: "תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו". וידועה תורת
- 2 הבעל-שם-טוב בזה - שתפלתו ובקשתו של העני היא: "לפני הוי' ישפוך שיחו", היינו, שאינו רוצה להתעכב
- 3 בהיכלות ששם מונחים אוצרות רבים של כסף וזהב כו', אלא כל מבוקשו הוא - "לפני הוי' ישפוך שיחו"!
- 4 וכפי שהיה אומר אדמו"ר הזקן בעת דביקותו: "איך וויל ניט דיין עולם-הבא, איך וויל ניט דיין גן-עדן,
- 5 איך וויל מער ניט דיך אליין" (כמובא בספר המצוות לה"צמח צדק" בסוף שורש מצות התפלה).
- 6 ובהמשך הפסוקים נאמר: "אתה תקום תרחם ציון גו'", "לספר בציון שם ה' ותהלתו בירושלים".
- 7 ולאחרי זה באים לפרק ק"ג, שהתחלתו: "לדוד ברכי נפשי את ה' גו'" - כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל
- 8 שחמשה פעמים אמר דוד המלך "ברכי נפשי".
- 9 ובהמשך הפסוקים נאמר "כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו".
- 10 ויהי-רצון שבקרוב ממש נזכה לקיום היעוד "כרחם אב על בנים גו'", ויקויים היעוד "לספר בציון שם ה'
- 11 ותהלתו בירושלים", ו"הקיצו ורגנו שוכני עפר", ומשה ואהרן ובעל הגאולה עמהם ובראשם - בגאולה האמיתית
- 12 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בעגלא דידן.
- 13 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (כבא הדר' - פעם אחת). ניע זשוריצי כלאפצי.

* * *

- 14 סב. כאן המקום להזכיר אודות ה"מגבית" שנהוג לערוך בעת ההתוועדות ד"ב תמוז. ומאחר ש"ב תמוז
- 15 חל בשבת - אזי יתנדב כל אחד ואחד עבור "מגבית" זו לאחר יום השבת, כפי נדבת לבו הטהור, וכל המרבה
- 16 הרי זה משובח. וכל הרוצה - יכתוב את שמו ושם אמו, כדי להזכירו על הציון דבעל הגאולה.
- 17 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה, ואמר - שלפני זה ינגנו את הניגון הידוע שניגנו
- 18 עוד ב"קאסטראמא": "ניעט ניעט ניקאווא". והתחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".
- 19 אחר תפלת מנחה (ואמירת פרקי אבות) התחיל לנגן "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו במכתו מכ' סיון... בודאי ידוע לו אשר כשאישי ישראל אחד רוצה להתקשר עם איש ישראל השני, אשר באמת הכרח הוא, כי זהו תוכן המצוה דאהבת ישראל, וכמבואר בספר המצות לאדמו"ר הצמח צדק בפירוש מצוה זו, וכלשון רבנו הזקן ריש פרק ל"ב שכולם מתאימות ואב אחד לכולנו, הדרך הכי קרובה כשנמצאים בריחוק מקום הוא ללמוד באותם העניינים בתורה, וכמבואר בתניא ריש פרק ה' ולהשפיע גם על זולתו בזה כי הרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

בודאי שומר שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים אשר גם זה שייך להנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד. שיחת יום א' פרשת פנחס, י"ג תמוז, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- יג. ...כ"ק מו"ח אדמו"ר הנהיג מכמה שנים⁵⁰, שבימי הקיץ נוסעים מהשיבה בחורים שמתנדבים לבקר במושבות בני ישראל לעורר אותם על עניני תורה ומצוות ויהדות בכלל. ומסתמא נתקבלה כבר אצלם ההחלטה לנסוע בשעה טובה ומוצלחת.
- ינצלו איפוא את דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שיום זה הוא יום סגולה – להצלחה בענינים אלו, היינו, שהנסיעה תהיה לא רק לשלום, אלא גם בהצלחה, ולא רק הצלחה סתם, אלא הצלחה מופלגה בכל הענינים שאודותם ידברו, ואפילו בענינים שלא ידברו, אלא ייעשו מצד עצם שהותם במקומות אלו.
- יד. וכידוע הסיפור⁵¹ מה שנפעל אצל יהודי שגר בעיירה אמריקאית, כתוצאה מזה שעבר שם בחור עטור זקן ופאות וציציותיו גלויות, וכאשר הלה התעניין למוצאו של הבחור הנ"ל, האם הוא מפולין, גליציא או אוקראינה, אמרו לו, שהוא אחד מה"באָסטאַניענס"⁵²...
- במדינה זו נחשבים ה"באָסטאַניענס" כאלה שאין למעלה מהם, כמו שאצל בני ישראל, להבדיל, ישנו הענין ד"ויבדל גו' להקדישו"⁵³. ומה גדלה הפתעתו לשמוע שגם הבחור הנ"ל הוא "באָסטאַניען", ואף-על-פי-כן, הולך הוא עטור פיאות וזקן שלם, וציציותיו גלויות, ומדבר הוא – באנגלית רהוטה... – אודות ענינים של יחודא-עילאה ויחודא-תתאה!...
- מה זה יחודא-עילאה ויחודא-תתאה, לא היו יכולים להסביר לו; הוא הבין רק שכיון ש"באָסטאַניען" מדבר על זה, ובשפה האנגלית, וללא שגיאות... הרי זה בוודאי ענין נעלה ביותר שבשביל זה יצטרך לעבור מי יודע כמה מוסדות עד שיוכל להבין זאת! – ואכן, לא היה זה רחוק מן האמת, אלא, בצד הימני, ולא בצד השמאלי...
- וענין זה פעל עליו: לכל לראש הרוויח ה"משולח" שהגיע לאחר הבחור – שהלה הוסיף לו עוד כמה דולרים; ועוד זאת, שאחר-כך היו יכולים לפעול עליו בנוגע לכשרות, ואחר-כך – "לאט לאט אגרשנו"⁵⁴ – גם בנוגע לענינים נוספים של מצוות מעשיות.
- וסביר להניח שהבחור הנ"ל שגרם לכל זה – אינו יודע מזה עד היום!
- הבחור הנ"ל שהלך ברחוב באופן בלתי מסודר – כנראה בגלל שהיה חם, וגם נשבה רוח שפיזרה את פאותיו וציציותיו כו' – היה זה אצלו מצד בטלנות...
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק, וסיפר בבת-שחוק:]
- כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שבעיר פטרבורג התגורר גביר גדול, ושמו שמואל מיכל טריינין⁵⁵. היה לו עסק עם שרי המלוכה, ובכלל היה מסודר מטבעו, ונוסף לכך היה בעל מרה-שחורה, ובמילא, היה מדייק שלבושיו יהיו מכופתרים, כל כפתור בתוך הנקב המתאים אליו...
- פעם הגיע לשם ר' מיכאל בלינער ("מיכאל דער אַלטער")⁵⁶, כדי להשתדל לטובתו של בחור שהיו צריכים לשחררו מעבודת הצבא ("פריזיוו"), שתמורת זה יוכל ללמוד תורה, ובמילא, הוצרך ר' שמואל מיכל טריינין לילך עמו לאחד הפריצים שהיו יכול לפעול בדבר.
- בלכתם היו צריכים לעבור ברחוב הראשי של פטרבורג-לנינגראד. ר' מיכאל היה מהלך בפטרבורג באותו אופן כמו שהיה הולך בליובאוויטש... וכנראה שעמד עדיין לפני התפילה, וזה עתה סיים לקיים מה שכתוב ב'שולחן ערוך'⁵⁷ בנוגע להכנה לתפילה, ובמילא, לא היו הכפתורים רכוסים כדבעי.

(55) ראה אודותיו – ע"פ הנסמן באגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ה ס"ע רעט ואילך. ועוד.
(56) ראה אודותיו בתורת מנחם – התועודיות ח"ג ע' 157. וש"נ.
(57) אור"ח ר"ס צב.

(50) ראה סה"מ תש"י ס"ע 191 ואילך ובהערה 19 שם.
(51) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ו ע' 102 ואילך.
(52) = מעיר בוסטון. – עיר חשובה בארצות-הברית.
(53) דברי הימים-א כג, יג.
(54) ע"פ משפטים כג, ל.

1 פנה אליו טריינין ואמר לו – מתוך זהירות, כיון שהתיירא שלא "ירד" עליו ("ער זאל אים ניט
2 אַראָפּ-פּאַרן")... – ר' מיכאל! כיון שהולכים אנו ברחוב הראשי, שהיה נקרא "ניעווסקי פּראָספּעקט", אולי היה
3 כדאי שתרכסו את הכפתורים. – נעץ בו ר' מיכאל מבטו, והפטיר: "געוואָלד ר' שמואל מיכל, אין וואָס איר
4 ליגט" [...].

5 הבחור הנ"ל שהלך ברחוב – לא היה מונח בענינים אלו, הוא חשב אודות ענינים אחרים; ואותו יהודי
6 שהסתכל מהחלון, לא ידע מכל הענינים, ומה שהצטייר אצלו ("דאָס וואָס אים האָט זיך אָפּגעשפיגלט") – הרי
7 זה מה שהיה קשור להרהור תשובה שהיה שייך אליו באותו יום, וכך זכה הבחור לפעול על יהודי מבלי ידיעה!
8 ועל-דרך שמצינו בצדקה גשמית שיש מעלה יתירה כאשר "לא ידע למי נתן, ולא ידע העני ממי לקח"⁵⁸,
9 וכן הוא גם בצדקה רוחנית, כבנדון דידן, שהבחור לא ידע על מי פעל, והיהודי שהביט מן החלון לא ידע מי
10 פעל עליו; הוא רק ראה שמתהלכת איזו בריה פראית ("עפּעס אַ ווילדע בריה") שאינו יודע מניין היא ואיזה
11 ברכה מברכים עליה... ואף-על-פי-כן נפעל הענין שהיו צריכים לפעול עליו, ואי אפשר לדעת כיצד ישפיע הדבר
12 על בניו ובניו בניו, פירותיהם ופירות פירותיהן עד סוף כל העולם.

13 טו. הנסיעה לשליחות זו צריכה להיות באופן שלמעלה מהגבלת עצמו – מתוך ידיעה ששליחות זו נתייסדה
14 על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר, ודבריו חיים וקיימים בכל שנה ושנה, ובמילא, הרי נוסעים בכוח – "שלוחו של
15 אדם כמותו"⁵⁹.

16 וכיון שכן, הרי נוסף על מה שהשליח צריך לפעול על-ידי הדיבור שלו, שבענין זה זקוקים לשכל שלו,
17 ובמילא, יהיה הדבר בידיעתו – ישנה גם הפעולה שצריך לפעול בדרך מקיף בלבד, שבענין זה לא נוגע הידיעה
18 שלו, ואף-על-פי-כן נפעל הדבר.

19 טז. וכאמור, יש לקחת מיום זה התעוררות וברכת הצלחה,
20 ולכן, יאמרו עתה "לחיים" – שהרי צריך להיות איזה דבר שעליו תחול ותשרה הברכה⁶⁰, ואחר-כך תומשך
21 הברכה מבחינת המקיפים לבחינת הפנימיים,

22 וימשיכו בכל המקומות שבהם יבקרו – לא רק "נר מצוה ותורה אור"⁴⁵ כפשוטו, אלא גם פנימיות התורה
23 ופנימיות המצוות, שניתנה לנו על-ידי תורת החסידות, הדרכותיה ומנהגיה.

24 וכיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה⁶¹, אלא כמה פעמים ככה – הרי פעולה הנ"ל תביא תוספת
25 ברכה והצלחה בעבודה שלהם בלימוד התורה, עבודת התפלה וקיום המצוות,

26 והיינו, שלאחרי שתהיה עבודתם באופן של יגיעה – שהרי על-פי תורה צריכים להיות "עמלים בתורה"⁶²,
27 וכן הוא בקיום מצוה, שאין זה צריך להיות בחנם (כלשון הזהר⁶³: במגנא), אלא צריך ליתן תשלום – יקבלו
28 גם מלמעלה בתורת מתנה, שלא בערך מה שמגיע להם על-פי דין מצד יגיעתם.

29 (ואח"כ אמר:) לא אכריז את שמותיהם של הבחורים, אבל הבחורים, האברכים, שיודעים על-דבר נסיעתם
30 – יאמרו "לחיים", ועל-ידי-זה תומשך להם ההצלחה.

31 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שגם המדריכים של "מחנות-קייץ" דחינוך הכשר יאמרו "לחיים"].

(61) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(62) תו"כ ופרש"י ר"פ בחוקות.

(63) ח"ב קכח, א.

(58) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ח.

(59) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(60) ראה גם דרשות הר"ן דרוש ב.

לקוטי שיחות פרשת בלק כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

את הדין של "קנאין פוגעין בו", מדוע מובאת הלכה זו
בפסוק באופן של סיפור, ולא באופן של דין, כפי שכתובים
בתורה דינים אחרים?

ההסבר לכך הוא:

לגבי הענין של "קנאין פוגעין בו" נאמר⁷ "הבא
לימלך, אין מורין לו". לפיכך לא ייתכן שדין זה ייכתב
בתורה שבכתב, אלא בדרך של סיפור בלבד, כי הנצחיות
של התורה שבכתב, שהדברים המופיעים בה הם בכתב,
היא באופן המביא לידי כך, שהתורה ממשיכה ומצווה
בתמידות וללא הפסק לגבי ענינים אלו הכתובים בה⁸, ולא
רק כנצחיות של התורה שבעל-פה, שהיא "מצוה עומדת
לעולם ולעולמי עולמים"⁹ – שהציוויים וההוראות שבה הם
שאינם משתנים. ולכן, אילו היתה התורה שבכתב כותבת
את הדין ש"קנאין פוגעין בו", היתה זו הוראה מתמדת –
גם עבור מי ש"בא לימלך"¹⁰.

ולפי זה יוצא, שגם עצם העובדה שההלכה "קנאין
פוגעין בו" מופיעה בתורה שבכתב בדרך של סיפור בלבד,
היא רמז לפרט בהלכה זו – ש"הבא לימלך אין מורין לו".

ג.

חובת המיתה חלה גם כלפי הבוועל?

יש ראשונים¹¹ המסבירים, לגבי הדין של "הבוועל
ארמית קנאין פוגעין בו" – כיון ש"אין מיתתו מסורה לבית
דין" עד כדי כך שאסור לבית דין להורות לקנאי להורגו –

א.

"וירא פנחס..." – "ראה מעשה ונזכר הלכה..."

על הפסוק¹ "וירא פנחס... ויקח רומח..." נאמר
בגמרא² – ורש"י מביא זאת בפירושו על התורה – "ראה
מעשה ונזכר הלכה... הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו".

אמנם הדין "הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו" הוא
"הלכה למשה מסיני", אך יש לכך הוכחה גם מהתורה
שבכתב: מפסוק זה עצמו "וירא פנחס... ויקח רומח..."³.

לפי זה מובן מדוע מפרטת התורה⁴ שב"וידקור את
שניהם" הוא דקר "את האשה אל קבתה", ורש"י מפרש⁵
"כיוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו כולם שלא
לחנם הרגם", שהרי, לכאורה: (1) לשם מה מספרת זאת
התורה כאן? (2) כיצד תיתכן הסברה ש"לחנם הרגם",
לאחר שזמרי אומר במפורש: "זו אסורה או מותרת וכו'",
כפי שמובא כאן בפירוש רש"י?

אלא, כיון שבסיפור "וירא פנחס..." מתכוונת התורה
לרמוז גם להלכה ש"הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו",
לפיכך היא אומרת "אל קבתה", כדי לרמוז גם לפרטי
ההלכה, שהקנאי רשאי לפגוע בבוועל ארמית דוקא בשעת
מעשה, אך לא לאחר שפרש⁶.

ב.

"הבא לימלך אין מורין לו"

לכאורה, יש לשאול: אם התורה מתכוונת להשמיענו

(1) פרשתנו כה, ז.

(2) סנהדרין פב, א. וכו"ה במדבר"ר פ"ב, כה.

(3) רמב"ם הל' אסו"ב פ"ב ה"ד: ודבר זה הל"מ הוא ראי' לדבר זה מעשה
פנחס בזמרי. וצ"ע בהקדמתו לפיה"מ שכו' שהל"מ "אין לו רמז במקרא ואינו
נקשר בו וכו'". והרי אין לומר שזהו רמז "נסתר" (ראה פיה"מ סוכה סוף"ד.
סנה' (פא, ב) והיכא רמיזא. מג"א לשה"מ"צ להרמב"ם ריש שורש א), או שאינו
נקשר במקרא. וראה לקמן הערה 6.

וי"ל בפשטות דכיון דאמר פנחס "לא כך למדתני בדתך מהר טיני הבוועל
כו'" – הרי מוכח דהייתה הל"מ מ' שנה לפני המעשה (ואדרכא בשעת מעשה
לא הייתה יכולה להיות הוראה שהרי "אין מורין כן". ולכן גם מענה משה לא
הי' מעין השאלה (שלמדו כו'), כ"א קריינא דאגרתא כו'). והא דגם לאחר
המעשה נשארה בסוג הל"מ אף ש"נקשר בכתוב" י"ל דפי' הכתובים
(להרמב"ם, משא"כ לפרש"י עה"ה) שהי' בזה (התחלת) ע"ז וכמש"נ: ועל
דבר כזבי גוי' ומוסיף: ביום גוי' פעור. וראה גם לקמן ס"ד.

(4) כה, ח.

(5) מסנה' פב, ב. במדבר"ר שם.

(6) ולהעיר, שהדין ד"אם פירש כו'", נלמד (סנה' שם, א) מפרשת זמרי
ופנחס. ומפורש יותר ברמב"ם שם (ה"ה) "אלא בשעת מעשה כומרי, שנאמר
ואת האשה אל קבתה" (וראה ג"כ סה"מ"צ מ"ל"ת נב. וברמב"ן שם ריש שרש

ג) – אף שכללות הדין דקנאין פוגעין בו וכן פרטי הדין שהוא דוקא בשעת
מעשה (ראה רש"י שם ע"ב – ד"ה קנאין) הוא הלכה למשה מסיני – כי ה"ראי'
לדבר זה" (לכללות ההלכה וגם לפרטיה) הוא "מעשה פנחס בזמרי". וראה גם
ע"ז לו, ב: בפרהסי' וכמעשה שהי'. ועיין רש"י שם ד"ה פוגעין.

(7) סנה' שם, א. רמב"ם שם.

(8) האריך בזה – בנוגע לכתב בכלל – הגאון הרגזובי (ראה מפענח
צפונות פ"ה ס"ב). ובפרט במש"כ בתורה (שם פ"ה ס"ב. צפע"נ עה"ת
בראשית ה, א).

(9) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

(10) וי"ל, שזהו גם טעמו של המחבר שהשמיט בשו"ע הדין דקנאין פוגעין
בו, ורק רמזו (אה"ע ס"ז ס"ב) בסגנון של סיפור "אם לא פגעו בו קנאים"
[אף שכתבו הרמב"ם והטור (וכמו שהקשה בח"מ שם סק"ד)] – כי כל דיני
השו"ע הם הוראה לפועל (משא"כ ספר ה"יד" להרמב"ם שהוא "מקבץ
לתושבע"פ כולה" – וע"ד הדינים שאינם שייכים בזמן הזה), ודין זה דבועל
ארמית אין להורות. ואולי מטעם זה גם בטור שם הל': "הי' קנאים פוגעין בו".

(11) ר"ן לסנה' שם ד"ה מ"ט ורדף הוא. ולפי מ"ש הרגזובי (צפע"נ להל'
אסו"ב שם ה"ד) – עד"ז היא גם דעת הרמב"ם בספה"מ"צ שלו שרש ג'.
ועפ"ז יומתק מה שס"ל להרמב"ם (הל' אסו"ב שם) שבהדין דקנאין
פוגעין בו אין צריך התראה – כיון שאי"ז גדר דחיוב מיתה.

1 שהבועל ארמית אינו חייב מיתה. אמנם, ה"הלכה" היא,
2 שהקנאי מצווה¹² לפגוע בבועל ארמית, אך הבועל אינו
3 חייב מיתה¹³.

4 בכך מסבירים את הדין¹⁴: "נהפך זמרי והרגו לפנחס,
5 אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא" – כיון שהדין "פוגעין
6 בו" אמור כלפי הקנאי, שהוא חייב לפגוע בבועל הארמית,
7 אך אין חלה חובת מיתה על הבועל, יוצא, שלגבי זמרי
8 נחשב פנחס כ"רודף" – הוא רדף אדם שאינו חייב מיתה.
9 ולכן מותר היה לזמרי להרוג את פנחס, כי "הבא להרגך
10 השכם להרגו"¹⁵.

11 אך מפשטות לשון הגמרא¹⁶ "מי איכא מידי דרחמנא
12 פטריה (=האם יש דבר שהתורה פוטרת) ואנן ניקום
13 וניקטול ליה" (=ואנו נקום ונהרגו), נראה¹⁷, שהכוונה
14 היא כדעה האחרת¹⁸, שההלכה "קנאין פוגעין בו" אמורה
15 גם לגבי הבועל, שהוא חייב מיתה¹⁹. אלא, חובת מיתה זו
16 שונה מחייבי מיתה אחרים, בכך שהיא לא נמסרה לבית
17 דין, אלא דוקא ל"קנאין" – המתקנאין קנאתו של מקום²⁰,
18 עד כדי כך ש"הבא לימלך בבית דין אין מורין לו", ודוקא
19 בשעת מעשה החטא, בשונה ממיתת בית דין שחובתה
20 חלה לאחר מעשה העבירה.

ד.

לפי רש"י: הבועל ארמית חייב מיתה

21 ויש לומר, שגם רש"י נוקט בפירושו על התורה בשיטה
22 ש"קנאין פוגעין בו" מפני שבועל ארמית חייב מיתה:
23 כאשר מפרש רש"י "כיוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות
24 שלה", הוא מוסיף, כדלעיל: "וראו כולם שלא לחנם
25 הרגם". ולכאורה, תמוה:

(12) כ"ה בר"ן שם. אבל ביד רמ"ה ורא"ש לסנהדרין שם, שהוא רק רשות.
וראה גם רמ"א חו"מ סת"ה ס"ד: ומוותרין.
(13) ונפ"מ לדינא, שלפי דיעה זו חייב אממון שהזיק בעת מעשה, ולא
אמרינן קלבד"מ – מכיון שאינו מחוייב מיתה (צפע"נ שם).
ושאני הבא במחלוקת וכן רודף שפטורין על ממון שהזיקו (סנה' עב, א.
עד, א) – אף שהבא במחלוקת נהרג רק מטעם "הבא להרגך השכם להרגו",
ורודף כשאפשר להציל (את הנודף) אסור להרגו (סנה' שם) – כי הם בגדר
חיוב מיתה, אלא שחסרים עדות וחסר בהפועל וכו' (ולהעיר מבין סורר ומורה
שנידון ע"ש סופו – סנה' עא, ב). משא"כ בנודף שישנו כל זה, ובכ"ז – אינו
בגדר מיתה (לסברא זו).
(14) סנהדרין פב, ב.
(15) ר"ן שם. עיי"ש בארוכה.
(16) סנה' שם, ב.
(17) ואף שמתרין שם "הא אקרייה לרב כהנא בחלמי" שהוא חיוב ביד"ש
(ראה שם רע"א) – הרי מ"מ, מכיון שחזוין שבאם לא ה' מחוייב מיתה כלל
(אפילו ביד"ש) לא היו קנאין פוגעין בו, משמע דהמיתה ע"י קנאין –
(אפשרית) מסובכת מהמיתה ביד"ש – וביד"ש ה"ז חיוב על הבועל.

26 אילו לא היה פנחס מכוון "בתוך זכרות וכו'", היו
27 חושבים, שפנחס הרגם לאחר שפרש²¹, ואז היה יוצא,
28 שפנחס הרגם שלא כדין, ופנחס חייב מיתה, כנאמר
29 בגמרא¹⁴ "שאם פירש זמרי והרגו פנחס, נהרג עליו". מזה
30 יוצא, שבכך ש"כיוון וכו'" לכן "ראו כולם שהרגם בדין",
31 והוא, פנחס, פטור ממיתה. מדוע אפוא אומר רש"י, שעל
32 ידי ש"כיוון וכו'" הובהר רק "שלא לחנם הרגם"?

ההסבר לכך הוא:

34 ההלכה היא, שבמקרים מסויימים חייב בית דין
35 להעניש במלקות ואף להרוג גם אנשים שאינם חייבים בכך
36 כשלעצמם, אלא "לעשות סייג לתורה. וכיון שרואים בית
37 דין שפרצו העם בדבר, יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי
38 מה שייראה להם"²².

39 ולכן, שבמקרה של פנחס, אפילו אם לא היה מכוון
40 "בתוך זכרות...", והיו חושבים שהוא הרגם לאחר שפירש,
41 היו סוברים שהוא הרגם בדין. כי היו מסיקים שהוא הרגם
42 מפני "ויחל העם לזנות..."²³ – "פרצו העם בדבר"²⁴.

43 אך אז היה יוצא, ש"הרגם לחנם" – לא על המעשה
44 מצד עצמו: הם עצמם אינם חייבים מיתה, והרגו אותם
45 מפני סיבה אחרת – "לעשות סייג לתורה",

46 אך על ידי ש"כיוון וכו'", "ראו כולם שלא לחנם הרגו",
47 כי בועל ארמית חייב מיתה, כדלעיל.

ה.

בועל ארמית - שתי עבירות

48 אך יש להבין: כיון שלפי האמור לעיל, הבועל ארמית
49 חייב מיתה, מדוע המיתה היא רק על ידי קנאין ורק בשעת
50 מעשה?

(18) רמב"ן בספה"מ צ שם. וראה גם א"ח בשם הרמב"ן (הובא בכ"י שם):
כיון שהוא מחייבי מיתה.. הוא בכלל ג' עבירות. וראה ביאור הרי"ף פערלא
(לספה"מ צ להרס"ג) ח"ג בפתיחה סי"ח.
(19) ולפי שיטה זו, מה שאמרו "נהפך זמרי בו" שהרי רודף הוא – יש
לומר שהכוונה ב"נהפך" היא שפירש (צפע"נ שם ה"ה). וראה פרישה לאה"ע
(שם).
(20) לשון רש"י בסנה' פא, ב – ד"ה קנאין פוגעין בו.
(21) שהרי מה שלא פירש זמרי, ה' נס (סנה' פב, ב).
(22) לשון הרמב"ם פכ"ד מהל' סנהדרין ה"ד. מסנה' מו, א.
(23) כה, א. ובפרט, שבאמירתו "אם תאמר אסורה כו'" (רש"י שם, ו.
מסנה' פב, א) – רצה זמרי להוכיח שארמית מותרת – להתיר את ה"ויחל
העם".

(24) ואף שדבר זה נמסר לב"ד "כפי מה שיראה להם" – היו אומרים
ששאל עז"ז אצל משה. ובפרט שראו שדיבר עם משה – ומסתבר שלא שמעו
מה דיבר עמו (דאל"כ לא היו מניחים אותו להכנס לאהל זמרי – ראה סנה'
שם ריש ע"ב. במדב"ר שם), ובמילא, לאחר שהרגו לזמרי, היו אומרים כנ"ל,
ששאל אצל משה אם מותר להרגו בכדי לגדור פרצת העם.

קביעה שבטבע, בדיוק כמו ההבדלה שבין "ויהי ערב" 27 לבין "ויהי בקר", 28
וכיון שעד אז לא היה פנחס כהן, כי "לא ניתנה (כהונה) אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם 29 שיולידו אחר המשחתן" 31, ופנחס נולד לפני כן, כיצד הוא 31 נעשה כהן "תחת אשר קנא" 32? 32

ז.

טשטוש הגבול בין ישראל לעמים

ההסבר לכך הוא: 33
החטא של ביאות אסורות חמור מחטאים אחרים, בכך 34 ש"ביאה" מקיפה את האדם כולו 33 ונובעת מדרגת הנפש 35 הנעלית מהכוחות הגלויים, אשר משום כך אפשר להוליד 36 בן שיש בו את כל כוחות הנפש, ואף ייתכן ש"יפה כח הבן 37 מכח האב" 34, כי ההולדה נובעת מעצם הנפש, הנעלית 38 מהכוחות הגלויים, ובעצם נפשו הרי האב שלם בכל 39 כוחותיו 35. מזה יוצא, שעל ידי ביאה אסורה ר"ל מפיל 40 האדם דרגה של עצמיות אל קליפות הטומאה, בשונה 41 מעבירות אחרות, שבהן מוריד האדם לקליפה רק אותם 42 כוחות של הנפש האלקית המעורבים בפעולה מסוימת זו. 43
אך חמור עוד יותר הוא החטא של בועל ארמית, 44 כנאמר 36: "יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו". כי 45 בכל חטא אחר, אפילו בעריות, אין חוצים את ה"גבולות" 46 שהציב הקדוש-ברוך-הוא בין ישראל לעמים, אשר גם הם 47 קבועים בטבע הבריאה 37, בדומה ל"ויבדל... בין האור ובין 48 החשך" 38, 49

כי לא רק העובר על איסור עריות נשאר יהודי כמקודם, 50 כבכל החטאים, כנאמר 39 "ישראל אף-על-פי שחטא 51 ישראל הוא", והוא חייב בכל המצוות 40, אלא אף הילד 52 שנולד באיסור, הרי "בכלל ישראל נחשב, אף-על-פי שהוא 53

השאלה אפילו קשה יותר: על בועל ארמית חלה גם 1 חובת כרת, כפי שמסיקה הגמרא מהפסוק "ובעל בת א-ל 2 נכר, יכרת ה'..." 25. וחובת הכרת נותרה גם לאחר שפרש, 3 ומדוע שונה חובת המיתה על ידי קנאין, והיא חלה דוקא 4 בשעת מעשה? 5
הכרחי לומר, שבחטא של בועל ארמית יש שני ענינים 6 – עבירות או פגמים: א) פגם מתמשך, שנשאר גם לאחר 7 המעשה, כבכל העבירות 26, וענין זה מחייב בעונש כרת. ב) 8 פגם נוסף הקיים רק בשעת המעשה, ואינו נמשך לאחר 9 מכן. על ענין זה חלה חובת המיתה דוקא על ידי קנאין. 10

ו.

"תחת אשר קנא לאלקיו"

הדברים יובנו על ידי הסבר הנאמר על פנחס 27 "והיתה 11 לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, תחת אשר קנא 12 לאלקיו". 13
ולכאורה, צריך להבין: 14
א) מהמלים "אשר קנא לאלקיו" מובן, שבעבירה של 15 בועל ארמית פוגעים, כביכול, בקדוש-ברוך-הוא, יותר 16 מאשר בעבירות אחרות. זהו ההסבר לנאמר לפני כן 28 "בקנאו את קנאתי", כלומר, כדברי רש"י, "בקצפו את 18 הקצף שהיה לי לקצוף", כי חטא זה פוגע, כביכול, 19 בקדוש-ברוך-הוא בעצמו. ולכאורה, מדוע פוגע חטא זה 20 יותר מחטאים אחרים? 21
ב) אמנם, על אשר "קנא לאלקיו" מגיע לפנחס שכר 22 רב, אך הכהונה אינה ניתנת כשכר, אלא מועברת ב"טבע", 23 כדברי רש"י בפרשה הקודמת 29, ש"גבולות חלק 24 הקדוש-ברוך-הוא בעולמו", ושהקביעה "ויבדל אהרן 25 להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם" 30, היא 26

33 ראה ר"ח שער הקדושה פ"א (קסז, ג) ופ"ז (ד, ד – מהרמב"ן).
34 ראה שבועות מח, סע"א. חולין מט, סע"ב. סג, רע"א.
35 המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 93 (סה"מ תרנ"ז ע' רסט). דזהו יפה כח הבן מכח האב, שגם מה ש"יפה כח הבן" הוא "מוכח (העצמי של) האב".
36 הרמב"ם – ה' אסור"ב שם ה"ז. הביאו הטור והרמ"א באה"ע שם.
37 ראה שמו"ר פל"ו, א: "כל המשקין מתערבין זב"ז והשמן אינו מתערב אלא עומד כך ישראל אינם מתערבין עם העו"כ". ומדהמשיל את ישראל לזית (שמן), מוכח שהו"ע שבטבע הבריאה. וראה גם במדב"ר שנעתק בהערה הבאה.
38 ראה במדב"ר פ"ח, ז: "ונשם שהבדיל בין האור ובין החשך.. כך הבדיל ישראל מן האומות.. וכך הבדיל אהרן כר".
39 סנהדרין מד, רע"א.
40 וכידוע מ"ש הרמב"ם (אגרת השמד (ב"מהימן הרביעי)). אגרת תימן (ד"ה ויש עלינו לשמוח)) שגם ירבעם בן נבט יפרעו ממנו על ביטול עירובי תבשילין והדומה לו.

25 סנה' שם א. מלאכי ב, יא"ב. רמב"ם ה' אסור"ב שם ה"ו. טושו"ע אה"ע שם. (וכבר הקשה הרמב"ן אמ"ש הרמב"ם בספר המצות שם).
26 ראה סוטה ג, ב: מלפנתו.. קשורה בו ככלב.
27 פנחס כה, יג.
28 שם, יא.
29 קרח טז, ה.
30 דה"א כג, יג.
31 רש"י פנחס כה, יג. וכדעת ר"א בזבחים קא, ב.
32 בלק"ש ח"ד (ע' 1074) מוכיח מזה שפנחס ה' ראוי לכהונה גם לפנ"ז. (וראה אורח"ח (כה, יב), שאז מחל לו ה' הקנס שלא נמשח בזמן משיחת הכהנים. עיי"ש). אבל בפשטות, לא ה' לו מקודם שייכות לכהונה. ומה שאמרו (במדב"ר פ"כ, כד, רש"י כה, ו) "ויטול את הראוי לו" – הוא ע"ד שאמרו (שבת לב, א. א. פרו"ש עה"ת תצא כב, ח) "ראוי זה ליפול (מש"ב)", דאף שנפילתו היא פורעניות על חטאו, נקרא ראוי כר', כי "נגלו לפניו הדורות ומעשיהם כר' (רש"י שבת שם).

ט.

כח הבחירה של היהודי מאפשר חציית גבולות

22 אך צריך להבין: כיון שההבדלה "בין ישראל לעמים" היא אחד ה"גבולות" שקבע הקדוש-ברוך-הוא בטבע
23 הבריאה, כיצד יכול יהודי לעבור גבול זה, על ידי היותו
24 בועל ארמית?
25
26 ההסבר לכך הוא:

27 כח הבחירה של היהודי נובע מ"הן האדם היה כאחד ממנו"⁴⁷, מהיותו דומה, כביכול, לקדוש-ברוך-הוא, אשר
28 "אין מי שיעכב על ידו", והוא יכול לבחור כרצונו⁴⁸.
29 וכיון שהקדוש-ברוך-הוא אינו מוגבל ח"ו בחוקי הטבע,
30 ואף אינו מוגבל בהבדלה שבין ישראל לעמים⁴⁹, שהרי הוא יצר
31 הבדלה זו בבחירתו החפשית, ולכן מפני שכח הבחירה הנובע
32 "מבחינה גבוהה מאד" ירד למטה, ויהודי יכול להשתמש
33 בכך לבחירת ההיפך ח"ו – ביכולתו לעבור, על ידי הולדת נכרי ר"ל,
34 את הגבולות שבין ישראל לעמים.
35 זהו ההסבר לכך ששכר פנחס הוא "ברית כהונת עולם",
36 למרות שכהונה נקבעה בטבע, שהרי, כיון שחטאו של זמרי,
37 שהביא לידי קנאות פנחס, הוא בהסרת ההבדלה שבין ישראל
38 לעמים, הדומה ל"ויבדל... בין האור ובין החושך",
39 כדלעיל, לפיכך "תחת אשר קנא לאלקיו", הוא קיבל כשכר –
40 מדה כנגד מדה, "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם"⁵⁰.
41
42

1 ממזר³⁶, והוא חייב בכל המצוות, עד אשר מכיון שהוא יהודי⁴¹, הרי אם ילמד תורה ויהיה תלמיד חכם, הוא יהיה
2 "קודם לכהן גדול עם הארץ"⁴².
3 לעומת זאת, הבעל ארמית, כיון ש"הבן מן הכותית אינו בנו",
4 הוא אינו יהודי – הרי הוא חוצה את הגבולות שבין ישראל לעמים.
5 הוא נוטל את כח ההולדה שלו, שבו נמצא עצם הנפש שלו,
6 ומוליד בכך גוי!
7

ח.

הקדוש-ברוך-הוא שותף בגלוי בהולדת האדם

8 יש בכך ענין נוסף: נאמר בגמרא⁴³ "שלשה שותפין באדם,
9 אב ואם... והקדוש-ברוך-הוא נותן בו נשמה". וידוע⁴⁴, שבנוסף
10 לכך שהנשמה היא העיקר, חלקו של הקדוש-ברוך-הוא, הרי גם לגבי
11 הגוף, חלקם של האב והאם, אין זה ענין "טבעי", שבו האלקות בהעלם,
12 אלא גם בכך נמצא כוחו של הקדוש-ברוך-הוא בגלוי.
13 מזה יוצא, שעל ידי חטא של בועל ארמית, נוטל האדם את כח
14 ההולדה של יהודי – שאצל יהודי כח האין-סוף הוא בגלוי⁴⁵,
15 והוא מנצל זאת להיפך ח"ו, ל"כי יסיר את בןך מאחרי – מסיר
16 אותו מלהיות אחרי ה'". ומשום כך נאמר לגבי פנחס "תחת אשר קנא
17 לאלקיו", כי הקנאות שקנא פנחס במקרה החטא של בועל ארמית
18 היתה "לאלקיו" – מפני כח האין-סוף שבגלוי, העובר ר"ל להיפך
19 מאלקות⁴⁶.

וחשך, עם היותם הפכים, הרי צד השווה בהם שהם נבראים (ושניהם בגדר האור, מקום וכו'). משא"כ ישראל עליהם נאמר "בנים אתם לה' אלקיכם פי כמו שהבן כו" (ראה תניא רפ"ב ובכ"מ) – ובין נברא לבורא אין שום שיווי כלל. ועיין תניא ספמ"ט שאפילו בנוגע לגוף דבני – ה"ז רק "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אור".

(50) ועפ"ז יובן גם דיוק הכתוב "לו ולזרעו אחריו" – דלכאורה ע"י שפנחס נתכהן, הרי במילא גם זרעו אחריו יהיו כהנים (דדוחק לומר דהכהונה לזרעו שנוול קודם מעשה פנחס בזמרי. ועוד דא"כ "אחריו" לא רק מיתור, אלא גם – בסתירה). וא"כ מהו החידוש ב"ולזרעו אחריו"? והביאור כזה: מכיון שכהונה בכלל הו"ע שבטבע, אבל מה שנתכהן פנחס הו"ע של חידוש ושיווי מטבע הבריאה, ה"אפשר לומר שהשכר דניתנת הכהונה לפנחס "תחת אשר קנא לאלקיו" יהי רק לו ולא לזרעו***. ולכן הוזקק הכתוב לומר מפורש "ולזרעו אחריו" (וכ"ה באו"ח כאן). וגם זה הוא מדה כנגד מדה: כמו שבועל ארמית פעל שינוי בהטבע – שבנו הנוול מן הכותית הוא נכרי, כן גם השכר שניתן לפנחס הוא באופן כזה, שגם זרעו הם כהנים – לפי שנשתנה טבעו ונעשה כהן גמור.

(41) משא"כ בעכו"ם העוסק בתורה (תוס' ד"ה ה"ה ככה"ג – ע"ז ג, א).
(42) הוריות יג א.
(43) קידושין ל, ב. נדה לא, א.
(44) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. ובארוכה – המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 4 (סה"מ תרנ"ז ע' קעו) ואילך. ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ו (נדפס בסה"מ תשי"א) פ"ד. ובכ"מ.
(45) וההולדה באוה"ע – י"ל: א) שהוא לפי שניזונים מצומת שנצמח בארץ (ע"ד המבואר בלקו"ת שם, בענין כח ההולדה שבכהונות). ב) שהוא בשביל שיהי' ענין הבחירה בישראל (וע"ד הידוע (ד"ה נ"ח תרנ"ו ע' שיט)) בנוגע לכללות ציור גופם שמשותף לגופי ישראל.
(46) וזהו גם מ"ש (מלאכי ב, יא"ב) כי חזל גוי ובעל גוי יכרת גוי*, כי "מחלל" את כח הא"ס כו'.
(47) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.
(48) לקו"ת אמור לח, ב.
(49) אף שהיא הבדלה גדולה יותר מההבדלה שבין אור לחשך – כי אור

(* בחלקת מחזקת (אה"ע שם טק"ה), שמהלשון "כי חלל ירודה גו" משמע פרהסאי. אבל בדרישה, ב"ח ובי"ש שם: אפילו בצנעה.
(** יש מפרשים (רש"י (ד"ה לייחס זרעו) ותוס' (ד"ה ואידך) – זבחים קא, ב. ראב"ע פנחס שם, יב. ועוד) שכונת הפסוק היא – שזרעו יהיו כהנים גדולים. אבל מפשטות פרש"י על התורה (פנחס שם, יג) משמע שהכתוב מדבר בכהונה סתם.
(*** ובדוגמת מה שמצינו בצד הדין – חילול כהונה, שבעד זומם שהעיד על איש פלוני שהוא בן גרשה או בן חלוצה, איז (אלולי הטעם "בעיניו" כאשר זומם לעשות"ו) היו פוסלים לדידי' ולא לזרעו" (מכתב ב, א).

י.

העברת כח האין-סוף לצד קליפות הטומאה

1 ענין זה בחטא הבועל ארמית, שבאמצעותו עובר ר"ל
2 כח האין-סוף לצד של לעומת זה, להבדיל, קיים רק בשעת
3 מעשה:

4 בכל החטאים האחרים, למרות שכח הנפש האלקית
5 המלוכש במעשה העבירה ירד לשלש הקליפות הטמאות,
6 הוא עדיין נשאר כח של קדושה. אלא, שהכח של הנפש
7 האלקית נבלע ב"זדונות" המעלימים עליו⁵¹. ולכן יכול
8 החוטא להעלות כח זה שוב אל הקדושה, על ידי חזרה
9 בתשובה.

10 אפילו במקרה ש"בא על הערוה והוליד ממנה ממזר",
11 שזהו "מעוות שלא יוכל לתקון"⁵², הרי זה רק לגבי תיקון
12 החטא – כי "עונו גלוי ונזכר כל זמן שהממזר קיים"⁵³,
13 וכפי שמסביר אדמו"ר הזקן⁵⁴, שכיון שהחיות שהגיעה
14 לעולם הזה התלבשה בגוף בשר ודם, שנוצר על ידי
15 העבירה, אין ביכולתו להעלות את החיות לקדושה. אך בכל
16 זאת, כיון שגם הממזר "בכלל ישראל נחשב", לכן אפילו
17 כאשר החיות מלוכשת בממזר, עדיין זו חיות של קדושה.

18 ולכן יש לעבירות המשך גם לאחר עשיית העבירה, כי
19 כל עוד אין היהודי חוזר בתשובה, נמצא כח הקדושה
20 ב"זדונות". לעומת זאת, במקרה של בועל ארמית, מיד
21 כאשר החיות עוברת לארמית, היא יוצאת מהקדושה, ולכן
22 קיים ענין זה רק בשעת המעשה⁵⁵:

23 לגבי כוחו הכללי של האדם המלוכש במעשה החטא,
24 כיון שגם הבועל ארמית "אף-על-פי שחטא ישראל הוא",

(51) וראה ד"ה נ"ח עת"ר קרוב לסופו, שאפילו ניצוץ הטוב שבנוגה היורד
בגק"ט אינו נהפך לרע [ודלא בניצוצות הקדושה שבגק"ט עצמם, שנקראים
בשם "רע" בהשאלה (ראה לקו"ש ח"ו ע' 22 הערה 20)], ומכ"ש שהכחות
דנפש האלקית אינם נהפכים לרע. עיי"ש.

(52) יבמות כב, ב. ולכאורה כן הוא גם בבוועל ארמית וילדה. וראה בפנים
דברי אדה"ז (אבל י"ל דשאני, דכיון דאינו בנו אין הגוף שייך לו שיזכיר עונו,
וע"ד מש"כ בפנים). וראה מבוא לקונטרס פוקח עורים אות נ' דמשמע קצת
דמוכזר. וצריך חיפוש בס'.

(53) רש"י שם ד"ה השתא מיהת.
(54) תניא ספ"ז. ואולי אפ"ל הכוונה בזה דכיון שירדה לעוה"ז ונתלבשה
בגוף כו' – ה"ז "בשעת מעשה".

(55) בצפ"ע עה"ת – להרגעוּבִי – פ' פנחס (ע' רסב), שבא על נכרית הוא
דבר נמשך כי "מאביד נפשות מישראל ע"י דאזיל זרעם בתרה", וזוהי משמע
לכאורה דס"ל להרגעוּבִי, שגם בענין מה שאין בנו מתייחס אחריו הוא דבר
נמשך. ולהעיר מפרש"י (בראשית ד, י. והוא מסנה' לז, א): דמו ודם זרעיותיו
(אף שאינו דומה לגמרי לנדר"ד דנכרי).

(56) כדלקמן סעיף יא.

(57) לשון הכתוב (נצבים ל, טו).

(58) שלכן, המענה "יעשה תשובה ויתכפר לו" בא דוקא מהקב"ה (ירושלמי
מכות פ"ב ה"ו. ילקו"ש תהלים כה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1358 ואילך).

25 הרי דומה הדבר לכל העבירות, שגם לאחר עשיית החטא
26 נשאר כח הקדושה מלוכש ברע. ולכן חלה לגביו חובת
27 כרת גם לאחר מכן. אך לגבי ה"הפסד", כלשון הרמב"ם,
28 במקרה של בועל ארמית, שאינו קיים בחטאים אחרים –
29 מפני החיות שהוא מעביר ר"ל לגויים, ענין זה קיים רק
30 בשעת מעשה, כדלעיל.

31 ולכן קיים הדין של "קנאין פוגעין בו" דוקא לפני
32 שפירש, כי פגיעת הקנאין קשורה ל"הפסד" בחטא של
33 בועל ארמית⁵⁶, הקיים רק בשעת מעשה, כדלעיל.

יא.

כוחו של יהודי - מעל לתורה

34 לפי האמור לעיל אפשר לבאר מדוע לא נמסרה חובת
35 המיתה של הבועל ארמית לבית דין, ככל שאר חיובי
36 מיתה, אלא לקנאין:

37 הבחירה שנמסרה ליהודי מצד התורה היא אפשרותו
38 לבחור "את החיים ואת הטוב"⁵⁶, או ח"ו את ההיפך – "את
39 המות ואת הרע"⁵⁷, אך לא להפוך רע לטוב או טוב לרע.

40 זהו ההסבר לכך שתשובה נעלית מתורה⁵⁸, כי מצד
41 התורה אין הזדונות נהפכים לטוב⁵⁹, ודוקא בכוחו של יהודי,
42 אשר ישראל קדמו לתורה⁶⁰, להפוך גם זדונות לזכויות⁶¹.

43 וכשם שהדבר לגבי זדונות הנעשים לו כזכויות, כך גם,
44 ובקל-וחומר⁶², לגבי הפיכת הטוב לרע, הנגרם על ידי
45 חטא של בועל ארמית: בבחירה זו של יהודי מתבטא שרש
46 הנשמות, כפי שהן מושרשות מעצמות – מעל התורה⁶³,
47 שמצד "מי יאמר לך מה תפעל"⁶⁴, יש בכוחו של יהודי

(59) ולכן מענה התורה היא "יביא קרבן ויתכפר לו" (מדרש), כי קרבן
מכפר על השוגג (ד"ה דרשו (בסה"מ קונטרסים ח"א) תרצ"א פ"ב). וגם לפי
גירסת הילקוט (שם) "יביא אשם ויתכפר לו" שאשם בא על המזיד – זהו דוקא
כשעושה תשובה, וע"י תשובה זו נעשים הזדונות כשגגות ואז מהני הקרבן
(אוה"ת יו"כ ס"ע א'תקנו ואילך. וראה ס' המצות להצ"צ מצות עגלה ערופה).
וראה לקו"ש שם ע' 1152 בהערה, שגם תשובה זו היא למעלה מהתורה ורק
שמתגלית על ידה. עיי"ש. וראה לקמן הערה 66.

(60) ב"ר פ"א, ד. לקו"ת שה"ש טז, ב. ובכ"מ.

(61) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 23, שהכח שבתשובה להפוך זדונות לזכויות
הוא – לפי שהיא באה מצד עצם הנשמה. וש"י.

(62) שהרי מה שזדונות נעשים כזכויות הכוונה היא – לניצוצות הקדושה
שבהם (ראה לקו"ש ח"ו שם); ואילו בבוועל ארמית, הרי עושה מכח הקדושה
שבו – רע ועובד כוכבים גמור.

(63) אלא שמ"מ, מכיון שגילוי כל ענין הוא ע"י "תורה אור", נאמר בתורה
גם "כי יסיר את בנך".

ואולי י"ל, שההפרש בין בחירה זו לכללות ענין הבחירה (שנלקחה מבחי'
גבוה מאד), הוא דוגמת ההפרש דקנאין פוגעין לכללות ענין המס"נ (ראה
לקמן הערה 66).

(64) נוסח תפלת נעילה דיו"כ.

1 ליטול את כח האין-סוף ולהוליד באמצעותו את מי
2 ש"מסיר אותו מלהיות אחרי ה'".

3 לכן גם העונש על חטא זה – שהרי עונש הוא בהתאם
4 לפגם⁶⁵ – לא נמסר לבית דין הפוסקים על-פי התורה, אלא
5 ל"קנאין", ליהודים המוסרים נפשם על קנאת ה', אפילו
6 בענין שמצד התורה "אין מורין לו"⁶⁶.

יב.

7 **מנין בני ישראל, חלוקת הארץ, קרבנות - "פנחס"**
8 לפי כל האמור לעיל מובן הקשר שבין מנין בני
9 ישראל, חלוקת הארץ ופרשת הקרבנות (המסתיימת בענין
10 של "ביום השמיני עצרת תהיה לכם") לבין "פנחס", אשר
11 שם זה כולל את כל החלקים שבפרשה⁶⁷:

11 "מנין בני ישראל" – שבו כל יהודי, בלי התחשבות

(65) תניא פכ"ד בהגהה.
(66) גם כללות ענין המס"ג הוא למעלה מהתורה (ראה ד"ה אני ישנה תש"ט פ"ג ובהערה שם בארוכה), ולאידך גיסא: מכיון שגילוי כל ענין הוא ע"י התורה, גם "קנאין פוגעין בו" היא הלכה בתורה. אלא שמ"מ חלוקים הם: הענין דיהרג ואל יעבור שמחוייב ע"פ שר"ע, יש בזה מדידה. משא"כ המס"ג [בענינים שע"פ דין השו"ע הוא יעבור ואל ייהרג (ראה נ"כ הרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד), ועד"ז המס"ג] דקנאין – היא למעלה מהגבלה. ואולי י"ל, שזהו בדוגמת ההפרש שבין בחי' התשובה כמו שבאה מצד מענה התורה לכמו שהיא באה מצד מענה הקב"ה.
(67) ראה לקו"ש שם ריש ע' 25 ובהערות שם.
(68) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1022. לעיל ע' 3.
(69) רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ג וד'. (ובה"י שם כתב "כל הדברים האלו).

12 בדרגתו בלימוד התורה ובקיום המצוות, נספר כאותו
13 מספר – אפ"ד – מבטא את עצמיותו של היהודי, שהוא
14 מעל התורה⁶⁸.

15 גם חלוקת הארץ, בנוסף לכך שהיא מבטאת את
16 ההבדלה שבין ישראל לעמים, כפי שקובעת ההלכה,
17 שאסור למסור או למכור חלקים מארץ ישראל לאומות
18 העולם⁶⁹, הרי היא נעשתה על ידי גורל, המגלה⁷⁰ את
19 דרגת עצם הנשמה שלמעלה מטעם ודעת⁷¹.

20 וגם פרשת הקרבנות, המסתיימת, כאמור לעיל, בענין
21 של "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", מדגישה את
22 ההבדלה שבין ישראל לעמים, כמובא⁷² על הפסוק⁷³ "יהיו
23 לך לבדך ואין לזרים אתך"⁷⁴.

(משיחת ש"פ בלק תשכ"ה)

בזמן שגלו ישראל כו' או שיד עכו"ם תקיפה כו' אבל כו'".
(70) ועפ"ז תוכן שייכות ה"מנין" לחלוקת הארץ (ראה רש"י פנחס כו, סב) בפנימיות הענינים – כי שניהם שייכים לבחי' העצם שלמעלה מטר"ד.
(71) אגה"ק סוס"ז. אוה"ת ר"פ פנחס. וראה לקו"ש ח"ב ע' 346 ואילך.
(72) שמו"ד פט"ו, כג.
(73) משלי ה, יז.
(74) ראה ד"ה ביוהשמע"צ תשכ"ח (וראה גם ד"ה ביוהשמע"צ תש"י) שהכוונה ב"יהיו לך לבדך" – אף שכל המצוות ניתנו לישראל דוקא – הוא, שהענין דשמע"צ הוא מצד עצם הנשמה שלמעלה מבחי' הבידורים (מה"זורים"). עיי"ש. ועפ"ז, השייכות ד"ביום השמע"צ תהי' לכם" ל"פנחס" היא לא רק מצד ענין ההבדלה שבין ישראל לעמים, אלא גם מצד מדרגת עצם הנשמה.

אגרות קודש

ב"ה, ז' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בבקשתו יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע.

ומה שכותב, אם לשמור שלשת השיעורים גם בשבת ויום טוב, פשיטא שכן הוא ואדרבה, ומה
שכותב שאין נוהגים לומר תהלים בשבת ויום טוב, אינו כן, ומנהג בכל תפוצות ישראל להרבות בשבת
ויו"ט באמירת תהלים.

ובמה שכתב אודות תיקון לעון הידוע, צריכים להיות זהיר בטבילת עזרא, ולהיות חקוק בזכרוננו
דברי תורה, ומהם לימוד המשניות ולהרבות באותיות התורה והתפלה, לתת לצדקה לפני תפלת שחרית
בכל יום חול, ולהתעסק בעניניי הלמוד ובעניניי חינוך על טהרת הקדש, ובעיקר להסיח דעתו מכל הענין אפילו
מתיקונו עד לאחר הנשואין.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

יום ראשון ו' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 178, כי הן ד"מ דוגמת... עד עמ' צ, יתברך ויתעלה.

הָאֵרָה הָאֵרָה הָאֵרָה - לעיל דובר, שזה כמשל אור הלבנה
המאיר על הארץ, אור שהוא הארה מהארה מהשמש, ואילו כאן
מדובר שזה יורד למדריגה ולצמצומים נמוכים עוד יותר, והוא
הארה דהארה דהארה - הארה שלישית, מְהַאֲרֵת הָאוֹתִיּוֹת. -

מהאור המאיר מהאותיות -

זהו הארה דהארה דהארה.

וְכֵן הַמְשִׁיךְ עוֹד, - את

ההארה מההארה וכו'.

וְהוֹרִיד עַד לְמִטָּה מְטָה

בְּכַחֲשֵׁי הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, -

כששלטת, שכל טבעת

נמוכה מקודמתה, עַד

שְׁנֵי בְּרָא הָדוּמָם מִמֶּשׁ -

הדברים הדוממים שלא

נראה בהם כל חיות,

בְּאֵינִים וְעֵפֶר, וְשְׁמוֹתֵיהֶן

"אֵין" וְ"עֵפֶר" - שהשם

הוא חיותו של החפץ, כנוכר

בפרק הראשון, הֵם חֲלוּפִים

דְּחֲלוּפִים כֹּו' וְתַמּוּרֹת

דְּתַמּוּרֹת כֹּו', - כלומר,

שהאותיות מתחלפות פעם

שניה ויותר, בְּנִזְכָּר לְעֵיל: -

הרי, שחיותו ומציאותו של

כל נברא, הן האותיות של

"דבר ה'", והנברא בטל במציאות ל"דבר הוי", כך שכל הבריאה

בטלה ומיוחדת אתו יתברך.

נִשְׁלָם חֲלָק שְׁנֵי בְּעוֹרֵת ה' יתְבַרְךָ וְיִתְעַלֶּה

1 כִּי הֵן הָרָךְ מְשָׁל, דּוּגְמָת אֹרֶךְ הַמַּאֲיֵר בְּלִילָה בְּאֶרֶץ מִן הַיָּרֵחַ,

2 וְאֹרֶךְ הַיָּרֵחַ הוּא מִהַשְׁמֶשׁ, וְנִמְצָא אֹרֶךְ שְׁעַל הָאֶרֶץ - המאיר מן

3 הלבנה, הוּא אֹרֶךְ הָאֹרֶךְ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ. - לא האור של השמש

4 עצמה, אלא אור המתנוצץ מדבר שמקבל אורו מהשמש. וְכֵן

5 מִשְׁלָה הָרָךְ מְשָׁל, הָאוֹתִיּוֹת

6 שֶׁבְּמַאֲמְרוֹת הֵן כְּלָלוֹת

7 הַמְשַׁכֵּת הַחַיּוֹת וְהָאֹרֶךְ

8 וְהַכֹּחַ מְמַדּוּתוֹ שֶׁל

9 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא, לְבָרָא

10 הָעוֹלָמוֹת מֵאֵין לְמֶשׁ,

11 וְלִהְיוֹתוֹ וְלִקְנוֹתוֹ כֹּל זֶמַן

12 מִשְׁךְ רְצוֹנוֹ יתְבַרְךָ. - שהם

13 יחיו ויתקיימו. חיות כללית זו

14 באה מזה"מאמרות" עצמם.

15 וּמִכְלָלוֹת הַמְשַׁכָּה וְהָאֵרָה

16 גְדוֹלָה הוּא, -

17 שמה"מאמרות" עצמם,

18 הָאֵרֶךְ ה' וְהַמְשִׁיךְ מִמֶּנָּה

19 תּוֹלְדוֹתֶיהָ בְּיוֹצֵא בָּהּ, -

20 של המשכה זו, וְעֵנִיָּה,

21 של ההמשכה הכללית, שֶׁהֵן

22 תּוֹלְדוֹת וְהַמְשַׁכֵּת הָאֹרֶךְ

23 מְהַאֲרֵתוֹ,

24 שב"מאמרות", וְהֵן הֵן -

25 ההארות שבבחינת תולדות,

26 חֲלוּפֵי אוֹתִיּוֹת וְתַמּוּרֹתֵיהֶן, וְכָרָא בָּהֶן - ב"תולדות", שהם

27 החלופים והתמורות של האותיות, בְּרֹאִים פְּרָטִים שֶׁבְּכָל עוֹלָם.

28 וְכֵן הָאֵרֶךְ ה' עוֹד, - באופן נוסף (מהאותיות) וְהַמְשִׁיךְ וְהוֹרִיד

שער היחוד והאמונה

כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה

בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור

שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש

ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות

והאור והכה ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו'

מאין ליש ולהחיות ולקיימן כ"ז משך רצונו ית'

ומכללות המשכה והארה גדולה הזו האיר ה' והמשך

ממנה תולדותיה כיוצא בה וענפיה שהן תולדות

והמשכת האור מהאותיות והן הן חילופי אותיות

ותמורותיהן וברא בהן ברואים פרטים שבכל עולם

וכן האיר ה' עוד והמשך והוריד הארה דהארה דהארה

מהארות האותיות' וכן המשך עוד והוריד עד למטה

מטה בבחי' השתלשלות עד שנברא הדומם ממש

כאבנים ועפר ושמותיהן אבן ועפר הם חילופים דחילופים

כו' ותמורות דתמורות כו' כנ"ל:

נשלם חלק שני בעו"ה יתברך ויתעלה

יום שני ז' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 180, אגרת התשובה... עד עמ' צא, עכ"ל הברייתא.

72 וכשם שהסדר בש"ס הוא, שבתחילה בא מסכת גיטין, ולאחריו - מסכת

73 קידושין, שזהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני שבפסוק

74 נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר"), בתחילה "ויצאה" -

75 גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין; ועל דרך זה בסדר דברי הימים,

76 שבתחילה היה "ויגדש את האדם", ובמדרש רבה בראשית פרשה כ"א פסקא ח'

77 כתוב ש"ויגדש" מלשון גירושין "כתב ישראל שנתגרשה", שיכולה עדיין

78 להתחתן. ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה "קדשנו במצוותיו", מלשון

79 "קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ', שזה כמו קידושין

80 שהמקדש אומר "הרי את מקודשת לי" (וכפי שהוא אומר להלן בפרק י') - כך

81 הרי גם הסדר בנוגע ל"נשים" ברוחניות - שענין ה"קידושין" בא אחרי "גיטין",

82 וממילא מובנת השייכות ל"תשובה", שכן, כיצד יכול היה להיות קידושין אחרי

83 גירושין - אלא שמן ההכרח שיהיה בינתיים ענין התשובה, כפי שאומר בפרק י"ז

84 ב"תניא", שאי אפשר שיהיה ענין עבודת הוי' מבלי שיהיה לפניו ענין התשובה.

85 זאת ועוד: על ידי חטא - "שולחא אמכם" (ככתוב: "ובפשעכם שולחא

86 אמכם"), "שולחא" - ענין הגירושין, "ושלחא מביתו", ועל ידי תשובה, הרי

57 לְקוֹטֵי אֲמָרִים חֲלָק שְׁלִישִׁי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם אֲגֶרֶת הַתְּשׁוּבָה

58 בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר ה"תניא", הוא "אגרת התשובה",

59 ראוי לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן ערוך", והרבי שליט"א

60 מפרש: "בעל התניא" - פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל השולחן ערוך" - פוסק

61 בנגלה דתורה.

62 ישנה אימרה בשיחותיו הקדושות של הרבי הקודם נשמתו עדין (ספר השיחות

63 ה'תש"א עמוד 142 ואילך), שארבעה חלקי ה"תניא" הם כנגד ארבעה חלקי

64 השולחן ערוך.

65 את שייכותו של החלק השלישי, "אגרת התשובה", לחלק השלישי שב"שולחן

66 ערוך" ("אבן העזר"), מסביר הרבי שליט"א גם על פי חסידות וגם על פי נגלה:

67 על פי חסידות הרי זה לפי מה שאנו רואים להלן בפרק ד' שב"אגרת

68 התשובה", ששני האופנים בתשובה, תשובה תתאה ותשובה עילאה (תשובה

69 תחתונה ותשובה עליונה), הכוללות בתוכן כל ענין התשובה, הן שתי

70 האותיות "ה" שבשם הוי', ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עילאה, ה'

71 הראשונה, ואם כן - הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה".

1 "כה אמר ה' איהו ספר כריתות אמכם", שספר הכריתות, ענין הגירושין, שהיה
2 לפני זה – מתבטל, ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראייה מפורשת על שייכות ענין
3 התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת שרבי
4 יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא-תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק (ירמיה ג, א)

5 "לאמר הן ישלח איש את אשתו

6 והלכה מאתו לאיש אחר הישוב

7 אליה עוד, ואת זנית רעים רבים

8 ושובי אלי" – אומר הקדוש ברוך

9 הוא. כלומר, שענין התשובה

10 דוחה הענין של "לא ישוב בעלה

11 הראשון לקחתה". הרי ברור

12 מהגמרא, שענין התשובה הוא

13 ענין הקידושין שאחרי גירושין.

14 ברורה, איפוא, מכאן שייכות

15 החלק השלישי של ספר ה"תניא", – "אגרת התשובה", לחלק השלישי של

16 ה"שולחן ערוך" – "אבן העזר" – הענינים של "נשים".

17 **פֶּרֶק א. תְּנִיָּא** – למדנו בברייתא, בְּסוּף – מסכת יוֹמָא: שְׁלִשָּׁה

18 חֲלָקִי כְּפָרָה הֵם, – באופן הכפרה הניתנת לאדם על חטא שחטא,

19 ישנן שלש דרכים שונות: אם עבר עבירה מסוג מסויים, קיים אופן

20 מסויים של כפרה, ואם העבירה היא מסוג אחר, גם אופן הכפרה

21 הוא אחר, וְתִשְׁכַּח עִם כָּל אֶחָד: – בשלש אופני הכפרה. יחד

22 עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין התשובה: עֵבֶר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה

23 – לא קיים מצות-עשה שהיה מחוייב לקיימה, וְשָׁב – וחזר בתשובה

24 אֵינוֹ זֶה מִשֵּׁם עַד שְׁמוּחְלִין לוֹ; – כלומר, מוחלים לו מיד, עֵבֶר עַל

25 מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה – עשה דבר שהתורה מצווה שלא לעשותו, וְשָׁב

26 – תִּשְׁכַּח תּוֹלָה, יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר – התשובה עצמה אינה

27 מספיקה ביחס למדה המרובה של כפרה הנדרשת לגבי אותה

28 עבירה, התשובה משפיעה שלא יענישו אותו – עד לזמנה של

29 הכפרה, והוא יום הכיפורים, בו הוא מתכפר על העבירה שעבר.

30 (פְּרוּשׁ, דְּאֵת-עֲלֵי-גֵב הָלַעֲזִין – למרות שלגבי קיום, מִצְוַת עֲשֵׂה

31 גְּדוּלָּה, שְׁדוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה² : – כשמזדמן ענין שיש בו

32 הניגודים של עשה ולא-תעשה, כלומר, על ידי שיעבור על לא-

33 תעשה יקיים מצות-עשה – דוחה אז ה"עשה" את ה"לא-תעשה",

34 ומותר לו לקיים את הדבר כדי לקיים את ה"עשה". לדוגמה: כלאים

35 בציצית; הרי שקיים מצות-עשה הוא למעלה מקיום לא-תעשה,

36 ואילו כאן אנו אומרים, שעל עבירת מצות-עשה מספיקה תשובה

37 בלבד כדי לכפר על כך. ועל עבירת לא-תעשה אין תשובה בלבד

38 מספיקה, אלא מן ההכרח להודק ליום כיפור לשם כפרה? – שאלה

39 זו עומד רבנו הזקן לפתור. ומזהפטרון נבין גם פנימיות הענינים

40 המתעוררים על ידי קיום מצות-עשה והפגם המתחולל על ידי

41 עבירה חס ושלום על לא-תעשה, ובהתאם לפנימיות הענינים בא

42 פסק ההלכה בנוגע לקיום מצות-עשה כיצד עליה לדחות לא-

43 תעשה, ואופן הכפרה הנדרשת על עבירת לא-תעשה. תוכן התיורן

44 בקצרה הוא: בקיום מצות-עשה, הרי נוסף על כך שהוא מקיים ציווי

45 הקב"ה לעשות את הדבר, גם נמשך על ידי כך אור ושפע בעולמות

46 העליונים ובנפשו, שכן, כל מצוה היא כמו אבר (הערת כ"ק אדמו"ר

אגרת התשובה

פרק א תניא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה
הם ותשובה עם כל אחד. עבר

על מ"ע ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו עבר על

מל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר. (פי' דאע"ג

דלענין קיום מ"ע גדולה שדוחה את ל"ת. היינו משום

שע"י קיום מ"ע ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים

מהארת אור א"ס ב"ה (כמ"ש בזהר דרמ"ח פקודין

ז"ל⁴: "ישב ולא עבר עבירה

מימיו נותנים לו שבר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל רק) כאילו

עשה מצוה", היות שאין זה דרך פעולה ועשיה, כמו שהדבר

במצות-עשה, אלא על ידי שלילה – על ידי אי-עשיה – הוא מקיים

ציווי ה', ותורה ומצוות הן הרי כדי להמשיך אור על ידי רמ"ח

מצוות-עשה, ולהעביר את "רוח הטומאה" על ידי שס"ה מצוות

לא-תעשה (כפי שאמר בחלק הראשון פרק ל"ז, דף מח, א), וכאן

בענינו, כשנפגשים יחד עשה ולא-תעשה, ומתעוררת שאלה איזו

מהן לדחות, הרי שלא שייך כאן לומר שעל ידי שיעשה את הדבר

תישאר "רוח הטומאה", שכן, הוא הרי עושה בהתאם לציווי התורה,

שהתורה מצוה עליו לדחות את מצות הלא-תעשה. ואילו גם אם

התורה תצווה עליו לדחות מצות-עשה – הרי סוף סוף אין כאן

מעשה שימשיך את האור, והאור הרי יחסר אז. לכן דוחה העשה

את הלא-תעשה: החסרון שישנו באופן רגיל כשמקיימים לא-תעשה

– אין כאן, והריוח של עשיית מצות עשה – המשכת האור – ישנו.

בהתאם לכך, הרי לכאורה, שגם בנוגע לעבירה על מצות עשה,

שאו חסרה המשכת האור והשפע בעולמות ובנפשו – תהיה הכפרה

הנדרשת גדולה יותר, כפי שהדבר בעבירה על לא-תעשה, ולפי

דברי הגמרא ב"יומא", כאמור, הרי להיפך – שעל עבירה על

לא-תעשה, נדרשת כפרה גדולה יותר? – אלא, ההסבר הוא

שהעליונות שישנה בקיום מצות עשה, בהמשכת אור בנפש האלקית

– לא ניתנת לתקון על ידי הכפרה, שכן, האור שהחסיר להמשיך,

אין הכפרה משלימה. הכפרה באה רק כדי לכפר על שעבר על ציווי

ה' ולא קיים את המצוה – ועל כך מספיקה תשובה בלבד. ואילו,

בעבירה על לא-תעשה, באה הכפרה כדי לתקן את כל מה

שהעבירה קלקלה, וכיוון שעל ידי העבירה – בפעולה – על

הלא-תעשה, נגרם פגם בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה

בלבד לתקן את הדבר, אלא מן ההכרח להודק לכפרה של יום

כיפור, שדוקא הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם בנפשו

ולמעלה. וזאת אומר רבנו הזקן: הִינֵנּוּ – לכן בענין של קיום – גדולה

מצות עשה מלא-תעשה, והיא דוחה את הלא-תעשה, מִשּׁוּם שְׁעַל

יְדֵי קִיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה מִמְּשִׁיךְ אֹרֶךְ וְשִׁפְעַת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים

מִהֲאֶרֶת אֹרֶךְ-אֵינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרָה⁵, דְּרַמ"ח

92

ל"ספירות", שמהם פורחות נשמות לבני אדם). רואים אנו מ"תיקוני
זהר" זה, שישנו ענין של לבושים ל"ספירות" שמהם באות הנפשות,
וכשעל ידי עבירה נעשה פגם בנפש – נעשה על ידי כך פגם גם
בשורש הנפש, לְכָךְ – לכן, **אין כפרה לנפשו ולא למעלה** – כפי
שיאמר להלן, משמעותה

אגרת התשובה

של "כפרה" היא הסרת
וניקוי הפגם, הנה תשובה
בלבד אין בכוחה לנקות את
הפגם בנפש ולמעלה, עד
יום הכפורים, – שהיום
עצמו מכפר. כמו שכתוב:
– בנוגע ליום כיפור: "וּכְפַר
עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם וְגו'",
"לִפְנֵי ה' תִּתְהַרְגוּ"¹⁰ –
"לִפְנֵי ה' יִדְּקֶא" – לפני ה'
דוקא. "לפני" היינו למעלה,
למעלה משם הוי', משם
תבוא טהרתכם. הרי
שהטהרה של יום כיפור,
באה ממקום וממדרגה
שלמעלה משם הוי', אשר
לכן הוא למעלה מהמקום
והמדרגה בהם פוגע הפגם
המתהווה על ידי שעוברים
על לא תעשה – ולכן ישנה
אז הכפרה על עבירה זו. על
כל פנים יוצא, שבעבירה על

1 פקודין – 248 מצוות העשה, אנו רמ"ח אברין דמלכא – הן 248
2 אברי "מלכא" – מדות של עולם האצילות הנקראות "מלכא",
3 כלומר, כשם שאבר הוא כלי לכוח הנפש וממשיך בתוכו הכוח
4 מהנפש אליו הוא משמש כלי, כך כל מצוה היא אבר וכלי להמשכה
5 מיוחדת מהמדות שלמעלה,
6 הנמשכת על ידי קיום אותה

7 מצוה. הרי, שעל ידי קיום
8 מצוה, ממשיכים אור ושפע
9 בעולמות העליונים, וגם על
10 נפשו האלקית, – הוא
11 ממשיך אור ושפע מהארת
12 אין סוף ברוך הוא – על ידי
13 קיום המצוה, כמו
14 ש'אומרים: – כמו שאנו
15 אומרים בברכה שאנו
16 מברכים על קיום מצוה:
17 "אשר קדשנו במצוותיו"; –
18 שעל ידי מצוות, נמשכת
19 קדושה על הנפש. ומפני
20 טעם זה, שעל ידי מצוה
21 עשה נמשך אור ושפע, –
22 ישנה העליונות של מצוה
23 עשה לגבי לא-תעשה,
24 ו"עשה" דוחה "לא תעשה",
25 אבל לענין תשובה, – לגבי
26 ענין התשובה, כדי לתקן
27 כשעבר על מצוה עשה, אף
28 – למרות שהתשובה עצמה

29 מספיקה על כך שמוחלין לו העניש על שפירד במלכותו ויתברך
30 ולא עשה מאמר המלך, – הקב"ה. את זאת מתקנת תשובה בלבד,
31 אך, בכל זאת, אין היא מתקנת כליל את העבירה על מצוה עשה,
32 שהרי, מכל מקום האור – שהיה ממשיך על ידי קיום מצוה העשה,
33 נעדר – גם אחרי שחזר בתשובה. וכו', ובמאמר רבותינו וזכרונם
34 לברכה, על פסוק: "מעות לא יוכל לתקן" – "זה שפגל קריאת
35 שמע של ערבית או וכו'", – לא ניתן לתקן זאת, גם כשעושים
36 תשובה, דאף שנוהר מעתה לקרות קריאת שמע של ערבית
37 ושמחית לעולם – היינו, שהוא חוזר בתשובה על מה שהחסיר
38 מקודם לקרא קריאת שמע, אין תשובתו מועלת לתקן מה שפגל
39 פעם אחת; – קריאת שמע. שכן, המשכת האור והשפע שהיה
40 ממשיך על ידי אותה קריאת שמע – חסרה. על כל פנים הרי, מה
41 שאפשר לו לתקן – הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן מספיקה תשובה
42 בלבד לשם כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים את הכפרה. והעובר
43 על מצוה לא תעשה, על ידי שנדבק הרע בנפשו – כשעושה
44 פעולה של רע על ידי מעשה או על ידי דיבור או על ידי מחשבה,
45 הנה על ידי זה, עושה פגם למעלה בשרשה ומקור חצבה – של
46 הנשמה, (בלבושים ד') ספירות דעשיה, – בלבושי עשר ספירות
47 שבעולם העשיה, כמו שכתוב בתקוני זוהר: "לבושין תמינת לון,
48 דמיניהו פרחין נשמתי' לבני נשא וכו'" – לבושים התקנת להן,

מצוה עשה ישנו דבר חמור יותר מאשר בעבירה על לא-תעשה.
ולכן אין ללמד מפאן – מהברייתא האומרת שבמצוה עשה –
כשעושים תשובה מוחלין לו במקום, ואילו בלא-תעשה באה הכפרה
רק ביום כיפור – אי אפשר ללמוד שום קלא חס ושלום במצוה
עשה, ובפירט – שאסור ללמוד שום קולא בתלמוד תורה, – במצוה
העשה של לימוד תורה, ואדרבה אמרו רבותינו וזכרונם לברכה:¹¹
ויתר הקדוש-ברוך-הוא – בנסיבות מסוימות, על – עבירות חמורות
כמו עבודה זרה וכו', אף שהן – אף שעונשן כריתות ומיתות
בית-דין, ולא ויתר על פטול תלמוד תורה. – להלן אומר
בברייתא: עבר על כריתות ומיתות בית-דין – על עבירות שעונשן
כרת או מיתה על ידי בית דין – תשובה ויום הכפורים תולין, –
שלא להיענש מלמעלה על עבירות אלו, ויפורין ממקורן (פרוש,
– "ממקור" הוא, גומרין הכפרה, והוא מלשון מריקה ושמירה
לצחצח חפוש, כי כפרה היא לשון קננה, שמקנה לכלוך
החטא), – הרי שבעבירות של כריתות ומיתות בית דין, לא מספיק
הניקוי שנעשה על ידי ענינים של תשובה ויום כיפור, אלא נדרש גם
הניקוי והמירוק על ידי יסורים רחמנא ליעלן, שנאמר:¹² "ופקדתי
כשכט פשעם ובנגעים עונם". – הרי שישנן עבירות כאלו שעליהן
נדרש הניקוי על ידי יסורין ר"ל – והן, העבירות שעונשן כריתות
ומיתות בית דין. עד כאן לשון הכריתא – שבסוף מסכת יומא.

יום שלישי ח' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צא, והנה מצות התשובה... עד עמ' 182, כ"א מיראה.

אגרת התשובה

והנה מצות התשובה מן התורה

היא עזיבת החטא בלבד (כדאי' בנמ' פ"ג דסנהדרין ובח"מ ססי' ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים. היינו שהקב"ה מביא עליו יסורים (וכמ"ש ופקדתי

1 והנה, מצות התשובה¹³ מן התורה היא עזיבת החטא בלבד –
2 עזיבת החטא בלבד, היא ענין התשובה מן התורה, (כדאי' – כפי
3 שכתוב בגמרא פ"ג דסנהדרין¹⁴ ובחשן משפט סוף סימן לר'
4 לענין עדות¹⁶) – שאם הוא
5 עזב את החטא בלבד ואינו
6 חוזר על אותו חטא שעשה
7 אותו פסול לעדות – הריהו
8 כשר לעדות¹⁷, דהיינו
9 שיגמור בלבו בלב שלם,
10 לבל ישוב עוד לכסלה,
11 למרד במלכותו יתברך¹⁸,
12 ולא יעבור עוד – על מצות
13 המלך – מלכו של עולם,
14 הקב"ה חס ושלום, הן
15 במצות גשש¹⁹ הן במצות
16 לא תעשה²⁰. וזהו ע"כ
17 פירוש לשון "תשובה", –
18 כלומר, לשוב אל ה' בכל
19 לבו ובכל נפשו, לעבדו
20 ולשמור כל מצותיו, כמו
21 שכתוב²¹: "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, וישוב אל ה'
22 וגו'"; – הפסוק אומר: במה מתבטא שובו אל הקב"ה – במה שהרשע

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב 'מצוה' (ולא 'ענין' או 'והנה התשובה' וכיו"ב. וע"ד ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב) – דפשוטו
הל' מורה דס"ל דתשובה בתוכן דעזיבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליב"י קאי כאן (וראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי
ותשובה בתחלתה) – ולא רק להרמב"ם (נצבים ל, יא. הובא בלקו"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני הל' תשובה, (שכנראה גם "הקדמות" אלו
להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא שישב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם. ובסהמ"צ להרמב"ם: 'מצוה ע"ג היא
שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה". ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך. 14. כה, ב. 15. סעיף כט ואילך. 16. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) ושו"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין ובפרט דקדמו לסנה' וחור"מ (וראה מנ"ח מצוה שס"ד)
– וי"ל דעדיפא ל' הוכחה מדיני ממונות דלא אזלינן בתר רובא, זא. שלא רק ע"ד הרוב מספיקה עזיבת החטא". 17. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "עיקר הכוונה כאן – דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מוכן דגם בלא וידוי דברים – תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע
מחור"מ שלא הוזכרו שם וידוי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה – כשעושים – הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה – ולכן הזכירו הרמב"ם
כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק ורפ"ב – "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ק קכב,
א. סמה"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך מצוה שסד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים – להקל עשיית
התשובה, לבד ענין זה, דבכל תשובה צ"ל ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים
[והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות – ברכות רפ"ב] – וכ"ה גם בהכתובים
שמביא לראי': יעזוב רשע דרכו (ל' יחיד – דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבת (בכלל), בקולו
וגו' ("פרטי") (ציוריו – פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן במ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבוה צ"ל קום ועשה
– ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת – ניכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה נה,
ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן ד, ל – דשם הוא רק סיפור דברים, ובהתחלתה
העידותי בכך גו'. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) – כי שם אינו מפרט דצ"ל 'בכל לבבך'. 23. נצבים ל,
ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי שליט"א, ש"יש לומר" שזה מפני
שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"ואף דכנ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדידי' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה) – עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו איתנהו ב"י. וזו הפי' אלון
בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין עשה ושבת עד ה' אלקיך (הובא בפ' הרי"פ לשהמ"צ להרס"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג
"לשוב דכתיב ושבת עד ה' ושמעת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27. איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפסוקים
ודיוק סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י החטא מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גו' חבל גו' – כמשל החבל כו') –
– שמוזה מוכן שהתקין (התשובה) צ"ל העלאת כהנ"ל. ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' – ה' (אחרונה) מעשה – ועז"נ יעזוב רשע דרכו גו'

זהו חלק מהתשובה. טעמו של דבר (כתוב) הוא, כי בעבירה ישנו
 "גוף" ו"נשמה". מעשה העבירה הוא ה"גוף", והרצון והתאוה לעשות
 את העבירה, הוא ה"נשמה". בשעה שהוא עושה תשובה, עליו הרי
 לבטל גם את ה"גוף" וגם את ה"נשמה" של העבירה. הנה את

ה"נשמה" — את הרצון

והתאוה — מבטלים על ידי

החרטה על העבר, שחורה

לו והוא מצטער על שעשה

את העבירה. צער הוא הרי

ההיפך מתענוג, והצער על

העבירה מבטל את התענוג

שבסיבתו היו בו הרצון

והתאוה באותה עבירה.

צריכים, אבל, הרי לבטל גם

את ה"גוף" של העבירה,

ובכך להימנע להבא

מלעשות עבירה זו — והרי

אין כאן מעשה שיבטל את

מעשה העבירה, שהוא "גוף"

העבירה. הנה הידידי שהוא

מוציא בפיו, ו"עקימת שפתיו

היו מעשה" — זה מבטל את "גוף" העבירה. על כל פנים, זהו ענין

הידידי שהוא חלק מהתשובה. ואילו תעניות אינן חלק מהתשובה.

ומה שכתוב ב"זו"ר³³: "שבו עדי ככל לבבכם בצום ובכבי

גו", — כתוב הרי כאן ענין התענית כחלק מ"שובו אלי, ה'ני — הרי

זה כדי לבטל — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין של עתיד

(ותשובה — עזיבת העבר, הגזירה שנגזרה — אז, למרק עין הדור

על ידי יסורים בארץ. — שכדי לבטל את הגזירה, נדרש ענין

התענית. אך אין התענית חלק מתשובה. והנה הטעם בכל התעניות

שמתעניין על כל צרה שלא תבא על הצבור, — שהתענית באה

כדי לבטל את צרת הגזירה. וכמו שכתוב במגלת אסתר³⁴ —

שאסתר ביקשה להטיל תענית כדי לבטל גזירת המן. ומה שכתוב

בספרי המוסר, ובראשם ספר הרוקח וספר חסידים, הרבה

תעניות וקנזופים לעובר על פרייתות ומיתות בית דין³⁵, וכן —

1 (וכמו שכתוב³¹: "ופקדתי בשבט וגו'" — "ופקדתי" ד"קא), —
 2 שהקב"ה מביא את היסורים, וה'ני²⁹ — מתי מביא הקב"ה יסורים
 3 לגמר הכפרה, הרי זה כשתשובתו רצויה לפניו ותקנה, בשבו
 4 אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה, אזי באתעורותא דלתתא
 5 ו"כמים הפנים יכו" —
 6 אתעורותא דלעילא,

7 לעורר האהבה וחסד ה' —
 8 למרק עינו ביסורים
 9 בעולם הזה, — על ידי
 10 התעוררות מלמטה, ו"כמים

11 הפנים", כפי שהאדם מבטא
 12 את רצונו העז לשוב אל ה' —

13 מצד אהבתו אל ה' — דבר זה
 14 פועל התעוררות מקבילה

15 למעלה, שגם אליו יתייחסו
 16 באהבה וחסד, למרק אותו

17 כליל מעוונותיו על ידי
 18 יסורים בעולם הזה, וכמו

19 שכתוב³⁰: "כי את אשר
 20 יאהב ה' יוכיח וגו'". — כדי

21 למרק אותו מעוונותיו —

22 בעולם הזה. יסורים אלה, שהקב"ה מביא, מצד אהבתו, למי ששב

23 אל ה' מתוך אהבה — אלה הם היסורים המסיימים כפרת הנפש,

24 בעבירות שגמר כפרתו הוא על ידי יסורים. אך, אין הכוונה לתעניות

25 ויסורים שאדם מקבל על עצמו. ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג

26 — מ"ע טז, שום תענית כלל במצות התשובה, אף — לא,

27 בפרייתות ומיתות בית דין, — גם בתשובה על עבירות שעונשן

28 הוא כרת או מיתת בית דין, שגמר כפרת עבירות אלו הוא הרי ענין

29 היסורים — כפי שהגמרא אומרת — אף על פי כן, אין הרמב"ם והסמ"ג

30 מזכירים גם בעבירות אלו את ענין התענית — מפני שהיסורים

31 האמורים אינם מכוננים לתעניות, רק תודו — שמתודים ומפרטים

32 בדיבור את החטאים שחטאו, ובקשת מחילה, — על העבירות, כמו

33 שכתוב בתורה³¹: "והתודו את חטאתם וגו'".³² — את הידידי

34 ובקשת מחילה כן מזכירים הרמב"ם והסמ"ג במצות התשובה, שכן,

וישוב גו'. ו' — קול וששה מדות (שכלב) כו' — ועז"נ ושבת גו' בקולו גו' לבכך גו'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרונ) — ועז"נ שובה
 ישראל (שם המעלה). ו' — שכל הנעלם שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלוכב ה' (ח"א פ"ט ושם, אשר כשנוגע לשם — פונה בכל הכחות
 כו'). — ועז"נ השיבנו ה' גו'. וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע — מל"ת) ועשה טוב (ושמעת גו' בכל לבכך — דפליג לרמ"ח
 איברין, רמ"ח מ"צ) בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט — שלכן נק' ישראל — ויכול להיות שלום ושלמות כו' — מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ
 מלמעלמ"ט — שובה ישראל, השיבנו ה') וכמוכן כ"ז מלקו"ט ס"פ בלק ד"ה מה טובו בבי' ד' תשובות — אלא ששם מביאר כאו"א בפ"ע —
 וכאן — כמו שכאו"א מהן (אפילו תשובות) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה — ראה ש' הגלגולים הקדמה כא ו'להעיר דשם מפרש ד' חלקי
 כפרה — וכפרה הד' חלול ה' וראה חזק"ג יומא (פו, א)[²⁹]. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה בי' — דבכ"ז כל מצות התשובה גם
 על כריתות תלוי באדם. ויכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז. 32. הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: "לכאורה ה' צ"ל זה בתחילת הבי' — מהו תשובה מה"ת — אלא עיקר הכוונה כאן — דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם
 בלא וידי דברים — תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחו"מ שלא הזכירו שם וידי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה — כשעושים
 — הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה — ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנת' בסוף הפרק ורפ"ב — "ולכן
 לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין חז"ג קכב, א. סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך מצוה סדס". — ראה
 לעיל הערה 17. 33. ב, יב. 34. ד, טז. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלבטל גזירה לא מצינו רק תענית,
 כנ"ל ביזאל ואסתר כו'. ועכצ"ל שכאן הכוונה אחרת.

1 הם מביאים הרבה תעניות, למוציא זרע לבטלה, שחייב מיתה
2 בידי שמים, כמו שכתוב בתורה³⁶ גבי ער ואונן, - בהם היה
3 חטא זה, וזה אשר הביא את העונש של מיתה בידי שמים, ודינו -
4 של המוציא זרע לבטלה, פחיתות לענין זה - ולכן מביאים
5 ספרי המוסר האמורים
6 הרבה תעניות למי שעבר
7 על חטא זה. הרי לכאורה, 1
8 שהתעניות באות בתור 2
9 יסורים לגמר הכפרה, 3
10 שבחייבי כריתות נדרש ענין 4
11 היסורים דוקא, ואילו לעיל, 5
12 נאמר הרי שהיסורים
13 הגומרים כפרתם של חייבי כריתות, הם דוקא היסורים שמביאים על
14 האדם מלמעלה, ולא התעניות שהוא מקבל על עצמו בתור יסורים;
15 - מסביר רבנו הזקן: הנין, כדי לנצל מענש יסורים של מעלה הם

אגרת התשובה

ב"ר וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים
כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין
זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי של מעלה ח"ו.
וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו
שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מיראה:

12 נאמר הרי שהיסורים
13 הגומרים כפרתם של חייבי כריתות, הם דוקא היסורים שמביאים על
14 האדם מלמעלה, ולא התעניות שהוא מקבל על עצמו בתור יסורים;
15 - מסביר רבנו הזקן: הנין, כדי לנצל מענש יסורים של מעלה הם

יום רביעי ט' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 182, פרק ב אך כל זה... עד עמ' צב, יום רצון.

31 פרק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שתשובה אינה ענין
32 התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא", לעזוב
33 את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו בעבירות שגמר כפרתן הוא על ידי
34 יסורים (וזן העבירות שעונשן כרת או מיתת בית דין) - אין הכוונה ליסורי
35 תעניות שהאדם גזר על עצמו,
36 אלא הכוונה היא, ליסורים
37 שמביאים עליו מלמעלה, כדי
38 לגמור כפרת נפשו.

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון
שנמחל לו לגמרי מה שעבר על

39 אך כל זה לענין כפרה
40 ומחילת העון, - פועלת
41 התשובה ולא נדרשות על
42 כך שום תעניות, שנמחל לו
43 לגמרי מה שעבר על
44 מצות המלך - מלכו של
45 עולם, בשעשה תשובה
46 שלמה, ואין מזכירין לו
47 דבר וחצי דבר ביום הדין
48 לענשו על זה - על חטאו,
49 חס ושלום בעולם הקדש,
50 ונפטר לגמרי מן הדין
51 בעולם הקדש. אמנם - כדי
52 שיהיה לרצון לפני ה' ומרצה ויחביב לפניו יתברך בקדש
53 החקא, להיות נחת רוח לקונו מעבודתו - לשם כך, היה צריך
54 להביא קרבן עולה אפילו על מצות עשה קלה שאין בה כרת

16 ושלום; - (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין דלעתיד (כנ"ל) - ולא
17 תשובה - שהוא על העבר), שמא נגזר עליו חס ושלום מלמעלה
18 עונש של יסורים, יינצל מכך על ידי התעניות, וגם כדי לזרז ולמהר
19 גמר כפרת נפשו; - שבוה יש בכח התעניות לעזור, וגם אולי אינו
20 שב אל ה' בכל לבו ונפשו
21 מאהבה, כי אם מיראה: -
22 שאז אין ה"כמים הפנים"
23 שלמעלה, עוזר לגמור
24 כפרתו על ידי יסורים, ולכן
25 הוא מקבל על עצמו יסורים
26 בענין התעניות³⁷, אך בעצם,
27 ענין היסורים הגומרים את
28 הכפרה (בחייבי כריתות ומיתות בית דין) אין הכוונה ליסורי תעניות,
29 אלא ליסורים שמביאים על האדם רחמנא ליעלן מלמעלה, כדי
30 לגמור את כפרתו.

55 ומיתת בית דין, - גם כשמישהו עבר על מצות עשה כזו, היה עליו
56 להביא קרבן עולה - כשהיו יכולים להקריב קרבנות - בנוסף
57 לתשובתו, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה בתורת פהנים
58 על פסוק: "ונרצה לו"; - שהעולה מרצה על מי שעבר על מצות
59 עשה, ונדאיתא בנמרא
60 פרק קמא דזבחים, - וכמו
61 שהגמרא אומרת בפרק
62 ראשון של מסכת זבחים:
63 דעולה מכפרת על מצות
64 עשה, והיא דורון לאחר
65 שעשה תשובה ונמחל לו
66 הענש, וכאדם שפרח
67 במלך ופיסו על ידי
68 פרקליטין - שתדלנים,
69 ומחל לו, - המלך, אף-על-
70 פי' שולח - זה שסרח
71 במלך, דורון ומנחה לפניו
72 - לפני המלך, כדי שיתרצה
73 לו לראות פני המלך - כך
74 גם ענינו של קרבן עולה,
75 שאחרי שעשה תשובה
76 ומחלו לו על חטאו - מהווה הקרבן מתנה כדי שיהיה מרצה וחביב
77 לפני הקב"ה כמו שהיה לפני שחטא. (ולשון) - הגמרא שאומרת על
78 ה"עולה" שהיא "מכפרת", וכן מה שכתוב בתורה "ונרצה לו

36. וישב לח, ז-ו. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה תשובה מיראה)!! ואולי כוונת ב" אדה"ז - שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודם) הם ענין (קרבן-) תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם - שתמהר כפרתו וגם אולי - להגיע לתשובה מעולה ויותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק - חילוקי מספר התעניות כו' לכאור"א בפ"ע. אבל ראה פ"ב כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד בטוש הגוף (אלא ששם נה' ענין הביטוש דסיבת חומריות הגוף - הקליפה וע"י התבוננות). 1. ויקרא א, ד. 2. ד, ב.

1 לְכַפֵּר עָלָיו" – אֵין זֶה כִּפְּרַת נַפְשׁוֹ, – אֵין הַכוּוּנָה לַכִּפְּרַת נַפְשׁוֹ
2 הַבָּאָה עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, אֱלֵא – הַכוּוּנָה הִיא: לְכַפֵּר לְפָנֵי ה' לְהִיּוֹת
3 נַחַת רִיחַ לְקוֹנֵנוּ, – שְׁתִּימַחָה לְפָנֵי הַקֹּב"ה כָּל הַשְּׁפָעָה עֶקֶב הַחֹטָא,
4 וְהַחוּטָא יִהְיֶה שׁוֹב אֲדוּבָה עַל הַקֹּב"ה כְּמוֹ לְפָנֵי שַׁחטָא, בְּרָאִיתָא שֵׁם

5 בְּגִמְרָא, – כִּפִּי שֶׁהִגְמַרְא

6 אֹמֶרֶת שֶׁם, שֶׁאַחֲרֵי שֶׁהִתָּה

7 כִּבְר הַכִּפְּרָה, בָּאָה ה'עוֹלָה"

8 בַּתּוֹר דּוֹרוֹן, וְכְמוֹ שְׁכַתּוּבָּה: 2

9 "תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן". – 3

10 כָּל עֲנִינֵי שֶׁל קֶרֶבֶן ה'עוֹלָה" 4

11 הוּא לְרָצוֹן, שֶׁכֵּן הַכִּפְּרָה 5

12 כִּבְר הִיתָה לְפָנֵי זֶה. כָּל זֶה 6

13 הִיָּה כְּשֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהַקְרִיב 7

14 קֶרֶבֶנוֹת, שֶׁאַחֲרֵי שֶׁעָשׂוּ 8

15 תְּשׁוּבָה, הָיוּ צָרִיכִים לְהִבְיָא 9

16 קֶרֶבֶן כְּדִי לְהִיּוֹת מְרוּצָה 10

17 וְחֹבִיב כְּמוֹ לְפָנֵי הַחֹטָא, 11

18 וְעָבְשׁוּ שְׂאִין לָנוּ קֶרֶבֶן 12

19 לְהַפִּיק רָצוֹן מִה' – 13

20 הַתַּעֲנִיּוֹת הוּא בְּמָקוֹם 14

21 קֶרֶבֶן, כְּמוֹ שְׁכַתּוּבָּה 15

22 בְּגִמְרָא⁴ – שֶׁתַּפְּלַת 16

23 הַמַּתְעַנָּה הִיא: "שִׁיחָא 17

24 מַעֲוֵט חֲלָבִי וְדָמִי 18

25 שְׁנַתְּמַעַט – עַל יְדֵי הַצּוּם, 19

26 בְּאֵלּוּ הַקֶּרֶבֶתִּי לְפָנֶיךָ 20

27 וְכוּ" – הָרִי, שֶׁעֲנִין הַתַּעֲנִיּוֹת 21

28 הוּא עֲנִין שֶׁל קֶרֶבֶן, לְהִיּוֹת 22

29 מְרוּצָה לְפָנֵי הַקֹּב"ה כְּמוֹ 23

30 לְפָנֵי הַחֹטָא. וְלָבֶן מְצִינוּ 24

31 בְּכֻמָּה תִּנְאִים וְאַמּוֹרָאִים,

32 שֶׁעַל דְּבַר קָל – עַל חֹטָא קָל, הָיוּ מַתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מְאֹד,

33 כְּמוֹ⁵ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מִתִּיר שֶׁתִּהְיֶה פֶּרֶה יּוֹצֵאָה

34 בְּרָצוּעָה שֶׁבִּין קֶרְנֶיהָ בְּשִׁפְתָּהּ, וְחֻכְמִים אוֹסְרִים, וּפְעַם אַחַת

35 יּוֹצֵאָה בֶּן פֶּרְתּוֹ שֶׁל שְׁכַתּוֹ וְלֹא מִחָ בָּהּ, – שְׁתִּימַנַּע מִכָּר,

36 וְהִשְׁחָרוּ שְׁנֵי מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת, – שִׁצְמָה, עַל שְׁלֹא קִיָּם דְּבָרֵי

37 תְּבָרִיו; – הַחֻכְמִים שֶׁאִסְרוּ דָּבָר זֶה. וְכֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁאֵמֶר⁶:

אגרת התשובה

אֵין זֶה כִּפְּרַת נַפְשׁוֹ אֱלֵא לְכַפֵּר לְפָנֵי ה' לְהִיּוֹת נַחַת
רוּחַ לְקוֹנֵנוּ כְּדֹאִי שֶׁם בִּגְמֵי⁷ וְכְמוֹ⁸ שֶׁתָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן.
וְעָבְשׁוּ שְׂאִין לָנוּ קֶרֶבֶן לְהַפִּיק רָצוֹן מִה' הַתַּעֲנִיּוֹת הוּא
בְּמָקוֹם קֶרֶבֶן כְּמוֹ⁹ שֶׁבִּין קֶרְנֵיהָ בְּשִׁפְתָּהּ וְחֻכְמִים אוֹסְרִים, וּפְעַם אַחַת
יּוֹצֵאָה בֶּן פֶּרְתּוֹ שֶׁל שְׁכַתּוֹ וְלֹא מִחָ בָּהּ, – שְׁתִּימַנַּע מִכָּר,
וְהִשְׁחָרוּ שְׁנֵי מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת, – שִׁצְמָה, עַל שְׁלֹא קִיָּם דְּבָרֵי
תְּבָרִיו. וְכֵן רַ' יְהוֹשֻׁעַ שְׁאֵמֶר בּוֹשְׁנֵי מִדְּבָרֵיכֶם ב"ש
וְהוֹשְׁחָרוּ שְׁנֵי מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת. וְרַב הוֹנָא פְּעַם אַחַת
נִתְהַפְּכָה לוֹ רָצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין וְהַתַּעֲנָה מ' צוּמוֹת.
וְכַהֲנָה רְבוֹת. וְעַל יִסּוֹד זֶה לִימַד הָאֲרִיז"ל לְתַלְמִידָיו
עַפ"י חֻכְמַת הָאֵמֶת מִסְפֵּר הַצּוּמוֹת לְכֻמָּה עוֹנוֹת
וְחֻטָּאִים אֵף שְׂאִין בָּהֶן כֶּרֶת וְלֹא מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם
כְּמוֹ עַל הַכֶּסֶם קִנ"א תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'. וְאַפִּי עַל אִיסוּר
דְּרַבְּנָן כְּמוֹ סֵתֶם יִינָם יִתְעַנֶּה ע"ג תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ' וְכֵן עַל
בִּיטוּל מ"ע דְּרַבְּנָן כְּמוֹ תַּפְּלָה יִתְעַנֶּה ס"א תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'
וְדֶרֶךְ כָּלל סוּד הַתַּעֲנִיּוֹת הִיא סְגוּלָה נִפְלְאוּהָ לְהַתְּגַלּוֹת
רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה כְּמוֹ הַקֶּרֶבֶן שֶׁנֶּא' בּוֹ רִיחַ נִיחּוּחַ לָהּ.
וְכְמוֹ¹⁰ שֶׁבִישְׁעִי הָלֹזָה תִּקְרָא צוּם וְיוֹם רָצוֹן לָהּ מְכַלָּל
שֶׁהַצּוּם הַנִּרְצָה הוּא יוֹם רָצוֹן:

38 "בּוֹשְׁנֵי מִדְּבָרֵיכֶם בֵּית שְׁמַאי", וְהִשְׁחָרוּ שְׁנֵי מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת;
39 – שִׁצְמָה עַל שֶׁהִתְבַּטָּא כֶּךָ עַל בֵּית שְׁמַאי, וְרַב הוֹנָא פְּעַם אַחַת
40 נִתְהַפְּכָה לוֹ רָצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין, וְהַתַּעֲנָה מ' צוּמוֹת⁷; וְכַהֲנָה
41 רְבוֹת – בִּתְנָאִים שׁוֹנִים. – תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ לֹא הָיוּ עֲנִין שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְגַם
42 לֹא עֲנִין שֶׁל יִסּוּרִים כְּדִי

43 לְגַמּוֹר אֶת הַכִּפְּרָה – שֶׁהָרִי

44 לֹא הָיוּ אֱלֵא חֹטָאִים כְּאֵלּוּ

45 הַדּוֹרְשִׁים גִּמְרַת כִּפְּרָה עַל יְדֵי

46 יִסּוּרִים, אֱלֵא הַתַּעֲנִיּוֹת בָּאוּ

47 בְּמָקוֹם קֶרֶבֶן, כְּדִי לְהִיּוֹת

48 מְרוּצָה וְחֹבִיב לְפָנֵי הַקֹּב"ה

49 כְּמוֹ לְפָנֵי הַחֹטָא. וְעַל יִסּוּד

50 זֶה – שִׁישׁ עֲנִין שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת

51 גַּם עַל חֹטָאִים קְלִים שְׂאִינָם

52 דּוֹרְשִׁים גִּמְרַת כִּפְּרָה עַל יְדֵי

53 יִסּוּרִים, אֱלֵא הַתַּעֲנִיּוֹת הָן

54 בְּמָקוֹם קֶרֶבֶן, הֵנָּה עַל יִסּוּד

55 זֶה, לְמַד הָאֲרִיז"ל

56 לְתַלְמִידָיו עַל פִּי חֻכְמַת

57 הָאֵמֶת, – כִּפִּי שֶׁנִּקְרָאת

58 תּוֹרַת הַקֶּבֶלָה, מִסְפֵּר

59 הַצּוּמוֹת לְכֻמָּה עוֹנוֹת

60 וְחֻטָּאִים, אֵף שְׂאִין בָּהֶן

61 כֶּרֶת וְלֹא מִיתָה בְּיַד

62 שָׁמַיִם, – שֶׁבָּהֶם נִדְרַשׁ גִּמְרַת

63 כִּפְּרָה עַל יְדֵי יִסּוּרִים, כְּמוֹ

64 עַל הַכֶּסֶם קִנ"א – מֵאָה

65 חֲמִישִׁים וְאַחַת, תַּעֲנִיּוֹת

66 וְכוּ'; וְאַפִּילוּ עַל אִיסוּר

67 דְּרַבְּנָן כְּמוֹ סֵתֶם יִינָם – יִין

68 שֶׁל גִּי, יִתְעַנֶּה ע"ג –

69 שְׁבַעִים וּשְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'; וְכֵן עַל כְּפֻלַּת מְצוֹת עֲשֵׂה דְרַבְּנָן

70 כְּמוֹ תַּפְּלָה⁸ – יִתְעַנֶּה ס"א – שְׁשִׁים וְאַחַת תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'. וְדֶרֶךְ

71 כָּלל, סוּד הַתַּעֲנִיּוֹת הִיא סְגוּלָה נִפְלְאוּהָ לְהַתְּגַלּוֹת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן

72 בְּרִידֵי-הוּא, כְּמוֹ תְּבָרִין שְׁנֵימָר בּוֹ⁹: "רִיחַ נִיחּוּחַ לָהּ", – נַחַת

73 רוּחַ לְקַב"ה. וְכְמוֹ שְׁכַתּוּבָּה בִּישְׁעִיהָ¹⁰: "תִּלְוָה תִּקְרָא צוּם וְיוֹם

74 רָצוֹן לָהּ", מְכַלָּל – הָרִי, שֶׁהַצּוּם הַנִּרְצָה הוּא יוֹם רָצוֹן:

3. אמור כב, כא. 4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל תפלה מדרבנן נראה שו"ע דאדה"ז סק"ו, תניא רפ"ח, לקו"ת בלק (ע, ג). ובמכ"י אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א כ, א) בפשיטות תפלה מה"ת וראה משנת יואל שקו"ט וביאור], כי ל"כ ע"ז זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה האריז"ל להתענות ס"א כו". 9. ויקרא א, ג. 10. נח, ה.

יום חמישי י' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צב, פרק ג והנה חכמי... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

34 עשה, דאפלו עבר על כמה מצות עשה - מתכפר - ומתרחק
35 לפני הקב"ה, בעולה אחת, בדיאיתא בנמרא פירק קמא דזבחים²
36 - כמו שהגמרא אומרת בפרק ראשון של מסכת זבחים. והכרעה
37 המקבלת פוה, - בין שתי הדיעות של חכמי המוסר, היא להתענות
38 ג' פעמים כפי מספר
39 הצומות דחמא זה, דהיינו
40 - כגון: רנ"ב - מאתים
41 חמשים ושנים, שלש פעמים
42 שמונים וארבעה צומות על
43 הוצאת שבת זרע
44 לבטלה, וכן בפשאר
45 חמשים ועונות - שעבר
46 עליהם הרבה פעמים, יצום
47 שלש פעמים במספר
48 הצומות הקבוע לאותו חטא.
49 והטעם - מדוע שלש
50 פעמים דקא, הוא על פי
51 מה שכתב בזהר הקדוש
52 סוף פרשת נח: "בין
53 דחב בר נש קמי קדשא -
54 פריד-הוא, - כשאדם חוטא
55 לפני הקב"ה, זמנא קדא -
56 בפעם הראשונה שחוטא
57 אותו חטא, עבד רשימו
58 בו, - זה עושה רושם
59 למעלה. אם חטא פעם שניה אותו חטא - אומר שם בזהר - מתחזק
60 הרושם, זמנא תליתא - אם חטא פעם שלישית אותו חטא,
61 אתפשט החטא בתמא מסמרא דא לסמרא דא בו", - מתפשט
62 הכתם והפגם בעקבות החטא מצד אל צד, כלומר: אין זה רושם
63 בלבד, או רושם חזק בלבד, אלא פגם החודר מצד אל צד, לכן
64 צריך מספר הצומות גם כן ג' פעמים וכו'. - כיוון שעל ידי
65 חטאו בפעם השלישית אותו חטא, מתהווה ההתפשטות הגדולה
66 ביותר של הפגם למעלה.

1 פרק ג. בפרק הקודם, פרק ב', הסביר רבנו חזקוני, שלמרות שלעצם ענין
2 התשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שביית המקדש היה
3 קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על החטא, גם
4 בעבירה על מצות עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי שיהיה "נרצה לו",
5 שיהיה החור בתשובה רצוי
6 וחביב לפני הקב"ה כמו לפני
7 החטא, הרי כעת, שאין לנו
8 קרבנות להביא על ידם את
9 ה"נרצה לו" - בא התענית
10 במקום הקרבן. על יסוד זה לימד
11 האריז"ל, בהתאם לחכמת
12 הקבלה, את מספר הצומות על
13 מספר רב של עונות וחטאים, גם
14 כאלה שאין עליהם עונש כרת
15 ומיתה בידי שמים.
16 והנה, חכמי המוסר
17 האחרונים - שאחרי
18 האריז"ל, נחלקו -
19 בדיעותיהם, כפי שחמא
20 חמא אחר פעמים רבות:
21 דיש אומרים, שצריך
22 להתענות מספר הצומות
23 לאותו חטא פעמים רבות
24 כפי המספר אשר חמא;
25 כגון המוציא זרע לבטלה,
26 שמספר הצומות המפרש - על חטא זה, בתקוני תשובה
27 מהאריז"ל הן פ"ד - שמונים וארבע, תעניות, ואם חמא פוה
28 עשר או עשרים פעמים על דרך משל, צריך להתענות עשר
29 או עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם, - שתמיד מספר התעניות
30 לכל חטא, הוא לפי מספר הפעמים שעבר על אותו חטא, דומיא -
31 כמו, דקרבן חמא - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כל החטאות,
32 שחייב להביא על כל פעם ופעם; - שחטא. ויש - בין חכמי
33 המוסר, מדין - משוים, ענין זה לקרבן עולה הנבא על מצות

יום שישי י"א תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, תענית.

73 ובריא, וריבוי תעניות לא
74 חזק, הם היו צריכים לצום
75 כל הצומות האמורים, אבל
76 מי שרבו הצומות מדי
77 לו, שאפשר שיוכל לבא
78 לידי חלי או מיהוש חס

אגרת התשובה

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי
הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו וכמו בדורות
הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו שאפשר
שיוכל לבא לידי חולי או מיהוש ח"ו כמו בדורותינו

79 אכן - ברם, כל זה⁴ באדם
80 חזק ובריא, שאין ריבוי
81 הצומות מזיק לו כלל¹⁹
82 לבריאות גופו, וכמו²⁰
83 בדורות הראשונים -
84 כשהגופים היו חזקים²²

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ עולות אחרות - ראה סוגי הקרבנות בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ קדשים". 2. ה, ב, א, ז, ב, 3. עג,
ב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן - עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז הלי נזקי גו"נ סי' ד'.

שמוצאים בנמרא פֶּרֶק קמא - ראשון, דְּוָכָהִים, שְׁאִין לָךְ אָדָם
מִיִּשְׂרָאֵל שְׁאִינוּ מְחִיב עֲשֶׂה וְכוּ'. - הרי שתמיד ישנו ענין של
עוונות בתענית, ובכל זאת אומרים, שאם אין בכוחו לצער את עצמו
וצם - נקרא חוטא. ומכל שכן מי שהוא בעל תורה, - וצם למרות
שאין בכוחו לצער את
עצמו, שְׁחֹטֵא - במה
שהוא צם, וְנִעְנֵשׁ בְּכַפְּלִים,
כִּי מְחַמֵּת חֲלִישוֹת
הַתַּעֲנִית לֹא יוּכַל לַעֲסֹק
בָּהּ - בתורה, כְּרָאוּי - ויש
לו עונש כפול, א על הצום,
ב על ביטול תורה. אֶלָּא
מֵאֵי תַקְנִיתִיהָ? - מדי
תקנתו של אותו אדם? -
כיצד יהיה לו ענין הכפרה
כדי להיות "נרצה" לפני
הקב"ה כמו לפני החטא? -
הרי זה, כְּדִרְכֵּיבִי: - כמו
שכתוב: "וְחִטָּאָהּ בְּצִדְקָהּ
פֶּרֶק"; - כלומר, שיתן
צדקה כתמורה על התעניות
שהיה עליו לצום על חטאיו,
וְכַמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים, לָתֵן - לתת, בְּעֵד כָּל יוֹם תַּעֲנִית שָׁל
הַשָּׁבוּעָה עֶרֶךְ ח"י דְּוָלִים פּוֹלֵשׁ וְכוּ', וְהַעֲשִׂיר יוֹסֵף לְפִי עֲשָׂרוֹ
וְכוּ', - ויתן סכומים גדולים יותר עבור כל יום של תענית-תשובה,
כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמֶּגֶן אַבְרָהָם הַלְכוֹת תַּעֲנִית:

1 וְשָׁלוֹם, - על ידי הצומות, כְּמוֹ בְּדוֹרֹתֵינוּ אֶלֶּה - שהאנשים
2 חלשים, וריבוי תעניות עלול להזיק להם, אֶסוּר לוֹ לְהַרְבּוֹת
3 בְּתַעֲנִיּוֹת אֶפְלוּ עַל - חטאים שעונשם בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בִּיתְדִין,
4 וּמִכָּל שָׁכֵן - שאסור לו להרבות בתעניות, עַל מַצּוֹת עֲשֶׂה וּמַצּוֹת
5 לֹא תַעֲשֶׂה שְׁאִין בָּהֶן
6 בְּרֵת, אֶלָּא כְּפִי אִשְׁר
7 יִשְׁעֵר בְּנַפְשׁוֹ שְׁבֻדָּאֵי לֹא
8 יִזְיֵק לוֹ כָּלֵל. כִּי אֶפְלוּ
9 בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, בִּימֵי
10 תַנָּאִים וְאַמֹּרָאִים - לֹא
11 הָיוּ מְתַעֲנִין בְּכַהֲאֵי גֻנָּא,
12 - באופן כזה, על חטאים,
13 אֶלָּא הַבְּרִיאִים, דְּמַצּוֹ
14 לְעַעֲרֵי נַפְשֵׁיהוּ; -
15 שבכוחם לצער את עצמם,
16 וְלֹא מַצִּי לְעַעֲרֵי נַפְשֵׁיהֶם
17 - מי שאין בכוחו לצער את
18 נפשו, וּמִתַּעֲנָה - נִקְרָא
19 "חֹטֵא" בְּנִמְרָא פֶּרֶק קמא
20 - ראשון, דְּתַעֲנִיתִי, וְאֶפְלוּ
21 מִתַּעֲנָה עַל עֲבֻרוֹת שֶׁבִּידוֹ
22 בְּדִרְשׁ רִשִׁי שָׁם, -
23 שאפילו באותו אופן שלפי ה"מאן דאמר" השני הוא נקרא קדוש,
24 שזה כפי שרש"י אומר שם מפני שעל ידי כך עוונותיו מתמזקים, הרי
25 גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר" שנקרא חוטא אם הוא
26 מתענה בשעה שאין יכול לצער את עצמו, וְכִרְאִיתָא - כפי

אגרת התשובה

אלה. אסור לו להרבות בתעניות אפי' על כריתות
ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת.
אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל.
כי אפי' בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא
היו מתענין בכה"ג אלא הבריאים דמצו לצעורי נפשיהו
ודלא מצי לצעורי נפשיה ומתענה נקרא חוטא בגמ'
פ"ק דתענית. ואפי' מתענה על עבירות שבירו כדפרש"י
שם וכדאיתא בגמ' פ"ק דוכחים שאין לך אדם מישראל
שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל
תורה שחוטא ונענש בכפליים כי מחמת חלישות
התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנת'
כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן
בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו'
והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות תענית:

שאיפילו באותו אופן שלפי ה"מאן דאמר" השני הוא נקרא קדוש,
שזה כפי שרש"י אומר שם מפני שעל ידי כך עוונותיו מתמזקים, הרי
גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר" שנקרא חוטא אם הוא
מתענה בשעה שאין יכול לצער את עצמו, וְכִרְאִיתָא - כפי

יום שבת קודש י"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, ומו"מ כל בעל... עד עמ' 186, לא תמנו).

53 וּמִכָּל מְקוֹם, - למרות שאמרנו שבדורותינו, שאין כוח לאדם
54 לצער את עצמו, יש להמיר את תעניות התשובה במתן צדקה, בכל
55 זאת כֵּל בַּעַל נֶפֶשׁ הַחַפֵּץ
56 קִרְבַּת ה', לָתֵתָּן נַפְשׁוֹ¹⁰
57 לְהַשִּׁיבָה - את הנפש, אֶל
58 ה' בְּתַשׁוּבָה מַעֲלָה מִן
59 הַמִּבְחָר - יחמיר על עצמו
60 לְהַשִּׁיבָה עַל כָּל פְּנִים פֶּעַם
61 אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּו מִסְפַּר
62 הַצּוּמוֹת לְכָל עוֹן וְעוֹן
63 מַעֲוֹנוֹת הַחַמּוּרִים שֶׁחֵיבִים
64 עֲלֵיהֶם מִיתָה עַל כָּל
65 פְּנִים, - על כל פנים, על
66 העוונות שחייבים עליהם
67 מיתה - ישרים את מספר הצומות הנדרשים על אותו עון, וְאֶפְלוּ -

אם חיוב המיתה על אותו עון, הוא בִּידֵי שְׁמַיִם בְּלִבָּהּ, - ולא מיתה
בידי אדם - ישרים על אותם עוונות - על כל פנים - את מספר
הצומות הנדרשים על אותו
עון. כְּגוֹן לְהוֹצֵאת זֶרַע
לְבִטּוּלָה - ישרים, - ישרים, פ"ד -
שמונים וארבעה צומות
פֶּעַם אַחַת בִּימֵי חַיָּו.
וְיָכוֹל לְדַחֲתָן את
הצומות, לְיָמִים הַקָּצֵרִים
בַּחֲרָף, וְיִתְעַנֶּה בְּעֶשֶׂר
תַּעֲנִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל
בַּחֲרָף אַחֶה, או פְּחוֹת, -
מעשרה תעניות, וְיִגְמֹר
מִסְפַּר הַפ"ד צוּמוֹת בְּמֵי
שָׁנִים, או יוֹתֵר כְּפִי בָחוּ - אם יש לו יותר כוח, הוא יכול לעשות

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יא, סע"א. ועיין רמב"ם הל' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז, א. ראה רש"י שם. 7. דניאל ד, כד. 8. ראה ביאור
כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סקס"ח סקי"ב ובהנמקן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ בכיו"ב מובא
השם "נפש" דוקא - וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת".

1 זאת בתקופה קצרה יותר, ואם כוחו חלוש – בתקופה ארוכה יותר,
2 (וגם יכול לאכול מעט בג' שעות לפני נץ החמה, ואף-על-פי
3 בן נחשב לתענית אם התנה בן). – למרות שאכל שלוש שעות
4 לפני נץ החמה, נחשב לו אותו יום לתענית שלם, כפי שהתנה שכן
5 יהיה הצום שלי¹¹.

6 ולתשלוש – וכדי להשלים,

7 רנ"ב – מאתים חמשים

8 ושנים צומות בנזק ל'עיל

9 – שהם שלש פעמים שמונים

10 וארבע, כפי ההכרעה

11 המקובלת בין אלה הסבורים

12 שדי לצום פעם אחת מספר

13 הצומות על כל חטא, גם אם

14 חטא אותו חטא הרבה

15 פעמים, לבין אלה הסבורים

16 שעל כל פעם שחטא, יש

17 לצום אותו מספר צומות –

18 יתענה עוד ד' פעמים פ"ד

19 עד אחר הצות היום

20 בלכד, דמיחשב גם בן

21 תענית בירושלמי¹², –

22 בתלמוד ירושלמי נחשב צום

23 של עד אחר הצות היום,

24 לתענית, וב' – ושני הצאי

25 יום נחשבים לו ליום אחד

26 לענין זה. – של מספר

27 הימים שעליו לצום לתיקון

28 חטא, וכן לשאר עונות

29 ביוצא בהן, – לעיל דיבר

30 אודות עונות שחייבים

31 עליהם מיתה בידי שמים

32 (על כל פנים), שיחמיר בהם על עצמו להשלים את מספר הצומות

33 האמורים. ובעת אומר רבנו הזקן, שגם עונות שאין עליהם חיוב

34 מיתה, אלא שיש בהם ה"חומר" של עונות שחייבים עליהם מיתה

35 (בכך הם כיוצא בהן), דומים לעונות שיש עליהם חיוב מיתה, כפי

36 שהוא מזכיר למשל להלן בפרק ז' הדברים שהם ממש כמו עבודה

37 זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים, והם העלמת עין מן הצדקה, לשון

38 הרע, כעס וכדומה, גם עליהם יחמיר על עצמו לצום על כל פנים

39 פעם אחת את מספר הצומות הנדרש על אותו חטא, אשר כל "לב

40 יודע מרת נפשו", וחפץ בהצדקה: – שתתקן ותהיה צודקת.

41 אכן, מספר הצומות העורפים על רנ"ב – לגבי החטא של הוצאת

42 זרע לבטלה, ובהא' גונא, – מספר הצומות שמעל לשלש פעמים

43 של מספר הצומות לגבי חטאים אחרים, שהיה צריך להתענות,

44 כדי לחוש לדעת המחמירים להתענות מספר הצומות שעל כל

45 חטא וחטא כפי מספר הפעמים שחטא בנזק לעיל – הנה,

46 יתרת צומות אלה, יפדה בלן בצדקה ערך ח"י – שמונה עשר,

47 גדולים פוליש בעד כל יום. – שהיה עליו לצום, וכן שאר כל

אגרת התשובה

שעות לפני נ"ה ואעפ"כ נחשב לתענית אם התנה
(כן) ולתשלוש רנ"ב צומות כנ"ל יתענה עוד ד' פעמים
פ"ד עד אחר הצות היום בלבד דמיחשב ג"כ תענית
בירושלמי. וב' חצאי יום נחשבים לו ליום א' לענין
זה. וכן לשאר עונות כיוצא בהן אשר כל לב יודע
מרת נפשו וחפץ בהצדקה:

אכן מספר הצומות העודפי' על רנ"ב וכה"ג שהיה
צריך להתענות לחוש לדעת המחמירי' להתענות

מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים
שחטא כנ"ל. יפדה כולן בצדקה ערך ח"י ג"פ בעד

כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על
עבירות שאין בהן מיתה ואפי' על ביטול מ"ע דאורי' ודרבנן

ות"ת כנגד כולם כפי המספר המפורש בתיקוני
התשובה מהאר"י ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים

במס' התשובה) הכל כאשר לכל יפדה בצדקה כנ"ל
אי לא מצי לצעורי נפשי' כנ"ל. ואף שיעלה לסך

מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש.
דלא מקרי בזבו בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו

מתעניות וסיגופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר
צרכיו. ולפי שמספר הצומות המוזכרי' בתקוני תשובה

הנ"ל רבו במאד מאד לכן נהגו עכשיו כל החרדים
לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. מחמת חלישות

הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמ"ש במ"א
ע"פ חסדי ה' כי לא תמונו):

בזבוז בכהאי גונא, – אין זה נקרא בזבוז במקרה זה, כשהוא נותן
את הכסף כפדיון הצומות שהיה עליו לצום, מאחר שעושה לפדות

נפשו מתעניות וסיגופים, ולא גרעא – ואין זה גרוע, מרפואת
הגוף ושאר צרכיו. – בהן מבזבו האדם יותר מחומש של רכושו.

ולפי שמספר הצומות המוזכרים בתקוני תשובה – של האר"י ז"ל,
הנזכרים לעיל רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשיו כל החרדים

לדבר ה', להרבות מאד מאד בצדקה, – כדי לפדות הצומות
שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת – מחמת חלישות הדור,

דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי – שאינם יכולים לצער את
נפשם כל כך ולצום – לכן הם מרבים בצדקה כתמורה לריבוי

הצומות, (וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק¹⁵: "חסדי ה' כי
לא תמונו"): – מפרש להלן ב"אגרת הקדש" סימן י', מפני ש"לא

תמונו", מפני שאין אנו שלמים, אלא יש לנו חטאים ועונות לתקן,
עלינו להזדקק לא לסתם צדקה וחסד מוגבלים, אלא ל"חסד ה'",

לצדקה וחסד בלתי מוגבלים, כמדת החסד והצדקה של הקב"ה
שאינם מוגבלים.

11. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1174 ואילך. 12. נדרים פ"ח ה"א. 14. כתובות נ, א. 15. איכה ג, כב.

יום ראשון	יום שישי	ו תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק לה עד פרק לח	שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י. תהלים: לה'לח. תניא: עד"מ . . . מדות כלל.		
המָצוֹת נִמְשָׁכוֹת עַל יְדֵי הַמִּקֵּיף שֶׁבַּמָּצוֹת עֲצָמָם. מָצוֹת צִדְקָה, עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, הִיא מָצוּהַ כּוֹלֶלֶת, אֲשֶׁר כָּל הַמָּצוֹת נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם צִדְקָה. וּמֵהָאֵי טַעְמָא [=מְסִיבָה זו] נִכּוֹן בְּמֵאֹד לְתֵת קֹדֶם כָּל מָצוּהַ פְּרוּטָה לְצִדְקָה, שֶׁהוּא הַמְשָׁכַת הַמִּקֵּיף בַּפְּנִימִי. וּמִכָּל מָקוֹם הָיָה [זֶה] מִקֵּיף הַקְּרוֹב, מֵה שְׁאִין כֵּן תוֹרָה שֶׁהִיא מִקֵּיף הַרְחוֹק וּפְעֻלָּתוֹ נִעְלָה יוֹתֵר.			

יום שני	שבת	ז תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק לט עד פרק מג	שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: פרק יא. והנה . . . -176 בלבן.		
אָאמו"ר אָמַר: חֲסִידוֹת אִיזוּ נְעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בַּתְּחִילָתָן, דִּי דְרָגָא פֿון עֵיגוּלִים מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמְצָא רֹאשׁ וְסוּף, אֲבָעַר אַחֵר כָּל זֶה אִיז דְּעַר עֵיקָר אִיז סֹדֵר. דְּעַר בַּעַש"ט אִיז גַּעוּוּעֵן אַ מְסוּדֵר, דְּעַר מַעֲזִיט־שַׁעַר הָאֵט מִדְּקֵדָה גַּעוּוּעֵן אוּיף סֹדֵר, און דְּעַר עֲלִט־עַר זִידֶע – רַבִּינוּ הִזְקֵן – הָאֵט גַּעֲלֶע־רַעַנֵט חֲסִידִים זִי זְאָלֶען זִיין מְסוּדֵרִים, דָּאָס זַעֲהֵט מַעַן אִין זִינַע מֵאֲמָרִים, בְּרִיף, נִיגוּנִים. דִּי חֲסִידִים וואָס הָאָבַעֵן גַּעֲהָאָט אַ זִמן קְבוּעַ אוּיף קוֹמַעֵן אִין לִיאָזנָא – דְּעִרְנָאָךְ אִין לִיאָדִי – הָאָבַעֵן נִיט גַּעֲהָאָט קִיין רְשׁוּת בִּיטְעֵן דַּעַם זִמן אָן אַ רְשׁוּן פֿון רַבִּין, אוּיף בְּאָקוֹמַעֵן אַ רְשׁוּן הָאֵט מַעַן גַּעֲדָאֲרַפֵּט זְאָגֶען אַ טַעַם. בָּאָם רַבִּין אִיז גַּעוּוּעֵן אַ וַעַד מִיּוּחַד אוּיף פִּיהֲרַעֵן סֹדֵר הַחֲסִידִים וּבְרָאשׁוֹ מֵהֲרִי"ל אַחֵי רַבִּינוּ, און אַ בָּאָזוֹנֶדֶעַר וַעַד אוּיף אָנְפִירַעֵן מִיט חֲסִידִישַׁע יוֹנְגַעֲלִיט וּבְרָאשׁוֹ אֲדָמו"ר הָאֲמַצְעִי.			

אָדְנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הֲרַש"ב] אָמַר: חֲסִידוֹת הִיא בְּבַחֲיִנַת נְעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בַּתְּחִילָתָן דְּרָגַת הַעֲגוּלִים, מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמְצָא רֹאשׁ וְסוּף – אָבֵל אַחֵר כָּל זֶה הָעֵקֶר הוּא סֹדֵר.
הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הָיָה מְסוּדֵר, הַמְּגִיד מִמַּעֲזִיט־שַׁעַר דְּקֵדָה בְּסֹדֵר, וְהַסְבָּא רַבָּא – רַבִּינוּ הִזְקֵן – לְמַד אֶת הַחֲסִידִים שֶׁהֵם יִהְיוּ מְסוּדֵרִים. זֹאת רֹאִים בְּמֵאֲמָרָיו, מִכְּתָבִיו, נִיגוּנָיו. הַחֲסִידִים שֶׁהָיָה לָהֶם זִמן קְבוּעַ לִבָּא לְלִיאָזנָא – אַחֵר כִּף לְלִיאָדִי – לֹא הָיְתָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁנּוֹת אֶת הַזִּמן לֹא רְשׁוּן [=הִתֵּר] מֵהֲרַבִּי. כְּדִי לְקַבֵּל רְשׁוּן הָיָה צָרִיךְ לְנִמְקֵק.
אָבֵל הֲרַבִּי הָיָה וַעַד מִיּוּחַד לְהַנְהִיגַת סֹדֵר הַחֲסִידִים, וּבְרָאשׁוֹ מֵהֲרִי"ל [=מִרְנֵנוּ הָרַב יְהוּדָה לִיב] אַחֵי רַבִּינוּ, וַעַד מִיּוּחַד לְהַנְהִיגַת הָאֲבָרְכִים הַחֲסִידִיִּים, וּבְרָאשׁוֹ אֲדָמו"ר הָאֲמַצְעִי.

יום ראשון של ישי	יום ראשון	ח תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק מד עד פרק מח	שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.		
מְצִינּוּ דְּעֵקֶר חֲבָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הָיָה "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְחָק" – כְּפִירוּשׁוֹ וַיַּחְבֵּר – "אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ". הֵינּוּ, דְּכָל גְּדָל עֲבוּדָתוֹ בְּהַנְסִינּוֹת, אִינוּ בְּעֶרְךָ לְגַבִּי הָא [=זֶה] דִּיצוּהַ וַיַּחְבֵּר אַחֲרֵים, מֵה שְׂיִזְכָּה אַחֲרֵים.			

יום רביעי	יום שני	ט תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק מט עד פרק נד	שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: פרק יב. רק . . . 178- עצמן.		
אלע אידישע עלטערן וועלכע באדארפען האַבען א ספעציעלע ישועה און הצלה פאר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.			
כָּל הַהוֹרִים בְּיִשְׂרָאֵל הִזְקוּקִים לִישׁוּעָה וְהַצָּלָה מִיַּחַדָּת לְיַלְדֵיהֶם, הָאֲמֻצָּעִי הַבָּטוּחַ לְכָךְ הוּא לְתַמְךָ בְּלוּמְדֵי תוֹרָה.			

יום חמישי	יום שלישי	י תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק נה עד פרק נט	שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.		
רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: מה' מצעדי גבר כוננו, אז א איד קומט אין א אָרט, איז עס צוליב א כוונה טאָן א מצוה, הן א מצוה שבין אדם למקום והן א מצוה שבין אדם לחבירו. א איד איז א שליח של מעלה, א שליח וואו ער איז, איז ער דער כח המשלח, דער יתרון המעלה אין נשמות לגבי מלאכים – וואָס בא נשמות איז דאָס על פי התורה.			
רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר "תורה": "מה' מצעדי גבר כוננו". כאָשר יְהוּדִי מְגִיעַ לְמָקוֹם, הָרִי זֶה בָּשָׁל כּוֹנֵנָה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, הֵן מִצְוָה שֶׁבֵּין אָדָם לְמָקוֹם וְהֵן מִצְוָה שֶׁבֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. יְהוּדִי הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל מַעְלָה. שְׁלִיחַ הֵיכָן שֶׁנִּמְצָא, הוּא כְחוֹ שֶׁל הַמְּשַׁלַּח. יִתְרוֹן הַמַּעְלָה בְּנִשְׁמוֹת לַעֲמֵת מַלְאָכִים – שֶׁבְּנִשְׁמוֹת זֶהוּ עַל פִּי הַתּוֹרָה.			

יום שישי	יום רביעי	יא תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק ס עד פרק סה	שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י. תהלים: ס-סה. תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.		
בְּתַנְיָא דְּפּוֹס זְאֻלְקוּי שְׁנַת מִבְּשׁ"ר ט"ז"ב [=תקנ"ט], נִדְפְּסָה אַגְרַת הַתְּשׁוּבָה מִהַדוּרָא קָמָא, וְלֹא נִחְלָקָה לְפָרָקִים, גַּם יֵשׁ כְּמָה שְׁנוּיִים בְּתֹכָן הָאַגְרַת.			

שבת קודש	יום חמישי	יב תמוז, חג הגאולה	ה'תש"ג
תהלים: מפרק סו עד פרק סח	אין אומרים תחנון. שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י. תהלים: סו-סח. תניא: והנה מצות . . . 182- מיראה.		

יום הַלְדָּת אֶת כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדָמוֹ"ר שְׁלִיט"א [אֲדָמוֹ"ר מְהוֹרִי"צ נִשְׁמָתוֹ עָדָן] בְּשַׁנַּת תר"ם. יום בו נִתְבַּשֵּׁר – בְּשַׁנַּת תרפ"ז – שֶׁהוּא חֲפָשִׁי מַגְלוֹתוֹ אֲשֶׁר הִגְלָה – אַחֲרֵי שֶׁהָיָה תְּפּוֹס בְּמֶאֱסָר – עַל עֲבוּדָתוֹ בְּחֻזֵּק הַתּוֹרָה וְהַיְהוּדוּת.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו ע"ו]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחזקת קביעות שעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

ב"ה, יו"ד תמוז תשמ"ב

ברוקלין נ.י.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לקראת חג הגאולה יב"ג תמוז, ה'תשמ"ב

לכל המשתתפים ולכל המשתתפות בהתועדויות דחג הגאולה ולכל אחב"י – שליט"א
שלום וברכה!

שבת שלום וחג הגאולה שמח והתועדויות פעילות ומשפיעות על כל אחב"י שליט"א,
ובפרט אשר כדברי בעל הגאולה במכתבו המפורסם לא אותו בלבד גאל הקב"ה כי אם גם את כל כו'.
וביתר שאת במעשה שהוא העיקר – בתורה ומצותי, מתחיל בהמצעים דאהבת ישראל חינוך תורה תפילין
מזוזה צדקה בית מלא ספרים נש"ק כשרות טהרת המשפחה,
ותקווים מיד תפלתנו כי יבנה השם ציון ונספר תהלתו בירושלים, כי "אנכי השם אלקיך" ירחמנו כרחם אב
על בנים ויגאלנו בגאולה הכללית האמתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.

מנחם שניאורסאהן

לכל . . ולכל: כל כל הפסיק הענין (ע"ד מו"ק כו, רע"א) כי פשיטא שצ"ל כ"א בפ"ע.

במכתבו המפורסם: נדפס בסה"מ תש"ח ע' 263.

כי יבנה . . בירושלים: ראה תהלים קב, יז. שם, כב.

אנכי השם אלקיך: תהלים פא, יא (יתרו כ, ב).

כרחם . . בנים: תהלים קג, יג.

הסרת החרק מתוך המרק

יום ראשון ו' תמוז ה'תשס"ט

מאוכל הוא רק כאשר גם הפסולת מתבררת ונשארת לעצמה, ואילו כאן החרק עדיין מעורב עם מעט מן האוכל (אג"ט שם).

אך אדמו"ר הזקן בסידורו (הלכתא רבא לשבתא) כתב שאין להתיר את הוצאת הפסולת אפילו עם מעט אוכל, ו"יש בזה חשש חיוב חטאת ואיסור סקילה ח"ו", כי מעט האוכל המצורף אל הפסולת אינו מחשיבו לבורר אוכל מתוך אוכל, שהרי עיקר כוונתו להוציא את החרק כשהמשקה המצורף אליו יישפך יחד עמו, ואם כן גם הוא נחשב כפסולת (קצוה"ש סי' קכ"ה ס"ק יז).

לכן הפתרון הוא להטות את הכלי עד שהחרק ייפול, כי כאשר ידו אוזות בכלי עם המשקה ועל ידי הטייתו נופלת הפסולת החוצה, הנותר בידו הוא ה'מתברר' והרי זה בורר אוכל מתוך פסולת. ובצורה כזו מותר גם כאשר בפועל רק החרק נפל החוצה ולא נשפך כלום מהמשקה (אג"ט שם ג, לה).

הלכות שבת פרק ח, הלכה י"ג: וְהַבּוֹרֵר פְּסֻלָּתָא מִתּוֹךְ הָאוֹכֵל... ת"ב.

נפל זבוב או חרק לכוס שתייה, האם מותר להוציאו בשבת? המהרי"ט צהלון סובר כי למרות שאסור לברור פסולת מתוך אוכל, גם אם רוצה לאכול מיד – מותר להסיר את החרק, כי איסור בורר הוא רק כאשר האוכל והפסולת מעורבים, אבל כאן הפסולת צפה ונפרדת מן האוכל (באה"ט אור"ח סי' שר"ט ס"ק ב).

ה'אגלי טל' (בורר ג. ס"ק ו, אות ז) חולק על כך וסובר, שאמנם אם החרק צף כולו על פני המשקה ניתן לומר שהפסולת נפרדת מהאוכל, אך הרי עינינו רואות שהוא שקוע בחלקו בתוך הנוזל, ואם כן יש כאן תערובת אוכל ופסולת ואין להתיר את הסרת החרק. ואילו הט"ז (אור"ח שם ס"ק יג) מתיר להסיר את החרק יחד עם מעט מהמשקה שלתוכו נפל, כי לדעתו האיסור לברור פסולת

רמשים שמתהווים מהזיעה

יום שני ז' תמוז ה'תשס"ט

ונקבה, שהיווצרות צרעה או כל דבר אחר "ממיני העופות והשרצים" – כתוצאה מהעיפוש ומהאוכלים, הוא דבר אפשרי בהחלט רק "הסכלים שאין להם ידיעה בחכמת הטבע" טועים לחשוב אחרת (סהמ"צ, מצוה קעט).

והרבי כתב: "חקרתי את הנושא הזה מנקודת המבט המדעית כאשר הייתי בצרפת, ויצרתי היכרות עם ספרי המדע המהימנים ועם המחברים שעסקו בשאלה זאת. הדבר היחיד שיכולתי לברר מבחינה מדעית הוא, שהמדע לא מכחיש את האפשרות של הולדה ספונטנית, אלא רק מצהיר שעד עתה התצפית הראתה שמקרים מסוימים שלגביהם האמינו בעבר שהם הולדה ספונטנית, בעצם לא היו ספונטניים... המטרה של התורה... היא ללמד את שמירת המצוות ואת ההנהגה היום-יומית המתאימה ליהודי, בהתאם לרצון השם, ולא שהתורה היא חס ושלום ספר לימוד לפיזיקה וכדומה. מצד שני, באותה מידה ברור שמה שהתורה קובעת שהוא האמת, הוא אמת בכל הפרטים..." (מורה לדרך נכון, ג, עמ' 126).

(ראה ארוכה מאריך מידת, עמ' 69 ואילך)

הלכות שבת פרק יא, הלכה ב: רְמָשִׁים שֶׁהֵיוּתָן מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפְּרוֹת שֶׁהִכָּאִשּׁוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - בְּגוֹן תּוֹלָעִים שֶׁל בָּשָׂר וְתוֹלָעִים שֶׁבִּתּוֹךְ תְּקֻמָּנוֹת - הַהוֹרָגֵן, פְּטוּר.

לדעת רבי אליעזר (שבת קז, ב) ההורג כינה בשבת – "כהורג גמל בשבת" וחייב, ולדעת רבנן פטור כי כינה אינה פרה ורבה. וכך נפסק ברמב"ם כאן וברמ"א (שר"ע אור"ח שטו, ט), ובשו"ע אדמו"ר הזקן (שם, כ).

ב'פחד יצחק' (לרבי יצחק למפרנטי, ערך צידה אסורה) דן בנושא בהרחבה ובדבריו באות לידי ביטוי שתי גישות עקרוניות: האחת מסתמכת על הממצאים המדעיים וחשה להם, לפחות לחומרא. השנייה, לעומתה, סבורה כי דברי ההלכה נשארים כמות שהם גם לקולא.

לדעת הפחד יצחק עצמו, יש להחמיר שלא להרוג כינה: לאחר שהמדענים הוכיחו כי כל בעל חי מתהווה מן הביצים, "שומר נפשו ירחק מהם ולא יהרוג לא פרעוש ולא כינה ולא יכניס עצמו בספק חיוב חטאת".

אולם הרמב"ם כותב לגבי ההתהוות של יצור לא מזכיר

רשות הרבים

יום שלישי ח' תמוז ה'תשס"ט

אף שבמדבר כולם היו יהודים, כי על השבת נצטוו במרה (ראה תוס' שבת פז, ב) כשעדיין היה להם דין בני נח, וגם משום שבמתן תורה נגדרו עניני שבת "כאשר צוץ" במרה (אג"ק י"ד).

שתי דעות אלו הובאו להלכה בשו"ע (סי' שמה ס"ז) ללא הכרעה, אך כתב (בסי' שג ס"ח) שכיום אין לנו רשות הרבים גמורה, ואם כן הכריע כדעה הב'. וכן פסק הרמ"א (בסי' רמו ס"ג). וכן פסק אדמו"ר בשלחנו (סי' שמה ס"א), אלא שהוסיף בחצאי עיגול "וכל ירא שמים יחמיר לעצמו". ובהערה שם: "שכן דעת גדולי הראשונים וטעמים ונימוקים עמם, שלא נזכר ששים רבוא בגמרא".

השאלה אם יש כיום דין רשות הרבים מן התורה נוגעת לענין

הלכות שבת פרק י"ד, הלכה א: אֲרִבַּע רְשִׁוֹת לְשִׁבְתָּ: רְשִׁוֹת הַיָּחִיד, וְרְשִׁוֹת הָרֵבִים, וְכַרְמְלִית, וּמִקוֹם פְּטוּר. אִיזוּ הִיא רְשִׁוֹת הָרֵבִים? מִדְּבָרוֹת וְעֵרִים וְשָׂדוֹת, וְדָרְבִּים הַמְּפֻלְשִׁין לָהֶן; וּבְלִבֵּי שִׁיחָהּ רֹחֵב הַדֶּרֶךְ שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְלֹא תִהְיֶה עָלָיו תְּקֵרָה. לדעת הרבה ראשונים (רש"י ותוס' עירובין ו, א. ועוד) כל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום (כמו שהיה במדבר שהיו כל העם מצויים אצל משה רבנו הנמצא במחנה לויה – רש"י שבת צו, ב), אינו רשות הרבים, אף שהדרך רחבה שש עשרה אמה. אך הרמב"ם לא הצריך תנאי זה.

[ומבואר באחרונים שגם גויים נכללים במספר ששים רבוא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

הוא כרשות היחיד גמורה, אבל מדברי סופרים אין צורת פתח מועלת לרשות הרבים גמורה (שו"ע אדמוה"ז שסד, ד). ולכאורה גם לענין זה כתב אדמוה"ז "וכל ירא שמים יחמיר לעצמו".

איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. וכן לענין האם ניתן להתיר לטלטל ברחובותינו ע"י 'עירוב' של עשיית 'צורות הפתח', שמן התורה היא כמחיצה גמורה ודין המקום המוקף

יום רביעי ט' תמוז ה'תשס"ט

"כתותי מיכתת שיעוריה" בלחי ובקורה

בצורה שאמורה לעמוד במידות שיבטיחו כי תוכל לקבל על גביה לבנה ולכן דין 'כתותי' פוגע בשיעורה. והגר"ח מברסק מוסיף: "מיכתת שיעוריה" היינו שהשיעור התבטל אבל עצם הדבר קיים. לכן, כיון שמהלחי לא נדרש "שיעור" כלשהו אלא את "עצם הדבר", הרי גם אם "מיכתת שיעוריה", הלחי יוצר רשות היחיד. זאת, משום ששיעור עשרה טפחים האמור לגבי לחי אין כוונתו שרשות היחיד מוגדרת על ידי מחיצות ושיעור מחיצה הוא עשרה טפחים אלא שעל ידי ששיעור המקום של המחיצות יהיה עשרה טפחים, נוצרת כאן רשות היחיד. במילים אחרות: מחיצות רשות היחיד אינן חלק מהגדרתה של רשות זו אלא מטרתן להפוך את השטח לשטח 'פרטי' ושיעור שאינו מגדיר את הדבר כשלעצמו (המחיצה) אלא דבר חיצוני לו (השטח שבתוכה) – אינו יכול להיפגע על ידי דין 'כתותי' שהרי בפועל המחיצה הזו עדיין מבדילה בין רשות היחיד ובין רשות הרבים. שיעורה של קורת המבוי, לעומת זאת, נועד לתת לקורה משמעות מבחינה הלכתית, ומשמעות זו נפגעת על ידי דין 'כתותי'.

הלכות שבת פרק יז הלכה יב- יג: אִשָּׁה שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ לְחִי - בָּשָׂר... כָּל עוֹשֵׂי קוֹרָה, אֶבֶל לֹא בְּאִשָּׁה. כלל הוא בהלכה: "כתותי מכתת שיעוריה". כלומר, דבר אינו יכול להיחשב בעל שיעור מסוים אם הוא עומד לשרפה, כי שיעורו 'נחתך' וכאילו אין את השיעור הנדרש. והנה, על מנת להתיר טלטול בשבת במבוי (מעין סמטה הפתוחה לרשות הרבים) יש להציב בפתחו לחי (עמוד אנכי) או להניח קורה אופקית מעל הפתח. וההלכה היא: לזוי העומד להישרף כשר, ולכן אם עשה אותה מעץ אשירה שחייבים לשרפה ("ואשריהם תשרפון באש") ואילו קורה העומדת להישרף פסולה, ולכן אין לעשותה מעץ אשירה. ההבדל מבואר בתוספות (עירובין פ, ב ד"ה אבל): "... אם היה מדבק הכתיתים בכותל הוי לחי, ובלבד שלא יהו ניטלות ברוח". כלומר: גם אם יחול על הלחי דין 'כתותי', עדיין תוכל לשמש לייעודה על ידי הדרכת השברים. לפי זה, דין כתותי אינו נוגע לשיעורים המייצגים חומר אלא לשיעורים המצריכים צורה מסוימת. כל שדרוש ליצירת לחי הוא עץ בכמות שתוכל 'להתפרס' לגובה של עשרה טפחים בסמוך לקיר המבוי, וזה לא נפגע על ידי דין 'כתותי'. קורה, לעומת זאת, צריכה להיות

יום חמישי י' תמוז ה'תשס"ט

שביתת בהמתו במכירה ובשכירות

היינו שמותר למכור בהמה גסה לגוי אפילו לצורך מלאכה, כי בזמן הזה אין הדרך להשאל או להשכיר בהמה לגוי. אך יש לבעל נפש לחשוש ולמעט במכירת בהמה גסה לגוי, ובוודאי שיש לאסור השאלה או השכרה לגוי, ויש למחות בנוהגים היתר (ט"ז יור"ד שם ס"ק ה). ומוסיף ה'מגן אברהם' (אור"ח שם ס"ק ה) שאם הבהמה שכורה ביד היהודי מגוי, הרי כיון ש"שכירות לא קניא" יש לומר שיכול לחזור ולהשכירה או להשאלה לגוי אחר. אך יש מי שאוסר להשאיל לגוי בהמה השכורה לו כי יש להסתפק שמא קנה אותה על ידי השכירות, ואם ישאילה לגוי בשבת יעבור משום שביתת בהמתו, אבל להשכיר בהמה שנמצאת אצלו בשכירות מגוי, מותר 'ממה נפשך': אם 'שכירות קניא' – הרי בהשכרתו לגוי יוצאת הבהמה מבעלותו ואינו מצווה על שביתתה, ואם 'שכירות לא קניא', לא נכנסה הבהמה לבעלותו מלכתחילה.

הלכות שבת פרק כ, הלכה ג: אִסּוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁאִיל או לְהַשְׁכִּיר בְּהֵמָה גְּסָה לְגוֹי - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת; וְהָרִי הוּא מִצְוָה עַל שְׁבִיתָתָהּ. וְאִסּוּר חֻקִּים לְמַכּוֹר בְּהֵמָה גְּסָה לְגוֹי, שֶׁמָּא יִשְׁאִיל או יִשְׁכִּיר. לענין מכירת בהמה גסה הוסיף הרמב"ם (בהלכה ד) - "מותר למכור להם סוס, שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם לא למשאוי, והחי נושא את עצמו", אבל לענין השאלה או השכרה גם הסוס בכלל האיסור. והטעם: במכירה, שהבהמה עוברת לבעלות הגוי ואיסורה רק מדרבנן, שמא יבואו להתיר שאלה ושכירות, לא אסרו למכור סוס המיועד בדרך כלל לרכיבה (שאינה מלאכה), אך בשאלה או השכרה הבהמה לא יצאה מבעלות ישראל ומצווה הוא מן התורה על שביתתה, לכן, גם בסוס יש לחשוש שמא יטעין עליו משא או יקשרנו לעגלה (ביאור הלכה או"ח סי' רמו ד"ה בהמתו). ובשלחן ערוך (יור"ד קנ"א, ד) כתב - "עכשיו נהגו היתר בכל",

יום שישי י"א תמוז ה'תשס"ט

הצלת מזון של סעודות

מצילין מזון סעודה אחת. במשנה (שבת ק"ז, ב) מובא שהגבילו את המציל מזון מפני הדליקה למזון של סעודות, ובגמרא (ס"ט) מבואר שהגבלה זו היא מחשש שמא מתוך בהלתו להציל את ממונו יבוא לכבות

הלכות שבת פרק כ"ג, הלכות כ-כא: נִפְלָה דִּלְקָה בְּחֶזֶר בְּשַׁבָּת... לֹא יֵצֵל אֶלָּא מִזֶּן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת... וְהָ הוּא מִצִּיל לְמִזְוֵנוֹ? אִם נִפְלָה דִּלְקָה בְּלֵילִי שַׁבָּת, מִצִּילִין מִזֶּן שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת... נִפְלָה בְּשַׁחֲרִית, מִצִּילִין מִמֶּנָּה מִזֶּן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; בְּמִנְחָה,

מו הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

שלש סעודות - מציל גם אחרי חצות היום מזון שתי הסעודות שעדיין לא אכל. ומוסיף (שם, א"א סק"ד) כי ייתכן שמותר להציל מזון שלש סעודות אף לכל אחד מבני ביתו. וכן הוכיח הביאור הלכה' (ד"ה כד') מדברי התוספות (שבת שם, ד"ה אבל) שאין מצילים מזון משבת ליום הכיפורים כדי להאכיל את התינוקות. משמע שלשבת עצמה מותר להציל עבור בני ביתו. ויש ראייה נוספת מהברייתא (שבת שם) האומרת שאם נשברה חבית בראש גגו - אסור להביא יותר מכלי אחד כדי לקלוט את היין ולצרף, אך אם הזדמנו לו אורחים מותר. משמע שמותר להציל גם לאחרים.

את האש. לדעת תנא קמא מצילים רק לסעודות שנשארו באותה שבת ולדעת רבי יוסי ניתן להציל בכל שעה שיעור מזון שלש סעודות. והלכה כתנא קמא.

הב"ח (אור"ח סי' שלד אות א') מדייק מדברי רש"י (שבת שם) שמפרש שבערב מדובר על "קודם אכילה" ואילו בשחרית "קודם סעודה", שיש הבדל בין הערב לבוקר: בערב, זמן הסעודה הוא כל הלילה וכל שלא אכל סעודת ערבית יכול להציל אף בסוף הלילה אולם בבוקר זמן הסעודה נמשך רק עד חצות, ולאחר מכן אין לו להציל אף אם עוד לא סעד. אך ה'פרי מגדים' (שם, מש"ז סק"א) סובר שכיוון שחייב לאכול

שבת קודש י"ב תמוז ה'תשס"ט

גדול כבוד הבריות

אך מדברי הרמב"ם (בסוף מעין המצות וכן בהל' ממצרים פ"ב ה"ב) מבואר שיש חיוב מן התורה לשמוע לדברי חכמים. ואם כן, מה ההבדל בין 'לא תסור' לשאר איסורי התורה? כמה ביאורים בדבר:

(א) "לא תסור" הוא אזהרה שלא לחלוק על דבריהם ולומר שאינם אמת, אבל העובר על דבר מדבריהם לצרכו, אפילו במזיד, אינו עובר על לאו זה (קריית ספר בהקדמה פ"ה).

(ב) חכמים התנו מלכתחילה שאיסורים אלו ידחו מפני כבוד הבריות (ע"פ רמב"ן שם בדעת הרמב"ם).

(ג) מצוות של תורה הם איסורי חפצא ואילו איסורי דרבנן הם רק איסורי גברא ונדחים מפני כבוד הבריות (ע"פ אתון דאורייתא כלל י').

(ד) כיון שאיסורים ומצוות של חכמים נתחדשו לאחר מתן תורה אינם נכללים במנין תרי"ג מצוות של תורה ואין דינם שווה בכל למצוות של תורה, ולכן נדחים מפני כבוד הבריות (ע"פ לקו"ש כ"ט ע' 104 ואילך).

הלכות שבת פרק כ"ו, הלכה כ"ג: מַת שְׁהֶסְרִית בְּבֵית, וְנִמְצָא מִתְבָּהּ בֵּין חֲתָיִים, וְהֵם מִתְבָּזִים מִמֶּנּוּ - מִתָּר לְהוֹצִיאָהּ לְבִרְמִילִית; גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁפִתְךָ, שֶׁהוּא "לֹא תִסֹּר מִן הַדֶּבֶר אֲשֶׁר יֵגִידוּ לָךְ".

דין זה שכבוד הבריות דוחה "את לא תעשה שבתורה" נאמר רק על לאו של "לא תסור", שבו נצטוונו לשמוע לדברי סופרים, אבל אין כבוד הבריות דוחה שאר מצוות לא תעשה של תורה, כמפורש ברמב"ם (הל' כלאים פ"י הכ"ט): הרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו היה מהלך בשוק, קופץ וקורעו עליו מיד, שאין כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה, אבל דבר שאיסורו מדבריהם – הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות בכל מקום....

והנה, לדעת הרמב"ן (בהשגות לספהמ"צ) באיסורים שגזרו חכמים אין בלאו זה אלא סמך בעלמא, ולכן הקלו חכמים בדברי סופרים, ואילו היה בכל איסור דרבנן גם איסור דאורייתא של "לא תסור", לא היו חכמים מקילים בו.

אגרות קודש

ב"ה, ג' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ כו' מוה"ר עקיבא יוסף שי' הכהן

שלום וברכה!

... ובמ"ש בענין הליכת כהנים על קברי צדיקים, הרי ידוע מכתב מוהרי"ל מיאנאוויטש, אחיו של רבנו הזקן בענין הגדר סביבות הציון בהאדיטש אשר נדפס בהתמים, אשר מזה מובנת גם ההוראה בהנ"ל.

ומ"ש בענין מערה פרטית ומהשמועה עד"ז שהיא בקבלה, מובן שזה צריך בירור על אתר ומאנשים נאמנים, ובכ"א פשוט שחילוק יש בין הענין שמטמא לנשיא ולצדיק בזמן הקבורה לבין הליכה על הציון לאחר זמן, וכבר דשו בה רבים.

בודאי לוקח חלק פעיל בעניני צעירי אגו"ח באה"ק ת"ו, ולפלא שאינו כותב עד"ז בפרטיות.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

פרק ו משנה יא

כָּל מֶה שֶׁנִּבְרָא תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא בְּרָאוֹ אֱלֹא לְכַבֹּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי, וְלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו. וְאוֹמֵר: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

נקודות משיחות קודש

וְאוֹמֵר: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד

השאלות במשנתנו: א. מאי ואומר. ב. פסוק זה הרי אינו שייך כלל לכאורה לתוכן הדרש. בביאור משנתנו יש לומר:

א. התנא מלמדנו שני דברים: האחד – שכל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו; והשני – "לא בראו אלא לכבודו" – לא לשם שום כוונה אחרת. ועל שני ענינים אלו מביא שני הכתובים: על ענין הראשון מסייע ממה שכתוב "ולכבודי בראתיו": ועל ענין השני מביא מה שנאמר "ה' ימלוך לעולם ועד".

דהנה, תוכן ענין המלוכה הוא נקודה אחת בלבד – ביטול העם אל המלך בכל עצמותם (דבר המתבטא בגילוי בהתרת המלך). ומאחר ש"ה' ימלוך לעולם ועד", ז. א. שמלכותו יתברך קיימת תמיד, הרי אין נתינת מקום לשום ענין אחר זולת ענין המלוכה.

ב. אמיתית ענין הכבוד הוא הכבוד שמכבדים העם את המלך. והנה, ביחס העם למלך ישנם שני ניגודים: מצד אחד כל העם הם בהשוואה לגבי המלך; ומאידך – לשם הנהגת המדינה יש צורך גם בשרי אלפים ושרי מאות כו' – שהוא ענין של התחלקות. וכשם שהוא במלכותא דארעא, כן הוא במלכותא דרקיע⁸; מצד עצמותו יתברך גדול וקטן שוים, ומצד בחינת ה"גילויים" ישנה התחלקות של עולמות (אצילות בריאה ויצירה כו'). ובפסוק הראשון מדובר אודות ההתחלקות שבמלוכה ("בראתיו יצרתיו עשיתיו"): ובפסוק השני בבחינת המלוכה כפי שהיא על הכל בהשוואה אחת – "ה' ימלוך לעולם ועד".

וענינים אלו בעבודת האדם: כללות עבודת האדם צריכה להיות באופן של התחלקות דוקא: אבל עליו להגיע גם לעבודה באופן דביטול כללי שלמעלה מהתחלקות, ככתוב⁹ "ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה'". (שהרי מה שכתוב "ימלוך" לשון עתיד אין הכוונה שזה יהי' רק לעתיד, אלא הוא בדוגמת המבואר ברמב"ם¹⁰ בענין עולם הבא, שהוא קיים גם עכשיו, אלא שבא אחרי העולם הזה. ועל דרך זה בנדון דידן: העבודה שלמעלה מהתחלקות בא לאחר ושל ידי העבודה בבחינת התחלקות)¹¹.

לפנינו הוראה ברורה שיש לנצל כל עניני הבריאה, לרבות כלי התקשורת וכיו"ב, לעניני תורה ומצות. שהרי משנתנו אומרת ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו – לא בראו אלא לכבודו" – יש לנצלו בכדי להוסיף בכבודו יתברך. והוראה זו היא הסיום וחותם של ה"מילי דחסידותא" דפרקי אבות¹²!

השאלות במשנתנו: א. מהי ההוראה מזה ב"מילי דחסידותא". ב. הקשר של תוכן משנתנו לפרק "קנין תורה". ובפרט שזהו סיום הפרק. ג. הדיוק "בעולמו". ד. למה לא אמר בקצרה "כל מה שברא הקב"ה בעולמו בראו לכבודו". ה. מדוע מביא גם סיום הכתוב – "יצרתיו אף עשיתיו", והרי ההוכחה היא ממה שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו".

והביאור: הכוונה ב"לכבודו" היא לתורה¹, כמאמר רז"ל² "אין כבוד אלא תורה". וכוונת התנא הוא כמאמר רז"ל³ שהעולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, היינו בכדי שיקימו ישראל את התורה. וזהו לא בראו אלא לכבודו, כלומר: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו – לא בראו" – לא הי' נברא; וזה שנברא הוא רק "לכבודו" – בשביל התורה.

והמעלה ד"אין כבוד אלא תורה" היא גדולה יותר מהמעלה ד"תורה קנין אחד" שבמשנה הקודמת, דהרי יתכן שאדם קונה דבר מסויים ("קנין") אך אינו מתכבד על ידי זה; וזוהי ההוספה במשנתנו שהתורה מוסיפה כבוד למעלה כביכול.

[וזהו הקשר בין תחילת פרקי אבות – "משה קיבל תורה מסיני", לסיומם: "משה קיבל תורה מסיני" רומז לתחילת העבודה דלימוד התורה, כשרק קבל את התורה ומתחיל ללומדה; ובמשנתנו נרמז הדרגא הכי גבוהה בלימוד התורה – "אין כבוד אלא תורה"].

ומסייע ממה שכתוב "כל הנקרא בשמי", פסוק שמדבר בארבע העולמות אצילות בריאה יצירה עשי⁴, ללמדך שכל העולמות כולם, לא רק עולם האצילות ועולם הבריאה והיצירה אלא גם עולם העשי (שלכאורה אין בו משום "כבודו" של מקום) לא נבראו אלא לכבודו.

אך לכאורה יש לשאול: עולם העשי הוא "עולם הקליפות וסטרא אחרא"⁵, ואין אפשר לומר שעולם זה לא נברא אלא לכבודו? ולזה מדייק "בעולמו": רק דברים שהם קיימים "לעולם" (היינו עניני קדושה או עניני הרשות כו') נבראו לכבודו: לאפוקי הקליפות וסטרא אחרא, שיתבטלו לעתיד לבוא, ככתוב⁶ "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שהם לא נבראו (בגילוי) לכבודו של הקב"ה.

ההוראה מזה בעבודת האדם (ב"מילי דחסידותא"): כל העולמות כולם, מעולם העשי עד עולם האצילות, ואפילו עולמות האין סוף ("עולמו" של הקב"ה) לא נבראו אלא בשביל ישראל והם תלויים בעבודת האדם. וידיעה זו צריכה להשפיע על האדם לעבוד עבודתו כרבעי למהוי ובשלימות האפשרית – קיום התורה בהידור ובאופן של לפנינים משורת הדין⁷.

א: "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא". 9. ואתחנן ו, כד. 10. הלכות תשובה ספ"ח. 11. משיחת ש"פ נצבים תשכ"ח, ש"פ נצו"י תשל"ה, ש"פ במדבר תשל"ח – על פי רשימת השומעים בלבד. 12. משיחת ש"פ בלק תשמ"א – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. לקו"ת אחרי כה, ד. 2. מ"ג. 3. ויק"ר פל"ו, ד. 4. לקו"ת אמור לך, ד. וראה במד"ש. 5. תניא ספ"ו (מע"ח שער מ"ב ספ"ד). 6. זכרי' יג, ב. 7. משיחת ש"פ נצבים תשכ"ח, ש"פ במדבר תשל"ח, ש"פ שופטים תשמ"א – על פי רשימת השומעים בלבד. 8. ראה ברכות נח,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ו'י"ב תמוז ה'תשס"ט

יום ראשון ו' תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ו

א. אסור לנו לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת - אף על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת; ודבר זה - אסורו מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן, ויבואו לעשות בעצמן.

ב. גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת - אם בשביל ישראל עשה אותה - אסור להנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שתעשה נשיעור זמן שיוכל לעשות המלאכה; והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא, עד שידעו בו רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת. ואם בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה בשבת.

ג. כיצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. עשה ככש לירד בו מן הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט עשבים להאכיל לבהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מכיר לאותו ישראל - שמא ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו - לא יתנה בו בשבת, אלא אם כן אינו מכיר.

ד. אכל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון גר וכבש - הואיל ועשה בשביל עצמו, ונתנה אחריו ישראל בשבת, ואף על פי שהוא מכיר. גר הדלוק במסכה בשבת - אם רב ישראל, אסור להשתמש לאורה; שהמדליק, על דעת הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר להשתמש לאורה. מחצה למחצה, אסור. נפלה דלקה בשבת, ובא גוי לכבות - אין אומרים לו 'כבה' ו'אל תכבה', מפני שאין שבתתו עלינו; וכן כל פיוצא בזה.

ה. מת ניהודי שעשו לו גוים ארון, וחפרו לו קבר בשבת, או הביאו לו חלילין לספד בהן - אם בצנעה - ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויקבר בו. ואם היה הקבר בסרטא (רחוב) גדולה, והארון על גביו, וכל העובדין והשכין אומרים שנה שהגוים עושין עכשו בשבת, לפלוני הוא - תרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית, מפני שהוא בפרהסיא. ומת לקבר בו ישראל אחר - והוא, שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה.

ו. גוי שהביא חלילין בשבת למת - אף על פי שהביאן מצד החומה - ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב, ואחר כך יספד בהן; שמא בלילה הביאום ממקום אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו.

ז. עיר שישראל וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין; שבשביל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין בכדי שיחמו חמין. וכן כל פיוצא בזה.

ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת - אף על פי שעבר ומכין אותו מכת מרדות (מלקות מדרבנן) - מתר לו להנות באותה מלאכה לערב (במוצ"ש), אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל מקום עד שימתין בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה, שאם תאמר יהא מתר מיד - שמא יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן מיד; וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר לגוי לעשות לו, שהרי אינו משתכר (מרויח) כלום, מפני שהוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת.

ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות (איסור מדרבנן להרבות השביתה) - מתר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שהיה שם מקצת חלי, או יהיה צריך לדבר צרך הרבה, או מפני מצוה.

י. כיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או ספין למילה; או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן ערוב, מים חמין להרחיץ בהם קטן או [אדם] מצטער. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר לגוי לכתב לו השטר בשבת - שאמירה לגוי אסורה מדברי סופרים, ומשום שזכר ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה.

יב. פוסק [מסכת] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ [- קוצב] דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא עושה בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לימים הרבה - מתר, אף על פי שהוא עושה בשבת. כיצד? כגון ששכר הגוי לשנה או לשנים, שיקתב לו [ספר] או שיארג לו [בגד] - הרי זה כותב ואורג בשבת, ומת, כאלו קצץ עמו שיקתב לו ספר או שיארג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשב [יחשבון] עמו יום יום.

יג. במה דברים אמורים? בצנעה, שאין הכל מכירין שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אבל אם היתה ידועה וגלויה ומפורסמת - אסורה; שהרואה את הגוי עושה, אינו ידע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר שפלוני שכר הגוי לעשות לו בשבת.

יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצר, או כתלו, או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר, או לשע לו כרם - אם היתה המלאכה במדינה [בעיר], או בתוך התחום [אלפיים אמה] - אסור לו להניחו לעשות בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפוסק; ואם היתה

ואם נטלן ויצא - אין נזקקין לו, מפני שאין שביתתו עלינו. וכן נותנין מזונות לפני הכלב בחצר; ואם נטלן ויצא, אין נזקקין לו.

כב. מי שהיה בא בדרך, וקדש עליו היום, והיה עמו מעות - נותן פיסו לנכרי להוליכו לו, ולמוצאי שבת לוקחו ממנו. ואף על פי שלא נתן לו שכר על זה, ואף על פי שנתנו לו משחשקה - מותר; מפני שאדם בהול על ממונו, ואי אפשר שישיכרו; ואם לא תתיר לו דבר זה שאין אסורו אלא מדברי סופרים - כבוא להביאו בידו, ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים אמורים? בכיסו; אבל מציאה, לא יתן לנכרי, אלא מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

כג. ישראל שעשה מלאכה בשבת - אם עבר ועשה בידו, אסור לו להנות באותה מלאכה לעולם; ושאר ישראל, מותר להם להנות בה למוצאי שבת מיד, שנאמר: "ושמרתם את השבת, כי קדש הוא" - היא קדש, ואין מעשיה קדש [- אסורין]. כיצד? ישראל שבשל בשבת במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחרים; אבל לו, לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה - למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. וכן כל פיוצא בזה.

כד. פרות שניצאו חוץ לתחום וחקורו - בשוגג, יאכלו בשבת, שהרי לא נעשה בגופן מעשה, ולא נשתנו; במזיד, לא יאכלו עד מוצאי שבת.

כה. השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת התינוק, לא יתן לו שכרו של שבת - לפיכך אין אחריות [הפרה והתינוק ב-] שבת עליו; ואם היה השכיר שכיר שבת [שבוע] או שכיר שנה, נותן לו שכרו משלם - לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר לו: 'יתן לי שכרי של שבת', אלא אומר לו: 'יתן לי שכרי של שנה', או 'של עשרה ימים'.

הלכות שבת פרק ז

א. מלאכות שחביבין עליהן סקילה וקרת במזיד, או קרבן חטאת בשגגה - מהן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אבות [ראשי קבוצות], ומהן תולדות [הדומות לאבות]; ומגן כל אבות מלאכות - ארבעים חסר אחת. ואלו הן: החרושה, והזריעה, והקצירה, והעמור [איסוף תבואה], והדישה [הפרדת קליפה בגידולי הקרקע], והזריה [זריקה לסילוק הפסולת], והפרייה, והטחינה, וההרקדה [בנפה], והלישה, והאפיה, והגזירה, והלבון [ניקוי הצמר], והנפוח [סירוק וניעור הצמר], והצביעה, והטויה, ונעשית הנזירין [פריסת חוטי השתי], והנסכת המסכה [העמדת מסרק האריגה], והאריגה, והבציעה [התרת אריג], והקשירה, וההתרה, והתפירה, והקריעה, והבגן, והסתירה, וההפיה בפטיש [=כל מעשה של גמר מלאכה], והצידה, והשחיטה, וההפשטה [עור מבעל חי], וההעבדה [עיבוד עורות], ומחיקת [החלקת] העור, וחתוכו, והפתיכה, והמחיקה, והשרטוט, וההכערה, והכפוי, וההוצאה מרשות לרשות.

ב. כל אלו המלאכות וכל שהוא מענינן [הדומה להם], הן הנקראין 'אבות מלאכות'. כיצד הוא ענינן? אחד החורש,

המלאכה חוץ לתחום - מותר, שאין שם ישראל שיראה את הפועלין פשהן עושין בשבת.

טו. וכן מותר לאדם להשפיר פרמו או שדהו לגוי, אף על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע ששכורין הן, או באריסות ידר להן [לעבוד תמורת יבול]. ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו, ואין דרך רב אנשי אותו המקום להשפירו או לתנו באריסות - אסור להשפירו לגוי; מפני שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת, והוא נקרא על שם הישראלי בעליו.

טז. מותר להשאיל בלים ולהשפירן לגוי, ואף על פי שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצוים על שביתת הכלים; אבל בהמתו ועבדו [של יהודי] - אסור, מפני שאנו מצוין על שביתת בהמה ועבד.

יז. המשתתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בחנות - אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לגוי לבדו אם מעט ואם הרבה, ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לבדו - מותר. ואם לא התנו במתחלה - כשיבואו לחלק, נוטל הגוי שכר השבתות כולן לבדו, והשאר חולקין אותו; ואינו מוציא לו כלום כנגד יום השבת, אלא אם כן התנה בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשתפות, דין אחד הוא.

יח. ואם לא התנו, וכא לחלק השכר, ולא היה שכר שבת ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השכר, והשאר חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק בהן [לעשות בהם עסק] - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שכר בשנה; וכן הורו כל הגאונים.

יט. לא יתן אדם בערב שבת בלים לאמן גוי לעשותו, אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [- שיעור זמן] שיצא בהן [הגוי] מביתו [של היהודי] קדם שחשכה; וכן לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילוננו, ולא ימכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שכל זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשיצא הגוי מביתו בשבת וחסף ישראל בידו, יראה כמי שהלוהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת.

כ. הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ עמו [מראש] שכר הולכה - מותר, ואפלו נתנה לו ערב שבת עם חשכה; והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו, מותר לתן לגוי האגרת; והוא שיהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה קדם השבת - שמא זה שמקבץ האגרות ושולחן, ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם אדם קבוע לקבץ, אלא הגוי שנותנין לו האגרות, הוא שמוליכה לעיר אחרת - אסור לשלח ביד גוי האגרת לעולם, אלא אם כן קצץ לו דמים.

כא. גוי שהביא חפציו בשבת, והכניסן לבית ישראל - מותר; ואפלו אמר לו: 'הניחן בנזית זו', הרי זה מותר. ומזמנין את הגוי בשבת, ונותנין לפניו מזונות לאכלו;

או המזרד [חותך] את השריגים [של הגפן], כדי ליפות הקרקע - הרי זה תולדת חורש; ומשיעשה כל שהוא, חיב. וכן המשנה פני השדה - כגון שהשפיל התל ורדדו [השווהו לפני הקרקע], או מלא הגיא [גומא] - חיב משום חורש; ושעורן, כל שהוא. וכן כל המשנה גמות, שעורן כל שהוא.

ב. הזורע כל שהוא, חיב. הזורע את האילן כדי שיצמח - הרי זה מעין זורע. אבל המשקה צמחין ואילנות בשבת - הרי זה תולדת זורע, וחיב בכל שהוא; וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן בפנים - הרי זה תולדת זורע, וחיב. ג. הקוצר כגורגרת - [כשליש ביצה], חיב. והתולש, תולדת קוצר הוא; וכל העוקר דבר מגדולי, חיב משום קוצר. לפיכך, צרור [רגב אדמה] שעלו בו עשבים, וכשות [מין עשב] שעלה בסנה, ועשבים שצמחו על גב החבית - התולש מהן, חיב; שזה הוא מקום גדולו. אבל התולש מעצין שאינו נקוב - פטור, מפני שאין זה מקום גדולו. ועצין נקוב בכדי שרש קטן, הרי הוא כארץ; והתולש ממנו, חיב.

ד. כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו, כגון אספסתא [חציר] וסלקא [סלק] - הקוצרו בשנגה, חיב שתי חטאות: אחת מפני שהוא קוצר, ואחת מפני שהוא נוטע. וכן הזורע, והוא צריך לעצים - חיב משום קוצר, ומשום נוטע. גכשושית של עפר שעלו בה עשבים - הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות, חיב משום תולש; היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ, חיב משום זורע. תאנים שיכשו באביהן [בעודן על העץ], וכן אילן שיכשו פרותיו בו - התולש מהן בשבת חיב, אף על פי שהן בעקורין לענין קבלת טמאה.

ה. התולש עלשים [מין צמח], והמזרד ורדין [ענפים לחים] - אם לאכילה, שעורו כגורגרת; ואם לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; ואם להסקה, שעורו כדי לבשל ביצה. המעמר [אוסף] אכלין, שעורו כגורגרת; ואם עמר לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; ואם להסקה, שעורו כדי לבשל ביצה. וביצה האמונה בכל מקום, היא ביצה בינונית של תרנגולין; וכל מקום שנאמר 'כדי לבשל ביצה', הוא כדי לבשל כגורגרת מביצה; וגורגרת, אחד משלשה בביצה. ואין עמור, אלא בגדולי קרקע.

ו. המקבץ דבלה [תאנים יבשות] ועשה ממנה עגול [גוש], או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד - הרי זה תולדת מעמר, וחיב. וכן כל פיוצא בזה.

ז. הדש [מפריד קליפת גידולי קרקע] כגורגרת, חיב; ואין דישה, אלא בגדולי קרקע. והמפרק [דגן משביליו], הרי הוא תולדת הדש. החולב את הבהמה - חיב, מפני שהוא מפרק. וכן החולב בתי שיש לו עור, חיב משום מפרק - והוא, שיהיה צריך לדש שיצא מן הבהמה; אבל אם נתפנו להזיק בלבד - פטור, מפני שהוא מקלקל. ואינו חיב, עד שיהיה בדם או בחלב שהוציא, כגורגרת.

או החופר, או העושה חריץ - הרי זה אב מלאכה; שכל אחת ואחת מהן - חפירה בקרקע, וענין אחד הוא.

ג. וכן אחד הזורע זרעים, או הנוטע אילנות, או המכריף אילנות [מכופף ענף ומכסהו באדמה], או המרכיב [אילן באילון], או הזורע - כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות, וענין אחד הוא; שכל אחת מהן - לצמח דבר הוא מתפנו. ד. וכן אחד הקוצר תבואה או קטנית, או הבורר ענבים, או הגורד תמרים, או המוסק זיתים, או האורה [קוסף] תאנים - כל אלו אב מלאכה אחת הן; שכל אחת מהן - לעקר דבר מגדוליו מתפנו. ועל דרך זו, שאר האבות.

ח. התולדה, היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. פיצד? המחתך את הירק מעט מעט [דק דק] לבשלו, הרי זה חיב - שזה המלאכה תולדת טחינה, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה; וכל העושה דבר הדומה לזה, הרי זה תולדת טוחן. וכן הלוקח לשון של מתכת, ושף [שייף] אותו כדי לקח מעפרו כדרך שעושין צורפי הזהב - הרי זה תולדת טחינה.

ו. וכן הלוקח חלב, ונתן בו קבה כדי לחבצו [לעשותו חמאה] - הרי זה חיב משום תולדת בורר, שהרי הפריש הקום [החמוץ] מן החלב; ואם גבנו ועשהו גבינה, חיב משום בונה - שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שייעשו גוף אחד, הרי זה דומה לבגדן. וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות, יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו; ומגוף המלאכה הנעשית בשבת, תדע מעין איזה אב היא, ותולדת איזה אב היא.

ז. אחד העושה אב מאבות מלאכות, או תולדה מן התולדות - במזיד, חיב פרת, ואם באו עדים, נסקל; בשוגג, חיב חטאת קבועה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אם כן, מה הפרש יש בין האבות והתולדות? אין ביניהן הפרש, אלא לענין הקרבן בלבד - שהעושה בשוגג - אם עשה אבות הרבה בהעלם [בשוגג] אחד, חיב חטאת על כל אב ואב; ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחד, אינו חיב אלא חטאת אחת.

ח. פיצד? הרי שחורש, וזרע, וקצר בשבת בהעלם אחד - חיב שלש חטאות; ואפלו עשה הארבעים חסר אחת בשנגה, כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות לעשות בשבת - חיב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת. אבל אם טחן, וחתך הירק, ושף לשון של מתכת בהעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת, שהרי לא עשה אלא אב אחד ותולדותיו. וכן כל פיוצא בזה.

ט. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד, אינו חיב אלא חטאת אחת. פיצד? הרי שזרע, ונטע, והכריף, והרפיב, וזמר בהעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת, שכלן אב אחד הן. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות שבת פרק ח

א. החורש כל שהוא, חיב. המנכש [עוקר עשבים שוטים] בעקרי [סמוך לשורש] האילנות, והמקרסם [כורת] עשבים,

נפְרְשׁוּ הַשְּׂמֵרִים מִן הַיַּיִן יָפָה יָפָה, וְכָל הַיַּיִן כְּגוֹף אֶחָד הוּא. וְכֵן הַחֲרָדֵל, וְכָל פִּיּוּצָא בּוֹ.

טו. הַטּוֹחֵן כְּגִוּוֹגְרָת, חֵיב. וְכָל הַשּׁוֹחֵק [כּוֹתֵשׁ] תְּכָלִין וְסִמְנֵין בְּמִכְתֶּשֶׁת - הָרִי זֶה טוֹחֵן, וְחֵיב. הַמְחַתֵּף יָרֵק [דק] תְּלוּשׁ, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת טוֹחֵן. וְכֵן הַנּוֹסֵר עֲצִים לַהֲנוֹת בְּנוֹסֶרֶת שְׁלֵהֵן, אוֹ שֶׁשָּׁף [גרד] לְשׁוֹן שֶׁל מִתְכֶּת - חֵיב מְשִׁישׁוֹף כָּל שֶׁהוּא; אֲבָל הַמְחַתֵּף עֲצִים, אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּשְׁקֵק [יַחְתּוֹר דק] מִהֵן כְּדִי לְבַשֵּׁל כְּגִוּוֹגְרָת מִבִּיצָה.

טז. וְהַמְרָקֵד [מַנְפֵּה] כְּגִוּוֹגְרָת, חֵיב. הִלֵּשׁ כְּגִוּוֹגְרָת, חֵיב. וְהַמְגַבֵּל [מַעֲרַבֵּב] אֶת הַעֶפֶר, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת לֵשׁ; וְכִמְהָ שְׁעוּרֵי? כְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי [שַׁפֵּת] כּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זֶהָ. וְאֵין גְּבוּל בְּאֶפֶר, וְלֹא בַחֹל הַסֵּס, וְלֹא בְמָרְסָן [קַלִּיפוֹת תְּבוּאָה עֲבוֹת], וְלֹא בְכִיּוּצָא בִּהְיוֹת זֶרַע שֶׁמֶשְׁמִין אוֹ זֶרַע פֶּשֶׁתָן וְכִיּוּצָא בִּהְיוֹת בָּמִים - חֵיב מִשׁוֹם לֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְעַרְבִין וְנִתְלִין [נִדְבָקִין] זֶה בָּזָה.

יום שני ז' תמוז ה'תשס"ט

הַלְכוֹת שַׁבַּת פֶּרֶק ט

א. הָאוֹפֶה כְּגִוּוֹגְרָת [- כְּשִׁלִישׁ בִּיצָה], חֵיב. אֶחָד הָאוֹפֶה אֶת הַפֶּת, אוֹ הַמְבַשֵּׁל אֶת הַמֶּאֱכָל אוֹ אֶת הַסִּמְנֵין [צִבְע], אוֹ הַמְחַמֵּם אֶת הַמִּים - הַכֹּל מַעֲיֵן [עֵינִין] אֶחָד הוּא. שְׁעוּר הַמְחַמֵּם אֶת הַמִּים, כְּדִי לְרַחֵץ בִּהְיוֹת אֶבֶר קָטָן; וְשְׁעוּר מְבַשֵּׁל סִמְנֵין, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה רְאוּיִין לְדַבֵּר שֶׁמְבַשְּׁלִין אוֹתָן לוֹ. **ב.** הַנּוֹתֵן בִּיצָה בְּצַד הַמַּחֵם [דִּיד] בְּשִׁבְלִי שֶׁתִּתְגַּלְגַּל [תַּחֲבֹשֶׁל מַעֲטָה], וְנִתְגַּלְגַּלָּה - חֵיב; שֶׁהַמְבַשֵּׁל בְּתוֹלְדֵת הָאוֹר, כְּמִבַּשֵּׁל בְּאוֹר עֲצָמָה. וְכֵן הַמְדִּידִים בְּחִמְיָן [דג] מְלִיחַ הַיֶּשֶׁן [שֶׁנִּמְלַח לִפְנֵי שֶׁנִּהַח], אוֹ קוֹלֵיס הָאֶסְפָּנוֹן וְהוּא דָג דֵּק וְרַף בְּיוֹתֵר - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהִדְחִתָן בְּחִמְיָן, זֶה הוּא גִמֹר בְּשׁוֹלֵן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּהְיוֹת.

ג. הַמְפָקֵעַ [שׁוֹבֵר] אֶת הַבִּיצָה בְּכֶגֶד חֵם, אוֹ בַחֹל וּבְאֶבֶק דְּרָכִים שֶׁהֵן חִמְיָן מִפְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ - אֵף עַל פִּי שְׁנֻצֵּלָת, פְּטוּר; שֶׁתּוֹלְדוֹת חֵמָה אֵינָן כְּתוֹלְדוֹת הָאֵשׁ, אֲבָל גָּזֵר עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי תּוֹלְדוֹת הָאוֹר. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל בְּחִמְיָן טְבִירָה וְכִיּוּצָא בִּהְיוֹת, פְּטוּר. הַמְבַשֵּׁל עַל הָאוֹר דִּבְרַ שֶׁהִיא מְבַשֵּׁל כָּל צָרָכּוֹ, אוֹ דִבְרַ שֶׁאֵינוֹ צָרִיף בְּשׁוֹל כָּלָל - פְּטוּר.

ד. אֶחָד נִתֵּן אֶת הָאוֹר, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַעֲצִים, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַקְּדֵרָה, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַמִּים, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַבֶּשֶׂר, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַתְּכָלִין, וְכֵא אֶחָד וְהִגִּיס [עֲרַבֵּב] - כָּלֵם חֵיבִים מִשׁוֹם מְבַשֵּׁל; שֶׁכָּל הַעוֹשֶׂה דִבְרַ מְצָרְכֵי הַבֶּשֶׂל, הָרִי זֶה מְבַשֵּׁל. אֲבָל אִם שִׁפֵּת [- הַנִּיחַ] אֶחָד אֶת הַקְּדֵרָה תִּחְלָה, וְכֵא אַחֵר וְנִתֵּן אֶת הַמִּים, וְכֵא אַחֵר וְנִתֵּן אֶת הַבֶּשֶׂר, וְכֵא אַחֵר וְנִתֵּן אֶת הַתְּכָלִין, וְכֵא אַחֵר וְנִתֵּן אֶת הָאוֹר, וְכֵא אַחֵר וְנִתֵּן עֲצִים עַל הָאוֹר, וְכֵא אַחֵר וְהִגִּיס - שְׁנֵים הָאֲחֵרוֹנִים בְּלֹדֵד חֵיבִין מִשׁוֹם מְבַשֵּׁל.

ה. הַנִּיחַ בֶּשֶׂר עַל גְּפִי גְחָלִים - אִם נִצְלָה בּוֹ כְּגִוּוֹגְרָת, אֲפִלּוּ בְשָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת - חֵיב; לֹא נִצְלָה בּוֹ כְּגִוּוֹגְרָת, אֲבָל נִתְבַשֵּׁל כָּל חֲצִי בְשׁוֹל - חֵיב. נִתְבַשֵּׁל חֲצִי בְשׁוֹל מִצַּד אֶחָד - פְּטוּר, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ וְיִתְבַשֵּׁל חֲצִי

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחוּבֵל בְּכֶהֱמָה וְחִיָּה וְכִיּוּצָא בִּהְיוֹת. אֲבָל הַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ - אֵף עַל פִּי שְׁנֻתְפּוֹן לְהִזִּיק - חֵיב, מִפְּנֵי נִחַת רוּחֵהוּ; שֶׁהָרִי נִתְקַרְרָה [נִתְיַשְׁבָּה] דַּעְתּוֹ וְשִׁכְכָה חֲמָתוֹ, וְהָרִי הוּא כְּמִתְקֵן; וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לְדָם שֶׁהוּצִיא מִמֶּנּוּ, חֵיב.

ט. שְׁמוּנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הֵן שֵׁשׁ לֶהֶן עוֹרוֹת [שְׁנוּקָם בְּלִתֵּי הַפִּיר] לְעִנְיָן [לְדִינָן] שִׁבְתָּ כְּמוֹ חִיָּה וּבִהְמָה וְעוֹף. אֲבָל שְׂאֵר שְׂרָצִים וְרִמָּשִׁים, אֵין לֶהֶן עוֹר; לְפִיכָף, הַחוּבֵל בִּהְיוֹת - פְּטוּר. וְאֶחָד הַחוּבֵל בְּכֶהֱמָה חִיָּה וְעוֹף, אוֹ בְשְׁמוּנָה שְׂרָצִים, וְעֹשֶׂה חֲבוּרָה וְיִצָּא דָם, אוֹ שְׁנֻצֵּר [נִאֻסָּף] הָדָם [תַּחַת הָעוֹר] אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִצָּא - חֵיב.

י. הַסּוֹחֵט אֶת הַפְּרוֹת, חֵיב מִשׁוֹם מִפְּרָק; וְאֵינוֹ חֵיב, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּמִשְׁקִין שֶׁסָּחַט כְּגִוּוֹגְרָת. וְאֵין חֵיבִים מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא עַל דְּרִיכַת זֵיתִים [סַחִיטָה] וְעִנְבִּים בְּלֹבֵד. וּמִתֵּר לְסַחֵט אֲשֶׁכּוֹל שֶׁל עִנְבִּים לְתוֹף הָאֵכָל, שֶׁמִּשְׁקָה הַכָּא לְאֵכָל - אֵכָל הוּא, וְנִמְצָא כְּמִפְּרָק אֵכָל מֵאֵכָל; אֲבָל אִם סָחַט לְכָלִי שֶׁאֵין בּוֹ אֵכָל - הָרִי זֶה דוֹרֵף, וְחֵיב. וְהַחוּבֵל לְתוֹף הָאֵכָל, אוֹ הַיּוֹנֵק בְּפִיו - פְּטוּר, וְאֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּחְלַב לְתוֹף הַכָּלִי.

יא. הַזּוֹרָה אוֹ הַבּוֹרֵר כְּגִוּוֹגְרָת, חֵיב; וְהַמְחַבֵּץ [עוֹשֶׂה חֲמָאָה], הָרִי הוּא תּוֹלְדֵת הַבּוֹרֵר. וְכֵן הַמְמַחֵה [מוּצִיא] שְׂמֵרִים מִתּוֹף הַמְשָׁקִין - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר אוֹ תּוֹלְדֵת מְרָקֵד, וְחֵיב; שֶׁהַזּוֹרָה וְהַבּוֹרֵר וְהַמְרָקֵד, דּוֹמִין עֲנִינֵיהֶם זֶה לָזֶה; וּמִפְּנֵי מָה מָנוּ אוֹתָן בְּשִׁלְשָׁה? מִפְּנֵי שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁהִיָּתָה בְּמִשְׁקָן, מוֹנִין אוֹתָהּ בְּפָנֶיהָ עֲצָמָה.

יב. הַבּוֹרֵר אֵכָל מִתּוֹף פְּסֻלָּת, אוֹ שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין וּבִרְר מִין מִמֵּין אַחֵר - בְּנֶפֶס וּבִכְבָּרָה [נֶפֶס גְּדוּלָּה], חֵיב; כְּקִנּוֹן [צִינּוֹר הַמִּשְׁמֵשׁ לְבִרְיָה] וּבְחִתְמָחוּי [קַעֲרָה גְּדוּלָּה], פְּטוּר; וְאִם בִּרְר בִּידוֹ לְאֵכָל לְאֵלֶתֶר, מִתֵּר.

יג. וְהַבּוֹרֵר פְּסֻלָּת מִתּוֹף הָאֵכָל, אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ - חֵיב. וְהַבּוֹרֵר תּוֹרְמוֹסִין [מִין קִטְנִית] מִתּוֹף פְּסֻלָּת שְׁלֵהֵן - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסֻלָּת שְׁלֵהֵן מִמִּתְקָת אוֹתָן כְּשִׁישְׁלָקוּ [יִתְבַּשְׁלוּ] עִמָּה, וְנִמְצָא כְּבּוֹרֵר פְּסֻלָּת מִתּוֹף אֵכָל, וְחֵיב. הַבּוֹרֵר אֵכָל מִתּוֹף פְּסֻלָּת בִּידוֹ לְהִנְיָחוֹ [לְאַחֵר זִמּוֹן], אֲפִלּוּ לְבּוֹ בִּיּוֹם - נֶעֱשֶׂה כְּבּוֹרֵר לְאוֹצֵר [לְאַחֲסוֹן], וְחֵיב. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין מְעַרְבִין - בּוֹרֵר אֶחָד מֵאֶחָד, וּמִנִּיחַ לְאֵכָל מִיָּד; וְאִם בִּרְר וְהִנִּיחַ לְאַחֵר זִמּוֹן, אֲפִלּוּ לְבּוֹ בִּיּוֹם - כְּגוֹן שֶׁבִּרְר בְּשִׁחְרִית לְאֵכָל בֵּין הָעֶרְבִים - חֵיב.

יד. הַמְשַׁמֵּר [מַסְנוֹן] יֵין אוֹ שֶׁמֶן אוֹ מִים [מַשְׁמֵרִים], וְכֵן שְׂאֵר הַמְשָׁקִין, בְּמִשְׁמֵרָת [מַסְנוֹת] שְׁלֵהֵן - חֵיב; וְהוּא, שֶׁיִּשְׁמֵר כְּגִוּוֹגְרָת. אֲבָל מַסְנֵינִין יֵין שֶׁאֵין בּוֹ שְׂמֵרִים, אוֹ מִים צְלוּלִין, בְּסוּדְרִין וּבְכִפִּיפָה מְצִרִית [- סֵל], כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה צְלוּל בְּיוֹתֵר. וְנוֹתְנִין מִים עַל גְּפִי שְׂמֵרִים [שִׁבְמַסְנוֹת] בְּשִׁבְלִי שֶׁיִּצְלוּ [יִהְיוּ צְלוּלִים וְקִיּוּם]. וְנוֹתְנִין בִּיצָה טְרוּפָה [מַעֲרֹבֶת] לְמַסְנֵנָתָהּ שֶׁל [גִּרְעִינִי] חֲרָדֵל כְּדִי שֶׁיִּצָּל [יִתְחַדְדֵל]; וְחֲרָדֵל שֶׁלֹּשׁ מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ - לְמַחֵר מִמֶּחּוּ [עוֹשֶׂהוּ נוֹזֵל], בֵּין בִּיד בֵּין בְּכָלִי. וְכֵן יֵין מִגָּתוֹ, כָּל זִמּוֹן שֶׁהוּא תּוֹסֵס - טוֹרֵף [מַעֲרַבֵּב] חֲבִית בְּשִׁמְרִיָּה, וְנוֹתֵן לְתוֹף הַסּוּדְרִין; שֶׁעֲדִין לֹא

הגידים עד שיעשו כצמר, כדי לטוות אותן - הרי זה תולדת מנפץ, וחיב.

יג. הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה [- כגון צמר] - חיב. ואין הצובע חיב, עד שיהיה צבע המתקנים [בר קיימא]; אבל צבע שאינו מתקנים כלל, כגון שהעביר סרק [צבע צהוב] או ששר [צבע אדום] על גבי ברזל או נחשת וצבעו - פטור; שהרי אתה מעבירו לשעתו, ואינו צובע כלום; וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת, פטור.

יד. העושה עין הצבע [- מראה של צבע] - הרי זה תולדת צובע, וחיב. כיצד? כגון שנתן קלקנתוס לתוף מי עפצא [- מיני דיו], שנעשה הכל שחר; או שנתן איסטוס לתוף מי כרכם [- מיני צבעים], שנעשה הכל ריק; וכן כל פיוצא כזה. וכמה שעורו? כדי לצבע בו חוט שארכו ארבעה טפחים. טו. הטווה ארף ארבעה טפחים מפל דבר הנטוה, חיב; אחד הטווה את הצמר, או את הפשתן, או את השער, או את הנוצה, או את הגידין, וכן כל פיוצא כזה. העושה את הלכד [בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה] - הרי זה תולדת טווה, וחיב; והוא, שילכד דבר שאפשר לטוות ממנו ארף ארבעה טפחים בעלבי בינוני.

טז. העושה שני בתי נירין [מכניס חוטי השתי למקומם במכשיר האריגה], חיב. העושה נפה, או כברה, או סל, או סבכה [כיסוי לראש], או שפרג מטה בתכלים - הרי זה תולדת עושה נירין; ומשיעשה שני בתים [- שתי וערב] באחד מפל אלו, חיב. וכן כל העושה שני בתים בדרך שעושין אותו בתים בתים כגון אלו, חיב.

יז. דרך האורגין, שמותחין החוטין תחלה בארף היריעה וברחבה, ושנים אחריו זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט בשבט על החוטין [מפריד ומותח באמצעות מקל] ומתקן אותן זה בצד זה, עד שתעשה פלה שתי בלא ערב. ומתחת החוטין בדרך האורגין, היא הנסכת המסכה; וזה המותח, נקרא 'מסך'. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס הערב בשתי, נקרא 'אורג'.

יח. המסך חיב, והיא מלאכה מאבות מלאכות. והשובט [- מותח] על החוטין עד שיתפרקו [מסבכיהם] ויתקנס, הרי זה תולדת מסך. וכמה שעורו? משיתקן רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות, חיב. בין שארגן בתחלה, בין שהיה מקצת הפגד ארוג וארג על האריג - שעורו שני חוטין; ואם ארג חוט אחד, והשלים [סיים] בו [מלאכת] הפגד - חיב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברחב שלשה בתי נירין - חיב; הא למה זה דומה? לאורג צלצול קטן [- חגורה] ברחב שלשה בתי נירין.

יט. המדקדק [משווה ומחליק] את החוטין והמפרידן בעת האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע [- קליעה] את הנימין [חוטים הבולטים מן הבגד], הרי זה תולדת אורג; ושעורו, משיעשה קליעה בארף שתי אצבעות.

בשול משני צדדין. שכח והדביק [הניח] פת בתנור בשבת, ונזפר - מתר לו לרדותה [להוציאה], קדם שתאפה ויבוא לידי מלאכה.

ו. המתין [ממית] אחד ממיני מתכות כל שהוא, או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת - הרי זה תולדת מבשל. וכן הממסמס את הדונג [שעוה], או את החלב, או את הנפת, והכפר [מעין זפת], והגפרית [חומר דליק מעמקי האדמה], וכיוצא בהם - הרי זה תולדת מבשל. וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרש, חיב משום מבשל. כללו של דבר: בין שרפה גוף קשה באש, או שהקשה גוף רך - הרי זה חיב משום מבשל.

ז. הגוזז צמר או שער - בין מן הפחמה בין מן החיה, בין מן החי בין מן המת, אפלו מן השלח שלקח [עור שנפשט מהם] - חיב. כמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט שארכו כרחב הסיט [- שם מדה] כפול; וכמה רחב הסיט? כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה, כשיפתח פיניהן בכל כחו, והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש כנף מן העוף, הרי זה תולדת גוזז. הטווה את הצמר מן [- על] החי - פטור, שאין דרך גוזזה בכה, ואין דרך נפיון [סירוק] בכה, ואין דרך טויה בכה.

ח. הנוטל צפרניו, או שערו, או שפמו, או זקנו - הרי זה תולדת גוזז, וחיב; והוא, שיטל בכלי; אבל אם נטלן בידו, בין לו בין לאחר - פטור. וכן החותך יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי - פטור, בין לו בין לאחר. ומתר לחתוך יבלת במקדש ביד, אבל לא בכלי; ואם היתה יבשה - חותכה אף בכלי, ועובד [עבודתו, הכהן].

ט. הנוטל [גזוז] שערו בכלי, כמה יטל ויהיה חיב? שתי שערות; ואם לקט לכנות מתוך שחרות - אפלו אחת, חיב. צפרן שפרש רבה, וציצין של עור [- קילופי עור] שפרשו רבן [וקרובים להיתלש] - אם פרושו כלפי מעלה, ומצערות אותו - מתר לטל אותו בידו, אבל לא בכלי; ואם נטלן בכלי, פטור. ואם אינן מצערות אותו, אפלו בידו אסור. ואם לא פרש רבן - אפלו מצערות אותו, אסור לטלן בידו; ואם נטלן בכלי, חיב.

י. המלבן [מכבס] את הצמר, או את הפשתן, או את השני [מלבנים אותו לפני צביעתו], וכן כל פיוצא כזה ממה שדרבן להתלבן - חיב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו כמלא רחב הסיט כפול, שהוא ארף ארבעה טפחים.

יא. והמכבס בגדים - הרי הוא תולדת המלבן, וחיב. והסוחט את הפגד עד שיוציא המים שבו - הרי זה מכבסו, וחיב; שהסחיטה מצרכי כבוס היא, כמו שההגסה [ערבוב] מצרכי הבשול. ואין סחיטה בשער; והוא הדין לעור, שאין חיבין על סחיטתו.

יב. המנפץ [מסרק ומנער] את הצמר, או את הפשתן, או את השני, וכיוצא בהן - חיב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו ארבעה טפחים. והמנפץ את

צורך לגזור עליה; לפיכך, החבל שנפסק - מקבץ שני קצותיו, וכורך עליו משיחה (חבל דק), ועונב עניבה.

ו. מתר לקשר קשר שאינו של קימה לדבר מצוה, כגון שיקשר למדד שעור משעורי התורה. נימת (מיתר) פנור שנפסקה - קושרין אותה במקדש, אבל לא במדינה (שאר המקומות); ולא יקשר נימא לכתחלה, אפלו במקדש.

ז. כל קשר שחביבין על קשורו, כף חביבין על התרו; וכל קשר שהקושר אותו פטור, כף המתיר אותו פטור; וכל קשר שמותר לקשרו, כף מתר להתירו.

ח. הפותל (שחור) חבלים מן ההוצין (עלי התמר), ומן החלף (מין צמח עשב), או מחוטי צמר, או מחוטי פשתן, או חוטי שער, וכיוצא בהן - הרי זה תולדת קושר, ומיב. ושעורו, כדי שיעמד החבל בפתילתו בלא קשירה - שנמצאת מלאכתו מתקנמת (בת-קיום). וכן המפריד את הפתיל - הרי זה תולדת מתיר, ומיב; והוא, שלא יתפון לקלקל בלבד. ושעורו, כשעור הפותל.

ט. התופר שתי תפירות, מיב; והוא, שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן, כדי שתעמד התפירה ולא תשטט. אבל אם תפר יתר על שתי תפירות - אף על פי שלא קשר, מיב; שהרי מתקנמת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת - מיב, מפני שהוא מצרכי התפירה.

י. הקורע כדי (שיעור קריעה שאפשר ממנה) - לתפר שתי תפירות על מנת לתפר שתי תפירות - מיב; אבל הקורע להפסידה - פטור, מפני שהוא מקלקל. הקורע בתחתו (בכעסו), או על מת שהוא מיב לקרע עליו - מיב; מפני שמנישב את דעתו בדבר זה, ויגנוח יצרו, והואיל וחתמו שוככת בדבר זה, הרי הוא כמתקן, ומיב. והפותח בית הצנור בשבת, מיב.

יא. המדבק גירות או עורות בקולן (דבק) של סופרים וכיוצא בו - הרי זה תולדת תופר, ומיב. וכן המפרק גירות דבוקין או עורות דבוקין, ולא נתפון לקלקל בלבד - הרי זה תולדת קורע.

יב. הבונה כל שהוא, מיב. המשוה פני הקרקע בבית, כגון שהשפיל התל, או מלא גיא (גומא) - הרי זה בונה, ומיב. אחד נתן את האבן, ואחד נתן את הטיט - הנותן את הטיט מיב; ובנדבך (שורת אבנים) העליון, אפלו העלה את האבן והניחה על גבי הטיט - מיב, שהרי אין מניחין עליה טיט. והבונה על גבי פלים, פטור.

יג. העושה אהל קבוע - הרי זה תולדת בונה, ומיב. וכן העושה כלי אדמה, כגון תנור וחקית קדם שישורפו (בכבשן לסיום מלאכתו) - הרי זה תולדת בונה, ומיב. וכן המגבן את הגבינה, הרי זה תולדת בונה; ואינו מיב, עד שיגבן בגרוגרת. המכניס יד (קת) הקרדס (הגרזן) בתוף העין (החור) שלו, הרי זה תולדת בונה; וכן כל כיוצא בו. וכן כל התוקע עץ בעץ - בין שתקע במסמר, בין שתקע בעץ עצמו (חתיכת עץ בחברתה) עד שנתאחד - הרי זה תולדת בונה, ומיב.

כ. הבוצע (פורס) שני חוטין, מיב; ובוצע, הוא המפריד (סותר) את [שארית] האריג [- שבמכונת האריגה]. בין שהוציא הערב מן השתי, או שהעביר השתי מעל הערב, הרי זה בוצע ומיב; והוא, שלא יהיה מקלקל, אלא יתפון לתקן, כדרך שעושים אלו שמאחין (תופרים) את הבגדים הקלים ביותר - שבוצעין, ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבוצעו, עד שיעשו שני הבגדים או שני הקרעים אחד. והסותר את הקליעה לתקן, הרי זה תולדת בוצע; ושעורו, כשעור הבוצע.

הלכות שבת פרק י

א. הקושר קשר של קימה, והוא מעשה אמן [- קשר חזק] - מיב; כגון קשר הגמלין, וקשר הספנין, וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצועות בשעת עשייתן, וכן כל כיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קימה, ואינו מעשה אמן - פטור; וקשר שאינו של קימה, ואינו מעשה אמן - מתר לקשרו לכתחלה.

ב. כיצד? נפסקה (נקרעה) לו רצועה (של נעלו) וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר רסן בהמה - הרי זה פטור; וכן כל כיוצא באלו הקשרים, שהן מעשה הדייט וכל אדם קושר אותן לקימה. וכל קשר שאינו של קימה - אם קשרו קשר אמן, הרי זה אסור. ג. קושרת אשה מפתחי החלוק, אף על פי שיש לו שני פתחים (ויכולה לפושטה בהתרת קשר אחד); וחוטי סבכה (כיפה עבה), אף על פי שהוא רפוי (אינו צמוד וניתן להסירו ללא התרת הקשר); ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש; ונודות זין ושמן, אף על פי שיש לו שתי אונגים (פתחי יציאת המשקה); וקדרה של בשר, אף על פי שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר. וקושרין דלי במשיחה (חבל דק) או באבנט וכיוצא בו - אבל לא בחבל (עבה). וקושרין לפני בהמה או ברגלה, בשביל שלא תצא, אף על פי שיש לה שני אפרות (קשרים). וחבל שהיה קשור בפרה, קושרו באבוס (כלי להאכלת הבהמה); היה קשור באבוס, קושרו בפרה. אבל לא יביא חבל מתוף ביתו, ויקשר בפרה ובאבוס; ואם היה חבל גרדי (- אורג) שמתר לטלטלו, הרי זה מביא וקושר בפרה ובאבוס. מפני שכל אלו הקשרים, מעשה הדייט הן, ואינן לקימה, אלא פעם קושר ופעם מתיר, ולפיכך מתר לקשר אותן לכתחלה. חותלות (סלים) של תמרים ושל גרוגרות (תאנים יבשים) - מתיר (קשירת הסל), ומפקיע (קשרי התאנים), וחותף (התאנים), ונוטל ואוכל.

ד. כל שראוי למאכל בהמה, מתר לקשר אותו בשבת; לפיכך, אם נפסקה רצועות סנדלו בכרמלית (מקום שאינו רה"ר ואינו רה"י) - נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה, וכורך עליו וקושר הגמי. נשמטה לו רצועות מנעל וסנדל, או שנשטט רב הרגל (מהם) - מתר להחזיר הרצועות למקומן, ובלבד שלא יקשר.

ה. העניבה - מתרת, לפי שאינה מתחלפת בקשירה (ואין

לצַרְף בין שלא לצַרְף אֵלָא לְשַׁחַק בָּהֶם - חֵיב, הוֹאִיל וְנִתְּכַּוֵּן לְצוּד וְצָד; שְׁמַלְאָכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה, חֵיב עָלֶיהָ. הַצָּד אֶת הַיָּשָׁן וְאֶת הַסּוּמָה - חֵיב.

כב. הַמְּשַׁלַּח כְּלָכִים כְּדִי שְׂיִצְוֵדוּ צָבִיִּים וְאֶרְנָכִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכִרְחַ הַצָּבִי מִפְּנֵי הַכֶּלֶב, וְהָיָה הוּא רוֹדֵף אַחֵר הַצָּבִי אוֹ שְׁעֵמֶד בְּפָנָיו וְהִבְחִילֹו, עַד שֶׁהִגִּיעַ הַכֶּלֶב וְתַפֵּשׁ - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת הַצָּד, וְחֵיב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה בְּדֶרֶךְ הַזֶּה בְּעוֹפּוֹת.

כג. צָבִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ, וְנָעַל אַחַד בְּפָנָיו - חֵיב. וְנָעִלוֹהוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִין; וְאִם אֶחָד זָכוֹל לְנָעַל, וְנָעִלוֹהוּ שְׁנַיִם - חֵיבֵין. יוֹשֵׁב אַחַד עַל הַפֶּתַח לֹא מַלְהוֹ - [נִי לֹא סַתְמוֹ], וְיֹשֵׁב הַשְּׁנִי וּמַלְהוֹ - הַשְּׁנִי חֵיב; יוֹשֵׁב הָרִאשׁוֹן וּמַלְהוֹ, וְכֹא הַשְּׁנִי וְיֹשֵׁב בְּצֵדוֹ - אֵף עַל פִּי שְׁעֵמֶד הָרִאשׁוֹן וְהַלֵּף לוֹ, הָרִאשׁוֹן חֵיב; וְהַשְּׁנִי לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וּמִתָּר לוֹ לְיֹשֵׁב בְּמִקְוֵמוֹ עַד הָעֶרֶב וְלִקַּח הַצָּבִי. לָמָּה זֶה דוּמָה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ וְנִמְצָא צָבִי שְׁמור בְּתוֹכוֹ, שְׁלֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְנִכְנַס לוֹ צְפוּר תַּחַת כְּנָפָיו - [בַּגְדוֹ] - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרָה עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף, וּמִתָּר. **כד.** הַצָּד צָבִי זָקֵן, אוֹ חָגֵר, אוֹ חוֹלָה, אוֹ קָטָן - פְּטוּר. הַמְּפָרֵק בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף מִן הַמְּצוּדָה [מַלְכוּדוֹת], פְּטוּר. הַצָּד חַיָּה וְעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, כְּגוֹן אֲוִיז וְתַרְנֻגְלוּלִין וְיוֹגֵי עֲלִיָּה - פְּטוּר. הַצָּד דָּבָר שְׁאִין בְּמִינוֹ צִידָה, כְּגוֹן חֲגָבִים וְחִזְזִיזִין [מִין דְּבוּרִים] צוֹרְעִין וְנִתְּוֹשִׁין וּפְרָעוֹשִׁין וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֶּה - הָרִי זֶה פְּטוּר.

כה. רְמָשִׁים הַמְּזִיקִין, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵף עַל פִּי שְׁאִינָן מִמֵּיתִין - הוֹאִיל וְנִתְּוֹשִׁין, מִתָּר לְצוּד אוֹתָן בְּשִׁפְתָּ; וְהוּא, שְׂיִתְּכֹוֹן לְהַנְצִל מִנְּשִׁיכָתָן. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹפֶה עָלֵיהֶן כְּלִי, אוֹ מִקְיָף עָלֵיהֶן [חוּסֵם דְּרִכְסֵם], אוֹ קוֹשֶׁרֶן - כְּדִי שְׁלֹא יִזְקָו.

הַלְכוֹת שֶׁבֶת פָּרָק יא

א. הַשּׁוֹחֵט, חֵיב. וְלֹא שׁוֹחֵט בְּלֶבֶד, אֵלָא כָּל הַנוֹטֵל נֶשְׁמָה לְאַחַד מִכָּל מִינֵי חַיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹף וְדָג וְשָׂרִץ - בֵּין בְּשִׁחִיטָה, בֵּין בְּנִחְיָה [דְּמִירָה] בֵּין בְּהִפָּיָה - חֵיב. הַחוֹנֵק אֶת הַחַי חַי עַד שְׂיִמּוֹת, הָרִי זֶה תוֹלְדֵת שׁוֹחֵט; לְפִיכָף, אִם הִעֲלָה דָג מִסְּפָל שֶׁל מַיִם, וְהִנִּיחוֹ עַד שְׂמַת - חֵיב מִשּׁוּם חוֹנֵק; וְלֹא עַד שְׂיִמּוֹת, אֵלָא בֵּין שְׂיִבֵּשׁ בּוֹ כֶּסֶלַע בֵּין סַנְפִּירִי - חֵיב, שְׂעֵדִין אִינוֹ זָכוֹל לְחִיּוֹת. הוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי הַבְּהֵמָה, וְדָלַדַּל עָבַר שְׂבַמְעִיָּה [נִיתְקוֹ מִחִיבוּרוֹ] - חֵיב.

ב. רְמָשִׁים שֶׁהֵן פְּרִין וְרִבִּין מִזְכָּר וּנְקֵבָה, אוֹ נְהוּזִין מִן הָעֶפֶר כְּמוֹ הַפְּרָעוֹשִׁין - הַהוּרָג אוֹתָן, חֵיב כְּהוּרָג בְּהֵמָה וְחַיָּה; אֲבָל רְמָשִׁים שֶׁהוּנְחָן מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפְּרוֹת שֶׁהִכְאִישׁוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - כְּגוֹן תוֹלְעִים שֶׁל בֶּשֶׂר וְתוֹלְעִים שֶׁבִּתּוֹף הַקִּטְנִיּוֹת - הַהוּרָגֵן, פְּטוּר.

ג. הַמְּפָלָה כְּלִי [מִנְּכָה בַּגְּדֵי מַכִּינִים] בְּשִׁפְתָּ - מוֹלֵל [מִשְׁפָּשֵׁף בְּאֻצְבוּתוֹ] אֶת הַכְּנִים, וְזוֹרְקֵן; וּמִתָּר לְהִרָג אֶת הַכְּנִים בְּשִׁפְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִן הַנּוֹעָה.

ד. חַיָּה וְרִמָּשׁ שֶׁהֵם נוֹשְׁכִין וּמִמֵּיתִין וְדַאי - כְּגוֹן זָבוּב שְׂבַמְצָרִים, וְצָרְעָה שְׂבַנְיָנוּה, וְעַקְרָב שְׂבַחְדִּיב, וְנִחְשׁ שְׂבַאֲרִץ יִשְׂרָאֵל, וְכָל שׁוֹטָה בְּכָל מְקוֹם - מִתָּר לְהִרָגֵן

יד. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בְּלוּל שֶׁל תַּרְנֻגְלוּלִין, כְּדִי שְׂיִכְנַס לָהֶם הָאוֹר - חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנָה. הַמְּחַזִּיר דֶּלֶת שֶׁל בּוֹר, וְשֶׁל דוֹת [בוֹר הַבְּנוּי מִעַל הַקֶּרֶעַט], וְשֶׁל יָצִיעַ [מִחוּדוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַבֵּית] - חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנָה.

טו. הַסּוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא, חֵיב; וְהוּא, שְׂיִסְתֹּר עַל מִנֵּת לְכַנּוֹת; אֲבָל אִם סִתַּר בְּדֶרֶךְ הַשְּׁחֵתָה, פְּטוּר. הַסּוֹתֵר אֶהָל קְבוּעַ, אוֹ שְׁפָרַק עֵץ תְּקוּעַ - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת סוֹתֵר, וְחֵיב; וְהוּא, שְׂיִתְּכֹוֹן לְתַקֵּן.

טז. הַמְּכָה בַּפְּטִישׁ הַכֵּה אַחַת, חֵיב. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גָּמֵר מְלָאכָה - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מְכָה בַּפְּטִישׁ, וְחֵיב. כִּיצַד? הַמְּנַפֵּחַ בְּכָלִי וְכוּכִיתִי, וְהַצָּר בְּכָלִי צוּרָה אֶפְלוּ מִקְצֵת הַצּוּרָה, וְהַמְּגִרָד [מִיִּשְׁרַר הַבְּלִיטוֹת] כָּל שֶׁהוּא, וְהָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בֵּין בָּעֵץ בֵּין בְּכִנֶּזֶן בֵּין בְּמַתְכָּת בֵּין בְּכָלִים - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מְכָה בַּפְּטִישׁ, וְחֵיב. וְכָל פֶּתַח שְׁאִינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, אִין חֵיבֵין עַל עֲשִׂיתוֹ.

יז. הַמְּפִישׁ [מִבְּקַעַ] שְׁחִין [וְבוֹ מוּגֵלָה] בְּשִׁבְתָּ כְּדִי לְהַרְחִיב פִּי הַמְּכָה בְּדֶרֶךְ שְׁהוּרָפִין עוֹשִׁין, שֶׁהֵן מִתְּכַנְּנִין בְּרַפּוּאָה לְהַרְחִיב פִּי הַמְּכָה - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם מְכָה בַּפְּטִישׁ, שְׁוֹ הִיא מְלָאכָתָה הַרּוּפָא; וְאִם הִפְּיִשָּׁה לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלִּחָה שְׂבָה, הָרִי זֶה מִתָּר.

יח. הַמְּסַתֵּת אֶת הָאָבֶן כָּל שֶׁהוּא, חֵיב מִשּׁוּם מְכָה בַּפְּטִישׁ. הַמְּצַדֵּד [מִסְדֵּד] אֶת הָאָבֶן בִּיסוּד הַבִּנְיָן, וְהַתְּקֵנָה בִּידוֹ וְהוֹשִׁיכָה בְּמִקּוֹם הָרָאוּי לָהּ - חֵיב מִשּׁוּם מְכָה בַּפְּטִישׁ. הַלּוֹקֵחַ יִבְלֵת שְׁעַל הַבְּגָדִים [נִסְוֹת עַן שֶׁנִּתְּרַבָּה בַּבְּגָד] בִּידוֹ, כְּגוֹן אֵלֶּי הַיְּבוּלוֹת שֶׁבְּכָלִי צָמֵר - חֵיב מִשּׁוּם מְכָה בַּפְּטִישׁ; וְהוּא, שְׂיִקְפִיד עָלֵיהֶן; אֲבָל אִם הִסִּידֵן בְּדֶרֶךְ עֶסֶק [בְּלִי כוּוֹנָה], הָרִי זֶה פְּטוּר. הַמְּנַעֵר טְלִית חֲדָשָׁה שֶׁתָּרָה, כְּדִי לְנִאֲוֹתָהּ וּלְהִסִּיר הַצָּהוּב הַלָּבֵן הַנִּתְּלָה בָּהּ, בְּדֶרֶךְ שְׂהֶאֱמִין עוֹשִׁין - חֵיב חֲטָאֵת; וְאִם אִינוֹ מִקְפִּיד, מִתָּר.

יט. הַצָּד דָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ מִינוֹ לְצוּד אוֹתוֹ - חֵיב, כְּגוֹן חַיָּה וְעוֹפּוֹת וְדָגִים; וְהוּא, שְׂיִצְוֵד אוֹתָן לְמִקּוֹם שְׁאִינוֹ מִחְסֵר צִידָה. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁדֶּרֶךְ אַחֵר צָבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית אוֹ לְגָנָה אוֹ לְחָצֵר, וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִפְרִית אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַגְדֵּל, וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁשָּׁלָה דָּג מִן הַיָּם, בְּתוֹף סֶפֶל שֶׁל מַיִם - הָרִי זֶה חֵיב. אֲבָל אִם הִפְרִית צְפוּר לְבֵיתוֹ, וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִכְרִית דָּג וְעַקְרוֹ מִן הַיָּם לְכִרְכָּה שֶׁל מַיִם, אוֹ שֶׁדֶּרֶךְ אַחֵר צָבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לְטֶרְקֵלִין רַחֵב, וְנָעַל עָלָיו - הָרִי זֶה פְּטוּר; שְׁאִין זֶה צִידָה גְּמוּרָה - שְׁאִם יָכוֹא לְקַחְתּוֹ, צָרִיף לְרִדְף אַחֲרָיו וְלְצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם. לְפִיכָף, הַצָּד אֲרִי - אִינוֹ חֵיב עַד שְׂיִכְנִיסֵנוּ לַכֶּפֶה [מִחוּדוֹן קֶטַף] שְׁלוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ.

כ. כָּל מְקוֹם שְׁאִם יָרוּץ בּוֹ יָגִיעַ לְחַיָּה בְּשִׁחִיָּה [תְּנוּעָה] אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכְּתָלִים קְרוּבִין זֶה לָזֶה עַד שֶׁיִּפֹּל צֶל שְׁנֵיהֶם לְאֻמְצָע כְּאַחַד - הָרִי זֶה מְקוֹם קָטָן; וְאִם הִכְרִית הַצָּבִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹכוֹ, חֵיב. וּמִקּוֹם שֶׁהוּא גָּדוֹל מִזֶּה - הַמְּכָרִית חַיָּה לְתוֹכוֹ, פְּטוּר.

כא. אַחַד שְׁמוֹנֶה שָׂרָצִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה, וְאַחַד שְׂאֲרַ שְׂקָצִים וְרְמָשִׁים שִׁישׁ לְמִינֵם צִידָה - הַצָּד אַחַד מִכֵּלָן, בֵּין

- תִּיב. וְהַפּוֹתֵב בְּכָל כְּתֵב וּבְכָל לְשׁוֹן - תִּיב, וְאַפְלוּ מִשְׁנֵי סְמִיּוֹנוֹת [ב' סוגי דיו].

יא. הכותב אות אחת סמוך לכתב, או כתב על גבי כתב [כותב על אותיות שכבר כתובות], המתפנן לכתב חית וכתב שני זנין, וכן כל פיצא בזה משאר אותיות, הכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין [נקראים] זה עם זה, או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה - פטור; כתבן בשני כתלי ווית, או בשני דפי פנקס [הסמוכים], והן נהגין זה עם זה - חייב.

יב. לקח גוֹיִל (עור מעובד) וְכִינִצָּא בוֹ, וְכָתַב עָלָיו אוֹת אחת בְּמַדִּינָה זוֹ, וְהִלֵּךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת בְּמַגְלָה אַחֶרֶת - סִיב; שֶׁבִּזְמַן שֶׁמֶקְרָא, נִהְיִין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן מְחַסְרִין מַעֲשֵׂה לְקָרִיבָתָן.

יג. הכותב אות אחת - אף על פי שקורין ממנה תבה
שְׁלֵמָה, פֶּטוּר. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁכָּתַב מֶם, וְהִפְלִי קוֹרִין אוֹתָהּ
מֵעֶשֶׂר, אוֹ שֶׁכָּתַבָּהּ בְּמָקוֹם מִנָּן [1900], שֶׁהִי הִיא כְּמִי
שֶׁכָּתַב אֲרָבָעִים - הִרִי זֶה פֶּטוּר. הַמְּגִיָּה אוֹת אַחַת, וְעָשָׂה
אוֹתָהּ שִׁתִּים - כְּגוֹן שֶׁחֲלַק גַּג הַחֵית, וְנִעְשָׂה שְׁנֵי זִינִין -
חִיב. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.

יד. הכותב בשמאלו, או לאחר ידו, ברגלו, בפיו, ובמרחקו - פטור. אשר שכתב בימינו, שהיא לו בשמאל כל אדם - פטור; ואם כתב בשמאלו, חייב. והשולט בשתי ידיו בשוה, וכתב בין בימינו בין בשמאלו - חייב. קטן אוהו בקלמוס, וגדול אוהו בידו וכותב - חייב; גדול אוהו בקלמוס, וקטן אוהו בידו וכתב - פטור.

טו. אין הכותב חיב - עד ש'כתב בד'כר ה'רושם ו'עומד -] מתקיים, כגון דיו, ושחור, וסקרה, וקמוס, וקלקנתוס, וכיוצא בהם; ו'כתב על ד'כר ש'מתקנים הכתב עליו, כגון עור, וקלף, ונר, ועץ, וכיוצא בהן. אכל הכותב בד'כר שאין רשמו עומד, כגון משקין ומי פרות, או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל ד'כר שאינו עומד - פטור. אינו חיב - עד ש'כתב בד'כר העומד, על ד'כר העומד; וכן אין המוחק חיב - עד ש'ימחק כתב העומד, מעל ד'כר העומד.

טז. הפותח על בשרו - חתב, מפגי שהוא עור; אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרט על בשרו צורת כתב, פטור. הקורע על העור כתבנית כתב, חתב משום כותב; הרושם על העור כתבנית כתב, פטור. המעביר דיו (שחור) על גבי סקרא (דיו אדום) - חתב שתיים; אחת משום כותב, ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו, וסקרא על גבי סקרא, או סקרא על גבי דיו - פטור.

יו. רושם, תולדת פותח הוא. פיצד? הרושם רשמן וצורות בכתל [מכחול העין] ובששור [צבע אדום] וכיצא בך, כדרך שהצירין רושמן - הרי זה חיב משום פותח; וכן המוחק את הרשום [על מנת] לתקן - הרי זה תולדת מוחק, וחיב. המשוטט [קו] כדי לכתב שתי אותות תחת אותו שרטוט, חיב. חרשי [- נגרי] העצים שמעבירין חוט

בשבת, כְּשִׁירָאוּ. וּשְׁאָר כָּל הַמִּזְבִּיחִין - אִם הָיָה רִצִּין אַחֲרָיו, מִתֵּר לְהִרְגוֹ; וְאִם הָיָה יוֹשְׁבִין בְּמִקְוָמן אוֹ בּוֹרְחִין מִלְּפָנָיו, אֲסוּר לְהִרְגוֹ; וְאִם דִּרְסָן לְפִי תִּמּוֹ בְּשַׁעַת הַלּוּכּוֹ וְהִרְגוּ, מִתֵּר. ה. הַמִּפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת (לכֹּסוֹת) קָמִיעַ [קֹלֶף עֵץ שְׁמוֹת הַקּוֹדֶשׁ לַסִּגְלוּהָ וּרְפוּאָה], חֵיב. וְכֵן הַמַּעֲבֵד מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ, חֵיב. וְאַחַד הַמַּעֲבֵד, וְאַחַד הַמּוֹלֵחַ - שֶׁהִמְלִיחָהּ, מִין עֶבֶד הוּא. וְאֵין עֶבֶד בְּאַכְלִין. וְכֵן הַמּוֹחֵק מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ, חֵיב. וְאֵינָהּ הוּא מוֹחֵק? זֶה הַמַּעֲבִיר שְׁעָר אוֹ הַצֹּמֵר מֵעַל הָעוֹר אַחֵר מִיתָה, עַד שִׁיַּחֲלִיק פָּנֵי הָעוֹר.

ו. הַמִּפְרָק (מפריד) דוֹקְסוּסְטוֹס [- העור החיצוני] מַעַל הַקָּלָף [- העור הפנימי] - הָרִי זֶה תוֹלֶדֶת מִפְּשִׁיט, וְחִיב. הַדּוֹרֵס עַל הָעוֹר בִּרְגָלוֹ עַד שְׂיִתְקַשֶּׁה, אוּ הַמְרַכְכוּ בִּידוֹ וּמוֹשְׁכוֹ וּמִשְׁוֶה אוֹתוֹ כְּדָרְךְ שְׁהִרְצֻעִין עוֹשִׂין - הָרִי זֶה תוֹלֶדֶת מַעֲבָד, וְחִיב. הַמּוֹרֵט נוֹצָה מִן הָאֵבָרָה [כנף העור] - הָרִי זֶה תוֹלֶדֶת מוֹחֵק, וְחִיב. וְגַן הַמְמַרְחֵט רִטְיָה [תחבושת] כָּל שֶׁהוּא, אוּ שְׁעוֹה, אוּ נֶפֶת, וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִדְּבָרִים הַמִּתְמַרְחִין, עַד שְׂיִתְלִיק פָּנִים [- פניהם] - חִיב מִשּׁוּם מוֹחֵק. וְגַן הַשֹּׁף בִּידוֹ עַל הָעוֹר הַמְתוּחַת בֵּין הָעֲמוּדִים, חִיב מִשּׁוּם מוֹחֵק.

ז. המחתף מן העור כדי לעשות קמיע, חיב; והוא שיתפון למידת ארכו ומדת רחבו, ויחתף בכונה - הוא שהיא מלאכה; אבל אם חתף דרך הפסד (השחתה), או בלא כונה למידתו, אלא כמתעסק (בלי כוונה) או כמשחק - הרי זה פסול. והקומט את הכנף (חותך ראשו הקשה) - הרי זה תולדת מחתף, וחיב. וכן המגרד ראשי פלונסות (קרישים) של ארו, חיב משום מחתף. וכן כל חתיכה שיתחף חרש [נגר] העץ מן העצים (שדרכו לחתוך), או חרש מתכת מן המתכות - חיב משום מחתף. הנוטל קיסם של עץ מלפניו, וקטמו (עשאו חד) לתצות בו שניו או לפתח בו את הדלת - חיב.

ח. כֹּל דָּבָר שֶׁהוּא רְאוּי לְמַאֲכֹל בְּהֶמָּה - כְּגוֹן תְּבֹנָה, וְעֹשֶׁבִּים לְחִים, וְהוֹצִיָן [עֲלֵי הַתָּמָר], וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מֵתָר לְקֶטֶם אוֹתָן [לַחוּתָכֶם בִּיד] בְּשִׁבְתָּ, מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶן תִּקְוֹן פְּלִים. וּמֵתָר לְקֶטֶם עֲצֵי כִשְׁמִים לְהָרִית בָּהֶן, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן קָשִׁים וִיבִשִּׁין; וּמִפְּשֵׁחַ [שׁוֹבֵר] מֵהֶן כֹּל שִׁירְצָה, בֵּין שִׁפְשֵׁחַ עֵץ גָּדוֹל, בֵּין שִׁפְשֵׁחַ עֵץ קָטָן.

ט. הכותב שתי אותות [אותיות], חיב. והמוחק כתב על מנת לכתב במקום המחק שתי אותות, חיב. הכותב אות אחת גדולה בשנים, פטור; מחק אות אחת גדולה, ויש במקומה כדי לכתב שנים - חיב. כתב אות אחת והשלים [סיים] בה את הספר, חיב. הכותב על מנת לקלקל העור - חיב; שאין חיובו על מקום הכתב, אלא על הכתב; אבל המוחק על מנת לקלקל, פטור. ונפלה דיו על גבי ספר ומחק אותה, נפלה שעה על גבי הפנקס [לוח רשימות] ומחק אותה - אם יש במקומה כדי לכתב שתי אותות, חיב.

י. הכותב אות כפולה פְּעָמִים והוא שם אחד [-] בעל משמעות], כמו {רַתְּתָּ גַּג} (דד תת גג רר שש סס חח)

שהכיבוי להנאת אביו; אָבֵל מַדַּעַת עֲצָמוֹ, אֵין בֵּית דִּין מִצְוִין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ. וּבִדְלָקָה הִתִּירוֹ לומר: 'כָּל הַמִּכְבָּה אֵינוֹ מִפְסִיד'.

ח. הַהוּצָאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, מְלֹאכָה מֵאֲבוֹת הַמְּלָאכֹת הִיא. וְאֵף עַל פִּי שְׁדָבָר זֶה, עִם כָּל גּוֹפֵי תוֹרָה, מִפִּי מִשָּׁה מִסִּינִי נִאָּמְרוּ - הֲרִי הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה: "אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלֹאכָה לְתִרְוִמַת הַקֹּדֶשׁ, וּפִלָּא הָעֵם מִהִבִּיא"; הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהִבְכָּא - 'מְלֹאכָה' קוֹרָא אוֹתָהּ. וְכֵן לְמַדּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁהַמַּעֲבִיר בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרִי הוּא כְּמוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, וְחֵיב.

ט. אֵין הַמוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת חֵיב, עַד שִׁיּוּצִיא כְּשֶׁעוֹר הַמוֹעֵיל, מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הֶרְבִּים, אוֹ מִרְשׁוֹת הֶרְבִּים לְרְשׁוֹת הַיְחִיד; וְיַעֲקֹר מִרְשׁוֹת זֶה, וְיִנְיַח בְּרְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם. אָבֵל אִם עָקֹר וְלֹא הֵנִיחַ, אוֹ הֵנִיחַ וְלֹא עָקֹר, אוֹ שֶׁהוּצִיא פְחוֹת מִכְּשֶׁעוֹר - פְּטוּר. וְכֵן הַמַּעֲבִיר מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים - אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיַּעֲקֹר כְּשֶׁעוֹר מִצַּד זֶה, וְיִנְיַחוֹ בְּצַד אַחֶרֶת.

י. הַזּוֹרֵק מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, אוֹ הַמוֹשִׁיט - הֲרִי זֶה תוֹלֵדֵת מוֹצִיא, וְחֵיב. וְכֵן הַזּוֹרֵק אוֹ הַמוֹשִׁיט מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרִי זֶה תוֹלֵדֵת מוֹצִיא, וְחֵיב. וְהַזּוֹרֵק כְּלֹאֲחֵר יָד [שְׁלֹא כְדוּר], פְּטוּר.

יא. הַמוֹצִיא מִקְצַת הַחֶפֶץ מִרְשׁוֹת מִשְׁתִּי רְשִׁיּוֹת אֵלוֹ [וְהִי אוֹ רַחֲמֵי] לְרְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם - פְּטוּר, עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַחֶפֶץ כָּלוּ, מִרְשׁוֹת זֶה לְרְשׁוֹת זֶה. קֶפֶה שֶׁהִיא מְלֹאָה חֶפְצִים, אָפֵלוּ מְלֹאָה [גִּרְעִינִי] חֶרְדֵּל, וְהוּצִיא רֶבֶעַ מִרְשׁוֹת זֶה לְרְשׁוֹת זֶה - פְּטוּר, עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַקֶּפֶה. וְכֵן כָּל הַדּוּמָה לָזֶה. שֶׁהִפְלִי מִשִּׁים [- מַחֲשִׁיב] כָּל שֵׁשׁ בּוֹ כַּחֶפֶץ אַחֵד.

יב. הַמוֹצִיא בֵּין בֵּימִינוֹ, בֵּין בְּשִׁמְאָלוֹ, בֵּין בְּתוֹף חִיקוֹ, אוֹ שִׁיַּצָּא בְּמַעוֹת צְרוּרִין לוֹ בְּסִדְּיוֹ - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּצִיא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין. וְכֵן הַמוֹצִיא עַל כְּתָפוֹ - חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמִּשְׁאֵל לְמַעֲלָה מַעֲשֶׂה בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים; שֶׁכֵּן הִיָּה מִשָּׂא בְּנֵי קֹהֶת בְּמִשְׁכָּן לְמַעֲלָה מַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכֹתֶף יִשְׂאֹו"; וְכָל הַמְּלָאכֹת, מִמִּשְׁכָּן לְמִדִּין אוֹתָן.

יג. אָבֵל הַמוֹצִיא לְאַחֵר יָדוֹ [שְׁלֹא כְדוּר], בְּפִיו, וּבְמַרְפָּקוֹ, בְּאֶזְנוֹ, וּבְשִׁעְרוֹ, וּבְכִיס שֶׁתַּפּוֹר כְּבָגְדוֹ וּפִי הַכִּיס לְמִשָּׁה, בֵּין כְּגֵד וּבְגֵד, בְּפִי כְּבָגְדוֹ, כְּמַנְעֵלוֹ, וּבְסִנְדְּלוֹ - פְּטוּר, שֶׁלֹּא הוּצִיא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין.

יד. הַמוֹצִיא מִשְׁאֵל עַל רֹאשׁוֹ - אִם הִיָּה מִשְׁאֵל כְּבֵד, כְּגוֹן שֶׁק מְלֹא אוֹ תִּכָּה וּמִגְדָּל [אֲרוֹן] וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שֶׁהוּא מִשִּׁים עַל רֹאשׁוֹ וְתוֹפֵשׁ בִּידוֹ - חֵיב; שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמוֹצִיאִין, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא עַל כְּתָפוֹ אוֹ בִּידוֹ. אָבֵל אִם לָקַח חֶפֶץ קָל, כְּגוֹן שֶׁהֵנִיחַ בְּגֵד אוֹ סִפִּין אוֹ סִפֵּר עַל רֹאשׁוֹ, וְהוּצִיאָו, וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בִּידָיו - הֲרִי זֶה פְּטוּר; שֶׁלֹּא הוּצִיא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רַב הַעוֹלָם לְהוּצִיא חֶפְצִין מִנְּחִין עַל רֹאשֵׁיהֶן. הַמַּעֲבִיר חֶפֶץ מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים - אֵף עַל פִּי שֶׁהַעֲבִירוֹ לְמַעֲלָה מִרֹאשׁוֹ, חֵיב.

טו. מִתֵּר לְאֶדָם לְטַלֵּט לְרְשׁוֹת הֶרְבִּים, בְּתוֹף אַרְבַּע אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן; וְגַם לוֹ לְטַלֵּט בְּכָל

שֶׁל סִקְרָא [פֶּס אַדוּם] עַל גְּבִי הַקּוֹרָה כְּדִי שִׁיִּסֵּר בְּשׁוּה - הֲרִי זֶה תוֹלֵדֵת מִשְׁרָטֹט; וְכֵן הַגְּבִילִים [מִסְתְּתֵי אֲבָנִים] שֶׁעוֹשִׂין כֵּן בְּאֲבָנִים כְּדִי שִׁיַּפְצֵל הָאֲבָן בְּשׁוּה. וְאֶחָד הַמִּשְׁרָטֹט בְּצִבְעֵה, אוֹ בְּלֹא צִבְעֵה - הֲרִי זֶה חֵיב.

יום שלישי ח' תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק יב

א. הַמַּבְעִיר כָּל שֶׁהוּא, חֵיב; וְהוּא שִׁיָּהָ צְרִיף לְאַפֵּר; אָבֵל אִם הַבְעִיר דֶּרֶךְ הַשְּׁחִתָּה - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלָּל. וְהַמַּבְעִיר גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ הַשּׁוֹרֵף דִּירָתוֹ - חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִשְׁחִית; מִפְּנֵי שֶׁפּוֹנֵנוֹ לְהַנְגֵם מִשּׁוֹנָאוֹ, וְהֲרִי נִתְקַרְרָה [נִתְיִישְׁבָה] דַּעְתּוֹ וְשִׁכְכָה חֲמָתוֹ, וְנַעֲשֶׂה כְּקוֹרַע עַל מַתּוֹ אוֹ בְּחֲמָתוֹ, שֶׁהוּא חֵיב, וּכְחוֹבֵל בְּחֲבֵרוֹ בְּשַׁעַת מְרִיכָה - שֶׁכָּל אֵלוֹ מִתְקַנְיִן הֵן אֲצֵל יֶצְרֵן הָרַע. וְכֵן הַמַּדְלִיק אֶת הֵנֶר אוֹ אֶת הַעֲצִים, בֵּין לְהַתְחַמֵּם בֵּין לְהֵאִיר - הֲרִי זֶה חֵיב. הַמְחַמֵּם אֶת הַבְּרוֹל כְּדִי לְצַרְפוֹ [לַחֲקוֹן] בְּמֵים - הֲרִי זֶה תוֹלֵדֵת מַבְעִיר, וְחֵיב.

ב. הַמִּכְבֶּה כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. אַחַד הַמִּכְבֶּה אֶת הֵנֶר, וְאֶחָד הַמִּכְבֶּה אֶת הַגַּחֲלֵת שֶׁל עֵץ. אָבֵל הַמִּכְבֶּה גַּחֲלֵת שֶׁל מַתְּכָה, פְּטוּר; וְאִם נִתְכַּנֵּן לְצַרֵּף - חֵיב, שֶׁכֵּן לוֹטְשֵׁי הַבְּרוֹל עוֹשִׂים, מִחֲמִין אֶת הַבְּרוֹל עַד שִׁיַּעֲשֶׂה גַּחֲלֵת, וּמַכְבִּין אוֹתוֹ בְּמֵים כְּדִי לְחַסְמוֹ; וְזֶה הוּא לְצַרֵּף, שֶׁהַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חֵיב, וְהוּא תוֹלֵדֵת הַמִּכְבֶּה. וּמִתֵּר לְכַבּוֹת גַּחֲלֵת שֶׁל מַתְּכָה בְּרְשׁוֹת הֶרְבִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְוּ בֶּה רִבִּים. הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹף הֵנֶר הַדְּלוּק, חֵיב מִשּׁוֹם מַבְעִיר; וְהַמְסַתֵּפֵק [נוֹטֵל] מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּנְיָן, חֵיב מִשּׁוֹם מִכְבֶּה.

ג. דְּלָקָה שֶׁנִּפְלָה בְּשֶׁבֶת - הַמִּכְבֶּה אוֹתָהּ מִפְּנֵי אֲבוֹד הַמָּוֶן, חֵיב; שֶׁאֵין אֲבוֹד הַמָּוֶן דּוֹחָה שְׁבֵת, אֲלֹא אֲבוֹד נַפְשׁוֹת. לְפִיקָה, יֵצְאוּ בְּנֵי אָדָם כְּדִי שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, וְיִנְיַחוּ הָאֵשׁ תִּלְהֹט, וְאָפֵלוּ שׁוֹרֶפֶת כָּל הַמְּדִינָה כָּלָה.

ד. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת מַחֲיִצָּה בְּכָל הַפְּלִים, בֵּין מְלֵאִים בֵּין רִיקָנִים, כְּדִי שֶׁלֹּא תַעֲבֹר הַדְּלָקָה. אָפֵלוּ כָּלִי חֶרֶשׁ חֲדָשִׁים מְלֵאִים מֵים - עוֹשִׂין מִהֵן מַחֲיִצָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁשּׁוּדָא מִתְבַּקְעִין וּמַכְבִּין; שֶׁגֶרֶם כְּבוֹי, מִתֵּר. וְכּוֹפִין קַעֲרָה עַל גְּבִי הֵנֶר, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא תֵאָחַז בְּקוֹרָה.

ה. תִּכָּה שְׂדֵה [תִּיבָה קִטְנָה] וּמִגְדָּל [אֲרוֹן] שֶׁאֲחֹז בָּהֶן הָאוֹר - מִבִּיא עוֹר גְּדִי וְכִיּוּצָא בּוֹ מְדַבְּרִים שֶׁאֵין הָאוֹר מְלַחֶטֶת אוֹתָן, וּפּוֹרְשׁוֹ עַל הַקָּצָה שֶׁעֲדִין לֹא נִשְׂרַף, כְּדִי שֶׁלֹּא תַעֲבֹר לוֹ הָאֵשׁ.

ו. טְלִית שֶׁאֲחֹז בֶּה הָאוֹר, פּוֹשְׁטָה וּמִתְפַּסֶּה בֶּה; וְאִם כְּבִתָּה, כְּבִתָּה. וְכֵן סִפֵּר תוֹרָה שֶׁאֲחֹז בּוֹ הָאוֹר, פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרָא בּוֹ; וְאִם כְּבָה, כְּבָה. וְנוֹתֵן מֵים מִן הַצַּד שֶׁעֲדִין לֹא נִתְלִית בּוֹ הָאוֹר; וְאִם כְּבִתָּה, כְּבִתָּה. שֶׁכֵּחַ גֵּר דְּלוּק עַל גְּבִי הַטְּבִלָּה, נּוֹעֵר אֶת הַטְּבִלָּה וְהוּא נּוֹפֵל; וְאִם כְּבָה, כְּבָה; אָבֵל אִם הֵנִיחוֹ מִבְּעָרֵב - אֵף עַל פִּי שֶׁכְּבָה, אֲסוּר לְטַלֵּט לוֹ. ז. נִכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת - אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'כְּבָה' וְאֵל תִּכְבֶּה', מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. אָבֵל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ - וְהוּא, שִׁיָּהָ עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אֲבִיו [מִבִּין]

והשתין מים או רקק [ירק] ברשות שניה - חיב; שהרי עקר מרשות, והניח ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו כאלו עקר מעל גבי מקום. היה עומד ברשות זו, ופי אמה ברשות שניה, והשתין בה - פטור.

ד. היה עומד באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמה מלאה מים, והוציאן - חיב; שהמים בלן, כאלו הן מנחין על הארץ. אבל אם היה כלי צף על גבי המים, ופרות על גבי הכלי, ופשט ידו ולקח מן הפרות, והוציא - פטור; שהרי לא נחו הפרות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה. ואין צריך לומר, אם היו הפרות צפין על פני המים, והוציאן - שהוא פטור. וכן אם היה שמן צף על גבי המים, וקלט מן השמן, והוציאו - פטור.

ה. כבד אמרנו, שאין המוציא מרשות לרשות חיב, עד שיעקר ויניח; אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר - פטור. לפיכך, מי שהיה עומד באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות שניה וחסף בידו, ונטלו אחד ממנו; או שנתן אחד לידו חפץ, והחזיר ידיו אליו [כלפי עצמו] - שניהם פטורים; מפני שזה עקר, וזה הניח.

ו. במה דברים אמורים? בשהיתה ידו למעלה משלשה; אבל אם היתה ידו בתוך שלשה סמוך לארץ - הרי זה כמי שהניח בארץ, וחיב.

ז. היה עומד באחת משתי רשות אלו, ופשט חבירו ידו מרשות שניה, ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו, והכניסו אצלו; או שהוציא חפץ מאצלו, והניחו ביד זה העומד - זה העומד לא עשה כלום, שהרי חבירו נתן בידו, או נטל מידו; וחבירו חיב - שהרי עקר והניח.

ח. היה עומד באחת משתי רשות אלו, ונתן חבירו חפץ בידו או על גביו, ויצא באותו החפץ לרשות שניה, ועמד שם - חיב; מפני שצקירת גופו בחפץ שעליו, כצקירת החפץ מאותה רשות; ועמידתו באותו החפץ, כהנחת החפץ בקרקע שעמד בה. לפיכך, אם יצא בחפץ שבידו, או על גביו, ולא עמד ברשות שניה, אלא חזר ונכנס והוא בידו - אפלו יצא ונכנס כל היום פלו, עד שיצא היום - פטור; לפי שעקר ולא הניח. ואפלו עמד לתמן המשאוי עליו, עדן פטור הוא - עד שיעמד לנוח.

ט. וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו - רץ בה אפלו כל היום, ואינו חיב עד שיעמד; והוא, שהיה רץ בה; אבל אם הלך מעט מעט - הרי זה כעוקר ומניח, ואסור. לפיכך, מי ששדש עליו היום, וחבילתו על כתפו - רץ בה עד שיעמד לביתו, וזוהרקה שם בלאחר יד.

י. עקר חפץ מרשות הרבים, והלך בו פחות מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד - אפלו כל היום פלו - מתר. במה דברים אמורים? בשעמד לנוח; אבל אם עמד לתמן משאו, הרי זה כמהלך, וכשעמד חוץ לארבע האמות, חיב; והוא שיעמד חוץ לארבע אמות לנוח, אבל אם יעמד לתמן משאו, עדן הוא כמהלך, ואינו חיב עד שיעמד לנוח חוץ לארבע האמות.

המרבע הזה. ובאמה שלו מודדין לו; ואם היה ננס באבדיו, נותנין לו ארבע אמות בבינונית של כל אדם. ומפי הקבלה [ממשה רבינו] אמרו, שזה שגאמר בתורה "שבו איש תחתיו" - שלא יטלטל חוץ למרבע זה; אבל במרבע זה, שהוא כמדת ארץ האדם כשיפשט ידיו ורגליו - בו בלבד יש לו לטלטל.

טז. היו שנים, מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע אמות של זה - מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו; ואם היו שלשה, והאמצעי מקבלע ביניהם [ד' אמותיו הם בין ח' האמות שלהם] - הוא מתר [לאכול] עמהם והם מתרין עמו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה.

יז. לפיכך, מתר לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים, ולתנו לחברו שעמו בתוך ארבע אמות; וכן חברו לחברו האחר שבצדו, אפלו הן מאה; ואף על פי שהחפץ הולך במה מילין בשבת - מתר, מפני שכל אחד מהם לא טלטל אלא בתוך ארבע אמות שלו.

יח. הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל המרבע שהוא ארבע אמות על ארבע אמות, נמצא מטלטל בארץ אלכסונו של מרבע זה, חמש אמות ושלשה חמשי אמה. לפיכך, אין המעביר או הזורק ברשות הרבים חיב, עד שיעביר חוץ לחמש אמות ושלשה חמשי אמה. וכל מקום שאמרנו 'מתחלת ארבע לסוף ארבע', או 'המעביר ארבע אמות חיב' - הוא מתחלת האלכסון של ארבע אמות, עד סופו; ואם העביר פחות מזה, פטור.

יט. נמצא פאן שלש מדות. ביצד? העוקר חפץ מרשות הרבים במקום זה, והניחו במקום אחר ברשות הרבים - אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות, הרי זה מתר; היה ביניהן יתר מארבע אמות ועדין הן בתוך חמש אמות ושלשה חמשי אמה, פטור; היה ביניהן חמש אמות ושלשה חמשי אמה בשוה - הרי זה חיב, שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרבע.

הלכות שבת פרק יג

א. אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חיב, עד שיעקר מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר, ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה.

ב. ידו של אדם, חשוכה לו בארבעה על ארבעה; לפיכך, אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו, והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה - חיב. וכן אם היה עומד באחת משתי רשות אלו, ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה, או מיד אדם העומד בה, והחזיר ידו אליו - חיב; ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו, הואיל והוא בידו, הרי הוא כמנח בארץ.

ג. היה אוכל ויצא מרשות לרשות, וחשב להוציא האכל שבידו מרשות לרשות - חיב; מפני שמחשבתו משימה פיי [מחשיבה את -] מקום, אף על פי שלא הוציא כדרך המוציאין. וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשות אלו,

הרבים, זו אחר זו; אבל אם היו שתי הרשיות בשני צדי רשות הרבים - אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שפנגדה, פטור.

כ. שכח ופשט ידו והיא מלאה פרות, והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה, ונזכר קדם שיכנס, והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים - מתר להתזירה אליו לחצרו; אבל להכניסה לאותה חצר שניה, אסור, כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה. ואם הוציא ידו במזיד, הרי זה אסור להתזירה אצלו; אלא קנסו אותו, שתהא ידו תלויה עד שתתקן.

כא. המתכונן לזרק שמונה אמות ברשות הרבים, ונח החפץ בסוף ארבע - חייב; שהרי נעשה שיעור המלאכה, ונעשה מחשבתו - שהזכר ידוע, שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה, עד שיעבר על כל מקום ומקום מפל השמונה. אבל אם נתכונן לזרק ארבע, ונח החפץ בסוף שמונה - פטור; לפי שנה במקום שלא חשב שתעבר בו, וכל שכן שתנוח; לפיכך, אם חשב בעת זריקה, שינוח החפץ בכל מקום שירצה - חייב.

כב. זרק לתוך ארבע אמות, ונתגלגל חוץ לארבע אמות - פטור. זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוך ארבע אמות - אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות ואחר כך נתגלגל ונכנס, חייב; ואם לא נח כלל, הרי זה פטור.

הלכות שבת פרק יד

א. איזו היא רשות הרבים? מדברות ויערים ושודות, וירכים המפלשין להן [פתוחים לרח"ל משני עבריהם]; ובלבד שיהיה רחב הדרך שש עשרה אמה, ולא תהיה עליו תקרה. ואי זו היא רשות היחיד? תל שגבוה עשרה טפחים, ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן; וכן חריץ שהוא עמק עשרה, ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מקף ארבע מחיצות, גבהן עשרה, וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן, אפילו יש בה כמה מילין, אם הקף לדירה, כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה; ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי [קרוש] ברום רביעית; וכן חצר ודיר [מקום מגורד לצאן] וסתר [שטח מגורד] שהקפו לדירה - כלן רשות היחיד גמורה הן.

ב. אפילו כלים, כגון ספינה או מגדל [ארו] של עץ וכוונת וכוונת ביהן - אם יש בהן ארבעה על ארבעה גבה עשרה, או יתר על זה - הרי הן רשות היחיד גמורה.

ג. עכי הכתלים של רשות היחיד, כרשות היחיד [מק"ל]; לאחרים [- המוקפים ממנו] עושה מחיצה, לעצמו לא כל שכן? ! אורי רשות היחיד, כרשות היחיד; ורשות היחיד, אוריה כרשות היחיד עד לרקיע. אבל אורי רשות הרבים - אינו כרשות הרבים, אלא עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באויר רשות הרבים, מקום פטור הוא.

ד. ארבע רשיות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית [- מקום שאינו רח"ל ואינו רה"ל], ומקום פטור.

יא. היה קנה או רמח וכיוצא בו מנח על הארץ, והגביה הקצה האחד, והיה הקצה השני מנח בארץ, והשליכו לפניו, וחרו והגביה הקצה שהיה מנח והשליכו לפניו על דרך זו, עד שהעביר החפץ כמה מילין - פטור; לפי שלא עקר החפץ כלו מעל גבי הארץ. ואם משך החפץ וגררו על הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע - חייב; שהמגלגל, עוקר הוא.

יב. עקר חפץ מזוית זו להניחו בזוית אחרת [באותו בית], שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך בדרך, והוציאו לרשות שניה - פטור; מפני שלא היתה עקירה ראשונה לך, ונמצאת כאן הנחה בלא עקירה. וכן העוקר חפץ והניחו על חברו כשהוא מהלך, ובעת שירצה חברו לעמד, נוטלו מעל גבי חברו - הרי זה פטור; שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה.

יג. הזורק חפץ מרשות לרשות, או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, וקדם שינוח קלטו [תפשו] אחר בידו, או קלטו כלב, או נשרף - פטור; מפני שאין זו הנחה שנתכונן לה. לפיכך, אם נתכונן בשעת זריקה לך - חייב.

יד. הזורק חפץ מרשות לרשות, והיה קשור בחבל ואגדו [- תופס אותו] בידו - אם יכול למשך החפץ אצלו, פטור; שהרי אין כאן הנחה גמורה, ונמצא כמי שעקר ולא הניח.

טו. הזורק, ונחה בתוך ידו של חברו - אם עמד חברו במקומו וקבלה - הזורק חייב, שהרי עקר והניח; ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה - פטור. זרק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ, וקבלו בידו ברשות אחרת, או חוץ לארבע אמות - פטור, כאלו נעקר אחר וקבלו; שאין ההנחה הגמורה, אלא שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בשעת עקירה.

טז. הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - אף על פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים, פטור; והוא, שיעבר למעלה משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שנגעק או נתגלגל, ויצא החפץ לרשות היחיד האחרת - הרי הוא כמי שנושא עומד ברשות הרבים, ולפיכך חייב. וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים, ורשות היחיד באמצע - פטור; ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שחזר ונתגלגל, ויצא לרשות הרבים השניה - הרי הוא כמי שנושא עומד ברשות היחיד, ולפיכך חייב.

יז. המעביר ארבע אמות ברשות הרבים זו עם רשות הרבים השניה - חייב; מפני שארבע אמות בשתי רשיות הרבים מצטרפים, מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן.

יח. המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - חייב, ואפילו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים [למעלה י' טפחים]; שכן היתה עבודת הלויים במשכן - מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה, ורשות הרבים בין שתי העגלות, וכל עגלה ועגלה רשות היחיד היא.

יט. כמה דברים אמורים? בשתי שתי רשיות היחיד בארץ רשות הרבים, כמו שהעגלות מהלכות ברשות

יתדות, הרי זה נתמעט גבהו, שהרי תולין באותן היתדות ומשפמשים בהן.

י. חרי רשות היחיד [שבכותל], הרי הן כרשות היחיד; אבל חרי רשות הרבים - אינם כרשות הרבים, אלא הרי הן כפי מדתן. כיצד? חר בצד רשות הרבים - אם יש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה, הרי זה רשות היחיד; ואם אין גבוה עשרה, הרי זה פרמלית. ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי זה מקום פטור; והוא, שגבוה שלשה - שכל פחות משלשה, הרי הוא כארץ.

יא. רשות היחיד ומקום פטור, מתר לטלטל בכלן; אפלו היה ארץ כל אחת משתיהן במה מילין, מטלטל בכלה. אבל רשות הרבים ופרמלית - אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות; ואם העביר, או הושיט, או זרק חוץ לארבע אמות - כרשות הרבים, חיב. ובכרמלית - פטור; שאסור הפרמלית מדבריהם [מדברבב], מפני שהיא דומה לרשות הרבים, שמא תתחלף כרשות הרבים. לפיכך, אם לא היה צריך לגוף ההוצאה, כגון שהעביר קוץ בכרמלית כדי שלא יזקו בו רבים - הרי זה מתר, ואפלו העבירו במה אמות; וכן כל פיוצא בזה.

יב. כשם שמתר לטלטל בכל מקום פטור - כך מתר להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים, ואין צריך לומר לכרמלית; ומוציאין לו מרשות היחיד ומרשות הרבים, ואין צריך לומר מן הפרמלית.

יג. כשם שאסור לטלטל בכל הפרמלית - כך אסור להוציא ממנה לרשות היחיד או לרשות הרבים, או להכניס לכרמלית מרשות היחיד או מרשות הרבים; ואם הוציא או הכניס, פטור.

יד. המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד, או מרשות הרבים לרשות הרבים, ובכרמלית באמצע - פטור; וכן המושיט או הזורק מזו לזו, ובכרמלית באמצע - פטור. המוציא חפץ מרשות הרבים לכרמלית והניחו שם, וחרו ועקרו מפרמלית והכניסו לרשות היחיד, או שהוציאו מרשות היחיד לכרמלית והניחו שם, וחרו ועקרו מפרמלית והוציאו לרשות הרבים - הרי זה פטור.

טו. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ועבר על מקום פטור ביניהן בהליכתו - חיב, שהמהלך אינו פעומו; ואין צריך לומר, בזורק שעבר החפץ במקום פטור - שאינו חשוב כמי שנח שם. היה עומד במקום פטור, ונטל חפץ מרשות היחיד, או מאדם העומד שם, והניחו ברשות הרבים, או בידי אדם העומד שם - פטור; וכן אם הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ועמד במקום פטור - פטור. טז. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה, ואין בעקרו ארבעה, ואין בגבהו הקצר שלו שלשה - הרי הוא רשות היחיד; ואם זרק מרשות הרבים, ונח על גבו - חיב. תל המתלקט [- מיתמר ל-] גבה עשרה טפחים מתוך [שבסיתו ב-] ארץ ארבע אמות, הרי הוא רשות היחיד; ואם זרק מרשות הרבים, ונח על גבו - חיב.

איזו היא פרמלית? תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן, וגבהו משלשה ועד עשרה; שהפרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה, ואין רחבה פחות מארבעה על ארבעה; וכן חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן, ועמק משלשה עד עשרה; וכן מקום שהקף בארבע מחיצות, גבהו משלשה ועד עשרה, וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן; וכן קרן זוית [פינה] הסמוכה לרשות הרבים, והוא המקום שמקף שלש מחיצות, והרוח הרביעית רשות הרבים, כגון מבוי שאין לו לחי נקדש בצד הפתח או קורה [למעלה מקצה לקצה] ברוח רביעית; וכן הימים, והבקעה, בין בימות החמה בין בימות הגשמים - כל אלו פרמלית הן.

ה. אור הפרמלית, הרי היא ככרמלית עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באור הפרמלית, הרי הוא מקום פטור. לפיכך, מעל פני המים שבימים ושבתהרות - עד עשרה טפחים באור, הן פרמלית; ולמעלה מעשרה, מקום פטור. אבל כל העמק המלא מים, הרי הוא כקרקע עבה. ו. בור שבכרמלית - הרי הוא ככרמלית, אפלו עמק מאה אמה ורחב מאה אמה. רשות הרבים שהיתה עליה תקרה, או שאין ברחבה שש עשרה אמה - הרי היא ככרמלית. אצטבה [7090] שבין העמודים ברשות הרבים, הרי היא ככרמלית; וצדי רשות הרבים, ככרמלית. אבל בין העמודים - הואיל ורבים דורסין ביניהן, הרי הן רשות הרבים.

ז. איזה הוא מקום פטור? מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה, וגבהו שלשה עד לרקיע; שכל פחות משלשה, הרי הוא כארץ. אפלו קוצים ובקונים, או גללים ברשות הרבים, גבהו שלשה, ואין בהן ארבעה על ארבעה - הרי הן מקום פטור. וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה, ועמקו משלשה עד תהום, וכן מקום המקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפלו היה ארכו אלה מיל, ורחבו ארבעה פחות שעורה, וגבהו משלשה ומעלה - הרי זה מקום פטור. וכן אור רשות הרבים או אור פרמלית, למעלה מעשרה - הרי הוא מקום פטור.

ח. מקום שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמות [- במדויק], לא פחות ולא יתר, ברשות הרבים - הרי הוא כרשות הרבים; ואין משגיחין על מדת ארכו ומדת רחבו, בין רחב בין קצר; מפני שרבים מכתפין [נשענים] עליו. אבל אם היה יתר על תשעה או פחות - אם היה בו ארבעה על ארבעה או יתר, הרי הוא פרמלית; ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא מקום פטור.

ט. גג הסמוך לרשות הרבים, בתוך עשרה טפחים - הואיל ורבים מכתפין עליו, אסור לטלטל בגג, עד שיעשה לו סלם קבוע להתירו. עמוד ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה רשות היחיד. נעץ בגבהו יתר על שהוא, אפלו אינה גבוהה שלשה - הואיל וראוי לתלות בפתד ולהשתמש בו, הרי זה כממעטו ונעשה פרמלית, ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו פלו

כלה. ועומד ברשות היחיד, ומטלטל ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות; ואם הוציא - פטור, מפני שהוא ברשות אחרת. וכן עומד אדם ברשות היחיד, ופותח [דלת במפתח] ברשות הרבים; ברשות הרבים, ופותח ברשות היחיד. בהמה שהיתה בחוץ, וראשה בפנים - אובסין [מאכילין] אותה; ובגמל - עד שיהא ראשו ורבו בפנים, הואיל וצנארו ארף.

ב. לא יעמד אדם ברשות היחיד, וישתה ברשות הרבים; ברשות הרבים, וישתה ברשות היחיד; אלא אם כן הכניס ראשו ורבו, למקום שהוא שותה. במה דברים אמורים? בשתייה שותה בכלים נאים שהוא צריך להם - גזרה, שמא יוציאם; אבל אם היו כלים שאינם נאים, שאינו צריך להם, או שהיה הבור בכרמלית, אף על פי שהכלים נאים - מכניס ראשו בלבד ושותה במקומו, ואף על פי שלא הכניס ראשו ורבו.

ג. עומד אדם ברשות הרבים, וקולט [מקבל בכלי] מן האויר מן המים המקלחין מן הצנור או מן הכתל, ושותה; ובלבד שלא יגע בצנור או בכתל, ויקלט מעל גבם. ואם נגע - אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה, בפחות משלשה סמוך לגג - הרי זה אסור, שנמצא כעוקר מעל הגג שהוא רשות היחיד; וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה, בין שהיה הצנור בתוך עשרה בין שהיה למעלה מעשרה, וקלט ממנו מים - הרי זה אסור. ולמה אינו חיב? מפני שלא נחו מים, אלא הרי הן נזחלין והולכין.

ד. וזו [בליטה] שלפני החלון יוצא באויר שש על רשות הרבים - אם היה למעלה מעשרה טפחים - מתיר להשתמש עליו, שאין רשות הרבים תופסת אלא עד עשרה טפחים; לפיכך מתיר להשתמש בכל הכתל, עד עשרה טפחים התחתונים.

ה. במה דברים אמורים? בשתייה זיו אחד יוצא באויר; אבל אם היו יוצאין בכתל שני זיוין, זה למטה מזה - אף על פי ששניהם למעלה מעשרה - אם יש ביזוי העליון שלפני החלון רחב ארבעה על ארבעה, אסור להשתמש עליו, מפני שהוא רשות בפני עצמו, והזיו שתחתיו רשות אחרת, ואסור זה על זה; שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת.

ו. אין בעליון ארבעה, ואין בתחתון ארבעה - משתמש בשניהם, וכן בכל הכתל, עד עשרה טפחים התחתונים. היה בתחתון ארבעה, ובעליון אין בו ארבעה - אינו משתמש בעליון, אלא כנגד חלונו בלבד; אבל בשאר הזיו שבשני צדדי החלון - אסור להשתמש, מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו.

ז. כל זיו היוצא על אויר רשות הרבים שמותר להשתמש עליו - כשהוא משתמש בו, אין נותנין עליו ואין נוטלין ממנו אלא כלי חרש וזכוכית וכיוצא בהן, שאם יפלו לרשות הרבים, ישברו; אבל שאר כלים ואכלין - אסור; שמא יפלו לרשות הרבים, ויביאם.

יז. נעץ קנה ברשות היחיד, אפלו גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים, ונח על גביו - חיב; שרשות היחיד עולה עד לרקיע. אילן שהוא עומד ברשות היחיד, ונופו נוטה לרשות הרבים, וזרק ונח על נופו - פטור; שאין הנוף הולך אחר העקר.

יח. נעץ קנה ברשות הרבים, ובראשו טרסקל [סל], וזרק ונח על גביו - פטור; שאין רשות הרבים, אלא עד עשרה. הוזרק ארבע אמות ברשות הרבים, ונח [נדבק] החפץ בכתל, כגון שזרק חלב או בצק, ונדבק בכתל - אם נדבק למעלה מעשרה טפחים - פזורק באויר, שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא; נדבק למטה מעשרה טפחים - פזורק בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח בחר כל שהוא - פטור.

יט. זרק קנה או רמח מרשות היחיד, ונתקע ברשות הרבים כשהוא עומד - פטור; שהרי מקצתו במקום פטור. זרק כלי מרשות היחיד לרשות הרבים, והיה אותו כלי גדול, ויש בו ארבעה על ארבעה בגובה עשרה - פטור; מפני שכלי זה רשות היחיד גמורה, ונמצא כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

כ. בור תשעה ברשות הרבים, ועקר חלזה [גוש עפר] מן הקרקעיתו והשלימו לעשרה - אף על פי שעקירת החפץ ועשיית המחיצה באין כאחת, פטור; מפני שלא היתה המחיצה עשרה בתחלה. היה הבור עשרה, והשליף לו חלזה, ומעטו מעשרה - פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחיצה באין כאחת.

כא. הוזרק דף [של עץ], ונח על גבי יתדות ברשות הרבים, ונעשה רשות היחיד - אפלו היה כלי על גבי הדף, פטור; שהרי עשיית המחיצה עם ניחת הכלי באין כאחת. כב. בור שהוא עמק עשרה ורחב שמונה ברשות הרבים, וזרק מחצלת מרשות הרבים, וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור; שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחיצות, ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה.

כג. בור ברשות הרבים עמק עשרה ורחב ארבעה, מלא מים, וזרק לתוכו חפץ, ונח על גבי המים - חיב, שאין המים מבטלין המחיצות; היה מלא פרות, וזרק לתוכו - פטור, שהרי מעטו הפרות את שעורו.

כד. רקק [ביצת] מים שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים מהלכין בו - אם אין בעמקו עשרה טפחים, הרי הוא ברשות הרבים, בין שהיה רחב אפלו ארבע אמות, בין שלא היה ברחבו ארבעה טפחים; שהרי רב העם מדלגין עליו, ואין מהלכין בתוכו, הואיל ואין בעמקו עשרה, הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו עשרה או יתר, הרי הוא פרמלית כשאר הימים - והוא שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, שאין פרמלית פחותה מארבעה.

יום רביעי ט' תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק טו

א. עומד אדם ברשות הרבים, ומטלטל ברשות היחיד

היה פסין [עמודים] יוצאין מן הכתלים מכאן ומכאן, שנמצאת האמה כאלו היא עוברת בתוך החצר.

טו. כצוצטרה [מרפסת] שהיא למעלה מן הים, וחלון בתוכה על גבי המים - אין ממלאין ממנה [מהמרפסת] בשבת, אלא אם כן עשו מחיצה עשרה טפחים גבוהה על גבי המים כנגד החלון שבצוצטרה, או תהיה המחיצה יורדת מן הצוצטרה כנגד המים, ורואין אותה כאלו ירדה ונגעה עד המים. וכשם שממלאין מזו שעשו לה מחיצה, כך שופכין ממנה על הים - שהרי על הכרמלית הן שופכין.

טז. חצר שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע אמות - אין שופכין בתוכה מים בשבת, מפני שהן יוצאין לרשות הרבים במהרה. לפיכך צריך לעשות גמה מחזקת סאתים בתוך החצר, או ברשות הרבים בצד החצר, כדי שיהיו המים נקבצין לתוכה, וצריך לבנות עליה כפה [כיסוי] בצורת קשת] מבחוץ, כדי שלא תראה העוהה [הגומא] הזאת מרשות הרבים. והחצר והאכסדרה [מרפסת], מצטרפין לארבע אמות; וכמה הוא המקום שמחזיק סאתים? חצי אמה על חצי אמה ברום שלשה חמשי אמה.

יז. היתה העוהה פחותה מסאתים - שופכין לה מלואה [עד שתתמלא]; היתה סאתים - שופכין לה אפלו ששים סאה של מים, ואף על פי שהמים יתגברו ויפוצו מעל הגמה לחוץ. במה דברים אמורים? בימות הגשמים, שהחצרות מתקלקלות [מתכלכות] וסחם צנורות מקלחין, ולא יבואו הרואים לומר שזה משתמש והמים יוצאין מכלו לרשות הרבים. אבל בימות החמה - אם היתה מחזקת סאתים, אין שופכין לה אלא סאתים; היתה פחותה מסאתים, אין שופכין לה כל עקר.

יח. ביב [חריץ באדמה] ששופכין לו מים, והם נזחלין והולכין תחת הקרקע ויוצאין לרשות הרבים, וכן צנור [מרחב] ששופכין על פיו מים, והן נזחלין על הכתל ויורדין לרשות הרבים - אפלו היה ארץ הכתל או ארץ הדרך שתחת הארץ מאה אמה, אסור לשפך על פי הביב או על פי הצנור, מפני שהמים יוצאין מכלו לרשות הרבים; אלא שופך חוץ לביב, והן יורדין לביב.

יט. במה דברים אמורים? בימות החמה; אבל בימות הגשמים, שופך ושונה ואינו נמנע, שסחם צנורות מקלחין הן, ואדם רוצה שיכלעו המים במקומן. היה שופך על פי הביב, והמים יוצאין לכרמלית - הרי זה מתיר, ואפלו בימות החמה; שלא גזרו על כחו בכרמלית. לפיכך, מתיר לשפך על כתל הספינה, והן יורדין לים.

כ. לא ימלא [מים] מן הספינה [בים], אלא אם כן עשה מקום ארבעה על ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים אמורים? בשהיה בתוך עשרה; אבל אם היה למעלה מעשרה מן הים, מוציא זיו כל שהוא וממלא, שהרי דרך מקום פטור ממלא; ואינו צריך לזיו זה אלא משום הכר.

כא. הקורא בספר [קודש העשוי כמגילה] בכרמלית, ונתגלגל מקצת הספר לרשות הרבים ומקצתו בידו - אם

ח. שני בתים בשני צדי רשות הרבים - זורק מזו לזו למעלה מעשרה; והוא, שיהיו שניהם שלו, או שיהיה ביניהם ערום; ואפלו בגדים וכלי מתכות, מתיר לזרק. ואם היה זה למעלה מזה ולא היו בשנה - אסור לזרק בגד וכיוצא בו, שמא יפלו ויביאם; אבל כלי חרש וכיוצא בהן, זורק.

ט. בור [מים] ברשות הרבים, וחלון על גביו [בכותל שלידו] - הבור וחליתו [עפר שבשפת הבור] מצטרפין לעשרה, וממלאין ממנו [מהחלון] בשבת. במה דברים אמורים? בשהיה סמוך לפתל בתוך ארבעה טפחים, שאין אדם יכול לעבר שם. אבל אם היה מפלג - אין ממלאין ממנו, אלא אם כן היתה חליתו גבוהה עשרה, שנמצא הדלי שניצא מן החליה, יצא למקום פטור.

י. אשפה ברשות הרבים גבוהה עשרה, וחלון על גבה - שופכין לה מים בשבת. במה דברים אמורים? באשפה של רבים, שאין דרכה להתפנות; אבל של יחיד - אין שופכין עליה; שמא תתפנה, ונמצאו שופכין בדרךן ברשות הרבים.

יא. אמת [תעלת] המים שהיא עוברת בחצר - אם יש בגבהה עשרה טפחים, וברחבה ארבעה או יותר על פן עד עשר אמות - אין ממלאין ממנה בשבת, אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפניסה וביציאה [של התעלה]; ואם אין בגבהה עשרה, או שאין ברחבה ארבעה - ממלאין ממנה בלא מחיצה.

יב. היה ברחבה יותר מעשר אמות - אף על פי שאין בגבהה עשרה, אין ממלאין ממנה עד שיעשה לה מחיצה; שכל יותר על עשר פרצה היא, ומפסקת המחיצות [נחשבים כאינס]. ומה הוא הטלטל בכל החצר? אם נשאר מצד הפרצה פס [עמוד להיכר] מכאן ופס מכאן בכל שהוא, או פס רחב ארבעה טפחים מרוח אחת - מתיר לטלטל בכל החצר, ואין אסור אלא למלאת מן האמה בלבד. אבל אם לא נשאר פס כלל - אסור לטלטל בכל החצר, שהרי נפרצה חצר לים שהוא פרמלית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר].

יג. והיאך מעמידין את המחיצה במים? אם היתה למעלה מן המים - צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך מים; ואם היתה המחיצה כלה בתוך מים - צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים, כדי שיהיו המים שפחצור מקדלין; אף על פי שאין המחיצה מגעת עד הקרקע, הואיל ויש בה עשרה טפחים, הרי זו מתרת. ולא התירו מחיצה תלויה, אלא במים בלבד; מפני שאסור הטלטול במים מדבריהם - הקלו במחיצתו, שאינה אלא כדי לעשות הכר.

יד. אמת המים העוברת בין החצרות, והחלונות פתוחות אליה - אם אין בה פשעור [עומק עשרה ורוחב ארבעה], משלשלין דלי מן החלונות וממלאין ממנה בשבת. במה דברים אמורים? בשאינה מפלגת מן הכתל שלשה; אבל אם היתה מפלגת שלשה, אין ממלאין ממנה, אלא אם כן

על עשר אמות בגובה עשרה טפחים, וגדר בה לשם דירה - מתר לטלטל בכלו; ואפלו פרץ אמה וגדרה לשם דירה, ופרץ [אחר זמן] אמה וגדרה לשם דירה, עד שהשלימה ליחור מעשר - מתר לטלטל בכלו, אף על פי שיש בו כמה מילין. ו. מקום יתר מבית סאתים שהקף לדירה - אם נזרע רבו - הרי הוא כגנה, ואסור לטלטל בכלו. נזרע מעוט - אם נזרע ממנו בית סאתים, מתר לטלטל בכלו; ואם היה המקום הנזרע יתר מבית סאתים, אסור לטלטל בכלו. נטע רבו - הרי הוא כחצר, ומתיר לטלטל בכלו. נתמלא מים, אפלו היו עמקים הרבה - אם היו ראויין לתשמיש, הרי הם כנטעים ומתיר לטלטל בכלו; ואם אינן ראויין, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות.

ז. מקום שהקף שלא לשם דירה שיש בו בית שלש סאין, וקרו [עשו תקרה] בו בית סאה - קרויו מתירו; שפי תקרה [כאילו -] יורד וסותם. נפרץ במלאו לחצר, ונפרצה חצר כנגדו - חצר מתרת כשהיתה; והתקפף [המקום שהוקף] אסור כשהיה, שאין אור החצר מתירו.

ח. היה יתר מבית סאתים, ובא למעט באילנות - אינו מעוט. בנה בו עמוד בצד הכתל גבוה עשרה, ורחב שלשה או יתר - הרי זה מעוט; פחות משלשה - אינו מעוט, שכל פחות משלשה כלבוד [- כמחבור] הוא. וכן אם הרחיק מן הכתל שלשה, ועשה מחיצה - מעט; פחות משלשה - לא עשה כלום.

ט. טח את הכתל בטיט - אף על פי שאינו יכול [הטיט] לעמד [להתקיים] בפני עצמו, הרי זה מעוט. הרחיק מן התל שלשה, ועשה מחיצה - הועיל; עשה מחיצה על שפת התל - אינו מועיל; שהעושה מחיצה על גבי מחיצה, אינו מועיל. נכלעה מחיצה התחתונה, והרי העליונה קיימת - הואיל ונעשת העליונה לשם דירה, והרי אין שם נראה אלא היא - הרי זה הועיל, ומתיר לטלטל בכלה.

י. רחבה שאחורי בתים, יתרה על בית סאתים - אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, ואפלו היה פתח הבית פתוח לתוכה; ואם פתח הפתח לשם, ואחר כך הקיפה - הרי זו כמקפת לדירה, ומתיר לטלטל בכלה.

יא. רחבה הפתוחה למדינה [לעיר] מצד אחד, ומצד אחד פתוחה לשביל המגיע לנחל - עושה לה [מניח] לחי [קרוש] מצד המדינה, ויהיה מתר לטלטל בכלה, ומתוכה למדינה, ומן המדינה לתוכה.

יב. יחיד ששבת בבקעה, ועשה מחיצה סביב לו - אם יש בה עד בית סאתים, מתר לטלטל בכלה; ואם היתה יתר על בית סאתים, אינו מטלטל בה אלא בארבע אמות. וכן אם היו שנים. אבל שלשה ישראלים או יתר עליהן ששבתו בבקעה - הרי הן שירה, ומתיר להן לטלטל בכל צרפן, אפלו כמה מילין; והוא שלא ישאר מן המחיצה שהקיפו, בית סאתים פנוי בלא כלים; אבל אם נשאר בית סאתים פנוי בלא כלים, ולא היו צריכין לו - אסורים לטלטל בכל המחיצה, אלא בארבע אמות. ואין הקשן משלים לשירה.

נתגלגל חוץ לארבע אמות, הופכו על הכתב ומניחו [למנוע ביזוי הקודש]; גזרה, שמא ישמט בלו מידו, ויעבירו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות - גוללו אצלו; וכן אם נתגלגל לרשות היחיד - גוללו אצלו. היה קורא ברשות היחיד, ונתגלגל לרשות הרבים - אם נח בה, הופכו על הכתב; ואם לא נח, אלא היה תלוי באור רשות הרבים ולא הגיע לארץ - גוללו אצלו.

כב. המעביר [מפנה] קוץ כדי שלא יזקו בו רבים - אם היה ברשות הרבים, מוליכו פחות פחות מארבע אמות; ואם היה בכרמלית - מוליכו כדרכו אפלו מאה אמה. וכן מת שהסריח ונתבזה יתר מדי, ולא יכלו שכנים לעמד עמו - מוציאין אותו מרשות היחיד לכרמלית. היורד לרחץ בים, כשהוא עולה - מנגב עצמו, שמא יעביר מים שעליו ארבע אמות בכרמלית.

הלכות שבת פרק טז

א. מקום שלא הקף לדירה [למגורים] אלא שיהיה תשמישו לאור [להנות מאויר] - כגון גנות ופרדסים, וכגון המקיף מקום מן הארץ לשמרו, וכיוצא בהן - אם יש בגובה המחיצות עשרה טפחים או יתר, הרי הוא כרשות היחיד לחיב המוציא והזורק והמושט ממנו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו. ואין מטלטלין בכלן, אלא אם בן יש בו בית סאתים [נ' אמה על נ' אמה] או פחות; אבל אם היה בו יתר על בית סאתים, אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית.

ב. וכן עמוד שגבוה עשרה ורחב בית סאתים, מטלטלין על בלו; היה רחב על בית סאתים, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. סלע שבבים - היה גבוה פחות מעשרה - מטלטלין מתוכו לים, ומן הים לתוכו; שהכל כרמלית. היה גבוה עשרה - אם רחבו מארבעה טפחים עד בית סאתים, הואיל ומתיר לטלטל בכלו, אין מטלטלין לא מתוכו לים, ולא מן הים לתוכו. היה יתר מבית סאתים - אף על פי שהוא רשות היחיד, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית, הרי זה מתר לטלטל מתוכו לים, ומן הים לתוכו; שזה דבר שאינו מצוי הוא, ולא גזרו בו.

ג. כמה היא בית סאה? חמשים אמה על חמשים אמה; נמצא בית סאתים, מקום שיש בשבור [חשבונ] חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו כמדה הזאת - בין שהיה מרבע שהוא שבעים ושירים [- חמש שביעיות] על שבעים ושירים, בין שהיה עגל, בין שאר הצורות - הרי זה נקרא 'בית סאתים'.

ד. מקום שלא הקף לדירה שיש בו בית סאתים - אם היה ארכו פי שנים ברחבו כדי שיהיה מאה על חמשים כחצר המשכן, מתר לטלטל בכלו; אבל אם היה ארכו יתר על שנים ברחבו אפלו אמה אחת, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות; שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאור כשאר החצרות, אלא מחצר המשכן.

ה. מקום שהקף שלא לשם דירה - אם פרץ בו פרצה יתר

כ. פתח שצורתו כפה [כקשת] - אם יש בארץ רגלי הכפה עשרה טפחים, הרי זה צורת פתח; וצורת פתח שעשה אותה מן הצד [סמוך לכותל לא באמצע] - אינה כלום; שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית, אלא באמצע.

כא. בכל עושין מחיצה - בין בכלים, בין באבכים, בין באדם; אפלו בבהמה, ושאר מיני חיה ועוף - והוא שיהיו כפותים [קשורים], כדי שלא יגודו.

כב. מחיצה העומדת מאליה, הרי זו כשרה. ומחיצה הנעשית בשבת, הרי זו מחיצה. ואם נעשת בשגגה - מתר לטלטל בה באותה שבת; והוא, שתעשה שלא לדעת המטלטל. אבל אם נתפון אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה, אף על פי שעשה אותה העושה בשגגה, וכן אם נעשת במזיד, אף על פי שלא נתפון זה לטלטל בה - הרי זה אסור לטלטל בה.

כג. מתר לעשות מחיצה של בני אדם בשבת, שיעמדו בצד זה, ובלבד שלא ידעו אלו העומדין שבשכיל לעשות מחיצה העמדו; ולא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו, אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו.

כד. אילן שהוא מסך על הארץ [ענפיו נוטים לארץ מכל צד] - אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים - ממלא בין בדי [ענפיו] ועליו תבן וקש וכיוצא בהן, וקושין בארץ, עד שיעמד ברוח מזוה לא יתנדנד, ומטלטל תחת כלן; והוא שיהיה תחתיו עד בית סאתים; אבל אם היה יתר מבית סאתים - אין מטלטלין תחתיו אלא בארבע אמות, מפני שתחתיו, מקום שלא הקף לדירה הוא.

הלכות שבת פרק יז

א. מבוי [מקום המוביל בני החצר לרשות הרבים] שיש לו שלשה כותלים, הוא הנקרא 'מבוי סתום'; ומבוי שיש לו שני כותלים בלבד זה כנגד זה, והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשכנגדה - הוא הנקרא 'מבוי מפלש'.

ב. היאף מתירין [בטלטול] מבוי הסתום? עושה לו ברוח רביעית לחי [קרוש] אחד, או עושה עליו קורה [למעלה], ודיו. ותחשב אותה קורה, או אותו לחי, כאלו סתם רוח רביעית, ויעשה רשות היחיד ויהיה מתר לטלטל בכלו; שדין תורה, בשלש מחיצות בלבד מתר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה.

ג. והיאף מתירין מבוי מפלש? עושה לו צורת פתח מכאן, ולחי או קורה מכאן. ומבוי [מפולש] עקם [מפולת], תורתו [דינו] כמפלש.

ד. מבוי שהוא שנה [ישר] מתוכו ומדרון [שיפוע] - לרשות הרבים, או שנה לרשות הרבים ומדרון לתוכו - אינו צריך לא לחי ולא קורה, שהרי הוא מבדל מרשות הרבים.

ה. מבוי שצדו אחד כלה לים, וצדו אחד כלה לאשפה של רבים - אינו צריך כלום; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות, ואין חוששין שמא יעלה הים שרטון [תיבש שפתו].

ו. מבוי מפלש שהיה כלה [מסתיים] לאמצע רחבה [חצר

יג. שלשה שהקיפו כדי צרפן וקנו שביתה [שנקלעו שם משהעריב], ואחר כך מת אחד מהן - הרי הם מתירין לטלטל בכלה; קנו שנים שביתה ביתר מבית סאתים, ואחר כך בא להם שלישי - אסורין לטלטל אלא בארבע אמות, כשהיו קדם שיבוא זה; שהשביתה [בערב שבת] היא הגורמת [להחשב שיירה], לא הדיוורין [שניתנוספו בשבת].

יד. שלשה מקומות המקפין שלא לשם דירה זה בצד זה ופתוחים זה לזה, שנים החיצונים רחבים והאמצעי קצר, שגמאוי לשנים החיצונים פסין [עמודים המשמשים כמחיצה] מכאן ומכאן, והיה יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - נעשו כשירה, ונותנין להן כל צרפן. היה האמצעי רחב ושנים החיצונים קצרים, שגמאז האמצעי בפסין משני רוחותיו - הרי הוא מבדל משנים החיצונים; לפיכך, אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - אין נותנין להן כל צרפן, אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים במקומו. היה יחיד בזה ויחיד בזה ושנים באמצעי, או שנים בזה ושנים בזה ואחד באמצעי - נותנין להן כל צרפן.

טו. כל מחיצה שאינה יכולה לעמד ברוח מזוה, אינה מחיצה; וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת [לעמוד זמן רב], אינה מחיצה; וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד, אינה מחיצה. וכל מחיצה שאין בגבהה עשרה טפחים או יתר, אינה מחיצה גמורה; גדור [תל אדמה] חמשה ומחיצה חמשה, מצטרפין.

טז. כל מחיצה שיש בה פרוץ מרפה על העומד, אינה מחיצה. אבל אם היה פרוץ בעומד [בשווה] - הרי זו מתרת; ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות. אבל עשר אמות, הרי היא כפתח. ואם היה לפרצה זו צורת פתח, אף על פי שיש בה יתר מעשר, אינה מפסדת המחיצה - והוא, שלא יהא הפרוץ מרפה.

יז. כמה דברים אמורים? בזמן שהפרצות משלשה טפחים ומעלה; אבל אם היו הפרצות, כל פרצה מהן פחותה משלשה - הרי זו מתרת, ואף על פי שהפרוץ מרפה על העומד; שכל פחות משלשה, הרי הוא בלבד [כמחבור]. יח. ביצד? הרי שהקיף בקנים, ואין בין קנה לחברו שלשה טפחים, או שהקיף בכתלים, ואין בין חבל לחברו שלשה טפחים - הרי זו מחיצה גמורה, אף על פי שהיא [מונחים לאורך] שתי בלא ערב [- ורוחב], או ערב בלא שתי. וצריך שיהיה גבה הקנה עשרה, או שיהיה מן הארץ עד סוף עבי החבל העליון עשרה אם הקיף בכתלים - שאין מחיצה פחותה מעשרה. וכל השעורין האלו, הלכה למשה מסיני הן.

יט. 'צורת הפתח' האמורה בכל מקום - היא אפלו קנה וכיוצא בו מכאן, וקנה מכאן, וקנה על גביהן; גבה שני הלחיים [הקנים שמהצדדים] - עשרה טפחים או יתר, והקנה וכיוצא בו שעל גביהם - אף על פי שאינו נוגע בשני הלחיים אלא יש ביניהן כמה אמות, הואיל וגבה הלחיים עשרה, הרי זו צורת פתח. וצורת פתח שאמרו - צריכה שתהא בריאה [חזקה דיה] לקבל דלת, אפלו דלת של קש.

אמורים? שלא היה לו צורת פתח; אבל אם היה לו צורת פתח - אפלו היה גבוה מאה אמה, או פחות מעשרה, או רחב מאה אמה - הרי זה מתר.

טו. וכן אם היה בקורה של מבוי כיוור [קישוט] וצויר, עד שיהיו הכל מסתכלין בה - אף על פי שהיא למעלה מעשרים אמה, כשרה; שהקורה משום הכר עשויה, ואם היתה למעלה מעשרים, אינה נפרת; ואם יש בה צויר וכיוור - מסתכלין בה, ונמצא שם הכר.

טז. מבוי שהיה גבהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה, ונעבי הקורה למעלה מעשרים - כשר; היה גבהו יתר מעשרים, ויבא למצטו בקורה שמניח אותה למטה - צריך להיות ברחבה טפח. היה גבהו פחות מעשרה - חוקק בו [חופר בקרקע] משך ארבע אמות על ארבע אמות, ומעמיק [בקרקע] כדי להשלימו לעשרה.

יז. נפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו [סמוך ללחי או הקורה] - אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים, מתר; והוא שלא תהיה הפרצה יתר על עשר. ואם לא נשאר פס ארבעה - אסור, אלא אם כן היתה הפרצה פחות משלשה; שכל פחות משלשה, כלבוד הוא.

יח. נפרץ המבוי במלואו [כל הדופן] לחצר, ונפרצה חצר כנגדו לרשות הרבים - הרי זה אסור, מפני שהוא מבוי מפלש; והחצר - מתרת; שהחצר שרבים בוקעין [עוברים] בה ונכנסין בזה ויוצאין בזה, הרי היא רשות היחיד גמורה. **יט.** מבוי שהיו לו שבילים מצד זה ושבילים מצד האחר, שנמצאו מפלשין לרשות הרבים - אף על פי שאינן מכונן זה כנגד זה, הרי כל אחד מהן מבוי מפלש. וכיצד מכשירן? עושה צורת פתח לכל אחד ואחד מן השבילים שבצד האחד, וכן לפתח הגדול, ועושה לכל השבילים שבצד השני לחי או קורה.

כ. מבוי שצדו [דפנו] אחד ארך וצדו השני קצר, מניח את הקורה כנגד הקצר. העמיד לחי בחצי המבוי - מחצי המבוי הפנימי שהוא לפנים מן הלחי, מתר לטלטל בו; והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי, אסור.

כא. מבוי שהוא רחב עשרים אמה - עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות, שהוא שעור משך [אורך] המבוי, ומעמידו באמצע - ונמצא כשרה מבואות, שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות. או מרחיק שתי אמות מכאן, ומעמיד פס שלש אמות, ומרחיק שתי אמות מכאן, ומעמיד פס שלש אמות - ונמצא פתח המבוי עשר אמות, והצדדין הרי הן כסתומין, שהרי עומד מרבה על הפרוץ.

כב. לחי הבולט מדפנו של מבוי, כשר; ולחי העומד מאליו - אם סמכו עליו מקדם השבת, כשר. ולחי שהוא נראה מבפנים לחי, ומבחוץ אינו נראה לחי, או שהיה נראה מבחוץ לחי, ומבפנים נראה שהוא שוה וכאלו אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים, או שהפליגו [הרחיקו] מן הכתל שלשה - לא עשה כלום; אבל פחות משלשה טפחים - כשר, שכל פחות משלשה כלבוד [כמחומר]. לחי שהוא

שאחורי הבתים] של רבים - אם לא היה מכונן כנגד פתח הרחבה - הרי זה כסתום, ואין צריך מצד הרחבה כלום. אבל אם היה פלה לצדדי הרחבה, אסור. ואם היתה של יחיד - אף לאמצעה אסור; פעמים בונה מצד אחד, ונמצא פלה לצדה של רחבה.

ז. אין המבוי נתר בלחי או קורה, עד שיהיו בתים וחצרות פתוחות לתוכו, ויהיה ארכו מארבע אמות ומעלה, ויהיה ארכו יתר על רחבו; אבל מבוי שארכו כרחבו, הרי הוא כחצר, ואינו נתר אלא בשני לחיים משני רוחותיו כל לחי במשנהו, או בפס [קרוש] רחב ארבעה מרות אחת.

ח. חצר שארפה יתר על רחבה - הרי היא כמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות - אינו נתר אלא בשני לחיים, או בפס ארבעה.

ט. מבוי שאין ברחבו שלשה טפחים - אינו צריך לא לחי ולא קורה, ומתר לטלטל בכלו; שכל פחות משלשה, הרי הוא כלבוד [כמחומר]. מבוי שהכשירו בקורה - אף על פי שמתר לטלטל בכלו כרשות היחיד, הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - פטור, שהקורה משום הכר היא עשויה. אבל אם הכשירו בלחי - הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - חייב, שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית.

י. שני בתלים לרשות הרבים, והעם עוברים ביניהם - פיצד מכשיר ביניהם? עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן, ואחר כך יעשה ביניהם רשות היחיד. ואינו צריך לנעל הדלתות, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל; היו [הדלתות] משקעות בעפר, מפנה אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת פתח, או לחי וקורה - אינן מועילין בהכשר רשות הרבים. **יא.** מתר לטלטל במבוי תחת הקורה, או בין הלחיים. במה דברים אמורים? בשניה סמוך לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לכרמלית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר] - אסור לטלטל תחת הקורה, או בין הלחיים, עד שיעשה לחי אחר להתיר תוף הפתח; שהרי מצא מין את מינו [הכרמלית את הכרמלית], ונעזר [נהיה ככרמלית].

יב. בכל עושין לחיים - אפלו בדבר שיש בו רוח חיים, ואפלו באסורי הנזה. עבודה זרה עצמה או אשורה, שעשה אותה לחי - כשר; שהלחי עביו כל שהוא. גבה הלחי, אין פחות מעשרה טפחים; רחבו ועביו, כל שהוא.

יג. בכל עושין קורה, אבל לא באשורה, לפי שיש לרחב הקורה שעור, וכל השעורין אסורים מן האשורה. וכן רחב הקורה, אין פחות מטפח. ועביה - כל שהוא; והוא שתהיה בריאה [חזקה] לקבל ארית, שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמיד [תומכי ה-] קורה, צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבנה. **יד.** במה יהיה פתח המבוי, ויהיה די להכשירו בלחי או קורה? גבהו, אין פחות מעשרה טפחים, ולא יתר על עשרים אמה; ורחבו, עד עשר אמות. במה דברים

כט. מתר להקריב ארבע הנזיות האלו לבאר - והוא [שיהיה מספיק מקום לכר], שתהיה פרה ראשה ורבה בפנים מן הפסין ושותה; אף על פי [וזאת במצב] שלא יאחו ראש הפהמה [בכוח] עם הכלי שבו המים [כדי לא לתת לה לסטות. שבמקרה כזה - אין צורך ב"ראשה ורובה" -], הואיל וראשה ורבה בפנים, מתר, ואפלו לגמל [שצווארו ארוך - יש להקפיד על "ראשו ורובו" שלו]. היו קרובים יותר מזה - אסור להשקות מהן, אפלו לגדי שהוא פלו נכנס לפנים. ומתר להרחיק כל שהוא [איזה מרחק שירצה], ובלבד שתרבה בפסים פשוטין [עמודים] שמניחין אותן בכל רוח ורוח [=כל הצדדים], כדי שלא יהיה [המרווח ש] בין פס לתברו יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

ל. לא התירו [את העצה של הצבת] הפסין האלו [שסביבי הבאר], אלא בארץ ישראל, ובהקמת עולי גלים בלבד - והוא, שיהיה באר מים חיים של רבים. אבל אדם - ירד לבאר וישתה, או יעשה לו מחיצה מקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים, ויעמד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה, שאין אדם יכול לירד בו - הרי זה ידלה וישתה בין הפסין [במתחם הפסים].

לא. וכן בור הרבים ובאר היחיד, אפלו בארץ ישראל - אין ממלאין מהן, אלא אם כן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

לב. הממלא לבהמתו בין הפסין, ממלא ונותן בכלי [בדלי ש] לפניה [לצורך שתייה]; ואם היה אכוס [מתקן גדול להאכלת בהמה -] ראשו [חלקו] נכנס לבין הפסים, והיה [האכוס] גבוה עשרה ורחב ארבעה [שנהפך לרשות משל עצמו] - לא ימלא ויתן לפניה [את הדלי], שמה יתקלקל האכוס, ויוציא הדלי לאכוס, ומן האכוס לקרקע רשות הרבים; אלא ממלא ושופך [בתוך האכוס], והיא שותה מאלה.

לג. הזורק מרשות הרבים לבין הפסין, חב; הואיל ויש בכל זוית וזוית מחיצה גמורה שליש בה גבה עשרה ויותר מארבעה על ארבעה, והרי הרבוע נפר ונראה - נעשה כל שביניהם רשות היחיד; ואפלו היה בבקעה, ואין שם ביניהם באר - שהרי בכל רוח ורוח פס מכאן ופס מכאן. ואפלו היו רבים בוקעין [הולכים] ועוברין בין הפסין - לא בטלו המחיצות, והרי הן פתור שרבים בוקעין בה; והזורק לתוכו, חב. ומתר להשקות הפהמה ביניהן, אם היה שם ביניהן באר.

לד. חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין - מתר לטלטל מתוכה לבין הפסין, ומבין הפסין לתוכה; היו שתי חצרות, אסורין עד שיערבו [ערוב חצרות]. יבשו המים [שבבור] בשבת - אסור לטלטל בין הפסין; שלא נחשבו מחיצה לטלטל בתוכן אלא משום המים. פאו לו [לבאר] מים בשבת - מתר לטלטל ביניהן; שכל מחיצה שנעשת בשבת, שמה מחיצה. מבוי שנשלה קורתו או לחיו בשבת - אסור לטלטל בו, אף על פי שנפרץ לכרמלית.

לה. אכסדרה [מבנה שאינו במחיצות מלאות] בבקעה - מתר לטלטל בכלה, ואף על פי שהיא שלש מחיצות ותקרה;

רחב הרבה - בין שהיה רחבו פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו פתח רחב המבוי - פשוט, ונדון משום לחי; אבל אם היה יתר על חצי רחב המבוי, נדון משום עומד מרבה על הפרוץ.

כג. קורה שפרש עליה מחצלת - הרי בטלה, שהרי אינה נפרת; לפיכך, אם היתה המחצלת מסלקת מן הארץ שלשה טפחים או יתר, אינה מחיצה. נעץ שתי יתדות בשני כתלי מבוי מבחוץ, והניח עליהן הקורה - לא עשה כלום; שצריך להיות הקורה על גבי המבוי, לא סמוך לו. **כד.** קורה היוצאה מכתל זה, ואינה נוגעת בכתל השני, וכן שתי קורות, אחת יוצאה מכתל זה ואחת יוצאה מכתל זה, ואין מגיעות זו לזו - פחות משלשה, אין צריך להביא קורה אחרת; היה ביניהן שלשה, צריך להביא קורה אחרת.

כה. וכן שתי קורות המתאימות [צמודות], לא בזה כדי לקבל ארית ולא בזה כדי לקבל ארית - אם יש בשתייהן כדי לקבל ארית, אינו צריך להביא קורה אחרת. היו אחת למטה ואחת למעלה - רואין את העליונה כאלו היא למטה, ואת התחתונה כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה למעלה מעשרים, ולא תחתונה למטה מעשרה; ולא יהיה ביניהן שלשה טפחים, כשרואין אותן שירדה זו ועלתה זו בכונה [מכוונות זו לצד זו -], עד שיעשו זו בצד זו.

כו. היתה הקורה עקמה [ונוסה מחוץ למבוי], רואין אותה כאלו היא פשוטה [ישרה]; עגלה, רואין אותה כאלו היא מרבעת - אם היה בהקפה שלשה טפחים, יש בה רחב טפח. היתה הקורה בתוך המבוי, ועקמה חוץ למבוי, או שהיה עקמה למעלה מעשרים, או למטה מעשרה - רואין: כל שאלו ינטל העקום, וישארו שני ראשיה, אין בין זה לזה שלשה - אינו צריך להביא קורה אחרת; ואם לאו, צריך להביא קורה אחרת.

כז. באר [שהוא רשות היחיד שבתוך רה"ר] שעשה לה שמונה פסין [עמודים] מארבע זויות, שני פסין דבוקין בכל זוית [- כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה] - הרי אלו כמחיצה [- כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה]; ואף על פי שהפרוץ מרבה על העומד בכל רוח ורוח, הואיל וארבע הנזיות עומדות, הרי זה מתר למלאת מן הבור ולהשקות לבהמה [במתחם הפסים]. וכמה יהיה גבה כל פס מהן? עשרה טפחים; ורחבו, ששה טפחים; ובין כל פס ופס, כמלא שתי רבקות [קבוצות] של ארבע ארבע בקר, אחת נכנסת ואחת יוצאה - שעור רחב זה, אין יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

כח. היה במקום אחד מן הנזיות, או בכל זוית מארבעתן, אכן גדולה, או אילן, או תל המתלקט [המתרומם] עשרה [טפחים] מתוך ארבע אמות, או חבילה של קנים - רואין: כל שאלו יחלק יש בו אמה לכאן ואמה לכאן בגבה עשרה, נדון משום זוית שיש בה שני פסין. חמשה קנים, ואין בין זה לזה שלשה, ויש ביניהם ששה טפחים לכאן ושלשה טפחים לכאן - נדונים משום זוית שיש בה שני פסין.

[מחבת]. המוציא קנה, [שיעורו -] כדי לעשות קלמוס המגיע לראשי אצבעותיו; ואם היה עבה או מרסס [שבור], שעורו כעצים.

ה. המוציא תכלין, [שיעורו -] כדי לתכל ביצה; ומצטרפין זה עם זה. פלפלת [979], כל שהוא. עטרן, כל שהוא. ריח טוב, כל שהוא. ריח רע, כל שהוא. מיני בשמים, כל שהן. ארגמן טוב, כל שהוא. בתולת הורד [עלה שושנה אדומה וסתומה], אחת. מיני מתכות הקשים, כגון נחשת וברזל, כל שהן. מצפר המזבח, ומאכני המזבח, וממקק [רקבו] ספרים, וממקק מטפחותיהן - כל שהן, מפני שמצניעין אותן לגניזה. גחלת, כל שהוא; והמוציא שלהבת, פטור.

ו. המוציא ורעוני גנה שאינן נאכלין לאדם, שעורן פחות מכגרוגרת: מזרע קשואין, שנים; ומזרע הדלועין, שנים; מזרע פול המצרי, שנים. המוציא סבין [פסולת קמח], כדי לתן על פי כור של צורפי זהב [בעת ההתכה]. המוציא מרסן [קליפות תבואה] - אם לאכילה, שעורו כגרוגרת; לכהמה, שעורו כמלא פי גדי; לצביעה, כדי לצבע בגד קטן. לולבי [ענפים רכים] ורדין [של עצים דקים] והחרובין - עד שלא ימתיקו, כגרוגרת; ומשמימתיקו, כמלא פי גדי. אכל הלוחף והחרדל והתרומסין ושאר כל הנכבשין - בין שימתיקו בין שלא ימתיקו, כגרוגרת.

ז. המוציא גרעינין - אם לאכילה, חמש; ואם להסקה, הרי הן כעצים; ואם לחשבון [למנין], שנים; ואם לזריעה, שנים. המוציא אזור [מין צמח] לאכילה, כגרוגרת; לכהמה, כמלא פי גדי; לעצים, כשעור העצים; להנייה [על טמא מת], כשעור הננייה.

ח. המוציא קלפי אגוזין, וקלפי רמונים, איסטיס, ופואה [- מיני צמחים המשמשים לצבע], ושאר הצובעין - כדי לצבע בהן בגד קטן, כסבכה [כיסוי] שמניחין הבנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום, או נתר אלכסנדריה [מין עפר המסיר כתמים], או ברית, קימוניא, ואשילג [חומרי ניקוי], ושאר כל המנקין - כדי לכבס בהן בגד קטן, כסבכה. הוציא סמנין [צבעים] שריוין, כדי לצבע בהן דגמא לאורג [חתוכת בד קטנה].

ט. המוציא דיו על הקלמוס, שעורו כדי לכתב ממנו שתי אותות [אותיות]; אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו, או בקסת [כלי הדיו] - צריך שיהיה בו יתר על זה, כדי שיעלה ממנו על הקלמוס כדי לכתב שתי אותות. והיה בקסת כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת, או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת - הרי זה ספק [כשיעורו -]. הוציא שתי אותות וכתבן כשהוא מהלך, חיב; פתיכתן, זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתבה, וחזר והוציא אות שניה וכתבה - פטור; שפכר חסרה האות הראשונה.

י. המוציא כחל [לצביעת העין] בין לרפואה בין לתקשט, כדי לכתב על עין אחת; ובמקום שאין דרך להתקשט אלא בכחילת שתי עינים, והוציאו להתקשט - עד שיוציא כדי

שאנו רואין באלו פי תקרה ירד וסתם רוח רביעית. והזורק מרשות הרבים לתוכה - פטור, בזורק למבוי סתום שיש לו קורה. בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות, הרי זה אסור לטלטל בכלן. אף על פי שכל פרצה שהיא עד עשר אמות כפתח, אין עושין פתח בקרן זוית; ואם היה שם קורה מלמעלה על ארך הפרצה - רואין אותה [כאילו -] שירדה וסתמה, ומתר לטלטל בכלן.

לו. האצבע שמשערין בה בכל מקום, היא רחב הגודל של יד; והטפח, ארבע אצבעות. וכל אמה האמורה בכל מקום, בין בשבת בין בסבה וכלאים - היא אמה בת ששה טפחים. ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקות זו לזו, ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקות [אינן דבוקות] ורווחות; וזה וזה, להחמיר. כיצד? משוף [אורר] מבוי, בארבע אמות שוחקות; וגבהו, עשרים אמה עצבות [דחוקות]; רחב הפרצה, עשר אמות עצבות. וכיצא בהן, לענין סבה וכלאים.

יום חמישי י' תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק יח

א. המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד - אינו חיב עד שיוציא ממנו שעור שמועיל כלום [משהו]. ואלו הן שיעורי ההוצאה: המוציא אכלי אדם - כגרוגרת [תאנה יבשה], ומצטרפין זה עם זה; והוא שיהיה כגרוגרת מן האכל עצמו, חוץ מן הקלפין והגרעינין והעקצין [מקום החיבור של הפרי לעץ] והסבין [פסולת הקמח] והמרסן [קליפה עבה של תבואה].

ב. יין, כדי רבע רביעית; ואם היה קרוש, כזית. חלב בהמה טהורה, כדי גמיאה [בליעה בבת אחת]; וחלב טמאה, כדי לכתב עין אחת [להניח עליה לרפואה]. חלב אשה ולבן ביצה, כדי לתן במשיפה [בתחבושת לכאב עיניים]. שמן - כדי לסוך אבר קטן, שהוא אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו. טל, כדי לשוף [לשפשוף] את הקילורית [משחה לכאב עיניים]; וקילור, כדי לשוף במים; ומים, כדי לרחץ פני מדוכה [כלי לכתישת אוכלין]. דבש, כדי לתן על ראש הפתית [מכה בגב הבהמה]. דם, ושאר כל המשקין, וכל השופכין - כדי רביעית.

ג. תבן תבואה, כמלא פי פרה. תבן קטניות, כמלא פי גמל. ואם הוציא תבן קטניות [שהוא מאכל גמל] להאכילו לפרה, כמלא פי פרה; שהאכילה על ידי הדחק, שמה אכילה. עמיר [קש], כמלא פי טלה. עשבים, כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים - אם היו לחים, כגרוגרת, מפני שהם אכלי אדם; ויבשים, כמלא פי גדי. ואין מצטרפין [המינים שונים] זה עם זה להחמיר שבהן [לשיעור הקטן שבהם], אבל מצטרפין לקל שבהן. כיצד? הוציא תבן תבואה וקטנית - אם יש בשניהן כמלא פי פרה, פטור; כמלא פי גמל, חיב. וכן כל פיצא כזה, לענין השבת.

ד. המוציא עצים - כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולים, טרופה [מעורבת] בשמן ונתונה באלפס

[בושם]; ואם יש בלכך [במחיקה] שלו כדי לכתב שתי אותות של קשר מוכסין, חיב.

טז. המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שהן חיים, חיב. אבל אדם חי, אינו משאוי; ואם היה כפות או חולה, המוציא אותו חיב. והאשה מדדה [מסייעת] את בנה בזמן שנוטל [רגל] אחת ומניח אחת.

יז. המוציא תינוק חי, וכיס תלוי בצנארו - חיב משום הכיס, שאין הכיס טפלה [בטיילה] לתינוק; אבל אם הוציא את הגדול, אף על פי שהוא מלכש בכליו וטבעותיו בידו - פטור, שהכל טפלה לו. היה כליו [בגדיו] מקפלין על כתפו - הנושא אותו, חיב.

יח. המוציא חגב חי, כל שהוא; ומת, כגורגרת. צפרת כרמים [מין ארבה], בין חיה בין מתה - כל שהוא, מפני שמצניעין אותה לרפואה; וכן כל פיוצא בה. המת, והנבלה, והשרץ - כשעור טמא, כף שעור הוצאתו: מת ונבלה, בכזית; ושרץ, בכעדשה.

יט. היה שם [מבשר המת] פזית מצמצם [בדיוק], והוציא ממנו פחצי זית - חיב, שהרי הועיל במעשיו, שנתמעט השעור מלטמא. אבל אם הוציא פחצי זית מפזית ומחצה, פטור. וכן כל פיוצא בזה בשאר הטמאות.

כ. במה דברים אמורים שאינו חיב אלא על הוצאת פשעור? כשהוציא סתם; אבל המוציא לזרע, או לרפואה, או להראות ממנו דגמא, ולכל פיוצא בזה - חיב בכל שהוא.

כא. המצניע דבר לזריעה, או לרפואה, או לדגמא, ושכח למה הצניעו, והוציאו סתם - חיב עליו בכל שהוא, שעל דעת מחשבה ראשונה הוציא; ושאר האדם, אין חיבין עליו אלא בשעורו. זרק זה שהוציא כבר לתוך האוצר [מחסן, ונמלך ממחשבתו הראשונה] - אף על פי שמקומו נפר, כבר בטלה מחשבתו הראשונה; לפיכך, אם חזר והכניסו - אינו חיב עד שיכניס בשעור.

כב. דבר שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע, כגון דם הנדה - אם הצניעו אחר והוציאו, חיב; ושאר האדם, פטורין עליו, שאין חיבין אלא על הוצאת דבר הכשר [ראוי ומועיל] להצניע, ומצניעין פמזהו.

כג. המוציא חצי שעור, פטור; וכן כל העושה ממלאכה מן המלאכות חצי שעור, פטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחזר והוציא החצי האחר - חיב; ואם קדם והגביה החצי הראשון, קדם הנחת החצי השני - נעשה כמי שגשרו, ופטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון בתוך שלשה - חיב, שהמעביר כמי שגח על גבי משהו; אבל אם זרקו - אינו חיב, עד שיגמח שם על גבי משהו.

כד. הוציא חצי שעור, וחזר והוציא חצי שעור בהעלם [בסגרה] אחר - לרשות אחת, חיב. לשתי רשות, אם יש ביניהן רשות שחיבין עליה - פטור; היתה ביניהן פרמלית [מקום שאינו רה"ו ואינו רה"ר] - הרי הן כרשות אחת, וחיב חטאת.

לכחל שתי עינים. זפת וגפרית, כדי לעשות נקב [במכסה חבית השמן]. שצוה, כדי לתן על פי נקב קטן [שבחבית לסותמו]. דבק, כדי לתן בראש השבשבת [קנה שמורחין ראשו בדבק לתפוס האפרוחים בדבק]. רכב [שומן], כדי למשח תחת רקיק [עוגה מסוגנת בשומן] כסלע.

יא. המוציא אדמה, כדי לעשות חותם האגרת. טיט, כדי לעשות פי [שפת] כור [אש הצורפים]. וכל או חול דק, כדי לזבל פרשה [לערבב בטיט]. חול גס, כדי לערב עם מלא כף של סידן סיד. חרשית [חרס לבן כתוש], כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. שער, כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב. סיד, כדי לסוד אצבע קטנה שבכנות [היו סכין אותם בטיט]. עפר ואפר, כדי לכסות דם צפור קטנה. צרור אבן, כדי לזרק בבהמה ותרגיש - והוא, משקל עשרה זוזים. חרש [חרס], כדי לקבל בו רביעית.

יב. המוציא חבל, כדי לעשות און [בית יד] לקפה [תיבה]. גמי, כדי לעשות תלוי [לולאה] לנפה ולכברה [נפה גדולה]. הוצין [עלי התמר], כדי לעשות און לכפיפה מצרית [סל]. סיב [חוטם שבען התמר], כדי לתן על פי משפך קטן של יין. מוכין [אגודות בדים], כדי לעשות בו פדור כגגוז. עצם, כדי לעשות תרנד [כף רופאים קטנה]. זכוכית - כדי לגרד בה ראש הפדנד [ראש מחט המפרידה בין חוטי השתי], או עד שיפצע [יוריד השתי מהערב] שתי נימין פאחת.

יג. המוציא שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה, חיב. הוציא אחת מן הקשה שבחזיר [חוטים קשים שבשדרתו], חיב. נצרי דגל, והן חוטי העץ - שתיים; חורי דגל, והן קלפי התריות [ענפים] - אחת. מצמר גפן, ומצמר פלף [משי עבה], וצמר גמלים וארנבים ומה שביהם, ושאר כל הנטוין - כדי לטוות חוט ארץ ארבעה טפחים. המוציא מן הבגד, או מן השק, או מן העור - כשעורן לטמאה [לקבלת טומאה], כף שעורן להוצאה: הבגד, שלשה על שלשה; השק, ארבעה על ארבעה; העור, חמשה על חמשה.

יד. המוציא עור שלא נתעבד כלל, אלא עדן הוא רף - שעורו, כדי לצר [לעטוף] משקלת [של מאזניים] קטנה שמשקלה שקל. היה [העור] מלוח, ועדן לא נעשה בקמח ולא בעפצא [חומר עיבוד] - שעורו, כדי לעשות קמיע [לעטוף קמיע שבו שמות הקודש לסגולה]. היה עשוי בקמח, ועדן לא נתעבד בעפצא - שעורו, כדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו, חמשה על חמשה.

טו. המוציא קלף מעבד, כדי לכתב עליו פרשת 'שמע' עד 'ובשעריך'. דוקסוסטוס [חלקו הפנימי של העור], כדי לכתב עליו מזוזה. ניר - כדי לכתב עליו שתי אותות של קשר מוכסין [שטר בו מסמנים גזברי המעשר שפלוני שילם חובו], שהן גדולות מאותות שלנו. המוציא קשר [סימן של] מוכסין - חיב, אף על פי שכתב הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה הוא לעולם. המוציא שטר פרוע, ונזר מחוק - כדי לכתב על פי צלוחית קטנה של פליטון

שהיא מתכשיטיה; גזרה, שמא תוציאה בפרשות הרבים להראות לחברותיה, כדרך שהנשים עושות תמיד; ואם יצאת בה, פטורה. אבל האיש מתר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא תכשיט, ואין דרכו להראות; ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל.

ה. אשה שניצאת במחט נקובה, חכית; והאיש, פטור. ואיש שניצא במחט שאינה נקובה, חכית; והאשה, פטורה - מפני שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה, אלא גזרה שמא תראה לחברותיה. זה הכלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו, ואינו דרך מלבוש, והוציאו כדרך שמוציאין אותו דבר - חכית; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו, והיה רפוי ואפשר שיפול במהרה ויבוא להביאו בפרשות הרבים, וכן אשה שניצאת בתכשיטין שדרכה לשלף אותן ולהראותן - חרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט, ואינו נופל ואין דרכה להראותו - חרי זה מתר לצאת בו. לפיכך, אצערך [צמיד] שמניחין בפרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת; והוא שתהיה דבוקה לבשר, ולא תשטט. וכן כל פיצא בזה.

ו. לא תצא אשה בחוטי צמר, או בחוטי פשתן, או ברצועות הקשורות לה על ראשה - שמא תחליץ אותם בשעת טבילה, ותעבירם בפרשות הרבים; ולא בציץ שמנחת בין עיניה, ולא בלחיים של זהב שירידין מן הציץ על לחיה, בזמן שאינן תפורין זה בזה; ולא בעטרת של זהב שמנחת בראשה, ולא בכבלים שיוציאין בהן הפנות ברגליהן, כדי שלא יפסעו פסיעה גסה. כל אלו אסורין לצאת בהן, שמא יפלו ותביאן בידה.

ז. לא תצא אשה בקטלה [שרשרת זהב] שבצוארה, ולא בנמי האף, ולא בצלוחית של פלגטון [בושם] הקבועה על זרועה, ולא בכיס הקטן העגל שמניחין בו שמן הטוב, והוא הנקרא 'כוכלת', ולא בפאה של שער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שער הרבה, ולא בכבול של צמר שמקפת אותו סביב לפניה [שהציץ יהא מונח עליה], ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שפול, ולא בשן של זהב שמנחת על שן שחר או אדם שיש בשניה - אכל שן של כסף מתר, שאינו נכר. כל אלו אסורין לצאת בהם, שמא תחליץ ותראה לחברותיה.

ח. כל שאסרו חכמים לצאת בו לפרשות הרבים, אסור לו לצאת בו אפלו בחצר שאינה מערכת; חוץ מכלול ופאה של שער, שמתר לצאת בהן לחצר - כדי שלא תתגנה על בעלה. והיוצאת בצלוחית של פלגטון שאין בה בשם כלל, חכית. ט. יוצאה אשה בחוטי שער הקשורין לה על ראשה; מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין, אינה חולצתן אם ארעה לה טבילה, עד שנגזר שמא תביאם בפרשות הרבים; בין שהיו החוטין שלה, בין של חברתה, בין של בהמה. ולא תצא הזקנה בשל ילדה, ששבת הם לה, ושמא תחליץ ותראם לחברותיה; אבל ילדה, יוצאה בחוטי זקנה. וכל שהיא אריג, יוצאה בו על ראשה.

כה. המוציא פחות מפשעור, וקדם שינוח נתפח וחזר [להיות] בפשעור, וכן המוציא בפשעור, וקדם שינוח צמק וחזר פחות מפשעור - פטור.

כו. המוציא בגרונגרת לאכילה, וצמקה קדם הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו צריך שיעור - חרי זה חכית, כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מגרונגרת לזריעה, וקדם הנחה חזר וחשב לאכילה - פטור; ואם תפחה קדם הנחה ונעשת בגרונגרת קדם שימלך עליה לאכילה, חכית; שאפלו לא חשב, היה מתחייב על מחשבת ההוצאה.

כז. הוציא בגרונגרת לאכילה, וצמקה וחזרה ותפחה קדם הנחה - חרי זה ספק [בגמרא] אם נדחה [מהחייב], אם לא נדחה. ורק פזית אכלין לבית טמא, והשלים פזית זה לאכלין שהיו שם ונעשה הכל כביצה - חרי זה ספק אם נתחייב על פזית, מפני שהשלים השעור לענין טמאה ורק אוכל כביצה מקבל טומאה, או לא נתחייב.

כח. המוציא פחות מפשעור - אף על פי שהוציאו בכלי, פטור; שהכלי טפלה [בטילה] לו, ואין פונתו להוצאת הכלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, וחרו אין בו פשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו כפות במטה - פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. וכן כל פיצא בזה. המוציא קפת הרוכלים [מוכרי בשמים לנשים] - אף על פי שיש בה מינין הרבה, ואפלו הוציאו בתוף כפו - אינו חכית אלא אחת; שם הוצאה אחד הוא.

הלכות שבת פרק יט

א. כל כלי המלחמה, אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא - אם היו בלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון [מלבוש ברזל] וכובע [מברזל] ומגפנים [מברזל] שעל הרגלים - חרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח וסוף וקשת ואלה [מגן עגול] ותריס [מגן משולש] - חרי זה חכית. ב. אין יוצאין בסנדל מסמר שסמרו לחזקו; ואפלו ביום טוב גזרו שלא יצא בו. ומתר לצאת באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב, כמו שהמלכים עושין, מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט מתר; והוא, שלא יהא [האבנט] רפוי - שמא יפל בפרשות הרבים, ויבוא להביאו.

ג. טבעת שיש עליה חותם - מתכשיטי האיש היא, ואינה מתכשיטי האשה; ושאין עליה חותם - מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך, אשה שניצאת בטבעת שיש עליה חותם, ואיש שניצא בטבעת שאין עליה חותם - חכית. ומפני מה הם חכית, וחרו הוציאו אותן שלא כדרך המוציאין, שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה? מפני שפעמים נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בפית, ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה, וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האמן, ומניח אותה באצבעו עד תנות האמן; ונמצאו שהוציאו אותן כדרך שדרכן להוציאן, ולפיכך חכית.

ד. לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם, אף על פי

לתחתבת] - אין יוצאין בהן בשבת, מפני שאינן מן דרכי המלבוש; ואם יצאו, פטורין.

טז. יוצאין בפקריון [פאה נכרית] ובצפה [צמר] שבראשי בעלי חטטין [שחיון]. אימתי? בזמן שצבען וברכין, או שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום; אבל אם לא עשה בהן מעשה, ולא יצא בהן קדם השבת - אסור לצאת בהן.

יז. יוצאין בשק עבה, ובסגוס [בגד שינה] עבה, וביריעה [מעור], ובחמילה [בגד עב] - מפני הגשמים; אבל לא בתכה, ולא בקפה, ולא במחצלת - מפני הגשמים. הפר והפסת - אם היו רבין ורקין [דקים] כמו הבגדים - מתיר להוציאם מנחין על ראשו בשבת, דרך מלבוש; ואם היו קשין - הרי הם כמשאוי, ואסורין.

יח. יוצאין בהגין [פעמונים שאינם משמיעים קול] הארוגין בבגדים. ויוצא העבד בחותם של טיט שובצוארו [בו חקוק שמו ושם אדונו], אבל לא בחותם של מתכת, שמה ופל וביאנו. המתעטף בטליתו, וקפלה מכאן ומכאן בידו או על כתפו - אם נתפון לקבץ כנפיו, כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו - אסור; ואם קבצן להתנאות בה, כמנהג אנשי המקום במלבושן - מתיר.

יט. היוצא בטלית מקפלת ומנחת על כתפו, חייב. אבל יוצא הוא בסודר [מספחת גדולה] שעל כתפו, אף על פי שאין גימא [חוט] קשורה לו באצבעו [שלא יפול]; וכל סודר שאינו חופה ראשו ורבו, אסור לצאת בו. היתה סבנית [בגד לעטיפה הראש והכתפיים ביציאה ממרחץ] קצרה שאינה רחבה - קושר שני ראשיה למטה מקתפיה, ונמצאת כמו אכנט, ומתיר לצאת בה.

כ. מתיר להתעטף בטלית שיש בשפתיה מלל [חוטים בולטים], אף על פי שהן חוטין ארזין, ואף על פי שאינן נואי לטלית - מפני שהן בטלית לגבי הטלית, ואינו מקפיד עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך, היוצא בטלית שאינה מציצת כהלכתה - חייב, מפני שאותן החוטין חשובין הן אצלו, ודעתו עליהן, עד שישלים חסרונו ויעשו ציצית. אבל טלית המציצת כהלכתה - מתיר לצאת בה, בין ביום בין בלילה; שאין הציצת הגמורה משאוי, אלא הרי היא מגואי הבגד ומטכסיסיו [שכלוליו], כמו האמרה [בד התפור בשפת הבגד] וכיוצא בה. ואלו היו חוטי הציצית שהיא מציצת כהלכתה משאוי - היה חייב היוצא בה אפילו ביום השבת, שאין מצות עשה שאין בה פרת דוחה שבת.

כא. לא יצא החיט בשבת במחט התחוכה לו בכגדו, ולא נגר בקיסם שבאזנו, ולא גרדי [אורג] באיירא [תחית צמר] שבאזנו, ולא סורק [מסרק פשתן] במשיחה [חבל דק] שובצוארו, ולא שלחני [חלפן] בדינר שבאזנו, ולא צבע בדיגמא שבאזנו; ואם יצא - פטור, אף על פי שיצא דרך אמנותו; מפני שלא הוציא בדרך המוציאין.

כב. הוב שיצא בפיס שלו [שלא יתלכלך] - חייב, מפני שאין דרך פיס זה להוציאו אלא בדרך הזאת; ואף על פי

י. יוצאה אשה בחוטין שובצוארה - מפני שאינה חונקת עצמה בהן [והם רפויים], ואינן חוצצין [בטבילה, ואין חשש שתסירם]; ואם היו צבועין - אסורין, שמה תראה אותם לחברותיה. ויוצאה אשה בכליל [סס] של זהב בראשה, שאין יוצאה בו אלא אשה חשוכה שאין דרכה לחלוץ ולהתראות; ויוצאה בציץ ובלחיים של זהב, בזמן שהם קשורין בשוככה [כיסור] שעל ראשה, כדי שלא יפלו. וכן כל כיוצא בהם.

יא. יוצאה אשה במוף [צמר 19] שבאזנה - והוא, שיהיה קשור באזנה; ובמוף שבסנדלה - והוא, שיהיה קשור בסנדלה; ובמוף שהתקינה לנדתה [לספוג דם נידתה], ואף על פי שאינו קשור, ואפילו עשתה לו בית יד - שאם נפל, אינה מביאה אותו מפני מאיסותו.

יב. ויוצאה בפלפל, ובגרגר מלח, ובכל דבר שתתן לתוף פיה מפני ריח הפה; ולא תתן לכתחלה בשבת. ויוצאות הנשים בקיסמין שבאזניהן [בחורי האזנים למען לא יסתם הנקב], ובקעלות [עטיפת הראש] שובצוארן או שבקסותן, ובכרדיר [בד המכסה כל הגוף] הפרוף [הכרוך]. ופורפת [כורכת שפת הרדוד] בתחלה בשבת על האבן ועל האגוז, ויוצאה; ולא תערים ותפרף על האגוז כדי להוציאו [את האגוז] לבנה הקטן. וכן לא תפרף על המטבע לכתחלה, מפני שאסור לטלטלו; ואם פרפה, יוצאה בו.

יג. יוצא אדם בקיסם שבשניו ושבסנדלו לרשות הרבים, ואם נפל לא יחזיר; ובמוף ובספוג שעל גבי המפה, ובכלד שלא יכרך עליהן חוט או משיחה, שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו, ואינם מועילין למפה. ויוצא בקלפת השום ובקלפת הבצל שעל המפה, ובאגד [בד כרוך] שעל גבי המפה, וקושרו ומתירו בשבת; ובאספלונית, ומלגמה, וקטפה [מיני תחבושות] שעל גבי המפה, ובסלע [מטבע] שעל גבי הצינית [מכה בפרסת הרגל], ובכיצת התרגול [מין ארבה], ובשן השועל, ובמסמר הצלוב [מעץ שתלו עליו אדם], ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה - והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל.

יד. יוצאת האשה באבן תקומה [אבן סגולה למעוברת], ובמשקל [תחליף השווה במשקלו ל-] אבן תקומה שנתפנן ושקלו לרפואה; ולא אשה עברה בלבד, אלא שאר הנשים - שמה תתעבר ותפיל. ויוצאין בקמיע [של] ממחה [לסגולה]. ואי זה הוא קמיע ממחה? זה שרפא שלשה בני אדם, או שעשהו אדם שרפא שלשה בני אדם בקמיעין אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור, מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפלין, פטור.

טו. מי שיש ברגלו מפה, יוצא בסנדל יחידי ברגלו הפריאה; ואם אין ברגלו מפה, לא יצא ביהיר. ולא יצא קטן במנעל גדול, אבל יוצא הוא בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל רפוי, ולא במנעל חדש שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום. ואין הקטע [קטוע רגל] יוצא בקב [רגל תותבת] שלו. אנקטמין [מנעל מיוחד] של עץ [המשמשים

לא למשאוי, והחי נושא את עצמו. וכדרך שאסרו למכור לגוי, כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לגוי. ומתיר למכור להם פרה לשחיטה, ושוחט אותה בפניו; ולא ימכר סתם, אפלו שור של פטם [מפוטם שאינו ראוי למלאכה] - שמה ישהה אותו ויעבד בו.

ה. מקום שנהגו למכור להן בהמה דקה, מוכרין; מקום שנהגו שלא למכור, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להן חיה גסה, כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה - אלא על ידי סרסור.

ו. מי שהחשיף בדרך, ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו, והיתה עמו בהמה - מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמד נוטלו מעליה, כדי שלא תעמד והוא [הכיס] עליה, עד שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. ואסור לו להנהיגה, ואפלו בקול, כל זמן שהפס עליה, כדי שלא יהיה מחמר בשבת. וגזרת חכמים היא, שלא יניח כיסו על גבי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי.

ז. היה עמו חרש שוטה וקטן - מניח כיסו על החמור, ואינו נותנו לאחד מהן, מפני שהן אדם מישאל. היה עמו חרש שוטה וקטן, ואין עמו בהמה - נותנו לשוטה; שוטה וקטן - נותנו לשוטה; חרש וקטן - נותנו לאי זה מהם שיירצה. לא היתה עמו בהמה, ולא נכרי, ולא אחד מהם אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות [עוצר כל סוף ד' אמות]. ואפלו מציאה שבאה לידו, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות. אכל קדם שתבוא לידו - אם יכול להחשיף עליה [להמתין לידה עד מוצ"ש], מחשיף; ואם לאו, מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

ח. מתיר למשך את הבהמה במתג ורסן שלה לרשות הרבים - והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן, כגון שיר לסוס ואפסר לגמל וחסם לנאקה וסוגר לפלג. אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת בו, כגון שקשר חבל בפי הסוס, או במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר - הרי זה משאוי; שכל שמירה מעלה או שמירה פחותה - משאוי הוא לה.

ט. לא יקשר גמלים זה בזה, וימשך; אפלו היו קשורין מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבליהם לתוף ידו - והוא, שלא יצא חבל מתוף ידו טפח; וצריך שיהיה החבל שמפי הבהמה עד ידו, גבוה מן הארץ טפח או יותר. ומפני מה לא ימשך הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכין לשוק שמוכרין בו בהמות או שמשחקין בהן שם; ומפני זה, לא תצא בהמה בזוג [פעמון] שבצוארה, ואפלו היה פקוק, שאין לו קול.

י. לא תצא בהמה בזוג שבכסותה, ולא בחותם שבצוארה [מטבע הקשורה בה לסימן], ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה שברגלה, ולא בסלם [מתקן מונע החזרת ראש] שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת [כיסוי שעליו], אלא אם כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטלטלת [וחיכת בד] התלויה לו בדפשתו או בזנבו,

שאינו צריך לגוף ההוצאה, אלא כדי שלא יתלכלכו בגדיה - שהמלאכה שאינה צריכה לגופה, חיב עליה.

כג. המוצא תפלין בשבת ברשות הרבים, כיצד הוא עושה? לובשן בדרך, מניח של ראש בראשו ושל יד בידו, ונקנס, וחולצן בפית; וחוזר ויוצא ולובש זוג שני וחולצו, עד שיכניס את פלן. ואם היה הרבה, ולא נשאר מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש - הרי זה מחשיף עליהם, ומכניסן במוצאי שבת. ואם היה בימי הגזירה, שמתירא לישב ולשמרן עד הערב מפני הגוים - מכסן במקומן, ומניחן והולך.

כד. היה מתירא להחשיף עליהן מפני הלסטים - נוטל את כלן כאחת, ומוליכין פחות פחות מארבע אמות, או נותנן לחברו בתוף ארבע אמות, וחברו לחברו, עד שמגיע לחצר החיצונה. במה דברים אמורים? בששהיו בהן רצועותיהן, והיו מקשרין קשר תפלין - שודאי תפלין הן; אבל אם לא היו רצועותיהן מקשרות, אינו נזקק להן.

כה. המוצא ספר תורה - יושב ומשמרו, ומחשיף עליו; ובסכנה, מניחו והולך לו. אם היו גשמים יורדין, מתעטף בעור [שיביא מביתו], וחוזר ומכסה אותו, ונקנס בו.

כו. לא יצא החניט במחטו בידו, ולא הלכלך [סופר] בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה - שמה ישפח ויוציא. וחיב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשכה - שמה יהיה שם דבר שכוחו, ויצא בו בשבת. ומתיר לצאת בתפלין ערב שבת עם חשכה; הואיל וחיב אדם למשמש בתפלין בכל עת, אינו שוכחן. שכח ויצא בהן לרשות הרבים, ונזכר שיש לו תפלין בראשו - מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש.

הלכות שבת פרק כ

א. אסור להוציא משא על הבהמה בשבת, שנאמר: "למען ינוח שורך וחמורך" - אחד שור ואחד חמור, ואחד כל בהמה וחייה ועוף. ואם הוציא על הבהמה - אף על פי שהוא מצנה על שבתיתה - אינו לוקה, לפי שאסורו כא מפלל עשה; לפיכך, המחמר [מזרז] אחר בהמתו בשבת, והיה עליה משא - פטור.

ב. והלא לאו מפרש בתורה, שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה, אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובהמתך" - שלא יחרש בה [הוא עצמו], וכיוצא בהרישה; ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין [להזהיר החורש על הענשתו], ואין לוקין עליו.

ג. אסור לישראל להשאיל או להשכיר בהמה גסה לגוי - שלא יעשה בה מלאכה בשבת; והרי הוא מצנה על שבתית בהמתו. ואסרו חכמים למכור בהמה גסה לגוי, [גזירה] שמה ישאיל או ישכיר. ואם מכר - קונסין אותו [לפדותה] עד עשרה בדימיה, ומחזירה; ואפלו שבורה, אין מוכרין. ומתיר לו למכור על ידי סרסור [מתווך], שהסרסור אינו משכיר ואינו משאיל.

ד. ומתיר למכור להם סוס - שאין הסוס אלא לרכיבת אדם,

טז. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת, וגר צדק הרי הוא כישׂראל לכל דבר, במי נאמר "וינפש בן אמתך וזהגר"? זה גר תושב שהוא לקיטו ושכירו של ישׂראל, כמו בן אמתו; שלא יעשה מלאכה לישׂראל רבו בשבת, אבל לעצמו עושה; ואפלו היה זה הגר עבדו, הרי זה עושה לעצמו.

יום שישי י"א תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק כא

א. נאמר בתורה "תשבת" - אפלו מדברים שאינן מלאכה, חייב לשבת מהן. ודברים הרבה הן, שאסרו חכמים משום שבות [להרבות השביתה] - מהן דברים, אסרום מפני שהן דומים למלאכות, ומהן דברים, אסרום גזירה שמה יבוא מהן אסור סקילה; ואלו הן:

ב. כל המעשה גמול, הרי זה חייב משום חורש; לפיכך, אסור להפנות בשדה הנירה [חרושה] בשבת, שמא ישנה גמול. המפנה את האוצר [מחסן תבואה] בשבת, מפני שהוא צריך לו לדבר מצוה, כגון שפכניס בו אורחים, או קובע בו מדרש - לא יגמר את כל האוצר, שמא יבוא להשוות הגמול. טיט שעל גבי רגלו, מקנחו בכתל או בקורה, אבל לא בקרקע, שמא יבוא להשוות הגמול. לא ירק בקרקע וישוף ברגלו, שמא ישנה גמול; ומתיר לדרס הרק שעל גבי הקרקע, והולך לפי תמו.

ג. נשים המשתקות באגוזים ושקדים וכיוצא בהן - אסורות לשחק בהן בשבת, שמא יבוא להשוות הגמול. ואסור לכבד [לנקות] את הקרקע, שמא ישנה גמול, אלא אם בן היה רצוף באבנים. ומתיר לזלף [להזות] מים על גבי הקרקע, ואינו חושש שמא ישנה גמול, שהרי אינו מתכוון לכך. אין סכין [מריחת חומר מיפה] את הקרקע, ואפלו היה רצוף באבנים; ואין נופחין אותו [במפוח, כדי להרחיק את האבק], ואין מדיחין אותו, אפלו ביום טוב, קל וחמר בשבת - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות הגמול בזמן שהוא עושה בן במקום שאינו רצוף. ד. חצר שנתקלקלה בימי גשמים, מביא תבן ומרדה [שוטח] בה; וכשהוא מרדה, לא ירדה לא בסל, ולא בקפה, אלא בשולי הקפה [תחתית קופה שנשברה] - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות גמול.

ה. המעשה את הנזעים, חייב משום זורע; לפיכך אסור לשאב מן הבור בגלגל [אופן] - גזירה, שמא ימלא לגנתו ולחרבתו. ומפני זה, אם היה הבור של גלגל בחצר, מתיר למלאות ממנו בגלגל.

ו. התולש, חייב משום קוצר; לפיכך, אסור לרדות [להוציא] דבש מפורתו בשבת, מפני שהוא כתולש. אין עולין באילן, בין לח בין יבש; ואין נהלין באילן, ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום לישב שם כל היום כלו. ואין משתמשין במחבר לקרקע כלל - גזירה שמא יתלש.

ז. פרות שנשרו בשבת, אסור לאכלן עד מוצאי שבת - גזירה שמא יתלש. הדס המחבר, מתיר להרים בו, שאין

אלא אם בן היה קשורה בזנבו וחוטרתו [גבנוניתו]; ולא יצא הגמל עקוד יד [קשורה ידו], ולא עקוד רגל. וכן שאר כל בהמה.

יא. אין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהן. ואין הפכשים יוצאין בעגלה שפתת האליה [שמסרתה שלא ינוקו]. ואין הפכשות יוצאות בעצים שמניחין להן בחטמן כדי שיתעטשו התולעין שבמחן. ואין העגל יוצא בעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיפגע ויהיה נוח להרישה. ולא תצא בהמה בשבכה [מחוסם] שמניחין לה בפיה, כדי שלא תשף או לא תאכל. ולא תצא הפרה בעור הקפד [קיפוד] שמניחין לה על ידיה כדי שלא יניק ממנה השרץ כשהיא ישנה; ולא תצא ברצועה שביין קרניה, בין לגזאי בין לשמר. עז [הזקוקה לשמירה מיוחדת] שחקק לה בקרניה [עשה חור כדי להשחיל בו את האפסר], יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת; ואם תחבו בזקנה - אסור, שמא תנתחנה [תנתקנה], ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל כיוצא בזה.

יב. הזכרים יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן, כדי שלא יעלו על הנקבות; ובעור הקשור להן על לביהן, כדי שלא יפלו עליהן זאבים; ובמטלגיות [בדים] המרקמות שמיפין אותם בהן. והרחלים יוצאות, ואליה שלהן קשורה למעלה על גפן, כדי שיעלו עליהן זכרים, או קשורה למטה, כדי שלא יעלו עליהן זכרים; ויוצאות מלפפות [כרוכות] במטלגיות, כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העזים יוצאות וידיהן קשורות, כדי שייבש מהן החלב; אבל אם קשן כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב, הרי אלו לא יצאו.

יג. אין תמור יוצא באפך, אף על פי שקשור לו מערב שבת; ולא הסוס בזנב שועל [שתולים לו נגד עין הרע], ולא בזהרית [משי אדום] שביין עיניו [לנוי]. ולא תצא בהמה בקלסטר [סל] שבפיה, ולא בסנדל שברגלה, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה; אבל יוצאה היא באגד [תחבושת] שעל גבי המכה, ובכבשישין [לוחות עץ] שעל גבי השכר, ובשליה המדלדלת [תלויה] בה; ופוקק לה זוג שבצוארה, ומטילת בו בחצר. ונותן מרדעת על התמור בשבת, ומטיל בחצר; אבל אין תולין לה קלסטר בפיה בשבת.

יד. כשם שאדם מצוה על שביתת בהמתו בשבת, כך הוא מצוה על שביתת עבדו ואמתו; ואף על פי שהן בני דעת, ולדעת עצמן עושים - מצוה עליו לשמור ולמנוע מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: "למען ינוח שורך וחמלקך, וינפש בן אמתך וזהגר".

טו. עבד ואמה שאנו מצוין על שביתתן - הם עבדים שמלו וטבלו לשם עבדות, וקבלו מצוות שהעבדים חייבין בהן. אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו, אלא קבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח בלבד - הרי הן כגר תושב; ומתירן לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא, כישׂראל בחל. ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיובל נהג.

דיכנתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד, מתר לו לגמור שחיקתן בשבת. לפיכך, מתר לו לגמור שחיקת הריפות [גרעיני שעורים] בעץ הפרור [כף גדולה] בתוך הקדרה בשבת, אחר שמוידין אותה מעל האש.

יד. המולל מלילות [מפורר באצבעותיו דבר מאכל] - מולל בשנוי, כדי שלא יראה כדש. היוג בקפיו, פטור; ואם היה גונח [מכאבי גרון] - מתר לו לינק בקפיו [מדדי הבחמה], מפני שהוא מפרק בלאחר יד, ומשום צער לא גזרו, ואף על פי שאין שם סכנה.

טו. פרות שזבו מהן משקין בשבת - אם זיתים וענבים הם - אסור לשותות אותן המשקין עד מוצאי שבת; וגרה שמא יתבונן ויסחט אותן בשבת. ואם תותים ורמונים הן - אם הכניסן לאכילה, משקין שזבו מהן מתרין; ואם הכניסן לדרך, משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת. **טז.** זיתים וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן משקין מעצמן - מתרין; וכן חלות דבש שרסקן מערב שבת - משקין היוצאין מהן בשבת, מתרין; שאין כאן מקום לגזרה, שכבר רסקן מבערב.

יז. זורה ובורר, מאבות מלאכות הן. לפיכך, אף על פי שמותר למלל מלילות בראשי אצבעותיו, וכשהוא מנפח [מוציא אויר מפיו להפריח הקליפה], מנפח בידו אחת בכל כחו - אכל לא בקגון [מין נפה] ולא בתמחוי [קערה גדולה], וגרה שמא ינפה בנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמר [מנפה] שמרים, תולדת בורר או מרקד הוא; לפיכך, אף על פי שמותר לסגן זין צלול או מים צלולין בסודרין או בקפיפה [סל] מצרית - לא יעשה גמה בסודר [ע"י דחיסתו לפי הכלי]; שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לשמר במשמרת. וכן אסור לתלות את המשמרת בדרך שהוא עושה בחל - שמא יבוא לשמר. וכן המתבצץ [מייצר חמאה], תולדת בורר הוא; לפיכך, אף על פי שנותנין שמשמן ואגוזים לדבש, לא יחבץ [יפריד מן הדבש] בידו.

יח. המחטף את הניק דק דק כדי לבשלו - הרי זה תולדת טוחן, וחיב; לפיכך, אין מרסקין לא את השחת [תבואה מאכל בהמה] ולא את התרובין לפני בהמה, בין דקה בין גסה - מפני שנראה כטוחן. אכל מחתכין את הדלועין לפני בהמה, ואת הנבלה לפני הפלבים - שאין טחינה בפרות. ומתירין אלו של עמר [חציר] לפני בהמה, ומפספס [מורסן] בידו אלו של קטנות; אכל לא אלו של גדולות, מפני הטרח שבהן.

יט. חבילי סיה ואזוב וקורנית [מיני צמחים] וכיוצא בהן, שהכניסן למאכל בהמה - מסתפק מהן, וקוטם ואוכל בראשי אצבעותיו; אכל לא בידו הרפה - שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לדק [לכתוש].

כ. הצריך לדק פלפלים וכיוצא בהן, לתן לתוך המאכל בשבת - הרי זה כותש ביד [קת] הספין, ובקערה. אכל במכתשת - חיב, מפני שהוא טוחן; לפיכך, אסור לכריא להתרפאות בשבת - גזרה שמא ישחק סמניו.

הנחתו אלא להרית בו, והרי יתחו מצוי - קיים ללא תלישה; אכל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה, אסור להרית בו במחפר - גזרה שמא יקץ אותו לאכלו.

ח. אילן שהיו שרשי גבוהין מן הארץ שלשה טפחים, אסור לישב עליהן; ואם אינן גבוהין שלשה, הרי הן כארץ. היו באין מלמעלה משלשה לתוך שלשה, מתר להשתמש בהן; היו גבוהין שלשה, אף על פי שצדן אחד שוה לארץ, או שיש חלל תחתיהן שלשה - אסור לישב עליהם.

ט. אין רוכבין על גבי בהמה בשבת - גזרה שמא יחתך ומורה [ענף גר] להנהיגה. ואין נתלין בבהמה, ולא יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת. ואין נסמכין לצדי בהמה; וצדי צדין - מתרין. עלה באילן בשבת - בשוגג, מתר ליד; במזיד, אסור ליד. ובבהמה - אפלו במזיד - ירד, משום צער בעלי חיים. וכן פורקין המשאוי מעל הבהמה בשבת, משום צער בעלי חיים.

י. כיצד? היתה בהמתו טעונה שליו [משא] של תבואה - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא נופל מאליו. היה בא מן הדרך בלילי שבת, ובהמתו טעונה - כשיגיע לחצר החיצונה, נוטל את הפלים הנשלין בשבת; ושאינן נשלין - מתיר החבלים והשקין נופלין. היו בשקין דברים המשתפרין - אם היו שקין קטנים, מביא כרים וקסות ומניח תחתיהן, והשקין נופלין על הכרים; שהרי אם ירצה לשלף הכר, שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים, ונמצא שלא בטל כלי [מיעוד]. היתה טעונה עשות של זכוכית - מתיר השקים והן נופלין; שאף על פי שישכרו, אין בכך הפסד גדול, שהרי הכל להתכה עומד, ולהפסד מועט לא חששו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם, פורק בנחת. ומכל מקום, לא יניחם שם על גבי בהמה - משום צער בעלי חיים.

יא. המדבק פרות עד שיעשו גוף אחד, חיב משום מעמר. לפיכך, מי שנתפזרו לו פרות בחצרו - מלקט על יד על יד [מעט מעט] ואוכל; אכל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקפה, בדרך שהוא עושה בחל; שאם עשה בדרך שהוא עושה בחל - שמא יכבשם בידו בתוך הקפה, ויבוא לידי עמור. וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו, מפני שנראה כמעמר.

יב. מפרק - חיב משום דש; והסוחט זיתים וענבים - חיב משום מפרק; לפיכך, אסור לסחט תותים ורמונים, הואיל ומקצת בגי אדם סוחטים אותם בזיתים וענבים - שמא יבוא לסחט זיתים וענבים. אכל שאר פרות, כגון פרישין [חבושים] ותפוחים וענוריים [פרי הדומה לתפוח] - מתר לסחטן בשבת, מפני שאינן בגי סחיטה.

יג. כבשין [פירות שנכבשו בחומץ] ושלקות [פירות שנתבשלו] שסחטן - אם לרפף גופן, מתר; ואם להוציא מימיהן, אסור. ואין מרסקין את השלג שיזכו מימיו, אכל מרסק הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה. השום והבסר [ענבים שלא בשלו] והמלילות [שיבילים שלא בשלו] שרסקן מבעוד יום - אם מחסרין דיכה [כתיתה], אסור לו לגמור

כט. אין רוֹחֶצִין בְּמִים שֶׁמִּשְׁלָשְׁלִין, וְלֹא בְטִיט שֶׁטּוֹבָעִין בוֹ, וְלֹא בְּמִי מִשְׁרָה הַבְּאוּשִׁים [מלוכלכים], וְלֹא בְּמִם סְדוּם [המלח], וְלֹא בְּמִים הָרָעִים שֶׁבֵּינָם הַגָּדוֹל - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶלּוּ צָעַר הוּא, וְכָתוּב: "וְקִרְאתָ לַשֶּׁבֶת עֲנָג"; לְפִיכָף, אִם לֹא נִשְׁתַּהֵּה בָּהֶם, אֲלֵא עֲלֵה מִיָּד - אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹ חֲטָטִין [שחיתו] בְּרֹאשׁוֹ, מֵתָר.

ל. אין מִתְגַּדְּדִין בְּמִגְרֶדֶת; וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלַכְלָכוֹת בְּצוּאָה אוֹ בְטִיט, גִּירָד בְּדֶרֶכוֹ וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ. סָכִין וּמִפְרָכִין [משפופים גלדי המכה] לְאָדָם לַעֲנֹג, אֲכָל לֹא לְבַהֲמָה; וְאִם הָיָה לָהּ צֶעַר, מֵתָר לְהַסִּיר צֶעַרָה בְּסִיכָה וּפְרוּפָה. בְּהֵמָה שֶׁאֲכָלָה פְּרָשִׁינִין [מאכל בהמה] הַרְבֵּה, מְרִיצִין אוֹתָהּ בְּחֶצֶר בְּשִׁבִּיל שֶׁתִּתְרַפָּא; וְאִם אֲחֻזָּה [שטף] דָּם, מְעַמְדִין אוֹתָהּ בְּמִים בְּשִׁבִּיל שֶׁתִּצְטַנֵּן, וְאֵין חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁחַק לָהּ סִמְנִין. **לא.** אין מְקִיאִין אֶת הָאֲכָל בְּשִׁבִּית [להקלה]. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בָּסֶם [באמצעות חומר בליעה] - שֶׁמָּא יִשְׁחַק סִמְנִין; אֲכָל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְהַקִּיא, מֵתָר. וְאֲסוּר לְדַחֵק כֶּרֶסוֹ שֶׁל תִּינוֹק בְּדִי לְהוֹצִיא הָרָאִי [צרכים] שָׁלוֹ - שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁקוֹתוֹ סִמְנִין הַמִּשְׁלָשְׁלִין. וּמֵתָר לְכַפּוֹת כּוֹס עַל הַטֹּבֵר בְּשִׁבִּית [כעין כוסות רוח] בְּדִי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מֵתָר לְחַנֵּן [ליישר מפרקתו] וּלְלַפֵּף [בבגדים] אֶת הַקֶּטָן, וּלְהַעֲלוֹת אֲזָנָיו [רפואה לגידי האוזניים] בֵּין בֶּיֶד בֵּין בְּכָלִי, וּלְהַעֲלוֹת אֲנָקְלִי [תנור שכנגד הלב להקלת הנשימה]; שֶׁכָּל אֶלּוּ וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסִמְנִין בְּדִי לְחַשׁ [לחשוש] לְשִׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צֶעַר מִהֵן.

לב. הַמְרַקֵּד, מֵאֲבוֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָף אֵין כּוֹבְרִין [מנפים] אֶת הַתֵּבֶן בְּכִבְרָה [בנפה]; וְלֹא יֵנִיחַ הַכִּבְרָה שֵׁשׁ כֶּה תֵּבֶן בְּמָקוֹם גָּבוֹהַ בְּשִׁבִּיל שֶׁיֵּרֵד הַמוֹץ [הקליפה] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִרְקָד. אֲכָל נוֹטֵל הַתֵּבֶן בְּכִבְרָה וּמוֹלִיף לְאָבוֹס [סל האכלה לבהמה], אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּרֵד הַמוֹץ בְּשַׁעַת הוֹלְכָה - שֶׁהָיָה אֵינוֹ מִתְכַּנֵּן לָכָף.

לג. מְגַבֵּל [מערבב מים וקמח], חֵיב מִשּׁוּם לֵשׁ; לְפִיכָף אֵין מְגַבְּלִין קֶמַח קָלִי [שנעשה מחטה קלוייה] הַרְבֵּה, שֶׁמָּא יָבוֹא לְלוּשׁ קֶמַח שֶׁאֵינוֹ קָלִי. וּמֵתָר לְגַבֵּל אֶת הַקָּלִי מֵעַט מֵעַט. אֲכָל תְּבוּאָה שְׁלֵא הִבִּיאָה שְׁלִישׁ שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ, וְאַחֵר כֶּף טָחְנוּ אוֹתָהּ טַחֲנָה גִּסָּה, שֶׁהָיָה הָיָא כָּחַל, וְהָיָא הַנִּקְרָאת 'שִׁתִּית' - מֵתָר לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֻמְצָה וְכִיּוּצָא בּוֹ הַרְבֵּה בְּבֵית אֶחָד; וְהוּא, שִׁיחָה רַךְ; אֲכָל קֶשֶׁה - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּלֵשׁ. וְצָרִיךְ לְשִׁנוֹת; בִּיצֵד? נוֹתֵן אֶת הַשִּׁתִּית, וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן אֶת הַחֻמְצָה.

לד. הַמְרָסֵן [סובין של תבואה] - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְגַבֵּל, אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ; שֶׁמָּא יָבוֹא לְגַבֵּל הָעֶפֶר וְכִיּוּצָא בּוֹ. וְנוֹתֵנִין מִים עַל גְּבֵי הַמְרָסֵן, וּמוֹלִיף בּוֹ הַתֵּבֶן [כ - כף] שְׁתֵּי וָעֶרֶב; אֲכָל אֵינוֹ מְמַרֵס בִּידוֹ, שְׁלֵא יִרְאָה כְּלֵשׁ. אִם לֹא נִתְעָרַב, מְנַעֲרוֹ מִכָּלִי לְכָלִי עַד שִׁיתְעָרַב; וְנוֹתֵן לִפְנֵי הַתֵּבֶן גּוֹלִין אוֹ לִפְנֵי הַשְּׁוֹרִים. וּמֵתָר לְעָרֵב הַמְרָסֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָלִי אֶחָד, וּמִחֲלַק אוֹתוֹ בְּכָלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לִפְנֵי כָל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה; וּמְעָרֵב בְּכָלִי אֶחָד אֶפְלוֹ כּוֹר, אֶפְלוֹ כּוֹרִים.

כא. בִּיצֵד? לֹא יֵאָכֵל דְּכָרִים שֶׁאֵינָן מֵאֲכָל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֲזוּבִין וּפִיּאָה [מיני צמחים]; וְלֹא דְּכָרִים הַמִּשְׁלָשְׁלִין, כְּגוֹן לַעֲנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ. וְכֵן לֹא יִשְׁתָּה דְּכָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְשִׁתוֹתָן, כְּגוֹן מִים שֶׁבְּשָׁלוּ בּוֹ סִמְנִין [תרופה] וְעֵשְׂכִים.

כב. אוֹכֵל אָדָם אֲכָלִין וּמִשְׁקִין שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאָכֵלן וּלְשִׁתוֹתָן, כְּגוֹן הַכֶּסֶּבֶר וְהַכְּשוֹת וְהָאֲזוּב [מיני צמחים]; אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם מְרַפְּאִין, וְאוֹכֵלן בְּדִי לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶן - מֵתָר, הוּאִיל וְהֵן מֵאֲכָל בְּרִיאִים. שְׁתָּה חֲלִיתִית [מין צמח] מִקֶּדֶם הַשֶּׁבֶת, וְהָרִי הוּא שוֹתָהּ וְהוֹלֵךְ - מֵתָר לְשִׁתוֹתָהּ בְּשִׁבִּית, בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָגוּ הַבְּרִיאִים לְשִׁתוֹת הַחֲלִיתִית; וְשׁוֹתִין יִיתוֹס הַמְצָרִי [ערבוב של כמה מיני אוכלין] בְּכָל מָקוֹם.

כג. וְכֵן שְׁמָנִים שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְסוּף בָּהֶן - מֵתָר לְסוּף בָּהֶן בְּשִׁבִּית, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּנְּנוּ לְרְפוּאָה; וְשֶׁאֵין הַבְּרִיאִים סָכִין בָּהֶן, אֲסוּרִין. הַחוֹשֵׁשׁ [כּוּאב] בְּמִתְנִיּוֹ - לֹא יִסוּף יֵין וְחֻמְצָה, אֲכָל סָף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן; וְלֹא שֶׁמֶן וְרָד, אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ. וּמֵתָר לְסוּף שֶׁמֶן וּמִלַּח בְּכָל מָקוֹם. נִגְפָה [לקחתה] יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - צוּמְתָהּ [מכווצה] בְּיָדָן, וְאֵינוֹ צוּמְתָהּ בְּחֻמְצָה; וְאִם הָיָה עֲנָג [איסטניס], אֵף בְּיָדָן אֲסוּר.

כד. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנּוֹ - לֹא יִגְמַע בָּהֶן אֶת הַחֻמְצָה, וְיִפְלֹט; אֲכָל מְגַמַּע הוּא, וּבוֹלַע. הַחוֹשֵׁשׁ בְּגִרוֹנוֹ, לֹא יַעֲרַעְרֶנּוּ [יגרגרנו] בְּשֶׁמֶן; אֲכָל בּוֹלַע הוּא שֶׁמֶן הַרְבֵּה - וְאִם נִתְרַפָּא, נִתְרַפָּא. אֵין לוֹעֲסִין אֶת הַמְצָטְכִי [שרף הנוסף מעצים], וְאֵין שֹׁפִין אֶת הַשֶּׁנִּים בָּסֶם בְּשִׁבִּית, בְּזֵמַן שֶׁמִּתְכַּנְּנוּ לְרְפוּאָה; וְאִם נִתְכַּנְּנוּ לְרִיחַ הַפֶּה, מֵתָר.

כה. אֵין נוֹתֵנִין יֵין לְתוֹךְ הָעֵין, אֲכָל נוֹתֵן הוּא עַל גֵּב הָעֵין. וְרַק תִּפֹּל [רוק האדם לפני שטעם משהו], אֶפְלוֹ עַל גֵּב הָעֵין אֲסוּר. קִילּוֹר [משחה לעין] שֶׁשֶּׁרָה אוֹתוֹ מְעָרֵב שֶׁבֶת - מְעַבִּירוֹ עַל גֵּב עֵינָיו בְּשִׁבִּית, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. מִי שֶׁלָּקַח בְּאֶצְבָּעוֹ, לֹא יִרְכֵּף עָלָיו גְּמִי בְּדִי לְרַפְּאוֹתוֹ; וְלֹא יִדְחֻקֶּנּוּ בִּידוֹ בְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּם.

כו. אֵין נוֹתֵנִין חֻמְצָה וְשֶׁמֶן עַל גְּבֵי הַמֶּכֶה, וְלֹא עַל גְּבֵי מוֹף [בד] שֶׁעַל הַמֶּכֶה, וְלֹא עַל גְּבֵי מוֹף לְתֵנוּ עַל הַמֶּכֶה בְּשִׁבִּית; אֲכָל נוֹתֵן הוּא חוּץ לַמֶּכֶה, וְשׁוֹתֵת וְיֹרֵד לַמֶּכֶה. וְנוֹתֵנִין מוֹף יָבֵשׁ עַל גְּבֵי הַמֶּכֶה; וְאִם הָיָה עֵתִיק [ישן] - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרִטָּה.

כז. רִטָּה [תחבושת] שֶׁפָּרְשָׁה [נפלה] עַל גְּבֵי כָלִי, מִחֲזִירִין אוֹתָהּ; וְאִם פָּרְשָׁה עַל גְּבֵי קֶרֶקַע, אֲסוּר לְהַחֲזִירָהּ. וּמִנִּיחִין רִטָּה עַל גְּבֵי הַמֶּכֶה לְכַתְחֵלָה בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁאֵין אֲסוּר שְׁבוֹת [איסור דרבנו להרבות השביתה] - בְּמִקְדָּשׁ. וּבְכָל מָקוֹם, מְקַנְחִין פִּי הַמֶּכֶה; וְאֵין מְקַנְחִין אֶת הַרִטָּה, שֶׁמָּא יִמְרַח. **כח.** סָכִין וּמִמְשָׁמִשִׁין בְּכָנִי מַעֲצִים בְּשִׁבִּית - וְהוּא שִׁסְסוּף וּמִשְׁמֵשׁ בְּבֵית אֶחָד, בְּדִי שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל. וְאֵין מִתְעַמְלִין בְּשִׁבִּית. אִי זֶה הוּא מִתְעַמֵּל? זֶה שְׁדוֹרְסִים עַל גּוֹפּוֹ בְּכַח עַד שִׁיִּיגַע וְיִזְעַע, אוֹ שִׁיִּהֲלֹף עַד שִׁיִּיגַע וְיִזְעַע - שֶׁאֲסוּר לִיגַע אֶת עֲצָמוֹ בְּדִי שִׁיִּזְעַע בְּשִׁבִּית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּאָה. וְכֵן אֲסוּר לַעֲמֹד בְּקֶרֶקַע דִּימוֹסוֹת [קרקע מלוחה] שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְעַמְלָת וּמִרְפָּאָה.

לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה; וכן לא יתן לתוכה פך של שמן, מפני שהוא כמבשיל. אכל נותן מים חמין לתוך אמבטי של צונן.

ו. מחם [יד] שפנה ממנו מים - מתר לתן לתוכו מים צונן, כדי להפשיך; ומתר לצק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך החמין - והוא שלא יהיו בכלי ראשון, מפני שהוא מחממן הרבה. וכן קדרה רותמת - אף על פי שהורידה מעל האש, לא יתן לתוכה תבלין; אכל נותן לתוכה מלח, שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה. ואם צק התבשיל מקדרה לקערה - אף על פי שהוא רותם בקערה, מתר לו לתן לתוך הקערה תבלין; שכלי שני אינו מבשיל.

ז. אין שורין את החלתית [צמח חריף], בין בפושרין בין בצונן; אכל שורה אותו בתוך החמין. ואם שטה יום חמישי וששי [לרפואה], הרי זה שורה בשבת בצונן, ומניחו בחמה עד שיחם, ושטה - כדי שלא יחלה אם פסק מלשטות.

ח. דבר שנתבשל קדם השבת, או נשרה בחמין מלפני השבת - אף על פי שהוא עכשו צונן, מתר לשרותו בחמין בשבת. ודבר שהוא צונן מעקרו, ולא בא בחמין מעולם - מדיחין אותו בחמין בשבת, אם לא היתה הדיחתו גמר מלאכתו [בישול]; אכל אין שורין אותו בחמין.

ט. מתר להחם בחמה, אף על פי שאסור להחם בתולדות חמה - שאינו בא לטעות מחמה לאש; לפיכך, מתר לתן מים צונן בשמש כדי שיחמו. וכן נותנין מים יפים לתוך מים רעים בשביל שיצוננו. ונותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור.

י. מערב אדם מים ומלח ושמן, וטובל בהן פתו, או נותנו לתוך התבשיל - והוא, שיעשה מעט; אכל הרבה - אסור, מפני שגורא פשוטה מלאכה ממלאכת התבשיל. וכן לא יעשה מי מלח עזין [מלוחים מאד], והם שני שלישי מלח ושליש מים, מפני שגורא פשוטה מורקס [דג כבוש במלח]. ומתר למלח ביצה; אכל צונן וכיוצא בו - אסור, מפני שגורא פשוטה כבובש כבשין בשבת, והכובש אסור, מפני שהוא כמבשיל. ומתר לטבל צונן וכיוצא בו במלח, ואוכל.

יא. מתר לערב יין ודבש ופלפלין בשבת לאכלן; אכל יין ומים ושמן אפרסמון - אסור, שאין זה ראוי לאכילת בריאים. וכן פל פיוצא בזה.

יב. חרדל [גרעיני צמח] שלשו מערב שבת - למחר ממחו בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש; ולא יטרף [יערבב בכח], אלא מערב. שחלים [מין ירק] שטרפן מערב שבת, למחר נותן לתוכן שמן וחמין ותבלין; ולא יטרף, אלא מערב. שום שרסקו מערב שבת, למחר נותנו לתוך הגריסין; ולא ישחק, אלא מערב.

יג. הנוטל שער מגוף האדם, חייב משום גזוז; לפיכך, אסור לרחץ את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי, כגון אהל [מין צמח] וכיוצא בו. ומתר לחף את הידים בעפר לבונה, וצפר פלפלין, וצפר יסמין, וכיוצא בהן;

לה. אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת, בדרך שהוא מאכיל בחל - שמא יבוא לידי בתישת קטניות, או לידי לישת קמח וכיוצא בו. ביצה? לא יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים, ולא ירביץ [יושיב] עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו פרשינין ומים בבת אחת. וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרנגולים, למקום [בגרון] שאינן יכולין להחזיר [להוציא]; אכל מאכיל הוא את הבהמה מעמד, ומשקה אותה מעמד, או נותן לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן, במקום שיכולה להחזיר. וכן מאכיל לעוף בידו, במקום שיכול להחזיר. ואין צריך לומר, שיתן לפניהן והם אוכלין.

לו. כמה דברים אמורים? במי שמונותיו עליו, כגון בהמתו וחייתו ויוני הבית ואווין ותרנגולין; אכל מי שאין מונותיו עליו, כגון חזיר ויוני שוכך ודבורים - לא יתן לפניהן לא מזון לא מים. ומתר לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים והיא אוכלת, אכל לא יעמיד אותה על גבי דבר שהקצה [מוקצה]. ועומד בפניה כדי שתחזיר פניה לדבר המקצה ותאכל ממנו. וכן ביום טוב.

הלכות שבת פרק כב

א. רדת הפת [הוצאתו מהתנור] - אף על פי שאינה מלאכה - אסרו אותה חכמים, שמא יבוא לאפות. המדביק פת בתנור מבעוד יום, וקדש עליו היום - מציל ממנו מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם'. ואף על פי שהרדפה אינה מלאכה, כשהוא מציל, לא ירדה במרדה [כלי המיוחד לכך] אלא בסכין, כדי לשנות.

ב. מפני מה אסרו חכמים להכנס למרחץ בשבת? מפני הפלגין שהיו מחמין חמין בשבת, ואומרים: 'מערב שבת הוחמו'; לפיכך גזרו שלא יכנס אדם למרחץ בשבת, אפלו להזיע. וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין, ואפלו בחמין שהוחמו מערב שבת; אכל פניו ידיו ורגליו, מתר. כמה דברים אמורים? בחמי האור [האש] - גזרה משום מרחץ; אכל בחמי טבריה וכיוצא בהן, מתר להשתטף בהם כל גופו. ואסור לרחץ במים חמין שבמערות, מפני שהמערות יש בה הבל, ויבוא לידי זעה, ונמצאת במרחץ.

ג. מתחמם אדם כנגד המדורה, ויוצא ומשתטף כל גופו בצונן; אכל אינו משתטף כל גופו בצונן, ובא ומתחמם כנגד המדורה, מפני שמפשיר מים שעליו, ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין. המביא סילון [צינור] של צונן בתוך מים חמין [לחמם המים שבצינור], אפלו בתוך חמי טבריה - הרי אלו בחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

ד. מביא אדם קיתון של מים, ומניחו כנגד המדורה - לא בשביל שיחמו, אלא כדי שתפוג צנתן. וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה - כדי שיפשר, לא שיחם. וסוף אדם ידו במים או בשמן, ומחמם כנגד המדורה - והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא כרסו של תינוק נכנית בהם. ומחמם כגד, ומניחו על גבי מעיו בשבת.

ה. אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמים - אין נותנין

המקוואות], ומחזיר את הפקק למקומו, מפני שאינו בא לידי סחיטה, שהרי נצטוו שיצאו המים [שלא יהיה הפקק מהודק]. ופוקקים את הביב בסודרין ובכל דבר המטלטל, כדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הכלים; אבל אין פוקקין את הביב כדי שירדו המים לבור - שמה יחסט בעת שדוחק, שהרי הפקק שרוי במים.

כב. אסור לתקן בית יד [שרוולים] של בגדים, ולשפרם שברים שברים [לקמטם קמטים קמטים], כדרך שמתקנין בחל הבגדים כשמכבסין אותן; וכן אין מקפלין הכלים [בגדים] בשבת כדרך שעושין בחל בבגדים כשיכבסו אותן [לגחצם]. ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו, מתר לקפלו ולפשטו ולהתכפסות בו, כדי שיתנאה בו בשבת - והוא שיהיה בגד חדש לכן, שהרי הוא מתמעך ומתלכלך מיד. וכשיקפל, לא יקפל אלא איש אחד; אבל לקפל בשנים, אסור.

כג. הצובע, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור לאשה להעביר סרק [אודם] על פניה, מפני שהיא פצובעת. והתופר, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור למלאת הבר והפסת התדשים במוכין [אגודות בדים] - גזרה שמה יתפר; אבל מוכין שנשרו מן הבר או מן הפסת, מחזירין אותם בשבת. **כד.** הקורע, מאבות מלאכות; לפיכך, מי שנסתכו בגדיו בקוצים - מפרישם בצנעה [שלא יראוהו], ומתמהמה כדי שלא יקרע; ואם נקרעו - אינו חייב כלום, שהרי לא נתפנו. ומתר ללבש פלים חדשים [בגדים], ואם נקרעו - נקרעו. פוצעין [שבורים] את האגוז במטלית, ואין חוששין שמה תקרע.

כה. התוקע, חייב משום בונה; לפיכך, כל הדלתות המחוברות לקרקע, לא נוטלין אותן ולא מחזירין - גזרה שמה יתקע. אבל דלת שדה תבה ומגדל [סוגי ארונות], ושאר דלתות הכלים - נוטלין, ולא מחזירין. ואם נשמש ציר התחתון שלהן - דוחקין אותו למקומו, ובמקדש מחזירין אותו; אבל ציר העליון שנשמש, אסור להחזירו בכל מקום - גזרה שמה יתקע.

כו. אין גודלין [קולעים] את שער הראש, ואין פוקקין [מסרקים לצדדים] אותו, מפני שנגרעה כבונה. ואין מחזירין מנורה של חליות [חלקים], ולא פסא המקפץ [מורכב מכמה חלקים], ולא שלחן המפצל, וכיוצא בהן - מפני שנגרעה כבונה; ואם החזיר - פטור, שאין [דיו] בנזן בכלים, ואין סתירה בכלים; ואם היה רפוי, מתר להחזירו. ואין מתקנין חליות של שדרה [שבגבו] של קטן זו בצד זו, מפני שנגרעה כבונה.

כז. העושה אהל קבוע, חייב משום בונה. לפיכך, אין עושין אהל עראי לכתחלה, ולא סותרין אהל עראי - גזרה שמה יעשה או יסתר אהל קבוע; ואם עשה או סתר אהל עראי, פטור. ומתר להוסיף אהל עראי בשבת. כיצד? טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הכתלים, והיתה פרוכה קדם השבת - אם נשאר ממנה ג' טפח מתחת - הרי זה מותר את כלה בשבת, עד שיעשה אהל גדול. וכן כל כיוצא בזה.

ואינו חושש שמה ישיר שער שעל ידו, שהרי אינו מתכוון. ערב דבר שמשיר את השער ודאי עם דבר שאינו משיר ודאי - אם היה הרב מדבר שאינו משיר, מתר לחף בו; ואם לאו, אסור.

יד. אסור לראות במראה של מתכת בשבת - גזרה שמה ישיר בה [באמצעות שפתה] גימין המדלדלין [שערות בולטות] מן השער, ואפילו קבועה בפתל; אבל מראה שאינה של מתכת - מתר לראות בה, אפילו אינה קבועה. **טו.** המכבס, חייב משום מלבן; והסוחט כסות, חייב מפני שהוא מכבס; לפיכך, אסור לדחוק מטלית או מוה וכיוצא בהן, כפי האשישה [פ' ו] וכיוצא בה, כדי לסתמה - שמה יבוא לידי סחיטה. ואין מקנחין בספוג, אלא אם כן יש לו בית אחיזה - שלא יחסט. ואין מכסין חבית של מים וכיוצא בה, בבגד שאינו מוכן [מיועד] לה - גזרה שמה יחסט.

טז. נשברה לו חבית בשבת, מציל ממנה מה שהוא צריך לשבת לו ולאורחיו, ובלבד שלא יספג בנין ישרה הספוג ביין ויטחוט לכליו, או יטפח בשמן יטבול ידו בשמן ויקנח לכליו; שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שמה יבוא לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה? מביא כלי ומניח תחתיה; ולא יביא כלי אחר ויקלט [היין מהאור], כלי אחר ויצרף [סמך לגג ויקבל הנוזל מן הגג] - גזרה שמה יביא כלי דרך רשות הרבים. נודמנו לו אורחים - מביא מביתו כלי אחר וקולט, כלי אחר ומצרפו לראשון. ולא יקלט ואחר כך יזמין, אלא יזמין ואחר כך יקלט; ואם הערים [התחכס] בדבר זה, מתר.

יז. טיט שעל בגדו, מכבסו [משפשו] מבפנים; ואינו מכבסו מבחוץ - גזרה שמה יכבס. ומתר לגרדו בצפרן, ואינו חושש שמה ילבנו. המכבס את הסודר [לאחר הכביסה] - אסור, מפני שהוא מלבנו; אבל החלוק - מתר, מפני שאין פונתו אלא לרבו.

יח. מנעל או סנדל [מסור] שנתלכלך בטיט ובצואה, מתר לשכשכו [לענענו] במים; אבל לכבסו, אסור. ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין את הישנים. פר או פסת שהיה עליהן צואה או טנף, מקנחו בסמרטוט; ואם היתה על של עור, נותנין עליה מים עד שתכלה.

יט. מי שנתלכלכה ידו בטיט - מקנחה בזנב הסוס, ובזנב הפרה, ובמפה הקשה העשויה לאחו בה הקוצין; אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לכבס את המפה.

כ. מי שרחץ במים - מסתפג בלונטיתו [מתנגב במגבת] ומביאה בידו, ואין חוששין שמה יחסט. וכן מי שנשרו פליו כדרך [נפלו בגדיו לתוך המים] - מהלך בהן, ואין חוששין שמה יחסט. ואסור לו לשטחן, ואפילו בתוך ביתו; גזרה שמה יאמר הרואה, 'הרי זה כבס כסותו בשבת, ושטחה ליבשה'; וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור.

כא. שתי מטהרות [מקוואות] זו על גבי זו - נוטל את הפקק [העשוי מברד] מבינתים [מביניהם] ומשיקן [מחבר

ג. וכשם שאסור לפתח כל נקב, כך אסור לסתם כל נקב; לפיכך, אסור לסתם נקב החכית - ואפלו בדבר שאינו מתמרק, ואינו בא לידי סחיטה, כגון שישתם בקיסם או בצרור [רגב אדמה] קטן. אבל אם הניח שם אכל כדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מותר; ומותר להצרים [להתחכסם] בדבר זה.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה, חייב עליו משום מכה בפטיש. ומפני זה, הגורד כל שהוא, או המתקן כלי באיזה דבר שיתקן - חייב; לפיכך, אסור להשמיץ קול של שיר בשבת, בין בכלי שיר, כגון כנורות ונבלים, בין בשאר דברים. אפלו להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, אחת כנגד אחת כדרך המשוורים, או לקרקש את האגוז לתינוק, או לשחק בו בזוג כדי שישחק - כל זה וכיוצא בו, אסור; גזרה שמא יתקן כלי שיר.

ה. אין מספקין [יד על ירך], ולא מרקדין, ולא מטפחין בשבת [כף אל כף] - גזרה שמא יתקן כלי שיר; וילספק לאחר ידו, מותר. אין שטין על פני המים - גזרה שמא יתקן חכית של שיטין. ברכה שבחצר - מותר לשוט בה, שאינו בא לעשות בה חכית של שיטין; והוא שיהיה לה שפה מקפת, שלא יעקר ממנה המים, כדי שיהיה הפך והפך בניה ובין הים.

ו. אין חותכין שפופרת של קנה, מפני שהוא כמתקן כלי; היתה חתוכה - אף על פי שאינה מתקנת - מותר להכניסה בנקב החכית בשבת להוציא ממנה זין, ואין חוששין שמא יתקן. ואסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב של חכית, כדי שיקלח את היין, מפני שהוא כעושה מרוב בשבת. ואין שוברין את התרש, ואין קורעין את הנזיר [להניחם תחת הדג בעת צלייתו], מפני שהוא כמתקן כלי.

ז. ומורה [ענף גפן] שהיא קשורה בטפית [פר קטן לשאיבת מים], ממלאין בה בשבת; ואם אינה קשורה, אין ממלאין בה - גזרה שמא יקטם [יקצוצן] אותה ויתקנה. אסור לחף [לשפשוף] כלי כסף בגרתיקון [מיו טיש], מפני שהוא מלבנן כדרך שהאמנים עושין, ונמצא כמתקן כלי, וגומר מלאכתו בשבת; אבל חופפין אותו בחול ובגתר [מיו עפר]. וכן כל הפלים, חופפין אותם בכל דבר. ואסור להדיח קערות ואלפסין [מחבתות גדולות] וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן. אלא אם כן הדיחן לאכל בהן סעודה אחרת באותה שבת; אבל כלי שתיה, כגון כוסות וקיתונות [נקנים] - מותר להדיחן בכל עת, שאין קבע לשתייה. ואין מציעין את המטות בשבת, כדי לישן עליהן למוצאי שבת; אבל מציעין מלילי שבת לשבת.

ח. אסור להטביל פלים טמאין בשבת, מפני שהוא כמתקן כלי. אבל אדם טמא - מותר לטביל, מפני שגורא פמקר [טובל לקרר גופו]; ואין מזין עליו בשבת [הזאת שלישו ושביעי לטהרו מטומאת מת]. המטביל פלים בשבת - בשוגג, ישתמש בהן; במזיד, לא ישתמש בהן עד למוצאי שבת. ומותר להטביל את המים הטמאים בשבת; כיצד יעשה?

כח. אין תולין את הכלה [וילון המכסה מיטה], שהרי נעשית תחתיה אהל עראי; ומותר להניח מטה וכסא וטריסקל [כסא בעל שלש רגלים], ואף על פי שיעשה תחתיהן אהל - שאין זה דרך עשית אהל, לא קבע ולא עראי.

כט. כל אהל משפיע שאין בגו טפח, ולא כפחות משלשה סמוך לגו רחב טפח - הרי זה אהל עראי; והעושה אותו לכתחלה בשבת, פטור. טלית כפולה [מקופלת לשנים] שהיו עליה חוטין שהיא תלויה בהן מערב שבת [על מנת למשכה בהם], מותר לנטותה [לפורסה]. וכן הפרכת, מותר לנטותה ומותר לפרקה.

ל. כלת חתנים [אוהל שעל גבי מיטת חתנים] שאין בגוה טפח, ואין כפחות משלשה סמוך לגוה רחב טפח - הואיל והיא מתקנת לכך [מוכנה מערב שבת לפרסה], מותר לנטותה ומותר לפרקה; והוא, שלא תהיה משלשלת [פורסה] מעל המטה טפח. פקק [כעין וילון] החלון - בזמן שהוא מתקן לכך - אף על פי שאינו קשור ואינו תלוי [בחלון], מותר לפקק בו החלון.

לא. כובע שעושין על הראש, ויש לו שפה מקפת שהיא עושה צל כמו אהל על לובשו - מותר לקבשו; ואם הוציא מן הבגדים סביב לראשו או [רק] כנגד פניו כמו אהל, והיה מהדק על הראש, והיתה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג - אסור, מפני שהוא עושה אהל עראי.

לב. הנוטה [תולה] פרכת וכיוצא בה, צריך להזהר כדי שלא יעשה אהל בשעה שנוטה; לפיכך, אם היתה פרכת גדולה - תולין אותה שנים, אבל אחד אסור. ואם היתה כלה שיש לה גג, אין מותחין אותה ואפלו עשרה; שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ, ותעשה אהל עראי. לג. בגד שמכסה בו פי החכית - לא יכסה בו את פלה, מפני שנעשה אהל; אבל מכסה הוא מקצת פיה. המסנן בכפיפה מצרית [סל מחורר] - לא יגביה קרקעית הכפיפה מן הכלי טפח, כדי שלא יעשה אהל עראי.

הלכות שבת פרק כג

א. העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, כגון נקב של לול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס והוציא ההכל - הרי זה חייב משום מכה בפטיש [גמר מלאכה]; לפיכך, גזרו על כל נקב, אפלו היה עשוי להוציא בלבד, או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחכית נקב חדש, ואין מוסיפין בו [נקב נוסף]. אבל פותחין נקב ישן [שנסתם] - והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם היה למטה מן השמרים [בתחתית החבית] - הרי זה עשוי לחזק, ואסור לפתחו.

ב. נוקבין מגופה [סתומת הטיט] של חכית להוציא ממנה זין, ובלבד שיקבנה למעלה; אבל מצדה - אסור, מפני שהוא כמתקן כלי. שובר אדם את החכית לאכל ממנה גרורות [תאנים], ובלבד שלא יחבון לעשות כלי; ומביא אדם חכית של זין, ומתיו את ראשה בסיף לפני האורחין, ואינו חושש, שאין פגותו אלא להראות נדיבות לבו.

טז. מי שֶקרא שם [הפריש בדיבור] לתרומת מעשר של דמאי או למעשר עני של ודאי, לא יטלם בשבת, אף על פי שיחד מקומן מקדש השבת, והרי הם ידועין ומנחין בצד הפרות. ואם היה כהן או עני למודים [רגילים] לאכל אצלו, יבואו ויאכלו, ובלבד שיודיע לכהן 'שזו שאני מאכילך תרומת מעשר', ויודיע לעני 'שזו שאני מאכילך מעשר עני'.

יז. אסור להפיש [להגדיל] ולשחק בקביא בשבת, מפני שהוא כמקח וממכר; ומפיש אדם עם בניו ועם בני ביתו [דרך משחק] על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני שאין מקפידין. **יח.** אסור לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בשבת, בין שעבר, בין שעתיד להיות - גזרה שמה יכתב; לפיכך, חשבונות שאין בהן צורך, מתר לחשבון. כיצד? 'כמה סאין היה לנו בשנה פלונית', 'כמה דינרין הוציא בחתונות בנו', וכיוצא באלו, שהם בכלל שיחה בטלה שאין בה צורך כלל - המחשב אותן בשבת, [מותר] כמחשב בחל.

יט. אסור לקרות בשטרי הדיוטות [חובות וחשבונות] בשבת - שלא יהא כחל, ויבוא למחק. מנה אדם את אורחיו ואת פרוותיו [מיני מעדנים] מפיו, אכל לא מן הקטב, כדי שלא יקרא בשטרי הדיוטות. לפיכך, אם היו השמות חקוקין על הסבלא או על הכתל - מתר לקרותן, מפני שאינו מתחלף בשטר. ואסור לקרות בכתב המהלך תחת הצננה [ציור] ותחת הדיוקני [ציור אדם] בשבת. אף לקרות בפתובים [תהלים משלי איוב וכו'] בשבת בפשט בית המדרש, אסור - גזרה משום בטול בית המדרש; שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא, וימנע מבית המדרש. **כ.** נפלה דלקה בחצר בשבת - אינו מציל כל מה שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי, אף על פי שערכו [ערוב חצרות]; גזרה שמה יכבה הדלקה כדי שייציל, מפני שאדם בהול על ממונו. לפיכך, גזרו שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותה שבת, וכלים שצריך להשתמש בהן בשבת, ובגדים שיכול ללבש; שנמצא מתנאש מן הכל, ואינו פא לידי כבוי. ואם לא ערכו, אף מזונו וכליו אינו מציל.

כא. ומה הוא מציל למזונו? אם נפלה דלקה בלילי שבת, מצילין מזון שלש סעודות - הראוי לאדם, והראוי לבהמה לבהמה; נפלה בשחרית, מצילין ממנה מזון שתי סעודות; במנחה, מצילין מזון סעודה אחת.

כב. כמה דברים אמורים? במציל בכלים הרבה, או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה וחוזר וממלא אותו שנה - הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך לו; אכל אם הוציא כלי אחד הוצאה אחת - אף על פי שיש בו כמה סעודות, מתר. **כג.** כיצד? מציל סל מלא כפרות, אף על פי שיש בו כמה סעודות; ועגול של דבילה [גוש תאנים יבשות], וקבית של יין. וכן אם פרש טליתו, וקבץ בה כל שיכול להוציא, והוציאה מלאה בבת אחת - מתר.

כד. אמר לאחרים: 'בואו והצילו לכם' - כל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו, או כלי אחד שמחזיק אפלו

נותן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי אבנים, ומטביל הכלי במקנה עד שיעלה מי המקנה עליהן, ויטהרו.

ט. ואין מגביהין [מפרישים] תרומות ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

י. מעבד, מאבות מלאכות הוא; והמרפף עור בשמן כדרך שהעבדנין עושין - הרי זה מעבד, וחיב. לפיכך, לא יסוף אדם את רגלו בשמן, והיא בתוך המנעל או בתוך הסנדל החדשים; אכל סף הוא את רגלו שמן, ולובש [אח"כ] מנעלו או סנדלו, אף על פי שהן חדשים. וסף כל גופו שמן, ומתעגל [מתגלגל] על גבי קטבוליא [משטח עור] חדשה, ואינו חושש. כמה דברים אמורים? בשהיה השמן מוצט, כדי שייצחצח [יבירק] העור בלבד; אכל אם היה בכשרו שמן הרבה, כדי שירפף העור - הרי זה אסור, מפני שהוא כמעבד. והכל בחדשים; אכל בישנים, מתר. **יא.** הממרר רטיה [תחבושת], חיב משום מוחק את העור; לפיכך, אין סותמין נקב בשערה וכיוצא בה, שמה ימרח. ואפלו בשמן אין סותמין את הנקב - גזרה משום שענה. **יב.** כותב, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור לכתוב בפה [לצבוע במין אפר סביב העיניים] וכיוצא בו בשבת, מפני שהוא ככותב. ואסור ללוות ולהלוות - גזרה שמה יכתב. וכן אסור לקנות ולמכר ולהשכיר - גזרה שמה יכתב. לא ישכר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר לחברו לשכור לו פועלין. אכל לשאל ולהשאיל, מתר; שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו 'הלוני'.

יג. אחד המוכר בפה [רק החליטו על המכירה] או במסירה - אסור, בין במאזנים בין שלא במאזנים; וכשם שאסור לשקל - כך אסור למנות ולמדד, בין בכלי מדה בין ביד, בין בחבל.

יד. אין דנין בשבת, ולא חולצין, ולא מיבמין, ולא מקדשין [אשה] - גזרה שמה יכתב. ואין מקדישין [קודש לה'], ולא מעריכין [עור פלוני עלי], ולא מחרימין [נכסיו לבדק הבית] - מפני שהוא כמקח וממכר; ואין מגביהין תרומה ומעשרות, שנה דומה למקדיש אותן פרות שהפריש, ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין מעשרין את הבקמה [מעשר בהמה] - גזרה שמה ירשם בסקרה [צבע אדום שמסמנים בו העשירי]. ומקדיש אדם פסחו בשבת, וחיגגתו ביום טוב - שזו מצות היום. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדשין [- מטילין אפר הפרה לה] מי חטאת.

טו. המגביה תרומה ומעשרות בשבת או ביום טוב - בשוגג, יאכל ממה שתקן; במזיד, לא יאכל עד מוצאי שבת. ויבין כך ויבין כך, תקן את הפרות [ומותרים באכילה]. וכן המקדיש או המעריך או המחריש בשבת, בין בשוגג בין במזיד - מה שעשה עשוי; ואין צריך לומר ביום טוב. וכן המקנה לחברו בשבת, קנה. מעשרין את הדמאי [פירות עם הארץ שספק מופרשים הם] בין השמשות, אכל לא את הנדאי.

מה הן צרכיך, או היאך הן פרותיהן - שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום [אלפיים אמה] וישב שם עד שתחשף, כדי שיהיה קרוב לעשות חפצו במוצאי שבת - שהרי נמצא הלוח בִּשְׁבֶּת לעשות חפצו.

ג. במה דברים אמורים? בשהחשיך על התחום לעשות דבר שאסור לעשותו בשבת; אבל אם החשיך לעשות דבר שמותר לעשותו בשבת, הרי זה מותר. כיצד? אין מחשיכין על התחום להביא פרות מחברין, או לשכר פועלין; אבל מחשיך הוא לשמר פרות, שהרי מותר לשמר בשבת. ומחשיך להביא בהמה או פרות תלושין; שהבהמה - קורא לה והיא באה, אף על פי שהיא חוץ לתחום; ופרות תלושין - אלו היו שם מחיצות, היה מותר להביאן בשבת. וכן אמר אדם לחברו: 'לכרך פלוני אני הולך למחר', שאם היו שם ברנגין [סוכות סוכות במרחק של פחות מע' אמה ד' טפחים], היה הולך לשם בשבת. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מותר לאדם לומר לפועל: 'הנראה שתעמד עמי לערב';? אבל לא יאמר לו: 'היה נכון לי לערב'! - שנמצא עושה חפצו בשבת. ואסור לרוץ וילדג בשבת, שנאמר: "מעשות דרכיך" - שלא יהא הלוחך בשבת כהלוחך בחל. ויורד אדם בור ושיח ומערה, אפלו הן מאה אמה; ומטפס ויורד ושוטה, ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת, שנאמר: "ודבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל.

ה. מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שיריץ לבית הכנסת, או לבית המדרש; ומחשיבין חשבונות של מצוה, ומודדין מדידה של מצוה - כגון מקוה לידע אם יש פשעור, או בגד לידע אם מקבל טמאה, ופוסקין צדקה לעניים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואפלו לטרטראות וטרקלין של גוים, לפקח על עסקי רבים בשבת. ומשדכין על התינקת לארס [מתחילים תהליך דיבור אודות אירוסין שיתכנו בצאת השבת], ועל התינוק [להתחיל בדיבורי סיכום עם המלמד כדין] ללמדו ספר וללמדו אמנות. ומבקרין חולים, ומנחמים אבלים; והנכנס לבקר את החולה, אומר: 'שבת היא מלועק, ורפואה קרובה לבוא'. ומחשיבין על התחום לפקח על עסקי כלה, ועל עסקי המת, להביא לו ארון וכתריכין. ואומר לו: 'לך למקום פלוני, לא מצאת שם - הבא ממקום פלוני, לא מצאת במנה - הבא במאתים' - ובלבד שלא יזכר לו סכום מקח [סכום מסויים שלא יוסיף עליו]. שכל אלו וכיוצא בהן - מצוה הן, ונאמר: "עשות חפצך" וכו'; חפצך אסורין, חפצו שמים מותרין.

ו. מפליגין בים הגדול בערב שבת לדבר מצוה; ופוסק עמו [עם הנכרי] לשבת, ואינו שובת [אם אינו שובת אין בכך כלום]. ומפירין נדרים בשבת, בין לצרף שבת בין שלא לצרף שבת; ונשאלין לחכם על נדרים שהן לצרף השבת ומתירין, אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת: שדברים אלו, דברי מצוה הן.

דבר גדול; והרי הוא של מציל. אם לא רצה המציל לקחתו, ונתנו לבצעלו - מותר לו לטל ממנו אחר השבת שכר עמלו; ואין זה שכר שבת - שהרי אין שם מלאכה ולא אסור, שלא הוציאו אלא במקום מערב.

ז. הציל פת נקיה, אינו חוזר ומציל פת שאינה נקיה; אבל אם הציל פת שאינה נקיה, חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הכפורים מה שהוא צריך לשבת, אם היה יום הכפורים בערב שבת. אבל אינו מציל בשבת ליום הכפורים, ואין צריך לומר ליום טוב; ולא משבת זו לשבת הבאה. ומה הוא מציל ללבושו? לובש כל שהוא יכול ללבוש, ועוטף כל שהוא יכול לעטף, ומוציא. ואומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם', וכל אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו, ומוציא; והרי הוא שלו כמו המאכל, שהרי מן ההפקר זוכין.

ח. מותר להציל כל כתבי הקדש שיש בחצר, לחצר אחרת שבאותו המבוי, ואף על פי שלא ערבו - ובלבד שיהיה למבוי שלש מחיצות ולחי אחד [קודש בפינה של רוח רביעית]; והוא שיהיו כתובין אשורין, ובלשון הקדש. אבל אם היו כתובין בכל לשון, או בכתב אחר - אין מצילין אותן, אפלו היה שם ערוב; ובחל, אסור לקרות בהן, אלא מניחן במקום התרף [מילקול], והן מתאבדין מאליהן.

ט. היו כתובין בסם ובסקרא [מיני צבעים הפסולין לס"ת] - אף על פי שאינו כתב של קמה, הואיל והם כתובין אשורין ובלשון הקדש, מצילין אותן. [שולין] הגליון של ספרים שלמעלה ושלמטה, ושביין פרשה לפרשה, ושביין דף לדף, ושבתחלת הספר, ושבתסוף הספר - אין מצילין אותן. הברכות והקמיעין - אף על פי שיש בהן אותיות של שם, ומענינות הרבה של תורה - אין מצילין אותן מפני הדלקה.

י. ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן "יגר שהדוּתָא", וכן אם היתה בו פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות, ויש בה הנפרות, כגון "ויחי בנסע הארץ" - מצילין אותו מפני הדלקה. ומצילין תיק הספר עם הספר, ותיק תפילין עם התפילין - אף על פי שיש בתוכן מעות.

יום שבת קודש י"ב תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פָּרָק כד

א. יש דברים שהם אסורין בשבת, אף על פי שאינן דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה; ומפני מה נאסרו? משום שנאמר: "אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדש", ונאמר: "וכבדתו מעשות דרכיך, ממציא חפצך ודבר דבר". לפיכך, אסור לאדם להלך בחפצו בשבת, ואפלו לדבר בהן, כגון שידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאיזו סחורה ילך למקום פלוני - כל זה וכיוצא בו, אסור, שנאמר: "ודבר דבר", דבור אסור; והרהור מותר.

ב. אסור לאדם לפקד גנותיו ושדותיו בשבת, כדי לראות

כשאר הימים, נמצא שלא שבת שבתה הנפרת; לפיכך, שבתה מדברים אלו, היא שבתה השנה בכל אדם. ומפני דברים אלו, נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אלא בלי הנדירה, כמו שיתבאר.

הלכות שבת פרק כה

א. יש כלי שמלאכתו להתר, והוא הכלי שמתר לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון כוס לשותת בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתך בו בשר ופת, וקורנס [פטיש המיועד] לפצע בו אגוזים, וכיוצא בהן.

ב. יש כלי שמלאכתו לאסור, והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון מכתשת ורחים וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.

ג. כל כלי שמלאכתו להתר - בין היה של עץ, או של חרש, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין בשביל עצמו של כלי, בין לצורך גופו, בין לצורך מקומו. וכל כלי שמלאכתו לאסור - בין היה של עץ, או של חרש, או של אבנים, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין לצורך גופו, בין לצורך מקומו; אבל בשביל עצמו של כלי, אסור.

ד. ביצד? מטלטל הוא את הקערה של עץ לאכל בה, או לישב במקומה; או כדי שלא תגנב, וזה הוא בשביל עצמו. וכן אם טלטל אותה מן החמה, כדי שלא תיבש ותשבר, או מן הגשמים, כדי שלא תתפח ותפסד - הרי זה טלטול בשביל עצמה; ומתיר, מפני שמלאכתה להתר. ה. וכן מטלטל הוא הרחים או המכתשת לשבר עליה אגוזים, או לעלות עליה למטה - וזה הוא לצורך גופו, או לישב במקומה. אבל אינו מטלטלה כדי שלא תשבר, ולא כדי שלא תגנב. וכן כל כיוצא בזה.

ו. וכל שאינו כלי - כגון אבנים, ומעות, וקנים, וקורות, וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אכן גדולה או קורה גדולה - אף על פי שהיא נטלת בעשרה בני אדם - אם יש תורת כלי עליה, מטלטלין אותה. דלתות הבית - אף על פי שהן בלי, לא הוכנו לטלטול; לפיכך, אם נתפרקו, אפלו בשבת - אין מטלטלין אותן. וכן העפר והחול והמת, אין מזיזין אותן מקומן; וכן שמונה ירחי לידה חי - הרי הוא כפאן, ואסור לטלטלו.

ז. מתר לטלטל הכלי, אפלו שלא לצורך תשמישו, אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לשמשו. ביצד? נוטל אדם קורנס [פטיש של מקצוענים] לפצע בו אגוזים, קרדס [גרור] לחתך בו דבלה [גוש תאנים], מגרה [משור] לגור [לחתוך] בה את הגבינה, מגרפה לגרף בה את הגרורות, את הרחת [בה זורים התבואה להפריד הקליפה] ואת המזלג לתת עליו אכל לקטן, את הכוש [שיפוד קטן] ואת הכדכד [כלי מכלי האריגה] לדחף בו, מחט של סקאין [יוצרי שקים] לפתח בו את הדלת, את המכתשת לישיב עליה, וכן כל כיוצא בזה. ח. ומטלטל אדם מחט של יד השלמה [העשויה לחפירה], לטל בה את הקוץ; אבל אם נטל הקצה הנקוב שלה, או

ז. אין עונשין בשבת; אף על פי שהענש מצות עשה, אינה דוחה שבת. ביצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת, שנאמר: "לא תבצעו אש בכל משבתיכם ביום השבת" - זו אזהרה לבית דין, שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה; והוא הדין לשאר עונשין.

ח. מתר לאדם לשמר פרותיו בשבת, בין תלושים בין מחברים; ואם בא אדם לטל מהן, או בהמה וחייה לאכל מהן - גוצר בהן ומכה בהן, ומרחיק. והלא דבר זה מחפציו הוא, ולמה הוא מתיר? מפני שלא נאסר אלא להקנות לעצמו חפצים שאינן עתה מצויין, או להשתפר ולהרויח ולהטפל [להתעסק] בהנאה שתבוא לידו; אבל לשמר ממונו שפכר בא לידו, עד שיעמד כמות שהוא - מתיר, הלא למה זה דומה? לנוצל ביתו מפני הגנבים.

ט. המשמר ורציו מפני העופות, ומקשאיו ומדלעיו מפני החיה - לא יספק [כפ אל אף] ולא ירעד [ברגליו] בדרך שעושה בחל; וגרה שמא יטל צרור [רגב אדמה] ויזרק ארבע אמות ברשות הרבים.

י. כל הדברים שהן אסורין משום שבות וחומרה של חכמים להרבות השביתה, לא גזרו עליהן בין השמשות, אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורין; אבל בין השמשות, מתירין - והוא, שיהיה שם דבר מצנה או דחק. ביצד? מתיר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים, להביא לולב או שופר; וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הפרמלית, ערוב שעשה. וכן אם היה טרוד ונחפז, ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות - הרי זה מתיר. אבל אם לא היה שם דחק, ולא דבר מצנה - אסור. לפיכך, אין מעשרין את הודאי בין השמשות, אף על פי שאסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות; אבל מעשרים את הדמאי [פירות עם הארץ שספק אם הופרשו].

יא. קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות, כגון שתלש מעציו שאינו נקוב, או טלטל בכרמלית - אין בית דין מצוין להפרישו. וכן אם הניחו אביו, אין ממחין בידו. יב. אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת, בדרך שהוא עושה בחל. ומפני מה נגעו באסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצווי שלא יהיה הלוקח בשבת כהלוקח בחל, ולא שיחת השבת כשיחת החל, שנאמר: "ודבר דבר" - קל וחמור שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל, כדי שלא יהיה ביום חל בענינו, ויבוא להגביה ולתקן בלי מפנה לפנה, או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא בהן; שהרי הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש [יחפש] דבר שיתעסק בו; ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען ינוח".

יג. ועוד, כשיבקר [יבדוק] ויטלטל בלי שמלאכתם לאסור, אפשר שיתעסק בהן מעט, ויבוא לידי מלאכה. ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אמוניות, אלא בטלין כל ימיהו, כגון הטללין ויושבי קרנות, שכל ימיהו הם שובתין ממלאכה; ואם יהיה מתר להלך ולדבר ולטלטל

טז. נוטל אדם את בנו שישי לו געגועין עליו [משתוקק שירימו], והאבן בידו; אבל לא דינר - שאם יפל הדינר, יטלנו האב בידו. כלכלה [סלסלה] שהיתה נקובה, וסתם נקב שלה באבן - מתר לטלטלה, שהרי האבן נעשת כדפן. היתה כלכלה מלאה פרות, והאבן בתוך הפרות - אם היו הפרות רטבים, כגון ענבים ותותים, נוטל אותה כמות שהיא; שאם ינער [ישפוך] הפרות, יטנפו בעפר; ובמקום הפסד לא גזרו.

יז. חבית ששכח אבן על פיה - מטה על צדה, והיא נופלת; היתה בין החביות, מגביהה למקום אחר והאבן עליה, ומטה על צדה שם, והאבן נופלת. וכן השוכח מעות על הכר, וצריך לפר - נוער את הכר, והן נופלות; ואם צריך למקום הכר, נוטל את הכר והמעות עליו. אבל אם הניח המעות מערב שבת על הכר, או הניח האבן על פי החבית - הרי אלו אסורין לטלטלן, ואפלו נפלו המעות והאבן; שהרי נעשו בסיס לדבר האסור.

יח. האבן [שמונחת לצורך הכבדה] שבקרובה [דלעת שבאמצעותה שואבים מים] - אם ממלאין בה ואינה נופלת [האבן מחוברת היטב], הרי היא כמקצת הקרובה [וחלק ממנה], ומתר למלאת בה; ואם לאו [שהיא רפוייה ופרודה], אין ממלאין בה. כגד שעל הקנה, שומטו מעל הקנה. **יט.** פרות שאסור לאכלן - כגון פרות שאינן מעשרין - אפלו הן חייבין במעשר מדבריהם [מדורבנן], או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או תרומה טמאה, או מעשר שני והקדש שלא נפדו בהלכתן - אסור לטלטלן; אבל הדמאי [פירות ע"ה שספק אם הופרשו], הואיל וראוי לעניים [הדמאי מותר להם], וכן מעשר שני והקדש שפדן, אף על פי שלא נתן החמש - מתר לטלטלן.

כ. מטלטל ישאל תרומה, אף על פי שאינה ראיה לו [לאוכלה]; ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים אמורים? בשהיתה הטהורה למטה, והיו פרות המטנפין בקרקע - שאם ינער [ישפוך] אותן, יפסדו. אבל אם היו אגוזים ושקדים וכיוצא בהן - נוער הפלי, ונוטל הטהורה או החלין, ומניח הטמאה. ואם היה צריך למקום הפלי - בין שהטהורה למעלה בין שהיתה למטה, מטלטל הכל באחד. **כא.** מדפן [שורה] של אבנים שחשב [לישיבה] עליו מבעוד יום - אם למדום [סידורם לישיבה], מתר לישב עליהן למחר; ואם לאו, אסור. חריות [ענפים] של דגל שגודן לעצים [להסיקן באש], ונמלה עליהן מערב שבת לשיביה - מתר לטלטלן; וכן אם ישב עליהן מבעוד יום, מתר לטלטלן.

כב. הקש שעל המטה - לא ינענעו בידו, אבל מנענעו בגופו; ואם היה מאכל בהמה, מתר לטלטלו. וכן אם היה עליו [על הקש] פר או סדין וכיוצא בהן - מנענעו בידו, שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס קפה של עפר לביתו - אם יחד לה קרן זוית מערב שבת - מטלטלו בשבת, ועושה בו כל צרכיו.

הקצה החד - אין מטלטלין אותה. ואם היתה גלם ועדין לא נקבה, מתר לטלטלה.

ט. כל כלי שמקפיד עליו שפא יפחתו דמיו - כגון כלים המקצין [מיועדים] לסחורה, וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהם שפא יפסדו - אסור לטלטלן בשבת; וזה הוא הנקרא 'מקצה מחמת חסרון פיס'; כגון המסר הגדול, ויתד של מתרשה, וסכין של שחיטה, וסכין של טבחים, וחרב של אשכפים [רצענים], וחרצין [גרזין] החרשים [נגרים], וקורנס [פטיש] הבשמים, וכיוצא בהן.

י. כל כלי שהקצה מחמת האסור - אסור לטלטלו; כגון גר שהדליקו בו בשבת, והמנורה שהיה הגר עליה, ושלחן שהיו עליו מעות, אף על פי שכבה הגר או שנפלו המעות - אסור לטלטלן; שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין השמשות - נאסר לטלטלו כל השבת בלה, אף על פי שהלך הדבר שגרום לו האסור.

יא. אבל כלי המקצה מחמת מאוס - כגון גר ישן של גפט, וכלי הצואה, וכיוצא בהן - מתר לטלטלן בשבת, אם הצריך להן.

יב. כל הכלים הנשלין בשבת שנתפרקו דלתותיהן, כגון דלתות תבה ומגדל [סוגי ארונות] - בין שנתפרקו בשבת, בין שנתפרקו קדם השבת - מתר לטלטל אותן דלתות. וכן כל הכלים הנשלין בשבת שנשברו - בין קדם שבת, בין בשבת - שבריהן נשלין; והוא, שהיה עושין מעין מלאכה; פיצד? שכרי ערכה [קערה] לכסות בהן את פי החבית, שכרי זכוכית לכסות בהן את פי הפה, וכן כל כיוצא בזה. אבל אם אין השברים ראויין למלאכה כלל, אסור לטלטלן.

יג. כל פסוויי הכלים - נשלין בשבת; והוא, שישי תורת כלי עליהן. היה כלי מחבר בקרקע, כגון חבית הטמונה בארץ - אם יש לפסוי שלה בית אחיזה, מטלטלין אותה; ואם לאו, אין מטלטלין אותה. וכן פסוויי הקרקעות, כגון בורות וחריצין [חפירות ארוכות וצרות שבקרקע] - אין מטלטלין פסווי שלהן, אלא אם פן יש לו בית אחיזה. פסוי התנור - אף על פי שאין לו בית אחיזה, מתר לטלטלו. **יד.** שני דברים, אחד אסור לטלטלו ואחד מתר לטלטלו, והם סמוכין זה לזה או זה על זה או זה בזה, ובזמן שמטלטל אחד מהם יטלטל השני - אם היה צריך לדבר שמתר לטלטלו, מטלטלו ואף על פי שדבר האסור מטלטל עמו; ואם היה צריך לטלטל דבר האסור, לא יטלטלו באותו דבר המתר.

טו. פיצד? פגה [תאנה לא מבושלת] שהיתה טמונה בתבן, והררה [עוגה] שהיתה על גבי הגחלים - תוחבן בכוש או בכדור ונוטלן, ואף על פי שהתבן והגחלים ננערים בשעת נטילה; וכן לפת או צנונות שהיו טמונים בעפר, ומקצת העלין מגלין - שומטן [שולפס] בשבת בעלה שלהן, ואף על פי שהעפר ננער. אבל אם היה כפר או תינוק על גבי האבן, או על גבי הקורה - לא יטלטל האבן או הקורה בכפר או בתינוק שישי עליה. וכן כל כיוצא בזה.

[משייפים] אותן ומתקנין אותן; ואם צבר אותן [סדרן זה על זה] - הרי הקצן, ואסור לטלטלם.

ג. חרש קטנה - מתר לטלטלה אפלו ברשות הרבים, הואיל וראויה היא בחצר לכסות בה פי כלי קטן. מגופת חבית שנתפתחה [שנשברה החבית] - היא ושכריה, מתר לטלטלה; ואם זרקא לאשפה מבעוד יום, אסור לטלטלה. כלי שנתרעע [נשבר] - לא יתלש ממנו חרש לכסות בו או לסמך בו.

ד. מתר להכניס לבית הכסא שלש אבנים מקרולות [חדות הראויות לקינוח] לקנח בהן; וכמה שעורן? כמלא היד. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרך, אסור לטלטלה לקנח בה. ומתר להעלות האבנים לגג לקנח בהן. ירדו עליהן גשמים ונשתקעו בטיט [שבגג] - אם רשומן נפר, מתר לטלטלן. אכן שיש עליה טנוף, שודאי לקנח היא - מתר לטלטלה, ואפלו היא גדולה.

ה. היה לפניו צרור [אבן קטנה] וחרש, מקנח בצרור; ואם היה חרש מאגני [אזוני] פלים, מקנח בחרש. היו לפניו צרור ועשבים - אם היו עשבים רבים, מקנח בהן; ואם לאו, מקנח בצרור.

ו. שגרי מחצלת שכלו [נרקבו] - הרי הם ככלי שמלאכתו להתר, מפני שראויין לכסות בהן הטנוף; אבל שגרי בגדים שאין בהן שלש על שלש - אסור לטלטלן, שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. שכרי תנור - מתר לטלטלן, והרי הן ככל הכלים שמלאכתן להתר. פירה שושמטה אחת מיכרותיה [רגליה] - אסור לטלטלה, שמא יתקע [בחוץ את אותה רגל].

ז. סלם של עליה - אסור לטלטלן, שאין עליו תורת כלי. ושל שוכף - מתר להטותו, אבל לא יוליכו משוכף לשוכף, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לצור. קנה שמוסקין בו הזיתים [מהפכין בו הזיתים בבית הבד] - אם יש עליו תורת כלי, הרי הוא ככלי שמלאכתו לאסור; קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו - אם יש תורת כלי עליו, הרי הוא ככלי שמלאכתו להתר.

ח. דלת שהיה לה ציר [יתד שהדלת טובבת עליה], אף על פי שאין לה עתה ציר, שהכינה לסתם בה מקום מקצה, והיא נגדרת [על הארץ] שנוטלין אותה וסותמין בה, וכן חדקים [קוצים] שסותמין בהן הפרצה, וכן מחצלת הנגדרת - בזמן שקשורין ותלוין בפתל, סותמין בהן; ואם לאו, אין נועלין בהן. ואם היו גבוהין מעל הארץ, נועלין בהן.

ט. דלת שהיא לוח אחד, ששומטין אותה ונועלין בה - אם לא היה לה למטה פן [ניסוד] כמו אסקפה [מפתח], שמוכית עליה שהיא כלי מוכן לנעילה - אין נועלין בה; וכן גג [יתד נעילה] שיש בראשו קלוסטרטא [כמין רימון], שמוכחת עליו שהוא כלי מוכן לנעילה, ואינו קורה בפשאר הקורות - נועלין בו בשבת.

י. גג שאין בראשו קלוסטרטא - אם היה קשור ותלוי בדלת, נועלין בו; וכן אם היה נטל, ואגדו עמו [היה קשור לדלת

כג. אסור לבטל כלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להיעשות בו מבעוד יום], מפני שהוא כסותר. ביצד? לא יתן כלי תחת הגר בשבת לקבל את השמן הנוטף - שהשמן שבגר אסור לטלטל, וכשיפיל לכלי, יאסר טלטול הכלי שהיה מתר; וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה, אבל כופה הוא הכלי עליה. וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטל, שהרי לא בטלו; שאם יחפץ, יטלנו.

כד. נותנין כלי תחת הדלף [נזילת מים], ואם נתמלא הכלי - שופף ושונה, ואינו נמנע; והוא, שיהיה הדלף ראוי לרחיצה. אבל אם אינו ראוי, אין נותנין; ואם נתן, מתר לטלטלו במים המאוסין שבו; שאין עושין גרף [כלי] של רעי [צואה] לכתחלה [במכוון - אך בדיעבד מותר].

כה. חבית של טבל [יין שלא הופרש תרומות ומעשרות] שנושברה, מביא כלי ומניח תחתיה; הואיל ואם עבר [על האיסור] ותקנו [תרם והפריש], מתקן [מותר באכילה] - הרי הוא כמתקן. ונותנין כלי תחת הגר לקבל ניצוצות [של השמן, שלא תגרם שריפה], מפני שאין בהן ממש, ומתר לטלטל הכלי. קורה שנושברה - אין סומכין אותה בספסל או בארכות [קרשי] המטה, אלא אם כן היו רוחים [רפויים]; וכל זמן שיחפץ יטלם, כדי שלא יבטל כלי מהכנו. ופורשין מחצלת על גבי אבנים בשבת, או על גבי פורת דבורים, בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים - וכלבד שלא יתפון לצוד; שהרי נוטלה בכל עת שירצה. וכופין את הסל בשבת לפני האפרוחין, בשביל שיצלו עליו וירדו - שהרי מתר לטלטלו כשיירדו מעליו. וכן כל פיוצא בזה.

כו. בהמה שנופלה לבור או לאמת [תעלת] המים - אם יכול לתן לה פרנסה [מזונה] במקומה, מפרנסין אותה עד מוצאי שבת. ואם לאו, מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה; ואם עלתה, עלתה. ואף על פי שבטל כלי מהכנו, שהרי משליכו לבור לתוף המים - מפני צער בעלי חיים, לא גזרו. ואסור להעלותה בידו. וכן אין עוקרין [מגביהים] בהמה וחסה ועוף בחצר, אבל דוחין [דוחפים] אותן עד שיפנסו; ומדדין עגלים וסוּחיים [אוחזם בצווארם ומוליכום]. תרנגולת שברחה, אין מדדין אותה, מפני שהיא נשמטת מן היד, ונמצאו אגפיה [גפיים שלה] נתלשין; אבל דוחין אותה עד שתפנס.

הלכות שבת פרק כו

א. כל כלי האורג, וחבלים וקנים שזלו - מתר לטלטלן ככלי שמלאכתו לאסור; חוץ מכבד העליון וכבד התחתון [אבזרי מכונת האריגה] - לפי שאינן נטלין, מפני שהן תקועין. וכן העמודים של אורג - אסור לטלטלן, שמא יתקן הגמות שלהן. ושאר כלי האורג, מתרין.

ב. מכבדות [מטאטא] של תמרה וכיוצא בהן שמכבדין בהן הקרקע - הרי הן ככלי שמלאכתו להתר, שהרי מתר לכבד בשבת. לבנים שנושאו מן הבגד - הרי הן ככלי שמלאכתו להתר, מפני שראויין להסב עליהן, שהרי שפין

קרקעיתו של אוצר, כמו שבארנו, אלא נכנס ויוצא בו, ועושה שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו.

טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין, מטלטלין אותו בשבת. כיצד? מטלטלין את התורמוס [מין קטנית] היבש, מפני שהוא מאכל לעזים - אבל לא את הלח; את הקצב [מין ירק], מפני שהוא מאכל לזבאים; את [גרעיני צמח] התרדל, מפני שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינים הראויין למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ושאין ראויין - אוכל את האכל, וזורקן לאחריו; ואסור לטלטלן. ומטלטלין בשר תפוח [סרוח], מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי [שאינו מבושל], בין תפל [לא מלוח] בין מלוח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל, אסור לטלטלו.

יז. אין מטלטלין שכרי זכוכית, אף על פי שהן מאכל לנעמיות [בת יענה], ולא חבילי זמורות [ענפי הגפן], אף על פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח [מין עשב], אף על פי שהוא מאכל לעורבים - מפני שאין אלו וכו' יוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

יח. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אם התקנין למאכל בהמה, מטלטלין אותן; ואם לאו, אין מטלטלין אותן. חבילי סיה וזאוב וקורנית [מיני צמחים הראויים להסקה ולבהמה] - הכניסן לעצים, אין מסתפק מהן בשבת; למאכל בהמה, מסתפק מהן. וכן בצמיתא, וכן בפפגס [מיני צמחים], וכן בשאר מיני תבלין.

יט. אין גורפין מאכל מלפני הפטם [שור שמפסמים אותו], בין באבוס [כלי האכלה לבהמה] של כלי בין באבוס של קרקע [שבנוי על הקרקע]; ואין מסלקין [המאכל] לצדדין מפני הראי [שלא יתלכלך], גזרה שמה ישוה גמול. ונוטלין מלפני התמור, ונותנין לפני השור; אבל אין נוטלין מלפני השור, ונותנין לפני התמור - מפני שהמאכל שלפני השור מטנף ברירו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עליו שריחם רע ומאוס, ואין בהמה אוכלתן - אסור לטלטלן. לפיכך, תלי של דגים [עץ שתולים בו דגים], אסור לטלטלו; ושל בשר, מתר. וכן כל פיוצא בזה.

כ. אף על פי שאסור לטלטל את המת בשבת, סכין אותו ומדיחין אותו, ובלבד שלא יזיזו בו אבר. ושומטין את הפר מתחתיו, כדי שיהיה מטל על החול, בשביל שימתיק [ולא יסריח]. ומביאין כלי מקר [הגורם קרירות] וכלי מתכות, ומניחין לו על פרסו כדי שלא תפוח; ופוקקין את נקביו, שלא יכנס בהן הרוח. וקושרין את הלחי - לא שיעלה [לסגור מה שנפתח], אלא שלא יוסיף; ואין מאמצין [עוצמים] את עיניו בשבת.

כא. מת המטל בחמה - מניח עליו כפר או תינוק, ומטלטלו. וכן אם נפלה דלקה בחצר שיש בה מת, מניח עליו כפר או תינוק ומטלטלו; ואם אין שם כפר ולא תינוק, מצילין אותו מן הדלקה מפל מקום - שמא יבוא לכבות, מפני שהוא כהול על מתו שלא ישרף. ולא התירו

בחבל. אבל אם היה אגדו קבוע בדלת, והיה הנגר נשטט כמו קורה, ומניחין אותו בנזית [במקום אחר], וחוזרין ונועלין בו בעת שרוצין - הרי זה אסור לנעל בו; שאין עליו תורת כלי, ואינו אגוד, ואין בו אגד להוכיח עליו.

יא. מנורה של חליות [המורכבת מכמה חלקים], בין גדולה בין קטנה - אין מטלטלין אותה, שמא יחזירה [ירכיבה] בשבת. הוי בה חלקים [חריצים הדומים לפרקים], והיא נראית כבעלת חליות - אם היתה גדולה הנשלת בשתי ידים, אסור לטלטלה; היתה קטנה מזו, מתר לטלטלה. **יב.** מנעל שעל גבי האמון [דפוס עץ], שומטין אותו בשבת. מכבש של בעלי בתים [שתי לוחות עץ שביניהם מיישרים את הבגדים] - מתיירן [ליטול בגד מביניהם], אבל לא כוכשין [לא מכניסין ביניהם בגד לגהצו]; ושל כוכסין - לא יגע בו, מפני שהוא מקצה מחמת חסרון כים [נמנע מלגעת בו שמא יתקלקל]. וכן גזי צמר - אין מטלטלין אותן, מפני שהוא מקפיד עליהן [לשמרם]; לפיכך אם יתכן לתשמיש, מתירן. והשלחין [עורות שאינן מעובדים] - מתר לטלטלן, בין שהיו של בעל הבית או של אמן; מפני שאינו מקפיד עליהן.

יג. כל דבר מטנף, כגון ראי וקיא וצואה וכו' יוצא בהן - אם היו בחצר שיושבין [דריס] בה, מתר להוציאן לאשפה או לבית הכסא; וזה הוא הנקרא 'גרף של רעי'. ואם היו בחצר אחרת - כופין עליהן כלי, כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רק שעל הקרקע - דורסו לפי תמו, והולך. ומטלטלין כנונא [כלי לגחלים מנחשת] מפני אפרו, אף על פי שיש עליו שכרי עצים, מפני שהוא כגרף של רעי. ואין עושין [יוצרים] גרף של רעי לכתחלה בשבת; אבל אם נעשה מאליו, או שעבר ועשהו - מוציאין אותו.

יד. שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הכבד בשבת, וכן תמרים ושקדים המונחין לסחורה - מתר לאכלן בשבת; ואפלו אוצר [מחסן] של תבואה, או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת; שאין שם אכל שהוא מקצה בשבת כלל, אלא הכל מוכן הוא. חוץ מגורגרות [תאנים] וצמוקין שבמקצה [חצר שמאחורי הבית], בזמן שמיבשין אותן; הואיל ומסריחות בינתיים, ואין ראויין לאכילה - הרי הן אסורין בשבת משום מקצה. חבית שנתגלתה [הוסר כיסויה], ואבטיח שנשפכה - אף על פי שאין ראויין לאכילה [שמא נחש שם בהם ארס], נוטלין ומניחין במקום המצנע. פיוצא בו, קמיע [קלף עם שמות הקודש לסגולה] שאינו ממחה [שכתבו מי שאינו מומחה] - אף על פי שאין יוצאין בו, מטלטלין אותו. מותר השמן שבגור ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת - אסור להסתפק ממנו באותה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור.

טו. אוצר [מחסן] של תבואה או של כדי זין - אף על פי שמתר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרים; ולא יכבדו [ינקו]

ונמצאת מחיצה עשויה מאליה - שהרי מחצלת זה ומחצלת זה, גגיהן סמוכות זו לזו; ושני קצותיהן על הקרקע משני צדי המת.

כג. מת שהסריח בבית, ונמצא מתפנה בין החיים, והם מתפנים ממנו - מתר להוציאו לכרמלית; גדול כבוד הבריות, שדוחה את לא תעשה שבתורה, שהוא "לא תסור מן הדבר אשר גידו לך". ואם היה להן מקום אחר לצאת לו, אין מוציאים אותו - אלא מניחין אותו במקומו, ויוצאין הן.

לטלטל בכפר או בתינוק, אלא למת בלבד, מפני שאדם בהול על מתו.

כב. היה משל בחמה, ואין להם מקום לטלטלו, או שלא רצו להזיזו ממקומו - באין שני בני אדם, ויושבין משני צדדיו; הם להם מלמטה [מחוס הקרקע] - זה מביא משתו ויושב עליה, וזה מביא משתו ויושב עליה; הם להם מלמעלה - זה מביא מחצלת ופורש על גביו, וזה מביא מחצלת ופורש על גביו; זה זוקף משתו [כדי להסיר המחצלת] והולך לו, וזה זוקף משתו ונשטט והולך לו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ו'י"ב תמוז ה'תשס"ט

יום ראשון ו' תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ג

א. כל העובד עבודה זרה ברצונו בידון, חייב פרת; ואם היו שם עדים והתראה, נסקל. ואם עבד בשגגה, מביא חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן].

ב. עבודות הרבה קבעו עובדי עבודה זרה, לכל צלם וצלם ולכל צורה וצורה, ועבודת זה אינה כעבודת זה - כגון פעור, שעבודתו שופער אדם עצמו לו [ויעשה צרכיו לפניו]; ומרקוליס, שעבודתו שיוזק לו אבנים, או נסקל [יפנה] מלפניו אבנים. והרבה עבודות כגון אלו תקנו לשאר צלמים. לפיכך, הפוער עצמו למרקוליס, או שזרק אבן לפעור - פטור; עד שיעבד אותו דרך עבודתו, שנאמר: "איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם, ואעשה כן גם אני". ומפני זה הענין, צריכין בית דין לידע דרכי העבודות; שאין סולקין עובד עבודה זרה, עד שיידעו שזו היא דרך עבודתה.

ג. ואזהרה של עבודות אלו וכיוצא בהן, הוא שכתוב: "ולא תעבדם". במה דברים אמורים? בשאר עבודות, חוץ ממשפתהו וזובח ומקטר ומנסף; אבל העובד באחת מארבע עבודות אלו לאחד מכל מיני עבודה זרה - חייב, ואף על פי שאין דרך עבודתו בכך. כיצד? הרי שננסף לפעור או שזבח למרקוליס - חייב, שנאמר: "זבח לאלהים יחרם" [- יומת]. זכיחה בכלל עבודות היתה [ויעבוד אלוקים אחרים], ולמה יצאת? [פורטה במיוחד] לומר לך: מה זכיחה מיוחדת שעובדין בה לשם [בבית המקדש], וחייב הזובח לאל אחר סקילה עליה, בין היתה דרך עבודתה בזכיחה, או אינה בזכיחה; אף כל עבודה שהיא מיוחדת לשם - אם עבד בה לאל אחר, בין שהיתה דרך עבודתה בכך בין שאינה בכך - חייב עליה. לכן נאמר: "לא תשתתהו לאל אחר", לחייב על ההשתתהו, אפילו אין דרך עבודתו בכך. והוא הדין למקטר, ומנסף; וזרק ומנסף - אחד הוא. ד. ספת לה צואה [הניח לה בפה], או שננסף לה עביט [כלי] של מימי רגלים - חייב. שחט לה חגב - פטור, אלא

אם כן היתה עבודתה בכך; וכן אם שחט לה בהמה מחסרת אבר - פטור, אלא אם כן היתה דרך עבודתה בכך. עבודה זרה שעובדין אותה במקל - שבר מקל בפניה - חייב, ונאסרת. זרק מקל לפניה - חייב, ואינה נאסרת; שאין זריקת המקל כעין זריקת הדם, שהרי המקל [נשאר] כמות שהוא, והדם מתפזר. המקבל עליו אחד מכל מיני עבודה זרה באלוה, חייב סקילה; אפילו הגביה לבנה ואמר לה: 'אלי את', וכל פיוצא בדבור זה - חייב; ואפילו חזר בו בתוך כדי דבור, ואמר: 'אין זה אלי' - אין חזרתו כלום, אלא נסקל.

ה. העובד עבודה זרה בדרך, ואפילו עשה דרך ביזיון - חייב. כיצד? הפוער עצמו לפעור כדי לבזותו, או זרק אבן למרקוליס כדי לבזותו - הואיל ועבודתו בכך - חייב, ומביא קרבן על שגגתו.

ו. העובד עבודה זרה מאהבה, כגון שחשק בצורה זו מפני מלאכתה שהיתה נאה ביותר, או שעבדה מיראתו לה, שמא תרע לו כמו שהן מדמים עובדיה שהיא מטיבה ומרעה - אם קבלה עליו באלוה, חייב סקילה; ואם עבדה בדרך עבודתה או באחת מארבע עבודות מאהבה {או מיראה}, פטור. המקנף [מחבק] עבודה זרה, והמנשק לה, והמכבד [במטאטא] והמרבץ [מזלף מים] לפניה, והמרחיק לה, והסוף [שמן ובשמים] והמלביש והמנעיל, וכל פיוצא בדברי כבוד האלו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולא תעבדם"; ודברים אלו, בכלל עבודה זרה. ואף על פי כן אינו לוקה על אחת מהן, לפי שאינן פרוש; ואם היתה דרך עבודתה באחד מכל הדברים האלו, ועשה לעבודה - חייב.

ז. ישוב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה - לא ישוח ויטלנו, מפני שגוראה כמשפתהו לה; נתפזרו לו מעות בפניה - לא ישוח ויטלם, מפני שגוראה כמשפתהו לה; אלא ישוב, ואחר כך יטל.

ח. פרוצופות [פרצופי פנים] המקלחות מים [מפיהם] בפני עבודה זרה - לא יניח פיו על פיהן וישתה, מפני שגוראה כמנשק לעבודה זרה.

ט. העושה עבודה זרה לעצמו - אף על פי שלא עשה אבריו [אלא אומן עשאה לבקשתו], ואף על פי שלא עבדה - לוקה, שנאמר: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה". וכן העושה עבודה זרה לבדו לאחרים - אפילו עשה אותה לגוי - לוקה, שנאמר: "ואלהי מסכה לא תעשו לכם". לפיכך, העושה עבודה זרה לבדו לעצמו, לוקה שתיים.

י. אסור לעשות צורות [אדם] לנואי, ואף על פי שאינה עבודה זרה, שנאמר: "לא תעשון אתי, אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם" - כלומר, צורות של כסף ושל זהב שהן לנואי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם לעבודה זרה [זרה]. ואין אסור לצור לנואי, אלא צורת האדם בלבד. לפיכך אין צרין, לא בעץ ולא בסיד ולא באבן, צורת האדם; והוא שתהיה הצורה בולטת, כגון הציור והכפוי (קישוטים) שבטרקלין וכיוצא בהן; ואם צר, לוקה. אבל אם היתה הצורה משקעת, או צורה של סמנין [צבע], כגון הצורות שעל גבי הלווחות והטבליות, או צורות שרוקמין באריג - הרי אלו מותרות.

יא. טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם - אם היתה הצורה בולטת - אסור להניחה [בביתו], ומתיר לחתם בה [כי יוצרת חקיקה]; ואם היתה הצורה שוקעת - מתיר להניחה, ואסור לחתם בה, מפני שהנחתם תעשה בו הצורה בולטת. וכן אסור לצור דמות חמה וילבנה בוכבים ומזלות ומלאכים, שנאמר: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשין המשמשים לפני במרום, ואפילו על הלוח [שאינו בולטות]. צורות הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהן - מתיר לצור אותם, ואפילו היתה הצורה בולטת.

יום שני ז' תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ד

א. מדיחי עיר מישאל [לעבודה זרה] - הרי אלו נסקלין, אף על פי שלא עבדו עבודה זרה, אלא הדיחו את יושבי עירם עד שעבדו אותה. ואנשי העיר המדיחין, נהרגין בסוף; והוא שעבדו עבודה זרה, או שקבלו עליהם באלוה. ואזהרה למדיח מניין? תלמוד לומר: "לא ישמע על פיה".

ב. אין העיר נעשית עיר הנדחת, עד שיהיו מדיחיה שנים או יתר על שנים, שנאמר: "יצאו אנשים בני בליעל"; ויהיו מדיחיה מאותו שבט ומאותה העיר, שנאמר: "מקרבך, וידיחו את יושבי עירם"; ועד שידיחו רבה ויהיו המדיחין ממאה ועד רבו של שבט. אבל אם הדיח רבו של שבט, דגין אותם ביחידים, שנאמר: "יושבי העיר" - לא כפר קטן, ולא כפר גדול; וכל פחות ממאה כפר קטן, ורבו של שבט כפר גדול. וכן אם הדיחו נשים או קטנים, או שהדיחה יחיד, או שהדיח מעטה, או שהדיחו מאלהיהן, או שהיו מדיחיה מחוצה לה - אין דגין בה דין עיר הנדחת, אלא הרי הן ביחידים שעבדו עבודה זרה: סוקלין כל מי שעבד, וממונן לירושיהן כשאר הרוגי בית דין.

ה. אין עושין עיר הנדחת, עד שידיחוה מדיחיה בלשון רבים ויאמרו להן: 'גלף ונעבד', או 'גלף ונזבח', או 'גלף ונקטר', או 'גלף וננסף', או 'גלף ונשתחוה', או 'גלף ונקבל באלוה'; והם שומעים, ועבדו אותה דרך עבודה זרה, או באחת מארבע עבודות [המנויות], או שקבלו אותה באלוה. עיר הנדחת שלא נתקיימו בה ובמדיחיה כל התנאים האלו, היאך עושים לה? מתירין ומעידין בכל אחד ואחד שעבד מהן עבודה זרה, וסוקלין אותן ביחידין; וממונן לירושיהן. ו. והיאך דין עיר הנדחת, בזמן שתהא ראויה לעשות עיר הנדחת? בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין, עד שיגיעו בראיה ברורה שהדיחה כל העיר או רבה, וחזרו לעבודה זרה. אחר כך שולחין להן שני תלמידי חכמים, להזהיר אותן ולהחזירן. אם חזרו ועשו תשובה, מוטב; ואם עמדו באולתן - בית דין מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא, והן צרין עליהן ועורכין עמהם מלחמה, עד שתבקע העיר. כשתבקע העיר, מיד מרבין להם בתי דינים ודנים אותן. כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עבודה זרה אחר שהתירו בו, מפרשין אותו: אם נמצאו כל העובדים מעוטה - סוקלין אותן, ושאר העיר נצול; ונמצאו רבה - מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם, והורגין כל אלו שעבדו בסוף. ומפני את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב, טף ונשים, אם הדיחה בלה; ואם נמצאו העובדים רבה, מפני את כל הנשים והטף של עובדים לפי חרב. ובין שהדיחה בלה בין שהדיחו רבה, סוקלין את מדיחיה. ומקבצין כל שללה אל תוף רחובה [ככר מרכזית]. אין לה רחוב, עושין לה רחוב; הנה רחובה חוצה לה, בונין חומה חוץ ממנו עד שיכנס לתוכה, שנאמר: "אל תוף רחבה". והורגין כל נפש חיה אשר בה. ושורפין את כל שללה עם המדינה באש; ושרפתה מצות עשה, שנאמר: "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה". ז. נכסי הצדיקים שבתוכה, והם שאר יושבי העיר שלא הדיחו עם רבה - נשרפין בכלל שללה; הואיל וישבו שם, ממונן אבר. וכל הנהנה ממנה בכל שהוא - לוקה אחת, שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

ח. ועיר הנדחת שהוזמו עליה, כל המחזיק בנכסיה זכה; ומתיר להנות בו, שהרי הוזמו. ולמה זכה בה? שכל אחד ואחד כפר הפקיר ממנו משעה שנגמר דינה. ואינה נכנית לעולם; וכל הבונה אותה - לוקה, שנאמר: "לא תבנה

מ'מסית'. היה זה שהדיח רב העיר נביא, מיתתו בסקילה. והנדיחים, הרי הן ביחידים, ואינם כְּאִנְשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת, עד שִׁיְהִי הַמְּדִיחִים שְ�נַיִם. ואָחֵד הָאוֹמֵר: 'אִמְרָה לִי עֲבֹדָה זָרָה: עֲבֹדָה', או שְׁאֵמַר: 'אִמְרָה לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: עֲבֹדוּ עֲבֹדָה זָרָה' - הרי זה נביא שהדיח; ואם הדיחו אֲחֵרֵי רַב הָעִיר, נִסְקָל. הַמְּסִית שֶׁהִסִּית, בֵּין בְּלִשׁוֹן רַבִּים בֵּין בְּלִשׁוֹן יָחִיד - הרי זה נִסְקָל. פִּיּוּצָד? הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'אֲעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה', 'אֵלֶּךְ וְאֲעֲבֹד', 'גִּלְף וְנַעֲבֹד בַּעֲבֹדָה פְּלוֹנִית', שֶׁדִּרְךְ אוֹתָהּ עֲבֹדָה זָרָה לְהַעֲבֹד בָּהּ; 'אֲזַבְּחָ', 'אֵלֶּךְ וְאֲזַבְּחָ', 'גִּלְף וְנִזְבַּח'; 'אֲקַטֵּר', 'אֵלֶּךְ וְאֲקַטֵּר', 'גִּלְף וְנִקְטֵר'; 'אֲנַסֵּף', 'אֵלֶּךְ וְאֲנַסֵּף', 'גִּלְף וְנִסְפָּה'; 'אֲשַׁתְּחִנָּה', 'אֵלֶּךְ וְאֲשַׁתְּחִנָּה', 'גִּלְף וְנִשְׁתַּחֲוֶה' - הרי זה מְסִית. הִסִּית לְשֵׁנַיִם, הָרִי הֵן עֲדִיו [הַנִּסְתִּים עֲצֻמָּם]; וְהֵן מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וּמַעֲדִינָן עָלָיו שְׂכָף אֶמֶר לָהֶן, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

ג. ואִין הַמְּסִית צָרִיף הַתְּרָאָה. אֶמֶר לְאָחֵד - הוּא [הַאֲחֵד הַנִּסְתָּ] אוֹמֵר: 'יֵשׁ לִי חֲבֵרִים רוֹצִים בְּכֶף', וּמַעֲרִים עָלָיו עד שִׁיְסִית בְּפָנָי שְׁנַיִם, כְּדִי לְהַרְגוֹ. אִם לֹא רָצָה הַמְּסִית לְהִסִּית לְשֵׁנַיִם, מַצֵּה לְהַכְמִין לוֹ [לְהַחֲבִיא עֲדִים]; כָּל חֲבִיב מִיתוֹת שֶׁבַתוֹרָה, אִין מְכַמְנִין עָלֵיהֶן - חוּץ מִזֶּה. פִּיּוּצָד מְכַמְנִין לוֹ? הַמוֹסֵת מְבִיא שְׁנַיִם, וּמַעֲמִיד בְּמָקוֹם אָפֵל כְּדִי שִׁיִּרְאוּ הַמְּסִית וְיִשְׁמְעוּ דְּבָרָיו, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָם. וְהוּא אוֹמֵר לְמְסִית: 'אֶמֶר מִה שְׁאֲמַרְתָּ לִי בִּיְחֹד'; וְהוּא אוֹמֵר לוֹ, וְהַמוֹסֵת מְשִׁיבֵהוּ: 'הֵיאָף נָנִיחַ אֶת אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשִׁמָּם, וְגִלְף וְנַעֲבֹד אֶת הָעֲצִים וְאֶת הָאֲבָנִים? אִם חֲזַר בּוֹ, אוֹ שִׁשְׁתַּק - פְּטוּר; וְאִם אֶמֶר לוֹ: 'כֶּף הִיא חוֹבָתְנוּ, וְכֶף יָפָה לָנוּ' - הַעוֹמְדִים שָׁם בְּרַחוּק מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ. ד. מַצֵּה בְּיַד הַמוֹסֵת לְהַרְגוֹ, שְׁנֵאָמַר: "יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְגו'". וְאִסּוּר לְמוֹסֵת לְאַהֲבֵה אֶת הַמְּסִית, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תֹאכְלָה לוֹ". וּלְפִי שְׁנֵאָמַר בְּשׁוֹנָה: "עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ", יָכוֹל אֶתָּה עֹזֵב [עוֹזֵר] לָזֶה? תִּלְמֹד לֹמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו". וּלְפִי שְׁנֵאָמַר: "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ", יָכוֹל אִין אֶתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ שֶׁל זֶה? תִּלְמֹד לֹמַר: "לֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ עָלָיו". וְאִסּוּר לְמוֹסֵת לְלַמֵּד עָלָיו זְכוֹת, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תַחֲמַל"; וְאִם יָדַע לוֹ חוֹכָה - אִינוֹ רִשְׁאֵי לְשַׁתֵּק מִמֶּנָּה, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו". וְאִזְהָרָה לְהַדְיוּט הַמְּסִית מִנֵּין? שְׁנֵאָמַר: "יָכֹל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ, וְלֹא יוֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת".

ה. הַמְּסִית אֲחֵרִים לְעַבְדוֹ, וְאֶמֶר לָהֶם: 'עֲבֹדוּנִי' - אִם עֲבָדוּ אוֹתוֹ, נִסְקָל; וְאִם לֹא עֲבָדוּהוּ - אִף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּ מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ לוֹ 'הֵן', אִינוֹ נִסְקָל. אֲבָל אִם הִסִּית לַעֲבֹדָת אִישׁ אֲחֵר, אוֹ לְשֶׁאֵר מִיְּנֵי עֲבֹדָה זָרָה - אִם קָבַל מִמֶּנּוּ, וְאֶמֶר: 'הֵן, גִּלְף וְנַעֲבֹד' - אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא עָבַד, שְׁנֵיָהֶם נִסְקָלִין, הַמְּסִית וְהַמוֹסֵת, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תֹאכְלָה לוֹ, וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו" - הָא שִׁמְעָה וְאָכְלָה [- רַצְחָ], חֲבִיב.

ו. נְבִיא הַמַּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבֹדָה זָרָה, פִּיּוּצָד? זֶה הָאוֹמֵר: 'אִמְרָה לִי עֲבֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'כּוֹכֵב פְּלוֹנִי, שֶׁמַּצֵּנָה לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף', אוֹ 'שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף'. אֲפִלּוּ כּוֹן אֶת הַהִלָּכָה לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא וּלְטַהֵר אֶת הַטָּהוֹר - אִם הִתְרוּ

עוֹד". וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ גְּנוּת וּפְרִדָּסִים - שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִבְנֶה עוֹד", לֹא תִבְנֶה מְדִינָה [עִיר] כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה.

ט. שִׁירָה הַעוֹכֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִם עָבְרָה בְּעִיר הַנִּדְחָת וְהִדְחָה עִמָּה - אִם שָׁהָת שָׁם שְׁלִשִּׁים יוֹם - נִהְרָגִין בְּסִיף, וּמְמוֹנָם אָבָד; וְאִם לֹא - הֵן בְּסָקִילָה, וּמְמוֹנָם לְיוֹרְשִׁיָּהֶן. י. נְכָסֵי אֲנָשֵׁי מְדִינָה [עִיר] אַחֲרַת שֶׁהָיוּ מְפָקְדִין בְּחוֹכָה - אִף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּ עָלֵיהֶן אַחֲרִית - אִין נִשְׂרָפִין, אֲלֹא יַחֲזִירוּ לְבַעֲלֵיהֶן, שְׁנֵאָמַר: "שִׁלְלָהּ", וְלֹא שִׁלַּל חֲבֵרָתָהּ. נְכָסֵי הָרָשָׁעִים שֶׁהִדְחוּ שֶׁהָיוּ מְפָקְדִין בְּמְדִינָה אַחֲרָת - אִם נִקְבְּצוּ עִמָּה [בַּעֲת שְׂרִיפַת כָּל שְׂלָלָהּ], נִשְׂרָפִין בְּכָלָהּ; וְאִם לֹא, אִין מְאָבְדִין אוֹתָהּ, אֲלֹא יִתְּנוּ לְיוֹרְשִׁיָּהֶן.

יא. בְּהִמָּה, חֲצִיָּה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת וְחֲצִיָּה שֶׁל עִיר אַחֲרָת, שֶׁהִיָּתָה בְּחוֹכָה - הָרִי זֶה אִסּוּרָה. וְעִסָּה שֶׁהִיא בֶּן - מִתְּרַת, לְפִי שֶׁאֲפָשָׁר לְחַלֵּק הָעִסָּה.

יב. בְּהִמָּה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת שֶׁנִּשְׁחַטָה - אִסּוּרָה בְּהִנָּאָה, כְּשׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁנִּשְׁחַט. שְׂעֵר הָרֹאשׁ, בֵּין שֶׁל אֲנָשִׁים בֵּין שֶׁל נָשִׁים שָׂבָה - מִתֵּר בְּהִנָּאָה; אֲבָל שֶׁל פֶּאֶה נְכָרִית - הָרִי הוּא מְכַלל שִׁלְלָהּ, וְאִסּוּר.

יג. פְּרוֹת הַמִּתְחַבְּרִים שֶׁבַתוֹכָה - מִתְּרִין, שְׁנֵאָמַר: "תִּקְבֹּץ... וְשִׂרְפָתָהּ", מִי שֶׁאִינוֹ מְחַסֵּר אֲלֹא קְבוּץ וְשִׂרְפָה; יִצְאוּ פְּרוֹת הַמִּתְחַבְּרִין, שֶׁהֵן מְחַסְרִין תְּלִישָׁה וְקְבוּץ וְשִׂרְפָה. וְהוּא הַדִּין, לְשַׂעֵר הָרֹאשׁ. וְאִין צָרִיף לֹמַר הָאִילָנוֹת עֲצֻמָּן שֶׁהֵן מִתְּרוֹת, וְהָרִי הֵן שֶׁל יוֹרְשִׁיָּהֶן. הַהִקְדָּשׁוֹת שֶׁבַתוֹכָה - קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ יְמֹתוֹ, שְׁנֵאָמַר: "זִבְחַת רָשָׁעִים, תוֹעֵבָה"; קִדְּשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, יָפְדוּ וְאִחֵר כֶּף שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ - שְׁנֵאָמַר: "שִׁלְלָהּ", וְלֹא שִׁלַּל שְׂמִים.

יד. הַכּוֹר וְהַמַּעֲשֵׁר [מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה] שֶׁבַתוֹכָה - תְּמִימִין, הָרִי הֵם קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ יְמֹתוֹ; וּבַעֲלֵי מוֹמִין, הָרִי הֵן בְּכָלִל "בְּהִמָּתָה", וְנִהְרָגִין. הַתְּרוֹמוֹת שֶׁבַתוֹכָה - אִם הִגִּיעוּ לִיד כַּהֵן - יִקְרְבוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְכָסִיו; וְאִם עֲדִין הֵן בְּיַד יִשְׂרָאֵל - יִתְּנוּ לָכֶהן שֶׁל מְדִינָה אַחֲרָת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְכָסֵי שְׂמִים, וְקִדְּשָׁתָן קִדְּשַׁת הַגּוֹף.

טו. מַעֲשֵׁר שְׁנִי, וְכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנִי, וְכַתְּבֵי הַקֶּדֶשׁ שֶׁבַתוֹכָה - הָרִי אֵלּוּ יִגְנוּ.

טז. כָּל הָעוֹשֶׂה דִּין בְּעִיר הַנִּדְחָת - הָרִי זֶה כְּמִקְרִיב עוֹלָה פְּלִילִי, שְׁנֵאָמַר: "פְּלִילִי לָהּ אֲלֵהֶיךָ"; וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׁמִסְלָק חֲרוֹן אַף מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאָמַר: "לִמְעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אָפוֹ", וּמְבִיא עָלֵיהֶם בְּרָכָה וְרַחֲמִים, שְׁנֵאָמַר: "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים, וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ".

יום שלישי ח' תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ה

א. הַמְּסִית אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - הָרִי זֶה נִסְקָל, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד הַמוֹסֵת וְלֹא הַמְּסִית עֲבֹדָה זָרָה; אֲלֹא מִפְּנֵי שֶׁהִתְרוּהוּ לְעַבֵּד. בֵּין שֶׁהָיָה הַמְּסִית הַדְיוּט, בֵּין שֶׁהָיָה נְבִיא, בֵּין שֶׁהָיָה הַמוֹסֵת יָחִיד אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, אוֹ יָחִידִים - מִיתָתוֹ בְּסָקִילָה.

ב. הַמְּסִית אֶת רַב אֲנָשֵׁי הָעִיר - הָרִי זֶה מַדִּיחַ, וְאִינוֹ נִקְרָא

ב. כיצד מעשה הידעוני? מניח עצם עוף ששמו 'ידוע' בפיו, ומקטיר קטרת ועושה מעשיות אחרות, עד שיפול פנכפה [החולה במחלת הנפילה] וידבר בפיו דברים שעתידים להיות. וכל אלו, מיני עבודה זרה הן. ואז הרהר שלחן מנין? שגאמר: "אל תפנו אל האבת ואל הידעונים". ג. הנותן מזרעו למלך [שם אליל] כרצונו בידון, חיב פרת; בשוגג, מכיא חטאת קבועה. ואם עשה בעדים והתראה - נסקל, שגאמר: "אשר יתן מזרעו למלך, מות יומת; עם הארץ ירגמהו באבן". ואז הרהר שלחן מנין? שגאמר: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך", ושלחן הוא אומר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש". כיצד היו עושין? מדליק אש גדולה, ולוקח מקצת [חלק מ-] זרעו [ילדיו] ומוסרו לכומרין עובדי האש, ואותן הכומרין נותנין הבן לאביו אחר שגמסר בידן להעבירו באש ברשותו, ואביו הבן הוא שמעבירו בנו על האש ברשות הכומרין, ומעבירו ברגלו [האב מהלך ברגלו וזרעו בידיו] מצד לצד אחר בתוך השלהבת; לא שהוא שורפו למלך בדרך ששורפין בגיהן ובנותיהן לעבודה זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה עבודת זה ששמו 'מלך'. לפיכך, העושה עבודה זו לעבודה זרה אחרת חוץ ממלך, פטור. ד. אינו חיב פרת או סקילה, עד שימסר למלך ויעבירו ברגלו באש דרך העברה [עובר ברגליו ונושא זרעו בידיו]; מסר ולא העביר, העביר ולא מסר, או שמסר והעביר שלא דרך העברה - פטור. ואינו חיב, עד שימסר מקצת זרעו ויניח מקצתו, שגאמר: "כי מזרעו נתן למלך" - מקצת זרעו, לא כלו.

ה. אחד זרע פשר, ואחד זרע פסול, אחד בני ובנותיו, ואחד בגיהם ובני בגיהם - על כל יוצאי ירכו הוא חיב, מפני שהן זרעו. אבל אם העביר אחיו או אחיותו או אבותיו, או שהעביר עצמו - פטור. העביר אחד מזרעו, והוא יושן או שהיה סומא - פטור.

ו. מצבה שאסרה תורה - היא בגזן שיהיו הכל מתקבצין אצלה, ואפלו לעבד את ה', שכן היה דרך עובדי עבודה זרה, שגאמר: "ולא תקים לך מצבה, אשר שגא ה' אליה". וכל המקום מצבה, לוקה. וכן אבן משפית [אבן יפה ושכיית חמדה] האמורה בתורה - אף על פי שהוא משתנה עליה לשם, לוקה, שגאמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה". מפני שפך היה דרך עבודה זרה, להניח אבן לפניה להשתחות עליה, לפיכך אין עושין כן לה'. ואינו לוקה, עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן, ונמצא בלו מטל עליה - שזו היא השתחוויה האמורה בתורה.

ז. במה דברים אמורים? בשאר הארצות; אבל במקדש, מתיר להשתחות לה' על האבנים, שגאמר: "לא תתנו בארצכם להשתחות עליה" - "בארצכם" אין אתם משתחווים על האבנים, אבל אתם משתחווים על האבנים המקפצות [מסותות] שבמקדש. ומפני זה נהגו כל ישראל להציע מחצלות בבתי כנסיות הרצופות באבנים, או מיני קש ותבן, להבדיל בין פניהם ובין האבנים. ואם לא מצא

בו בפני שנים, הרי זה נחנק, שגאמר: "ואשר ידבר בשם אלהים אחרים - ומת הנביא ההוא". ואז הרהר שלחן, מפלל שגאמר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו".

ז. ואסור לערף דין ותשובה עם מתנבא בשם עבודה זרה, ואין שואלין ממנו אות ומופת; ואם עשה מעצמו - אין משגיחין עליו, ואין מהרהרין בו. וכל המתנבא באותות שלו שגא אמת הן - עבר בלא תעשה, שגאמר: "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא". וכן נביא השקר [המתנבא מה שלא שמע] - מיתתו בחנק, אף על פי שנתנבא בשם ה' ולא הוסיף ולא גרע [במצוות ה'], שגאמר: "אף הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את אשר לא צויתיו לדבר, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים - ומת הנביא ההוא". ח. אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מי ששמע דברי נביא חבירו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא נתנבא בו - הרי זה נביא שקר, ומיתתו בחנק.

ט. כל המונע עצמו מהריגת נביא שקר מפני מעלתו, שהרי הוא הולך בדרך הנבואה - הרי זה עובר בלא תעשה, שגאמר: "בזדון דברו הנביא, לא תגור ממנו". וכן המונע עצמו מללמד עליו חוכה, או הפחד וירא מדבריו - הרי הוא בכלל "לא תגור ממנו". ואין דנין נביא שקר, אלא בבית דין של שבעים ואחד.

י. הנזיר בשם עבודה זרה, והנשבע בה - לוקה, שגאמר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו"; אחד הנשבע בה לעצמו, ואחד הנשבע בה לגוי. ואסור להשביע לגוי בקיאתו [אלוה שלו]. ואפלו להזכיר שם עבודה זרה שלא דרך שבועה - אסור, שגאמר: "לא תזכירו".

יא. לא יאמר אדם לחבירו: 'שמור [המתן] לי בצד עבודה זרה פלונית', וכיוצא בה. וכל עבודה זרה הכתובה בכתבי הקדש - מתיר להזכיר שמה, כגון: פעור, ובל, ונבו, וגד, וכיוצא בהן. ואסור לגרם לאחרים שיזכרו ושיקנימו [ישבעו] בשם עבודה זרה; ואינו לוקה אלא הנזיר בשמה. והמקיים בשמה, והוא הנשבע בשמה.

יום רביעי ט' תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ו

א. העושה אויב [שואל אל המתים] או ידעוני [מנבא עתידות בכישוף] כרצונו בידון, חיב פרת; ואם היו שם עדים והתראה, נסקל. היה שוגג, מכיא חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן]. כיצד מעשה האויב? זה שהוא עומד ומקטיר קטרת ידועה, ואוחז שרכיט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט [בלחש] בדברים ידועים אצלים, עד שישמע השואל [הבא לשאול באוב] כאלו אחד מדבר עמו [עם בעל האוב] ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מתחת הארץ בקול נמוך עד מאד, וכאלו אינו נכר לאזן אלא במחשבה מרגיש בו. וכן הלוקח גלגלת של מת ומקטיר לה ומנחש בה [בלחשים ומעשים משונים], עד שישמע כאלו קול יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד, ומשיבו. כל אלו, מעשה אויב הן; והעושה אחד מהן, נסקל.

ה. העושה עבודה זרה לאחרים - אף על פי שהוא לוקה, שכרו מתר, ואפלו עשאה לגוי, שהיא אסורה מיד; מפני שאינה נאסרת עד שתגמר, ומכוש האחרון [מכה אחרונה] שגומרה - אין בו שיה פרוטה. הלוקח גרוטאות [שברי מתכות] מן הגוים, ומצא בהן עבודה זרה - אם נתן מעות ולא משך, נחזירם לגוי; וכן אם משך ולא נתן מעות, אף על פי שמשיכה בגוי קונה, כמקח טעות הוא; משך ונתן מעות, יוליכם לים המלח [לאבדס]. וכן גוי וגר שירשו את אביהן גוי - יכול הגר לומר לגוי: 'טל אתה עבודה זרה, ואני מעות', 'אתה יין נסך, ואני פרות'; ואם משכאו לרשות הגר, אסור. ו. צורות שעשו אותן גוים לנואי, מתרין בהנאה; וצורות שעושין אותן לעבודה זרה, אסורין. כיצד? כל הצורות הנמצאות בכפרים - אסורים בהנאה, מפני שהזקתן שהן עשויות לעבודה זרה. והנמצאות במדינה [בעיר] - אם היו עומדין על פתח המדינה, והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור או בדור או סיף או עטרה וטבעת - חזקתו שהוא לעבודה זרה, ואסור בהנאה; ואם לאו - הרי זה בחזקת לנואי, ומתיר.

ז. צלמים הנמצאים משלכים בשווקים או בתוך הגרוטאות, הרי אלו מתרין; ואין צריך לומר שכרי צלמים. אבל המוצא יד עבודה זרה או רגלה או אבר מאברה משלף, הרי זה אסור בהנאה - הואיל וידע בודאי שזה האבר מן הצורה הנעבדת, הרי היא באסורה, עד שינדה לו שבטלה הגוים.

ח. המוצא פלים ועליהן צורת חמה וילכנה ודרקון [מין נחש] - אם היו פלי כסף וזהב או בגדי שני [בגדי משי צבועים שני], או שהיו חקוקים על הנזמים ועל הטבעות - הרי אלו אסורין; ועל שאר הפלים - מתרין, מפני שהזקתן לנואי. וכן שאר הצורות הנמצאות על הפלים, חזקתן לנואי ומתרין.

ט. עבודה זרה, ומשמשיה, וכל התקרבת שלה - אוסרים בכל שכן. כיצד? עבודה זרה שנתערכה בצורות של נואי, אפלו אחת בכמה אלפים - יוליך הכל לים המלח; וכן אם נתערכ כוס של עבודה זרה בכמה פוסות, או חתיכה מן הפשר שנקנס לביתה [בית ע"ז] בכמה חתיכות - יוליך הכל לים המלח; וכן עור לביב [שיש בו חור נגד הלב, סימן היכר שהוקרב לע"ז] שנתערכ בכמה עורות, הכל אסור בהנאה. עבר ומכר עבודה זרה, או אחד משמשיה, או תקרבת שלה - הרי הדמים אסורין בהנאה; ואסורין בכל שכן כעבודה זרה, שנאמר: "והיית חרם כמהו" - כל שאתה מכיר מעבודה זרה ומכל משמשיה ותקרבתה, הרי הוא כמותה.

י. עבודה זרה או אשה שגשרפה, אפרה אסור בהנאה. ונחלת של עבודה זרה, אסורה; ונחלת מתת, מפני שאין בה ממש. ספק עבודה זרה, אסור; וספק ספקה, מתיר. כיצד? כוס של עבודה זרה שנפל באוצר [מחטן] מלא פוסות - בלן אסורים, מפני שעבודה זרה וכל משמשיה אוסרים בכל שכן; פרש כוס אחד מן התערכת, ונפל לכוסות שנים - הרי אלו מתרין. טבעת של עבודה זרה

דבר מבדיל בינו ובין האבן - הולך למקום אחר ומשתתנה, או שוחה על צדו ומטה, כדי שלא ידביק פניו באבן.

ח. המשתתנה לה' על האבנים המפצלות בלא פשוט ידים ורגלים - אינו לוקה, אלא מפני אותו מכת מרדות [מלקות מדובנן]. אבל לעבודה זרה - אחד המשתתנה בפשוט ידים ורגלים, או השתתנה בלא פשוט ידים ורגלים - משעה שיכבש פניו בקרקע לה, נסקל.

ט. הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה, בין אילן סרק בין אילן מאכל - אף על פי שעשאו לגוי למקדש, ויפי לו - הרי זה לוקה, שנאמר: "לא תטע לך אשה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך"; מפני שזה היה דרך עבודה זרה - נוטעין אילנות בצד מזבח שלה, כדי שיתקבצו שם העם. ו. ואסור לעשות אכסדריות [מרפסות הפתוחות מרוח רביעית] של עץ במקדש בדרך שעושין בחצרות; אף על פי שהוא בנין, ואינו עץ נטוע - הרחקה יתרה, שנאמר: "כל עץ"; אלא כל האכסדריות והסככות היוצאות מן הכתלים שהיו במקדש - של אבן היו, לא של עץ.

יום חמישי י' תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ז

א. מצות עשה היא לאבד עבודה זרה, ומשמשיה, וכל הנעשה בשבילה - שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקמות", ונאמר: "כי אם כה תעשו להם - מזבחתיהם תתצו". ובארץ ישראל, מצוה לרדף אחריה עד שנאבד אותה מפל ארצנו [אף ממקומות שלא כבשנום]; אבל בחוזה לארץ, אין אנו מצוין לרדף אחריה, אלא כל מקום שנכבש אותו, נאבד כל עבודה זרה שבו, שנאמר: "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" - בארץ ישראל אתה מצוה לרדף אחריה, ואין אתה מצוה לרדף אחריה בחוזה לארץ.

ב. עבודה זרה עצמה, ומשמשיה, ותקרבת שלה [כגון בשר שמקריבים לה], וכל הנעשה בשבילה - אסור בהנאה, שנאמר: "ולא תביא תועבה אל ביתך". וכל הננהג באחד מכל אלו, לוקה שתיים - אחת משום "ולא תביא תועבה אל ביתך", ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

ג. בהמה שהקריבה לעבודה זרה, בלה אסורה; אפלו פרשה, ועצמותיה, וקרינה, וטלפיה, ועורה - הכל אסור בהנאה. לפיכך, אם היה בעור סימן שידע בו שזה העור תקרבת עבודה זרה הוא, כגון שהיו עושין שקורעין קרע עגל כנגד הלב ומוציאין הלב - הרי כל אותן העורות שהן קרע, אסורין בהנאה; וכן כל פיוצא בה.

ד. מה בין עבודה זרה של גוי, לעבודה זרה של ישראל? עבודה זרה של גוי, אסורה בהנאה מיד, שנאמר: "פסילי אלהיהם תשרפון באש", משפסלו נעשה לו אלוה; ושל ישראל, אינה אסורה בהנאה עד שתעבד, שנאמר: "ושם בסתר", עד שיעשה לה דברים שבסתר, שהן עבודתה. ומשמשי עבודה זרה, בין של גוי בין של ישראל - אינן אסורין עד שישתמשו בהן לעבודה זרה.

בחוצ, אסור בהנאה. וכן אכני מרקוליס - כל אכן הנראית שהיא עמו [נ- סמוכה לו], אסורה בהנאה.

יז. עבודה זרה שהיה לה מרחץ או גנה - נהנין בהם שלא בטובה [אין מחזיקין להם טובה], ואין נהנין בהם בטובה. היה לה ולאחרים - נהנין בהן ואפלו בטובת הפומריין, ובלבד שלא יתן שָׂכָר.

יח. מרחץ שיש בה עבודה זרה - מתר לרחץ בה, מפני שהיא נעשית שם לנואי לא לעבודה, שנאמר: "אלהיהם" - בזמן שנהגין בה מנהג אלהות, ולא בזמן שמבזין אותה, כגון זו שהיא עומדת על הכיב [חריץ ליציאת שופכין], והכל משתינין בפניה. ואם היתה דרך עבודתה בכף, אסור לכנס בו.

יט. סכין של עבודה זרה ששחט בה - הרי זה מתר, מפני שהוא מקלקל; ואם היתה בהמה מסכנת [נוטה למות] - הרי זו אסורה, מפני שהיא מתקן, והרי זה התקון מהנאת משמשי עבודה זרה. וכן אסור לחתוך בה בשר, מפני שהיא מתקן; ואם חתך דרך הפסד והשחתה, מתר.

יום שישי י"א תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ח

א. כל שאין בו תפוסת [מגע] יד אדם [כגון הרים וגבעות], ולא עשהו [כגון בעלי חיים] - אם נעבד, הרי זה מתר בהנאה. לפיכך, הגוים העובדים את ההרים, ואת הגבעות, ואת האילנות הנטועין מתחתלתן לפרות, ואת המעיינות הנובעים לרבים, ואת הבהמה - הרי אלו מתרין בהנאה; ומתר לאכל אותן הפרות שנעבדו במקום גדילתן, ואותה הבהמה. ואין צריך לומר, בהמה שהקצת לעבודה זרה, שהיא מתרת באכילה; בין שהקצוה לעבדה, בין שהקצוה להקריבה - הרי זו מתרת. במה דברים אמורים, שאין הבהמה נאסרת? בשלא עשה בה מעשה לשם עבודה זרה; אבל אם עשה בה מעשה כל שהוא, אסרה. כיצד? כגון ששחט בה סימן [קנה או וושט] לעבודה זרה. עשה אותה חליפין לעבודה זרה [קיבל בהמה תמורת ע"ז] - אסרה, וכן חליפי חליפין; מפני שנעשית כדמי עבודה זרה. במה דברים אמורים? בבהמת עצמו; אבל אם שחט בהמת חברו לעבודה זרה או החליפה - לא נאסרה, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. המשפתחה לקרקע עולם, לא אסרה; חפר בה בורות שיחין [חריצים ארוכים בקרקע] ומערות [חצובות בסלע] לשם עבודה זרה, אסרה.

ב. מים שעקקן הגל [והוציאם מחוץ לים] והשתחוה להן, לא אסרן; נטלן בידו והשתחוה להן, אסרן. אכני הר שנדלדלו [נעקרו ממקומם], ועבדן במקומן - מתרות, שהרי אין בהן תפוסת יד אדם.

ג. ישראל שזקף [העמיד] לבנה להשתחית לה, ולא השתחוה, וכא גוי והשתחוה לה - אסרה בהנאה, שזקפתה מעשה; וכן אם זקף ביצה, וכא גוי והשתחוה לה - אסרה. חתך דלעת וכיוצא בה, והשתחוה לה - אסרה; השתחוה

שנתערכה במאה טבעות, ונפלו שמים מהן לים הגדול - התרו הכל; שאני אומר, אותה הטבעת היתה בכלל השמים שנפלו. נתערכה במאה ונחלקו, ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר, ונפלו הארבעים בלן לטבעות אחרות - בלן מתרות; שאני אומר, אותה הטבעת האסורה - ברב היא; נפלו הששים לטבעות אחרות, בלן אסורות.

יא. האשרה [אילן הנטוע לעבודה זרה] - בין שהיתה נעבדת, בין שהיתה עבודה זרה מנחת תחתיה - אסור לישיב בצל קומתה, ומתר לישיב בצל השריגים [ענפים] והעלים שלה. ואם יש לו דרך אחרת, אסור לו לעבר תחתיה; ואם אין שם דרך אחרת, עובר תחתיה כשהוא רץ. יב. אפרוחים שקננו בה, ואין צריכין לאמן [שגדולים הם] - מתרין; והביצים והאפרוחים שצריכין לאמן - אסורין, שהרי האשרה כמו בסיס להן. והשן עצמו שבראשה - מתר, מפני שהעוף מביא עציו ממקום אחר. יג. נטל ממנה עצים, אסורים בהנאה. הסיק בהן את התנור - יצן [יקורר], ואחר כך יסיק בעצים של הטר ויאפה בו. אפה בו את הפת, ולא צננו - הפת אסורה בהנאה. נתערכה באחרות - יוליד דמי אותה הפת לים המלח כדי שלא יהנה בה, ושאר הכפרות מתרות.

יד. נטל ממנה כדכד [מחט האורגים עשויה מעץ] וארג בו את הבגד, אסור בהנאה; נתערכ בגדים אחרים, יוליד דמי אותו הבגד לים המלח, ושאר הבגדים מתרין. ומתר לטע תחתיה ירקות - בין בימות החמה שהן צריכין לצל, בין בימות הגשמים; מפני שצל האשרה שהוא אסור עם הקרקע שאינה נאסרת, גורמין לירקות אלו לצמח, וכל שדבר אסור ודבר מתר גורמין לו, הרי זה מתר בכל מקום. לפיכך, שדה שזבלה בזבל עבודה זרה, מתר לזרע אותה; ופרה שפסטה בכרשני [מין קטניות] עבודה זרה, תאכל. וכן כל כיוצא בזה.

טו. בשר או זין או פרות שהכניסו להקריבן לעבודה זרה - לא נאסרו בהנאה אף על פי שהכניסו אותן לבית עבודה זרה, עד שיקריבוהו לפניה; הקריבוהו לפני עבודה זרה, נעשו תקרבת, ואף על פי שחזרו והוציאום, הרי אלו אסורין לעולם. וכל הנמצא בבית עבודה זרה, אפלו מים ומלח - אסור בהנאה מן התורה; והאוכל ממנו כל שהוא, לוקה.

טז. המוצא כסות וכלים ומעות בראש עבודה זרה - אם מצאן דרך בזיון, הרי אלו מתרין; ואם מצאן דרך כבוד, הרי אלו אסורין. כיצד? מצא כיס מעות תלוי בצווארה, כסות מקפלת ומנחת על ראשה, כלי כפוי על ראשה - הרי זה מתר, מפני שהוא דרך בזיון; וכן כל כיוצא בזה. מצא בראשה דבר שפיוצא בו קרב לגבי המזבח [בבית המקדש], הרי זה אסור. במה דברים אמורים? בזמן שמצאן חוץ למקום עבודתו; אבל אם מצאם בפנים - בין דרך כבוד בין דרך בזיון, בין דבר הראוי למזבח בין דבר שאינו ראוי למזבח - כל הנמצא בפנים אסור, אפלו מים ומלח. ופעור ומרקוליס - כל הנמצא עמהן בין בפנים בין

ט. עבודה זרה של ישראל, אינה בטלה לעולם; אפלו היה לגוי בה שתפוח, אין בטולו מועיל כלום, אלא אסורה בהנאה לעולם, וטעונה גניזה. וכן עבודה זרה של גוי שבאת ליד ישראל, ואחר כך בטלה הגוי - אין בטולו מועיל כלום, אלא אסורה בהנאה לעולם. ואין ישראל מבטל עבודה זרה, ואפלו ברשות הגוי (שנתן לו רשות לבטל אלילו). גוי קטן או שוטה, אינו מבטל עבודה זרה. וגוי שבטל עבודה זרה - בין שלו, בין של גוים אחרים, בעל כרחו, אף על פי שאנסו ישראל על כך - הרי זו בטלה; ובלבד שיהא הגוי המבטל עובד עבודה זרה; אבל מי שאינו עובד, אין בטולו בטול. המבטל עבודה זרה, בטל משמשיה; בטל משמשיה, משמשיה מתרין, והיא אסורה בהנאה כמו שהיתה, עד שיבטלה. ותקרכת עבודה זרה, אינה בטלה לעולם.

י. כיצד מבטלה? קטע ראש אונה, ראש חטמה, ראש אצבעה, פחסה (מיעכה) בפניה אף על פי שלא חפרה, או שמכרה לצורף ישראל - הרי זו בטלה. אבל אם משכנה, או מכרה לגוי או לישראל שאינו צורף, או שנפלה עליה מפלת ולא פנה (את גל האבנים), גנבה לסטים ולא תבצעה (חיפשה), רקק בפניה, השתין בפניה, גררה (גר אותה), זרק בה את הצואה - הרי זו אינה בטלה.

יא. עבודה זרה שהניחה עובדיה בשעת שלום - מתרת בהנאה, שהרי בטלונה; בשעת מלחמה - אסורה, מפני שלא הניחה אלא מפני המלחמה. עבודה זרה שנשברה מאליה - שכריה אסורים בהנאה, עד שיבטלנה; לפיכך, המוצא שכרי עבודה זרה - הרי אלו אסורין בהנאה, שמא לא בטלנה הגוים. ואם היתה של פרקים (עשויה מכמה חלקים), והדיוט יכול להחזירה - צריך לבטל כל פרק ופרק מפרקיה; ואם אינו יכול להחזירה - כיון שבטל אבר אחד ממנה, בטלו כל השברים.

יב. מזבח עבודה זרה שנפגם - צדין הוא אסור בהנאה, עד שניתן רבו ביד הגוים; ובימוס (אבן ביס ל"ע"ז) שנפגם, מתר. אי זה הוא בימוס ואי זה הוא מזבח? בימוס, אכן אחת; מזבח, אכנים הרבה. וכיצד מבטלין אכני (עבודה זרה ששמה) מרקוליס? כיון שבנה בהן בנן, או חפה (ריצף) בהן את הדרכים, וכיוצא באלו - הרי הן מתרין בהנאה. כיצד מבטלין את האשנה? קרסם (קטף) ממנה עלה, זרד (קצץ) ממנה יונק (ענף רר), נטל ממנה מקל או שרביט, או ששפיה (שייפה) שלא לצרפה - הרי זו בטלה. שפיה לצרפה - היא אסורה, ושפיה (הנסרים) שמתקלפים בעת השירין. מתרין. ואם היתה של ישראל - בין לצרפה בין לצרכו, בין היא ובין שפיה אסורין לעולם; שעבודה זרה של ישראל, אין לה בטול לעולם.

יום שבת קודש י"ב תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק ט

א. שלשה ימים לפני אידיהם (חגם) של גוים, אסור לקח מהם ולמכר להם דבר המתקנים (המשתמר לזמן), וללוות

לחצי הדלעת, וחצי האחר מערה (מחובר) בו - הרי זה אסור מספק, שמא זה החצי כמו (בית) יד לחצי הנעבד. אילן שנטעו מתחלה שיהא נעבד - אסור בהנאה; וזו היא "אשרה" האמורה בתורה. היה אילן נטוע, וגדעו ופסלו (קיצצו) לשם עבודה זרה, אפלו הכריף (כפף ענף בקרקע וכיסהו בעפר) והרפיב (ענף מעץ אחר) בגופו של אילן, והוציא שריגים (ענפים) - כורת את השריגים, והם אסורים בהנאה; ושאר האילן, מתר. וכן המשתתה לאילן - אף על פי שלא נאסר גופו - כל השריגים והעלים והלולבין והפרות שיוציא כל זמן שהוא נעבד, הרי אלו אסורין בהנאה. אילן שהיו הגוים משמרין את פרותיו, ואומרים שהם מוכנים לעשות מהן שכר לבית עבודה זרה פלוגית, ועושין מהן שכר, ושותין אותו ביום אידם - הרי זה האילן אסור בהנאה; מפני שסתמו שהוא אשרה, ולפיכך עושין בפרותיו כך, שזו היא חקה של אשרה.

ד. אילן שמעמידין תחתיו עבודה זרה - כל זמן שהיא תחתיו, אסור בהנאה; נטלה מתחתיו עבודה זרה - הרי זה מתר, מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד. בית שבנה אותו הגוי מתחלה שיהא הפית עצמו נעבד, וכן המשתתה לבית בנוי - הרי זה אסור בהנאה. היה בנוי, וסידו וכירו (קישטו) לשם עבודה זרה עד שנתחדש - נוטל מה שחדש, והחדש אסור בהנאה, מפני שעשהו לעבדו; ושאר הפית, מתר. הכניס עבודה זרה לתוך הפית - כל זמן שהיא שם, הפית אסור בהנאה; הוציאה, התר הפית. וכן אכן שחצבה מתחלה לעבדה, אסורה בהנאה. היתה חצובה, וצירה וכירה שבעבד - אפלו ציר וכיר בגוף האבן, ואין צריך לומר אם סיד עליה - נוטל מה שחדש, והוא אסור בהנאה, הואיל ונעשה שיעבד; ושאר האבן, מתר.

ה. אכן שהעמיד עליה עבודה זרה, הרי זה אסור כל זמן שהיא עליה; סלק עבודה זרה, האבן מתרת. מי שהיה ביתו סמוך לבית עבודה זרה (וקיר אחד להם), ונפל - אסור לבנותו. כיצד הוא עושה? כונס לתוף שלו (מרחיק ד' אמות), ובונה; ואותו הרוח - ממלאהו קוצים או צואה, כדי שלא ירחיב בבית עבודה זרה. היה הפתל שלו ושל עבודה זרה, ידון מחצה למחצה: מחצה שלו, מתר בהנאה; ושל עבודה זרה, אסור - אכניו ועציו ועפרו, הכל אסור בהנאה. ו. כיצד מאבד עבודה זרה ושאר דברים שהן אסורים בגללה, כגון משמשיה ותקרכת שלה? שוחק (טוחן) וזורה לרוח, או שורף ומטיל לים המלח.

ז. דבר שאין בו תפוסת יד אדם, שנעבד, כגון הרים ובהמה ואילן - אף על פי שהנעבד עצמו מתר בהנאה, צפוניו (אם הם מצופים) אסורין בהנאה; והנהנה בכל שהוא מהן - לוקה, שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב עליהם". וכל צפוני עבודה זרה, הרי הן בכלל משמשיה. ח. עבודה זרה של גוים, שבטלנה גוים קדם שבתבוא ליד ישראל - הרי זו מתרת בהנאה, שנאמר: "פסילי אלהיהם תשפון באש", כשבאו לדינו והן נוהגין בהם אלהות; אבל אם בטלום, הרי אלו מתרין.

למכרו לגוי, אסור למכרו לישראל החשוד למכור לגוי; וכן אסור למכור כלי נזק ללסטים ישראל.

ט. היו ישראל שוכנים ביני הגוים, וכרתו להם ברית - מתר להם למכור כלי זין לעבדי המלך וגיוסותיו; מפני שעושים בהם מלחמה עם צרי המדינה להצילה, ונמצאו מגנים עלינו - שהרי אנו שרויין בתוכם. עיר שיש בה עבודה זרה - מתר להלך חוצה לה, ואסור להפגס לתוכה. הנה חוצה לה עבודה זרה, מתר להלך בתוכה.

י. המהלך ממקום למקום, אסור לו לעבר בעיר שיש בה עבודה זרה. במה דברים אמורים? בזמן שהדרך מיחדת לאותו מקום [רק דרכה ניתן להגיע אליה]; אבל אם יש שם דרך אחרת ונקרה [קרה מקרה] והלך בזה, מתר.

יא. ואסור לבנות עם הגוים, כפה [חדר] שמעמידים בה עבודה זרה; ואם עבר ובנה, שכתרה מתר. אבל בונה הוא לבתחלה, הטרקלין או החצר שיש בה אותה הפכה.

יב. עיר שיש בה עבודה זרה, והיו בה חגיות מעטרות [מקושטות] ושאינן מעטרות - המעטרות, אסור להנות בהן בכל מה שבתוכן, מפני שחזקתן, שבגלל עבודה זרה נתעטרו; ושאינן מעטרות, מתרות בהנאה. חגיות של עבודה זרה - אסור לשכרן, מפני שמהנה עבודה זרה.

יג. המוכר ביתו לעבודה זרה - דמיו אסורים בהנאה, ויוליד אותו לים המלח; אבל גוים שאנסו ישראל וגזלו ביתו והעמידו בו עבודה זרה, דמיו מתרין; וכותב [שטר מכירה] ומעלה בערפאות שלהם [חותם בפני בית דיניהם].

יד. וחיללין [כלי נשיפה המשמשים להסוד] של עבודה זרה, אסור לספד בהן. הולכין ליריד של גוים, ולוקחין מהם בהמה ועבדים ושפחות בגיותן, ובתים שדות וכרמים; וכותב ומעלה בערפאות שלהן, מפני שהוא כמציל מידם [שתהיה בידו ראייה]. במה דברים אמורים? בלוקח מבצע הבית שאינו נותן מכס. אבל הלוקח שם מן התגר [סוחר] - אסור; מפני שהוא נותן מכס, והמכס לעבודה זרה, ונמצא זה מהנה עבודה זרה. עבר ולקח מן התגר - אם בהמה לקח, נושר [מפיל] פרסותיה מן הארפקה ולמטה; ואם פסות וכלים לקח, ירקבו; לקח מעות וכלי מתכות, יוליכם לים המלח; לקח עבדים, לא מעלין [מן הבור אם נפלו לתוכו] ולא מורדין [לבור].

טו. גוי שעשה משתה לבנו או לבתו, אסור להנות מסעודתו; ואפלו לאכל הישראלי ולשתות משלו שם - אסור, הואיל ובמסבת הגוים אכלו. ומאימתי אסור לאכל אצלו? משיתחיל לעסק ולהכין צרכי הסעודה, וכל מי המשתה, ולאחר המשתה שלשים יום. ואם עשה סעודה אחרת מחמת הנשואין, אפלו לאחר שלשים יום - אסור, עד שנים עשר חדש. וכל החרחק הנה - מפני עבודה זרה הוא [שלא ימשך אחריה], שנאמר: "וקרא לך, ואכלת מזבחו" - ולקחת מבגדיו לבגיד, וזנו בנתיו אחרי אלהיהן, והזנו את בגדיהן.

טז. בת ישראל לא תניק את בנה של נכרית, מפני שמגדלת בן לעבודה זרה; ולא תילד את הנכרית. אבל

מהן ולהלוותם, ולפרען ולפרע מהן מלנה שבשטר או שעל המשכון. אבל מלנה על פה נפרעין מהן, מפני שהוא כמציל מידם; ומתר למכור להן דבר שאינו מתקם, כגון ירקות ותבשיל, עד יום אידם. במה דברים אמורים? בארץ ישראל; אבל בשאר ארצות, אינו אסור אלא יום אידם בלבד. עבר ונשא ונתן עמהן באותה השלשה ימים, הרי זה מתר בהנאה; והנושא ונתן עמהם ביום אידם, הרי זה אסור בהנאה.

כ. ואסור לשלח דורון [מתנה] לגוי ביום אידו, אלא אם בן נודע לו שאינו מודה בעבודה זרה, ואינו עובדה. וכן גוי ששלח דורון לישראל ביום אידם, לא יקבלנו ממנו; ואם חשש לאיבה [אם יסרב], נוטלו בפניו, ואינו נהנה בו - עד שיודע לו שנה הגוי אינו עובד עבודה זרה ואינו מודה בה. הנה אידם של אותם הגוים ימים רבים, שלשה או ארבעה או עשרה - כל אותן הימים פיוס אחד הן, וכלן אסורין עם שלשה ימים שלפניהן.

ד. הנוצרים - עובדי עבודה זרה הם, ויום ראשון יום אידם הוא. לפיכך, אסור לשאת ולתת עמהם בארץ ישראל, יום חמישי ויום ששי שבכל שבת ושבת; ואין צריך לומר יום ראשון עצמו, שהוא אסור בכל מקום. וכן נוהגים עמהם בכל אידיהם.

ה. יום שמתכנסין בו הגוים להעמיד להן מלך, ומקריבין ומקלסין לאלהיהן - יום אידם הוא, והרי הוא כשאר אידיהן. אבל גוי שהוא עושה איד לעצמו, ומודה לעבודה זרה שלו, ומקלסה ביום שנולד בו, ביום תגלחת זקנו או בלוריתו, ביום שעלה בו מן הים או שניצא בו מבית האסורים, ביום שעשה בו משתה לבנו [לנישואיו], וכיוצא באלו - אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד. וכן יום שימות להן בו מת ויעשו אותו איד, אותם העושים אסורין אותו היום; וכל מיתה ששורפין בה פלים ומקטירין קטרת, בידוע שיש בה עבודה זרה. אין יום האיד אסור, אלא לעובדין בו בלבד; אבל הגוים ששומחים בו ואוכלין ושותין ומשמרין אותו מנהג, או מפני כבוד המלך, אבל הם אין מודין בו - הרי אלו מתרין לשאת ולתת עמהן.

ו. דברים שהן מיחדין למין ממני עבודה זרה, אסור למכור לעובדי אותה עבודה זרה שבאותו המקום לעולם. ודברים שאינן מיחדין לה מתר למכור אותם סתם; ואם פרש הגוי שהוא קונה אותם לעבודה זרה, אסור למכור לו, אלא אם בן פסלו מלהקריבו לעבודה זרה, לפי שאין מקריבין חסר לעבודה זרה.

ז. היו מערבים דברים המיחדין עם דברים שאינן מיחדין, כגון לבונה זכה [המשמשת לע"ז] בכלל לבונה שחרה - מוכר הכל סתם, ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעבודה זרה; וכן כל פיוצא בזה.

ח. כשם שאין מוכרין לגוים דברים שמחזקין בהן ידיהן לעבודה זרה - כך אין מוכרין להם דבר שיש בו נזק לרבים, כגון דפים ואריות, וכלי מלחמה וכלים ושלשוליות. ואין משחזקין להם את הזין. וכל שאסור

יח. ישראל שֶהֵלַךְ לִירֵיד שֶל גֹּזִים, בַּחֲזִירָה אֲסוּר לִשְׂאֵת וְלִתֵּת עִמּוֹ, שָׁמָּה עֲבֹדָה זָרָה מִכֹּר לָהֶן שָׁם, וְדָמִי עֲבֹדָה זָרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה; וּבְכִיד גּוֹי, מִתְּרִין. וּמִפְּנֵי זֶה, נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם הַגּוֹי הַבָּא מִן הַתְּרָפוֹת, וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִן הַתְּרָפוֹת, וְלֹא עִם הַמִּשְׁמַד, לֹא בַּהֲלִיכָתוֹ וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ.

מִלֵּדֶת הִיא בְּשֹׁכֵר, מִשּׁוּם אֵיכָּה [שְׁנֵאֵה]. וְהַנִּכְרִית מִלֵּדֶת אֶת בֵּת יִשְׂרָאֵל, וּמִנִּיקָה אֶת בְּנָה - בְּרִשּׁוּתָּהּ [בְּרִשּׁוֹת הַיְּהוּדִית], כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה נִגְנוּ.

יז. הַהוֹלֵכִין לַתְּרָפוֹת [בֵּית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים], אֲסוּר לִשְׂאֵת וְלִתֵּת עִמָּהֶן. וְהַבָּאִין [חֻזְרֵינִי מִשָּׁם], מִתְּרִין; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה קְשׁוּרִין זֶה בְּזֶה [חֻבּוּרוֹת חֻבּוּרוֹת] - שָׁאֵם הֵיוּ קְשׁוּרִין, שָׁמָּה דַעֲתָן לַחֲזֹר. וְיִשְׂרָאֵל הַהוֹלֵךְ לַתְּרָפוֹת - בַּהֲלִיכָה מִתֵּר שְׂאֵת וְלִתֵּת עִמּוֹ, שָׁמָּה יִחֲזֹר בּוֹ; וּבַחֲזִירָה, אֲסוּר. יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַד - בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזִירָה, אֲסוּר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ו"ב תמוז ה'תשס"ט

מִשְׁבַּתֵּיכֶם רַבִּי אֵילָא בְּשֵׁם רַבִּי יֵנָאי: מִכָּאֵן לְבִתֵּי־דִינִין שֶׁלֹּא יִהְיֶה דִּנִּין בַּשְּׁבֵת.
יוֹם חֲמִישִׁי י' תמוז ה'תשס"ט
יוֹם שִׁישִׁי י"א תמוז ה'תשס"ט
מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשְּׁכ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהֲרָנוּ שֶׁלֹּא לְהֵלֵךְ חוּץ לַתְּחוּם הַמְּדִינָה בַּשְּׁבֵת, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וְכֹא בַּקְּבֻלָּה (סוּטָה כז:); שֶׁתְּחוּם (גְּבוּל) הַמִּסָּע הוּא מִה־שְּׁנוֹסֵף עַל אֲלָפִים אַמָּה מִחוּץ לְעִיר אֶפְלוּ אַמָּה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מִתֵּר. וְלִשּׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת בִּשְׁלַח שֵׁם): "אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ" — אֵלּוּ אֲלָפִים אַמָּה. וּבִגְמָרָא עֲרוּבִין (יז:); אָמְרוּ: "לֹקִין עַל אֲסוּר תְּחוּמִין דְּבֵר תוֹרָה". וּבִבְאֻתָּה הַמִּסְכָּתָא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.
יוֹם שַׁבַּת קוֹדֵשׁ י"ב תמוז ה'תשס"ט
מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקֵּנ"ה — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשְּׁבֵת וְלֹאמַר דְּבָרִים בַּיּוֹם הַשְּׁבֵת בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבָּהֶם נִזְכָּר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהִיּוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְׁאֵר הַיָּמִים שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ וְשֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשְּׁבֵת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). פְּלוּמֵר: זְכָרָהּ זְכִירַת קְדוּשָׁה וְהַבְּדִלָּה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה. וְלִשּׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת יִתְרוֹ): "זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשְּׁבֵת לְקַדְּשׁוֹ" — לְקַדְּשׁוֹ בְּבִרְכָּהּ. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (פֶּסְחִים קו:); "זְכָרָהּ עַל הַיָּיִן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קְדֻשָּׁהּ בְּכִנְיֻסָּתוֹ וְקְדֻשָּׁהּ בִּיצִיאָתוֹ", פְּלוּמֵר: "הַהִבְדֵּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שְׁבֵת שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּבִרְכּוֹת (נא:); וְשְׁבֵת (קנ:).

יוֹם רִאשׁוֹן ו' תמוז ה'תשס"ט

יוֹם שֵׁנִי ז' תמוז ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שכ.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּימָה שֶׁלֹּשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהֲרָנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשְּׁבֵת, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה" (שְׁמוֹת כ, י). וְהַעוֹבֵר עַל לָאוֹ זֶה, פֶּרֶשׁ בּוֹ הַכָּתוּב (שֵׁם לֹא, יד) שֶׁהוּא בְּכִרַת, אִם לֹא יָדַע בּוֹ הַדִּין, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוּת — חַיֵּב סָקִילָה. כָּל־זֶה אִם הוּא מִזִּיד; וְאִם הִיא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שְׁבֵת.

יוֹם שְׁלִישִׁי ח' תמוז ה'תשס"ט

יוֹם רִבְעִי ט' תמוז ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שכב.

הַמִּצְוָה הַשְּׁכ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהֲרָנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוּטָאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת־הַדִּין לַפֶּעַל בַּשְּׁבֵת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ" (שֵׁם לז, ג), הַכּוֹנֶה בְּכָף: לֹא תִשְׂרֹף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרָפָה, וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר מִיתוֹת. וְלִשּׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת וִיקָהָל שֵׁם): "לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ" שְׂרָפָה בְּכָלֵל (הַאִיסוּר עַל כָּל הַמִּלָּאכוֹת) הִיּוֹתָהּ וְיֵצֵאתָ (בִּנְפִרָד) לְלִמָּד: מִה שְׂרָפָה מִיִּחְדָּת שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאִינָה דוּחָה אֶת־הַשְּׁבֵת, אִף כָּל־שַׁאֵר מִיתוֹת לֹא יִדְחוּ אֶת־הַשְּׁבֵת". וּכְבָר אָמְרוּ (שְׁבֵת ע:); "הַבְּעָרָה לָלוֹא יֵצֵאתָ" (יֵצֵאתָ הַבְּעָרָה מִכָּלֵל הַמִּלָּאכוֹת שֶׁאֵין חַיִּיבִין עֲלֶיהָ אֲלֵא מִלְּקוֹת כַּדִּין אִיסוּר שֶׁל לֹא), וְלֹא נִתְקַיְּם (לִימוּד זֶה לַהֲלָכָה) אֲלֵא (מִטַּעַם אַחֵר פֶּרֶשֶׁת הַכָּתוּב, וְהוּא מִפְּנֵי) לְחֵלֶק יֵצֵאתָ, וְהוּא שֶׁהִיא חַיֵּב עַל כָּל־מְלָאכָה וּמְלָאכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָא בְּמִקְוָמוֹ. וּבִגְמָרָא דְּכַנִּי מַעְרְבָא (יְרוּשְׁלַמִּי סְנַהֲדִין פֶּרֶק ד' הַלְכָה ו:); "כָּלֵל

שופטים יח כה-לא

כה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־דָן אֶל־תְּשַׁמֵּעַ קוֹלְךָ עִמָּנוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם אַנְשֵׁים מִרֵּי נָפֶשׁ
וְאֶסְפְּתָה נַפְשֶׁךָ וְנַפְשׁ בִּיתְךָ: כו וַיֵּלְכוּ בְנֵי־דָן לְדֶרֶכָם וַיֵּרָא מִיכָה כִּי־חֲזָקִים
הָמָּה מִמָּנוּ וַיִּפֶן וַיָּשָׁב אֶל־בֵּיתוֹ: כז וְהָמָּה לָקְחוּ אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה מִיכָה
וְאֶת־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר הָיָה־לוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־לִישׁ עַל־עַם שִׁקְט וּבִטָּח וַיִּכּוּ אוֹתָם
לְפִי־חָרֹב וְאֶת־הָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: כח וַאֲיֵן מִצִּיל כִּי רְחוֹקָה־הָיָה מִצִּידוֹן וְדָבָר
אֵין־לָהֶם עִם־אָדָם וְהָיָה בְּעַמְּקֵי אֲשֶׁר לְבֵית־רְחוֹב וַיִּבְנוּ אֶת־הָעִיר וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ:
כט וַיִּקְרְאוּ שֵׁם־הָעִיר דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם אֲשֶׁר יוֹלֵד לְיִשְׂרָאֵל וְאוֹלָם לִישׁ
שֵׁם־הָעִיר לְרָאשֹׁנָה: לו וַיִּקְיֻמוּ לָהֶם בְּנֵי־דָן אֶת־הַפֶּסֶל וַיְהוֹנָתָן בֶּן־גִּרְשֹׁם
בֶּן־מְנַשֶּׁה הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשִׁבְט הַדָּנִי עַד־יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ: לא וַיֵּשְׁבוּ
לָהֶם אֶת־פֶּסֶל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל־יְמֵי הַיּוֹת בֵּית־הָאֱלֹהִים בְּשֻׁלְחָה:

רש"י

(כה) אנשים מרי נפש. כעסנים שיש בסיעתנו: (כז) ליש. שם העיר, ובספר יהושע (יט מז) קורא שמה 'לשם', על שם שמצאו שם אבן טובה ששמה 'לשם', והיא היתה על החשן לשבט דן, שמו כתוב על 'לשם', וידעו

שבאמת היא נחלתם: (ל) בן מנשה. מפני כבודו של משה כתוב נו"ן לשנות את השם, ונכתב תלויה לומר שלא היה מנשה אלא משה: עד יום גלות הארץ. בימי סנחריב בגלות ראשונה:

מצודת ציון

(כה) יפגעו. ענין מכת מות, כמו (שמואל ב א טו) גש פגע בו: ואספתה. ענין כליון מן העולם, כמו (במדבר כ כב) יאסף אהרן: (כט) ואולם. ואבל:

מצודת דוד

(כה) עמנו. בהיותך עמנו: אנשים מרי נפש. הכעסנים שיש בסיעתנו: ונפש ביתך. הבאים עמך: (כז) שקט ובטח. לא היו נשמרים מן המלחמה: ואת העיר שרפו. כי לא יוכלו לה כי אם על ידי השרפה, ולולא זאת לא שרפוה, כי הלא נתיישבו בה: (כח) ואין מציל. לא היה להם מציל: כי רחוקה. וכבשוה עד לא נשמע להם: ודבר. לא היה להם כריתת ברית עם מי: אשר לבית רחוב. הסמוך לבית רחוב: ויבנו. כי שרפוה במלחמה, כמו שכתוב למעלה (פסוק כז): (כט) אשר יולד. שלא נחשוב שראש המשפחה הבאה אל ליש היה שמו דן ועל שמו קראו שם העיר דן: לראשונה. טרם שקראוה בשם דן: (ל) ויקימו להם. להיות לעבודה זרה ולעבדו: ויהונתן. הוא הלוי הנזכר: בן מנשה. אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא בתרא קט ב) שהוא משה, ומפני כבודו נאמר 'מנשה', ותלאו הנו"ן לדעת שאינה מן השם: עד יום גלות הארץ. הוא גלות הארון שהיה בימי עלי (שמואל א פרק ד), ולזה לא אמר 'עד גלות ישראל', כי אז לבד הארון גלה ולא ישראל, ועד הזמן ההוא עמד הפסל, אבל לאחר זמן שעמד שמואל לשופט, בער אותם מן הארץ: (לא) וישימו להם. לאלוה ולעבדו: כל ימי וגו' בשלה. מתחלת העמדתו עמד כל ימי וכו' בשלה, אבל אחר שגלה הארון משלה בימי עלי (שם שם) ועמד שמואל לשופט, בערו מן הארץ:

דברי הימים ב יג יד-כג

יד וַיִּפְּנוּ יְהוּדָה וְהִנֵּה לָהֶם הַמִּלְחָמָה פָּנִים וְאַחֲזֹר וַיִּצְעְקוּ לַיהוָה וְהַכֹּהֲנִים
 מִחֲצֹצְרִים (מִחֲצֹרִים קרי) בַּחֲצֹצְרוֹת: טו וַיִּרְעוּ אִישׁ יְהוּדָה וַיְהִי בְּהֲרִיעַ אִישׁ
 יְהוּדָה וְהָאֱלֹהִים נִגַּף אֶת־יִרְבְּעָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אָבִיהָ וַיהוּדָה: טז וַיָּנוּסוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי יְהוּדָה וַיִּתְּנֵם אֱלֹהִים בְּיָדָם: יז וַיָּכּוּ בָהֶם אָבִיהָ וְעַמּוֹ מִכָּה
 רַבָּה וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים מִיִּשְׂרָאֵל חֲמִש־מֵאוֹת אָלֶף אִישׁ בַּחֲזֹר: יח וַיִּכְנְעוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא וַיֹּאמְצוּ בְּנֵי יְהוּדָה כִּי נִשְׁעָנוּ עַל־יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵיהֶם: יט וַיִּרְדֹּף אָבִיהָ אַחֲרֵי יִרְבְּעָם וַיִּלְכֹּד מִמֶּנּוּ עָרִים אֶת־בֵּית־אֵל
 וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־יִשְׁנָהּ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־עַפְרֹן (עַפְרָן קרי) וּבְנֹתֶיהָ: כ וְלֹא־
 עָצַר כָּח יִרְבְּעָם עוֹד בְּיָמֵי אָבִיהָ וַיִּגְפְּהוּ יְהוָה וַיָּמָת: כא וַיִּתְּחַזַּק אָבִיהָ
 וַיִּשְׂאֵלֻּ נָשִׁים אַרְבַּע עֲשָׂרָה וַיּוֹלֵד עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם בָּנִים וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה בָנוֹת:
 כב וַיִּתֵּל דְּבָרֵי אָבִיהָ וּדְרָכָיו וּדְבָרָיו כְּתוּבִים בַּמִּדְרָשׁ הַנִּבְיָא עֲדָו: כג וַיִּשְׁכַּב
 אָבִיהָ עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִיד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בֶּנוֹ תַּחְתָּיו בְּיָמָיו שָׁקֵטָה
 הָאָרֶץ עֶשֶׂר שָׁנִים:

דברי הימים ב יד א-ד

יד א וַיַּעַשׂ אָסָא הַטוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהָיו: ב וַיִּסֶּר אֶת־מִזְבְּחוֹת הַנֹּכַר
 וְהַבָּמֹת וַיִּשְׁבֵּר אֶת־הַמִּצְבּוֹת וַיִּגְדַּע אֶת־הָאֲשֵׁרִים: ג וַיֹּאמֶר לַיהוָה לְדָרוֹשׁ
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וְלַעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה: ד וַיִּסֶּר מִכָּל־עֲרֵי יְהוּדָה
 אֶת־הַבָּמֹת וְאֶת־הַחֲמָנִים וַתִּשְׁקֹט הַמַּמְלָכָה לִפְנָיו:

רש"י

(כ) ולא עצר כח וגו'. ויגפהו ה'. לירבעם: (ג) ויאמר ליהודה לדרוש. ולא כעשרה
 וימת. לא שמת מיד אלא הולך וחסר בעבור שבטים שדרשו לאלהים אחרים חדשים מקרוב
 המלחמות ובכ"ר מפורש ויגפהו ה' לאביה: כאו ואת אלהי אבותם לא דרשו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(יד) המלחמה. אנשי המלחמה: מחצרים. היו תוקעים בחצוצרות ולתוספת ביאור אמר בחצוצרות: (טו) ויריעו. תרועת נצחון כי בטחו בה' שינצחו המלחמה: נגף. הכה והחליש: (כ) ולא עצר כח. לא היה יכול להתחזק עוד בימי אביה: וימת. ר"ל היה מנוגף ומוכנע עד כי מת בימי אסא בנו: (כא) ויתחזק. וכאשר התחזק במלוכה נשא לו נשים וכו': (כב) במדרש. בספר מדרש של הנביא עדו ונקראה כן ע"ש שבה היה נדרש ספור עניני המלכים: (כג) שקטה הארץ. נחה מן המלחמה: (ד) הנכר. של אלהי הנכר: והבמות. הבתים שבהם המזבחות קרוים גם הם בשם במות: המצבות. העשויות מאבן אחת: (ד) החמנים. הצורות העשויות לעבודת החמה:

(טז) בנותיה. הכפרים הסמוכים לה: (כ) עצר. ענין עכבה: (ב) ויגדע. ענין כריתה כמו שקמים גדעו (ישעיה ט):

1 כגון שיש כאן טעות **בְּעִשְׂרֵי יָמִים** ו**חֲמִישִׁי יָמִים** – בעשיריות או בחמישיות,
2 כלומר שהסכום הנוסף מתחלק לחמש או לעשר, אז הוא בכדי שהדעת
3 טועה, אבל אם אינו מתחלק לחמש או לעשר אין זה בכדי שהדעת טועה.
4 וטעם הדבר מפני שבימיהם היה הדרך למנות מטבעות בקבוצות של עשרה
5 עשרה או של חמשה חמשה, ובמנין כל קבוצה בפני עצמה אין הדרך
6 לטעות כלל, ורק אם יש טעות בעשיריות או חמישיות יש לתלות שטעה
7 במנין הקבוצות, וכשמנה חמש קבוצות של עשרה שהם חמישים, סבור היה
8 שאין כאן אלא ארבע קבוצות והוא מונה עתה ארבעים, אבל אם נמצאה
9 תוספת שאינה מתחלקת לחמישיות, כגון שמצא תוספת של שמונה
10 מטבעות הרי זה בכדי שאין הדעת טועה ויש לתלות שכולו מתנה.
11 שואלת הגמרא: **אָמַר לִיה רַב אֱחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, וְאִי הִנּוּתן**
12 **אֵינִישׁ תִּקְנִיפָא** – אדם קשה הוא וודאי **דְּלֵא וְהִיב מִתְּנָה, מֵאֵי** – מה אפשר
13 לומר, ובמה יש לתלות את התוספת כשהיא בכדי שאין הדעת טועה.
14 משיבה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי, יֵשׁ לְתִלּוּת דְּלִמָּא מִיְּגוּל גְּזִילָה** – שמא
15 נותן זה גזל עבר, ועתה רוצה להשיב את הגזילה, ומתבייש לומר לו
16 שגזל, ולפיכך **אֲבָלַע** לִיה את מעות הגזילה **בְּחֻשְׁבּוֹן**, ואם כן הרי זה של
17 המקבל ואינו צריך להחזיר לנותן, **דְּתִנָּא הַגְּזֵל אֶת תְּבִירָא** וכשבא להשיבו
18 לא הודיע לו שהוא משיב את הגזילה אלא **הִקְלִיעַ** לוֹ את סכום הגזילה
19 **בְּחֻשְׁבּוֹן, יֵצֵא יְדֵי הַשְּׂבִיחַ**.

20 חזר רב אחא ושאל: **וְאִי אֵינִישׁ דְּאֵתִי מַעְלָמָא** ואם נותן המעות הוא אדם
21 שבא ממקום אחר, **דְּלֵא שְׁקִיל וְטָרִי בְּהֵרִיה** – שמעולם לא נשא ונתן עמו,
22 ולא מסתבר שגזלו, **מֵאֵי** – במה יש לתלות את נתינת המעות כשהתוספת
23 היא בכדי שאין הדעת טועה. **אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי, גַּם בּוֹז יֵשׁ לְתִלּוּת דְּלִמָּא**
24 **אֵינִישׁ אֲחֵרִינָא גְּזִילָה** שמא אדם אחר גזל, והתבייש להשיב לו את
25 הגזילה, **וְאָמַר לִיה לְנוּתן זֶה**, הא לך את המעות שגזלתי מפלוני, **כִּי זִיף**
26 **פְּלוֹנִי פְּשִׁימִי מִיְּדָא** כשילוח ממך פלוני פרוטות, **אֲבָלַע לִיה בְּחֻשְׁבּוֹן** את
27 סכום המעות שגזלתי ממנו.

28 **אָמַר רַב בְּהֵמָא הָוֵה יְתִיבָנָא בְּשִׁלְתִּי פְּרָקִין דְּרַב** – באתי וישבתי בסוף
29 דרשותי של רב, כשעמד לסיים את דבריו, **וְשִׁמְעִית דְּקָאָמַר קְרִי קְרִי** –
30 ושמעתי שהוכיח בדבריו 'דלועים' כמה פעמים, **וְלֹא יִדְעָנָא מֵאֵי קָאָמַר** –
31 לא הבנתי מה אמר רב וכיון שלא הייתי בתחילת הדרשה, **בְּתֵרִי דְּקָם רַב**
32 – אחר שקם רב ויצא מבית המדרש, **אָמַר לָהּ** – שאלת את התלמידים
33 ששמעו את כל הדרשה, **מֵאֵי קְרִי קְרִי דְּקָאָמַר רַב** – באיזה ענין הוכיח רב
34 את הדלועים, **וְאָמְרוּ לִי הַתְּלָמִידִים שֶׁכִּי קָאָמַר רַב, הֵיאֵא מֵאֵן דְּהִיב וְזִי**
35 **לְגִינָאָה אָקְרִי** – אדם שנתן מעות לבעל גינה המגדל דלועים בגינתו,
36 תמורת דלועים, **וְקָא אֲחֵלִי עֲשָׂרָה קְרִי בְּנִי וְתָא** – והיה מחזיר הדלועים
37 בשוק, עשרה דלועים שכל אחד מהם בגודל רות ו-1 חצי אמהו, בזה, **וְאָמַר**
38 **לִיה בעל הגינה ללוקח, יְהִיבָנָא לָךְ** – אני אתן לך בעד מעותיך לאחר זמן,
39 עשרה דלועים **בְּנִי נִרְמִינָא** – שכל אחד מהם בגודל אמה שלימה, לזוז.
40 דינו כך, **אֵיתְנָהּ** – אם כבר יש למוכר בגינתו דלועים גדולים בני אמה, **שְׂרִי**
41 – מותר למוכר לפסוק כן עם הלוקח ואין בזה משום ריבית, שהרי זה כאילו
42 הקנה ללוקח מעתה את הדלועים ואין כאן ריבית אלא מכירה בזה, אבל
43 **לִיתְנָהּ** – אם עדיין אין למוכר דלועים גדולים כאלו בגינתו, **אָסוּר** לפסוק
44 כן עם הלוקח, שהרי נמצא שהוא מחזיר לו מפני הקדמת מעותיו, ואם כן
45 הרי זה אגר נטר ויש בו משום ריבית.

46 מקשה הגמרא: **פְּשִׁימָא** שיש בזה אגר נטר ומה חידש בזה רב. מתרצת
47 הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא** – לולא דברי רב היינו סבורים שכיון שיש לו דלועים
48 בגינתו אף על פי שעדיין אינם בשיעור אמה, מכל מקום **בִּין דְּמִימָלָא קָא**
49 **רַבּוּ** – שמאליהם יגדלו ויגיעו לשיעור אמה, **שְׂפִיר דְּמִי** – הרי זה נחשב
50 כאילו יש לו כבר את הפירות שהוא פוסק עמו עליהם, ואין בזה איסור
51 ריבית, **קָא מִשְׁמַע לָן** שכיון שעדיין לא הגיעו הדלועים לגודל שפסק עמו,
52 יש בזה אגר נטר ואסור.

53 שואלת הגמרא: **כִּמָּאן** – כמי מהתנאים סובר רב בזה, כלומר מזה המקור
54 לדברי רב. משיבה הגמרא: **כִּי הֵיאֵא תֵנָא, דְּתִנָּא תְּחִלָּה לְחִלּוּב אֶת עֵזוֹ,**
55 **וְלִגְזוּז אֶת רְחִלּוֹ** – או לגזוז את הצמר מכבשותיו, וְלִדְרוֹת אֶת בְּוִרְתּוֹ –
56 או לדרות חלות דבש מכזורת הדבורים שלו, **וּמִצָּאָא תְּבִירָא** לפני שחלב או

57 גזז או רדה, **וְאָמַר לוֹ** בעל העצים או הרחלים או הכזורת, **מָה שְׂעִי**
58 **חֻלְבוֹת** – החלב שאני עתיד להוציא מן העצים **מְכֹבֵר** לך מעתה בכך וכך
59 זה, או **מָה שְׂרָחֵלִי גִזְזוֹת** – הצמר שיצא מן הרחלים בשעת הגזיזה, **מְכֹבֵר**
60 לך מעתה בכך וכך, או **מָה שְׂפִינְרֵתִי רוֹדָה** – חלות הדבש שארדה מן
61 הכזורת, **מְכֹבֵר לָךְ** מעתה בכך וכך, ואם יהיה החלב או הצמר או הדבש
62 מרובה תרויח ואם יהיה מועט תפסיד, **מִתְרַךְ לעשות כן**, ואין בזה חשש
63 ריבית, שאף אם ימצא שיקבל יותר משווי מעותיו, אין כאן 'אגר נטר', שהרי
64 אינו מחזיר לו בעד הקדמת המעות, אלא מחזיר ללוקח מפני שיקבל על
65 עצמו גם את ההפסד אם ימצא פחות משווי מעותיו. **אֲבָל אִם** לא קיבל
66 הלוקח על עצמו את ההפסד, כגון שקבע עמו את כמות החלב שמוכר לו
67 **וְאָמַר לוֹ מָה שְׂעִי חֻלְבוֹת בְּךָ וְכָךְ** – כך וכך סאים של חלב שאחלוב מן
68 העצים **מְכֹבֵר לָךְ** מעתה בכך וכך, והוא יחסר חלב בחליבה זו ישלים לו את
69 הכמות בחליבה אחרת לאחר זמן, ומחזיר לו ממחירים הקבוע, וכן אם קבע
70 עמו את כמות הצמר ואמר לו **מָה שְׂרָחֵלִי גִזְזוֹת בְּךָ וְכָךְ, מְכֹבֵר לָךְ** מעתה
71 בכך וכך, או שקבע עמו את כמות הדבש ואמר לו **מָה שְׂפִינְרֵתִי רוֹדָה בְּךָ**
72 **וְכָךְ, מְכֹבֵר לָךְ** מעתה בכך וכך, **אָסוּר** מפני שנמצא שהוא מחזיר ללוקח
73 בעד הקדמת מעותיו, ואפשר שעדיין אין כל החלב הצמר והדבש נמצאים
74 בעין.

75 ומבריייתא זו יש להוכיח בדברי רב, שאין אומרים שכיון שהדלועים עתידים
76 לגדול מאליהם הרי הם נחשבים כאילו כל מה שפסק עמו כבר נמצא
77 ברשותו, שהרי אף כאן אמרו שאסור לפסוק על כמות מסוימת של חלב
78 (וצמר ודבש) לפני חליבתו (או גזיזתו ורדייתו), **וְאָפֵא עַל נָב דְּמִימָלָא קָא**
79 **רַבּוּ** – ואף על פי שהוא מתרבה מאליה בתוך הבהמה, אין אומרים שהחלב
80 (או הצמר או הדבש) נחשבים כאילו הם ברשות המוכר, אלא **כִּינֵן דְּלִיתְנָהּ**
81 **בְּהֵרִיא שְׂעִתָּא** – כיון שבשעת המכירה עדיין אינו נמצא בעולם, אינו נחשב
82 שנמצא ברשותו, **וְאָסוּר** לפסוק עליו בהזולה.

83 **אֵיכָא דְּאָמְרֵי אָמַר רַבָּא** – יש אומרים שרבא אמר להיפך, שמותר לפסוק
84 על דלועים בני אמה אף על פי שאין ברשות המוכר אלא דלועים קטנים,
85 **שִׁכִּין דְּמִימָלָא קָא רַבּוּ** – שהם עתידים להמשיך ולגדול מאליהם, **שְׂפִיר**
86 **דְּמִי** ונחשבים כאילו כבר גדלו ויש בידו להקנות אותם ללוקח, וממילא אין
87 כאן הקדמת המעות, ואין להחשיב את ההזולה אגר נטר. מקשה הגמרא:
88 **וְתִתְנָא** – והרי שנינו בבריייתא שהזכרה לעיל, שאם אמר לו שמוכר לו
89 **בְּךָ וְכָךְ** ממה שיחלוב מן העצים או יגזוז מן הצמר או ירדה הדבש, **אָסוּר**,
90 ואף על פי שהחלב והצמר והדבש מתרבים מאליהם, אין הם נחשבים
91 כאילו הם כבר ברשות המוכר ואסור לפסוק עליהם בזל. מתרצת הגמרא:
92 **הָתָם** החלב והצמר שיתווספו לאחר שעת המכירה, **לֹא מִינֵיהּ קָא רַבּוּ** –
93 אינם גדלין מזה החלב והצמר שהיו בבהמה בשעת המכירה, **דְּהִרִי אָפֵא** אם
94 **שְׁקִלִי לִיה לְהֵאֵא** – נוטלים את החלב הנמצא עתה, **וְאֵתִי אֲחֵרִינָא**
95 **בְּדוֹקְתֵיהּ** – יבוא חלב אחר במקומו, נמצא שאין שייכות בין החלב שהיה
96 בשעת המכירה ובין החלב שנוסף לאחר מכן וכן בצמר ובדבש, ולפיכך אף
97 על פי שהיה חלק מן החלב בשעת המכירה אינו מתיר את הפסיקה על כל
98 כמות החלב, שהרי אינו יכול להקנות ללוקח את החלק שעדיין לא נמצא,
99 ואם כן מה שמחזיר ללוקח הוא אגר נטר. אבל **הָתָא** לענין דלועים, הרי
100 **מִינֵיהּ קָא רַבּוּ** – מן הדלועים הקטנות גדלים הדלועים הגדולים, **דְּהִרִי כִי**
101 **שְׁקִלִי לִיה לְהֵאֵא** – אם יתלשו את הדלעת הקטנה מן הקרקע, **לֹא אֵתִי**
102 **אֲחֵרִינָא בְּדוֹקְתֵיהּ** – לא תצמצח דלעת אחרת תחתיה, נמצא שיכול להקנות
103 ללוקח את הדלעת הקטנה בשעת המכירה, וממילא כשהיא גדלה כולה
104 של הלוקח, מפני שהדלעת שלו גדלה, ואין כאן אגר נטר שהרי הקנה לו
105 את הדלעת שנמצאת בגינתו בשעת המכירה.

106 **אָמַר אֲבִי שְׂרִי לִיה לְאֵינִישׁ לְמִימָר לִיה לְחֵבְרִיה** – מותר לו לאדם לומר
107 לחבירו, **הִילָךְ אֲרִבְעָה זָוִין אֲחֵבְרִיתָא דְּתִמָּרָא** – טול ממני ארבעה זווים
108 עובר חבית היין שיש ברשותך, ומתנה עמו שאִי תִקְפֶּה – אם יחמיץ היין,
109 תשאר החבית בְּרִשְׁוֹתְךָ, ותחזיר לי את מעותי, אבל אם לא יחמיץ, **בִּין אֵי**
110 **יִקְרָא** – אם יתיקר היין ובין אֵי זִילָא – אם יוזל היין, הרי הוא בְּרִשְׁוֹתִי בין
111 לרווח ובין להפסד. מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב שְׂרָבָא לֵאבִי** מדוע מותר
112 לעשות כן, הרי

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף סד עמוד א – מתוך מהדורת טובי"ס

רש"י

בעישורייטא וחומשייתא וחומשייתא. הם היו רגילין בחמשה בדרך שאנו מונין אחד אחד ולדין הוי בכל ענין בכדי שהדעת טועה: **מה** שענין חולבות מכור לך מותר. דף בריתא לא קשיא לרב דאסר לקמן פרדיסא בסוף פירקין (ע"פ ה) דהבא אין רגילות לזלזל בשביל המתנת יום או יומים לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר וכך יכול להפסיד כמו להשתכר הלכך אפילו ימצא יותר מן הנדמים שנתן לא הוי אגר נטר אכל פרדיסא אסר רב דקא אוזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ונשום הקדמת מעות עד זמן הבציר אוזיל גביה ודחי אגר נטר ואע"ג דהתם נמי יומנין דאית בהו תיחא בדקאמר שמואל בגו בך או קרח או גשמים ומפסיד הכל רב לא חיש להכי דלא שכיח הוא וא"ת לרב דאסר פרדיסא מ"ש ממשכנתא דסורא דמשמע לקמן (ה"פ סז) דשריא לכ"ע דכתבי הכי במשלה שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף דשרי אפילו לכמה שנים לאוזיל גביה כ"ש לשנה אחת ויש לומר דשאני משכנתא דסורא שקונה קרקע מעבכשו במעות ושרט לפירותיה אי לא יפדנה הלזוה אכל פרדיסא אינו זוכה בשום דבר ודחי וזוי הלזוה גביה עד הבצירה ועוד דמשכנתא דסורא קנוי לו קרקע לכל דבר אפי' למשטח בה פרי ולתעמיד שם בהמותיו וכל תשמיש שירצה אכל בפרדיסא אינו מוכר אלא יין בלבד ועוד י"ל דרב לא אסר פרדיסא אלא דקא בשאמר ליה כן וכן הינן מכור לך אכל אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל מודה רב דשרי ואפ"ה שרי שמואל משום תיחא שהיו יודיה רע ולא ישהו הדמים שנתן והבא בקרי ועני חולבו דאסור מודה שמואל דלא שייך ביה תיחא ולאיקא דאמרי נמי דשרי רבא ביון דממילא קא רבו אתאי אפי' אליבא דרב ואע"ג דהתם נמי ממילא קרבי איבא לאוקמי דהתם מיירי בפרדיסא כשלא יצא עדיו הפרי כלל: **א** תקפה ברחשוק. תימה דהיכי מיירי דאי בשמשך איכ

בעישורייטא וחומשייתא א"ל רב אהא בריה דרבא רב אשי ואי איניש תקיף הוא דלא יהיב מתנה מאי א"ל דלמא מיגזל גזליה ואכלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והכליע לו בחשבון יצא ואי איניש דאתי מעלמא דלא שקיל וטרי בהדיה מאי א"ל דלמא איניש אחרינא גזליה וא"ל כי זיף פלוני פשיטי מיגזל אכלע ליה בחשבון אמר רב בהנא הוה יתיבנא בשליחי פרקי דרב ושמעית דקאמר קרי קרי ולא ידענא מאי קאמר בתר דקם רב אמרי להו מאי קרי קרי דקאמר רב אמרו לי הכי קאמר רב האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזיל עשרה קרי בני זרתא וא"ל יהיבנא לך בני גרמידיא איתנהו שרי ליתנהו אסור פשיטא מהו דתימא ביון דממילא קא רבו שפיר דמי קמ"ל כמאן כי האי תנא דתניא ההולך לחלוב את עזיו ולגזוה את רחליו ולרדות את בנותיו מצאו חבירו ואמר לו מה שעני חולבות מכור לך מה שרחלי גוזוזות מכור לך מה שפונותי רודה מכור לך מותר אכל אם אמר לו מה שעני חולבות כן וכך מכור לך מה שרחלי גוזוזות כן וכך מכור לך מה שפונותי רודה כן וכך מכור לך אסור ואע"ג דממילא קא רבו ביון דליתנהו בהדיה שענתא אסור איכא דאמרי אמר רבא ביון דממילא קא רבו שפיר דמי והתניא כן וכך אסור התם לאו מיניה קא רבו דשקלי ליה להאי ואתי אחרינא בדוכתיה הכא מיניה קא רבו דכי שקלי ליה להאי לא אתי אחרינא בדוכתיה אמר אבי שרי ליה לאיניש למימר ליה לחברה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי א"ל רב שרביא לאביי הא

אפילו אמר ליה אי תקפה אי זילא ברשותי ואי יקרי ברשותי הוה שרי שהרי מתנה עמו שאם יוקרי יהא המקח קיים מעבכשו ואין המעות הלזוה אצלו ואי תקפה או זילא יהא המקח בטל ויהיו המעות הלזוה ויחזירו לו ומה רבית יש כאן ואי בשלא משך מה צריך להתנות אי תקפה ברשותך כי לא אתני יכול לחזור דליכא מי שפער ביון שפסיד הכל בדמשמע לעיל בפי' הנהב וה

גבי ההוא חמרא דבעי למנסביה דבי פרק רופילא ו"ל דלעולם איירי בשמשך ואפ"ה אסור אי אמר אי זילא ברשותך דחשיב קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמר לקמן (ה"פ סז) גבי עיסקא דאסור אע"ג שכול להתנות שאם יבא הפסד בעיסקא יהיו כל המעות הלזוה ואם יבא ריוח יהיו כולם פקדון אלא ודאי ביון דאחריית הפסד על המקבל לא מהני אפילו בתנאי להחשיבם פקדון א"י מיירי בשלא משך וצריך להתנות דאי לא מתני איכא מי שפער דאין בו כל כך הפסד דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מבחמרא כדאמרין בהמוכר את הספינה (ב"ב ד' פד: וסז) וא"ת אבתי כי לא אתני נמי יכול לחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא אפי' הביאו לזקח בביתו ושהה הרבה ואחר כך החמיץ דא"ר חנינא בהמוכר את הפירות (ב"ב ד' פד: וסז) גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אכל בקנקנים דמוכר מיצי אמר ליה הא חמרא הוא קנקנך ואפי' מאן דפליג התם ואמר מילא דגברא גרים מ"מ כי אתני מאי פריך רבא רבא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא וקא מוכר טעות הוא דליכא למימר מלזיה דלוקח גרים ביון דהתנה עמו דאי תקפה ברשותיה ובסוף פירקין (ה"פ סז) נמי פריך דבין גבי רבנן דהדין גבי אחמרא בתשרי ומבכרי להו בטבת וקאמר אחמרא יהי ואחלא לא יהי ואין לחלק בין מוכר בתשרי ולזקח בטבת לשאר השנה דבהמוכר פירות לא קמפלגי בין קודם טבת לאחר טבת לכך נראה דתקפה דהבא לאו היינו שהחמיץ אלא קלקול בעלמא כמו יין הנמכר בחנות דהמוכר פירות דאותו שהחמיץ אחר תשרי מתשרי היה עומד להתחמץ כדאמר בסוף פירקין ואותו הוי מקח טעות אכל תקף דהבא אין זה הקלקול ראוי לעמוד מתשרי ואין זה מקח טעות ועליו יהי וזוי ודחי תקפה דהבא כי ההוא דהמוכר פירות דאמר רבא האי מאן דזינן חביתא דחמרא ותקפו בו דלאו היינו החמיץ דבעי בתר הכי חלא מאי ואף על גב דבהדיה דברכות (ה"פ סז) רב הונא תקיף ליה ארבע מאה דני דחמרא הוי החמיצו דקאמר אייקר חלא מ"מ הך דהבא לאו היינו החמיץ כדפי' וא"ת מאי צריך לקמן (ה"פ סז) טעמא דמעיקרא חלא חלא תיפוק ליה דאפילו בתקפה דליכא לתנות כדאמר רבא ביון דקביל עליה יקרא ויחלא קרוב לזה ולזה הוא וי"ל דקלקול של חימוץ שכיח הלכך אע"ג דמקבל עליה יקרא ויחלא הוי רחוק להפסד ודחי דומה לרבית אי לאו טעמא דמעיקרא חלא חלא חלא:

דא"י

בעישורייטא וחומשייתא. אם יש לחלק למעות העודפות להוציאן עשרה עשרה או ה' ואין אחד או שנים עודפות שאין באות לכלל ה' יש לומר שטעה בחשבוןו אם עישורייטא גינהו טעה בין חמישים לארבעים או בין ארבעים לשלשים ואם אינו עשירות וישן חמישית יש שהיו רגילין למנות חמשה חמשה ואם היו עודפות הרבה בגון ג"ה טעה

בעשירות כדפי' ויש כאן טעות של ב' בדילוג אחד ובה' העודפות טעה בין ג' לארבע או אם עודפות ט"ו או כ"ה טעה ג' פעמים או ה' פעמים בחשבון של חמש אכל אם עודפות על החמישיות אחת או ב' או ג' וד' שאינו מגיעות לה' לא טעה בלום וכולם מתנה: ואי איניש תקיף הוא. זה שנתנם לו אדם קשה הוא שאינו רגיל לזמול חסדים ולתת מתנת חנם: מאי. במה יתלה וזה לעבכם בידו: אמר ליה. ביון דליכא למימר טעה בחשבון תלין למימר דלמא מיגזל גזליה זה ימים רבים וזה לא ידע והשתא מלאו לבו להשיבו: דלא שקיל וטרי ליה. לא נשך ונתן עמו מעולם: בשליחי פירקין. גשמים לדרוש באתי ולא שמעתי תחילת דבריה: שמע' דקאמר קרי קרי. שמעתי דורש ומכיר דלענין תמיד: ויהיבנא לך. לאחר זמן: בני גרמידיא אמה אמה: איתנהו. אם יש לו בגנו גדולות בני אמה: ליתנהו. ועודן קטנות הן אסור: ולרדות את בנותיו. על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדיה בדיית פת מדובקת בתורה: מה שעני חולבות מכור לך. בכך וכך וזו אם מעט אם רב יגיע: מותר. שהרי קיבל עליו הפסד ושכר הלכך אפי' ימצא יותר משוה הדמים אין כאן אגר נטר ליה דאי הוה בציר מדמים נמי הוה אכל אמר לו כן וכך סאן. ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות אסור: איכא דאמרי. גבי קרי אמר רבא שפיר דמי וקא תניא אסור. גבי גיזה וחלב: לאו מיניה קא רבו. חלב הבא לאחר זמן אינו גדל מבחן חלב שהיה בביתו בשעת מכר דהא כי שקיל להאי כוליה לגמרי אתי אחרינא: אכל הבא.

הנוסף על הדלועים קטנים ונעשו גדולות: מיניה קרבו. מבחן הקטנות בא ותקטנות כבר היו בשעת מכר ומדידיה הוא דקא משבח ואזיל: דכי שקלי ליה להאי. בוצינא וזוטרתי לא אתאי אחריתי ש"מ מגופיה קרבא: אחביתא דחמרא. שיש בדין: אם תקפה. אם מחמצת:

קרב

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף סד עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

חוספות

הא'

קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא. וא"ת תיקשי ליה אמתני' (למקן סב) דצאן
השער פוסקין דהתם נמי אין הלוקח מפסיד כלום בהקפה ו"ל דשאני
התם כיון דאין הפירות מבוררין ללוקח אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק
להפסד ופוסק עמו על הגדוש (סב) וברייא דרבי אשעיא דקתני (על ד' סב)
יש לו מותר אינא למימר דאם מתקלקל
כל הגדוש או כל חטיף שיש לו אין נותן
לו אחרים אלא מאותם וכן משמע לקמן
(ו' סב) דקאמר מעיקרא דחלא חלא ואחלא
לא יחבי משמע דקלקול אחר דלאו חימוץ
הוה מקביל ומיהו נראה קצת דפוסק על
הגדוש הוה דומיא דפוסק על שער שבשוק
שאין הלוקח מפסיד בשום ענין ומכל
מקום לא קשה דהתם יבול המוכר לתת
לו חטין אחרים ואלו שיש לו מסתברא
דיכול לאובלם ולא מהני יש לו אלא
לענין היתר פסיקה בלבד ודבן דיהבי וזו
אחמרא משמע דקלקול אחר בר מחימוץ
הוה מקביל היינו לפי שהיו סומכין על יין
של בעלי בתי דוקא ולא היו יכולין
לקנות מן השוק אחר וליתן להם: ולא
ישכור הימנו בפתות. פי' בקונטרס בגמרא
דיש ללמוד מכאן שאסור להלוות על
הבית ולדור בו אפילו בנכייא דתנן לא
ישכור הימנו בפתות ולא דמי למשכונא
של כרם (למקן ד' סב) דהתם זימנין דלא
שקיל דאור ופילו וכן מנבא ליה ודור
ליה קונה פירות בנכייא על הספק אבל
בבית נהנה תמיד ואין כאן ספק ונמצא
שוכר בפתות ור"ת אמר דבית נמי זימנין
דלא שקיל מידי או נופל או נשרף או
שלא יצטרך לו אלא בין בית בין שדה
היכא שאינו מלוה קעותיו עליהם אסור
בפתות לאכול הפירות ולדור בבית דהכי
מייירי מתני' מדקתני המלוה את חבירו לא
ידור בחצירו ולא קתני המלוה על חצירו
של חבירו אבל היכא שהלוה על הבית

האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא אמר ליה כיון
דמקבל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא: מתני' המלוה
את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפתות
מפני שהוא רבית: גמ' אמר רב יוסף בר יוסף בר מניומי אמר
רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו
אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך
להעלות לו שכר מאי קמ"ל תנינא המלוה את חבירו לא
ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפתות מפני שהוא
רבית אי מפתני הוה אמינא הני מילי בחצר דקניימא
לאגרא ונכרא דעבד למיגר אבל חצר דלא קנימא לאגרא
ונכרא דלא עבד למיגר אימא לא קמ"ל איכא דאמרי
אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו
הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו
שכר הלווי' ודר בחצרי צריך להעלות לו שכר מ"ד
הלוהו כל שכן הלווי' ומ"ד הלווי' אבל הלוהו לא מ"ט
כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אופיה לית לן בה רב
יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו וזו ועבד
בהו עבדיה א"ל רבא בריה מ"ט עבד מר הכי א"ל
אנא פרב נחמן סביא לי דאמר רב נחמן עבדא נהום
בריסיה לא שוי א"ל אימור דאמר רב נחמן גגון דארי
עבדיה דמרקיד בי כוכי עבדי אחרני מי אמר א"ל אנא
בי הא דרב דניאל בר רב קמינא אמר רב סביא לי
דאמר התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור
דניחא

קרוב לשכר. אם יקרא: רחוק להפסד. אם תקפה לא מקבל עליה ותנאי
בפירוקין (ו' סב) קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע דשקיל רבית דכיון דאינו מקבל
עלי אחריות המקנה נמצא שאין זה מכר ומעות הלוואה הן אצלו וקריבת השכר
מחמת רבית הוא: ה"ג כיון דקביל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא: אע"פ שאמרו.
בבבא קמא פרק שני (ו' סב) אינו צריך
להעלות לו שכר. ואוקימנא בחצר דלא
קנימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה.
עבד למיגר בית לדירתו דהוה ליה זה
נהנה וזה לא חסר: בחצר דקנימא לאגרא
ונכרא דעבדי למיגר. המלוה הנה היה
שוכר אחרת אם לא מצא זה דהוה ליה
הוא נהנה ובעל חצר חסר דהוה קנימא
להכי קשה משפיה לאחרים: אבל חצר
דלא קנימא לאגרא. דהוה ליה זה לא
חסר: ונכרא דלא עבדי למיגר. דהוה ליה
זה לא נהנה דבלאו הכי נמי לא הוה מיגר
שיש לו אחרות: קא משמע לן. דמיתקין
ברבית ויש ללמוד מכאן שאסור להלוות
על בית ולדור בו אפילו בנכייא דתנן לא
ישכור ממנו בפתות ולא דמי למשכונא של
כרם (למקן ד' סב) דהתם זימנין דלא שקיל ביה
מידי ואפי' הכי מנכי ליה והוה ליה קונה
את הפירות בנכייא וזו על הספק אבל כאן
זה נהנה תמיד ואין כאן ספק נמצא שוכרה
בפתות: מאן דאמר הלוהו. ולא קצץ עמו
על מנת לדור ופילו וכן אסור: כ"ש
הלווי'. דקצץ לו דירת הבית בתורת רבית:
אבל הלוהו לא. ומתניתין דקצץ ליה או
בשעת מתן מעות או לאחר כן: תקיף עבדי
דאינשי דמסיק בהו וזו. מחיק בבעבדיהם
של בעלי חובות שלו וכו' וכו' לעשות
מלאכה: נהום בריסיה. להם מאכלו
ותריני ונו ביום מלאכתו דארי עבדיה. כך
שמו: דמרקיד בי כוכי. ליצן היה ומרקד
בחביותו לשמות יין:
דלא

או על השדה מותר בנכייא דאין מפסיד בעל שדה ובעל חצר דבלאו הכי לא יוכל להשפירו לאחרים שנה החזיק בו במשכונן וקשה דאטו לפי שזה מחזיק
במשכונן יקנה הפירות ולקח לא יוכל להלוה למכור פירותיו ולפיוע חובו או יקח המלוה פירות עצמם בחובו ויש לתת טעם אחר לדבריו דכשפולתי על הבית
או על השדה שרי טפי בנכייא דהוה כאלו השדה בידו בתורת מכר כל אותן השנים כדאמרין לעיל (ו' סב) גבי משכונא בלא נכייא אינהו בתורת זבני אהו
לדיה ומיהו בערך (ו' סב) דקאמר רבית גמורה היא והתורה התייר משמע כפירוש הקונטרס דבבית לא שניח תיורא ושום ספק מדחשיב ליה רבית גמורה
דבשדה בלא נכייא לא חשיב לה לעיל אלא אבק רבית ולפירוש רבינו תם צ"ל דה"פ רבית גמורה היא מדרבנן ולפי שהתורה התייר בהדיא לא רצו להעמיד
שם חכמים דבריהם ומתני' דקתני כעין רבית ואינה רבית יש לפרש אינה רבית אפילו מדרבנן וצריך לדחוק ולפרש לרבא דאע"ג דההוא תנא סבר דצר אחד
ברבית שרי אפילו מדרבנן מ"מ סבר רבא דלית לן למימר שיתיר ר' יהודה צד אחד אפי' מדרבנן כל כמה דלא מפרש בהדיא ומה שדקדק רבינו תם מדלא
קתני המלוה את חבירו על חצירו מכלל דאיירי בשלא הלוהו על חצירו אין זה דיוק דבפרק השולח (ט"ז סב) וסב ד"ס א"ל גבי הא דקתני המלוה את חבירו על
המשכונן אינו משמש פריך אלא מעתה הלוהו ודר בחצירו הכי נמי דלא משמש והתם בעי למימר הלוהו על חצירו דאפילו הלוהו על חצירו משמש כדאמרין
לקמן (ו' סב) האי משכונא באתרא דמסלקי שבעית משמטתו ועוד דאי לא אהלוהו על חצירו פריך אמאי נקט חצר הוה ליה למינקט מטלטלין הלוהו ומשתמש
במשכוננו הכי נמי דלא משמט אלא ודאי דמשכונן דחצר אמשכונן דמטלטלין פריך: אמר רב נחמן אע"פ שאמרו כו'. בפרק ביצה הרגל (ד"ב סב) גבי ההוא
גברא דנהה אפדנא אקלקלתא דיתמי דקאמר לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר מה"ל אם כן קשיא דרב נחמן אדרב
נחמן דהכא אלא לא קאי התם הכי ועוד דהכא מיירי בחצר דלא קנימא לאגרא ונכרא דלא עבדי למיגר דהוה זה לא נהנה וזה אינו חסר כדמסיק:
אבל חצר דלא קנימא לאגרא ונכרא דלא עבדי למיגר אימא לא קא משמע לן. כהאי לישנא קמא דאפילו הלוהו אסור קנימא לן כדמוכח רבא מצייה בסמוך
והשתא קשה דאדם שפולתי לחבירו וכי אסור לעשות לו שום טובה שבעולם לא מיעבדי דברים שאין רגילות להשאל חנם כגון בית או סוס וכיוצא
בין דאסור להשאל למלוה אפילו הוא אוהבו כל כך דבלאו הכי היה משאל אלא אפילו דברים שרגיל להשאל חנם לאחרים שאין רגילות לטול שכר מכם
הוא אסור דומיא דחצר דלא קנימא לאגרא ונכרא דלא עבדי למיגר דמסיק דאסור ו"ל דדוקא במילי דפרהסיא ואושושא טובא אסר הךא בולי האי כגון לדור
בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאל כלי או סוס מותר כיון דבלאו הכי נמי הוה משאל לו ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט ולא ישכיר את כלי או
בהמתו בפתות ועוד ו"ל דדוקא לדור שלא מדעת חבירו אסור בכל ענין אפי' בחצר דלא קנימא לאגרא ונכרא דלא עבדי למיגר דכיון שלא ברשות עושה
נראה דעל המלוה סומך שבשכילו יסבילו הבעלים אבל מדעתו לא אסור אלא בדרך שלא היה עושה לזה למלוה בלא הלוואה דומיא דהקדמת שלום דסוף
פרקין (ו' סב) שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל מקודם לכן להקדים ובהכי איירי מתניתין כדמשמע הפשט דאיירי במלוה הדר מדעת לזה ולא אסור אלא
בחצר דקנימא לאגרא וכן משמע מדקתני לא ישכור הימנו בפתות ומשמע נמי דמתחילת דירתו שוכר הימנו מדעתו וזהו דקא מסיק קמ"ל לא בעי למימר קא
משמע לן דמתניתין איירי אפילו בחצר דלא קנימא לאגרא דמתני' לעולם איירי בדקנימא לאגרא כיון דמדעתו נכנס:

34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

כיון שאם יתקלקל היין וייעשה חומץ יהיה ההפסד של המוכר ולא של
הלווקה, נמצא שהאי – הלווקה קרוב לשכר – אם יתיקר היין, ורחוק
להפסד הוא, שאם יחמיץ לא יפסיד, ושנינו לקמן (ע.) שאסור לתת מעות
עבור סחורה באופן שהוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד, מפני שהוא אבק
ריבית, והעושה כן הרי הוא רשע, ומדוע התיר אביי לעשות כן. אמר ליה
אביי, אין זה נחשב רחוק מהפסד. אלא ביהן דמקבל עליה הלווקה זולא –
שאם יחל היין יתחב ההפסד על הלווקה ולא על המוכר, קרוב לזה ולזה
הוא – נמצא שהוא קרוב בין לשכר ובין להפסד, ואין כאן אבק ריבית:

משנה

המלוה את חבירו – אדם שהלוה מעות לחבירו, לא ידור המלוה בנצרו
של הלוה בתנאי, ואף לא ישכור ממנו את חצירו. בנפחות מדמי השכירות
הרגילים, מפני שדאי מה שמניח הלוה למלוה לדור בו בחנם, או לשלם
פחות בדמי השכירות הוא תמורת ההלוואה שהלוה, והוא רביית

גמרא

13 **אָמַר רַב יוֹסֵף בֶּר מִנְיוּמִי אָמַר רַב נַחֲמָן, אַף עַל פִּי שְׁאִמְרוּ שְׂאדֵם הָיָה**
14 **בְּחֶצֶר חֲבִירוֹ שְׂאִינָה עוֹמֶדֶת לְהִשְׁכְּרָה וְאֵין לִבְעַל הַדִּירָה שׁוֹם הַפֶּסֶד וְזוֹק**
15 **מִמָּה שְׂהוּא דֹר בּוֹ, שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ – בְּלֹא רְשׁוֹתוֹ שֶׁל בְּעַל הַחֶצֶר, אִינִי צָרִיף**
16 **לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר – אֵין בְּעַל הַחֶצֶר יוֹכֵל לִתְבוֹעַ מִמֶּנּוּ שֶׁכֶּר עַל מַה שֶּׁכֶּר**
17 **דֹּר בַּחֲצִירוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶה נִגְזַר וְהָאֵין חֹסֵר. מִמֶּל מְקוֹם אִם מִתְחִילָה הָלָלוּ**
18 **מַעוֹת, וְאַחֵר כֵּךְ דָּר הַמְלוּהָ בְּחֶצְרוֹ שֶׁל הַלּוּהָ, צָרִיף הַמְלוּהָ לְהַעֲלוֹת לוֹ**
19 **שָׂכָר כְּדֵי שֶׁלֹא יִירָאָה כְּרִיבִית.**
20 **שׂוֹלֵת הַגִּמְרָא: מָאִי קָא מְשַׁמְעֵן לָן – מַה חִידֵשׁ בּוֹה רַב נַחֲמָן, הִרִי תִּנְיָנָא**
21 **– שְׁנֵינוּ כְּבֵר דִּין הָאֵין בְּמִנְשָׁה שְׁמִילָה אֵת חֲבִירוֹ לֹא יְדוּר בְּחֶצְרֵי חָבִים,**
22 **וְלֹא יִשְׁכּוּב מִמֶּנּוּ בְּפִחוֹת מִפְּנֵי שְׂהוּא רִבִּית.**
23 **מִתְרַעַת הַגִּמְרָא: לֹלֵא דְבָרֵי רַב נַחֲמָן לֹא הֵינּוּ יוֹכֵלִים לִלְמוֹד דִּין הָאֵין**
24 **מִהַמְשָׁנָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִסְתַּגִּיתִין הָוֵה אִמְיָנָא הֵנִי מִלֵּי – שְׁדִין הַמְשָׁנָה**
25 **אִמּוֹר דְּרוּקָא בְּחֶצֶר קְרִינְיָמָא לְאַגְרָא – בַּחֲצֵר הָעוֹמֶדֶת לְהִשְׁכְּרָה, וְנִבְרָא**
26 **דְּעֻבְדִּי לְמִינֵי וְאִדֵּם הָעֲשׂוֹי לִשְׁכּוֹר וְשֹׂאֵם לֹא הִיתָה לוֹ אִפְשָׁרוּת לְדוֹר**
27 **בַּחֲצֵר וְזֶה הִיא צִרִף לִשְׁכּוֹר לוֹ חֶצֶר אֲחוֹרָתָא, שְׁרָרִי הָאֵין נִגְזַר וְזֶה חֹסֵר, וּבִדּוּאֵי**
28 **חַיִּיב לִשְׁלֹם לוֹ דְּמֵי שְׂכִירוֹת, וּלְפִיכָךְ אִם אִינִי מִשְׁלֵם לוֹ הִיא וְזֶה רִיבִית. אֲבָל**
29 **בְּאוּפֹן שֶׁל חֶצֶר דְּלֹא קְרִינְיָמָא לְאַגְרָא – שְׂאִינָה עוֹמֶדֶת לְהִשְׁכְּרָה, וְנִבְרָא**
30 **דְּלֹא עֻבְדִּי לְמִינֵי – וְאִדֵּם שְׂאִינִי עֲשׂוֹי לִשְׁכּוֹר, שֶׁזֶה לֹא נִגְזַר וְזֶה חֹסֵר,**
31 **וְלִכְל הַדְּרוּעוֹת אִינִי יוֹכֵל לִתְבוֹעַ מִמֶּנּוּ דְּמֵי שְׂכִירוֹת, אִימָא לֹא – יֵשׁ לוֹמַר,**
32 **שְׂאִין אִיסוֹר לְדוֹר בַּחֲצִירוֹ חָבִים אִפְלוּ אִם הַלּוּהוּ, שְׂאִין זֶה נִרְאָה כְּרִיבִית,**
33 **קָא מְשַׁמְעֵן לָן שְׂאֵף עַל פִּי כֵּן כִּינֵן שֶׁהַלּוּהוּ הִרִי זֶה נִרְאָה כְּרִיבִית וְאִסוֹר**

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמ' ב

מקשה הגמרא: **וְאִידָךְ** – מה טעמו של תנא קמא שסובר שאף באופן חציריך להעלות לו שכר כתף, ואין די במה שהוא נוטל את הגללים. מתרצת הגמרא: לדעת תנא קמא אין הגללים נחשבים תשלום, משום ש**גִּלְלִים אֶפְקָרִי מַפְקִיר לְהוּ** – בעל הבהמה מפקיר את הגללים של בהמתו ואין דעתו עליהם כלל, נמצא שאין הרועה נוטל את הגללים כשכר אלא זוכה בהם מן ההפקר, ולפיכך צריך בעל הבהמה לתת לו שכר כתף מלבד הגללים:

אָמַר רב נחמן, הִלְכָּה בְּרַבִּי יְהוּדָה שדי בשכר מועט כגון שטבל עמו בציר או אבל עמו גרונרת אחת, ואפילו אם לא פסק על כך מתחילה. **וְכֵן הִלְכָּה בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה** ששמים עזים ורחלים למחצה בשכר מי פסולת החלב והצמר הנושר, אף על פי שאינו שוה אלא מעט. **וְכֵן הִלְכָּה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** ששמים עגל עם אמו ואין צריך לתת למקבל את שכר הכתף, מפני שדי לו בגללים שהוא נוטל, וכפי שהתבאר.

מספרת הגמרא: **בְּנֵי רַב עֲלִישֵׁי**, לאחר שנפטר אביהם רב עיליש, **נָפַק עֲלֵיהֶוּ הוּא שְׂמָרָה דְּהוּהוּ בְּתִיב בִּיה שְׁלָנָא מִאֲרִי שְׁלָנָא מִתְּפַסָּה** – הוציא עליהם אדם שטר שישקא ויטול מחצה ברווחים, וכו' אם יהיה הפסד יפסיד רב עיליש ועשה בו עניסקא ויטול מחצה ברווחים, וכו' אם יהיה הפסד יפסיד רב

וטעם הדבר, משום שאמרו את דעת בעל העבר, שכיון שאין לו כעת עבודה
עבור העבד, דְּנִיחָא לֵיהּ שיעשה העבד מלאכה עבור אחרים, כדי דְּלֵא
נְסִתְרֵי עֲבָדֵיהּ – שלא יתרגל העבד להיות בטל ויתעצל. אֲמַר לֵיהּ רבא,
אמנם סתם אדם שעושה מלאכה בעבדו של חבירו פטור כדברי רב, אולם
הֵי מִלֵּי הֵיכָא דְּלֵא מְסִיק בֵּיהּ זִוְי – דווקא כשאין בעל העבד חייב לו
ממון, ואין כאן חשש ריבית, אבל מִרְ בִּין דְּמְסִיק בְּהוּ זִוְי – כיון שאתה
נושה בהם ממון, הרי ההשתמשות בעבד בלא שכר מִיחֵי בְּרִבִּית, ודומה
למה דְּאֲמַר רב יוסף בְּר מְנוּמִי אֲמַר רב נחמן, שאף עַל פִּי שְׁאֲמַרְהוּ הָדָר
בְּחֻצְרֵי חֲבִירָא שאינה עומדת להשכרה שְׁלֵא מְדַעְתָּ, אִינוּ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת
לוֹ שְׂכָר מִשּׁוּם שׁוּחַ נִחְנָה וְזֶה לֹא חֹסֵר, מכל מקום אם הִלְלוּהוּ וְאַחֲרַיָּא כִּי דָר
בְּחֻצְרֵי שֶׁל הַלּוֹה, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר ואם אינו מעלה לו שכר נראה
כריבית, והוא הדין כאן שאף על פי שסתם התוקף עבדו של חבירו ועושה
בו מלאכה פטור, מכל מקום אם הלווה ואחר כך תקף את עבדו, צריך
להעלות לו שכר, שאם לא כן הרי זה נראה כריבית. אֲמַר לֵיהּ רב יוסף בר
חמא, צודק אתה, וְהָדָר בִּי – אני חוזר בי ולא אעשה כן יותר.
אֲמַר אֲבִי, הָאִי מֵאֵן דְּמְסִיק (זוּזִי) [זוּזָא] דְּרִבִּיתָא בְּחֻבְרָה – מלוא
הנושה זה של ריבית בלוא וְשֵׁעִבַר עַל אִיסוּר רִבִּית, והלוה לו מעות על מנת
שיתן ריבית בשווי זה, וְכָא אֲוִלִי חֲפִי אֲרַבְעָה גְרִינִי בְּזוּזָא בְּשׁוּקָא – והיה
מחזיר החיטים בשוק, ארבעה סאים בזו, וְנִהְיִי לֵיהּ אִיהוּ חֲמִשָּׁה – אך
הלוה נתן למלוה תמורת הזו של הריבית חמשה סאים של חיטים. כִּי
מְסַקִּין מִינִיהּ – כשמוציאים הדיינים את הריבית מן המלוה כדי להחזירם
ללוה, אֲרַבְעָה מְסַקִּין מִינִיהּ – לא יוציאו ממנו אלא ארבעה סאים של
חיטים, שכיון שלא היתה הריבית הקצוצה אלא זה, נמצא שרק ארבעה
סאים (והשנים זה), נתן לו בתורת ריבית, אבל אֲיָךְ – הסאה החמישית לא
נתן לו משום קציצתו, אלא כיון שהסכים לקבל חיטים ולא מעות, אֲוִזְלִי
הוא דְּקָא מוֹזִיל גָּבִיהּ – מכר לו את החיטים בזול, ונתן לו חמשה סאים
תמורת הזו האחד שהיה חייב לו, ולפיכך די לו להחזיר רק ארבעה סאים
שהם שוויה של הריבית הקצוצה.
רַבָּא אֲמַר, אף על פי שמן הדין לא היה צריך להחזיר אלא ארבעה סאים,
מכל מקום חֲמִשָּׁה מְסַקִּין מִינִיהּ – יש להוציא ממנו את כל חמשת הסאים,
משום דְּמְעִיקָא בְּתוֹרַת רִבִּיתָא אֲתָא לֵידֵיהּ – שמתחילה באו כל
החיטים לידו בתורת ריבית קצוצה ושאלם לא היה נוטל רבית לא היה מקבל
כלום, לפיכך צריך להחזיר את כל חמשת הסאים כדי שלא ייהנה מן
האיסור כלל.
וְאֲמַר אֲבִי, הָאִי מֵאֵן דְּמְסִיק אֲרַבְעָה זִוְי דְּרִבִּיתָא בְּחֻבְרָה – אדם
הנושה בחבירו ארבעה זוזים של ריבית, וְנִהְיִי לֵיהּ גְּלִימָא בְּגִיזָהוּ – ונתן
לו הלוה תמורתם בגד חשוב השווה ארבעה זוזים. כִּי מְסַקִּין מִינִיהּ –
כשמוציאים הדיינים את דמי הריבית מן המלוה, אֲרַבְעָה מְסַקִּין מִינִיהּ –
מוציאים ממנו ארבעה זוזים, אבל גְּלִימָא לֹא מְסַקִּין מִינִיהּ – אינם יכולים
להוציא ממנו את הבגד, שהרי לא היתה קציצת הריבית אלא על מעות,
ולא על גלימא, ומה שנתן הלוה למלוה את הגלימא, נחשב כמקח חדש
שקנה ממנו עתה לא הגלימא תמורת החוב של ארבעת הזוזים שהיה חייב
לו, ומקח זה אינו בטל.
רַבָּא אֲמַר, גְּלִימָא מְסַקִּין מִינִיהּ – מוציאים ממנו את הגלימא ומחזירים
ללוה. מפרשת הגמרא: מֵאִי מְעֻמָּא, כִּי הֵיכִי דְּלֵא לִימְרוּ – כדי שלא
יאמרו הבריות, גְּלִימָא דְּמְכִסִּי וְקָא – הבגד שפלוגי לובש ועומד עמו,
גְּלִימָא דְּרִבִּיתָא הוא – הוא בגד של ריבית, ויבואו לזלזל באיסור ריבית.
אֲמַר רַבָּא, הָאִי מֵאֵן דְּמְסִיק תְּרִיסָר זִוְי דְּרִבִּיתָא בְּחֻבְרָה – אדם שהיה
נושה בחבירו שנים עשר זוזים של ריבית, וְאֲנֵר לֵיהּ – והשכיר לו הלוה
חֶצֶר דְּמִתְגָּרָא בְּעֶשְׂרָה – שמושכרת בדרך כלל בעשרה זוז, וְאֲזִגְרִיהּ
נִהְיִיהּ בְּתִרְסָר – והשכירו למלוה תמורת שנים עשר זוז של המלוה
כלומר שהסכים המלוה לשכור את החצר ביוקר, ובכך שלא ישלם המלוה
את השכירות, ייחשב שקיבל את דמי הריבית שהלוה חייב לו. כִּי מְסַקִּין
מִינִיהּ – כשמוציאים הדיינים את דמי הריבית מן המלוה להחזירם ללוה,
תְּרִיסָר מְסַקִּין מִינִיהּ – מוציאים ממנו שנים עשר זוז, ואינו יכול לומר
שלא קיבל אלא עשרה זוז שהם דמי שכירות החצר. מקשה הגמרא: אֲמַר
לֵיהּ רב אחא דְּמַפְתִּי לְרַבִּינָא, וְלִימָא לֵיהּ – מדוע לא יאמר המלוה ללוה,
כִּי אֲנִירָא הֵכִי – מה שהסכמתי לשכור את החצר ביוקר, תמורת שנים עשר
זוז, לא היה אלא משום דְּהָוָה קָא מְשִׁתְּרִישִׁי לִי – שהגיעו לי מעות אלו

בריוח ותמורת הריבית, אבל הֲשִׁתָּא דְּלֵא מְשִׁתְּרִישִׁי לִי – שאין אלו מעות
מגיעים לי בריוח, ונמצא שאני משלם את דמי השכירות מכסי, אני מוכן
לשכור את החצר ביוקר, אלא בְּרִאנְרִי בּוּלִי עֲלָמָא הוא דְּאֲנִירָא – אין
רצוני לשכור אלא במחיר ששוכרים הכל, דהיינו בעשרה זוז. מתרצת
הגמרא: אין טענתו מתקבלת, מִשּׁוּם דְּאֲמַר לֵיהּ – שיכול הלוה להשיב
למלוה ולומר לו, כְּבָרְךָ וְקִבְלָתָּ – כיון שכבר הסכמת לשכור ביוקר, איך
יכול לחזור כך, ואף על פי שהטעם שהסכמת לכך אינו קיים:

משנה

מְרִבִּין עַל הַשְּׂכָר – מותר להוסיף על דמי השכירות בשכר המתנת המעות,
וְאִין מְרִבִּין עַל הַסָּכָר – אבל אסור להוסיף על דמי המכירה בשכר המתנת
המעות.
מפרשת המשנה: בִּיצָד, הַשְּׂכִיר לוֹ אֵת חֲצָרוֹ וְאֲמַר לוֹ, אִם מְעַכְשָׁיו אֲתָה
נֹתֵן לִי – אם אתה משלם לי מראש את כל דמי השכירות לשנה, הֲרִי הוא
לָךְ – הרי אני משכיר לך את החצר בְּעֶשֶׂר סָלְעִים לְשָׁנָה, וְאִם אֵינְךָ מִשְׁלֵם
לי מראש אלא שָׁל כָּל חֹדֶשׁ תִּשְׁלֵם לי בְּאִתּוֹ חֹדֶשׁ, הרי אני משכיר לך
את החצר בְּסָלַע לְחֹדֶשׁ, וחס שנים עשר סלעים לשנה, נמצא שהרבה לו
את דמי השכירות בשכר המתנת המעות, ואף על פי כן מוֹתֵר, ובגמרא
יבואר טעם הדבר. אבל אם מְכָר לוֹ אֵת שְׂדֵהוּ וְאֲמַר לוֹ, אִם מְעַכְשָׁיו אֲתָה
נֹתֵן לִי את כל דמי השדה, הֲרִי הִיא שְׁלֶכְךָ – אני מוכר לך את השדה בְּאֵלֶּכָּךְ
זו, אבל אִם לְגוֹרֵן – אם רצונך לדחות את התשלום עד לזמן הגורן שאו
תמכור תבואתך ויהיה לך ממון לשלם לי, אני מוכר לך את השדה בְּשָׁנִים
עֶשֶׂר מְנָה שהם אלף ומאתים זוז, ונמצא שהרבה לו את דמי השדה בשכר
המתנת המעות, הרי זה אֲסוּר משום שהוא כריבית:

גמרא

מקשה הגמרא: מֵאִי שְׁנָא רִישָׁא וְמֵאִי שְׁנָא סִיפָא – מה החילוק בין
הרישא, לענין שכירות, שהתירה המשנה להוסיף על דמי השכירות בשכר
המתנת המעות, לבין הסיפא לענין מכירה, שאסור להוסיף על דמי המכר
בשכר המתנת המעות. מתרצת הגמרא: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאֲמַרִּי תְרִינִיחוּ,
שְׂכִירֹת אֵינָה מְשִׁתְּלָמַת אֲלָא בְּסוֹף – מן הדין אין חייב על השוכר לשלם
תמורת השכירות עד סוף זמן השכירות, וְאִם כֵּן הָאִי – זה שאמר שאם
ישלם בכל חודש הרי הוא משכיר לו את החצר בסלע לחודש, בִּין דְּלֵא
מְטָא וְמִנְהָ לְמִינָא – כיון שבאמת עדיין לא הגיע זמנו לגבות את
השכירות, ומן הדין אינו צריך לשלם לו אלא בסוף כל חודש, נמצא שמה
שקבע עמו מחזיר זה, לֹא אֲנֵר נְטִיר לֵיהּ – אינו בשכר המתנת המעות, אלא
מְשֻׁוּאָה הוא דְּהֵכִי שְׁנָא – אכן זהו מחזיר השכירות האמיתי, וְהָאִי דְּקָאֵר
לֵיהּ – ומה שאמר לו שאם מְעַכְשָׁיו אֲתָה נֹתֵן לִי הֲרִי הוא לָךְ בְּעֶשֶׂר
סָלְעִים לְשָׁנָה, היינו שאם יסכים השוכר לשלם לו מראש שהוא קודם זמנו,
אֲוִזְלִי הוא דְּקָא מוֹזִיל גָּבִיהּ – מוזיל לו המשכיר את מחזיר השכירות, ואין
כאן איסור ריבית. מה שאין כן בְּסִיפָא בִּין דְּוִכְיָנִי נִיגְדָה שהוא מכירה ולא
שכירות, ומן הדין כְּעִי לְמִיִּשְׁקֵל דְּמִי מְעַכְשָׁיו – צריך לשלם לו את כל דמי
השדה מיד בשעת המכירה, הִלְכָךְ מה שקבע שאם משלם מיד מוכר לו
באלף זוז, הם דמי השדה ואין כאן החולה, ומה שמוסיף על דמי השדה
באופן שדוחה את התשלום עד זמן הגורן, אֲנֵר נְטִיר לֵיהּ הוא – הוא שכר
המתנת המעות, והרי זה ריבית ואֲסוּר.
אֲמַר רַבָּא, דִּקּוּ בַּהּ רַבִּין בְּהָא מִילָתָא – דייקו חכמים בדבר זה וחיפשו
רמז מן התורה לכך ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וְאֲזִקְמוּהָ
אֲקָרָא – ולבסוף סמכו על פסוק זה (ויקרא כה ג) 'בְּשָׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה
עִמּוֹ' ויש לדרוש ש'שכר השנה' משתלמת 'בשנה' אחרת, והיינו ששְׂכִירֹת
שָׁל שָׁנָה זו אֵינָה מְשִׁתְּלָמַת אֲלָא בְּתַחֲלִית שָׁנָה אַחֲרָת, והיינו בסוף זמן
השכירות:
שנינו במשנה: וְאִם לְגוֹרֵן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מְנָה אֲסוּר:
אֲמַר רב נחמן, מְרִישָׁא שְׂרִי – מותר למכור סחורה על מנת לשלם לאחר
זמן, ולתבוע עליה מחזיר גבוה יותר ממחירה הרגיל, ובלבד שלא יפרש
שאם ישלם מיד ימכור לו בפחות. אֲוִתִּיבָה רַמִּי בְּר חָמָא לְרַב נַחְמָן,
וְאֲמַרִּי לֵה רב עוקבא בְּר חָמָא לְרַב נַחְמָן, הרי שנינו במשנה, שאם מכר
את שדהו וְאָמַר ללוקח אִם רָצוֹן לך דחות את התשלום עד לְגוֹרֵן, אני מוכר
לך את השדה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מְנָה, אֲסוּר, הרי שאסור להעלות את מחיר

דע"ר

1 **וְלֹא נִסְתֵּר נֶעְבְּרִית.** שלא יִרְגֵּל להיות בטל וְתַעֲצֵל נִסְתֵּר הֵיטֵוּ מִשְׁמַטָּה
2 בְּדֶרֶךְ הַמִּתְעַצֵּלִים בְּחִיבַת שׂוֹי וְסִמָּךְ בְּאִשֶּׁר יִתְפַּעַל שֶׁר וְיֹאמַר תִּשְׁתַּרֵּר שְׁהֵיטֵו
3 מִתְמַצֵּעַ לְהַפְסִיק אוֹתִיּוֹת הַשׁוֹרֵשׁ וְכֹאשֶׁר יֹאמַר בְּגִיזוֹת סָף הַסְתוּפָה מְגִזֹּרֶת שֶׁחַ
4 הַשְׁתוּחָה וְכֵן בְּלִשׁוֹן גְּמָרָא מִשְׁתַּרֵּי מִיסְתָּמִי אִשְׁתְּהִי אִישְׁתְּקִיל: **בִּי מִפְּקִינֵי מִיָּיָה.**

דִּינְחָא לִיה דְּלֹא נִסְתֵּיר עֲבֵדֵיה אֲמַר לִיה אֲתֵּי מוֹלִי הִיבָא
דְּלֹא מִסִּיק בֵּיה זֻזִי מִר בִּין דְּמִסִּיק בְּהוּ זֻזִי מִיחֻז קְרִבִּית
דְּאֲמַר רַב יוֹסֵף בַּר מַנְיִמִּי אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲעִ"פ שְׁאֻמְרוּ
הֵדֵר בְּחֶצֶר חֲבִירו שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ אֵינּוּ צָרִיד לְהַעֲלוֹת לוֹ
שֶׁכֶּר הַלְלוּהוּ וְדֵר בְּחֻצְרוֹ צָרִיד לְהַעֲלוֹת לוֹ שֶׁכֶּר אֲמַר לִיה
הֲרִי בִּי אֲמַר אֲבִי הָאִי מֵאן דְּמִסִּיק זֻזִי דְּרִיבִיתָא בְּחִבְרִיה
וְקָא אוּלִי חֲטִי אַרְבַּעַה גְּרִיזִי בְּזוּזָא בְּשׁוּקָא וְיַהֲבִי לִיה
אִיהוּ חֲמִשָּׁה בִּי מִפְּקִינָן מִיְּנִיה אַרְבַּעַה מִפְּקִינָן מִיְּנִיה אִידָּךְ
אֲחוּלִי הוּא דָּקָא מוֹזִיל גְּבִיה רַבָּא אֲמַר חֲמִשָּׁה מִפְּקִינָן
מִיְּנִיה דְּמַעֲקִירָא בְּתוֹרַת רִיבִיתָא אֲתָאִי לִידִּיה וְאֲמַר אֲבִי
הָאִי מֵאן דְּמִסִּיק אַרְבַּעַה זֻזִי דְּרִיבִיתָא בְּחִבְרִיה וְיַהֲבִי לִיה
גְּלִימָא גְּבוּיָהוּ בִּי מִפְּקִינָן מִיְּנִיה אַרְבַּעַה מִפְּקִינָן מִיְּנִיה
גְּלִימָא לֹא מִפְּקִינָן מִיְּנִיה רַבָּא אֲמַר גְּלִימָא מִפְּקִינָן מִיְּנִיה
מֵאִי טַעֲמָא בִּי הִכִּי דְּלֹא לִימְרוּ גְּלִימָא דְּמַכְסִּי וְקָאִי
גְּלִימָא דְּרִיבִיתָא הוּא אֲמַר רַבָּא הָאִי מֵאן דְּמִסִּיק תְּרִיסַר
זֻזִי דְּרִיבִיתָא בְּחִבְרִיה וְאֲגַר לִיה חֶצֶר דְּמִתְגַּרָּא בְּעֶשְׂרֵה
וְאַזְגִּירֵיה נַחֲלִיה בְּתִרִיסַר בִּי מִפְּקִינָן מִיְּנִיה תְּרִיסַר מִפְּקִינָן
מִיְּנִיה אֲמַר לִיה רַב אַחָא מִדְּפִתִּי לְרַבִּינָא וְלִימָא לִיה בִּי
אֲגַרָּא חֲבִי דִּהְוָה קָא מִשְׁתַּרְשִׁי לִי הִשְׁתָּא דְּלֹא מִשְׁתַּרְשִׁי
לִי בְּדֶאגְרִי כּוּלִי עֲלֵמָא הוּא דְּאֲגַרְנָא מִשּׁוּם דְּאֲמַר לִיה
סִבְרַת וְקִבְלַת: **מִתְנִי'** מִרְבִּין עַל הַשֶּׁכֶר וְאֵין מִרְבִּין עַל
הַמֶּכֶר בִּיצֵד הַשֶּׁכֶּר לוֹ אֵת חֲצָרוֹ וְאֲמַר לוֹ אִם מַעֲכִשׁוֹ
אִתָּה נֹתֵן לִי הֲרִי הוּא לָךְ בְּעֶשֶׂר סָלְעִים לְשָׁנָה וְאִם
שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ סָלַע לְחֹדֶשׁ מוֹתֵר מִכֵּר לוֹ אֵת שְׂדֵהוּ
וְאֲמַר לוֹ אִם מַעֲכִשׁוֹ אִתָּה נֹתֵן לִי הֲרִי הוּא שְׁלָךְ בְּאַלְפָּה
זֻזִי אִם לְגֹרֶן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מִנֶּה אֲסוּר: **גַּמ'** מֵאִי שְׁנָא
רִישָׁא וּמֵאִי שְׁנָא סִיפָא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאֲמַרִּי תַרְוֵיהּ
שֶׁשְׁכִּירוֹת אֵינָה מִשְׁתַּלְּמֹת אֶלָּא בַּסּוּף וְהָאִי בִּין דְּלֹא מְקַא
זְמִינִיה לְמִוִּנְבָּא לֹא אֲגַר נִמֵּר לִיה מִשּׁוּאֵי הוּא דִּהְבִּי שְׂוִיא
וְהָאִי דְּקָאֲמַר לִיה אִם מַעֲכִשׁוֹ אִתָּה נֹתֵן לִי הֲרִי הוּא
לָךְ בְּעֶשֶׂר סָלְעִים לְשָׁנָה אֲחוּלִי הוּא דָּקָא מוֹזִיל גְּבִיה
סִיפָא בִּין דְּזִכְיִי נִינְהוּ יִבְעִי לְמִשְׁקַל דְּמִי מַעֲכִשׁוֹ הִלְכָּךְ
אֲגַר נִמֵּר לִיה הוּא וְאֲסוּר אֲמַר רַבָּא דְּפֻז בַּה רַבְנָן בְּרַח

קצוצה ויִצָּאָה בְּדִינֵיהֶם דִּקְרָמָא לֵן כּוּתִינָה
 לִקְרָן (פֶּסֶחַ כ"ז) גִּלְרָמָא לֹא מִסְקִין מִינֵיהּ
 מִקְחוֹ קָרִים וְקִצְרֵת הִרְבִּית חֲזוּר לִבְעֵלֵיהּ
 וְלִישָׁא לִי בִּי אֲרָמָא אֲנָא בִּשְׁשֻׁכְרֵיתִי
 אֲנִי בְרַמִּים יִקְרִי הֵלֵלִי דְהוּא קָא
 מִשְׁתַּרְשֵׁי לִי בְרִיחַ הִיחָה אֶחָא אֵלֵי
 מִתְנִי מַרְבִּין עַל הַשֶּׁכֶר בִּשְׁכַר הַמִּתְנַת
 מַעוֹת הַשִּׁכְרִיתִּי וְאִין מַרְבִּין עַל הַשֶּׁכֶר
 בִּשְׁכַר הַמִּתְנַת הַמִּקְחָא וּבִמְרָא מַקְרָשׁ
 טַעמָא וְאִם שֶׁל חֲדָשׁ בְּחִדָּשׁ וְאִם תִּתֵּן לוֹ
 שֶׁכַר כָּל חֲדָשׁ בְּחִדָּשׁוֹ שֶׁלֹּא תִקְדֵּשׁ לוֹ שֶׁכַר
 לִהְיוֹת יָחִיד תִּתֵּן לוֹ הַשֶּׁכֶר בְּחִדָּשׁ וְאִם
 לְגֻזְרִי וְאִם אִמְתִּין לֹא עַד הַגִּזְרִין מִשְׁתַּכּוּר
 מִתְבֹּאֲתָךְ וְתִתֵּן לִי מַעוֹתֵי גַמְ' שְׁבִירִית
 אֵינִה מִשְׁתַּפְּטָת אֵלֶּא לְבִסּוֹף מִן הַדִּין
 אֵלֶּא לְבִסּוֹף לִסּוֹף הַמִּין הַלֵּכָךְ בִּי שְׁקִיל
 מִיַּדִּיה סֵלַע בְּחִדָּשׁ דְּהוּא לְהוֹ שִׁנִּים עֲשִׂרִי
 סִלְעִים אִין זֶה שֶׁכַר הַמִּתְנַת מַעוֹת שְׁחָרִי
 לֹא נִתְחַבֵּב לוֹ לְשֹׁלֵם שְׁבִירֹת עַד סוֹף
 חֲדָשׁ וְהֵאִי דְאָמַר לִיה אִם מַעֲבָשִׁי תִתֵּן לוֹ
 הָרִי הֵאִי לֹךְ בְּעֶשֶׂר סִלְעִים אִין הָרִי מִקְדִּים
 לִיה הוּא מַחֲזִיל לִיה מִדְּמֵי הַשִּׁכְרִיתִּי וּמוֹנֵר
 לִיה בְּפֻחוֹת מַשְׁקִיָּה אֲבָל סִיפָא גַבִּי מִכַּר
 מִשְׁמַשְׁר הַמִּקְחָא דִּינוֹ לִיתֵּן הַמַּעוֹת וְכִי אָמַר
 לִיה אִם מַעֲבָשִׁי תִתֵּן מִן הָרִי אֵיךְ בִּלְאֵלֶךְ שֶׁכַר
 לֹא מְדִיק וְכִי מִטְעִי לַעֲלִידוֹ לְגֻזְרִי בְּרִי
 הַמִּתְנַת מַעוֹת הוּא דִּקְרָן לִיה חִישָׁא
 אֲחֵרִיָּה עַד שְׁמָצָא בָּהּ מִקְרָא לִסְמוֹךְ בָּהּ
 מִלְתָּא וְתִשְׁלַמֵּי שְׁבִירֹת לְבִסּוֹף מִן שְׁמָצָא
 שְׁרִי לִמְכוּר סוֹחֲרָה בְּהַמְתָּנָה בִּיחּוּר
 מִדְּמִיָּה וּבְבִלָּד שֶׁלֹּא יִפְרָשׁ לוֹ אִם מַעֲבָשִׁי
 לִיה הוּא לֹךְ בְּפֻחוֹת אֵיךְ לִימְכוּר סִתָּם בִּכָּךְ
 וְכִן לִיֹּם פְּלוּנֵי קִין לוֹהֵא אִם מַעֲבָשִׁי לִיה
 הוּא לֹךְ בְּפֻחוֹת דְּבִקְדָּיָא פִּרְשִׁי לִיה דִּשְׁכַּר
 הַמְתָּנָה הוּא נוֹטֵל מִן שְׁמָצָא דִּיָּדִי שְׁרִי
 עוֹשֶׂה שֶׁכַר תִּקְרִים הֵיךְ וּמוֹנֵר לוֹ בִּזְמַן
 הַזֶּה בְּתַשְׁרִי בִּשְׁכַר שֶׁל יִסָּן וּמִתְנִין לוֹ עַד
 יִסָּן שִׁיבְרָא לִי פֶּסֶדִי אִין מִתְקַלְקַל
 הֵיכֵתִי יִכּוֹל לְחַצְצֵנִי עַד יִסָּן וְאִם זֹוִי לִי
 צִירִיבָּנָא שְׁאֵנִי עֲשִׂירִי וְאִין דְּחֹק לִמְכוּר
 בִּשְׁכַר שֶׁל עֲבָשִׁי וְלִי בְּתֵר דִּיחָהוּ אַחֲרֵי
 הַלְקָחוֹת דְּאִיְהוּ וְדֵאִי אֲגַר נָטַר יִהְיֶה לִּיה
 לְמַד דְּאִילוֹ הוּא לְהוֹ וְחֵי הוּא שְׁבִית לְהוֹ
 שִׁיבְרָא טוֹבָא בִּשְׁכַר שֶׁל עֲבָשִׁי אֲמַר רַב
 הָמָא מִן שְׁמָצָא דִּיָּדִי וְדֵאִי שְׁרִי מוֹכֵר
 בְּהַמְתָּנָה הֵיךְ מוֹכֵר בְּמִקְוֵם הוּא לִשְׁכַר
 שְׁהוּא מִקְרָב מִקְרָב הַיּוֹקֵר וּמִתְנִין לוֹ וְחֵן
 מַעֲלֵץ אוֹתוֹ לִמְקוֹם הַיּוֹקֵר וְהוּא מִקְבֵּל עֲלֵיו
 אֲחֵרִיתִי דָּרָךְ בְּהִלְכִּיה וְהַלְקָחוֹת מִשְׁתַּכְּרִים
 בְּרַקְמָטָא שְׁלֹקֻחִין שֶׁם בְּמַעוֹתֵי וְכִבְיָאן
 לְכָאן וְאֲחֵרִיתִי הַחֲזוּרָה עֲלֵיהֶם וְיִמָּן דְּלֹא
 מִקְבֵּל עֲלֵיהֶם אֲחֵרִיתִי לֹא הֵיךְ אֲמַר
 גַּבִּיָּה עַד שֶׁתִּפְרָקְמָטָא וּמִגְרָתִי וְחֵן מִקְבֵּלֵן
 הַמַּעוֹת וְאוֹתֵן הַמַּעוֹת נַעֲשִׂין עֲלֵיהֶם

בַּצִּדְקָה לְשׁוֹן סִתְרֶיהָ וְקָלְקוּל וְאֵת בִּלְתָּ
אֲתָן (וְכִ' ר' לז) גֹּל עֲבָדִים וְהִזְקִינוּ מִשְׁלֵם
לֹא מִשְׁלֵם וְיֵשׁ לִזְמַן דִּישׁ לְחֹלֶק בֵּין רֵחַת
יִמְלֹאֲכָה כְּדִמְפֹּלֵג הֵתֵם גְּבִי הַתּוֹקֶן סִפְיָנוּ
שֶׁנָּה חִבְּרִי וְעָשָׂה בָּהּ מִלְּאֲכָה: **שְׁבִירוֹת**
אֵינָה מִשְׁתַּלְמָת אֶלְא אֶלְא בִּשְׂוֹן: אֲפִילוּ לִמְד־
בְּהַגּוֹל קָמָא (וְכִ' ר' נט) וְכִ' דִּישׁ וְאִיבִיל וְהִבְדִּיל
מִקְדָּשׁ (וְקוֹדֶשׁין ר' מות) וְכִ' דִּישׁ (דִּישׁ) דִּישְׁנָה
לְשִׁכְרִית מִתְחִילָה וְעַד סוֹף מוֹרֵדֶה דְאִינָה
מִשְׁתַּלְמָת אֶלְא לְבִשְׁוֹן הֵבָא מִקְרָא
וְאִפִּי לִמְד־ אִינָה אֶלְא לְבִשְׁוֹן מוֹרֵדֶה
דְּפוֹעַל כּוֹל לְחוּרֹו אֲבָּא וְאִפִּילוּ בְּחִצִּי הַיּוֹם
וְכִשְׁהוּא חוּרֹו הָרִי הוּא סוֹף שְׁאִינוּ רֹוּצָה
לְעִשׂוֹת מִלְּאֲכָה יוֹתֵר וְלֹא נִפְקָא מִינָהּ
מִדְּהִיּא פְּלוֹגָתָא אֶלְא לְעֵנֶן קְרוּשֵׁין דִּאי
יִשְׁנָה מִתְחִילָה וְעַד סוֹף חִישְׁבִּיא מִלָּה וְאֵין
מִקְדָּשׁ בָּהּ וְנִפְקָא מִינָהּ גְּמִי לְהַדִּיּא דִּפִּסֵּק
דְּמִסְכַּת עֲוֹן (ו' ו') וְכִ' וְכִ' דִּישׁ ר' נט) הֵבָא לְכִפִּי
שְׁמַעְמִידִין בָּהּ ע"ו אֲסוּר לְבִנוּתָהּ וְקָאֻמֵּר
בְּמִקְרָא אִם בָּנָה שְׁכָרוֹ מוֹתֵר וּמִפְרֵשׁ
טַעֲמָא מִשּׁוּם דִּישְׁנָה לְשִׁכְרִית מִתְחִילָה
וְעַד סוֹף וְאִמַּת מִיִּסְתֵּר בְּכּוּשָׁל אֲחֵרוֹן
מִבּוּשׁ אֲחֵרוֹן לִיָּה בָּהּ שְׁוֹף פִּרְשׁוּתָּהּ:
שְׁבִירוֹת שֶׁנָּה וְשֶׁנָּה וְאִינָה מִשְׁתַּלְמָת
אֶלְא בִּשְׁנָה הָאֲחֵרָת: וְאִם
תֹּאמְרָא בְּכַפִּ"ב דְּכּוּרֹוֹת (ו' נט) דִּרְשִׁין דִּאֵין
תּוֹרִמִּין מִן הַתְּשֵׁב עַל הַיֵּשֶׁן מִשּׁוּם דְּכִתִּיב
שְׁנָה שְׁנָה דְּמִשְׁמַע אֹתָהּ שְׁנָה עֲצָמָה וְי"ל
דְּהֵתֵם כְּתִיב שְׁנָה בָּהּ ב' וְהִבְדִּיל דִּרְשִׁין
מִדְּכִתִּיב שְׁנָה בִּשְׁנָה גְּבִי דְּמִשְׁמַע בִּשְׁנָה
הָאֲחֵרָת וְאִם תֹּאמְרָא דְּבִפְרָק עַד כְּמֹה (נט ו')
(נט ו') וְכִ' דִּישׁ ר' נט) גְּבִי בְּכוֹר תֹּאכִילְנֹו שְׁנָה שְׁנָה
אִינוּ הִיא שְׁנָה הַנִּבְקָשֶׁת חִבְּרִיתָהּ הִיא
אוֹמֵר וְשֶׁנָּה שֶׁל בְּכוֹר דְּלֹא מִגִּינִן לִשְׁנַת
עוֹלָם שֶׁאִם נוֹלֵד בְּכִסְלִי שֶׁנָּה עוֹלָם
מִסִּימַת בְּתָשְׁרִי יֹאבֵל עַד כְּסִלִּי וְהִשְׁתָּא
ה"ל לְמִדְרָשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱכָל עַד שְׁנָה
אַחֲרָת וְלֹא בְּתוֹךְ שְׁנֹתָ וְי"ל מִשּׁוּם דְּמוּכָח
קָרָא דְּנֶאֱכָל בְּתוֹךְ שְׁנֹתָ דְּכִתִּיב (שְׁמֹות כט)
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנֹו לִי:
נִקְמִי לָהּ שְׁקָמָא: דִּאי לֹא הִיא בְּתוֹךְ
אֲסוּר אַעֲפִי שְׁאֲחִרְיִיתָה הִרְרָךְ הִיא
עַל רֵב חֲמָא שְׁהָרִי הִיוּ טוֹרְחִין לוֹ לְהִבְיָא
סוֹחֲרוֹת וּלְמִמְרָה בִּשְׁכָר הִלְקֹאוֹ אֶבֶל
הִשְׁתָּא נִדְּבִסְי לָהּ שְׁקָא אִם בְּחוּרְתָּא הִיא
בְּשִׁבְלִי טוֹרְחָתָא וְאִפִּי:

שָׁנָה זוֹ אֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֲלֵא בִשְׁנֵה
 טָרֵשָׁא שְׂרִי אִיתִיבִיהּ רְמִי בִר חָמָא
 לְגִזְרִן בִּשְׁנִים עָשָׂר מִנָּה אָסוּר א"ל
 שְׂרִי מָא טַעֲמָא שְׂכָרָא לֹא פָסִיד
 אָמַר לִיהּ רַב שֵׁשֶׁת בְּרִיהּ דְּרַב אִידִי
 יְדִידוֹ דְּרֵאלִיו הָווּ לְהוּ זִתִּי הָווּ שְׁקָלִי
 י"ר חָמָא טָרֵשָׁא דִידִי וְדֵאִי שְׂרִי מָא
 שְׂכָרִי לְהוּ מִכְסָא וְנָקוּט לְהוּ שׁוּקָא
 וְהִלְכָתָא
 אָדָם רְשָׁאִי לִמְכּוֹר עַד שְׁיִמְכְּרוּ הֵם:
 וְהִלְכָתָא

ה' ואין פאן רבית: נקמי להו שוקא. מכריזין שלא יאה

פטומי

בבא מציעא דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קא

מעכשיו, ולפיכך אסור אף המוכר לאכול את הפירות, מפני שאם ישלם
הלוקח את המותר לאחר זמן, נמצא שהמוכר אוכל את הפירות של הלוקח
בשכר המתנת מעותיו ויש בזה ריבית.
תני רב ספרא ברביה דבי רבי חיאי – שנה רב ספרא ברייתא, בפרק
הריבית בתוספתא של רבי חיאי, בנידון משנתנו שמכר אדם שדה לחבירו
ונתן הלוקח מקצת מדמי השדה, ישנם ארבעה חילוקי דינים בענין אכילת
הפירות במשך הזמן עד שישלם הלוקח את שאר דמי השדה. פ'עמים
ששנייה – בין המוכר ובין הלוקח מותרין לאכול את הפירות, ופעמים
ששנייה אסורין לאכול את הפירות מחשש ריבית אלא צריכים להניח את
הפירות ביד שלישי, ופעמים שהמוכר מותר לאכול את הפירות והלוקח
אסור לאכלם, ופעמים שהלוקח מותר לאכול את הפירות, והמוכר אסור
לאכלם.
עני רבא בריה – ענה רבא אחריו ופירש את דבריו, מה שאמרה הברייתא
פעמים ששנייה מותרין לאכול את הפירות, היינו באופן דאמר ליה
המוכר ללוקח, קני בשיעור זוזך – קנה עתה חלק בשדה כשיעור המעות
ששילמת כבר וכגון אם שילם חצי מדמי השדה, קנה חצי מן השדה, ונמצא
שעתה שניהם שותפים בשדה ולפיכך מותרים שניהם לאכול את הפירות,
כל אחד כפי חלקו בשדה. ומה שאמרה הברייתא פעמים ששנייה אסורין
לאכול את הפירות, היינו באופן דאמר ליה המוכר ללוקח, לבי מיתית –
כשתביא את שאר דמי השדה, קני מעכשיו – יתברר למפרע שכבר קנית
את השדה מעכשיו, ולפיכך שניהם אסורים לאכול את הפירות, וכדברי רב
ענן, שהרי יש ספק אם יקיים הלוקח את התנאי ונמצא שהשדה שלו, או
שלא יקיים והשדה של הלוקח, וכל מי שיאכל את הפירות, אם אין
השדה שלו נמצא שהוא אוכל בשכר המתנת מעותיו ויש בזה משום ריבית.
ומה שאמרה הברייתא פעמים שהמוכר מותר ולוקח אסור היינו באופן
דאמר ליה המוכר ללוקח, לבי מיתית – כשתביא את שאר המעות, קני
את כל השדה משעה זו ואילך, ונמצא שעתה השדה היא ודאי של המוכר
ולא של הלוקח, ולפיכך הפירות הם שלו. ומה שאמרה הברייתא פעמים
שהלוקח מותר ומוכר אסור היינו באופן דאמר ליה המוכר ללוקח, קני
את השדה מעכשיו בכל אופן. וזווא – ושאר המעות שאתה חייב לי בעד
השדה, ליהווי הלואה נפק – יהיו ההלוואה אצלך, כלומר שאין כאן אלא חוב
אבל אין קניית השדה תלויה בזה, ואם כן ודאי שהפירות של הלוקח,
והמוכר אסור לאכלם משום ריבית.
מבררת הגמרא: מאן תנא שנייה אסורין – כדעת מי שנינו בברייתא שאם
יש ספק אם הלוקח קנה כבר מעתה את השדה או לא, אסורים שניהם
לאכול את הפירות, אף על פי שאין כאן אלא ספק ריבית. אמר רב הונא
בריה דרב יהושע, דין זה הוא דלא כדעת רבי יהודה, דאי היתה הברייתא
סוברת כדעת רבי יהודה לא היתה אוסרת זאת, דקא אמר רבי יהודה, כל
מקח שלפי התנאים שהתנו בו, יש רק צד אחד ברביית, כלומר שאפשר
שיבואו לידי ריבית, ואפשר שלא יבואו לידי ריבית, מותר, ואין איסור אלא
באופן שבודאי יבואו לידי ריבית. ואם כן כאן אם הלוקח יאכל את הפירות,
כיון שאפשר שישלם את שאר דמי השדה ותהיה השדה קנויה לו למפרע
ואין כאן ריבית, אף על פי שאם לבסוף לא ישלם ותחזור השדה למוכר יש
כאן ריבית, אין זה אלא צד אחד בריבית ומותר, וכן אם יאכל המוכר את
הפירות כיון שאפשר שלבסוף לא ישלם הלוקח את שאר הדמים ואם כן
הרי זו שדה של המוכר ואין כאן ריבית, אף על פי שאפשר שישלם את שאר
הדמים ונמצא שיש כאן ריבית אין זה אלא צד אחד בריבית ומותר:
שנינו בברייתא: אדם שלוח מעות מחבירו, ומשכנן לו הלוה למלוה בית
השוה יותר מן ההלוואה, תמורת ההלוואה, וכן אם משכנן לו שדה השוה
יותר מן ההלוואה, ואמר לו המלוה ללוה, לכתרתך למזכרם – אם
תרצה למכור את הבית או את השדה, הריני מתנה עמך שלא תמכרם
אלא לי בדימים הקללו – בדימים מועטים שאוסף לך על דמי ההלוואה, ואף
על פי שהוא פחות מערך הבית או השדה, הרי זה אסור משום ריבית, שהרי
תמורת ההלוואה התחייב הלוה למכור למלוה את שדהו בזול. אבל אם לא
התנה עמו שימכור לו את הבית או השדה בזול, אלא בשנייה – כפי שוים
של הבית או השדה באמת, ולא התחייב אלא שלא ימכרם לאחרים, הרי
זה מותר שאין זה נחשב ריבית. מבררת הגמרא: מאן תנא – כדעת מי שנינו
שאם התנה עמו שלא ימכרם אלא לו בדימים הקללו כלומר בזול, הרי זה
אסור. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, אף דין זה הוא דלא כדעת רבי

המשך בעמוד קכב

פוסקת הגמרא: והלכתא ברב הונא שמוטר למכור בטרשא כזו, שאין
ההלוואה חלה אלא כשמגיעים למקום היוקר, ומה שטורחים בהובלת
הסחורה אינה ריבית משום שיש להם רווח מכך.
עוד פוסקת הגמרא: והלכתא ברבי אלעזר שאמר לעיל (סא): שריבית
קצוצה יוצאת בדיינים, ולא כדעת רבי יוחנן שלאחר שכבר שילם הלוה את
הריבית למלוה, אין הלוה יכול לתבוע את דמי הריבית מן המלוה. וכן
הלכתא ברבי ינאי, דאמר לעיל (סג). במי שנותן לחבירו מעות, ופוסק עמו
לתת לו לאחר זמן את הפירות לפי השער של עכשיו ואפילו אם יוקירו
בשעת הפרעון, שרשאי לתת תמורתם מעות או פירות אחרים בשווי
הפירות שפסק עליהם בתחילה, משום שמה לי הן – אם ישלם את הפירות
עצמם, ומה לי אם משלם את דמיהן – מעות תמורתם, ושלא כדעת רב
שצריך לפרוע ללוקח דווקא בפירות אלו שפסק עליהם עצמם:

משנה

מכר לו את השדה, ונתן לו הלוקח למוכר מקצת מן הדמים של השדה,
ואמר לו המוכר ללוקח, אימתי שתצצה הבא את מותר המעות שאתה
חייב לי על השדה, וטול את השדה שלך, כלומר השדה קנויה לך מעתה,
ובלבד שתשלם את מותר המעות שאתה חייב לי על השדה, ואם לא תשלם
תתבטל המכירה למפרע ואחזיר לך את המעות שכבר שילמת לי, אסור
לעשות כן, מפני שאם יאכל המוכר את הפירות, הרי אם יביא הלוקח את
מותר המעות יתברר שהיתה השדה של הלוקח מתחילה, ואכל המוכר את
הפירות בדמי המתנת המעות של מותר דמי השדה, והרי זו ריבית. ואם
הלוקח יאכל את הפירות, יש לחשוש שמא לבסוף לא ישלם את מותר דמי
השדה, ויחזיר המוכר ללוקח את הדמים שנתן לו, ונמצא שהוא שאכל
הלוקח את הפירות במשך הזמן שבינתים, היה בשכר ההלוואה שנתן
למוכר ושהרי עתה התברר שמקצת הדמים שנתן תמורת השדה, לא היו
אלא הלוואה, שהרי לא קנה את השדה כלל, אלא יש להניח את הפירות
ביד שלישי עד שיתברר אם קנה הלוקח את השדה או לא, כמו שיבואר
בגמרא.
הללוה על שדהו – הלוה אדם לחבירו מעות, ומישכן הלוה למלוה את
שדהו ששוה הרבה יותר מדמי ההלוואה, ואמר לו המלוה, אם אי אתה
נותן לי – פורע את חובך מכאן – מעכשיו ועד לאחר שלש שנים, הרי
היא – השדה שלך, דבריו קיימים, ואין בזה משום ריבית, ואם עברו שלש
שנים ולא פרע הלוה את חובו, הרי היא – השדה שלך, ואף על פי שהשדה
שוה יותר מדמי ההלוואה, מפני שנחשב כאילו דמי ההלוואה היו דמי קניית
השדה, ונמצא שמתחילה קנה המלוה את השדה בזול, ואין זו הלוואה
בריבית. וכן היה אדם ששמו ביתוס בן זונין עושא – נוהג על פי הוראת
הבבאים, שהיה לוה ונותן שדה יקרה יותר מדמי ההלוואה במשכון, וקובע
שאם לא יפרע את החוב עד זמן זה, תהיה השדה של המלוה:

גמרא

שואלת הגמרא: באופן המדובר ברישא של המשנה, שמכר אדם שדה
לחבירו, ונתן הלוקח מקצת מן הדמים, מי אוכל פירות במשך הזמן עד
שישלם הלוקח את שאר דמי השדה, ולא יהיה בזה איסור ריבית. רב הונא
אמר המוכר אוכל את הפירות, שכל זמן שלא פרע הלוקח את שאר דמי
השדה, לא קנה את השדה והרי השדה של המוכר. ורב ענן אמר שניהם
אסורים לאכול את הפירות, המוכר אסור שמא יפרע הלוקח את שאר
המעות והתברר שהשדה שלו כבר מעתה, והלוקח אסור שמא לא יפרע את
שאר דמי השדה, ונמצא שהשדה של המוכר, אלא משלשין את הפירות
– מניחים את הפירות ביד אדם שלישי עד שיתברר הדבר של מי השדה.
מפרשת הגמרא: ולא פליגי – רב הונא ורב ענן לא נחלקו, אלא כל אחד
מהם דיבר על אופן שונה, הא – דברי רב הונא שהמוכר מותר לאכול את
הפירות, אמורים באופן דאמר המוכר ללוקח, לבי מיתית – כשתביא את
שאר דמי השדה, קני – תקנה את השדה מאותה שעה ואילך, ונמצא שאף
אם יפרע הלוקח את שאר דמי השדה לא יקנהו למפרע אלא מכאן ואילך,
ונמצא שעתה השדה היא בודאי של המוכר, והפירות שלו מן הדין. והא –
דברי רב ענן אמורים באופן דאמר המוכר ללוקח לבי מיתית – כשתביא
את שאר דמי השדה, קני מעכשיו – יתברר למפרע שכבר קנית השדה

אין המוכר חייב באחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע את דמי השדה אם גבו אותה ממנו, שמה שאמר המוכר שיפרע, לא היתה התחייבות אלא **פְּטוּמִי מִלִּי בְּעֶלְמָא הוּא** – דברי תנחומים בלבד לפטם את לבו, ולא היתה כוונתו לכך ובסמוך יבואר טעם הדבר.

אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי לְאִמִּימַר, מַעֲמָא מֵא – מדוע אין כאן תנאי גמור, שהמוכר מקבל על עצמו אחריות. בודאי כִּינֵן דְּתַנַּאי זה של האחריות הוא לטובת הלוקח, ולכן הִלְזִיקָהּ בְּעִי לְאִתְּנֵי – צריך להתנות כן עם המוכר, ולומר שהוא קונה על מנת שיקבל המוכר אחריות, וְהָכֵא כִּינֵן שֶהִלְזִיקָהּ לֹא הִתְנָה, ורק הִמְוִכֵּר קָא מִתְנֵי – התנה שהוא מקבל אחריות, לִפְתָּךְ אִתְּנֵי שֶאִין זו התחייבות אלא פְּטוּמִי מִלִּי בְּעֶלְמָא הוּא. מקשה רב אשי: אִלָּא מִתְנִיתָא – הרי בבריייתא ששנינו לעיל (סד:) במכר בית או שדה, דְּקִתְנֵי בסיפא שאם אמר הלוקח למוכר, לִבְשִׁיתִי קִף מְעוֹת אֲחִירָא לִף אֵת הַבֵּית או השדה ותחזיר לי את דמי המכירה, מוֹתֵר ואין בזה משום ריבית, ושם הרי התנאי הוא לטובת המוכר ואם כן לפי אמירת נמצא דְּמוֹכֵר הוּא דְּבִעֵי לְאִתְּנֵי ולומר שהוא מוכר על מנת שיוכל לפדות את השדה, ובבריייתא מבואר שהמוכר לֹא אִתְנֵי ורק הלוקח קָא מִתְנֵי, ואף על פי כן אֲמַרִּין – הקשינו מֵא שְׁנֵי רִשָּׁא שמחמת שהתנה שיחזיר את המעות, יש בו משום ריבית, וּמֵא שְׁנֵי סִיפָא שאין בו משום ריבית, וְאָמַר רַבָּא שהטעם הוא משום שבִּסְפָּא לא התחייב הלוקח להחזיר למוכר את השדה, אלא דְּאָמַר לִיה מְדַעְתִּיה – שאם ירצה יחזיר את השדה, ולא יוכל המוכר לתבוע אותו. מדייק רב אשי: ממה שהוצרך רבא לפרש כך, מוכח שֶמַּעֲמָא דְּאָמַר לִיה מְדַעְתִּיה – שדווקא אם בפירוש אמר לו הלוקח, שלא יחזיר את השדה אלא אם ירצה, אינו חייב בכך, קָא אִם לֹא אָמַר לִיה הִלְזִיקָהּ שיהיה זה מְדַעְתִּיה אלא אמר בסתם שיחזיר לו את השדה, לֹא אֲמַרִּין שכיון שלא התנה כן המוכר שהתנאי לטובתו, אין זה אלא פְּטוּמִי מִלִּי בְּעֶלְמָא הוּא שרצה לנחם את המוכר, אלא התחייבות גמורה היא, ושלא כדברי אמיתר.

אָמַר לִיה אמיתר לרב אשי, באמת אף אם לא אמר הלוקח בפירוש שאינו מתחייב להחזיר את הבית, מפרשים את דבריו שאינם אלא פטומי מילי בעלמא, ומה שאמר רבא 'דאמר ליה מדעתיה' אין כוונתו שאמר בפירוש, אלא נִעְשָׂה כְּמֵאן דְּאָמַר לִיה מְדַעְתִּיה אֲתֵמַר – כוונתו שזה שהלוקח התנה כן ולא המוכר, נחשב כאילו אמר שאינו מתחייב ולא יחזיר אלא אם ירצה.

מספרת הגמרא: הָהוּא שְׂכִיב מַרְע – חולה מסוכן, דְּקָתַב לָהּ גִּיטָא לְרִבִּיתָהּ – שכתב גט לאשתו, כדי שאם ימות לא תזקק ליבום. וכשעמד לתת לה את הגט אֲנִיִּד וְאִתְּנָה – משך רוחו ונאנח על שמוכרח לגרשה, אֲמַרָה לִיה האשה אֲמֵא קָא מִתְנַתָּה – מדוע אתה נאנח, אִי קִינִימַת דִּיךְ אָנָּא – אם תקום ותבריא, אשוב להיות אשתך ולא אנשא לאחר. אָמַר רַב גְּבִיר אִין זה תנאי בנתינת הגט, ואף אם לא תרצה האשה לחזור ולהינשא לו לא יתבטל הגט למפרע, משום שלא התכוונה אלא לנחמו, וּפְטוּמִי מִלִּי בְּעֶלְמָא הוּא. מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲמַר מְדַעְתִּי לְרִבִּיתָא, לשם מה הוצרך רב זביד לומר שלא התכוונה אלא לנחמו, וְאִי לֹא פְּטוּמִי מִלִּי מֵא – ואם לא היה זה דברי פטומים בעלמא, אלא היתה מקבלת על עצמה שלא להינשא לאחר, ואפילו בשבועה גמורה, וכי בְּדִידָה קִינִימַת דִּיךְ תִּנְאָה בְּגִיטָא – וכי בה הדבר תלוי להטיל תנאי בגט, הרי בְּדִידָה קִינִימַת לְמִשְׁדֵּי תִנְאָה – רק בו תלוי הדבר, שאין הגט תלוי בדעתה אלא בדעתו ושהרי הוא יכול לגרשה בעל כרחו, וכיון שהוא נתן את הגט בלא שום תנאי, חל הגט בכל אופן, ולמה הוצרך רב זביד לומר שאין כוונתה אלא לפטומי מילי. מתרצת הגמרא: מֵהוּ דְּתִיבָא – לולא דברי רב זביד הייתי אומר שהוא גִּיטָא – הבעל עצמו אֲדַעְתָּא דִּידָה קָא גְּמִיר וְהִיב גִּיטָא – התכוין לתת את הגט על דעתה, וכיון שדעתה להתגרש רק על מנת שאם יבריא לא תינשא לאחר, אף הוא אינו מגרשה אלא בתנאי זה, קָא מְשַׁמַּע לָן שֶאִף הָיָא לֹא הִתְכּוּנָה אלא לפטומי מילי, ואם כן אף אם תלה את הגט בדעתה, אין כאן תנאי, ומותרת להינשא לאחר.

הסוגיא שלפנינו דנה בענין 'אסמכתא'. אסמכתא היא התחייבות שמתחייב אדם לחבירו בתנאי מסוים, והמתחייב סומך בדעתו שבודאי יוכל לקיים את התנאי ולא יבוא לידי קיום ההתחייבות, אלא שהוא מבטיח כן כדי שחבירו

יסמוך על דבריו, ולבסוף לא קיים את התנאי. ונחלקו תנאים (ב"ב קסח.) אם אסמכתא קונה או לא, לרבי יוסי אסמכתא קונה, כלומר שאף על פי שלא התחייב אלא משום שסבר שיעמוד בתנאו ולא יצטרך לקיים את ההתחייבות, בכל זאת חלה ההתחייבות. ולרבי יהודה אסמכתא אינה קונה, משום שלא היתה כאן גמירות דעת להתחייבות ולכן אף על פי שלבסוף לא קיים את התנאי אינו חייב לקיים את ההתחייבות. וגם נידון משנתנו שמדובר שהתחייב לחבירו שאם לא יפרע את חובו עד שלש שנים תהיה השדה שלו קנויה למלוה [אף על פי שהיא שוה יותר מההלואה] דומה לאסמכתא, משום שלא התחייב אלא משום שסמך בדעתו שישביח את החוב לפני ג' שנים, ובסוגיא שלפנינו תרין הגמרא באיזה אופן חל הקנין ומדוע. שנינו במשנה שאם הִלְזִיקָהּ עַל מִשְׁכָּן שֶל שְׂדֵהוּ, ואמר המלוה שאם לא יפרע עד לאחר שלש שנים תהיה השדה שלו, והסכים עמו, דבריו קיימים: **אָמַר רַב הוּנָא**, לא נאמר דין זה, אלא אם התנה כן בִּשְׁעַת מִתֵּן מְעוֹת – נתינת מעות ההלואה, שאז קָנָה הֶבֶל – הרי הוא קונה את כל השדה אם לא פרע לו לאחר שלש שנים, אף על פי שהיא שוה יותר מסכום ההלואה, משום שבשעת נתינת המעות גמר בדעתו להקנות את השדה אם לא יפרע. אבל אם התנה כן רק לְאַחַר מִתֵּן מְעוֹת, אין תנאו מועיל לקנות את כל השדה, שכיון שעתה אינו מקבל כלום מהמלוה, אין לו גמירות דעת להקנות את השדה והיא אסמכתא, וְלֹא קָנָה הַמְלוּה, אִלָּא אם התנה הלזה שיקנה חלק מן השדה בפירעון החוב, שאז קנה המלוה את אותו חלק שהוא בְּגִיד מְעוֹתָיו – בשווי דמי ההלואה.

וְרַב נַחֲמָן חלק על רב הונא וְאָמַר שֶאִפִּילוּ אם התנה כן לְאַחַר מִתֵּן הַמְעוֹת, מועיל תנאו וקָנָה הֶבֶל, משום שסבר שאסמכתא קונה. מספרת הגמרא: עָבַד רַב נַחֲמָן עוֹבְדָא גַבִּי רִישׁ לְזוֹתָא – רב נחמן נהג למעשה כשהיה בבית ראש הגולה, בִּשְׁמַעְתִּיה – כמו שפסק הוא הלכה, דהיינו שבא לפניו מעשה, שהתנה לאחר מתן המעות שאם לא יפרע עד זמן מסוים יהיה כל השדה שלו, ופסק רב נחמן כשיטתו שקנה המלוה את כל השדה אף ששוה יותר מההלואה, ונתן למלוה את השטר שכתב הלזה שהוא מקנה לו את השדה, אך כשבאה שאלה זו לפני רב יהודה, קִרְעֶיהָ רַב יְהוּדָה לְשִׁמְרִיה – קרע רב יהודה את השטר מפני שסבר שאין לו תוקף, וכדברי רב הונא שתנאי הנעשה לאחר מתן מעות אינו מועיל. אָמַר לִיה רִישׁ לְזוֹתָא לרב נחמן, רַב יְהוּדָה קִרַּע לְשִׁמְרִיךְ שפסקת עליו שיש לו תוקף. אָמַר לִיה רב נחמן, ומה אעשה וכי דִּידְקָא – בחור שלא הגיע לסברא קִרְעֶיהָ, והרי רב יהודה שהוא גְּבִירָא רַבָּה ואדם גדול קִרְעֶיהָ ואם כן ודאי תָּוֵא בִּיה מַעֲמָא – ראה בו טעם נכון ולכן קִרְעֶיהָ, אִבָּא דְּאָמַרִּי – יש אומרים שרב נחמן התרעם על כך, וְאָמַר לִיה לריש גלותא, מה שקרע רב יהודה לשטר זה הרי זה כמו שדִּידְקָא קִרְעֶיהָ, ואף על פי שאדם גדול הוא, מכל מקום לענין דיני ממונות אני גדול ממנו, דְּבִזְלִי עֲלִמָא לְגַבִּי דִּינִי בְּדִינָא – שהרי כל העולם לעומתי לענין דיני ממונות, דִּידְקָא גִּינְהוּ.

הָדַר אָמַר רַב נַחֲמָן – לאחר מכן חזר בו רב נחמן ואמר, אִפִּילוּ אם התנה כן המלוה בִּשְׁעַת מִתֵּן מְעוֹת לֹא קָנָה וְלֹא בְּלֹאם ואפילו כנגד מעותיו, מפני שאסמכתא אינה קונה.

אִיתִיבִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, והרי שנינו במשנתנו שאם התנה המלוה ואמר ללוח אִם אִי אֲתָה נִתֵּן לִי את חובך מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָרִי הִיא – השדה שְׁלִי, דבריו קיימים וְהָרִי הִיא שְׁלֹי, ואם כן מבואר שלכל הפחות אם התנה כן בשעת מתן מעות דבריו קיימים.

אָמַר לִיה רב נחמן, אכן אֲנִי הייתי אוֹמֵר עד עתה שֶאֲסַמְכְּתָא קָנִיָא, ולכך אמרתי בדין משנתנו שאף אם התנו לאחר מתן מעות קנה המלוה את השדה, וְאוּלַם מְזִינִי וְשֶׁם חֲכָם חלק עלי וְאָמַר שֶאֲסַמְכְּתָא לֹא קָנִיָא, ואף אני חזרתי בי ודודיתי לדבריו ולפיהן אין השדה קנויה למלוה, אפילו אם אמר כן בשעת מתן מעות, משום שלא היתה כוונת הלוח להקנותו, ולא אמר כן אלא כדי שהמלוה יסמוך עליו שבודאי יפרע בתוך שלש שנים. מקשה הגמרא: וְלִמְזִינִי שאסמכתא אינה קונה, קִשְׁיָא מִתְנִיתִין שֶמְבוּאָרָא בה שקנה אף על פי שהיא אסמכתא. מתרצת הגמרא: אִיבָעִית אִימָא, מִתְנִיתִין כשיטת רַבִּי יוֹסִי הִיא דְּאָמַר אֲסַמְכְּתָא קָנִיָא, אך אין הלכה כן, אלא כדעת רבי יהודה שאסמכתא אינה קונה.

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף סו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קג רש"י

פשוטי מילי. אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא לפסם את לבו. הא לא אמר
 ליה מדעתיה אסור. אלמא על בריהו מקיים תנאה לפיכך אינו מבר וזהו ליה
 קרביה ולא אמרי' פשוטי מילי ניהו הואיל ולא אתני מוכר: א"ל. הא דרבא
 נעשה כאומר מדעתיה אתמר הכי אמר רבא לעיל מאי שנא רישא מאי שנא
 סיפא אמר רבא סיפא פיון דעבי מוכר
 אתנניו ולא אתני והלוקח קאמר ליה
 מנפשיה נעשה כאומר ליה מדעתיה
 אחזיקנה אם ארצה ואע"ג דלא פריש
 מדעתיה כמאן דפירש דמי ואין עליו לבוס
 הלכך א"נ אהדרינהו השתא הוא דהדר
 ובין להו דכתב לה גיפא לדיבתהו. שלא
 תוקק ליבוס ולא כתב לה על תנאי אם מתי
 פשוטי מילי. אין אמירה זו קבלת תנאי
 אלא לנחמו ואם תרצה תנשא לאחר: ואי
 לאו פשוטי מילי מאי. ואף אם אמרה
 באמת ובקבלת שבועה גמורה מאי: בדידה
 קיימא כו'. בתניהה גט אינו אלא מדעת
 האיש וצריך למסורו לה על התנאי ואם
 לא התנה בשעת נתינה תנאי של אינו
 כלום ואמר אמה קודם לכן ולא דמי
 לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה: בשעת
 מתן מעות. התנה על מתן פן קונה הכל
 ואם לאחר מתן מעות התנה אין בדיבור
 כלום: דרדקא קרעיה. בתמיה וכי לא אדם
 גדול הוא לא קרעו בלא טעם: אני אומר
 אסמכתא קניא. הייתי רגיל לומר קנה
 הכל דאסמכתא קניא אבל מניומי חלוק
 עלי והחזירני מדברי וקא אסמכתא היא
 הבשקה בעלמא לסמוך על דבריו שאם לא
 ימלא דבריו יתן לו שדה מאתים במנה: רבי
 יוסי. בפרק גט פשוט (דף ק"ד ע"ב) מי שפרע
 מקצת חובו והשליש את שטרו כו':
 ואיבעית
 קרעיה דכולי עלמא לגבי ידי דניא דרדקי ניהו דרד אמר רב נחמן אפילו בשעת מתן
 מעות לא קנה ולא כלום איתיביה רבא לרב נחמן אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש
 שנים הרי היא שלי הרי היא שלו אמר ליה אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר אסמכתא
 לא קניא ולמניומי קניא מתני' איבעית אימא מתני' רבי יוסי היא דאמר אסמכתא קניא
 אביעית
 כנגדו עד שביא שאר מעות וקנה הכל אלא שמתנה שאם יחזור בו מוכר שיקנה בפלגים ו"ל דהכא ה"פ לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד
 לגוביינא קני כנגד מעותיו וא"ת כי התנה נמי לגוביינא לא ליקני דאסמכתא הוא כדפירש לקמן ו"ל דהכא רב הונא קאמר לה דאמר בשעת מתן מעות קנה
 הכל אע"ג דבשאר אסמכתא לא קני והטעם מפרש בסמוך וד"נ שלא בשעת מתן מעות קני לכל הפחות כנגד מעותיו:
 ומניומי אמר אסמכתא לא קניא. כלומר החזירני מדברי כדפי' בקנ' וא"ת בלא מניומי נמי קבלה רב נחמן בפרק גט פשוט (כ"ד דף קס"ח) מרבה בר אביה
 אמר רב אין הלכה כר' יוסי ומיהו יש ספרים דגרסי הלכה כר' יוסי ואי אפשר לגרוס פן כדמוכח בפרק (ארבעה נדרים) (מדרס דף כ"ז) גבי ההוא דאתפס
 זכוותיה גב' דאמר אי לא אתניא עד תלתין יומין ליבטלו זכוותי ולא אתא אמר רב הונא בטילין זכוותיה ופריך וקא אסמכתא היא ומשני שאני הך דאיתפס
 ופריך כל היכא דאתפס לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו כו' ואמר רב נחמן אמר רבא בר אביה אמר רב אין הלכה כר' יוסי
 ועוד ק' דמאי פריך הוה ארבעה הונא מדרב נחמן וקא רב הונא פליג עליה הך ואמר בשעת מתן מעות קונה הכל וקא רב הונא
 יש ליתן טעם דבשעת מתן מעות לא חשיב לה אסמכתא דהתם בנדרים ודאי הוה אסמכתא דאין חפץ שיתקיים הקנס והתחזקת אלא מתנה כפ' להסמך חבירו
 על דבריו אבל הך על דעת פן מלווה מעותיו שתהא השדה משוקעת בידו אם לא יתן לו עד שלש שנים אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה
 הכל לא יתכן טעם זה ומפרש ר"י טעם שוה לשניהם דהכא קני טפי מבשלמא שבתחילת המשכנתא הוה קצת בעין מקח וממכר שמשנה לו כל הערקת להשתעבד
 לו בתורת משכון וזה קשה לו טעם שוה בהלואה הלכך בשמירתה לו שיהא שלו אם לא יתן לו עד ג' שנים יש בדעתו לקיים ולא להסמך על דבריו אמר רב
 אלא גומר בדעתו להקנות לו לרב הונא בדיא ליה ולרב נחמן מקמי דהדר ביה בדיא ליה ומשום דצריך דהוה אסמכתא משאר אסמכתא אתי שפיר (נמי)
 למניומי ולרב נחמן בתר דאהדריה מניומי דמתני' הך מעכשיו בלא ב"ד חשוב ובפ"ג דנדרים (כ"ז ע"ב) אמרי' והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בבי' חשוב
 וסתם קנו מיניה היינו קנן סודר וקנן סודר אינו אלא מעכשיו ולא מהני לקנות בו אתר זמן פיון דבההיא שעתא כבר הדר סודר למרי' דאמר בפרק השותפין
 בנדרים (דף ע"ב) אלמא בשאר אסמכתות אפי' מעכשיו לא קני אלא דוקא בב"ד חשוב ומיהו קנס שעושים בשעת שידוכין מהני אפילו לא קנו בב"ד חשוב כיון
 שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אסמכתא דלקמן (דף ע"ב) דקניא ועוד דבדקן הוא להתחייב כל החזור בו פיון שמבייש את חבירו וכן אם קבל עליו המלמד
 בשעה שהשכיריהו קנס אם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מוזמן אין זה אסמכתא דלא חשיב גזום פיון שמפסידו והוה כמו (לקמן דף ק"ד) אם אומר ולא אעביד
 אשלים במיטבא דלא אסמכתא היא וא"ת דפרק ארבעה נדרים מרב נחמן ארבע הונא טפי ה"ל למיפרך דרב הונא אדרב הונא אדרב הונא א"ת ליה הך
 דאסמכתא לא קני אע"פ דתפיס המלווה והוה כמו אתפס דהתם דאמר לאחר מתן מעות לא קנה ו"ל דהתפסה דהכא דהוה במקרקעי לא חשיב באתפס דהתם
 דהוה במטלטלי ור"ת תירץ אקשיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הך בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא דנדרים דהכא קני משום דתפיס מלווה גופיה
 ולעיל בפרק הנהב (דף ע"ב) דלא קני מוכר הערבוך אע"ג דתפיס ליה היינו משום דלא קני לוקח בפלגים דאיהו לא תפיס:

פשוטי מילי. אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא לפסם את לבו. הא לא אמר
 ליה מדעתיה אסור. אלמא על בריהו מקיים תנאה לפיכך אינו מבר וזהו ליה
 קרביה ולא אמרי' פשוטי מילי ניהו הואיל ולא אתני מוכר: א"ל. הא דרבא
 נעשה כאומר מדעתיה אתמר הכי אמר רבא לעיל מאי שנא רישא מאי שנא
 סיפא אמר רבא סיפא פיון דעבי מוכר
 אתנניו ולא אתני והלוקח קאמר ליה
 מנפשיה נעשה כאומר ליה מדעתיה
 אחזיקנה אם ארצה ואע"ג דלא פריש
 מדעתיה כמאן דפירש דמי ואין עליו לבוס
 הלכך א"נ אהדרינהו השתא הוא דהדר
 ובין להו דכתב לה גיפא לדיבתהו. שלא
 תוקק ליבוס ולא כתב לה על תנאי אם מתי
 פשוטי מילי. אין אמירה זו קבלת תנאי
 אלא לנחמו ואם תרצה תנשא לאחר: ואי
 לאו פשוטי מילי מאי. ואף אם אמרה
 באמת ובקבלת שבועה גמורה מאי: בדידה
 קיימא כו'. בתניהה גט אינו אלא מדעת
 האיש וצריך למסורו לה על התנאי ואם
 לא התנה בשעת נתינה תנאי של אינו
 כלום ואמר אמה קודם לכן ולא דמי
 לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה: בשעת
 מתן מעות. התנה על מתן פן קונה הכל
 ואם לאחר מתן מעות התנה אין בדיבור
 כלום: דרדקא קרעיה. בתמיה וכי לא אדם
 גדול הוא לא קרעו בלא טעם: אני אומר
 אסמכתא קניא. הייתי רגיל לומר קנה
 הכל דאסמכתא קניא אבל מניומי חלוק
 עלי והחזירני מדברי וקא אסמכתא היא
 הבשקה בעלמא לסמוך על דבריו שאם לא
 ימלא דבריו יתן לו שדה מאתים במנה: רבי
 יוסי. בפרק גט פשוט (דף ק"ד ע"ב) מי שפרע
 מקצת חובו והשליש את שטרו כו':
 ואיבעית
 קרעיה דכולי עלמא לגבי ידי דניא דרדקי ניהו דרד אמר רב נחמן אפילו בשעת מתן
 מעות לא קנה ולא כלום איתיביה רבא לרב נחמן אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש
 שנים הרי היא שלי הרי היא שלו אמר ליה אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר אסמכתא
 לא קניא ולמניומי קניא מתני' איבעית אימא מתני' רבי יוסי היא דאמר אסמכתא קניא
 אביעית
 כנגדו עד שביא שאר מעות וקנה הכל אלא שמתנה שאם יחזור בו מוכר שיקנה בפלגים ו"ל דהכא ה"פ לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד
 לגוביינא קני כנגד מעותיו וא"ת כי התנה נמי לגוביינא לא ליקני דאסמכתא הוא כדפירש לקמן ו"ל דהכא רב הונא קאמר לה דאמר בשעת מתן מעות קנה
 הכל אע"ג דבשאר אסמכתא לא קני והטעם מפרש בסמוך וד"נ שלא בשעת מתן מעות קני לכל הפחות כנגד מעותיו:
 ומניומי אמר אסמכתא לא קניא. כלומר החזירני מדברי כדפי' בקנ' וא"ת בלא מניומי נמי קבלה רב נחמן בפרק גט פשוט (כ"ד דף קס"ח) מרבה בר אביה
 אמר רב אין הלכה כר' יוסי ומיהו יש ספרים דגרסי הלכה כר' יוסי ואי אפשר לגרוס פן כדמוכח בפרק (ארבעה נדרים) (מדרס דף כ"ז) גבי ההוא דאתפס
 זכוותיה גב' דאמר אי לא אתניא עד תלתין יומין ליבטלו זכוותי ולא אתא אמר רב הונא בטילין זכוותיה ופריך וקא אסמכתא היא ומשני שאני הך דאיתפס
 ופריך כל היכא דאתפס לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו כו' ואמר רב נחמן אמר רבא בר אביה אמר רב אין הלכה כר' יוסי
 ועוד ק' דמאי פריך הוה ארבעה הונא מדרב נחמן וקא רב הונא פליג עליה הך ואמר בשעת מתן מעות קונה הכל וקא רב הונא
 יש ליתן טעם דבשעת מתן מעות לא חשיב לה אסמכתא דהתם בנדרים ודאי הוה אסמכתא דאין חפץ שיתקיים הקנס והתחזקת אלא מתנה כפ' להסמך חבירו
 על דבריו אבל הך על דעת פן מלווה מעותיו שתהא השדה משוקעת בידו אם לא יתן לו עד שלש שנים אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה
 הכל לא יתכן טעם זה ומפרש ר"י טעם שוה לשניהם דהכא קני טפי מבשלמא שבתחילת המשכנתא הוה קצת בעין מקח וממכר שמשנה לו כל הערקת להשתעבד
 לו בתורת משכון וזה קשה לו טעם שוה בהלואה הלכך בשמירתה לו שיהא שלו אם לא יתן לו עד ג' שנים יש בדעתו לקיים ולא להסמך על דבריו אמר רב
 אלא גומר בדעתו להקנות לו לרב הונא בדיא ליה ולרב נחמן מקמי דהדר ביה בדיא ליה ומשום דצריך דהוה אסמכתא משאר אסמכתא אתי שפיר (נמי)
 למניומי ולרב נחמן בתר דאהדריה מניומי דמתני' הך מעכשיו בלא ב"ד חשוב ובפ"ג דנדרים (כ"ז ע"ב) אמרי' והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בבי' חשוב
 וסתם קנו מיניה היינו קנן סודר וקנן סודר אינו אלא מעכשיו ולא מהני לקנות בו אתר זמן פיון דבההיא שעתא כבר הדר סודר למרי' דאמר בפרק השותפין
 בנדרים (דף ע"ב) אלמא בשאר אסמכתות אפי' מעכשיו לא קני אלא דוקא בב"ד חשוב ומיהו קנס שעושים בשעת שידוכין מהני אפילו לא קנו בב"ד חשוב כיון
 שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אסמכתא דלקמן (דף ע"ב) דקניא ועוד דבדקן הוא להתחייב כל החזור בו פיון שמבייש את חבירו וכן אם קבל עליו המלמד
 בשעה שהשכיריהו קנס אם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מוזמן אין זה אסמכתא דלא חשיב גזום פיון שמפסידו והוה כמו (לקמן דף ק"ד) אם אומר ולא אעביד
 אשלים במיטבא דלא אסמכתא היא וא"ת דפרק ארבעה נדרים מרב נחמן ארבע הונא טפי ה"ל למיפרך דרב הונא אדרב הונא אדרב הונא א"ת ליה הך
 דאסמכתא לא קני אע"פ דתפיס המלווה והוה כמו אתפס דהתם דאמר לאחר מתן מעות לא קנה ו"ל דהתפסה דהכא דהוה במקרקעי לא חשיב באתפס דהתם
 דהוה במטלטלי ור"ת תירץ אקשיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הך בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא דנדרים דהכא קני משום דתפיס מלווה גופיה
 ולעיל בפרק הנהב (דף ע"ב) דלא קני מוכר הערבוך אע"ג דתפיס ליה היינו משום דלא קני לוקח בפלגים דאיהו לא תפיס:

א' קפיד בדמי קני. פי' בקונטרס אם מקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משוין קנה קשה דא"כ הל"ל דלא ליתולו מטלטלין ואמאי קאמר דלא ליתולו ארעיה ועוד דהא דמקפיד למכור פחות משוין דלמא משום דידע דאסמכתא לא קניא אע"ג דאית ליה לאהדורי אוזיו אי לא אסמכתא היינו משום דליקו בהימנותיה

אבל למכור פחות לא וכן מה שפירש אי קפיד בארעא למוכרה אפי' בשויה ודאי קני ואמאי דלמא קפיד משום דאסמכתא לא קניא ונראה לפרש אי קפיד בדמי שהקפיד בשעת הלואה לישח עליה שויה בזה התנאי אי"כ דעתו היה לשקעה ביד המלווה ופרקי דלמא פי' היכי דלא ליתול ארעיה אינו רוצה לעשות שום תנאי שיש בו זלזול אלא אי קפיד בארעא שאינו רוצה לעשות תנאי זה בשום קרקע אלא בזו א"כ אין בדעתו לפדותה:

וא' אמר קני לגבינא מי קני הא אסמכתא היא. וא"ת והא משמע בסוף פירקין (דף סו:) דלא הוי אסמכתא אלא היכא דאין בקידו אע"ג דלא גזים בי ההוא דיהיב וזוי לחבריה למזבין ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה או היכא דגזים אע"ג דבידו כי התיא דאם אוכיר ולא אעביד אשלים אלפא וזוי אכל אם אוכיר ולא אעביד אשלים במיטבא (סו) דלא גזים ובידו לא חשיבא אסמכתא ורקא מאי אסמכתא איקא אם נותן לו קרקע בחובו וי"ל דחשיב כמו גזים לפי שאין אדם רגיל למכור קרקעותיו כלל ובסמך גבי חמרא דאמר כל דאי לא קני אע"ג דחמרא למכירה קאי התם נמי כמו גזים חשיב לפי שעדיין לא היה נמי מכר היין ונתנו עתה בזול. **התם** זביני הקא הלואה. פירוש בקונטרס הקא הלואה ומתחזי כרביית שמתחילה בהלואה בא לידו וכרביית קצוצה דמי ואין אבק רביית בדבר ההלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין וקשה דאמר כן פליג רב נחמן אדרבא דאמר בריש פירקין (דף סו:) משכנתא בלא נכיתא בדיניהו אין מחזירין ועוד דאמר לקמן בשמעתין משכנתא באתרא דמסלקי אבל טפי לא מפיקין מיניה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד דמשמע לפירוש הקונטרס דבמסקנא לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה בר מהלואה משום דמתחזי כרביית ובכל דוכתין משמע דמחילה בטעות לא הויא מחילה לרב נחמן בדוקת הבתים (נ"ב) דף סא. וס' ד"ה (אמר) גבי רב עגן דשקיל בידקא בארעא א"ל מחילה בטעות הויא ולעיל בריש המפקיד (דף סו:) גבי ההוא דאפקיד כיפי דאמר שומא בטעות הואי ותיני נמי (נ"ז דף סא) ב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש ובספ"ק דגישין (דף ה') אמרינן כל קנן בטעות חוזר ומפר"ת הקא הלואה דהלואה לא התנה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא לא קניא נמצא דהוי מחילה בטעות

ומתחזי כרביית שמתחילה בהלואה בא לו וכרביית קצוצה דמי ואין אבק רביית בדבר ההלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין וקשה דאמר כן פליג רב נחמן אדרבא דאמר בריש פירקין (דף סו:) משכנתא בלא נכיתא בדיניהו אין מחזירין ועוד דאמר לקמן בשמעתין משכנתא באתרא דמסלקי אבל טפי לא מפיקין מיניה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד דמשמע לפירוש הקונטרס דבמסקנא לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה בר מהלואה משום דמתחזי כרביית ובכל דוכתין משמע דמחילה בטעות לא הויא מחילה לרב נחמן בדוקת הבתים (נ"ב) דף סא. וס' ד"ה (אמר) גבי רב עגן דשקיל בידקא בארעא א"ל מחילה בטעות הויא ולעיל בריש המפקיד (דף סו:) גבי ההוא דאפקיד כיפי דאמר שומא בטעות הואי ותיני נמי (נ"ז דף סא) ב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש ובספ"ק דגישין (דף ה') אמרינן כל קנן בטעות חוזר ומפר"ת הקא הלואה דהלואה לא התנה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא לא קניא נמצא דהוי מחילה בטעות

ומתחזי כרביית שמתחילה בהלואה בא לו וכרביית קצוצה דמי ואין אבק רביית בדבר ההלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין (שלי סו:) הוה

ואיבעית אימא מתני' דא"ל מעכשיו קנה. אם לא אתן לך עד שלש שנים דלאו אסמכתא היא אלא קנן גמור היא שש"מ מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזלי אוזיל גביה וזה קיבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם והפירות לרבי יהודה לוקח אוכלן ולרבנן משלשין אותו: **בזמני**

קניא. קס"ד הגיע זמן ולא נתן לו מעותיו: **בלא זמניה.** קודם שהגיע: **אשכחיה.** לזה: **בגו זמניה.** וא"ל קני לא אפדנה עוד: **קני.** דגמר ואקני דאי לא למא ליה למימר ליה הלא אין יכול עכשיו לתובעו: **לא ליתי** לפרדן. ולדחייה בעלמא משום כסופא: **אשכחיה.** ביום הזמן: **דשתי שיכרא.** בהנחה. אין זה עצב לחזור אחר פדיון שדרה ודעתו לשקעה: **לפכותי פרחיה.** להפגז דאנתו שדואג על המעות דכתיב (תהלים קד) ויין ישמותי **אי קפיד בדמי.** אם מקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משוין: **ודאי קנה.** אינו חש אם תשקע שדרה: **דלא תיתול ארעיה.** שאם יראה אותו מחזר אחרי מעות ומוכר נכסיו בפחות מחזל קרקעותיו ולעולם אנטו הוא ולא גמור ומקני: **קפיד בארעא.** שלא ימכור שום קרקע אפילו בשווייו: **למינבא ביה מיניה.** קונה בה כנגד מעותיו ואם בא לפרוע המעות לאחר זמן. לא יקבלם: **סוף סוף** אסמכתא היא. דלא א"ל קני לגבינא אלא אם אינו נותן לו כסא ועד שלש שנים. הדר הויא לה אסמכתא דכל דאי אסמכתא הוא: **אלא אפותיקי דרב פפא** היכי דמי. דגבי אסמכתא תיהוי אפותיקי דא"ל לא יהא לך פירעון אלא מזה. אף בתוך שלש שנים ואם אין אני נותן לך מגופה כנגד מעותיך עד שלש שנים תהא בולה שלך בהא אמר רב פפא דאע"ג דלא קניא למידיה בוליה ידידה לאחר ג' אפותיקי הוי למגבי מיניה דכלא אסמכתא נמי שויה אפותיקי: **מגבית ל.** כנגד מעותי מעדי עידית דאית לה: **בידקא.** שטף נדר שטפה לעידי עידית וכו' וכו' לא לגבות מן העידית כיפי תנאו אמר לו זה תגיבי אלא מביתונת אחרת שיש לי: **בי מינבא** לך **אנא.** לגבות מעידית: **גבי מהאי חמרא.** ופסק דמים ולבסוף אימר: **והדרא פירי.** לאחר שלש אם אכלן לוקח: **מחילה בטעות.** כי האי דהמוכר סבר שהיא קנייה ללוקח ומן הדין אוכל פירות ומוחל על אכילתו: **מוכר פירות** דכל. קודם שתנטו פירותיו: **עד שלא באו לעולם** יכול לחזור בו. אם בא לחזור בו קודם שתנטו פירותיו חוזר דאפילו למיד (יבמות דף קס.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי שבא לחזור אחר שבא לעולם: **משכנאו לעולם** אינו יכול לחזור בו. דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר שיהיה המכר חל לכשיבא לעולם: **אף משכנאו בו.** דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **לא מסקינן מיניה.** שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואע"פ שבטעות שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא: **הקא הלואה היא.** הוה

איבעית אימא דאמר ליה קני מעכשיו א"ל מר ינוקא ומר קשישא בני דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעאי משומיה דרב נחמן האי אסמכתא בזמניה קניא בלא זמניה לא קניא א"ל כל מידי בזמניה קני בלא זמניה לא קני דלמא הכי קאמריהו אשכחיה בגו זמניה וא"ל קני קני בתר זמניה ואמר ליה קני לא קני מאי טעמא מחמת כסופא הוא דקאמר ליה ולא היא דאפילו בגו זמניה נמי לא קני והאי דקאמר ליה קני קא סבר כי מטי זמניה לא ליתי לפרדן אמר רב פפא האי אסמכתא וימנין קניא וימנין לא קניא אשכחיה דקא שתי שכרא קני דקא מהפך אוזיו לא קני א"ל רב אחא מדפתי לרבינא דלמא לפכותי פחדיה קא שתי אי נמי איניש אחרנא אסמכתא אוזיו אלא אמר רבינא אי קפיד בדמי ודאי קני אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא דלמא סבר כי היכי דלא תיתול ארעיה אלא אמר רב פפא אי קפיד בארעא ודאי קני ואמר רב פפא אף על גב דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי הויא למינבא מינה א"ל רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא מי קאמר ליה קני לגבינא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא ואי אמר קני למינבא מיניה קני סוף סוף אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא אלא אפותיקי דקאמר רב פפא מאי היא דאמר ליה לא יהא לך פירעון אלא מזה ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה באחריות א"ל אי טרפו ליה מנאי מגבית לי מעידי עידית דאית לך אמר ליה מעידי עידית לא מגבינא לך דבעינן למיקם קמאי אלא מגבינא לך מעידית אחרים דאית לי לסוף טרפוה מיניה אתא בדקא שקיל לעידי עידית סבר רב פפא למימר מעידית א"ל והא קיימא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי אמרי לך אנא מגבינא לך דהוה עידי עידית קיימא השתא קיימא ליה עידית במקום עידי עידית רב בר שבא הוה מסיק ביה רב פהנא וזוי א"ל אי לא פרגנא לך ליום פלוני גבי מהאי חמרא סבר רב פפא למימר כי אמרינן אסמכתא לא קניא הני מילי בארעא דלאו לזבנוי קיימא אכל חמרא ביין דלזבנוי קאי בזוי דמי א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא הכי אמרי משומיה דרבה כל דאי לא קני אמר רב נחמן ההשתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדר ארעא והדר פירי למימרא דסבר רב נחמן ומחילה בטעות לא הויא מחילה והאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משכנאו לעולם אין יכול לחזור בו ורב נחמן אמר אף משכנאו לעולם יכול לחזור בו ואמר רב נחמן מודינא דאי שמיט ואכל לא מפיקין מיניה התם וביני הקא הלואה אמר רבא

ומתחזי כרביית שמתחילה בהלואה בא לו וכרביית קצוצה דמי ואין אבק רביית בדבר ההלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין (שלי סו:) הוה

בבא מציעא דף סו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קה

וּפְרָדָה אֶת הַשְּׂדֵה, אֲלֵא שֶׁלִּבְסוּף לֹא נָתַן לוֹ, וּלְפִיכָךְ לֹא פְרָדָה, וְאֵם כֵּן אֵין
לְהוֹכִיחַ מִשְׁתִּיית הַלּוּהָ שֶׁהִיָּתָה כּוֹונָתוֹ לְהַקְנוֹת אֶת הַשְּׂדֵה, וְאֵין זֶה אֲלֵא
אֶסְמַכְתָּא.
אֲמַר רַבִּינָא יֵשׁ אֹפֶן אַחֵר לְהַכִּיר שֶׁהִיָּתָה לְלוּהָ גְמִירוֹת דַּעַת לְהַקְנוֹת
אֶת הַשְּׂדֵה, וְהוּא אִי קָפִיד בְּרָמִי – אֵם מְקַפִּיד עַל הַדְּמִים, וְכַשְּׁמוּכָר אֶת
חֲפָצָיו אֵינוֹ מוֹכֵן לְהוֹחִיל כְּלוֹם מִשְׁוִיִּים, הָרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁאֵין כּוֹונָתוֹ לְפִדּוּתָהּ
שֶׁאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לְמַכּוּר בּוּזֵל כְּדִי שְׂיוּכַל לְפִדּוּתָהּ, וְאֵם כֵּן וְיָדָא קִנְיָ הַמְלוּהָ
אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁאֵין זֶה אֶסְמַכְתָּא.
אֲמַר לִיהִ רַב אֲחָא מְדַפְּתִי לְרַבִּינָא גַם זֶה אֵינוֹ רְאִיָּה גְמוּרָה, שְׁהָרִי דְלָמָּא
מִה שֶׁאֵינוֹ רֹצֵה לְהוֹחִיל בְּמַכִּירָת חֲפָצָיו אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לְפִדּוּתָהּ,
אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵד שֶׁאֵם יִרְאוּ אַחֲרֵים שְׂמוּכָר חֲפָצָיו בּוּזֵל וְיִבְיֵנו שְׁהוּא דְחוּק
בְּמַעוֹת אֶף עֶרֶךְ קִרְקַעוֹתָיו יֵרֵד עַל יְדֵי זֶה, וּלְפִיכָךְ בִּי חֲזִיקִי דְלָא תִּתְיַזֵּל
אֲרַעֲיָה – כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְחַל קִרְקַעוֹתָיו, הָרִי הוּא אֲנוֹס שֶׁלֹּא לְהוֹחִיל גַּם בְּמַכִּירָת
חֲפָצָיו.
אֲמַר רַב פֶּפְא, אִי קָפִיד בְּאַרְעָא – אֵם מְקַפִּיד הַלּוּהָ שֶׁלֹּא לְמַכּוּר
מִקְרַקַּעוֹתָיו כֻּלָּם וְאִפְּלוּ בְּשׁוִיִּים, יֵשׁ מִכָּךְ הוֹכַחָה שְׂגוּרָה בְּדַעַתוֹ לְהַקְנוֹת
הַשְּׂדֵה לְמַלּוּהָ, וְאֵינוֹ מַחְזֹר אַחֵר מַעוֹת לְשֵׁלֶם אֶת חוּבוֹ כֻּלָּל, וְאֵם כֵּן וְיָדָא
קִנְיָ הַמְלוּהָ אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁאֵין זֶה אֶסְמַכְתָּא.
וְאֲמַר רַב פֶּפְא אֶף עַל גַּב דְּאֲמֹר רַבְּנָן – אֶף עַל פִּי שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים
שֶׁאֶסְמַכְתָּא לֹא קִנְיָא, וּלְפִיכָךְ אֶף עַל פִּי שֶׁאֲמָר שֶׁאֵם לֹא יִפְרַע עַד אַחֵר
שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יִקְנֶה הוּא אֶת הַשְּׂדֵה, אֵין כֵּל הַשְּׂדֵה קְנוֹיָה לְמַלּוּהָ, מְכַל מְקוֹם
הוֹעִילוֹ דְּבָרָיו שֶׁאֲפֻתִיקִי הוּיָא לְמִינְבָא מִינָּה – שֶׁהַשְּׂדֵה נִחְשָׁב אֲפֻתִיקִי,
וְרִשְׁאֵי הַמְלוּהָ לְגַבּוֹת אֶת חוּבוֹ מִן הַשְּׂדֵה בַּעַל כְּרָחוּ שֶׁל לּוּהָ, וְהִינּוּ שֶׁאֶף
עַל פִּי שֶׁאֵין כֵּל הַשְּׂדֵה נִקְנִית לוֹ, חֶלֶק מִן הַשְּׂדֵה הַשְּׁוֹהָ כְּדָמִי הַהוּלָאָה נִקְנִית
לוֹ.
מְקַשָּׁה גִּגְמָרָא: אֲמַר לִיהִ רַב הוֹנָא בְּרִיהִ דְּרַב נָתָן לְרַב פֶּפְא מְדוּעָה תִּהְיֶה
שְׂדֵה זֶה אֲפֻתִיקִי, מִי קָאָמַר לִיהִ קִנְיָ לְגוֹבִינָא – וְכִי אֲמָר לוֹ שִׁיקְנָה שְׂדֵה
זֶה לְגַבּוֹת מִמֶּנָּה אֶת חוּבוֹ, וְהָרִי לֹא אֲמָר אֲלֵא שִׁיקְנָה אֶת כֹּל הַשְּׂדֵה, וְכִיֵּן
שְׂדֵבְרִים אֵלוֹ אֵינֶם חֲלִים מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֶסְמַכְתָּא, אֵיךְ תִּיעֲשֶׂה שְׂדֵהוּ
אֲפֻתִיקִי בִּלְא אֲמִירוֹת.
עוֹד מְקַשָּׁה גִּגְמָרָא: אֲמַר לִיהִ מֶר וּזְמַרָא בְּרִיהִ דְּרַב מְרִי לְרַבִּינָא, וְאִי אֲמַר
– אֵילוֹ הִיָּה הַלּוּהָ אֲמָר בְּפִירוֹשׁ קִנְיָ אֶת הַשְּׂדֵה לְמִינְבָא מִינָּה חוּבָךְ,
כְּלוֹמֵר שֶׁתִּהְיֶה אֲפֻתִיקִי, וְכִי הִיָּה קִנְיָ, וְהָרִי סוֹף סוֹף גַּם בְּאֹפֶן זֶה
אֶסְמַכְתָּא הִיא, שְׁהָרִי מַלְכְּתִּיחִלָּה לֹא רָצָה לְעֲשׂוֹתָהּ אֲפֻתִיקִי, וְזֶה שֶׁאֲמָר
הוּא רַק אֵם לֹא יִפְרַע עַד אַחֵר הַזְּמַן תִּהְיֶה אֲפֻתִיקִי, וְבוֹדָאֵי סִמְךָ עַל כֵּךְ
שִׁיפְרַע אֶת הַחוּבָה לְפָנֵי כְּלוֹת הַזְּמַן, וְאֵם כֵּן אֶסְמַכְתָּא הִיא. וְאֶסְמַכְתָּא לֹא
קִנְיָא.
מְסִיקָה גִּגְמָרָא: אֲכַן אֵין הַשְּׂדֵה נַעֲשִׂית אֲפֻתִיקִי בְּאֹפֶן שֶׁאֲמָר אֶת דְּבָרָיו
בְּלִשׁוֹן אֶסְמַכְתָּא, בֵּין אֵם אֲמָר הַמְלוּהָ שֶׁאֵם לֹא יִפְרַע יִגְבְּנָה כּוֹלָה, וּבֵין אֵם
אֲמָר שִׁיגְבְּנָה כִּנְגַד מַעוֹתָיו. אֲמַר אֲפֻתִיקִי דְקָאָמַר רַב פֶּפְא מִיָּה הִיא –
בִּאִיָּה אֹפֶן נֶאֱמָרוּ דְּבָרֵי רַב פֶּפְא שֶׁאֶף עַל פִּי שֶׁאֲמָר אֶת דְּבָרָיו בְּלִשׁוֹן
אֶסְמַכְתָּא הוֹעִילוֹ דְּבָרָיו לְעֵנֶן שְׁנַעֲשִׂית הַשְּׂדֵה אֲפֻתִיקִי, כִּגוֹן דְּאֲמַר לִיהִ
הַלּוּהָ לְמַלּוּהָ בְּשַׁעַת הַהוּלָאָה, שֶׁאֶף בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה שֶׁנִּים לֹא הִיא לֶךְ פִּרְעוֹן
אֲמַר מוֹזֵ, וְאֵם לֹא אֶתֵּן לָךְ מְגוֹף הַשְּׂדֵה חֶלֶק כִּנְגַד מַעוֹתֶיךָ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה
שֶׁנִּים, תִּהְיֶה כּוֹלָה שֶׁלֹּךְ אַחֲרָי שִׁיעֲבְרוּ שֶׁלֹשׁ שָׁנִים, וְבוֹדָה אֲמָר רַב פֶּפְא שֶׁאֶף
עַל פִּי שֶׁסּוֹף דְּבָרָיו שֶׁאֲמָר שֶׁתִּהְיֶה כּוֹלָה שֶׁלֹא אֵם לֹא יִפְרַע לוֹ לְאַחֵר שֶׁלֹשׁ,
לֹא חֵלוּ מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֶסְמַכְתָּא, מְכַל מְקוֹם תַּחֲלִיל דְּבָרָיו שֶׁאֲמָר לֹא יִהְיֶה לָךְ
פִּירְעוֹן אֲלֵא מוֹזֵ וְהִינּוּ שֶׁעֲשָׂאָה אֲפֻתִיקִי נִגַד מַעוֹתָיו, אֵינֶם אֶסְמַכְתָּא וְחֵלוּ,
וּלְפִיכָךְ גּוֹבָה הַמְלוּהָ מִן הַשְּׂדֵה כְּשִׁיעוֹר מַעוֹתָיו.
מִסְפֶּרֶת גִּגְמָרָא: הָהוּא נִבְרָא דְּוִיָּן לִיהִ אֲרַעָא לְחִבְרִיהִ בְּאַחֲרִיּוֹת – אֵדָם
מִכָּר שְׂדֵה לְחִבְרִי, וְקִיבֵל עַל עֲצֻמָּה אַחֲרִיּוֹת שֶׁאֵם יִגְבֹּר אוֹתָהּ מִן הַלּוּקָח
מַחְמַת הַמוּכָר יִהְיֶה הַמוּכָר חָיִיב לְשֵׁלֶם לוֹ דְּמִיָּה, וְאֲמַר לִיהִ הַלּוּקָח לְמוּכָר,
אִי מְרִפוֹ לִיהִ מִנְּאִי – אֵם יִגְבֹּר אוֹתָהּ מִמֶּנִּי מַחְמַתְךָ, מְנַבֵּית לִי מַעֲדִי עִידִית
דְּאִית לָךְ – רַצוֹנִי שֶׁתֵּתֵן לִי בְּדָמִיָּה מִן הַשְּׂדֵה הַטּוֹבָה בִּיטוּר שֶׁלֹךְ הַנִּקְרָא
‘עִידִי עִידִית’. אֲמַר לִיהִ הַמוּכָר לְלוּקָח מַעֲדִי עִידִית לֹא מְנַבֵּית לָךְ – אֶת
הַשְּׂדֵה שֶׁהִיא ‘עִידִי עִידִית’ אֵינִי מְסַכֵּם לְהַתְחַיֵּב לָתֵת לָךְ, מִשּׁוּם דְּבָעִינָן
לְמִינְקָם קָמָא – שְׂרַצוֹנִי שֶׁתִּשְׁאָר הִיא אֲצִלִּי, אֲמַר מְנַבֵּית לָךְ מַעֲדִית
אֲחֵרִים דְּאִית לִי – אֶתֵּן לָךְ מִשְׂדֵּה אַחֲרָת שִׁישׁ לִי, שֶׁאֶף הִיא מְשׁוּבַּחַת
נִקְרָא ‘עִידִית’. לְסוֹף – וּלְבִסּוֹף אֲכַן מְרַפּוֹת מִינָּה – בָּאוּ בַּעֲלֵי חוּבָה שֶׁל

הַמִּשְׁךָ בְּעַמּוּד קֶגֶל

תִּירוּץ נוסף: אֲיַעֲצִית אִימָא, גַּם מִשְׁנַתִּינוּ סוֹבֶרֶת שֶׁאֶסְמַכְתָּא אֵינָה קוֹנֶה,
אֲלֵא שֶׁמְדוּבָר כִּגוֹן דְּאֲמַר לִיהִ הַלּוּהָ לְמַלּוּהָ, אֵם לֹא אֲפִרַע לָךְ עַד אַחֲרָי
שֶׁלֹשׁ שָׁנִים, קִנְיָ אֶת הַשְּׂדֵה מְעַכְשָׁיו, וְאֵם כֵּן אֵין זֶה אֶסְמַכְתָּא אֲלֵא מִכָּר
גְּמוּרָה שְׂמִכְרָה לֹא מִיד אֶת הַשְּׂדֵה בּוּזֵל, וְאֵין כֵּאֵן אֲלֵא תִנְאִי שֶׁאֵם יִרְצֶה הַמוּכָר
לְהַחְזִיר אֶת הַמַּעוֹת עַד שֶׁלֹשׁ שָׁנִים, יִהְיֶה הַלּוּקָח חָיִיב לְקַבֵּל וְלֹא יִקְנֶה אֶת
הַשְּׂדֵה.
אֲמַר לִיהִ מֶר וּזְמַרָא וּמֶר קָשִׁישָׁא בְּנִי דְרַב חֲסָדָא לְרַב אֲשִׁי, חֲכִי אֲמַרִי
נְהַרְדְּעָא – כֵּךְ אֲמָרוּ בְּנֵי יִשִּׁיבַת נְהַרְדַּעַא מְשִׁמְיָה דְרַב נַחֲמָן, הָאִי
אֶסְמַכְתָּא – אֶסְמַכְתָּא זֶה שֶׁל מִשְׁנַתִּינוּ שֶׁאֲמָר הַמְלוּהָ שֶׁאֵם לֹא יִפְרַע לוֹ עַד
זְמַן פְּלוּנִי תִהְיֶה כֹל הַשְּׂדֵה שֶׁלֹךְ, בְּזִמְנִיָּה – אֵם הִגִּיעַ זְמַנוּ וְלֹא פִרַע לוֹ, קִנְיָא
– מוֹעִילָה אֶסְמַכְתָּא לְקִנְיָת הַשְּׂדֵה, אֲבָל בְּלֵא זְמַנִּיָּה – קוֹדֵם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן
הַפִּירְעוֹן, לֹא קִנְיָא – אֵינָה מוֹעִילָה לְקִנְיָת הַשְּׂדֵה.
אֲמַר לִיהִ רַב אֲשִׁי, אִי אֲפִשֶׁר לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵיכֶם כְּפִשּׁוּטֵם, שְׁהָרִי כֹל מִיָּדִי
– כֹּל קִנְיָן שֶׁתֵּלֵד אוֹתוֹ בְּזִמְנִיָּה קִנְיָ – כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנוּ קוֹנֶה, וּבְלֵא זְמַנִּיָּה
לֹא קִנְיָ – וְכִשְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנוּ אֵינוֹ קוֹנֶה, וְאֵין זֶה דִּין מִיּוֹחַד בְּאֶסְמַכְתָּא וְאֵם
סוֹבֵר רַב נַחְמָן שֶׁאֶסְמַכְתָּא קוֹנֶה, לֹא הִיָּה לוֹ אֲלֵא לְמוֹר אֶסְמַכְתָּא קִנְיָא,
וּפִשּׁוּט שֶׁאֵם לֹא הִגִּיעַ זְמַנוּ אֵינוֹ קוֹנֶה, וְזֶה כּוֹונָת רַב נַחְמָן בְּמֵה שֶׁחִילַק בֵּין
הִגִּיעַ זְמַנוּ לֹא הִגִּיעַ זְמַנוּ.
אֲלֵא דְלָמָּא חֲכִי קָאָמַרְתִּיו – שֶׁמָּא זֶה כּוֹונָתְכֶם לְמוֹר בְּשִׁמוּ שֶׁל רַב נַחְמָן,
שֶׁאֵם אֶסְמַכְתָּא – מִצָּא הַלּוּהָ אֶת הַמְלוּהָ כִּגוֹן זְמַנִּיָּה – בְּתוֹךְ הַזְּמַן, קוֹדֵם
שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפִּירְעוֹן, וְאֲמַר לִיהִ קִנְיָ אֶת הַשְּׂדֵה, כִּי אֵין בְּכוּוֹנִית לְפִרְעוֹת אֶת
הַחוּבָה וּלְפִדּוּתָהּ, קִנְיָ – קוֹנֶה אוֹתָהּ הַמְלוּהָ, שְׁהָרִי הַלּוּהָ הוֹכִיחַ בִּכָּךְ שֶׁגְּמוּרָה
בְּדַעַתוֹ לְהַקְנוֹתוֹ וְאֵין זֶה אֶסְמַכְתָּא. אֲבָל אֵם מִצָּאוּ בְּתֵר זְמַנִּיָּה – אַחֲרָי
שְׂעֵבֵר זְמַנוֹ, וְאֲמַר לִיהִ קִנְיָ כִיֵּן שֶׁלֹא פִרַעְתִּי אֶת הַחוּבָה בְּזִמְנִיָּה, לֹא קִנְיָ
הַמְלוּהָ אֶת הַשְּׂדֵה מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֶסְמַכְתָּא, וְאֶף עַל פִּי שֶׁאֲמָר לוֹ עֵתָה שִׁיקְנָה
אֵין זֶה רְאִיָּה שְׂגוּרָה בְּדַעַתוֹ לְהַקְנוֹתוֹ, מִיָּה מְעַכְשָׁא, שִׁישׁ לְפָרֵשׁ שֶׁמְחַמַּת
בְּסוֹפָא הוּא דְקָאָמַר לִיהִ – שֶׁמַּחְמַת הַבוּשָׁה אֲמָר לוֹ כֵּךְ, מִשּׁוּם שֶׁלֹא
פִרַע אֶת חוּבוֹ מִתְבַּיִישׁ הַלּוּהָ, וּלְפִיכָךְ אֲמָר לוֹ שִׁיקְנָה אוֹתָהּ כְּפִי הַתִּנְאִי
שֶׁהִתְנָה, אֲבָל בְּאֵמַת אֵין כּוֹונָתוֹ גְּמוּרָה לְהַקְנוֹתוֹ חֲזִירִי הִיא כֻּלָּל אֶסְמַכְתָּא
שֶׁאֵינָה קוֹנֶה.
רַב אֲשִׁי חוֹלֵק, וְלֹא הִיא – אֵין הַהֲלָכָה כֵּן, אֲלֵא דְאֲפִילוֹ אֵם מִצָּא הַלּוּהָ אֶת
הַמְלוּהָ כִּגוֹן זְמַנִּיָּה – בְּתוֹךְ זְמַנוֹ, וְאֲמָר לוֹ שִׁיקְנָה אֶת הַשְּׂדֵה כִּי אֵין בְּדַעַתוֹ
לְפִרְעוֹת אֶת הַחוּבָה, נִמְיָ לֹא קִנְיָ הַמְלוּהָ אֶת הַשְּׂדֵה, שֶׁאֵין כֵּאֵן הוֹכַחָה שִׁישׁ
גְּמִירוֹת דַּעַת מִצָּד הַלּוּהָ לְהַקְנוֹתוֹ, וְהָאִי דְקָאָמַר לִיהִ – זֶה שֶׁאֲמָר לוֹ הַלּוּהָ
קִנְיָ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱרָא לוֹ שֶׁלֹא יוּכַל לְפָרֵעוֹ כְּשִׁיגִיעַ הַזְּמַן וּמִפְּנֵי הַבוּשָׁה
הוּא אֲנוֹר לוֹ כְּכֹר עֵתָה שִׁיקְנָה, דְקָא סָבֵר שִׁיעוֹל בּוֹזֵר דְּכִי מִיָּה זְמַנִּיָּה לֹא
לִיתִי לְמִיָּרְדֵּן – כְּשֶׁכְּשִׁיבָאוּ זְמַן הַפִּירְעוֹן לֹא יִבּוֹא הַמְלוּהָ לְהַטְרִידוֹ שֶׁאֲשַׁלֵּם
לוֹ, וְכִשְׁהִיָּה לִי לְפִרְעוֹת אֲתַבְעֵנוּ דְרִין שִׁיחְזִיר לִי אֶת הַשְּׂדֵה.
אֲמַר רַב פֶּפְא, הָאִי אֶסְמַכְתָּא שְׁבַמִּשְׁנַתִּינוּ שֶׁהִתְחַיֵּב הַלּוּהָ לְמַלּוּהָ שֶׁאֵם
לֹא יִפְרַע לוֹ עַד זְמַן פְּלוּנִי תִהְיֶה כֹל הַשְּׂדֵה שֶׁלֹךְ, וְזִמְנִיָּה קִנְיָ וְזִמְנִיָּה לֹא
קִנְיָ – פַּעַמִּים קוֹנֶה וּפַעַמִּים אֵינָה קוֹנֶה, כְּלוֹמֵר שֶׁאֵם נִיכָר מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו שֶׁל
הַלּוּהָ שֶׁאֵין בְּרָצוֹנוֹ כֻּלָּל לְפִרְעוֹת אֶת הַחוּבָה, וְלֹא אִיכַפֵּת לוֹ שֶׁתִּשְׁאָר הַשְּׂדֵה
בִּיד הַמְלוּהָ, אֵין זֶה אֶסְמַכְתָּא וְקִנְיָ הַמְלוּהָ. מִפְּרַשׁ רַב פֶּפְא: אֵם אֶסְמַכְתָּא –
מִצָּאוּ הַמְלוּהָ לְלוּהָ בְּיוֹם הָאֲחִירִין שֶׁל זְמַן הַפִּירְעוֹן, דְקָא שְׁתִּי שְׂכָרָא –
שְׁשׁוּתָה שִׁיכָר בַּחֲנוּת לְהַנְתָּאוּ, הָרִי זֶה מוֹכִיחַ שְׁהוּא רְגוּעַ וְאֵינוֹ מַחְזֹר אַחֲרָי
מִמֶּן כְּדִי לְפִדּוֹת שְׂדֵהוּ, וְבוֹדָאֵי אֵין זֶה אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁכּוֹונָתוֹ שֶׁתִּשְׁאָר בִּיד
הַמְלוּהָ, וְלִכֵּן קִנְיָ הַמְלוּהָ אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁאֵין זֶה אֶסְמַכְתָּא. אֲבָל אֵם רָאוּהוּ דְקָא
מְהַפֵּךְ אֲוִיוֹ – שְׁהוּא מַחְזֹר אַחֲרָי מַעוֹת, אֵם כֵּן מוֹכַח שְׁהוּא רֹצֵה לְפִדּוּתָהּ
וְאֵין רַצוֹנוֹ שֶׁתִּשְׁאָר בִּיד הַמְלוּהָ, וְאֵם כֵּן הָרִי זֶה אֶסְמַכְתָּא וְלֹא קִנְיָ אוֹתָהּ
הַמְלוּהָ.
מְקַשָּׁה גִּגְמָרָא: אֲמַר לִיהִ רַב אֲחָא מְדַפְּתִי לְרַבִּינָא, מִה הִרְאִיָּה מִמֶּה
שֶׁהַלּוּהָ שׁוֹתָה שִׁיכָר בַּחֲנוּת שְׁהוּא רְגוּעַ וְאֵינוֹ רֹצֵה לְפִדּוֹת אֶת הַשְּׂדֵה,
דְלָמָּא – שֶׁמָּא לְהִיפֵךְ לְפָנֵינוּ שְׁתִּיָּה קָא שְׁתִּי – כְּדִי לְהַפִּיג דֹּאגְתוֹ הוּא
שׁוֹתָה, כְּלוֹמֵר מַחְמַת שְׁהוּא רֹצֵה לְפִדּוֹת אֶת הַשְּׂדֵה וְהוּא דּוֹאָג וְחוּשׁ
שֶׁמָּא לֹא יִשְׁיג מַעוֹת, וְתִשְׁאָר הַשְּׂדֵה בִּיד הַמְלוּהָ, לְפִיכָךְ נִכְסֵס לַחֲנוּת
לְשִׁתוֹת מַעַט לְהַפִּיג אֶת דֹּאגְתוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים קד טו) וְיִן וְשִׁמָּה לִּבִּב
אָנוּשׁ. אִי נִמְיָ אֲמָנָם שֶׁתָּה שִׁיכָר מַחְמַת שְׁהִיָּה רְגוּעַ וְלֹא דֹאָג עַל הַמִּמּוֹן,
אֲבָל לֹא מִפְּנֵי שֶׁכּוֹונָתוֹ שֶׁתִּשְׁאָר הַשְּׂדֵה בִּיד הַמְלוּהָ, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁאֵינִישׁ
אֲחֵרִיָּא אֶסְמַכְתָּא אֲוִיוֹ – שֶׁאֵדָם אַחֲרָי הַבְּטִיחוּ שִׁיתֵּן לוֹ אֶת כֹּל מַעוֹת הַחוּבָה

הָיָה יְתִיבָנָא קָמֵיהּ דְּרַב נְחֶמְךָ – הייתי יושב לפני רב נחמן בשעה שאמר לענני מכירת פירות דקל שמחילה בטעות הרי זו מחילה, וְכַעַי לְאוֹתְבִיהּ אֲוֹנָה – ורציתי להקשות לו מדין אונאה וכפי שיבואר להלן, וְאִדְרִיק – ורב נחמן השגיח בי והבין שבדעתי להקשות על דבריו, לְפִיכָךְ חִוִּיתֵן אֲיִילוֹנִית – הראני ראייה לדבריו, מהמשנה לענן איילונית וכפי שיבואר להלן.

מפרשת הגמרא: קשיית רבא מאונאה היתה כך, וְהָרִי שִׁנְיוּ לְעִיל בְּדִין אֲוֹנָה שאם אונה ו-רימהו) אדם את חבריו ומכר לו חפץ השוה חמש סלעים בשש, צריך להחזיר לו את אונאתו, ואף על פי שהלוקח נתן לו את כל ששת הסלעים מדעתו ואם כן הרי מחל לו עליהם, ועל כרחך הטעם הוא משום דְּמַחֲלִיהָ בְּטָעוֹת הִיא שאם היה יודע שיש כאן אונאה ואין זה מחירו של החפץ לא היה מוחל על כך, וְלֹא הָיְתָא מַחֲלִיָּה, ואם כן מדוע אתה אומר לענן פירות הדקל שמחילה בטעות נחשבת מחילה.

ומה שאמר רבא, וְאִדְרִיק – השגיח בי רב נחמן, חִוִּיתֵן אֲיִילוֹנִית – והביא ראייה לדבריו מאיילונית, כוונת ראייתו היא כך, שְׁהָרִי מְצִינֵי לְעַנְיָ הַגּוּשָׁא אשה ונמצא שהיא אֲיִילוֹנִית – אשה שאינה ראויה להוליד, והתברר שהקידושין היו בטעות ולא חלו מעולם, ואם כן אינה אשתו, אף על פי כן אין הבעל צריך להחזיר לאשה את הפירות שאכל מנכסיה כשהיה סבור שהיא אשתו, ובדאי הטעם הוא משום שמחלה לו עליהם כשהיתה סבורה שהיא אשתו, ואף על פי דְּמַחֲלִיהָ בְּטָעוֹת הִיא שהרי אם היתה יודעת שאינה אשתו, לא היתה מוחלת לו עליהם, מועילה המחילה, וְרֹאִים מְכָאן שמחילה בטעות הָיְתָא מַחֲלִיָּה.

מביאה הגמרא את המשנה לענן איילונית: דְּתֵנָּה, הַמְּכַתֶּמֶת – קטנה יתומה מאביה, שאמה השיאה אותה לבעל מדעתה, ולאחר הנישואין מיאנה בבעלה והיא יוצאת בלא גט, וְכֵן הַשְּׁנִיָּה – אחת מן הקרובות האסורות להינשא מדרבנן ונקראות שניות לעריות) שנישאה לבעלה באיסור, ומת בעלה או גירשה, וְכֵן הָאֲיִילוֹנִית – אשה שנודע לבעלה לאחר נישואיהם שהיא איילונית, ונמצא שהקידושין היו בטעות והם בטלים למפרע, כל אלו אֵין הִבְעֵל צָרִיךְ לַתֵּן לָהּ כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, לֹא את מה שהתחייב בְּתוֹכָהּ, ואפילו את מה שהכניסה לו בנדונייתה, והתחייב בכתובה לתת לה את תמורתם כשתצא ממנו, וְלֹא את הַפִּירוֹת שאכל מנכסיה בתקופת היותה אצלו, וְלֹא מְזוֹנוֹת – אם לוּתָה עֲבוֹר מְזוֹנוֹת כְּשֶׁהָיָה תַּחְתָּי, אינו חייב עתה לשלם את הלוואתה, וְלֹא בְּלֹאוֹת – אם הכניסה לו בגדים בנדונייתה, אפילו אם הם קיימים, אינו צריך להחזירם. הרי שאין הבעל צריך להחזיר את מה שאכל משל האשה האיילונית כשהיה סבור שהיא אשתו אף על פי שהתברר לבסוף שאינה אשתו, מפני שבשעה שאכל את הפירות מחלה לו עליהם ואף על פי שהיתה מחילה זו בטעות.

דוחה הגמרא: וְלֹא הִיא, לֹא אֲוֹנָה הָיְתָא תְּיֻבָּתִיהּ – מדין האונאה אין קושיא על דבריו רב נחמן, וְלֹא אֲיִילוֹנִית מְסִיעָה לִיהּ – וגם מדין האיילונית אין ראייה לדבריו. מפרשת הגמרא: לֹא אֲוֹנָה תְּיֻבָּתִיהּ – מדין האונאה אין קושיא על דבריו, מפני שמה שהוא צריך להשיב את האונאה, אינו משום שמחילה בטעות אינה מחילה, אלא לפי שאין כאן מחילה כלל, דְּהָרִי לֹא יָדַע הַלּוֹקַח דְּאִתִּיהּ אֲוֹנָה – שיש כאן אונאה כלל, דְּמַחֲלִי בִּיהּ – שיוכל למחול לו עליה, שהרי הוא היה סבור שאינו מוסיף לו מאומה יותר על מחיר החפץ. וְלֹא אֲיִילוֹנִית מְסִיעָה לִיהּ – וגם אין ראייה לדבריו מדין האיילונית, מפני שמחילתה של האשה על הפירות, אינו נחשב מחילה בטעות, שאמדו חכמים את דעתה, שאפילו אם היתה יודעת שלבסוף יתברר שאין נישואיה נישואין ואינה אשתו, היתה מוחלת לו על הפירות, מפני דְּתִיבּוּק עָלֶיהָ שָׂמָא דְּאִישׁוֹת – שנח לה שיצא עליה שם נישואין, כלומר שהיא נחשבת נשואה בכל אותו הזמן שלא היה ידוע שהיא איילונית.

מספרת הגמרא: הִיא אִיתְתָּא דְּאִמְרָה לִיהּ לְתִּהּוּא גְבָרָא – אשה אמרה לאדם וור שאינו בעלה, זֵיל וְבִין לִי אֲרֵעָא מְקַרְבִּי – לך קנה עבורי קרקע מקרובי, כלומר שמינתה אותו שליח לקנות עבורה קרקע מאחד מקרובי משפחתה, אִיּוֹל וְכֵן לָהּ – הלך השליח וקנה עבור האשה את הקרקע שביקשה, אֲמַר לִיהּ הַמּוֹכֵר לְשִׁלּוּחַ בְּשַׁעַת הַמַּכִּירָה, אִי הָיוּ לִי וְכֵן מְהֵרָתָּ לָהּ נִתְּיָלָה – אם יהיו לי מעות רצוני שתחזיר לי את הקרקע ואחזיר את המעות, אֲמַר לִיהּ הַשִּׁלּוּחַ לְמוֹכֵר, אֵת וְנִוּלָא אֲחֵי – הרי אתה והאשה שקניתי עבורה את הקרקע קרובים אתם, תתפשו בו כינכים בענן ואין אני

מתערב בזה.

אֲמַר רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, כָּל שֹׁאֵמֵר הַשִּׁלּוּחַ לְשׁוֹן כְּגוֹן אֵת וְנִוּלָא אֲחֵי (אמר), אין המוכר מפרש את דבריו כמי שאינו מסכים לתנאי, אלא אדרבה סְמָכָא דְּעִתִּיהּ – סומכת דעתו של המוכר שאכן תסכים האשה לתנאי זה, וְלֹא גָמַר וּמִקְנֵי וְלֹא הַתְּכִינִי לְהַקְנוֹת אֵת הַקְּרַקַּע אֵלָּא בְּתַנְאִי זֶה, ואם כן אם בא אחר כך המוכר ומחזיר את המעות חייבת האשה להחזיר לו את הקרקע.

מסתפקת הגמרא: אֲרֵעָא תְּהָרָה – הרי הקרקע חוזרת למוכר כפי שהתבאר, ונמצא שהמעות שנתנה האשה למוכר עבור הקרקע לא היו אלא הלוואה, אִם כֵּן פְּרִי מֵאֵי – מה דין הפירות שאכלה האשה במשך כל הזמן שהיתה הקרקע ברשותה, האם רְבִית קְצוּצָה הָיוּ וְיֻצְאוּן בְּרִינָין – נחשבים כריבית קצוצה (דאורייתא) ואם כן היא חייבת להחזיר את הפירות למוכר, שהרי נפסקה ההלכה (לעיל סה) כדעת רבי אלעזר שריבית קצוצה יוצאת בדיינים, או דִּלְמָא כִּי אֲבָק רְבִית הָיוּ – אינם נחשבים אלא כאבק ריבית, וְאֵין יֻצְאוּן בְּדִינֵין, ואינה צריכה להשיב את הפירות אלא אם היא רוצה לצאת ידי שמים.

פושטת הגמרא: אֲמַר רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, מְסַתְפָּקָא שהפירות שאכלה האשה כִּי אֲבָק רְבִית הָיוּ, וְאֵין יֻצְאוּן בְּרִינָין, וְכֵן אֲמַר רַבָּא שפירות אלו כִּי אֲבָק רְבִית הָיוּ וְאֵין יֻצְאוּן בְּרִינָין. מסתפקת הגמרא: אֲמַר לִיהּ אֲבָי לְרַבָּה, מְשַׁתְפָּקָא מֵאֵי – כשהלוה לחבירו ומשכן לו הלוה שדה בגד ההלוואה, ולא קצץ עמו שיאכל המלוה את הפירות לשם ריבית, אלא סתם ולא פירש מה יעשו בפירות, והמלוה מעצמו ירד לתוך השדה ועיבדה ואכל את פירותיה. האם נחשבים הפירות שאכל כריבית קצוצה וחייב המלוה להחזירם, או שהם נחשבים כאבק ריבית ואינו צריך להחזירם.

מפרש אבאי את צדדי הספק: האם יש לדמות דין זה לדין הקודם שפסק רבא בר רב הונא שהפירות שאכל הלוקח אינם אלא אבק ריבית ואינם יוצאים בדיינים, שהרי הָתֵם מְעָמָא מֵאֵי – מדוע אין הפירות שאכל הלוקח נחשבים ריבית קצוצה, מְשׁוּם דְּלֹא קִין לִיהּ – מפני שלא קצצו בשעת המכירה שתאכל האשה את הפירות בשכר המתנת המעות, ואם כן הִכָּא נָמִי הָרִי לֹא קִין לִיהּ הַלּוֹה שִׁיאֲכַל אֵת הַפִּירוֹת בשכר המתנת המעות ואין זו ריבית קצוצה. או דִּלְמָא כִּי שֶׁ לַחֲלֵק בֵּין דִּינוּ שֶׁל רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא לְגִידִין זֶה, שהרי הָתֵם וְכֵינִי – שם מתחילה באו המעות ליד המוכר בתורת מכירה ולא בתורת הלוואה, ורק לבסוף התברר שלא היתה כאן מכירה אלא הלוואה ומפני שהתנה המוכר שאם יהיו לו מעות יחזירם ותחזיר לו את הקרקע, ולפיכך אין זו ריבית קצוצה, מה שאין כן הִכָּא שהיא הִלְוָהָ ואף על פי שלא קצץ שיאכל את הפירות משום ריבית, הרי זה נחשב כריבית קצוצה וצריך להחזיר את הפירות לבעלים.

פושטת הגמרא: אֲמַר רַבָּה לֵאבִי, יש לדמות דין זה לדינו של רבא בר רב הונא וכשם שאמר רבא בר רב הונא שאין אכילת הפירות נחשבים כריבית קצוצה אלא כאבק ריבית, הוא הדין לענן משכנתא, דְּהָתֵם מְעָמָא מֵאֵי שאין זו ריבית קצוצה מְשׁוּם דְּלֹא קִין לִיהּ ואם כן הִכָּא נָמִי הָרִי לֹא קִין לִיהּ ואין זו ריבית קצוצה ואין לחלק בין מכירה להלוואה, וחולק על בר נחמן שאמר לעיל לענן אסמכתא שצריך המלוה להחזיר את הפירות שאכל.

אֲמַר רַב פִּפְי, עֲבַר רְבִינָא עוֹבְדָא – מעשה בא לפני רבינא, במכירה על תנאי שאם ירצה המוכר יחזיר את המעות ויקבל את השדה, וְחֻשְׁבִּי – וחישב רבינא כמה פירות אכל הלוקח במשך הזמן שהיתה השדה בידו, וְאִפְּסִי פִּירִי – והוציא את הפירות מיד הלוקח, כלומר שחייבו לשלם אותם למוכר, וְדָלָא בְּרַבָּה בַּר רַב הוֹנָא שאמר שהפירות נחשבים כאבק ריבית ואינם יוצאים בדיינים. וטעמו שאף על פי שאמנם אין כאן ריבית קצוצה, מכל מקום הרי היו הפירות של המוכר, ומה שמחל המוכר על אכילת הפירות היתה מחילה בטעות ואין זו מחילה.

להבנת המשך הסוגיא יש להקדים, דרך הלוואה נפוצה בזמן הגמרא היתה הלוואה המשכנתא, ופירושה שהלוה היה נוטן ביד המלוה קרקע למשך כל תקופת ההלוואה, והמלוה היה אוכל את פירותיה, עד שהלוה החזיר את חובו. ומנהגים שונים היו בדבר, יש מקומות שהיה המנהג שלאחר שסיכמו ביניהם על תקופת ההלוואה, זכה המלוה בשדה למשך תקופה זו ולא היה הלוה רשאי להוציא מן הקרקע אפילו אם הוא משלם את החוב, והוא הנקרא 'אתרא דלא מסלק', ובמקומות אלו אין באכילת הפירות משום

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף סז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קז

בטעות ולא הו' מחילה ולכך הדרי פירי אכל אם היה נותנו בתורת רבית לא הו' הדרי דאבק רבית הוא אכל התם גבי פירות דקל וזבני ולא מחילה בטעות היא דנהי דיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנעיה ולכך אית לן למימר דאפילו היה יודע שיכול לחזור לא היה חוזר ורבה דהנה בעי לאותביה מאונאה היה סבור דטעמא דרב נחמן דלא מפסקין באי שמטי ואכיל מרוב דמחילה בטעות הו'א מחילה ולפי סברת רבא היה משיבו ומביא ראיה מאילוניות: **הממאנת** והשנייה והאילוניות אין לן בתובה פירות ומזונות

ובלאות. בפ"ב דכתובת (דף ק"ה) תנאי ביצר אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אהה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי הבעל חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה ואילוניות נמי יש לפרש בענן זה דלמזונות שאחר מיאון ואחר שנמצאת אילוניות לא אצטרך דפשיטא דלית לה מזוני ושנייה אין לה לפרש ביתבא תותיה דהא מילתא דפשיטא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה בתובה אין לה מזונות היבא דיתבא תותיה דאמר בש מותרות (וכמות דף ס"ה) בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה והשלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה לא אצטרך דהא אלמנה לכ"ג כה"ג נמי אין לה בדמיסין בש מותרות אלא לאחר מיתה איירי דסיד דיש לה כמו לאלמנה בדאמרי' התם: **ובלאות**. פי' בקונ' שהכניסה לו בגדים בנדוניתא אפילו יש מנה קיימין לא יחזיר ואי אפשר לומר כי דבכל מקום שמינין בבלאות קיימין מוכרין בהוציא קיימין בדאמר סוף פרק אע"פ (פסוקים דף ס"ה) מרדה הפסידה בלאותיה קיימין ובסוף אלמנה (נדוניות) (ס"ה דף ק"ה) נמי אמרין ונתנה לא הפסידה בלאותיה קיימין ובהדיא אמרין בפ' אלמנה (פס"ה) בגמרא דנה משנה לא שנו אלא נכסי מלוג אכל נכסי צאן ברזל אית לה ופריך אמת אילימא אממאנת ואאילוניות אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה אלא אשנייה אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו איפכא מבעי ליה ומסיק לעולם אשנייה ובדליתנהו

וקנסיה רבנן לדידה בדידיה ולדידיה דקתני רבא אלא הו' דקתני רבא היינו בלאות שאין קיימין ופירות דקתני לאו בפירות שאכל קאמר דאפילו כן גופיה אם אכלו אין לה אלא אצטרך לאשמועין דאין לה פירות שליטת והם עדיין בעין אי נמי תקנת פירות קאמר דאין לה כגון שנשבת ולותה ופדתה עצמה ואחר כך מיאנה דומיא דמזונות:

פירי מאי ברבית קצוצה דמי ויוצאין. אע"ג דמשמע הכא דאי הדרו פירי לא הדרו אלא טעמא דהוי רבית קצוצה מקל מקום רבינא דאפיק פירי ע"כ לא מהאי טעמא דהא אית לה ברש פירקין (פ"ה דף ס"ה) דמשכביתא בלא נכיתא דבינינו אין מחזירין ממלחה ללוח אלא צ"ל דטעמא דרבינא משום דהו'א מחילה בטעות ולא הו' מחילה ודוקא בזבני בעין עובדא דרבה בר רב הונא אפיק רבינא פירי ולא בהלואה ור"ת מפרש הכא ברבית קצוצה דמי לא משמע רבית קצוצה ויוצאים אלא כלומר משום דמחילה בטעות לא הו'א מחילה ויוצאים כמו רבית קצוצה דיוצאה ואי דליקא הו'א מחילה ואין יוצאים כמאן רבית דאין יוצאים בדנינן ואין כראה רמזו לו לתלות מחילה בטעות ברבית קצוצה אכל טעמא דרבינא הו'א ודאי משום מחילה כדפרישית: במישלם

רבית משעת אכילה ואינה יוצאה בדנינן וכי סלקוהו משדה זו בלא וזוי אפוקי מיניה אבק רבית שאכל הוא ותאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנגזר לאכול והשוכנוא שנים הקצובות למנהגן ואילו הו' ליה וזוי לא מצי מסלק ליה הכל מודים דכל אותן השנים בכמך הוא אצלו ואי נמי אכל שיעור וזוי לא מסלקין ליה:

הנה יתיבנא. כי אמר ומודינא דאי שמטי ואכיל כו' ובעי לאותביה אונאה. דתנן (פ"ה דף ס"ה) דמחזיר לו אונאה ואע"ג דמדת נתן לו הואיל וטעה אלמא מחילה בטעות לאו מחילה היא: **ואודיק**. השגיח בי וראה שהיה בדעתו להשיב על דבריו: **חיותן** **אילוניות**. קדמיני להראותי טעמא לדבריו מאילוניות בדלקמן: **הממאנת**. סתנה ויתומה שהשיאתה אמה

לבעלה אמרו חכמים ויכלה למאן דמן התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה בה לקדשה ורבהן הוא דתקן נשואין ליתומים שלא ינהגו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה והם אמרו דסגי לה במיאון: **אין לה בתובה**. ואף מה שהכניסה לו בנדוניתה ושמאנתו כבתובה וכל שכן מתאים שהיטקו לאשה משום דבעל כרחיה נפקא: **שנייה**. שניות לעריות שגזרו חכמים בפ' שני דביבמות (דף ס"ה) אין לה בתובה דקנסא הוא דקנסין לה מפני שמרגילתו עליה בדאמרין ביבמות (דף ס"ה) **והאילוניות**. דרבננתא דלא ילדה לשון איל אין לה בתובה שמקוה טעות דלאו אדעתא דהכי נסבה ואע"ג דכי מחלה היא נדניה' דילה למוסרה בידו טעות הו'א מחילה בטעות הו'א מחילה: **ולא פירות**. נכסים שגפלו לה בירשאה אחר שנשאת תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות וזה תיקנו תחתיהן שאם נשבת חייב לפדותה משלו ואילו אף על פי שאין להם תקנת פירות שאם נשבת לא יפדה דלא קרינא בה ואותבינך לאיתנהו אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל: **ולא בלאות**. הכניסה לו בגדים בנדונית' אפילו יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן אלמא מחילת אכילת פירות אע"פ שבעטת מחלה לו מחילה היא: **ולא ידע**. שנתאנה דלחול הלכך אין כאן מחילה ואפילו בטעות: **דניחא** לה **דיפוק** עלה **קלא** **שמא** **דאישות**. ואפי' יודעת שאין נשואיה נשואין קצוצה להאכילה: **א"ל**. מוכר לשלח: **אי הוה** לי וזוי **מהדרת** לי. רוצה אני שתקבל מעותי: **את** **ונולא** **אחי**. אמה ותיא קרובים אמת ויתרצו בנינים ונולא לשון ארמי בין בזכר בין בנקבה כשרוצה לומר אמה והוא או אמה ותיא כך ראיתי בתשובת הגאונים ואני אומר שזה שמה: **משכביתא** **מאי**. משכן לו שדה ולא קץ עמו לאכול פירות

לשם רבית אלא סתם והוא ירד וטעה ואכל: **הכא נמי לא קץ לי**. ופליג אדרב נחמן דאמר לעיל דהרא ארעא ודדרי פירי: **וחשיב**. כמה אכל פירות ואפסינהו מיניה: **באתרא** **דמסלקין**. במקום שנגזר להלוות סתם ומלוח אוכל פירות ולא פסק עמו בנכיתא בדלקמן ונהגו לסלק את המלוח ממנה בכל עת שחשיג יד הלוה למעות: **אכל** **בשיעור** וזוי. כפי מה שנמכרין הפירות בשוק ובא הלוח לפינוי ותבע ואמר איני רוצה שישאל פירותי ברבית וטעמו פירות שאכל ויטלם בחובו אילו הו' לי וזוי לא מסלקין ליה והשתא נמי פירי אכל וזוי דדרי ניהו: **מסלקין** ליה. ואע"ג דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדנינן הני מילי לבהר דשקליה אכל זה וזוי הוא ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן: **אכל** **טפי** **לא** **מפקינן** **מיניה**. דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדנינן: **ולא** **מחשיבין** **משכביתא** **לשכרא**. אם חייב לו מעות בשכר אחר אין העודף גזר שאכל פרעון לחוב השכר האחר דהאי אפקינן מיניה הוא מה שאכל בכר: **וביתומים**. אם שדה זו של יתומים היא: **אכל** **טפי** **מפקינן** **מיניה**. שביד שבעי אביהן של יתומים והרי הם שליטים לעשות משפט והם לא מחלו על העודף שאכל והנה ליה כמאן דסלקיה: משעתא דאכל שיעור וזוי: **לא** **מסלקין** **ליה** **בלא** **וזוי**. עד שימח לו כל שיעור מעות הלקאתו וכיון דכי אכלינהו ליה לאו בתורת פרעון אכלינהו הנה ליה אבק רבית משעת אכילה ואינה יוצאה בדנינן וכי סלקוהו משדה זו בלא וזוי אפוקי מיניה אבק רבית שאכל הוא ותאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנגזר לאכול והשוכנוא שנים הקצובות למנהגן ואילו הו' ליה וזוי לא מצי מסלק ליה:

במישלים שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. תימיה מה בין זה לנכיתא דע"כ יכול לסלקו דאם לא היה יכול לסלקו אם כן בלא נכיתא נמי שרי כדמשמע לעיל דקאמר באתרא דמסלקי לא ניכול אלא נכיתא משמע אבל באתרא דלא מסלקי אבל אפילו בלא נכיתא וזה דוחק לומר

דנכיתא אין דרך לנכות אלא דבר מועט אבל במשנתא דסורא רגילים היו לשום כדי שויו דמשמע דשמוס דכתיבי הכי שרי וי"ל דמאחר שפירש כן לא מייחזי בהלואה אלא בלוקח ממנו פירות של השנים הללו באותן דמים אבל כשיאנו חובת לו כך אלא מנכה כל שנה ושנה בפני עצמה נראה כאילו מוזיל גביה פירות אותה שנה בשכר מותר המלוה בדתנן (פ"ד ד' ס"ז) לא יחבור הימנו בפתות ואפילו אם נאמר שלא יוכל לייקר לו פירות של שנה אחת דמסתמא אין צאין לעשות תנאי חדש בכל שנה מ"מ הואיל ולא קצבו סכום כל השנים לפרש בשטר במישלים שניא אילין תיפוק מייחזי בהלואה:

האי משנתא באתרא דמסלקי אין ב"ח גובה הימנה. דהוי במטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב ולא דמי ליתומים שגבו קרקע בחובת אביהן דב"ח חוזר וגובה אותה מהן אע"ג דשקמא הדיקא לעולם דלא הדיקא אלא משום ועשית הישר והטוב ומרישא הוא דקא זבין לה כדאמרין בפ"ק (פ"ד ד' ס"ז) ולהכי נמי אוכלין הפירות בלא נכיתא:

ושביעית משמטתה. לא דמי למלוה על המשכון דאיהו משמטתה דשאני מטלטלין דחסיס ליה וקנה ליה שלא בשעת הלואתו כד' יצחק (קמ"ד ד' ס"ב) ולהכי גם בשעת הלואה חשוב של אחיז בידך אבל קרקע לא: **והלכתא** צריך למקנא מיניה. אין לפרש משום דמלוה קאמר מסתלקא ודחי פשוטי מילי דלוח איבעי לאתנווי דאיכ' אמאי צריך למקנא לימא דלוח יתנה ונראה דאיירי לאחר שלוח הימנו סתם דאפי' אם יתנה הלוח צריך קנן שלא תחזור בו דאי בתחילת הלואה אע"ג דהוי אתרא דלא מסלקי פיון שזה עמד וצווח לא יכול לקנות אלא מה שהוא מקנה לו: **רבינא** אבל בנכיתא. תימיה דלעיל אמרין דצורבא מרבגן אפי' בנכיתא לא ניכול ועוד דלעיל אפליגו בקיצותא רב אחא ורבינא ואפי' מאן דשרי מודה בנכיתא דאסור לכל הפחות לצורבא מרבגן ואומר ר"ת דרבינא לא היה רוצה לישול השם ולעשות עצמו צורבא מרבגן ועוד נמצא בזה הספר שם רפרם במקום רבינא בפלוגתא דרבינא וי"מ דקא דרבינא היינו קיצותא דאיכא דאמר לעיל חמש שנים אכליה בנכיתא מכאן ואילך שיימין לכוהלו פירות דקא פליגי רב אחא ורבינא וקיימא לן דרבינא לקולא ונראה שגם ר"ח סובר כן שפסק דקיייל כרב אשי דלא אכיל בנכיתא ולא שרי לצורבא מרבגן אלא במשנתא דסורא אם כן ר"ל דנכיתא דהקא הוה קיצותא מדלא שרי אלא במשנתא דסורא: ונתון

שנים כו' ועל מנת כן נתן מעותיה וקרקע נקנה בכסף בין דרך מקח בין דרך שכירות בין בכל הדרכים כפי התנאי: **צריך** למקנא מיניה. דאי לא קני מיניה דיבורא בעלמא הוא ויכול לומר לא אשנה מן המנהג: **אל** איזיל ואייתי וזו. ואשלים לך ומעקה אל תאכל פירות עוד: **לא אכיל**. הואיל ותמעות מוכנים לו ולא נתנו לו רשות להיות שומט ואוכל ובאתרא דמסלקי קאי: **שדה אחוזה**. שאמרא תורה (ויקרא כ') לפדותה מן ההקדש לפי השנים שעד היובל סלע ופונדיון לשנה כפי חשבון חמשים שקל לבית וזע חומר שעורים לארבעים ותשע שנות היובל: **ואע"ג** דאכיל פירי. הקדש טובא ששיון פירות של כל השנה דרבה:

בגדולים אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא **האי משנתא** באתרא דמסלקי לא ניכול אלא נכיתא וצורבא מדרבנן אפילו בנכיתא לא ניכול אלא נכיתא **ניכול בקיצותא** הניחא למאן דאמר קיצותא שריא אלא למאן דאמר קיצותא אסירא מאי איכא למימר דאתמר קיצותא פליגא בה רב אחא ורבינא חד אמר קיצותא שריא וחד אמר קיצותא אסירא היכי דמי קיצותא דאמר ליה עד חמש שנים אכילנא לה בלא נכיתא מכאן ואילך שיימנא לך כולחו פירי איכא דאמרי כל בלא נכיתא אסור אבל היכי דמי קיצותא דאמר ליה עד חמש שנים אכילנא בנכיתא מכאן ואילך שיימנא לך כולחו פירי מאן דאמר בקמייא שרי בבבביתא מאן דאמר בבבביתא היכי שרי למיכל שרי כי משנתא דסורא דכתבי בה הכי במישלים שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמרי תרנויהו האי משנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב גובה הימנה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה ובאתרא דלא מסלקי בעל חוב גובה הימנו ובכור נוטל בו פי שנים ואין שביעית משמטתה ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא האי משנתא באתרא דמסלקי מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבדוריא ואי אנבהנהו בסיסי קננהו ולמאן דאמר כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח אפילו דלא אנבהנהו בסיסי קננהו: **פשיטא** באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא הא קאמר דלא מסתלקנא אלא באתרא דלא מסלקי ואמר מסתלקנא מאי צריך למקנא מיניה או לא רב פפא אמר לא צריך למקנא מיניה רב שישת בריה דרב אדי אמר צריך למקנא מיניה והלכתא צריך למקנא מיניה אמר איזיל ואייתי וזו לא אכיל איזיל ואמרה ואייתי וזו רבינא אמר אכיל ומר זוטרא בריה דרב מרי אמר לא אכיל והלכתא לא אכיל רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכיל בנכיתא רבינא אכיל בנכיתא אמר מר זוטרא מאי טעמא דמאן דאכיל בנכיתא מידי דהוה אשדה אחוזה שדה אחוזה לאו אע"ג דקא אכיל פירי טובא אמר רחמנא קא

דף ס"ז. מולך תהיה צדקה וזהו ליה כגבוי: **בעל חוב גובה ממנו**. דמכר הוא אצלו וחינו טעמא דכחלה: **אפי'** מתמרי דאבדוריא. כשדורין תמריש שטחין אחרות תחת הדקלן ונפולים התמרים עליהם ואם בא וישלם לו מעותיו מסלקו אף על התמרים התלושין שעל המחצלות: **ואי אנבהנהו כבר בסיסי**. שנתן בתוך סלים כשנטל מן המחצלות: **קנה**. אותם בהנבחה קודם שקיבל מעותיו וזרי הן שלו: **ולמ"ד**. בבבא בתרא (ד' ס"ב) כליו של לוקח קנה לו. ואפי' הוא ברשות של מוכר: **אע"ג** דלא אנבהנהו. לפי שקנו לו מחצלותיו שנה בליה ואמר לא מסתלקנא. בשעת מתן מעות התנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך

דף ס"ז. מולך תהיה צדקה וזהו ליה כגבוי: **בעל חוב גובה ממנו**. דמכר הוא אצלו וחינו טעמא דכחלה: **אפי'** מתמרי דאבדוריא. כשדורין תמריש שטחין אחרות תחת הדקלן ונפולים התמרים עליהם ואם בא וישלם לו מעותיו מסלקו אף על התמרים התלושין שעל המחצלות: **ואי אנבהנהו כבר בסיסי**. שנתן בתוך סלים כשנטל מן המחצלות: **קנה**. אותם בהנבחה קודם שקיבל מעותיו וזרי הן שלו: **ולמ"ד**. בבבא בתרא (ד' ס"ב) כליו של לוקח קנה לו. ואפי' הוא ברשות של מוכר: **אע"ג** דלא אנבהנהו. לפי שקנו לו מחצלותיו שנה בליה ואמר לא מסתלקנא. בשעת מתן מעות התנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך

ר' פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמרי תריןהו, האי משכנתא
באתרא דמסלקין – משכנתא זו שהמלוה אוכל פירות ומנכה מן החוב,
במקום שנהוג שיש זכות ביד הלוה לסלקו מן הקרקע בכל זמן שירצה על
ידי תשלום החוב, אין זה נחשב שיש למלוה קנין בגוף הקרקע, ולפיכך אם
מת המלוה ונפלה קרקע זו לפני בניו, אין פועל חוב של המלוה ושהיה
המלוה חייב לו מעות גזקה תימנה, ואף על פי שהוא רשאי לגבות
מקרקעות שירשו הבנים מאביהם, זו אינה נחשבת קרקע שירשו מאביהם
אלא כאילו ירשו מטלטלים, ואין המטלטלים שירשו הבנים משועבדים
לחובות אביהם, וכן אין תכבוד נוסף לה פ' שנים לדעת הסבורים (כ"ב
קכד): שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, אין אומרים שיש כאן קרקע
המחזקת ביד אביו ויורש בה פי שנים, שאין זו קרקע ואין כאן אלא חוב.
ושביעית משמטתה – וכן אם הגיעה סוף השנה השביעית קודם שפרע את
חובו וולא עשה פרחבול, משמטת השביעית את החוב ואין אומרים שהחוב
כבר גבוי בידו של המלוה על ידי הקרקע, שהרי אין הקרקע שלו כלל.
ובאתרא דלא מסלקין – אולם במקום שנהוג שאין ללוה זכות לסלק את
המלוה מן הקרקע על ידי תשלום החוב, עד סוף הזמן שקבע לכך, הרי זה
נחשב שהשדה קנייה למלוה בכל הזמן הזה, ולפיכך אם מת המלוה ונפלה
שדה זו לפני יורשיה, פועל חוב שהיה המלוה חייב לו ממון, גזקה תימנה מן
היתומים שהרי זה כמי שירשו קרקע מאביהם שבעל חוב גובה אותה מהם,
וכן תכבוד נוסף בו פ' שנים מפני שנחשב שהיתה הקרקע מוחזקת בידו
בשעת מותו, ואין שביעית משמטתה – אף על פי שעברה סוף השנה
השביעית אין השביעית מפקיעה את החוב, מפני שהחוב נחשב בגבוי כבר
בידו של המלוה שהרי הוא מוחזק בקרקע.
ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא האי משכנתא באתרא דמסלקין –
משכנתא זו במקום שהמנהג שיש זכות ביד הלוה לסלק את המלוה מן
הקרקע על ידי תשלום חובו, אף על פי שהמלוה אוכל את הפירות עד
שישלם הלוה את חובו, מכל מקום כשבא הלוה ופרע את המעות למלוה
מסלקין ליה – מסלקים את המוכר מכל השדה כולה, ואפילו בתמרי
דאבדוניה – ואפילו מן התמרים שעל המחצלת, כלומר אפילו את הפירות
שכבר תלש המלוה מן האילן, כיון שעדיין לא עשה בהם מעשה קנין, הרי
הם חלק מן השדה וחוזרים ללוה ביחד עם השדה. ואולם אי כבר אנפנהו
בסיסני – הגביה המלוה את התמרים מן המחצלות והניחם בסלים, קננהו
– קנה את התמרים בהגבהה זו, והרי הם שלו, ואינו צריך להחזירם ללוה
כשפורע את המעות. ולמאן דאמר – ולדעת מי שסובר שאם בלוי של
לוקח מונחים ברישות המוכר והניח בתוכם חפץ שהוא רוצה לקנות מן
המוכר, קנה בכך הלוקח את החפץ מדין קנין חצר, אם כן אף כאן כיון
שנפלו התמרים על המחצלות של המלוה אפילו באופן דלא אנפנהו
בסיסני, קננהו המלוה בקנין חצר, ואין הלוה נוטלם, אף כשהוא פורע את
חובו.
פשיטא – דין זה פשוט הוא שאם נתן אדם לחבירו משכון של שדה,
באתרא דמסלקין – במקום שהמנהג הוא שיש ללוה זכות לסלק את המלוה
מן הקרקע בכל עת שירצה, ואמר המלוה בשעת ההלוואה, לא
מסלקינא, אני נתן לך את מעות ההלוואה על מנת שאוכה בשדה באופן
שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים, אינו צריך לעשות קנין מיוחד על כך,
דהא קאמר דלא מסלקינא ועל מנת כן נתן את מעותיו, והרי קנה בקנין
כסף את הקרקע לפירות לכך וכך שנים כפי שהתנו ביניהם.
מסתפקת הגמרא: אלא באתרא דלא מסלקין – במקום שהמנהג הוא שאין
ללוה זכות לסלק את המלוה מן הקרקע קודם זמן הפירעון, אלא המלוה
זוכה בשדה למשך כל תקופת ההלוואה, ואמר המלוה ללוה בשעת
ההלוואה, מסלקינא – אני אסתלק מן השדה כאשר תרצה לפרוע את
חובך אף קודם זמן הפירעון, מאי – מה דין אמירה זו, האם הלוה צריך
למקנא מיניה – לקבל קנין מן המלוה על התחייבות זו, אבל אם לא קנו
מיד, יכול המלוה לחזור בו ולומר שאינו רוצה לשנות מן המנהג ואינו
מסתלק מן הקרקע, שהרי לא היה כאן אלא דיבור בעלמא. או לא צריך
לקנות מידו, שהרי בשעת נתינת המעות אמר שאינו קונה את הקרקע קנין
גמור אלא על מנת שיש זכות ביד הלוה לסלקו בעת שירצה.
פושטת הגמרא: רב פפא אמר, לא צריך למקנא מיניה שהרי לא זכה
בשדה אלא כפי דבריו, ורב תישת בריה דרב אידי אמר, צריך למקנא
מיניה וכל זמן שלא קנו מידו יכול לחזור בו. פוסקת הגמרא: והלכתא צריך

המשך בעמוד קכג

בגדולים – כפי הדין באנשים גדולים, שמשעת אכילת הפירות נחשב שהוא
אבק ריבית, ואין הלוה רשאי לומר שמה שאכל היה תשלום דמי הקרן.
אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא, האי משכנתא באתרא
דמסלקין – המלוה מעות על משכון של קרקע במקום שהמנהג שיש ביד
הלוה זכות לפרוע את חובו ולסלק את המלוה מן הקרקע בכל זמן, לא
ניכול אלא בנכייטא – לא יאכל המלוה את הפירות, מפני שיש בזה איסור
אבק ריבית, אלא אם כן הוא מנכה חלק קצוב מן החוב על כל שנה שאוכל
מן הפירות. וצורכא מדרבנן – תלמיד חכם שצריך להחמיר אף בדבר
המותר כדי שלא ילמדו ממנו לזלזל באיסורים, יש לו להחמיר שאפילו
בנכייטא לא ניכול – לא יאכל פירות מן המשכנתא, אפילו אם מנכה מן
החוב דבר קצוב.
שואלת הגמרא: אלא במאי ניכול – באיזה אופן יהיה היתר אפילו לתלמיד
חכם לאכול מפירות הקרקע הממושכנת בידו. עונה הגמרא: בקיצותא –
בקצבה, כלומר שקוצב מראש כמה שנים יאכל מן הפירות, ולהלן תבאר
הגמרא מהי קיצותא זו, ואין אופן היתרה. שואלת הגמרא: הרי נחלקו
האמוראים אם קיצותא היא דבר המותר או לא, וכפי שיובא להלן, אם כן
הניחא למאן דאמר קיצותא שריא, הרי זה היתר אפילו לתלמיד חכם,
אלא למאן דאמר קיצותא אסריא – אם כן אין היתר זה קיים, מאי אכא
למימר – באיזה אופן יהיה מותר לתלמיד חכם לאכול מפירות הקרקע
הממושכנת בידו.
מביאה הגמרא את המחלוקת: דאיתמר, בדין קיצותא, פליגי בה רב אחא
ורבניא – נחלקו רב אחא ורבינא, חד – אחד מהם אמר קיצותא שריא –
מותרת, וחד אמר קיצותא אסריא.
מבררת הגמרא: תיבי דמי קיצותא מה היא הקיצותא שנחלקו בה רב
אחא ורבינא. מפרשת הגמרא: כגון דאמר ליה המלוה ללוה, עד תמש שנין
– בחמש השנים הראשונות שלאחר ההלוואה, אכילינא לה בלא נכייטא –
אוכל את הפירות של הקרקע בלא לנכות כלום מן החוב, ומכאן ואילך –
בשנים שאחריהם שיימנא לך בוליהו פרי – אחשב את כל הפירות שאוכל
מן הקרקע ואנכה אותם מן החוב, וסברת ההיתר בזה היא מפני שאין זה
נראה כריבית, אלא כאריס שעובד בקרקע על מנת שחמש שנים אוכל הוא
את הפירות וחמש שנים אחרות נותן את הפירות לבעל הקרקע.
איכא דאמרי, כל שאוכל פירות בלא נכייטא במשך השנים הראשונות,
אף על פי שקבעו שבשנים שלאחריהם יחזיר לו את כל הפירות, מודים רב
אחא ורבינא שאסור לעשות כן מפני שהוא נראה כריבית. אבל תיבי דמי
קיצותא שנחלקו בה רב אחא ורבינא, כגון דאמר ליה המלוה ללוה, עד
תמש שנין – בחמש השנים הראשונות שלאחר ההלוואה, אכילינא
בנכייטא – אוכל מן הפירות ואנכה דבר קצוב מן החוב, ומכאן ואילך –
בשנים שלאחריהם, שיימנא לך בוליהו פרי – אחשב את כל הפירות
שאוכל ואנכה אותם מן החוב. שכיון שאף בשנים הראשונות ניכה דבר
קצוב ואחר כך כל הפירות של הלוה אין זה נראה כריבית.
חזרת הגמרא לפרש את הקושיא: בשלמא לפי הלשון הראשון שרב אחא
ורבינא נחלקו באופן שאוכל את הפירות בחמש השנים הראשונות בלא
נכייטא, יש לומר שאפילו מאן דאמר בקמייתא – מי שאוסר באופן
הראשון כשאוכל בלא נכייטא, שרי בבתייתא – הרי הוא מתיר באופן
הנוכר בלשון השני דהיינו שגם בחמש השנים הראשונות הוא אוכל
בנכייטא, ובאופן זה מותר אפילו לתלמיד חכם. אבל לפי הלשון השניה
שכשאינו מנכה בשנים הראשונות מן החוב הכל מודים שאסור, ורב אחא
ורבינא נחלקו באופן שהוא מנכה מן החוב אף בשנים הראשונות, קשה מאן
דאמר בבתייתא – לפי מי שאוסר אף באופן האחרון הזה, תיבי שרי
למיכל – באיזה אופן יהיה מותר לאכול פירות מן הקרקע הממושכנת אף
לתלמיד חכם.
מתרצת הגמרא: שרי – מותר לאכול פירות אם נוהגים בזה פ' משכנתא
דסורא, כפי מנהג סורא במשכנתא דרבתי ביה תיבי – שהיו נוהגים לכתוב
בה כך, במשלה שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף – בגמר שנים
אלו תצא קרקע זו בלא כסף, כלומר שקצבו סך מסוים של שנים שיאכל
המלוה את הפירות של הקרקע, ובגמר שנים אלו תחזור הקרקע ללוה,
ויפטר מן החוב, שבאופן זה אין זה נראה כהלוואה, אלא כמי שקנה את
הקרקע לפירות במשך שנים אלו בסכום ההלוואה, ואף על פי שהפירות
שאכל שוים הרבה יותר מדמי ההלוואה אין בזה משום ריבית.

שדי בכך דקא פריק ליה בארבעה זווי – שהוא פודה אותה בארבעה זוז
 ושהם סלע, הרי שאין זה נחשב מעילה בהקדש אף על פי שהוא משלם
 מחזיר מועט עבור פירות רבים שהוא אוכל משדה ההקדש, והיינו משום
 שכאשר משלם אדם מראש עבור כל פירות השנה, ונכנס לספק אם יהיו לו
 פירות או שמא לבסוף לא יהיו בה פירות כלל, הרי זו מכירה גמורה לפי
 המחזיר שקובעים אף על פי שאפשר שהקונה ירויח הרבה, **הָכָא נָמִי לֹא**
שָׁנָא – יש ללמוד מזה גם לענין המלוה שמקבל שדה במשכנתא מן הלוה,
 שאם הוא מנכה מן החוב דבר קצוב בעד אכילת הפירות של כל שנה,
 שאפילו אם אינו מנכה אלא סכום מועט אין זה נחשב ריבית, אלא הרי הוא
 כקונה מראש את הפירות במחזיר זה.
וּמֵאֵן דְּאִסֵּר – וטעמו של מי שאסר ורב כהנא ורב פפא ורב אשין לאכול
 את הפירות אפילו במשכנתא, משום דאמר לך שיש להשיב ולדחות את
 הראיה מפדין שדה אחוזה, שאמנם בשדה אחוזה די בתשלום מועט עבור
 כל פירות השנה ואין זו מעילה, משום שהשדה הקדש היא, ור' חמנא
 אוקמיא אפדיון – והתורה אמרה שעל ידי פדיון יוצאת השדה מידי הקדש
 ונעשית חולין, ואם כן אף על פי שפודה במחזיר מועט כיון שהתורה קבעה
 את הסכום הזה הרי זה נפדה בכך, מה שאין כן הָכָא לענין משכנתא.
הֲלֹאָהּ הִיא ולפיכך יש לאסור משום דמיתוי ברבית.
אִמְר רַב אֲשֵׁי, אִמְרוּ לִי כִּי דְמֵתָא מְחִסְיָא – הזקנים של העיר מחסיא
 ועירו של רב אשין, פתם משכנתא זמנה שְׁתָּא – שנה אחת. מפרשת
 הגמרא: **לְמָא נִפְקָא מִיָּנָה, דְּאִי כְּבֵר אָכִיל לָהּ הַמְלֹחָה לַפְחוֹת שְׁתָּא** – שנה
 אחת, מצי' הלוה מסלק ליה במעות, ואי לא – אבל אם עדיין לא אכל
 המלוה אפילו שנה אחת, לא מצי' הלוה מסלק ליה – לסלק אותו מן
 הקרקע על ידי תשלום החוב, ואפילו במקום שהמנהג שיש ללוה זכות
 לסלק את המלוה מן הקרקע.
וְאִמְר רַב אֲשֵׁי, אִמְרוּ לִי כִּי דְמֵתָא מְחִסְיָא, מָאִי מְשַׁכְּנָתָא – מדוע נקרא
 שמא 'משכנתא', לרמז בזה דְּשִׁכְנָתָא נְבִיָּה – שהמלוה נחשב שכן של
 השדה. מפרשת הגמרא: **לְמָא נִפְקָא מִיָּנָה, לְדִנְיָא דְּבֵר מְצָרָא** – שאמרו
 חכמים (להלן קט). שאדם המוכר שדה, ושכנו שיש לו שדה על מיצר
 (גבול) השדה שהוא רוצה למכור, רוצה לקנות את השדה, הרי הוא קודם
 בקניית השדה לכל אדם, ואף אם כבר קנה אחר את השדה הרי הוא מוציא
 אותה מידו ומחזיר לו את המעות ששילם בעדה, משום שנאמר ועשית
 הישר והטוב, ולענין זה נחשב גם המלוה כשכן של השדה, שהוא קודם לכל
 אדם לקנות את השדה מן הלוה, וקודם אף לבעלי המיצר.
אִמְר רַבָּא לִית הֶלְכָתָא – אין הלכה לא בְּמִרְשֵׁי פְּפֻנָאִי, וְלֹא בְּשִׁמְרֵי
מְחֻזְזָאִי, וְלֹא בְּחִכְרֵי נִרְשָׁאִי, מפרשת הגמרא: מה שאמרנו שאין הלכה
 בְּמִרְשֵׁי פְּפֻנָאִי, הכוונה בְּמִרְשֵׁי דְּרַב פְּפָא (לעיל סה); שמכר רב פפא
 שיכר בימי תשרי בהקפה, והיה גובה את התשלום בניסן, לפי המחזיר היקר
 שבניסן, וסבר שאין בזה משום ריבית, משום שלא עשה כן בשכר המתנת
 המעות. ואין הלכה כדבריו שאף על פי שמצדו לא היה זה בשכר המתנת
 המעות, אבל מצד הלוקחים מה שהם משלמים ביוקר הוא משום שכר
 המתנת המעות, והוא ריבית.
 ומה שאמר רבא שאין הלכה בְּשִׁמְרֵי מְחֻזְזָאִי, כוונתו לשטרות שהיו
 נהוגות בעיר 'מחזא', שהיו בני מחזא קונים סחורה ונותנים אותה לסוחרים
 ב'עיסקא', והיינו שהסוחרים יתעסקו בסחורה זו וימכרו אותה, ויחלקו עם
 בעלי הסחורה ברווחים, ועיקר הדבר מותר הוא, אלא דִּקְפִי לִיה לְרוּחָא
אִתְּרָא וְרַבִּי לִיה בְּשִׁמְרָא – שהם היו נוהגים לחשב מראש כמה רווח
 עתיד להיות מסחורה זו, ומוסיפים את סכום חצי הרווח על הקרן
 שהסוחרים חייבים להם תמורת הסחורה, וכותבים את כל הסכום יחד
 בשטר החוב, ודבר זה אסור הוא משום דְּמִי יִמַר דְּהִנֵּה רְוּחָא – מי אמר
 שאכן יהיה רווח כזה, ויש לחשוש שמא לבסוף לא יהיה רווח, והמלוה יגבה
 את כל הסכום ונמצא שהוא נוטל ריבית.
אִמְר לִיה מִר בִּר אִמְיָר לְרַב אֲשֵׁי, אָבָא – אבי ואמימר, עבד הכי –
 נוהג לעשות כן, כמנהג בני מחזא, והוא כותב בשטר החוב את סכום הקרן
 עם הרווח יחד, ואינו חושש שמא לבסוף לא יהיה רווח ונמצא שיש בזה
 משום ריבית, מפני שכי אָתוּ לְקִמְיָה מְהִינָן לָהּ – אם באים הסוחרים
 לפניו, ואומרים לו שלא היה רווח בעסק זה, מאמין להם ואינו גובה מהם
 את הרווח, נמצא שאין חשש בדבר. אִמְר לִיה רַב אֲשֵׁי לִבְנוּ שֶׁל אַמְיָר,
 תִּינַח הָיָא דְּאִיתִיה לְיָדֶיהָ – אמנם נתיא כל זמן שאבין חי, אין בזה כל

חשש מפני שהוא חסיד ומאמין ללקוחותיו כשאומרים לו שלא היה רווח,
 אבל עדיין יש לחשוש אי שְׂכִיב וְנִפְל שְׁמִרָא קָמִי יְתָמִי מָאִי – אם ימות
 אביך ויפול השטר לפני היתומים, וכשיראו בשטר שפלוני היה חייב
 לאביהם כך וכך, יגבו ממנו את הכל, ולא יאמינו לו שחלק מן החוב לא היה
 אלא תמורת הרווח וכיון שלא היה רווח אינו חייב בזה, ונמצא שהוא גרם
 לזירשיו ליטול ריבית.
 מספרת הגמרא: כיון שרב אשי הזכיר בתוך דבריו, שמא ימות אמימר, הֲוִי
 'בְּשִׁנְתָּה שְׁיֻצָא' מִלְּפָנֵי הַשְּׁלִיטָה (קהל י ה) – היה זה כמו ששליט מוציא
 פקודה בשגגה, שפעמים שאין המשרתים מבינים שאין כוונתו לכך,
 וממהרים לקיים את פקודתו, וְנָח נְפִשִׁיה דְּאִמְיָר – ואמימר אכן נפטר.
 ומה שאמר רבא שאין הלכה בְּחִכְרֵי נִרְשָׁאִי, כוונתו למנהג שהיו נוהגים
 בני העיר 'נרש', שהיו מלוים לעניים מעות ונותלים את שדותיהם במשכון,
 ואחר כך היו המלוים חוזרים ומחכירים את השדות ללוים תמורת כך וכך
 כורים לשנה, דְּכִתְבֵי הָכִי מְשַׁכְּן לִיה פְּלִנְיָא אֲרֻעִיה לְפִלְנְיָא – פלוני
 (והלוה) משכן את קרקעו לפלוני (והמלוה), וְהִרְדּוּ חֲכָרָה מִיָּנָה – וחזר וחכר
 אותה ממנו, ודבר זה אסור הוא מפני שיאמרו הרואים אִמְיָת קָנָאָה
 דְּאִתְּרָאִיהָ נְחִלָּה – מתי קנאו המלוה שהוא חוזר ומקנה אותה ללוה, הרי
 לא קנה את השדה כלל, ואם כן נראה שהוא נוטל מן הלוה ריבית קצוזה,
 שהרי אינו טורח בשדה כלל והוא מקבל בכל שנה תמורת חובו כך וכך
 כרוין של תבואה שהם ריבית, שהרי אפילו אם השדה תלקה ולא תוציא
 פירות לא יפסיק המלוה מחכירתו כלום.
וְהָיִינָא וְיִבְזַמְנִינוּ דְּקָא בְּכִתְבֵי הָכִי – ששינו בני נרש את מנהגם וכותבים
 בשטר כך, קִנְיָא מִיָּנָה וְשִׁהִינָא בְּפָה עֲדִינִי – קנה המלוה את השדה מן
 הלוה ושהתה השדה אצלו כמה זמנים ושלש שנים, ועבד בה הוא ואכל
 פירות בנכיתא, ושניכה תמורתם דבר קצוב מן החוב, וְהִרְדּוּ חֲכָרָה – ורק
 אחר כך חזר הלוה וחכר את השדה מן המלוה, ובאופן זה אין נראה ממש
 כריבית, שכיון ששהתה השדה אצל המלוה שלש שנים רואים הכל שהוא
 קנה אותה והיא כשדה שלו, ומה לי אם הוא עובד בה בעצמו או שהוא
 מחכיר אותה ללוה, ולפיכך בְּרִי שְׁלֹא תִנְעוּל דְּלֵת בְּפָנֵי לִוְיִן שְׁפִיר דְּמִי
 ויש להקל בזה, שאין זה נראה כריבית. דוחה הגמרא: וְלֹא מִלְּתָא הִיא –
 אין זה כלום, שאפילו אם שהתה השדה אצל המלוה כמה שנים, אם הוא
 חוזר ומחכירה ללוה הרי זה נראה כריבית גמורה, שהרי הוא בטוח בכך
 שהוא מקבל יותר ממה שהלוה לו, ואין זה דומה לאם עושה ואוכל בעצמו
 את פירות השדה שבזה פעמים שמוציא הוצאות ואין לו פירות, ואסור
 לעשות כן.

משנה

עיסקא ענינה שנותן אדם ממון לחבירו כדי שיתעסק בו וירויח ממנו, ובעל
 הממון והמתעסק יחלקו ברווחים. והנה אם תהיה כל אחריות הממון על
 המתעסק, ואפילו יפסיד את הקרן יהיה חייב להחזיר לבעל הממון את כל
 הסכום, נמצא שהיא הלואה גמורה, ואסור לבעל הממון ליטול חלק
 ברווחים מפני שהוא ריבית. ואם תהיה כל אחריות הממון על בעל הממון
 והיינו שיחשב כולו כפיקדון, ואם יהיו הפסדים יפסיד בעל הממון את הכל,
 לא ירצה שום אדם למסור את ממנו למתעסק מחשש שמא יהיו הפסדים.
 לפיכך דייקנו חכמים (להלן קד): שכל עיסקא תהיה מחציתה הלואה
 ומחציתה פיקדון, וממילא חצי מהסכום אחריותו על המתעסק וחצי
 לשלם אפילו אם הפסיד מחמת אונס או חוללה, וכל הרווחים מחלק זה הם
 של המתעסק, ואין לבעל הממון שום חלק ברווחים אלו, והחצי השני של
 הסכום הוא פיקדון ואחריותו על בעל הממון, ואם הפסיד שלא מחמת
 פשיעתו של המתעסק, ההפסד של בעל הממון, וכל הרווחים מסכום זה
 הם על בעל הממון.
 אמנם בתקנה זו עדיין לא הוסר מכאן לגמרי חשש ריבית, שהרי נמצא
 שהמתעסק מתעסק בחצי מהסכום שהוא של בעל הממון בחינם, שהרי אינו
 מקבל ממנו רווחים, ובוודאי עושה כן כשכר על מה שהלוה לו את החצי
 השני, נמצא שיש כאן ריבית, ובמשנה שלפנינו ובגמרא להלן יבאר מה
 יעשה כדי לתקן חשש זה.
אִין מוֹשְׁבִין חֲנֻנִי לְמַחְצִית שְׂכָר – לא יתן אדם פירות לחנוני בעיסקא,
 על מנת שהחנוני ימכרם מעט מעט, ולאחר שימכור את כל הפירות ישלם
 לו בעד הפירות, ויתן לו מחצית מהרווחים וכן יחלקו בהפסדים אם יפסדו
 המשך בעמוד קכד

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף סח עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס
 קיא רש"י תוספות

וְנִתְּנָה לו שְׁכָרוּ כְּפֻעֵל בְּטֵל. אִי גָרַס תְּנָא כְּפֻעֵל בְּטֵל א"כ לֹא גָרַסִי
 בְּמִתְנִי בְּטֵל פִּירֵשׁ בְּקוֹנְטָרַס כְּפֻעֵל בְּטֵל מֵאוּתָהּ מְלֻאכָה דְּבְטֵל
 מִינָהּ הֵינִי שֶׁאִם הָיָה עוֹשֶׂה תַּחֲלָה מְלֻאכָה כְּבִידָה וּמְרוּחָה הִרְבָּה וְזֹאת הִיא
 קֶלְה אֹמְרִים בְּמָה יֵצִיחַ מִשְׁכָּרוֹ לַעֲשׂוֹת מְלֻאכָה וְזוֹ שְׁוִיָּה יוֹתֵר מִמָּה שְׁנוֹתֵנָן
 לַעֲשׂוֹת כִּי אֵין אָדָם מְנִיחַ מְרוּיָח גָּדוֹל
 אֱלָא מִשֵּׁט אַע"פ שְׂבָא לֹא בְּטוּרָה יוֹתֵר
 וּלְפִסְיָרִישׁוֹ אֲתֵינָא מִתְנִיתִין כִּר' שְׁמַעוֹן
 דְּאָמַר נִתְּנָה לֹא שְׁכָרוֹ מִשְׁלֵם וְלֹא כִר' מְאִיר וְקָשָׁה לְפִירוּשׁוֹ דְּקָאֻמֵּר בְּגִמ' אָבֵל
 סִיפָא דְנָפִישׁ טָרְחָא אֵימָא לֹא סָגִי לִיהּ
 כְּפֻעֵל בְּטֵל וְהִשְׁתָּא וְהָלֵא לְפִי מַה שְׁהִיא
 כְּבִידָה נוֹטֵל יוֹתֵר אֲמַאי ס"ד לֹא תִסְגִּי
 כְּפֻעֵל בְּטֵל נְעוּד דְּקִתְּנִי בְּתוֹסְפָתָא (וְיֵתֵר)
 דְּמוֹשִׁישׁ אֵת חֲבִירוֹ בְּחִנּוּת לְמַחְצִית שְׁכָר
 נִתְּנָה לֹא שְׁכָרוֹ כְּפֻעֵל בְּטֵל דְּבָרִי ר"מ
 מִשְׁמַע דְּמִתְנִי אֲתֵינָא כִר' מְאִיר וְלִכְר'
 נִרְאָה לְפִרְשׁ כְּפֻעֵל בְּטֵל הֵינִי בְּיוֹשֵׁב
 וְבִטֵּל לְגִמְרִי וְהִשְׁתָּא א"ש צְרִיכֵהוּ
 דְּנִמְרָא וּמִתְנִיתִין אֲתֵינָא כִר' מְאִיר וְהָא
 דְּקָאֻמֵּר בְּגִמ' רַבִּי מְאִיר בִּין מְרוּבָה בִּין
 מִרְעֵט הֵינִי כְּלוֹמֵר בִּין הָיָה עוֹסֵק
 בְּמְלָאכָה מְרוּבָה בִּין הָיָה עוֹסֵק בְּמְלָאכָה
 מִרְעֵט לְעוֹלָם נִתְּנָה לֹא כְּפֻעֵל בְּטֵל ר"ש
 אֹמֵר נִתְּנָה לֹא שְׁכָרוֹ מִשְׁלֵם שְׁאוּמִידִים
 בְּמָה הָיָה רֹצֵה לִישׁוֹל וְלִיטֵבֵל כְּמְלָאכָה
 כְּבִידָה שְׁהִיָּה עוֹסֵק וְעִסְקוֹס בְּמְלָאכָה קֶלְה
 כּוֹז דְּהֵינִי סְפִי מִר' מְאִיר וְהָא דְּקִתְּנִי
 בְּתוֹסְפָתָא בְּסִיפָא בְּתֵר מִלְתִּיהּ דְּרַבִּי
 מְאִיר וְר' שְׁמַעוֹן אֹמֵר נִתְּנָה לֹא שְׁכָרוֹ
 מִשְׁלֵם אָבֵל אֵינוֹ דּוֹמֵה עוֹשֶׂה מְלָאכָה
 לְיוֹשֵׁב בְּטֵל יוֹשֵׁב בְּחֻמָּה לְיוֹשֵׁב בְּצֵל לֹא
 בְּטֵל לְגִמְרִי אֱלָא מֵאוּתָהּ מְלָאכָה
 דְּחֻמְרָה וּמִיָּהוּ לְעֵיל בְּסוּף אֵלוֹ מִצִּיאוֹת
 (וְהָ לֹא וְסֵט) גְּבִי הִשְׁבַּת אֲבִידָה דְּקִתְּנִי נוֹטֵל
 שְׁכָרוֹ כְּפֻעֵל בְּטֵל נִרְאָה כִּפִּי דְּהַקְנִיטָרַס
 מִדְּפִרְיָהּ הָתָם הָא לֹא בְּטֵל הוּא מִשְׁמַע
 דְּפִרְיָהּ מִשּׁוּם דְּמִשְׁמַע לִיהּ בְּרִיתָא דְּקִתְּנִי
 כְּפֻעֵל בְּטֵל שְׁנוֹתֵנָן עַד כְּמוֹ שִׁירְצָה
 פּוֹעֵל לִישׁוֹ וְלִיטֵבֵל לְגִמְרִי לִכְר' נִרְאָה
 לְפִרְשׁ הָתָם הָךְ דְּמִשְׁנִי אֲבִי כְּפֻעֵל בְּטֵל מֵאוּתָהּ מְלָאכָה דְּבִטֵּל מִינָהּ כְּדִפִּי
 בְּקוֹנְטָרַס וְאִ"ת אִם כֵּן הוּא נוֹטֵל שְׁכָרוֹ עַל הִשְׁבַּת אֲבִידָה וְנִבְחֹבֵס (כ"ח דף ט')
 אֲמַרְיָן דְּטַעֵם דְּשׁוּמֵר אֲבִידָה הוּי כְּשׁוּמֵר חָנֵם מִשּׁוּם דְּמֵאִי הִנָּהָ קָא מְטִי
 לִיהּ וְע"כ לֹא קָאֻמֵּר רִבְנָן טַעֲנִינָה בְּשִׁכָר אֱלָא מִשּׁוּם דְּא"כ לְכַתּוּב רַחֲמָנָא
 טַעֲנִינָה וְלֹא כְּעִי פִּירְקָה וְי"ל דְּאֵין לְחוּשׁ אִם נוֹטֵל שְׁכָר בִּין שְׁעוֹס בְּמְלָאכָה
 אַחֲרָה וּמִפְסִיד דָּהָא אִם הָיָה שֵׁם בֵּית דִּין הָיָה מִתְּנָה לִישׁוֹל כֵּל מַה שְׁמִפְסִיד
 וְעִבְשִׁיו דְּלִיכָא בִּיד לְמַה לֹא יִטּוֹל כֵּל טָרְחוֹ וּבִפְרָק עַד בְּמָה (בְּמִסּוֹת דף טז: וסס)
 ד"ס (ססעל) נִמִּי דְּקִתְּנִי נוֹטֵל שְׁכָר לְהוֹן כְּפֻעֵל בְּטֵל הָתָם נִמִּי י"ל כִּפִּי בִין
 שְׁמִתְבְּטֵל מִמְּלָאכָתּוֹ יָכוֹל לִישׁוֹל שְׁכָר:
אֱלָא אִם כֵּן נִתְּנָה לֹא שְׁכָר עֲמָלוֹ וּמוֹזוֹ. הָכָא לֹא שִׁירָה לְמִיתְנִי כְּפֻעֵל בְּטֵל
 דְּאֵין מִתְבְּטֵל לְהִאֲבִילָהּ וְלִהְשָׁקוּתָהּ אֱלָא רָגַע אַחַד בְּיוֹם אָבֵל חֲנוּנִי
 כֵּל עִסְקוֹ כִּכָּר דְּתִנָּא בְּתוֹסְפָתָא (י"ח) דְּמוֹשִׁישׁ חֲנוּנִי בְּחִנּוּת אִם הָיָה אוֹמֵר לֹא
 יַעֲסֹק בְּאוֹמְרָתָא:
אָבֵל מְקַבְּלִים עֲגָלִין וְסִיחִין. תִּימָה מֵאִי קָמִיל פִּשְׁטָא בִין דְּאֵין מְקַבֵּל עָלָיו
 אַחֲרִית וְאִי מִשּׁוּם דְּבָעִי לְמִיתְנִי וּמִגְדִּילִין אוֹתָן עַד שִׁהִיו מְשׁוּלְשִׁין וְהָ
 הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּרִשָּׁא לְאַחַר שְׁתֵּן שְׁכָרוֹ וְיֵשׁ לִזְמוֹר דְּקִמְשַׁמַּע לָן
 דְּבִסְתָמָא אֵין מְקַבֵּל עָלָיו שׁוֹם אַחֲרִית וְלֹא הוּי עִסְקָא בִין דְּבִתְחִלָּה כְּשֶׁקַּבֵּל
 עָגָלִים לֹא שְׁמוֹ אוֹתָם אֱלָא לְאַחַר שֶׁגָּדְלוּ וְכֵאֵין לְחֻלּוֹק הַשְׁבָּח אֵין שְׁמִין אוֹתָם
 כְּמָה הַשְׁבִּיחוּ וְלִהְיֵי תֵנָא בְּרִישָׁא שְׁמִין וְכִסְיָא מְקַבְּלִין וְכִשְׁמִין שְׁבַע קָבֵלָה
 בְּסִתָּם מְקַבֵּל עָלָיו חֲצִי הָאֲחִירִית כְּמוֹ בִּשְׁאָר עִסְקָא:

איכא

פִּירִיק לָהּ בְּאַרְבַּעָה זָוִי. דְּהֵינִי סֵלַע: הָכָא נִמִּי לֹא שְׁנָא. דְּהָא חֲזוּנָן דְּהִיכָא
 דְּיוֹרֵד לְסַפֵּק וְנִתְּנָה מַעוֹת סֵלַע לְשָׁנָה סַפֵּק יִהְיֶה בַּהּ פִּירוֹת סַפֵּק לֹא יִהְיֶה בַּהּ פִּירוֹת
 הוּא וְכִינִי מַעֲרָקָא וּמִפְרָק בְּהִי: הָתָם לֹא הִלּוּאִת. בְּפִדְיוֹן תְּלִיא מִלְתָּא וְרַחֲמָנָא
 אֹקְמִיהָ אַהֲאִי פִדְיוֹן וְאָמַר בְּהִי נִפְרָק: לֹא מִצִּי מְסַלֵּק לִיהּ. כֵּל שְׁתֵּן וְאִפְילוֹ
 בִּאתְרָא דְּמִסְלָק: דְּשִׁכְנוּתָה גְּבִית. אֵין שָׁכֵן
 קָרוֹב מִמֶּנּוּ וְאִם כֵּן הִלְוִהּ לְמוֹכְרָה אֵין
 בְּבַעַל מִצְרִיהּ שָׁכֵן טוֹב לְקוֹנוֹתָה כּוֹז: כְּרִישָׁא
דְּרַב פִּפְא. דְּאָמַר לְעֵיל (וְהָ סס.) שְׁכָרִיא לֹא
 פְּסִיד וְכִי לִית הִלְכָתָא בְּוִתִּיהּ כְּדָאֻמֵּר מְאִי
 חִוִּית דְּאֻזְלָת בְּתֵר דִּידָךְ וְזֵל בְּתֵר דִּידָךְ:
מַחְזוּנָא. גְּבִי מַחְזוּנָא: דְּזִקְפִי רִוּוּחָא
אֲתֵינָא. שְׁקוּנִים פְּרַגְמִטָא בְּעָלִי בְּתִים
 וְנִתְּנָן לְתַגְרִים לְמַחְצִית שְׁכָר וְשְׁמִין כִּר'
 וְכִר' שְׁכָר יִהְיֶה בְּתוֹן וְזוֹקְפִין מַחְצִית שְׁכָר עִם
 הַקֶּרֶן וְכוּתִיבִין בְּשִׁטְר פְּלוּנִי חֲרִיב פְּלוּנִי כִר'
 וְכִר' לִזְמוֹן פְּלוּנִי: וְכִי אֲתוֹ לְקַמִּית. וְאָמַרִי
 לִיהּ לֹא הָיָה רוּחָא מְהִימָן לָהּ: תִּינַח
הִיכָא דְּאִיתִיהּ לְדִידָה. אִם יִהְיֶה אָבִיק קָיִים
 לִזְמוֹן הַפְּרָשׁן שְׁהוּא חֲסִיד וּמְאֻמִּיָּם וְיָמָה אִם
 יִמָּוֶת וְיִוֹרְשִׁין יָגְבוּ הַכֵּל: חֲכִירִי. הַמְקַבֵּל
 שְׁדָה מִחֲבִירוֹ בְּעִשְׂרָה בּוּרִין לְשָׁנָה בִּין
 תַּעֲשֶׂה הִרְבָּה בִּין תַּעֲשֶׂה מַעֲט: חֲכִירִי
נִשְׂאִי. שְׁוִיָּה בְּעָלִי בְּתִים מְלוּם מַעוֹת
 לַעֲנִים עַל שְׁדוּתֵיהֶן חֲזוּרִים וְחוֹכְרִים אוֹתָם
 לָהֶם כִּכָּר וְכִר' בּוּרִין לְשָׁנָה: אִימָת קִנְיִיה.
 מִלְּהָ לָהֶךְ שְׁדָה דְּאִקְנִיָּה נִהְלִיָּה לְבַעֲלִים
 בְּתוֹרַת חֲכִירוֹת נִמְצָא נוֹטֵל רַבִּית קְצוּצָה
 שְׁהִרִי אֵין טוֹרַח בַּהּ וְאִף אִם תִּלְקָה לֹא
 יִפְסִיד מִחֲבִירוֹתָא כְּלוֹם: שְׁהִינָא כְּמָה
 עִידְנִין. בִּיד הַמְלֻחָה וְעִשָּׂה הוּא וְאָבֵל
 בְּנִכְיִיתָא וְהָדָר חֲכָרָה מִינָהּ: שְׁפִיר דְּמִי.
 כְּדִי שְׁלֹא תִנְעוּל דֶּלֶת דְּכִינִי לְשִׁוְיָה גְּבִית
 וְאָבֵל תִּלַּת שָׁנִין מַה לִּי עֶבֶר בַּהּ אִיזוֹה וְיָמָה
 לִי חֲכָרִיהּ: וְלֹא מִלְתָּא הִיא. דְּאִפְילוֹ
 שְׁהִיָּה נִמִּי אֲסוּר דְּרִבִּית גְּמוּרָה הִיא שְׁאֵין
 כֵּאֵן סַפֵּק כְּעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל שְׁפַעֲמִים שְׁמוּצִיא
 וְאֵינוֹ נוֹטֵל: מִתְנִי' אֵין מוֹשִׁיבִין חֲנוּנִי
 לְמַחְצִית שְׁכָר. לֹא יֵאמֹר בַּעַל הַבֵּית
 לְחֲנוּנִי הָרִי פִירוֹת נִמְכָּרִים בְּשׁוֹךְ אֲרַבַּע
 סָאִים בְּסֵלַע וְאִתָּהּ מוֹכְרִין בְּחִנּוּת פְּרוּטָה פְּרוּטָה וּמִשְׁתַּכֵּר סָאָה הִלְךְ פִּירוֹת וְשֵׁב
 וּמְכוֹר תְּמִיד וְתִרְחִיו נִחְלוֹק וְטַעֲמָא דְּמִלְתָּא מִשּׁוּם דְּאִמְרִין לְקַפֵּן (וְהָ קס:) הָךְ
 עִסְקָא פִּלְגָא מְלוּה וּפִלְגָא פְּקִדוֹן סִתָּם הַמְקַבֵּל פְּרַגְמִטָא לְמַחְצִית שְׁכָר מְקַבֵּל
 עָלָיו אַחֲרִית חֲצִי הַקֶּרֶן בְּאוֹנְסִין וְזוּלָא הִלְכָךְ הִיא פִּלְגָא בִין דְּמִתְצִיב בְּאוֹנְסִין
 מְלוּה הוּא אֲצִלוֹ שְׁהִרִי שׁוּמָא הִיא אֲצִלוֹ בְּמַעוֹת כְּשֶׁכֶּר הַשּׁוֹק וְדִינוֹ לִישׁוֹל חֲצִי
 שְׁכָר נִמְצָא מִתְעַסֵּק בְּחִצּוֹ שֵׁל בַּעַל הַבֵּית שְׁהוּא פְּקִדוֹן אֲצִלוֹ בִּשְׁכָר הַמִּתְנָת מַעוֹת
 הַמְלֻחָה לְפִיכָר אֲסוּר: אֱלָא אִם כֵּן נִתְּנָה לֹא שְׁכָר עֲמָלוֹ. בְּחֻצִּי אֵין מוֹשִׁיבִין
 תְּרַנְגוּלִין לְמַחְצִית. לְשׁוֹם בִּיצִים בְּדָמִים לְבַעַל הַתְּרַנְגוּלָתָה לְחוֹשִׁיבָה עָלֶיהָ לְגַדֵּל
 אֲפֻרֹחִים לְמַחְצִית שְׁכָר מַה שִׁהִיו הָאֲפֻרֹחִים שְׁוִין יוֹתֵר עַל דְּמִי הַבִּיצִים דְּהוּאִיל
 וְהָ מְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרִית חֲצִי דְּמִי הַבִּיצִים אִם יִתְקַלְקְלוּ אוֹ אִם יָמוּתוּ הָיָה לִיהּ
 פִּלְגָא מְלוּה שְׁהִרִי נִישׁוּמִין עָלָיו בְּדָמִים מַעֲכָשִׁיו דְּמִיתָן עָלָיו בְּמִלְוֶה וּנְמָצָא וְהָ
 מְגַדֵּל אֵת חֲצִיו הַשְּׁנִי בְּשִׁכָר הַמִּתְנָת מַעוֹתֵיהּ: וּמוֹזוֹ. מִזוֹן שְׁהוּא מוּצִיא בְּאֲפֻרְחִים:
וְאֵין שְׁמִין עָגָלִים וְסִיחִים לְמַחְצִית. עֲכָשִׁיו הוּן שׁוּן כִּר' וְכִר' קַבְּלִים עָלֶיהָ לְגַדֵּל
 שְׁתֵּיתִים לְמַחְצִית שְׁכָר וּלְמַחְצִית הַפְּסֵד אִם יָמוּתוּ: אָבֵל מְקַבְּלִים עָגָלִים וְסִיחִים.
 טַעֲנִים בְּלֹא שׁוּמָא שֶׁאִם יָמוּתוּ לֹא יִשְׁלֵם כְּלוֹם וְאִם יִהְיֶה יִחְלָקוּ בֵּינֵיהֶם: לְכִשְׁיָהוּ
מְשׁוּלְשִׁים. לְכִשְׁיָעִמְרוֹ עַל שְׁלִישׁ גִּדְלָתָן שְׁלִישׁ שׁוֹר וְשְׁלִישׁ סוֹס אֵין יִחְלָקוּ:
 וְחִמּוֹר. מְגַדֵּל עַד שְׁתֵּהָ טוֹעֵנָת מִשְׁאִיו כִּר' הָיָה מְנַהֵם לְגַדֵּל עוֹדֵם חִלּוּקָה:
נִמִּי חֲדָן תֵּנָא כְּפֻעֵל בְּטֵל. וּבְמִתְנִיתִין לֹא גָרַסִין בְּטֵל: כְּפֻעֵל בְּטֵל. מִשְׁמַע
 כְּמָה דְּעֵס רֹצֵה לִישׁוֹל וְלִישׁוֹ בְּטֵל: מְאִי כְּפֻעֵל בְּטֵל. הָלֵא אֵין יוֹשֵׁב וְבִטֵּל שְׁהִרִי
 טוֹרַח לְחֻלּוֹקֵהּ וְלִהְיָא פִירוֹת לְחִנּוּת וּלְמוֹכָר וּלְקַבֵּל מַעוֹת וְלְמוֹדֵד הַפִּירוֹת:
 אֲמַר

איכא ביצים מוזרות. דשרו באכילה כדאמרין באלו טריפות (וחילין דף ס"ד) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם וליכא למימר לא מצא ביצים מוזרות ולף לביתו ריקן דביצים מוזרות שכתיב טובא הלכך אפילו כי לא מצא שרי: **מקום** שרגילין להעלות שכן כהן למעות לבהמה מעלן כו' רשב"ג

אומר כו'. כך כתוב בתוספתא (פ"ה ס"ט) וכן גרס בקונטרס אצל ברוך ספרים גרסינן בטר לבהמה מעלן ולהעלות ולדות בשכר עמלו ומוזנו מעלן ומצנין למימר דרשב"ג לא פליג אלא ארישא כדאמר במילתיה דאין נותן לו שכר כהן למעות אצל אסיפא מקום שנהגו להעלות ולדות בשכר לא פליג אי נמי כל שכן דפליג בסיפא דהא אמאי איצטריך ת"ק למיתני סיפא כיון דתנא רישא אלא איצטריך לראשמועין שלא תאמר מנהג חמור כ"כ שמעלן ולדות בשכר וכול לשונות אם כן דרשב"ג דיוכל לשנות ברישא כ"כ בסיפא ור"ח גרס מקום שנהגו להעלות שכן כהן למעות מעלן לבהמה מעלן להעלות ולדות כו' פ"א אם היו פירות כבר מונחין בהצר המקבל מעלה לו פירות כשער שבשוק ומעלה עליהם שכר כהן שהיו צריכין להביא פירות מביתו של הנותן לביתו של מקבל כדתינא היו פירות מופקדן אצלו מעלן לו כמעות: **ורשב"ג** לא בעי שכר עמלו ומוזנו. פשיטא דשכר מוזנו בעי למיתב דהיאך יהיו גללים שכר מוזנו אלא מעמלו גרדיא פריך דאפילו עם אמו דרבה פועמים צריך שכר כהן: **הא** איכא גללים. ובפרק אלו מציאות (פ"ד ס"ד) גבי שה דאבידה פריך ואימא לאתני גללים ומשני דסתם גללים מפקד לזה הוה הוה כ"ע מחיל לזה בשביל השבת קרן אצל הכא דצריך ליתן שכר רוצה הוא להיות פטור ע"י גללים: **א** פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר. כך גרס בקונטרס ולגירסא זו קאי רישא אנותן וסיפא ארב עיליש המקבל ואי גרסינן פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתא באגר אז קאי הכל אנותן ואי גרסינן פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אז קאי הכל ארב ארב עיליש וקשה וכי שוטה הנותן לעשות כזה למקבל ולתלות בדעתו דכשיצאה הפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר ועליו תרי תילתי בהפסד ואם יראה ריח יאמר אני רוצה פלגא הפסד ושני שלישי ריח ודרי כאילו התנה שמקבל הנותן עליו תילתא באגר ושני תילתא בהפסד ויש לומר דשמוא זמן אחד קבוע להם שתוף אותו זמן יקר רב עיליש איהו מהם שירצה אי נמי רבא היה תמיה על לשון השער דאי פלגא באגר הוה לו לכתוב תרי תילתי בהפסד כו' ור"ח גרס נפק עלייהו שטרך דכתב ביה פלגא באגר ובהפסד ולא גרס ופלגא בהפסד וכן רבינו משולם והשתא מדקדק דעל כרחוק הא פלגא דכתב בשטר לא קאי אלא באגרא ולא אהפסד דהא כיון דפלגא באגר בעינן תרי תילתי בהפסד דאי פלגא קאי נמי אהפסד אם כן הוה בעינן תרי תילתי באגר אלא ודאי האי שטרך דכתיב פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד:

אלא

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה וצריכא דאי תנא חנוני חנוני הוא דסגי ליה כפועל בטל משום דלא נפיש טרחיה אצל מעות ליקח בהן פירות דנפיש טרחיה אימא לא סגי ליה כפועל בטל ואי תנא מעות ליקח בהן פירות הוה אמיא התם הוא דבעי כפועל בטל משום דנפיש טרחיה אצל חנוני דלא נפיש טרחיה אימא סגי ליה במשהו בעלמא דאפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרורת אחת והו שכו' צריכא: (כמה עיי' ותרגולין מעלן סימן) תנו רבנן כמה הוא שכו' בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרורת אחת והו שכו' ר' יוסי ברבי יהודה אומר שמיין את העוים מפני שחולבות ואת הרחלים מפני שגוזזות ושומפות ומורטות ואת התרגולות מפני שהיא עושה ואוכלת ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומוזנו בגיזה וחלב כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בנסיובי ותותר תנא קמא סבר לה כר' שמעון בן יוחי דאמר נותן לו שכו' משלם ר' יוסי ברבי יהודה סבר לה כאבוה דאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרורת אחת והו שכו' תנו רבנן משפרת אשה לחברתה תרגולות בשני אפרוחין אשה שאמרה לחברתה תרגולות שלי וביצים שליכי ואני ואת נחלוק באפרוחין רבי יהודה מתיר רבי שמעון אוסר ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומוזנו איכא ביצים מוזרות תנו רבנן מקום שנהגו להעלות שכר כהן למעות לבהמה מעלן ואין משנין ממנהג המדינה רבן שמעון בן גמליאל אומר שמיין עגל עם אמו וסיה עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר כהן למעות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומוזנו איכא גללים ואידך גללים אפקורי מפקיר להו: **אמר רב** נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי יוסי ברבי יהודה והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בגי רב עיליש נפק עליהו ההוא שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגר פלגא בהפסד אמר רבא רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאנישי לא הוי ספי מה נפשך אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד א

משום פלגא דמלוח אלא ודאי שטרא הכי מפרשי' ללשינה שיקבל עליו איזו מהם שירצה: **א** פלגא. יקבל הנותן באגרא יקבל עליו אחריות ההפסד ויור ממחצית כגון תרי תילתי דהשתא ליכא רבית דהשתא ליכא אלא תילתא מלוח דלא קיבל עליה רב עיליש אלא תילתא באחריותו וקשקיל פלגא באגרא והוה מאי דשקיל באגרא ספי ממילתא שכר עמלו לטרות שהוא עוסק בשני שלישי פקדון:

פקדון:

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה בכדיה כו' ולעשות מלאכה קלה: **ר' יהודה**. מיקל טפי מדר' מאיר דר' מאיר בעי שיפסוק לשום שכר ומיזנו בכל מה שיאות לקבל עליו בשכר בין רב בין מעט הא קביל עליה ורבי יהודה לא בעי שיפסוק לשום שכר אלא יטבול עמו בציר כאתד מן השוק: **גרורת**. תאנה יבשה: **משלם**. כפועל בטל: **ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל**. אכל עושה ואוכל כגון פרה החורשת וחמור הטוענת משאוי פעולתן הוא שכר עמלו ומוזן: **ושומפות**. כשעוברין בגרה המים שוטפין מן הגיזה והוא נוטלה: **ומורטות**. כשעוברות בין הקוצים: **ותנא קמא גיזה וחלב**. כיוצא בשכר עמלו ומוזנו. בתמיה וכי גיזה של רחלים וחלב העוים אינו מספיק לשכר עמלו ומוזן: **כגיזה וחלב כ"ע לא פליגי**. אם נאות בעל הבהמה שלא לחלוק בזה: **בנסיובי**. מי פסולת החלב שקורין משגיא: **ותותר**. שטיפות ומרסות דרחלים תותרי מרגום של נושרין דנחרי ע"י שטיפה ומרסות: **משפרת אשה לחברתה תרגולות בשני אפרוחין**. לשונה אשה שאמרה כו'. אשה שיש לה תרגולות מתרת לומר לבעלת הביצים בלשון שכירות תני לי ביצים ואושיב תרגולות עליהם ואטרח באפרוחים ואטול שני אפרוחים בשכרי אצל בלשון חלוקה פליגי בה וקאסר רבי שמעון דכל לשון חלוקה עסקא היא וקרובה להפסד בשכר וכיון דאחריות חצי ביצים עליה אשתכח פלגא מלוח אצל בלשון שכירות אין אחריות הביצים על בעלת התרגולות: **איכא ביצים מוזרות**. שאין קולטות אפרוח ונטולתן בשכרה והן מוזרות באכילה דאמרין בשחיתת חולין (וחילין דף ס"ד) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם ור' יהודה לטעמיה דאמר אפילו טבל עמו בציר והו שכו' ר' שמעון לטעמיה דאמר נוטל שכר משלם: **ה"ל מקום שנהגו להעלות שכר כהן למעות לבהמה מעלן**. מקום שנהגו שהשם עגלים וסיהים קטנים למחצה לחבירו נותן לו מעות בשכר שמוציאין ומכניסין על כתיפו מעליו: **עם אמו**. דליכא טרחא לאפקוי לעילוי לפי שנמשך אחר אמו וכלא עמל ומוזן כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך להעלות לו שכר כהן: **ואפילו במקום שנהגו להעלות**. לעגלים וסיהים הנשומזין לבדם: **כרבי יהודה**. בטבל עמו בציר: **כרבי יוסי**. כרבי יהודה. בנסיובי ותותר: **נפק עליהו שטרא**. שקיבל אביהם עסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד: **לא תוי ספי**. לא היה מאכיל רבית לבעל הבית דאי קביל עליה הכי ריביהא הוא דקטרח בפלגא דפקדון

אי

בבא מציעא דף סח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קיג

התרגומות, **מפני שהיא עושה** – מטילה ביצים ואוכלת, וביצים אלו הם שבר עמלו ומזונו.

תמדה הגמרא: וכי לדעת **תנא קמא** נזוה וחלב לא ספק – אינם מספיקים לשבר עמלו ומזונו, והרי שבר מרובה הוא, ומדוע הוא חולק על רבי יוסי ברי יודנה. מתרצת הגמרא: **בניה וחלב** – אם אכן היה בעל הבומה מסכים שהרועה יטול את כל הגיזה וחלב לעצמו, **בזיל עלמא לא פליגי** – הכל מודים שאין צריך לתת לו שבר עמלו ומזונו שבדאי די בשבר זה, **כי פליגי באופן** שאין הרועה נוטל לעצמו אלא **נסיובי** – מי פסולת החלבן ותותר – והצמר הנושר מאלי על ידי שטיפה ומריטה, ובעיקר הגיזה והחלב חולקים הרועה ובעל הבומה בשוה. ותנא **קמא** שאמר שצריך לתת לו שבר עמלו ומזונו, טעמו משום ש**שבר לה ברבי שמעון בן יוחי דאמר** בברייתא הקודמת בנותן עיסקא לחבירו, שנותן לו **שכרו משלם**, ואף כאן אין די בשבר מועט כזה, אלא צריך לתת את כל עמלו ומזונו. ורבי יוסי ברבי יהודה שאמר שאינו צריך לתת לו את שבר עמלו ומזונו, אלא די לו בנסיובי ותותר **שבר לה באבוקה** – כאביו רבי יהודה דאמר בברייתא הקודמת שאפילו אם שכרו מועט כל כך שלא מכל עמו אלא בציר, ולא אכל עמו אלא גרונרת אחת, אנו אומרים שהיו שברו על מה שמתעסק בחצי של הפיקדון, ואין זה בשבר ההלואה, ואם כן הוא הדין כאן שדי בשבר מועט כמי פסולת החלב מן העיזים והצמר שנמרט וגשטף מן הרחלים.

תנו רבנן, **משפירת אשה לחברתה תרגומות בשני אפרוחין** – אשה שיש לה תרגומות, מותרת לומר לחברתה שיש לה ביצים, הני לי ביצים ואשיב את התרגומות עליהם ואטרח בגידול האפרוחים, ואטול שני אפרוחים לשנה בשכרי, שהרי אין כאן הלואה אלא שכירות, שהיא משכירה לה את התרגומות עבור אפרוחיה, ואין אחריות הביצים על בעלת התרגומות כלל, ואין בזה חשש ריבית. אבל **אשה שאמרה לחברתה**, בואי נשתתף בתרגומות שלי וביצים שליבי – ושלך, שאת תתני את הביצים, והתרגומות שלי תשב עליהם ואני אגדל את האפרוחים, ואני ואת נחלוק באפרוחין, שחצי מהם יהיו שלי וחצי שלך, שכיון שאמרו לשון חלוקה, אם כן אחריות חצי מהביצים עליה ושאם יפסדו הביצים או האפרוחים תפסיד היא חצי ובעלת הביצים חצי, והרי זה כעיסקא שחצייה הלואה וחצייה פיקדון, רבי יהודה מתיר לעשות כן, ואינו חושש לומר שבעלת התרגומות טורחת בחצי של הפיקדון בשבר ההלואה. ורבי שמעון אוסר כמו בכל עיסקא, אלא אם כן נתן בעלת הביצים לבעלת התרגומות שבר עמלה ומזונה.

מקשה הגמרא: מה טעמו של רבי יהודה, וכי רבי יהודה סובר שלא פגי – שאין צריך לתת למתעסק שכר עמלו ומזונו כדי שלא יראה כריבית. מתרצת הגמרא: **איכא ביצים מזורות** – הביצים שאינן מזכר ואינן ראיות להוציא אפרוח, יהיו כולן לבעלת התרגומות. ולפיכך סובר רבי יהודה שדי בכך במקום שבר עמלה ומזונה, וכשיטתו לעיל שדי בדבר מועט. ורבי שמעון שאוסר הוא כפי שיטתו שצריך לתת למתעסק את שכרו משלם.

תנו רבנן, **מקום שנהגו להעלות שכר בתה** – וסבל הנושא שמוות על כתיפו למקום לבהמה – מקום שנהגו שהמסור עגלים וסיידים לחבירו בשומא על מנת שישלכו ברווחים ובהפסדים, נתן לו מעות בשבר מה שהוא צריך לטרוח ולשאת את הבהמה על כתיפו כשמבניסה ומוציאה, מלבד חלקו ברווחים, **מעלי** – חייב בעל הממון לתת למתעסק שבר זה. ואין משני **ממנה המדינה**, רבן שמעון בן גמליאל אומר שמיין את העגל עם אמו, ויכח עם אמו, כלומר שאם מסר לו את העגלים והסיידים עם אמותיהם, אינו צריך להעלות שבר כתף, מפני שדרך כלל הם נמשכים אחר אמם ואין צריך לטרוח בנשיאתם, ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר בתה למעט כשמקבל עגלים וסיידים לחוד, אין זה מחייב לתת מעות כשמקבל אותם עם אמם.

מקשה הגמרא: וכי רבן שמעון בן גמליאל סובר שלא פגי – שאין צריך שיתן בעל הבהמה למתעסק שכר עמלו ומזונו, והרי אף על פי שהוא עם אמו וברוב הפעמים אכן אין צריך שבר כתף, מכל מקום יש הרבה פעמים שצריך לטרוח בנשיאתו, ואם לא יתן לו שבר על כך הרי זה נראה כריבית. מתרצת הגמרא: **איכא גללים** – יש למתעסק רווח מגללי הבהמה שיכול למכורם לזבל. ואף על פי שהוא רווח מועט, די בכך כדי שלא יראה כריבית, ובשיטת רבי יהודה.

המשך בעמוד צז

מתרצת הגמרא: **אמר אבי**, אין כוונת הברייתא שיתן לו שבר כפועל בטל לגמרי, ובדאי צריך לתת לו לפי מלאכתו, אלא שאם היה רגיל לעסוק במלאכה כבדה [וכגון נגר או נפח] והיה שכרו מרובה, אינו צריך לתת לו כמו שהיה מקבל במלאכתו, אלא **כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מניה** – כפי שנגר או נפח רוצה ליטול כדי שיוכל להיבטל ממלאכתו הכבדה ולעסוק במלאכה קלה יותר כמו חנוני, וסכום זה צריך הנותן לשלם למתעסק.

מפרשת הגמרא: **וצריכה** – התנא הוצרך לשנות שני אופני עיסקא, בנתינת פירות לחנוני ובנתינת מעות לקנות פירות, **דאי תנא חנוני** – שאם היה שונה רק את האופן הראשון, בנותן פירות לחנוני, הייתי סבור שדווקא **חנוני הוא דפגי ליה** – שדי לו בשבר **כפועל בטל** ואינו צריך לתת לו את כל השכר שהוא רגיל לקבל במלאכתו הכבדה, **משום דלא נפיש מרחיה** – שאין טירחתו מרובה שהרי הוא מקבל את הפירות לידו ואינו צריך אלא למכרם, **אכל** באופן השני שנותן לחבירו **מעות** ליקח בהן פירות ולחזור ולמכרם, כיון **דנפיש מרחיה** – שטירחתו מרובה, **איכא** – יש לומר! שלא פגי ליה – שלא די לו בשבר מועט **כפועל בטל** וצריך לתת לו שבר מרובה כמו שהיה רגיל ליטול במלאכתו הכבדה. ואי תנא רק את האופן שנותן לחבירו **מעות** ליקח בהן פירות, הוה **אמינא** שדווקא היום הוא דפגי בעל הממון לתת למתעסק שבר חשוב דהיינו לכל הפחות **כפועל בטל**, **משום דנפיש מרחיה** – שטירחתו מרובה לקנות ולחזור ולמכור, ואם לא יתן לו שבר חשוב הרי זה נראה כריבית שהוא מתעסק בחלקו של בעל הממון בשבר ההלואה, **אכל חנוני** שקיבל פירות כדי למכרם, כיון דלא נפיש מרחיה – שאין טירחתו של החנוני מרובה, **איכא שפגי ליה** – די לו בשבר מועט שהוא **משוה בעלמא**, דאפילו אם לא מכל עמו אלא בציר – והחנוני טבל את פתו בציר של בעל הבית, ולא אכל עמו אלא גרונרת – [אתנה יבשה] אחת, והוה שכרו, ובוה די שלא יראה שהוא מתעסק בחלקו בשבר ההלואה, צריכה – לכך הוצרכה המשנה לנקוט את שני האופנים, ללמדנו שבין בחנוני שטירחתו מועטת ובין במי שקיבל מעות לקנות פירות שטירחתו מרובה, צריך לתת לו שבר כפועל בטל, ואין די בפחות, ואף אין צריך יותר:

(הגמרא נותנת סימן לארבעת מחלוקות התנאים בענין שבר המתעסק בעיסקא, המבוארים בברייתות לפנינו, **במה עידי ותרגומין מעלין סימן**). תנו רבנן, **במה הוא שכר** – כמה צריך בעל הממון לתת למתעסק בשבר התעסקותו בחצי הפיקדון. מפרשת הברייתא: אין הגבלה בשיעור השכר, אלא בין שהוא מרובה ובין שהוא מועט, מותר ואין כאן חשש ריבית, ובלבד שיפסוק עמו מתחילה סכום זה לשם שבר, שכיון שקיבל עליו שוה יהיה שכרו הרי הוא מתעסק בגין השכר הזה ולא בשבר ההלואה. דברי רבי מאיר. רבי יהודה מיקל ואומר שאפילו אם לא פסק עמו שבר כלל אלא שלבסוף נתן לו דבר מועט, ואפילו אם לא מכל עמו אלא בציר – ושתבל החנוני את פתו בציר של בעל הבית, ולא אכל עמו אלא גרונרת אחת, אנו אומרים שהיו שכרו תמורת מה שמתעסק בחצי של הפיקדון, ואין התעסקותו בשבר ההלואה, ואינו נראה כריבית. רבי שמעון בן יוחאי מחמיר ואומר שאין די בשבר מועט ואפילו אם פסק כן מתחילה, אלא נותן לו כל שכרו משלם כפועל בטל, והיינו כפי שהיה פועל כמחוד רוצה לקבל כדי להיבטל מהמלאכה שהיה רגיל בה ולעסוק במלאכה קלה זו, וכדעת המשנה והברייתא לעיל.

תנו רבנן, **אין שמיין** – אין נותנים בשומא לרועה כדי שיגדלם, לא את העיזים ולא את הרחלים – ונקבות הכבשים, ולא כל דבר שאינו עושה מלאכה והוא אוכל, על מנת שישלכו ברווחים ובהפסדים למחצה, אלא אם כן הוא נתן לו שבר עמלו ומזונו, וכפי ששנינו במשנה, אבל בדבר שעושה ואוכל כגון פרה החורשת וחמור הטוענת משא, מותר לשום אף אם אינו נתן שבר עמלו ומזונו, מפני שהפעולה שעושים היא שבר עמלו ומזונו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר שמיין אף את העיזים – אם על פי שהעיזים אינן עושות מלאכה, מותר למסור אותן לרועה בשומא בלא לשלם שבר עמלו ומזונו, **מפני שהולכות** – מפני שדן נותנות חלב, והחלב שמקבל הרועה הוא שבר עמלו ומזונו. וכן מותר למסור את הרחלים, מפני שהנזות והשפוטות והמורשות – שהרועה נוטל את הצמר בשעת הגיזה, וכן מה שיויר מהם כשעוברות בנדר והמים שוטפים מן הצמר, וכן מה שנמרט מהם כשעוברות בין הקיצים, והוא שבר עמלו ומזונו. וכן מותר למסור את

א' פלגא בְּהַפְסָד – ואם ירצה שיחלקו בהפסדים שוה בשוה, נמצא שחצי מהסכום הוא ההלואה, ואז יקבל המתעסק תְּרֵי תֵּלְתֵי בְּאֶגֶר – שני שליש מן השכר, נמצא שהוא מקבל חלק מרווחי הפיקדון בשכר טירחתו, ואין כאן חשש ריבית.

אמר רב כהנא, אמרייתא לשמעתא – אמרתי את שמועה זו (שאמר רב שאין לפרש את לשון השטר בפשוטו משום שיש בזה איסור ריבית) קמיה דרב יבדי מנהדרשא, ואמר לי, מנן לרבא להוציא את לשון השטר ממשמעותו, דלמא – שמא כוונת השטר בפשוטו שיחלקו ויטול כל אחד מחציה בין ברווח ובין בהפסד, ומכל מקום אין כאן איסור ריבית משום שרַב עָלִישׁ טוֹבֵל עִמּוֹ בְּצִיר תָּהָ – טבל את פיתו בציר של בעל הממון, ובהו כבר קיבל את שכר טירחתו, וכדעת רבי יהודה, ואף שלדעת רבי שמעון אין די בשכר זה, הרי אִמֵר רַב נִחְסֵן שֶׁהִלָּכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, ואם כן אפשר שרב עיליש נהג כך.

ממשיך רב כהנא: **(אמר) [אמר] ליה** – אמרתי לו לרב זבדי, מה שאמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה, לֹא הִלְכְתָּא אִתְּמַר – לא היתה כוונתו שהלכה כמותו, אֵלָּא שִׁימָה אִתְּמַר – כוונת רב נחמן לומר שרבי יהודה ורבי יוסי ברבי יהודה רובן שמעון בן גמליאל, כולם בשיטה אחת הם עומדים, שמקילים בשכר המתעסק בעיסקא שדי בדבר מועט. אבל להלכה צריך שיתן לו שכר חשוב כדעת רבי שמעון וכמבואר במשנה, ואם כן מוכרחים לפרש את השטר כדברי רבא.

מוכיחה הגמרא כדברי רב כהנא: **הָכִי נִמְי מִסְתַּבְּרָא** שלא היתה כוונת רב נחמן לפסוק הלכה, אלא להעמיד את דברי שלשת התנאים בשיטה אחת, **דְּאִי לֹא תִימָא הָכִי** אלא שכונתו לפסוק הלכה, **לָמָּה לִיָּה לְמִי־חֶשֶׁב** – למה היה לו למנות את שמות שלשת התנאים וּלְמִי־מִרְ הִלָּכָה כרבי יהודה וְהִלָּכָה כרבי יוסי ברבי יהודה וכו', **לִימָא** – היה לו לומר רק שֶׁהִלָּכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, וממילא נדע שהלכה גם כרבי יוסי ברבי יהודה וברבן שמעון בן גמליאל, דְּהִי רַבִּי יְהוּדָה מִיָּקֵל מְבֻלָּהוּ – יותר מכולם. אלא ודאי לא התכוין רב נחמן לפסוק הלכה, אלא לומר שכל אלו בשיטה אחת הם.

אמר רב, המוסר עגל לרועה בשומא על מנת שיחלקו בשוה בין בשכר ובין בהפסד, ואמר בעל הבהמה לרועה, מוֹתֵר שְׁלִישׁ – מה שתשביח הבהמה יותר משליש ממה ששוה עתה, יהיה שלך בְּשִׁבְרָךְ – בשכר הטיחה שלך בחלק של הפיקדון, וכל השאר נחלק בשוה, הֲרִי זֶה מוֹתֵר. שאפילו אם לבסוף לא תשביח הבהמה יותר משליש, אין כאן חשש ריבית, שלא טרח הרועה על חלק הפיקדון בשכר ההלואה, אלא כדי לקבל את יתרה זו אם תהיה. וְשִׁמוּאֵל חֵלֶק עַל רַב וְאִמֵר שאין די בכך כדי שלא יהיה בזה חשש ריבית, שהרי אם לא מִצָּא מוֹתֵר שְׁלִישׁ – לא השביחה הבהמה אלא רק שליש או פחות, וכי יִלָּךְ הרועה לְבִיתוֹ יִיָּקֵן ולא יקבל שום שכר על טירחתו, אם כן נמצא שטרח בשכר ההלואה. אֵלָּא אִמֵר שְׁמוּאֵל, קוֹצֵצִין לוֹ דִּינָר בְּשִׁכְרוֹ חוּץ מִמַּחְצִית הַרוּחוּס, ונמצא שלא טרח חינם ואין כאן חשש ריבית.

מקשה הגמרא: **וכי סבר רב שאין קוצצין** – אין צריך לקצוץ לוֹ דִּינָר, ודי בכך שאמר לו מותר שליש בשכר. וְהָאִמֵר רַב, רִישׁ עֲגִילָא לְפִטְוּמָא – הנותן עגל לרועה על מנת שיגדלו ויפטמו, ויחלקו שניהם בשבח, צריך לתת לרועה את כל הראש תמורת שכר עמלו ומזונו מלבד מה שחולק עמו בשאר הבהמה, מֵאִי לֹא – האם אין כוונת רב באופן דְּאִמֵר לִיָּה מוֹתֵר שְׁלִישׁ בְּשִׁבְרָךְ, שאם לא השביחה הבהמה יותר משליש, צריך לתת לו את ראש העגל, הרי שאף רב מודה שאין די בהסכם של מותר שליש בשכר, אלא צריך לתת לו דבר קצוב כדעת שמואל. מתרצת הגמרא: **לֹא**, כוונת רב דְּקָאֵמֵר לִיָּה אִי מוֹתֵר שְׁלִישׁ, אִי רִישׁ עֲגִילָא לְפִטְוּמָא – שיש שני אופני היתר למסור בהמה לרועה בשומא, או שיתנה עמו שיקבל מותר שליש, או שיתנה עמו שיתן לו את ראש העגל.

אִבְעֵיתִי אִימָא, אמנם כוונת רב במה שאמר ריש עגלא לפטומא, הוא לאופן שאמר לו מותר שליש בשכר, וסובר שצריך לקצוץ עמו גם שיתן לו את ראש העגל, ובי קָאֵמֵר רַב מוֹתֵר שְׁלִישׁ בְּשִׁבְרָךְ מוֹתֵר, ומשמע שדי בכך ואף אם אין מותר שליש לא יתן לו כלום, היינו גִּבְזוּ דְּאִית לִיָּה בְּהִמָּה לְדִירָיָה – שיש לרועה גם בהמות של עצמו, שצריך לטרוח עבורם שבאופן זה אין נוספת לו טירחה עבור בהמה אחת של בעל הבית, דְּאִמֵרִי אִינְשִׁי – שכן דרך אנשים לומר, גִּבְלִי לְתוֹרָא, גִּבְלִי לְתוֹרִי – אותה טירחה שיש לך כשאתה מגבל את הסובין והשוערים למאכל שור אחד, יש לך גם

כשאתה מגבל למאכל שני שוורים, ונמצא שאין לו טירחה עבור בעל הבהמה, ואין כאן חשש ריבית. אבל אם אינו עוסק אלא בבהמות של העיסקא, צריך לקצוץ שיתן לו ראש עגל או כל שכר עמלו ומזונו, ואינו יכול לומר לו מותר שליש בשכר.

רבי אלעזר מהגורניא זבין – קנה בהמה, וְהָיִב לִיָּה לְאִרְסִיָּה מַפְטִים לִיָּה – ונתן את הבהמה לאריסו כדי שיפטם אותה ואחר כך יחלקו במה שהשביחה, ובשהגיעה שעת החלוקה, הָיִב לִיָּה רִישָׁא בְּאֶגֶרִיָּה – נתן רבי אלעזר לאריס את כל הראש בשכר טירחתו, וְלַבֵּד מוֹזָה הָיִב פִּלְגָא רִוּוּחָא – נתן לו מחצית מן הרווחים. אִמֵרִיָּה לִיָּה דְּכִיתָהּ – אמרה לו אשתו של האריס לאריס, אם כשכל הבהמה היתה משלו ואתה לא הוצרכת אלא לפטמה, נתן לך את כל הראש לבד מן הרווחים, מסתבר שאִי מַשְׁתַּתְפָּת בְּהִירָיָה – אם נתן חצי מן המעות ותהיה שותף עמו בבהמה, הָיִב לָךְ נִמִי אִלְיָתָא – יתן לך בשעת החלוקה לבד מן הראש גם את כל האליה. שמע

האריס לעצת אשתו וְאִוֵּל זָבִין בְּהִירָיָה – קנה בהמה בשותפות עם רבי אלעזר, והתעסק בה לפטמה. אך כשהגיעה שעת החלוקה, פִּלְגָא לִיָּה מֵאִלְיָתָא – חלק רבי אלעזר את האליה ולא נתן לו אלא חצי מן האליה, וְאִמֵר לִיָּה רַבִּי אֲלַעְזָר לֹאִרִיס, תָּא נַפְלָגִיָּה לְרִישָׁא – בוא ונחלק גם את הראש. אִמֵר לִיָּה האריס לרבי אלעזר, הִשְׁתָּא בְּמַעֲקָרָא נִמִי לֹא – וכי עתה שאני שותף עמך ולא רק פטם, לא אקבל אף את כל הראש שהייתי מקבל בתחילה כשלא הייתי שותף. אִמֵר לִיָּה רַבִּי אֲלַעְזָר, עַד הָאִידִנָּא – עד עתה שזוּי דִּירִי תָּהוּ – שהיו כל המעות משלי, ואתה קיבלת אחריות על חצי מהבהמה, נמצא שהייתה זו ההלואה, ואם כן אִי לֹא תָּהוּ יְהִיבָנָא לָךְ מִפִּי פוֹרְתָא – אם לא הייתי נותן לך מעט יותר מחלקך בשכר טירחתך, היה זה מִיָּחִיו – נראה בְּרַבִּית, מפני שנראה שאתה טורח בחלקי משום

ההלואה שנתתי לך, ולפיכך נתתי לך את כל הראש בשכר טירחתך, אבל הִשְׁתָּא שוֹתְפִי אֲנִי – שותפים אנחנו ואין כאן ההלואה כלל, אם כן אין כאן חשש ריבית. מֵאִי קָאֵמֵרְתָּ – מה תאמר, מְרַחֵמָא מִפִּי פוֹרְתָא – הרי טרחתי יותר ממך בהכנסת הבהמה והוצאתה, ואם כן עליך לתת לי שכר טירחה.

הרי אִמֵרִי אִינְשִׁי ו-דרך אנשים לומר) שְׁתָּתִם אִרְסִיָּא לְמִרִי אִרְעָא קְמִישְׁעָבֵד נַפְשִׁיָּה לְאִתְּנִי לִיָּה רִישָׁא – סתם אריס משעבד את עצמו לבעל השדה ויש עליו לטרוח עבורו במציאת מרעה לבהמותיו, ואין בעל השדה צריך לשלם לו על כך שכר טירחה, ואם כן אף אני איני צריך לשלם לך שכר טירחה כיון שאתה האריס שלי.

תִּנְנִי רַבְּנִי, הִשְׁם בְּהִמָּה לְחִבְרִי שִׁטְפֵל בה ויגדלה ויחלקו ברווחים, עַד מְתִי תְּיִיב המקבל לְמַפֵּל בָּהּ ואינו יכול להחזירה ולחלק ברווחים, סוֹבְכּוּס אוֹמֵר, בְּאִתְּוֹנוֹת ו-חמורים נקבות) צריך לטפל שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֲדָשׁ, וּבְגוֹדֵרוֹת ו-צאן) צריך לטפל עָשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ. וְאִם בָּא המגדל לְחֵלֶק את השבח בְּתוֹךְ זָמְנוֹ, כְּבָר – בעל הבהמה מַעֲכָב עָלָיו, שאינו רוצה לחלוק עד סוף הזמן. אֲבָל אִינוּ דוֹמָה מִיַּפּוּלָה שֶׁל שָׁנָה זו – הראשונה, לְמִיַּפּוּלָה שֶׁל שָׁנָה אַחֶרֶת – השנייה, שבשנה השנייה יש הוצאות רבות יותר, מפני שהבהמה זקוקה למוזונת רבים יותר.

שואלת הגמרא: **(אבל מאי קאמר) [מאי אבדל דקאמור]** – מהו לשו 'אבל' שנאמר בספא. הרי אין כאן דין שונה, אלא זהו הטעם לכך שאינו יכול לחלקו בתוך זמנו. משיבה הגמרא: אכן אין לגרוס 'אבל' אֵלָּא יש לגרוס לְפִי שְׂאִינוּ דוֹמָה מִיַּפּוּלָה שֶׁל שָׁנָה זו לְמִיַּפּוּלָה שֶׁל שָׁנָה אַחֶרֶת, וכוונת הברייתא לפרש את הטעם שחבירו יכול לעכב עליו, שמפני שטיפולה של השנה השנייה יקרה יותר מטיפול השנה הראשונה, אם כן מה שסיכמו שיחלקו בשבח למחצה היה על דעת מנהג המקבילים שמטפלים בשתי השנים ולא רק בשנה אחת.

תִּנְנִיא אִידָךְ, הִשְׁם בְּהִמָּה לְחִבְרִי שִׁטְפֵל בה ויגדלה ויחלקו ברווחים ובולדות, וילדה, עַד מְתִי תְּיִיב המקבל לְמַפֵּל אף בְּוִלְדוֹת של בעל הבהמה, ואינו יכול לומר לבעל הבהמה טול את חלקך בולדות, ואינו רוצה לטפל בהם שהרי אין נוטל בהם כלום. בְּהַמָּה דְּקָה ו-כבשים ועזים), צריך לטפל שְׁלִשִּׁים יוֹם, ורק אחר שלשים יום ושיא לומר לבעל הבהמה שיטול את חלקו בולדות. וְכַבְהֵמָה נִפְסָה ו-בקר), צריך לטפל חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בְּהַמָּה דְּקָה צריך לטפל שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שְׁמִיפּוּלָה מְרִיבָה וזקוקה לטיפול של הרועה הרגיל בכך. מפסיקה הגמרא באמצע הברייתא ושואלת: מֵאִי – מפני מה מִיַּפּוּלָה מְרִיבָה. משיבה הגמרא: מִפְּנֵי שְׁשִׁינָּה דְּקָתוֹ ואינה יכולה לאכול עשב, אלא צריכה לניק מנאמה

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף סט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קטו רש"י תוספות

א' פלגא בהפסד. כלומר פלגא בהפסד דכתב בשטרא דכי קאמר דאם ירצה רב עיליש טול תרי תילתי באגור ויקבל עליו חצי ההפסד דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי באגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלוח: שיטה איתמר. דכי אמר רב נחמן ר' יהודה ורבי יוסי בנו ורבן שמעון בולן בשיטה אחת אמרו דברייהם: מותר שליש בשכר. השם עגל למחצה

א' פלגא בהפסד תרי תילתי באגור אמר רב כהנא אמרי'תא לשמעיתא קמיה דרב זכיד מנהרדעא ואמר לי דלמא רב עיליש טובל עמו בציר היה ואמר רב נחמן הלכה בר' יהודה אמר ליה לאו הלכתא איתמר אלא שיטה איתמר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי למה ליה למיהושב ולמימר הלכה הלכה לימא הלכה בר' יהודה דמיקל מכולהו אמר רב מותר שליש בשכרך הרי זה מותר ושמאלא אמר לא מצא מותר שליש לך לביתו רבן אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר וסבר רב אין קוצצין לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו דאמר ליה מותר שליש בשכרך לא דקאמר ליה אי מותר שליש אי ריש עגלא לפטומא איבעית אימא כי קאמר רב מותר שליש בשכרך מותר בגז דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי ר' אלעזר מהגורניא זבין בהמה ויהיב ליה לאריסיה מפמים ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתיה אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אלתא אזל זבין בהדיה פליג ליה מאלתא א"ל תא נפלגיה לרישא א"ל השתא כמעיקרא נמי לא א"ל עד האידנא וזוי ידי הווי אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיהו ברבית השתא שותפי אנן מאי קאמרת מרתנא טפי פורתא האמרי אינשי סתם אריסא למרי ארעא כמשעבד נפשיה לאתניו ליה רעיא תנו רבנן והשם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בה סמיכום אומר באתונות שמונה עשר חדש בגזירות כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חבירו מעבב עליו אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תנא אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בגזירות בדה ל' יום ובגסה

ג' יום רבי יוסי אומר בדה ג' חדשים מפני שטיפולה מרובה מאי טיפולה מרובה מפני ששיניה דקות מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא לקמיה דאבאי א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו לגדל יגדילו הנהו תרי פותאי דעבדו עסקא בהדי הדדי אזיל חד מניהו פליג וזוי בלא דעתיה דחבירה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן וזוי כמאן דפליגי דמו לשנה זבין חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבירה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך א"ל קא חזינא דבתר ידי קא אתי מר א"ר פפא כהנא

מרבח וקשית לי אי טיפולה של שנה קלה משל ראשונה מאי לשון חייב לטפל בה דקתני רישא משמע דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הנהו עד מתי חייב לטפל בגזירות. שאף הן נחלקין למחצה שכן שכן והמקבל בא לומר חלקו אותו מיד שלא אעסוק בחלק שלך שאיני נוטל בו כלום: דקתן שלשים ובגסה חמשים. בדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדה שלשים ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן דלית ליה בבכורות (דף סו:) מלקרא: שיטה דקתן. וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך. מכאן ואילך. טול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו טול מחצה בשבח בדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמלו וקצין ליכא ואע"ג דחצי אחרית של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרך בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה וכן נקט משום ידידיה קא טרח ולא מיהו ברבייתא: מאן פלג לך. מי שם אותה שמא לא נישומית יפה: יגדילו. הקדלות עד שיהיו גדולים ויאנו נוטל בשל חבירו כלום: מבי

א' פלגא בהפסד. כלומר פלגא בהפסד דכתב בשטרא דכי קאמר דאם ירצה רב עיליש טול תרי תילתי באגור ויקבל עליו חצי ההפסד דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי באגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלוח: שיטה איתמר. דכי אמר רב נחמן ר' יהודה ורבי יוסי בנו ורבן שמעון בולן בשיטה אחת אמרו דברייהם: מותר שליש בשכר. השם עגל למחצה

א' פלגא בהפסד תרי תילתי באגור אמר רב כהנא אמרי'תא לשמעיתא קמיה דרב זכיד מנהרדעא ואמר לי דלמא רב עיליש טובל עמו בציר היה ואמר רב נחמן הלכה בר' יהודה אמר ליה לאו הלכתא איתמר אלא שיטה איתמר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי למה ליה למיהושב ולמימר הלכה הלכה לימא הלכה בר' יהודה דמיקל מכולהו אמר רב מותר שליש בשכרך הרי זה מותר ושמאלא אמר לא מצא מותר שליש לך לביתו רבן אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר וסבר רב אין קוצצין לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו דאמר ליה מותר שליש בשכרך לא דקאמר ליה אי מותר שליש אי ריש עגלא לפטומא איבעית אימא כי קאמר רב מותר שליש בשכרך מותר בגז דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי ר' אלעזר מהגורניא זבין בהמה ויהיב ליה לאריסיה מפמים ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתיה אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אלתא אזל זבין בהדיה פליג ליה מאלתא א"ל תא נפלגיה לרישא א"ל השתא כמעיקרא נמי לא א"ל עד האידנא וזוי ידי הווי אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיהו ברבית השתא שותפי אנן מאי קאמרת מרתנא טפי פורתא האמרי אינשי סתם אריסא למרי ארעא כמשעבד נפשיה לאתניו ליה רעיא תנו רבנן והשם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בה סמיכום אומר באתונות שמונה עשר חדש בגזירות כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חבירו מעבב עליו אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תנא אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בגזירות בדה ל' יום ובגסה

ג' יום רבי יוסי אומר בדה ג' חדשים מפני שטיפולה מרובה מאי טיפולה מרובה מפני ששיניה דקות מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא לקמיה דאבאי א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו לגדל יגדילו הנהו תרי פותאי דעבדו עסקא בהדי הדדי אזיל חד מניהו פליג וזוי בלא דעתיה דחבירה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן וזוי כמאן דפליגי דמו לשנה זבין חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבירה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך א"ל קא חזינא דבתר ידי קא אתי מר א"ר פפא כהנא

מרבח וקשית לי אי טיפולה של שנה קלה משל ראשונה מאי לשון חייב לטפל בה דקתני רישא משמע דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הנהו עד מתי חייב לטפל בגזירות. שאף הן נחלקין למחצה שכן שכן והמקבל בא לומר חלקו אותו מיד שלא אעסוק בחלק שלך שאיני נוטל בו כלום: דקתן שלשים ובגסה חמשים. בדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדה שלשים ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן דלית ליה בבכורות (דף סו:) מלקרא: שיטה דקתן. וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך. מכאן ואילך. טול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו טול מחצה בשבח בדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמלו וקצין ליכא ואע"ג דחצי אחרית של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרך בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה וכן נקט משום ידידיה קא טרח ולא מיהו ברבייתא: מאן פלג לך. מי שם אותה שמא לא נישומית יפה: יגדילו. הקדלות עד שיהיו גדולים ויאנו נוטל בשל חבירו כלום: מבי

מרבח וקשית לי אי טיפולה של שנה קלה משל ראשונה מאי לשון חייב לטפל בה דקתני רישא משמע דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הנהו עד מתי חייב לטפל בגזירות. שאף הן נחלקין למחצה שכן שכן והמקבל בא לומר חלקו אותו מיד שלא אעסוק בחלק שלך שאיני נוטל בו כלום: דקתן שלשים ובגסה חמשים. בדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדה שלשים ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן דלית ליה בבכורות (דף סו:) מלקרא: שיטה דקתן. וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך. מכאן ואילך. טול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו טול מחצה בשבח בדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמלו וקצין ליכא ואע"ג דחצי אחרית של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרך בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה וכן נקט משום ידידיה קא טרח ולא מיהו ברבייתא: מאן פלג לך. מי שם אותה שמא לא נישומית יפה: יגדילו. הקדלות עד שיהיו גדולים ויאנו נוטל בשל חבירו כלום: מבי

6	דְּהָבָא דְּדוּקָא הָהֵם דְּלֹא רָצָה לְדוּן אֱלָא עַל
7	יְדִי כַפֵּיהִי אֲבָל אִם מִדַּעְתּוֹ דָּגוּ אוֹתוֹ אִין
8	בּוֹתְבִין וְתוֹמְכִין לוֹ יִרְמֵי דְּהָבָא כֹּל כְּדֵה"ג
9	צִירָךְ לְאוֹדוּעִיָּה דְּלֹא אֵינְרִי הוֹדַעְהָ מֵאִיקָה
10	טַעַם חֵיבּוּ אֱלָא הָיָה מְשִׁיבוּ כֹּל כְּדֵה"ג הָיָה
11	לֶךְ לְהוֹדִיעוּ בַּשְּׁחָלְמָת וְלֹא הָיָה לֶךְ לְחַלְסֹל
12	שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ:

אָמְרוּ לִיָּה רַב בְּהֵנָּה וְרַב אָסִי לָרֹב אִי אֲנִיָּה לֹא פִנְיָה אִי פִנְיָה
שֵׁשֶׁת מֵ"ט שְׁתִּיק רַב לֹא שְׁמִיעָא לִיָּה הָא דִּתְנִיָּא אַע"פ שְׁאֲמֹרוּ אִי
אָבֵל מִקְבִּלִין צֵאן בְּרוּל מִן הַנְּכָרִים אָבֵל אֲמֹרוּ הֵשֶׁם פִּרָּה לְחִבְרֹו
עָלֵי בְּשָׁלִשִׁים דִּינֵי וְאִי אַעֲלָה לָךְ סֵלַע בְּחֹדֶשׁ מוֹתֵר לְפִי שְׁלֵא ע
רַב שֵׁשֶׁת לֹא עֲשָׂאָה דְּמִים מַחִים אֱלֹא לְאַחֵר מוֹתֵה אֲמֹר רַב פִּפְּא

בִּלְשָׁכְךָ מֵעוֹת: לְצוּר כֹּה צוּרוֹת. שְׂחִיצֵא מֵעוֹת הִקְלוּ לְצוּר בַּצּוֹת
 וְ: כִּפְיָתָא אֲמַר רַב אֲנָרְא וּפְרָא. מוֹתֵר הֶלְשְׁכִּירָה עִמָּ שְׂאָם תִּישָׁ
 וְ: פְרָא לֹא אֲנָרְא. מֵאֲחַר שֶׁשְּׂמָאָה דְּמִיָּם שְׂאָם תִּישָׁרֵב יֵשׁ לָהּ מִיָּמִים
 וְ: יוֹקֵבֶל אֲחֵרִית שְׂאָם מֵתוּ מֵתוּ לוֹ וְאִם אֲבָדוּ אֲבָדוּ לוֹ וְהַשְׁכֵּר חִלּוֹל
 עִים כִּי הָיָה נוֹהֲגִים לִקְבֹּל בְּהִמָּה דְּקָה לְהִכִּי קָרִי לְהוּ צֹאן: הָרִי פְרָדָה עֵשֶׂ
 מִן זֶה רֵבִית כְּדִמְפֹּרֶשׁ לְפִי שְׂלֹא עֲשָׂאָה דְּמִיָּם מִחִים שְׂאָם יִחְלוּ פִּרוֹת
 וְעִשְׁבֵּר אֲלֻמָּא כָּל בְּקָה דְּלֹא קִבִּיל עֲלֶיהָ וְלֹא לֹא מִלּוֹה הִיא גְבִיהָ וְגַבִּי

וּבְדִלְגוֹ

אויגא דקרא – היה נוטל חלות שעוה עגולות, מקרא – מסוחרו השעוה, 60
 ובשכר זה אמר ליה לאבנה אוזניהו וזו – אמר לאביו רב פפא שילוח 61
 להם מעות. אמרו ליה רבנן לרב פפא, אכיל בריה דמר רביתא – בנו 62
 של הרב (אבא מר) אוכל ריבית, שהרי הוא נוטל מן הלויים שעוה תמורת 63
 ההלואה שאביו מלוה להם. אמר להו רב פפא, כל בי האי רביתא ניכול 64
 – ריבית כזו מותר לו לאכול, מפני שלא אסרה תורה אלא רבית הפאה 65
 מלוה למלוה, אבל הפאה שאין הם נותנים את הריבית לי שאני מלוה להם, 66
 אלא לבני אבא מר, אין זו ריבית אלא שכר אמירה על כך שהוא אומר לי 67
 להלוות להם קא שקיל, ושרי: 68

משנה

שמיין פרה גדולה וקמור גדול שראויים למלאכה, וכן כל דבר שהוא 69
 עושה מלאכה ואוכל, למחצה – על מנת לחלוק בין ברווח ובין בהפסד, 70
 ואין צריך להעלות לרועה את שכר עמלו ומוזנו, מפני שבהמות אלו ראיות 71
 למלאכה, וכל מלאכתם במשך הזמן שהם נמצאות ביד הרועה הן של 72
 הרועה, והרי זה תמורת עמלו ומוזנו, שכין שיש לו ריוח במה שהוא טורח 73
 בעדם אין זה נראה כריבית. 74
 מקום שנהגו לחלוק את הולדות של הבהמות שנישמו מיד כשיגיע הזמן 75
 הראוי לחלוקה, שהוא בבהמה דקה אחר שלשים יום ובבהמה גסה אחר 76
 שמישים יום, חלקין את הבהמות מיד, ואין בעל הבהמה יכול לדרוש 77
 שימשך הרועה לגדל גם את חלקו בולדות, ואם רוצים שהרועה ימשך 78
 ויגדלם, יטול הרועה חצי מן השבח אף במחצה של בעל הבהמה. אבל 79
 במקום שנהגו שעל הרועה לגדל את הולדות, יגדלו – עליו לגדלם, ואינו 80
 נוטל כלום במחצה של חבירו. 81
 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על פי שהתבאר שדווקא בהמות גדולות 82
 שראיות למלאכה מותר לשום ולחלוק בשבח למחצה בלא לתת לרועה 83
 את שכר עמלו ומוזנו, אבל בבהמות קטנות כגון עגלים וסייחים צריך לתת 84
 שכר עמלו ומוזנו, מכל מקום אם שם לו בהמה גדולה עם ולדה הקטן, אף 85
 על פי שהקטן אינו עושה מלאכה, אין צריך לשום שכר עמלו ומוזנו של 86
 הולד, ללא שמיין את העגל עם אמו, ובה עם אמו, שמפני שאמו עושה 87
 ואוכלת נחשב הכל כעיסוק אחד גדולה, והמלאכה שהאם עושה מועיל 88
 להחשב שכר עמלו ומוזנו גם של הולד. 89
 המשנה מחדשת דין נוסף: ומפריז – מגדיל ומרחיב על שדרה – החוכר 90
 שדה מחבירו מותר לומר לבעל השדה שילוהו מעות כדי שיוכל להוציא 91
 הוצאות על השדה, והוא יוסיף לו על דמי חכירותו, מלבד מה שיחזיר לו 92
 את ההלואה, ואינו חושש משום רבית, וכפי שיבואר בגמרא: 93

גמרא

תנו רבנן, מפריז אדם על שדרה ואינו חושש משום רבית. מפרשת 94
 הברייתא: ביצר, השוכר את השדרה מחבירו בחכירה, בתמורה לעשרה 95
 בורים הפנין שישלם החוכר לבעל השדה לכל שנה שהוא חוכרה, בין אם 96
 תעשה השדה פירות מרובים ובין אם לא תעשה כלל, ואומר לו החוכר 97
 לבעל השדה, תן לי מאתים זוז בהלואה, ואפרינסה – ובמעות אלו אוכל 98
 לקנות חטים לזרוע בשדה וחבל לזבל את השדה, ולהוציא את כל צרכי 99
 השדה, ואני אעלה לך בשכר החכירות שנים עשר בורין של חטים לשנה, 100
 מלבד שאחזיר לך את ההלואה של המאתים זוז, מותר לעשות כן ואין בזה 101
 ריבית, שאין הוא משלם לו עבור מעותיו, אלא שכין שהוא נותן לו את 102
 המעות כדי להשתמש בהם להשבת גוף הקרקע, הרי זה כאילו הוא שוכר 103
 ממנו שדה משובחת יותר, ויש לו לשלם בשכירותה יותר ממה שמשלמים 104
 על שדה רגילה. 105
 ממשכיה הברייתא: אבל אין מפריז לא על חנות ולא על ספינה – אם 106
 שכר חנות או ספינה, אסור ללוות מן המשכיר מעות כדי לקנות פירות 107
 ולמכור בהנות או כדי לקנות סחורה להוליך בספינה, על מנת שיעלה לו 108
 את דמי שכירות החנות או הספינה, שכין שאינו מוציא את המעות כדי 109
 להשביח את גוף החנות או הספינה, אי אפשר להחשיב זאת כאילו שכר 110
 ממנו חנות יקרה יותר או ספינה יקרה יותר, ונמצא שמה שהוא מוסיף לו 111
 בשכירות הוא בשכר המתנת המעות, והרי זו ריבית גמורה. 112
 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי, פקעמי שפפריז על חנות – יש 113
 אופנים שמותר ליטול ההלואה מן המשכיר ולהוסיף על ידי זה בשכירות 114

אף על פי שבדרך כלל אין הדין צריך לפרש לבעלי הדין את טעמי פסק 1
 דינו, מכל מקום פהא גונא – באופן כזה שנראים הדברים שיש חשש 2
 שיחשדו בו, וראי צריך אני לאודועיה – להודיעו מאיזה טעם פסקתי כן, 3
 כדי שלא יבואו לחושדני, שנאמר (במדבר לב כב) 'והייתם נקיים מיד' 4
 ומישאל. 5
 פנה רב פפא לאותו הכותי שהתרעם, ואמר לו, כשחילק חבירך בשנה 6
 שעברה את הזון – המעות, מי שקיל מבי ושבקי חכרי – וכי לקח לעצמו 7
 מטבעות טובים יותר והניח לך את המטבעות החסירים. (אמר ליה הכותי, 8
 לא, כל המטבעות היו שוות וחילק אותם שוה בשוה. אמר ליה רב פפא,) 9
 זהו טעם החילוק בין חלוקת המעות שעשה חבירך בשנה שעברה לחלוקת 10
 היין שחילקת אתה בשנה זו, שאמנם במעות אף כשחולק שלא מדעת 11
 חבירו הרי זו חלוקה מפני שאין צריך בהם שומא, שהרי כל המטבעות 12
 שוות, אבל חכרי – חביות היין שחילקת אתה, כולי עלמא ידעי – הכל 13
 יודעים שאין כל החביות שוות, דאיכא דבקים – שיש חביות שהיין שבהם 14
 טעים, והוא שוה יותר, ואיכא דלא בקים – ויש גם חביות יין שאינו טעים, 15
 שהוא שוה פחות, ואם כן קודם שחולקים ביין צריך שישומו מומחים כל 16
 אחד מהחביות ויעריכו את שוויה, וכל זמן שלא נישמו אין החלוקה כלום. 17
 גופא, אמר רב נחמן וזו במאן דפליגי דמו – המעות שבשפות הרי הם 18
 כמי שהם מחולקים ועומדים, ורשאי אחד מהשותפים ליטול את חלקו מן 19
 השותפות בלא דעת חבירו. מגבילה הגמרא הלכה זו: הני מילי בסקי וסקי 20
 – כשכל המטבעות, בין מה שלוקח ובין מה שמניח, הן מטבעות טובות 21
 שיוצאות בהוצאה, או תקולי ותקולי – כשכל המטבעות הן מטבעות 22
 שמשקלם מלא, אבל מבי ותקולי לא – אבל אם חלק מן המטבעות הן 23
 מטבעות שמשקלם קל אלא שהן טובות בהוצאה, וחלק אחר הם מטבעות 24
 ששוקלות יותר אך אינם יוצאות כל כך בהוצאה, בין אם נטל את הטובות 25
 בהוצאה והניח את אותם השוקלות יותר ובין להיפך, אין חלוקתו חלוקה 26
 אלא אם כן היה זה בהסכמת שניהם. 27
 רב תמא הוה מוהר וזו בפשיטא גיזמא – רב חמא היה משכיר את 28
 מעותיו תמורת 'פשוט' – וזו מדינה שהוא שמינית שבזו צורין ליום לכל זה, 29
 וסבר שכין שאינו עושה כן בלשון הלואה אלא בלשון שכירות אין בזה 30
 איסור ריבית. לבסוף פלו וזו דרב תמא – אבדו כל מעותיו וירדו לטמיון, 31
 מפני שנחשבו מעשיו כהלואה בריבית, והמלוה בריבית נכסיו מתמוטטים. 32
 מבאר הגמרא את טעוה: הוה סבר, מאי שנא מעות מקרא – מעדר. 33
 כשם שרשאי אדם להשכיר את כליו (וכגון מעדר) וליטול מעות עבור 34
 השכירות אף על פי שלבסוף הוא מקבל את המעדר בחזרה, כך הוא רשאי 35
 להשכיר את מעותיו, וליטול מעות עבור השכירות. ואמנם האמת שלא 36
 היא – אין סברא זו נכונה, מפני שיש הבדל בין שכירות כלי לשכירות 37
 מעות, מפני שכשמשכיר קרא לחבירו, הדרא בעינא – צריך השוכר 38
 להחזיר את המעדר הזה עצמו, אבל אינו מתחייב בדמיו אם נאנס או נשבר 39
 מחמת המלאכה, ולפיכך אין כאן הלואה ואין דמי השכירות ריבית, ויריע 40
 פתחיה – ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת המלאכה, ודמי 41
 השכירות הם תמורת פחת זה. מה שאין כן זוין, לא הדרא בעיניהו – אין 42
 המקבל מחזיר את אותם המעות שנטל, שהרי ההוצאה שנטל, ולפיכך 43
 אחזירתו עליו אפילו אם נאנסו, ואם כן אף על פי שאמר בלשון שכירות הרי 44
 זו הלואה ושכרו ריבית, ועוד, אפילו אם היה מחזיר את אותם המעות 45
 שנטל עצמו, מכל מקום הרי לא ידע פתחיה – אין ניכר בהם שום פגם, 46
 ונמצא שהוא נוטל שכר חנם הרי זה ריבית. 47
 אמר רבא, שרי ליה לאיניש למימר ליה לחכריה – מותר אדם לומר 48
 לחבירו הילך ארבעה זוזי ואופיה לפלגיא וזו – טול ארבעה זוזי והלוה 49
 מעות לפלוגי, ואין בכך משום ריבית, אף על פי שנמצא שהמלוה מקבל 50
 מעות תמורת ההלואה, מפני שלא באו המעות מיד הלוה, ולא אסרה 51
 התורה אלא רבית הפאה מן הלוח למלוה. 52
 ואמר רבא, שרי ליה לאיניש למימר ליה לחכריה – מותר אדם לומר 53
 לחבירו שקיל לך ארבעה זוזי ואמור ליה לפלוגי לאוזן וזו – טול 54
 ארבעה זוז לעצמך, ואמור לפלוגי שילוח לי מעות, ואף על פי שנמצא 55
 שהוציא הלוה מעות עבור ההלואה, אין בזה חשש ריבית. מבאר הגמרא: 56
 מאי טעמא, שכין שלא נתן את המעות למלוה אלא למי שיפתה את 57
 המלוה להלוות לו, אין זו ריבית אלא שכר אמירה קא שקיל – הוא נוטל. 58
 מביאה הגמרא דוגמא לכך: בי האי דאבא מר בריה דרב פפא, הוה שקיל 59

1 מוסיף רב פפא: וְנִהְיֵה כְּנִי בּוֹפְרָא – בעלי הספינות שהשוכר משלם את
2 הַאֲנָרָא – דמי השכירות בְּשַׁעַת הַמְּשִׁיכָה – מיד כשמושך את הספינה
3 לרשותו, ואף על פי כן נהגו שהוא משלם את הַפְּנִיָּא – דמי הנזק בְּשַׁעַת
4 הַשְּׂכִירָה.
5 הגמרא הבינה שדעת רב פפא שמעיקר הדין היה לנו לאסור לעשות זאת
6 כדעת רב כהנא ורב אסי, אלא שכיון שכבר נהגו כך, יש להתיר. מקשה
7 הגמרא: אִמּוּ בְּמִנְהָא תִּלְיָא מִלְּתָא – וכי הדבר תלוי במנהג, והרי אם יש
8 בזה איסור אין להניח להם לנהוג במנהגם. מתרצת הגמרא: עיקר ההיתר
9 אינו מחמת המנהג, אלא להיפך מִשּׁוּם דְּמִתְּנִיתָא תְּנִיָּא – ששנינו בברייתא
10 שמותר, נהגו מִנְהָא למעשה בכך, ולא היתה כוונת רב פפא אלא לומר
11 שאכן המנהג הוא כפי שנפסקה ההלכה.
12 אֲמַר רַב עֲזַנְיָא אֲמַר שְׂמוּאֵל, מַעוֹת שֶׁל יִתְּוּמִים קִטְנִים שֶׁאִפּוּרְפוֹס מְמוֹנָה
13 עֲלֵיהֶם, מוֹתֵר הָאִפּוּרְפוֹס לְחַלּוּתָן לֵאחֲרֵיהֶם בְּרִבִּית כְּדִי שִׁירִיחוּ
14 הִיתּוּמִים מִכָּךְ וְלֹא יִכְלוּ נִכְסֵיהֶם, שְׂכִינָן שֶׁהִיתּוּמִים הֵם קִטְנִים וְאִינֵם חִיבִים
15 בְּמִצְוֹת, אִינֵם מוֹזְזִירִים עַל אִיסוּר רִיבִית. וְגַם הָאִפּוּרְפוֹס אִינוֹ עוֹבֵר עַל
16 שׁוּם אִיסוּר, שֶׁהִי לֹא אִסְרָה תוֹרָה אֲלֵא רִיבִית הַבָּא מִלּוּה מִלְּמוּה,
17 וְהָאִפּוּרְפוֹס אִינוֹ הַמְּלוּה. אֲמַר לִיה רַב נֶחֱמָן לֵרַב עֲנָן, אִיךָ אִפְשָׁר
18 שֶׁשְׂמוּאֵל הִתִּיר לְחַלּוּת מַעוֹת שֶׁל יִתְּוּמִים בְּרִיבִית, וְכִי מִשּׁוּם דִּיִּתְּמִי יִנְהִי
19 סְפִינָא לְהוֹ אִיסוּרָא – מִפְּנֵי שִׁיתּוּמִים הֵם נֹאכִיל אוֹתָם אִיסוּר, וְהִרִי יִתְּמִי
20 דִּאֲבָלִי דְּלֹא דִידְהוּ – יִתּוּמִים שֶׁאֹכְלִים מִמּוֹן שֶׁאִינוֹ שֹׁלֵחַ, כְּגוֹן מַעוֹת שֶׁל
21 רִיבִית, לִיזְלוּ בְּתֵר שְׂכָרָהֶּיהוּ – יִלְכוּ אַחֲרָם אֲבִיהֶם מוֹרִישֵׁם לְבֵית הַקְּבֵרוֹת,
22 כְּלוּמַר, מוֹטֵב שִׁמּוּתוֹ בְּרַעַב, וְלֹא נֹאכִיל אוֹתָם מַעוֹת שֶׁל רִיבִית, מִפְּנֵי שִׁישׁ
23 לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמֶא כְּשִׁיגְדֵלוֹ יִמְשִׁיכוֹ בְּכָךְ וַיַּעֲבֹרוּ עַל אִיסוּרֵי תוֹרָה.
24 אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן לֵרַב עֲנָן, אִימָא לִי אִיזוּ – אִמּוֹר לִי אִיפּוּר, נִיפָא דְּעוֹבְרָא
25 הִכִּי הָיָה – אִיךָ הִיָּה גוֹף הַמַּעֲשֶׂה, כְּלוּמַר פְּשׁוּט לִי שֶׁלֹּא אִמְרָ שְׂמוּאֵל
26 בְּפִירוּשׁ כְּפִי שֶׁהִעֲרַת בִּשְׁמוֹ, אֲלֵא שֶׁמִּתּוֹךְ מַה שֶׁרֵּאִית שֶׁשְׂמוּאֵל נִדְּהַג הַכֵּנַת
27 שֶׁכָּךְ הִיא דַּעְתּוֹ, אִם כֵּן אִמּוֹר לִי מַה רֵּאִית בְּהִנְהַגְתּוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל, שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ
28 לְמַדָּת שְׁמוּתָר לְחַלּוּת מַעוֹת יִתְּוּמִים בְּרִיבִית.
29 אֲמַר לִיה רַב עֲנָן, מַעֲשֶׂה שֶׁהִיָּה כֵךְ הִיָּה, הָהוּא דִּדְנָא וְ–סִיר שֶׁל נַחוּשְׁתַּן
30 דְּבָנִי מִר עוֹקְבָא דְּהָיָה בִּי מִר שְׂמוּאֵל – בְּבִיתוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל הִיָּה מוֹנַח דּוֹד
31 שֶׁהִיָּה שִׁינָן לִיתְּוּמִים בְּנֵי מִר עוֹקְבָא, וְהִיָּה שְׂמוּאֵל מְשַׁכֵּיר אוֹתוֹ לְאַנְשִׁים
32 בְּכִדֵּי שִׁיחִיה רוּחַ לְטוֹבַת הִיתּוּמִים. וְכִשְׁהִיָּה מְשַׁכֵּיר, תִּקְיָל וְיָהִיב לִיה –
33 הִיָּה שׁוֹקֵל וְנוֹתֵן לְשׁוֹכֵר, תִּקְיָל וְשָׁקִיל לִיה – וְחִזּוֹר וְשׁוֹקֵל כִּשְׁהוּא מִקְבְּלוֹ
34 מִן הַשׁוֹכֵר, כְּדִי שֶׁאֵם פַּחַת מִשְׁקַל הַנַּחוּשְׁתַּן, יִשְׁלַם הַשׁוֹכֵר אֶת הַחִסְרוֹן.
35 וְנִמְצָא שֶׁשָּׁקִיל אֲנָרָא – שֶׁנִּטַּל דְּמֵי שְׂכִירוֹת מִן הַשׁוֹכֵר, וְשָׁקִיל גַּם כֵּן פְּתָתָא
36 – אֶת פַּחַת דְּמֵי הַנַּחוּשְׁתַּן. וְאִם אִסוּר לְחַלּוּת מַעוֹת יִתְּוּמִים בְּרִיבִית, קִשָּׁה
37 אִיךָ הִיָּה רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן, הִרִי אִי אֲנָרָא – אִם הוּא נוֹטֵל שֹׁכֵר, וְהִיָּינוּ
38 שֶׁהִדּוּר נִשְׁאָר בְּרִשְׁוֹתוֹ, וּלְפִיכָךְ מִשְׁלֵם הַשׁוֹכֵר דְּמֵי שְׂכִירוֹת, לֹא פְּתָתָא –
39 אִין לֹא לְשׁוֹכֵר לְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי הַפַּחַת, וְאִי פְּתָתָא – וְאִם הַשׁוֹכֵר מִשְׁלֵם אֶת
40 הַפַּחַת, וְהִיָּינוּ שֶׁהִדּוּר בְּרִשְׁוֹת הַשׁוֹכֵר וְהִרִי זֶה כְּהִלּוּאָה, אִם כֵּן לֹא אֲנָרָא –
41 אִין לִיתְּוּמִים לִיטוֹל שֹׁכֵר עַל הַשְׂכֵּרֶת הַדּוּד, שֶׁהִרִי זֶה הִיא רִיבִית עַל
42 הַהִלּוּאָה. וּמוֹתוֹךְ כֵּךְ לְמַדְתִּי שֶׁשְׂמוּאֵל סוֹבֵר שְׁמוּתָר לְחַלּוּת מַעוֹת שֶׁל
43 יִתְּוּמִים בְּרִיבִית.
44 דּוּחָה רַב נַחֲמָן אֶת הָרֵאִיָּה: אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן לֵרַב עֲנָן, מִמַּעֲשֶׂה זֶה אִין
45 לְלַמּוֹד שְׁמוּתָר לְחַלּוּת מַעוֹת שֶׁל יִתְּוּמִים בְּרִיבִית, מִשּׁוּם דְּכִי הָא אִפִּילוֹ
46 בְּרִבְנֵי נְמִי שְׂרִי לְמִיעֵבַד – בְּאוּפֵן זֶה אִפִּילוֹ בְּשַׁל גְּדוּלִים מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן,
47 וְאִין בְּכָךְ מִשּׁוּם רִיבִית, כִּיּוֹן שֶׁאִין כָּל הָאֲחִירִיּוֹת עַל הַשׁוֹכְרִים, דְּהָא מְקַבְּלִי
48 עָלֵיהֶוּ הִיתּוּמִים חוֹסְבָא דְּנִחְשָׂא – פַּחַת דְּמֵי הַנַּחוּשְׁתַּן הַנִּשְׁאָרָה, דְּכִבְמָה
49 דְּמִקְלִי נִחְשָׂא בְּצִיר דְּמִיָּה – שֶׁכָּכָל שֶׁהַנַּחוּשְׁתַּן נִשְׁרַפָּה, מִלְּבַד שְׁפוּחַת
50 מִשְׁקָלָה הִרִי גַּם הַנַּחוּשְׁתַּן הַנִּשְׁאָרָה שׁוּה פַּחוֹת, וְאִין הַשׁוֹכֵר מִשְׁלֵם עַל פַּחַת
51 זֶה, אֲלֵא רַק עַל הַחִסְרוֹן שֶׁל מִשְׁקַל הַנַּחוּשְׁתַּן, וּמִשּׁוּם פַּחַת זֶה מוֹתֵר לָהֶם

52 לִיטוֹל דְּמֵי שְׂכִירוֹת.
53 אֲמַר רַבָּה בְּרַי שִׁילָא אֲמַר רַב חֲסִדָּא, וְאֲמַרִי לֵה אֲמַר רַבָּה בְּרַי יוֹסֵף בְּרַי
54 חֲמָא אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי, מַעוֹת שֶׁל יִתְּוּמִים קִטְנִים, מוֹתֵר לְאִפּוּרְפוֹס
55 לְחַלּוּתָן בְּאוּפֵן שִׁיחִיה קְרוֹב לְשָׁכֵר וְרָחוֹק לְהַפְסָד, כְּלוּמַר שִׁיעֲשֶׂה
56 הַמְּקַבֵּל עֵיסָקָא עִם הַמַּעוֹת וַיַּחֲלוֹק עִם הִיתּוּמִים בְּרוּחִים, אֲבָל אִם יִהְיֶה
57 הַפְּסִידִים לֹא יִפְסִידוּ הִיתּוּמִים כְּלוּם. וְאִף עַל פִּי שֶׁלְּגוּדִילִים אִסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן,
58 אִין זֶה רִיבִית קַצּוּצָה הָאִסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא אֲבָק רִיבִית מִדְּרַבְנָן, וּבִיתּוּמִים
59 הַקִּילוּ לְחַלּוּת בְּאוּפֵן כּוֹה כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְלוּ מַעוֹתֵיהֶם.
60 תְּנִי רַבָּנָן, הַמְּלוּה אֶת מַעוֹתֵי בְּעִיסָקָא בְּאוּפֵן שֶׁהוּא קְרוֹב לְשָׁכֵר וְרָחוֹק
61 לְהַפְסָד, כְּלוּמַר שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בְּרוּחַ וְאִינוֹ נוֹטֵל חֶלֶק בַּהֲפִסָּד, הִרִי הוּא רִשְׁעִי,
62 שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל אִיסוּר אֲבָק רִיבִית. וְאִם הוּא מְלוּה אֶת מַעוֹתֵי בְּאוּפֵן שֶׁהוּא
63 קְרוֹב לְהַפְסָד וְרָחוֹק לְשָׁכֵר, כְּלוּמַר שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בַּהֲפִסָּד וְאִינוֹ נוֹטֵל חֶלֶק
64 בְּשֹׁכֵר, הִרִי הוּא חֲסִיד. וְאִם הוּא נוֹטֵל חֶלֶק בֵּין בַּהֲפִסָּד וּבֵין בְּרוּחַ, בֵּין אִם
65 הוּא קְרוֹב לְוָה וְלָוָה, שֶׁנִּטַּל חֶלֶק גְּדוֹל בְּרוּחַ וְחֶלֶק גְּדוֹל בַּהֲפִסָּד, וּבֵין אִם
66 הוּא רָחוֹק מִוָּה וּמָוָה, שֶׁנִּטַּל חֶלֶק קָטָן בְּרוּחַ וְחֶלֶק קָטָן בַּהֲפִסָּד, זֶה הִיא
67 מִדַּת כָּל אֲדָמָה, וְאִין בּוֹה אִיסוּר, שֶׁהַחֶלֶק שֶׁהוּא נוֹטֵל בַּהֲפִסָּד וּבְרוּחַ הוּא
68 מְלוּה וְהַשָּׂאָר פִּיקְדוֹן, וְרִשְׁאֵי לְהַתְנוּת כִּרְצוֹנוֹ כִּמְה מִן הָעֵיסָקָא תַּהִיָּה
69 בַּהִלּוּאָה וְכִמְה בְּפִיקְדוֹן, וּבְלִבְדִּי שִׁיתָן לוֹ שֹׁכֵר טַרְחוּ עַל מַה שֶׁהוּא עוֹסֵק
70 בְּפִיקְדוֹן אוֹ שִׁיתָן לוֹ בְּרוּחַ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא נוֹטֵל בַּהֲפִסָּד.
71 אֲמַר לִיה רַבָּה לְרַב יוֹסֵף, הִנֵּי זִוְיָ דִּיִּתְּמִי – מַעוֹת שֶׁל יִתְּוּמִים קִטְנִים, הִכִּי
72 עֲבָרְדִּין לָהֶו – מַה עוֹשִׂים לָהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאבְדוּ. אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף, מוֹתְבִּינָן
73 לָהֶו בִּי דִּינָא – מִנִּיחִים אוֹתָם בְּבֵית הַדִּין כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאבְדוּ, וְיִתְּבִינָן לָהֶו וְזוּא
74 וְזוּא – וְנוֹתְנִים לִיתְּוּמִים זֶה זֶה לְצוֹרֵךְ אֲכִילָתָם בְּכָל יוֹם. אֲמַר לִיה רַבָּה,
75 וְהָא קָא בִּלְיָא קְרָנָא – הִרִי בְּאוּפֵן זֶה יִכְלָה הַקֶּרֶן, וּלְבִסּוֹף לֹא יִשָּׁאָר לָהֶם
76 כְּלוּם, וְעֲלֵינוּ לְמַצּוֹא תְּקֵנָה שֶׁלֹּא יִכְלָה הַקֶּרֶן.
77 אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְרַבָּה, מִר הִכִּי עָבִיד – אִיךָ נִדְּהַג אֶתְהָ מַעוֹת שֶׁל
78 יִתְּוּמִים. אֲמַר לִיה רַבָּה, בְּרִבְנֵי נְבָרָא – מִתְּחַשְׁבִּים אַחֲרָם אִדָּם עֲשִׂיר, דְּאִית
79 לִיה דְּהָבָא פְּרִיבָא שִׁישׁ לוֹ דְּהָב שְׁבוּר, דְּהִיָּינוּ גְּרוּטָאוֹת וְ–חֲתִיכוֹת שֶׁל דְּהָב,
80 שֶׁהֵן וְדָאִי שְׁלוֹ, וְאִם כֵּן יֵשׁ מִנָּן לְגִבּוּת מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּמּוֹן אִם יֵאבְד מִמֶּנּוּ,
81 וְנִתְּבִינָן דְּהָבָא מִנִּיָּה – וְנוֹטִילִים מִמֶּנּוּ אֶת הַזֹּהָב כְּמִשְׁכּוֹן שִׁיחִיה מוֹנַח בִּיד
82 בֵּית דִּין עוֹבֵר הָעֵיסָקָא, וְיִתְּבִינָן לָהֶו נִיחִלִּיָּה – וְנוֹתְנִים לוֹ אֶת מַעוֹת
83 הִיתּוּמִים בְּאוּפֵן שֶׁהוּא לִיתְּוּמִים קְרוֹב לְשָׁכֵר וְרָחוֹק לְהַפְסָד, כְּלוּמַר שֶׁכָּל
84 הָאֲחִירִיּוֹת הִיא עַל מְקַבֵּל הָעֵיסָקָא, וְאִם יִהְיֶה רוּחַ וַיַּחֲלוֹק אוֹתוֹ עִם הִיתּוּמִים.
85 אֲבָל אִם אִין לוֹ חֲתִיכוֹת דְּהָב, אֲלֵא דְּבָר מְסוּמָה, כְּגוֹן כְּלִי כֶּסֶף וְכִלִּי דְּהָב, לֹא
86 – אִין לְהַפְקִיד אֲצִלוֹ אֶת הַמַּעוֹת, וְאִין לְסַמּוֹךְ עַל כֵּלִים אֲלוֹ שְׂיוֹכְלוֹ לְגִבּוּת
87 מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּמּוֹן אִם יֵאבְדוּ מַעוֹת הִיתּוּמִים, דְּלָמָּה פְּקָדוֹן נִינְהוּ – שֶׁמֶא אִין
88 הַכֵּלִים הָאֵלּוּ שְׁלוֹ, אֲלֵא הֵם פִּיקְדוֹן שֶׁהוּפְקָד בִּידוֹ מֵאֲחֵרִים, וְאִתִּי מְרִיָּה
89 יְהִיב סִיבְנָן וְשָׁקִיל לִיה – וַיּוֹבֵא בַּעַל הַפִּיקְדוֹן וַיִּתֵּן סִימָנִים שֶׁהֵם שְׁלוֹ וַיִּטּוֹל
90 אוֹתָם, וְלֹא יִהְיֶה מִנָּן לְגִבּוּת אֶת מַעוֹת הִיתּוּמִים.
91 אֲמַר רַב אֲשִׁי, תִּינַח – עֲצָה זֶה שֶׁל רַבָּה טוֹבָה הִיא אִי מְשַׁתְּבַּח נְבָרָא דְּאִית
92 לִיה דְּהָבָא פְּרִיבָא – אִם אֲכַן נִמְצָא אִדָּם כּוֹה שִׁישׁ לוֹ חֲתִיכוֹת דְּהָב, אֲבָל אִי
93 לֹא מְשַׁתְּבַּח נְבָרָא דְּאִית לִיה דְּהָבָא פְּרִיבָא – אִם לֹא נִמְצָא אִדָּם שִׁישׁ לוֹ
94 חֲתִיכוֹת דְּהָב מַה נַּעֲשֶׂה, וְכִי מִשּׁוּם כֵּךְ נִנְיָח שְׂנִיכְלוֹ זִוְיָ דִּיִּתְּמִי – שִׁיכְלוּ
95 מַעוֹתֵיהֶם שֶׁל הִיתּוּמִים.
96 אֲלֵא אֲמַר רַב אֲשִׁי, חִזְנָן נְבָרָא דְּמִשְׁפּוֹ נְכִסְיָה – יֵשׁ לְמַצּוֹא אִדָּם שֶׁנִּבְסִיו
97 שְׁקִטִים אֲצִלוֹ, כְּלוּמַר שֶׁאִין עֲרַעְרוֹ עַל קִרְקַעְתּוֹ, וְנִחְיָמָן – הוּא מוֹכֵר
98 וַיִּדּוּעַ לֵנו כְּאִדָּם נֶאֱמָן, וְשִׁמְעֵי דִּינָא דְּאִוִּירִיָּתָא – הוּא מַצִּית לְדִין הַתּוֹרָה,
99 וְלֹא מְקַבֵּל שְׂמִתָּא דְּרַבָּנָן – וּמַעֲרֵל לֹא נִידּוּרוֹ חֲכָמִים, שֶׁעַל אִדָּם כּוֹה
100 אִפְשָׁר לְסַמּוֹךְ וּלְהַפְקִיד אֲצִלוֹ אֶת מַעוֹת הִיתּוּמִים, וְלֹא יִפְסִידוּ, וְיִתְּבִינָן לָהֶו
101 נִיחִלִּיָּה בְּכִי דִּינָא – וְנוֹתְנִים לוֹ אוֹתָם בְּתוֹרַת עֵיסָקָא הַקְּרֹבָה לְשֹׁכֵר וְרָחוֹקָה
102 מִהֲפִסָּד, בְּפִנֵּי בֵית דִּין.

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף ע עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס
 רש"י
 תוספות

מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית. ה"מ למיפרך תיפוק ליה משום
 לנה דקעבר בלא תשיך (הכ"ס כו) אלא דעדיפא פריך א"נ קסבר דלא
 מתייב לנה משום לא תשיך אלא בשגם המלוה מותר: **דקא** מקבלי עליהו
 חוסכא דנחשא. משמע אע"ג דקא מקבל נותן עליה וזלא ויקרא יהוה אסור
 משום דאחריות על המקבל אף על גב
 דאחריות לא הוה אלא משעת שבידה
 אלא דקא משום פחת דחוסכא דנחשא
 שרי ליקח שכן והא דשרי לעיל (ה"פ ס"ט)
 נמי בספיקא אנרא ופגרא היינו משום
 דמקבל עליה קלקול הספיקא שמתקלקל
 העץ במים דלא משלם למשכיר אלא מה
 שהיה משתברת ומכאן קשה לפי ריב"ן
 שפירש לעיל שמוחר ליתן עיקשא
 למחצית שכן קרוב לשכר ורחוק להפסד
 כיון דמקבל נותן ויקרא וזלא דא"כ למה
 היה צריך כאן לקבל חוסכא דנחשא לא
 וקבל אלא וזלא ועוד דאמרין לעיל (ה"פ
 ס"ט) דתרי תילתי בהפסד ותילתא בנאג
 למה ליה למיעבד הכי ליקבל עליה הנותן
 וזלא ולישתיי אפילו והא כל אחריות על
 המקבל והא דאמרין לעיל (ה"פ ס"ט) גבי
 חמרא אי תקפה ברשותך ומסקינן כיון
 שמקבל עליה ויקרא וזלא קרוב לזה ולזה
 הוא התם שאני דמכר גמור הוא: **אתא**
 מריה ויהיב סימנא ושקיל. תימא דהיכי
 שקיל ע"ג סימנא הא מצי האי למימר
 לקוח הוא בידו ואי חישין דלמא מודה
 ליה מקבל דשלו הו"א א"כ דהבא פריכא נמי
 נידוש שמוא מודה ליה וא"ת כיון דאין בו
 סימן למה יאמינו לו א"כ בדבר מסוים נמי
 נידוש שמוא הגיד לו ואפילו לא היה
 אמיד היה נאמן לומר לקוח הוא ביד
 דאימור מציאה אשכח או מתנה נתנו לו
 והא דאמר בפ' האשה שלום (נחמ"ס קט"ו) וס'
 ד"ס (ק"ו) גבי שומשמי דטוען נפקד ידיה
 שקלתנהו ונחי אחרני ניהו ואמרין התם
 אימור איתרמוזי איתרמוז דמשמע הא לא
 שכיח דמתרמי דהוה חשיב סימנא מעליה
 והיה נאמן להפקיד לחוציא מידו התם
 היה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית
 במדה זו ועדיין נמצאו פן בחבית ואפילו
 לא היו עדים בדבר היה נאמן אי היה

סימנא מעליה כיון שהתפקד אינו טוען לקוחין הו"ב בידו או שלי היו מעולם ובני
 ביתו הגידו לך הסימן אלא מודה שהפקיד לו אלא שאומר כמו שאירע הסימן
 בשלך בן אירע בשלי ואע"ג דאית ליה מוגו במקום
 בהבוחב (פסוקים פ"א: וס' ד"ס וע"פ) ועוד גבי ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא
 שכיב חסא ולא פקיד אתא מריה ויהיב סימנא אר"ג תדא דידעין ביה בחסא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא משמע אפי' אמיד נמי כיון דיהיב סימנא שקיל
 ומיהו קשה כיון דאמיד הוא אמאי לא נטעון ליתמי לקוח הוא והיינו יכולין לומר דלא טענינן להו לקוח אלא בדברים שהיה אביהם משתמש בהיו אצל דברים
 שלא היה משתמש בהם דומה הוא שבפקדון הם אצלו ומיהדינן בסימנא אצל א"כ לא שבקת חיי לכל בני עשירים שאדם שהיה רגיל אצלם וידוע עניינם ילף
 ויגיד לאחרים דלא עיילי ונפקי בביתם סימני כסף וזהב שלחם ועוד אבתי קשה דלמה ליה הכא דאית ליה דהבא פריכא אפילו דבר המוסק נמי אלא שיאמר
 בפני "ד שהוא שול ונראה לפרש דהבא בשמעתין חישין שמוא יבאו עדים שהפקיד בידו חפץ שיש בו סימן זה וכו' שמכאן עדים אין להם לבד' למנוע
 מלחירותא להפוך לעדים ויפירו אם הוא זה ובהדיא דהבוחב עקר טעמא הו"ו משום דלא אמיד וכו' דלא אמיד אין לנו לטעון ליתומים דכח ביד אביהן דמצאיהו
 או מתנה מילתא דלא שכיח הוא ולא טענינן ליתמי אע"ג שאביהן היה נאמן לטעון לקוח היה בידו והכי פירושו תדא דידעין ביה דלא אמיד ובטעם זה לחזירה
 סגי ועוד דאפילו אתל' דלא מתני אמיד לחזירה הא קא יהיב סימנא ויזעילו שני הטעמים תדא א"נ מעיקרא לא ר"ל שהיה הטעם דלא אמיד לחזירה דיי אלא
 מתחילה לא נתבחר לומר אלא שבין שניהם יזעילו והא דאמר בסוף פ"ק דכתובות (ה"פ ס"ט) גבי ארוס וארוסתו דאמר התם רב יוסף למאי נידוש לה תדא דקא
 מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג ופריך ובהא כי לא מודה מי מכשר רבן גמליאל התם לא מצי למימר שזיעילו שני הטעמים דאי טעמא
 דהא קא מודה לא מודה נמי בהדיא דהלכה כר"ג גמליאל כיון דלא מכשר אלא ברוב כשירין אצלה והבא כולן פסולין אצלה לבר מארוס
 ולהכי פריך כי לא מודה פ"י כי לא מתני טעמא דמודה לחזירה מי מתני בהדיא טעמא דהלכה כר"ג כו':

ונהגו בני בופרא. בעלי ספינה קרי בני בופרא לפי שזופתין אותם בופת: **אנרא**
בשעת משיכה. נותנין אותם מיד ואע"פ שקיבל שוכרה נותן לו פגרא לכשתשכר:
אטו במנהגא תליא מילתא. היכי שבקינן להו לקבל שכן דואיל וסופו לקנותה
 בולה: **משום דמתניתא תנא**. דמותר בדקתני שלא עשא דמים מחיים אלא

לאחר מיתה נהוג מנהגא: ה"ג משום
 דמתניתא תנא מנהגא: **בתר שבקיהו**.
 אחר אביהן לבית הקברות: **גופא דעובדא**.
 שראית את מר שמואל נהוג בן שהעדת
 זאת בשמו הא ודאי פשיטא דלא שמעתא
 איתמר הכי בפירוש אלא מכלל שראית
 אותו נהוג העדת בן: **דההוא דידא**. קלחת
 שקורין קלדיר"א: **דבני מר עוקבא**. יתומים
 הו': **תקיל ויהיב לה תקיל ושקיל לה**.
 היה משכירה לאחרים ושקלה כשהוא
 מוסרה להם וחזר ומקבלה במשקל אם
 חסר נחושתה משלמין לו דמי חסרונה
 ויהיב ליה דמי אגרא: **פחתא**. חסרון נחושתה
 ואי ס"ד אסור להלוותן ברבית אי אנרא
 לא פחתא למה נותנין שכן דואיל ומקבלין
 עליהם השוכרין פחת נחושתה: **בדקתני**.
 ביתומים גדולים שנתמלא זקנם ואינן קרוים
 יתומים שרי: **דהא מקבלי עליהו חוסכא**
דנחשאתא. פחת דמי הנחשת שנשאר
 בדמפרש ואזיל דכל מה דמיקלי נחשא
 בצרי דמיה אע"פ שמשלמין את חוסר
 הנשכר יש פחת בנחשת הנותן בו הנשכר
 באור וכל נחשת שורף דמיו פחותים: **קרוב**
לשכר. שהיו יתומים נוטלין חלק בשכר
 ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית ממש
 לא אלא מה שישתכרו מעותיהם ויחזקו
 ואע"ג דבדקתני אסור לאו רבית ממש הוא
 אלא אבק רבית הוא ומדרבנן וביתמי לא
 גזר שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה
 אחר פרוטה: **ויהבינן להו זוזא וזוזא**.
 לשעבודת אכילתם: **דהבא פריכא**. רדוקאות
 של זהב דודאי שלו הו"א וינן פקדון דלא
 עבדי אינשי דמפקדי דהבא פריכא בפקדון
 וכו' דעשרי הוא ויש לו לגבות ממנו אם
 יאבדו מעותיו ויהיב להו נהליה קרוב
 לשכר ורחוק להפסד: **דמשפו ניכסיה**.
 שנקביו שקטין אצלו ואין ערער על
 קרקעותיו דמשפו כמו (ש"ס י"ג) על הר נשפה
 שאו נס ומתרגמין על טרא שליון: **בב' דינא**. בפני ב"ד שיש להם כח להפקיר
 נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד:

נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד:
 מתני'

מתני' אין מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם
ואפירושו לא הוי רביה וזו אלא מדרבנן
שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד וקשה
דמאי פריך בגמרא ממתניתין דהקא
אמתני' דבכורות (הך פס' וס' ל"ח) דא ע"כ
"ל למשקע ממתניתין דבכורות בדלא
קביל עליה נכרי אונסא וזולא מדרפדך
רבא אשינויא דאב"י אי דקביל עליה
אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ואם פן
על כרחק הויא רבית דרבנן ואפ"ה הך
אתי ליה שפיר איא דפטורי מן הבכורה
משום כין דלא נקט מריה וחי ברשותיה
קיימי בדאמר בנדקא האי טעמא פ"ב
דבכורות (ס') מקמי דרמין עלה ממתני'
דהקא וא"כ מאי קשיא ליה ממתניתין
דהקא ועוד דפרך בגמרא ולפלוג וליתני
בדידיה אכל קיבל עליה אונסא וזולא
מקבלין הא עבר ממתניתן לא אתא אלא
לאשמועי' דמן עכו"ם מקבלין בדפירש
בקונטרס אכל בישראל דקביל עליה נותן
אונסא וזולא דמקבלין לא אצטרף כלל
דהא מרישא שמעינן לה אכל מקבלין
עגלים וקריחים וכו' ונראה כמו שפי' רבינו
הם דמתני' דהקא איירי ברבית דאורייתא
ושפסד דמים על האצן וגם פסק דמי
השכח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר
קצוב וכן יהיה שם שבח פן לא יהיה
והיינו רבית קצוצה ותנא ההיא דתנאי
שהוא רבית דרבנן והקא קמ"ל דהאי
רבית דאורייתא הוא דוקתניא מפני שהוא
רבית כלומר רבית דאורייתא ואע"י דקתני
לעיל (הך פס') לא יטכור דימנא פסדות מפני
שהוא רבית ותינו רבינו דרבנן לפר"ת

לי שִׁכַר סָלַע מִכָּל אֶחָת וְאֶחָת מִשְׁלָךְ בְּאַחֲרוֹנָה אֲסוּר מִשְׁמַע בְּהִיאָה שִׁשָּׁם עֲלִי
אֲמָאֵי פְטוּרִין דְּשִׁפְרֵי חֲשִׁיבֵי בְּרִשּׁוֹת הַכְּבָרִי בִּין דְּאֵי לֹא יְהִיב לִיהּ וְהוּא תַפְסִי לֵאל
וְלִהְיֵי לֹא נִפְקִי וְלָדוֹת אֲפֹתֵי מְרִשּׁוֹת נְכָרִי כִּי יֵשׁ לוֹ בְּהֵן עֲדִירִין קָצֵת קִנְיָן אֲבָל
בְּעֵלִים לִגְמִרֵי כְּשָׂא מִלְּהּ וְרַבָּא מְשִׁיךְ דִּהֵאֵי דְּפִטוּר מִן הַכְּבוֹרָה לֹא מִשּׁוּם דְּ
דִּהֵאֵא יֵד נְכָרִי בְּאֲמֻצֵּעַ פְּטוּר דְּלֹא קָרִינָא בִּיהּ כָּל מִקְנֶה תִּנְכֵר (מסות לר) דְּמִשְׁמַע
לְפָלּוּג וְלִיתַנִּי בְּדִידִיהּ א"ע שִׁכְבַּר שְׁמַעֲנָה לֵן מְרִישָׁא כְּמוֹ כּוֹן מִקְבְּלִין צֶאֱן בְּרִי
תַפְסִי לִזְלֹל הָהּ לִיהּ יֵד נְכָרִי בְּאֲמֻצֵּעַ. וְאִת' מ"ש בְּמַבְהֻמַּת אֲרוֹנָא דְּהִיחִיבַת בְּכַבּוּד
בְּהוּי וְהָנ' אֵי יְהִיב לִיהּ וְהוּא תַפְסִי לֵאל כְּלֵהֲבֵהּ אֵל לִזְלֹלוֹת וְיִל' דִּהֲתֵם עַ
בְּהוּי לֵאל יִצָּאת מִמִּשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא חֲשִׁיב יֵד נְכָרִי בְּאֲמֻצֵּעַ אֲבָל הָאֵךְ דְּמִתְבָּחֵל
לֹא יִצָּאת מִרִשּׁוֹת הַכְּבָרִי וּמִקְרִי

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

שִׁישָׁאֵל נֹטֵל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
לִמְחָה יִמְנָנוּ נֶשֶׁךְ: לֹא תִשָּׂא דֹקָא
וְכִי בֹא הַכְּתוּב לְצוּת עֲלֵינוּ לִית
מִהֵיכָּן

אז דלא סגי דלא תשור דאסור להלוות לו בתנא כדאמור קרא ותישיב
לא אסור אלא מדרבנן וגירא שמא למוד ממעשיו כדאמרין בסמוך
א דרישי ליה מקרא דשלמה אע"ג דלא אסור אלא משום וגירא א
דידיה שנהגו עתה להלוות לזכרים אור"ט משום דבשל סופרים
עולטו בר נחמן ר' רבא אמר רבית דקרי ואפי' לישקא קמא אי לאתרי
לא להשתכר בשום דאם לא נישא וניתן מנהיה היקל איך לאתרי
א למא לא היה אותו שהלך ברביית פנתיים שהחיה יחזקאל בבקעת
הרביית כמו שהזכירו על הגזל ואע"ג דרביית לא אחי מגזל (פני סא)
גזל ה"ה לרביית ואנאזה ואם תאמר ואם לא מצי פריך תשיך לא סגי
לישראל ברביית דאם היה אסור א"כ היה עובר ישראל משום ל

בכדי

בבא מציעא דף ע עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קכא

משנה

אין מקבלין צאן ברזל מישראל – אסור לקבל מיהודי עיסקא ובעלי חיים, חפצים או מעות) באופן שהמקבל מקבל על עצמו את כל האחריות, ומתחייב לשלם לנותן בסוף התקופה מעות כפי שווי העיסקא בשעת קבלתה, אפילו אם נפחתה או נפסדה לגמרי, ואם יהיו רווחים יחלקו הנותן והמקבל את הרווחים ביניהם, מפני שמה שהנותן מקבל חלק ברווחים הוא רבית מדרבנן, שכיון שהמקבל קיבל על עצמו את כל האחריות, נמצא שאין כאן פיקדון אלא הלואה, והרווחים הם שכר המתנת המעות. אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד בוכבים שאין נוהג בהם איסור ריבית. וכן לזין מהן – מן הנכרים ומלזין אותן – לנכרים בריבית ואפילו בריבית קצוצה, כמו שנאמר (דברים כג כא) 'לנכרי תשיך'. וכן בגר תושב – גוי שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה, אין איסור להלוות לו וללוות ממנו בריבית. מלוח ישראל – מותר לישראל להלוות לישראל אחר את מעותיו של עובד בוכבים בריבית, ובלבד שיעשה כן מדעת העובד בוכבים, שאז נחשב שהנכרי הוא המלוה, אבל לא יעשה כן מדעת ישראל שלא מדעתו של נכרי, שכיון שהישראל הוא המלוה יש בזה איסור ריבית. ובגמרא (להלן עא): יבואר מה נקרא מדעת הנכרי ומה הוא מדעת ישראל:

גמרא

מדייקת הגמרא: למימרא – מדברי המשנה שאסור לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית, משמע שהמקבל מחבירו 'צאן ברזל', הרי העיסקא כרשותא דמקבל כיימא – עומדת לגמרי ברשות המקבל, וכאילו קנה אותה לגמרי ולכן אם יקבל הנותן חלק ברווחים הרי הם ריבית גמורה. מקשה הגמרא: ורמינהו, שנינו במסכת בכורות (טז): ישראל המקבל בהמה בתורת 'צאן ברזל' מן הנכרים, וילדה, אין צריך לומר שאם ילדה בכור אינו קדוש, שהרי היא של הנכרי ובהמת הנכרי פטורה מן הבכורה, אלא אפילו אותם הולדות של הבהמה, שהם חלקו של הישראל, פטורין מן הנכרות, וכשיתעברו וילדו אין הולד שלהם קדוש. הרי שבהמה של 'צאן ברזל' היא ברשותו של הנותן ולא ברשותו של המקבל, ולפיכך נחשבים הבהמות של נכרי ופטורות מן הבכורה, אף על פי שהמקבל הוא ישראל, ושלא כדברי משנתנו. מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא, הא – המשנה בבכורות שהבהמה נחשבת ברשותו של הנותן ופטורה מן הבכורה, מדובר באופן דמקבל עליה אונסא וזולא – שהנותן קיבל עליו אחריות אונסין והחלה, כלומר שאם תיאנס הבהמה לא יצטרך המקבל לשלם לו, ואף אם תזלזל הבהמה לא יצטרך להשלים לו את ההפרש במחירה, ואם כן הרי היא ברשותו של הנותן. והא – משנתנו שאסרה לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית, מדובר בגון דלא קביל עליה אונסא וזולא – שלא קיבל עליו הנותן אחריות על האונסין וההחלה, וכיון שכל האחריות היא על המקבל נמצא שהבהמה ברשותו לגמרי והיא הלואה גמורה, ואם יקבל הנותן חלק ברווחים יש בזה משום ריבית. דוחה הגמרא: אמר רבא, אי אכן מדובר במשנה בבכורות באופן דקביל עליה מרה ובעליה של הבהמה אונסא וזולא, קשה, וכי צאן ברזל ריבית ליה, הרי שם 'צאן ברזל' ניתן לעיסקא שאין הנותן יכול להפסיד את הקרן, ואינה פוחתת אצלו כמו ברזל שאינו פוחת, ואם קיבל על עצמו אחריות הרי הוא יכול להפסיד את הקרן אם תזלזל הבהמה או תיאנס. ועוד, אם גם באופן שהנותן קיבל על עצמו אחריות של אונס והחלה, נקראת העיסקא 'צאן ברזל', נמצא שיש אופן של 'צאן ברזל' שאין בו איסור ריבית, וקשה על משנתנו, אדתני סיפא – מדוע הוצרך התנא לשנות בסיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד בוכבים, שמשמע שהאופן היחיד לקבלת 'צאן ברזל' הוא רק מנכרי, היה לו ל'פלוג בריבית' – לחלק במקבל מישראל שבו עוסקת הרישא, ולומר כמה דברים אומרים שאין מקבלין צאן ברזל מישראל אלא באופן דלא קביל עליה הנותן

אונסא וזולא, אבל אם קביל מרה ובעל הבהמה) אונסא וזולא, שפיר דמי ומותר לקבל. ומכאן שתי קושיות אלו מוכרח, שאין 'צאן ברזל' נקרא כך אלא באופן שכל האחריות היא על המקבל. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, אידי ואידי – בין המשנה כאן ובין המשנה בבכורות מדובר דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא אלא כל האחריות היא על המקבל, ולכך הוא נקרא 'צאן ברזל'. ונבי בכורות תינו טעם דלדלות פטורין מן הנכרות, כמבואר במשנה בבכורות, אף על פי שהבהמה ברשותו של הישראל, כיון דאי לא יהיב זוני – שאם בסיום זמן העיסקא, לא יפרע המקבל את המעות שהתחייב לנכרי, אתי נכרי תפיס ליה לבהמה – יבוא הנכרי ויתפוס את הבהמה הראשונה שהיתה שלו מתחילה, ויטול אותה תמורת חובו, ואי לא משבח ליה לבהמה – ואם לא ימצא את הבהמה עצמה שניתנה בעיסקא, תפיס ליה ללדות – יתפוס את הולדות המגיעות לחלקו של הישראל, נמצא שהבהמות משועבדות לנכרי תמורת חובו, ותני ליה – הרי זה נחשב שיד נכרי באמצע – שיש לנכרי חלק בהם, וכל שיש יד נכרי באמצע, פטור מן הנכרות אף על פי שאינם ברשותו כלל אלא ברשות ישראל. נאמר (משלי כח ח) 'מרקח הונן בנשך ותריבית, לחונן דלים יקבצנו' – מי שמרבה את הונן על ידי איסור ריבית, סופו שלא ישרא הממון בידו אלא יגיע לידי 'חונן דלים', ונמצא שהוא קיבץ את הממון עבורו. שואלת הגמרא: מאי – מה כוונת הפסוק לחונן דלים. משיבה הגמרא: אמר רב, כגון שבור מלכא – מלך פרס שהיה נוטל ממון מישראל ונותן אותו לנכרים שהם דלים מן המצוות. אמר רב נחמן, אמר לי הונא, לא נצרכא – אין הפסוק הזה נצרך לומר שהמלוה בריבית לישראל, יפסיד ממנו, אלא לומר דאפילו ישראל הנוטל רבית העובד בוכבים, תיטול המלכות את ממנו, מפני שאף לנכרי אסור להלוות בריבית. איתיביה רבא לרב נחמן, איך אפשר לומר שאסור להלוות לנכרי בריבית, הרי נאמר בתורה (דברים כג כא) 'לנכרי תשיך', ומפרש רבא, מאי תשיך – מה כוונת התורה במה שאמרה 'לנכרי תשיך', לאו, תשיך – האם אין כוונת התורה לומר שמוותר לקחת ריבית מן הנכרי, והיינו שילוח לנכרי בריבית. הרישור רב נחמן, לא. כוונת התורה כפשוטה שתשיך – שתתן ריבית לנכרי, והיינו שילוח מן הנכרי בריבית. מקשה הגמרא: בשלמא אם כוונת התורה לומר שיקח ריבית מן הנכרי, מובנת המצוה שצויתה התורה שלא ילוח לנכרי בחינם, אלא יטול ממנו ריבית, אבל אם כוונת התורה שיתן לו ריבית, קשה, וכי לא סגי דלאו הכי – לא די בלא זה, כלומר וכי בא הכותב לצוות עלינו שניתן ריבית לנכרי, ודאי אין סברא לומר שיהיה ישראל מחויב לתת ריבית לנכרי ויהיה אסור ללוות ממנו בחינם. מתרצת הגמרא: אמנם כוונת הפסוק שיתן ריבית לנכרי, אולם אין כוונת התורה שמצוה לתת ריבית לנכרי, אלא כוונת הכותב לומר שרק לנכרי מותר לתת ריבית, לאפוקי אחיה דלא – ולהוציא את אחיו הישראלי שאסור לתת לו ריבית, ולא הבא מכלל עשה, הוא עשה. מקשה הגמרא: וכי צריך לדייק ממשמעות שאסור לתת ריבית לאחיה, הרי בהירא ו- בפירושן כתב ביה (דברים כג כא) 'ולאחיה לא תשיך'. מתרצת הגמרא: הפסוק 'לנכרי תשיך' נצרך כדי לעבוד עליו בעשה ולא תעשה – לומר שהנותן ריבית לישראל עובר גם על מצות עשה של 'לנכרי תשיך', שמשמע אבל לאחיו לא תשיך, ולא הבא מכלל עשה נחשב עשה, מלבד שעובר על לא תעשה שנאמר בפירוש 'ולאחיו לא תשיך'. מקשה הגמרא: איתיביה רבא לרב נחמן, איך אמר רב הונא שיש איסור להלוות לנכרי בריבית, הרי שנינו בפירוש במשנתנו, לזין מהן ומלזין אותם ו- לנכרים בריבית, וכן בגר תושב, הרי שמוותר אף להלוות להם בריבית. מתרצת הגמרא: אמר רב תנאי בריה דרב הונא, אמנם נכונים דברי רב הונא שאסור להלוות לנכרי בריבית, אך אינו איסור מן התורה אלא מדרבנן, ומה שהתירה המשנה להלוות לנכרי בריבית, לא נצרכא – אין כוונתה להתיר בכל אופן, אלא רק

השדה בעבור המתנת המעות. **אָמַר** לִיה רב נחמן, **הָתָם** – במשנה, כיון שאמר בפירוש שאם ישלם עתה יהיה מחירו רק אלף זה, קִין לִיה – הרי פירש שהעלאת המחיר כשהוא משלם לאחר זמן הוא מפני המתנת המעות, ויש בזה משום ריבית, אבל **הָתָם** מה שהתירי טרשא, היינו באופן שלא קִין לִיה – שלא פירש שאם ישלם מיד ימכור לו בפחות, אלא סתם ואמר שהוא מוכר לו ביוקר ויכול לשלם לאחר זמן, אין זה נראה כריבית ומותר.

אָמַר רב פפא, טַרְשָׁא דִּידִי שָׂרִי – מה שאני נוהג למכור את השיכר שלי ולגבות לאחר זמן מחיר יקר יותר, מותר ואין בו משום אגר נטר. מפרש רב פפא: **מֵאֵי טַעָמָא, שִׁבְרָאֵי לֹא פָסִיד** – השיכר שלי אינו מתקלקל מתשרי עד ניסן, ואף אם הייתי משאיר את השיכר ברשותי ומוכרו בניסן, הייתי יכול למוכרו במחיר היוקר ולא הייתי מפסיד כלום, וגם זִוּי לֹא צְרִיכָנָא – איני דחוק למעות, שאני עשיר, ואין לי סיבה להדחק ולמכור את השכר בתשרי כשהוא בזול, ואם כן אני הייתי חפץ להשאיר את השיכר ברשותי ולמוכרו בניסן בשעת היוקר, אלא **אֵנָּה הוּא דְקָא עֲבִידנָא מִלְתָּא גַבִּי לִזְקָתָה** – שאני עושה טובה ללוקח שחפץ כבר עתה בשיכר, ואני נותנו לו עתה, וישלם לי בניסן לפי השער של ניסן, נמצא שאיני נוטל מהם שכר עבור המתנת המעות, אלא שזוהו המחיר המגיע לי.

אָמַר לִיה רב שְׁשֵׁת בְּרִיה דְּרַב אֲדִי לְרַב פָּפָא, מֵאֵי חַוִּי מַר דְּקָא אִזְלֵת בְּתֵר דִּידֶהּ – מה ראית לילך אחר עצמך, ולומר שכין שאתה (המוכר) אינך

צריך למכור עכשיו וברצון היית ממתין מלמכור עד ניסן אין זה 'אגר נטר', וְיַל בְּתֵר דִּידֶהּ – יש לך ללכת אחר הלוקחים, ומבחינת הלוקחים ודאי מה שהם משלמים ביוקר הוא משום שכר המתנת המעות, דִּאִילוּ הָווּ לָהּ זִוּי – שהרי אילו היו להם עתה מעות מזומנים, הָווּ שְׂקָלֵי כִּי הִשְׁתָּא – היו קונים אצל אחרים בזול, ורק הִשְׁתָּא דְלִית לָהּ זִוּי – כיון שאין להם מעות מזומנים, הם קונים אצלך, וְשְׂקָלֵי כִּי הִשְׁתָּא דְלִקְבִינָא – ונוטלים את השיכר על מנת לשלם כפי המחיר היקר של ניסן, נמצא שהם מוסיפים ממון עבור המתנת המעות ויש כאן אגר נטר.

אָמַר רב חמא, טַרְשָׁא דִּידִי מה שאני מוכר בהקפה ומקבל כפי המחיר שהוא במקום היוקר, וְנִדְאֵי שָׂרִי ואין בזה ריבית כלל, שכיון שאינם מקבלים על עצמם את אחריות הדרך בהליכתם, נמצא שהסחורה היא עדיין שלי, ורק כשמגיעים למקום היוקר מתחייבים לי במעותיה ומשלמים לי כפי שוויה האמיתי באותו מקום ואין כאן ריבית. ומה שהם מתעסקים בסחורה שלי ומוכילים אותה למקום היוקר, אינו נחשב ריבית מוקדמת, **מֵאֵי טַעָמָא, משום שאין הם עושים כן בשכר ההלוואה, אלא שהם עצמם נהנים מזה, דְנִיחָא לָהּ דְלִיקוּ בְּרִשְׁוֹתֵי** שתהיה הסחורה ברשותי עד שיגיעו למקום היוקר, דַּעַל ידִי זֶה כָּל הֵיכָא דְקָא אִזְלִי – בכל מקום שהם הולכים, שִׁבְכִי לָהּ מִכְבָּא – מוותרים להם על המיסים, מפני שהם שלוחיו של תלמיד חכם הפטור מן המס, וְנִקְוִט לָהּ שׁוּקָא – ומכריזים שלא יהיה אדם רשאי למכור עד שימכרו הם, כדין סחורתו של תלמיד חכם.

יְהוּדָה, דָּאֵי היתה הברייטא סוברת כדעת רַבִּי יְהוּדָה לא היתה אוסרת זאת דְהָאָמַר [–הא אמר] רבי יהודה, **צִד אֲחֵר בְּרִיבִית, מוֹתֵר, ואף כאן כיון שאפשר שלא ימכור הלוח את ביתו כלל, ובאופן זה לא יקבל המלוה מאומה יותר ממה שהלוה, נמצא שאין כאן אלא צד אחד בריבית ומותר:** עוד שנינו בברייטא: **אדם שִׁמְכַר לוֹ – לחבירו בֵּית, או שִׁמְכַר לוֹ שְׂדֵה וְאָמַר לוֹ המוכר ללוקח, לְכַשְׁיָהּ לִי מַעוֹת** לפדות את ביתי או את שדי, **הַחֲזִירִים לִי** – החזר לי את הבית או את השדה, ואחזיר לך את מעותיך, **אָסוּר** לעשות כן שהרי אם אכן יחזיר הלוקח למוכר את הבית והמוכר יחזיר לו את מעותיו, נמצא שלא היה כאן מכר אלא הלוואה, שהלוקח הלוח מעות למוכר, ובשכר ההלוואה דר בבית או אבל את פירות השדה עד שפרע המוכר [שהוא הלוח] את דמי ההלוואה. אולם אם מעצמו אמר הלוקח למוכר, **לְכַשְׁיָהּ לִי מַעוֹת** ותרצה לחזור ולקנות את הבית או את השדה, **אֲחֻזִּירֶם לָךְ ותחזיר לי את מעותי, הרי זה מוֹתֵר ואין בזה משום ריבית,** וכפי שתבאר הגמרא להלן את טעם החילוק: מבררת הגמרא: **מֵאֵן תְּנִינָא** – כדעת מי שנינו שאסור למוכר להתנות ולומר שאם יהיו לו מעות יחזיר לו הלוקח את הבית. **אָמַר רב הונא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, אף דין זה הוא דְלֹא כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, דָּאֵי היתה הברייטא סוברת כדעת רַבִּי יְהוּדָה לא היתה אוסרת זאת דְהָאָמַר** [–הא אמר] רבי יהודה, **צִד אֲחֵר בְּרִיבִית, מוֹתֵר, ואף כאן כיון שאפשר שלא יהיו למוכר מעות ולא יפדה את ביתו, ובאופן זה אין כאן לא הלוואה ולא ריבית, נמצא שאין זה אלא צד אחד בריבית, ומותר.**

שואלת הגמרא: **מֵאֵי שְׁנֵי רִישָׁא וְמֵאֵי שְׁנֵי סִיפָא** – מה טעם החילוק בין הרישא שהמוכר התנה שכשיהיו לו מעות יחזיר לו הלוקח את הבית, שאסרה הברייטא לעשות כן, ובין הסיפא שהלוקח התנה כן מעצמו, שהתירה הברייטא לעשות כן, הרי לכאורה בשני האופנים אם יש למוכר

מעות הרי הוא פודה את השדה מיד הלוקח ונמצא שלא היתה כאן מכירה אלא הלוואה, והפירות שאכל הלוקח היו ריבית. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא (הרישא) של הברייטא שהמוכר התנה ואמר לכשיהיו לי מעות החזירם לי, מדובר דְלֹא אָמַר לִיה מְדַעְתִּיהּ** – שלא תלה המוכר את הדבר בדעתו של הלוקח, ואף אם לא ירצה הלוקח להחזיר את הבית או השדה, יהיה חייב להחזירם למוכר מחמת התנאי שהתנו מתחילה, נמצא שאם אכן ירצה המוכר לפדות את שדהו, התברר שלא מכר אותה מעולם, ואם כן הרי זו הלוואה בריבית. מה שאין כן) הִסִּיפָא של הברייטא שהלוקח הוא שאמר שכשיהיו לך מעות אחזירם לך, מדובר שלא התחייב הלוקח להחזיר אפילו אם לא ירצה, אלא **דְהָאָמַר לִיה מְדַעְתִּיהּ** – שאם ירצה יחזיר לו, אולם לא יוכל המוכר לתבוע אותו בדין על כך, וכיון שאין תנאי שמחייב את הלוקח להחזיר את הבית למוכר, נמצא שהמכירה חלה לגמרי, אלא שאם ירצה הרי הוא חוזר ומוכרה למוכר, ואין כאן לא הלוואה ולא ריבית:

מספרת הגמרא: **הָהוּא נִבְרָא נִבְרָא דְבִין לִיה אֶרְעָא לְחִבְרִיה שְׁלֹא בְּאַחֲרִיתוֹ** – אדם מכר לחבירו קרקע, ופירשו בתוך שטר המכירה שהוא מוכרה בלא אחריות, כלומר שאם יבוא בעל חובו של המוכר ויגבה את הקרקע מן הלוקח תמורת החוב שחייב לו המוכר, לא יוכל הלוקח לחזור ולתבוע מן המוכר את דמי הקרקע. תְּנִינָא – ראה המוכר את הלוקח דְהָהּ קָא עֲצִיב – שהיה עצוב על כך שהוא נאלץ לקנות קרקע בלא אחריות, **אָמַר לִיה המוכר ללוקח אֲמַאי עֲצִיבִית** – למה אתה עצוב, אף על פי שלא התחייבתי באחריות בתוך השטר, אומר אני לך שִׁאֵי טַרְפּוֹ לָהּ מִינָּהּ אם יגבו את הקרקע מחמת חובי, **מִנְבִּינָא לָךְ שׁוּפְרָא** – אפרע לך תמורת הקרקע מעידית שבנכסי, ולא רק את דמי הקרקע שקנית ממני אלא אף שִׁבְכָּא וְיִצְרִי – את השבח שתשביח הקרקע לאחר המכירה, ואת הפירות שיהיו בה בשעה שיגבו ממך את הקרקע. **אָמַר אֲמִיבִיר**

המשך תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר"

קכג

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמ' ב

של המלוה אף על פי שלא פרע הלוה את חובו עד לאחר שלש שנים, אם
החזיק המלוה בקרקע ואכל את פירותיה לאחר שעברו שלש השנים מפני
שהיה סבור שהקרקע שלו על פי מה שהסכימו ביניהם, כשחזר הלוה
ותובע את הקרקע, הָרַר אֲרָצָא וְהָרַר פְּרִי – צריך המלוה להחזיר את
הקרקע, וגם את כל הפירות שאכל במשך השנים שהיתה הקרקע ברשותו,
ואף על פי שהלוה ידע שהמלוה אוכל את הפירות ולא מחזר בידו, אין זו
נחשבת מחילה, מפני שהיא מחילה בטעות, שהרי מה שמחל הוא מפני
שהיה סבור שהשדה היא של המוכר, ומחילה בטעות אינה מחילה ולכן
עתה שנודע לו שאסמכתא לא קניא והיא שלו הרי הוא תובע גם את
הפירות.
מקשה הגמרא: לְמִימָרָא – מבואר מכאן דְּסָבַר רַב נַחֲמָן מַחִילָה בְּמַעֲוֵת
לֹא הָוִיָא מַחִילָה, וְהָרִי מַצִּינוּ שֶׁרַב נַחֲמָן סוֹבֵר לְהִיפֹךְ, דְּהֵאֲתִימַר הַמּוֹכֵר
אֶת הַפְּרִיטוֹת שְׁעִתִּידִים לַגְדוֹל בְּדָקְלָא שְׁלֹ, לְתַבְרִירָא, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מִכֵּר דָּבָר
שֶׁלֹא בֶּאֱלֻלָּה, וְאֵין לְמַכִּירָה עַל מֵה לְחֹלֹל, אֲמַר רַב הוֹנָא עַד שְׁלֹא בָּא
פִּירוֹת הַדָּקֵל לְעוֹלָם, יָבֹול בֵּין הַמוֹכֵר וּבֵין הַלוֹקֵחַ לְחֻזּוֹר בּוֹ, שְׂכִינָן שְׁעִידִין
לֹא חֵל הַקֵּנִין, אֵין כָּאֵן אֵלָא דִּיבּוֹר, וְרִשְׁאֵי כָל אֶחָד לְחֻזּוֹר בּוֹ, אֲבָל מִשְׁפָּאָא
הַפִּירוֹת לְעוֹלָם, חֵל עֲלֵיהֶם הַקֵּנִין שְׁעִישׁוּ מִקֹּדֶם, וְשׁוּב אֵין אֶף אֶחָד מֵהֶם
יָבֹול לְחֻזּוֹר בּוֹ, וְרַב נַחֲמָן חֵלֵק עַל רַב הוֹנָא וְאֲמַר שֶׁאֵף מִשְׁפָּאָא פִּירוֹת
הַדָּקֵל לְעוֹלָם, יָבֹול כָּל אֶחָד מֵהֶם לְחֻזּוֹר בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִקְנִין לֹא חֵל כָּלֵל,
שֶׁאֵין אָדָם מִקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹא בֶּאֱלֻלָּה, שְׂכִינָן שֶׁהִיא מַעֲשֵׂה הַקֵּנִין בְּעוֹד
שֶׁלֹא בָּאוּ הַפִּירוֹת לְעוֹלָם, לֹא סִמְכָה דַּעְתָּם וְאֵין כָּאֵן גְּמִירוֹת דַּעַת מִסְפַּקַּת
לְקֵנִין, וְלִכְּךָ אֶף לְאַחַר שֶׁבָּאוּ הַפִּירוֹת לְעוֹלָם לֹא חֵל הַקֵּנִין. וְאֲמַר רַב נַחֲמָן,
מִכָּל מְקוֹם מוֹדִיעָא – מוֹדִיעַ אֵין לִרְבִּי הוֹנָא דְּאִי שְׁמִיטָא וְאָכִיל – שֶׁאֵם שִׁמַּט
הַלוֹקֵחַ אֶת הַפִּירוֹת מִן הַדָּקֵל וְאֲכָל אוֹתָם, וְהַמוֹכֵר לֹא מַחֵה בִּידוֹ, שׁוּב לֹא
מִשְׁפָּקִין מִיָּנִיה – אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ אֶת הַפִּירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵף עַל פִּי הַמַּכִּירָה
לֹא חֵל, מִכָּל מְקוֹם כָּל זֶמֶן שֶׁהַמוֹכֵר לֹא אָמַר שֶׁהוּא חֹחֵר בּוֹ מִן הַמַּכִּירָה,
נִרְאָה שֶׁמַּחֵל לַלוֹקֵחַ עַל אֲכִילָתוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַמַּחֲמִילָה הִיתָה בְּטֵעוּת, שֶׁהִיא
כָּל מֵה שֶׁמַּחֵל הוּא כִּיּוֹן שֶׁסּוֹבֵר הִיא שֶׁאֲפֹשֶׁר לַהֲקִנוֹת דָּבָר שֶׁלֹא בֶּאֱלֻלָּה,
הִיא זֶה מַחֲמִילָה. אֵם כֵּן סוֹתֵרִים דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן אֶת עֲצָמָם, שֶׁלַּעֲנִין אֲסַמְכָּתָא
מִבּוֹאֵר שֶׁסּוֹבֵר שֶׁמַּחֲמִילָה בְּטֵעוּת אֵינָה מַחֲמִילָה, וְלַעֲנִין דָּבָר שֶׁלֹא בֶּאֱלֻלָּה
סוֹבֵר שֶׁמַּחֲמִילָה בְּטֵעוּת נַחֲשֶׁבֶת מַחֲמִילָה.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם סוֹבֵר רַב נַחֲמָן שֶׁמַּחֲמִילָה בְּטֵעוּת נַחֲשֶׁבֶת מַחֲמִילָה,
וְמֵה שֶׁאֲמַר רַב נַחֲמָן שֶׁצִּירֵךְ הַמְלוֹה לְהַחֲזִיר אֶת הַפִּירוֹת שֶׁאֲכָל מִן הַשְּׂדֵה,
הוּא מְשׁוּם שֶׁאֲכִילַת הַפִּירוֹת נִרְאָה כְּרִיבִית, וְלִפְיָךְ אֵין כָּאֵן סְתִירָה בֵּין
הַדְּבָרִים, שֶׁהֵתֵם בְּמַכִּירַת פִּירוֹת הַדָּקֵל שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁלֹא בֶּאֱלֻלָּה, אֵין כָּאֵן
הַלּוּאָה אֵלָא לְיָבֵנִי, וְלֹא שִׁיךְ חֶשֶׁשׁ שֶׁל נִרְאָה כְּרִיבִית, לִפְיָךְ אֵף עַל פִּי
שֶׁהַמַּחֲמִילָה הִיתָה בְּטֵעוּת אֵינָה צִירֵךְ לְהַחֲזִיר אֶת הַפִּירוֹת שֶׁאֲכָל. אֲבָל הָכָא
בְּעֵין אֲסַמְכָּתָא, הִיא הִיתָה זֶה הַלּוּאָה, וְלִפְיָךְ צִירֵךְ לְהַחֲזִיר אֶת הַפִּירוֹת
שֶׁאֲכָל כִּיּוֹן שֶׁנִּרְאָה כְּרִיבִית.
מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּא

הַמוֹכֵר וְגַבּוּ אֶת הַשְּׂדֵה מִיָּד הַלוֹקֵחַ, אֵךְ בָּאוּתוֹ זֶמֶן כִּבְר לֹא הִיתָה הַשְּׂדֵה
הַמְשׁוּבַּחַת בְּיֹדֵי הַמוֹכֵר מְשׁוּם שֶׁאֲמַר בְּרָבָא – הִגִּיעַ שִׁטָּף מִיָּם, כְּלוֹמֵר
שֶׁהִנָּהר עֲלָה עַל גְּדוֹתָיו וְשָׁקֵל לְעִירָא עִירָתָא – וְשִׁטָּף אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁהִיתָה
עִירָא עִירָתָא, וְהַתְקַלְקֵלָה, וְכִשְׁבָּא הַלוֹקֵחַ לְתוֹבֵעַ מִן הַמוֹכֵר אֵת שְׂדֵה
הָעִירָתָא, שֶׁהַתְּחִיב לוֹ, לֹא רָצָה הַמוֹכֵר לְהַגְבוֹתָהּ לוֹ כִּיּוֹן שֶׁעֲתָה הִיא הַשְּׂדֵה
הַמְשׁוּבַּחַת בְּיֹדֵי שְׁלֹ, אֵלָא רָצָה לִיתֵן לוֹ מְשֵׁדָה אַחֶרֶת 'בִּינוּנִית' שִׁישׁ לוֹ.
הִגִּיעַ הַמַּעֲשֵׂה לְפָנֵי רַב פָּפָא, כָּבֵר – חֲשַׁב רַב פָּפָא לְמִימָרָא שֶׁהַלוֹקֵחַ צוֹדֵק
בְּתוֹבֵעֵתוֹ שֶׁהִיא מְעִירָתָא אֲמַר לִיה שִׁיתָן לוֹ, וְהָא קִיָּיָא – וְהִיא הִיא עוֹמֶדֶת
כְּמוֹ שֶׁהִיתָה, וְלִפְיָךְ הוּא חֵיב לְהַשְׁלִים אֶת הַתְּחִיבוּתוֹ וְלִתֵּן אוֹתָהּ לַלוֹקֵחַ.
אֲמַר לִיה רַב אֲחָא מְדַפְּתִי לְרַבִּינָא, מְדוּעַ מַחֲזִיב הַמוֹכֵר לְקִיָּים אֶת
הַתְּחִיבוּתוֹ לַעֲנִין שְׂדֵה הָעִירָתָא, וְלִיָּא לִיה – הִיא הִיא יִכּוֹל לְוֹמֵר לַלוֹקֵחַ,
כִּי אֲמַרִי לָךְ אֲנִי – אֵימַתִּי אֲמַרְתִּי לָךְ שֶׁמִּנְכֵּינָא לָךְ אֶת שְׂדֵה הָעִירָתָא
עֲבוֹר הָאֲחִירִית, וְהָתָּה עִירָא עִירָתָא – כִּשְׁהִיתָה שְׂדֵה הָעִירָא עִירָתָא
קִיָּיִמָא, שֶׁבָּאוּפֵן זֶה גַּם אֵם אֵתֵן לָךְ אֶת הָעִירָתָא נִשְׁאֶרֶת הַשְּׂדֵה הַמְשׁוּבַּחַת
בְּיֹדֵי בְּרִשְׁתִּי, אֲבָל הַשְּׂדֵה שֶׁהִשְׂדֵה הָעִירָא עִירָתָא – כִּבְר אֵינָה קִיָּיִמָא,
קִיָּיִמָא לִיה עִירָתָא בְּמִקְוִים עִירָא עִירָתָא – נַעֲשִׂית שְׂדֵה הָעִירָתָא לְשֵׁדָה
הַמְשׁוּבַּחַת בְּיֹדֵי וְהִיא עוֹמֶדֶת בְּמִקְוִים שְׂדֵה הָעִירָא עִירָתָא, שֶׁהִיתָה לִי, וְכִיּוֹן
שֶׁאֲמַרְתִּי לָךְ בְּשַׁעַת הַתְּחִיבוּת שֶׁאֵת הַשְּׂדֵה הַמְשׁוּבַּחַת בְּיֹדֵי אֵין רָצָה
לְהַשְׁאִיר בְּרִשְׁתִּי, אֵף עֲתָה אֵינִי מַחֲזִיב לְתֵת לָךְ אוֹתָהּ וְאֵתֵן לָךְ שְׂדֵה אַחֶרֶת
בִּינוּנִית שֶׁבְּרִשְׁתִּי.
מִסְפַּרְתָּ הַגְּמָרָא: רַב פֶּרֶשְׁבָּא לֹהֵה מַעוֹת מִרְבַּ כְּהֵנָא, וְהָתָּה מְסִיק פִּיה רַב
פֶּרֶשְׁבָּא וְזוּי – וְהִיא נוֹשֶׂה בּוֹ רַב כְּהֵנָא אֶת מַעוֹת הַזְּהוּלָא, אֲמַר לִיה רַב בֵּר
שֶׁבֶא לִרְבִּי כְּהֵנָא, אֵי לֹא פֶּרֶשְׁבָּא לָךְ – אֵם לֹא אֲפֹרַע לָךְ אֶת חוֹבִי עַד לְיוֹם
פְּלוּנִי, גָּבִי אֶת מַעוֹתֶיךָ מִהָיָא חֲבָרָא – מִיָּין זֶה שֶׁבְּרִשְׁתִּי, לִפִּי עֵרֶךְ כֶּךָ וְכֶךָ
זֶה לְחִבִּית. לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ יוֹם וְרַב בֵּר שֶׁבֶא לֹא שִׁילָם אֶת חוֹבּוֹ,
וּבִינְתִּים הִתִּייִקֵּר הֵיךְ, כָּבֵר רַב פָּפָא לְמִימָרָא שֶׁרִשְׁאֵי רַב כְּהֵנָא לְגַבּוֹת אֶת
הַמַּעוֹת מִן הֵיין אֵף עַל פִּי שֶׁהִתִּייִקֵּר, מִפְּנֵי שֶׁרַב בֵּר שֶׁבֶא כִּבְר הִקְנָה לוֹ אוֹתוֹ
דְּבִמִי חוֹבָה, וְאֵין זֶה נַחֲשֶׁב לְאֲסַמְכָּתָא, מְשׁוּם דְּכִי אֲמַרִינִי – שֶׁמֵּה שֶׁאֵין
אוֹמְרִים אֲסַמְכָּתָא לֹא קִנְיָא וְאֵין הַמְלוֹה רִשְׁאֵי לְגַבּוֹת אֵף אֶת שׁוּוֹי הַחוֹב
מִן הַדְּבָר שֶׁהַסְמִיכוֹ הַלּוֹה עֲלָיו, הֵי מִיָּלִי בְּאֲרָצָא – דְּבָרִים אֵלּוֹ נִאֲמַרְוּ רַק
כִּשְׁהַסְמִיכוֹ עַל הַקֵּרֶקֶע, כְּלוֹמֵר שֶׁאֲמַר לוֹ הַלּוֹה שֶׁאֵם לֹא יִפְרַע יִגְבֶּה
מִקֵּרֶקֶע, שְׂכִינָן דְּקֵרֶקֶע לֹא לְזוּבִי קִיָּיָא – אֵינָה עוֹמֶדֶת לְמַכִּירָה, יֵשׁ לָנוּ
לוֹמֵר שֶׁלֹא גָמַר דְּבַעְתּוֹ לְהַקְנוֹתָהּ לוֹ וְאֵין זֶה אֵלָא אֲסַמְכָּתָא, אֲכָל כִּשְׁאֲמַר
לוֹ הַלּוֹה שֶׁאֵם לֹא יִפְרַע יִגְבֶּה מִתְּחָרָא – מִיָּיִנ, כְּמַעֲשֵׂה זֶה שֶׁלַּפְּנִינוּ, בְּיָין
דְּהֵיךְ לְזוּבִי קִיָּא – לְמַכִּירָה עוֹמֵד, בְּזוּי דְּכִי – הִיא הִיא כְּמַעוֹת, וּבּוֹדֵאֵי
גָמַר דְּבַעְתּוֹ לְהַקְנוֹתָהּ לוֹ וְאֵין זֶה אֲסַמְכָּתָא. אֲמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב
יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פָּפָא, אֵין הַדְּבָר כֵּן, דְּרַבִּי מִשְׁמִיתָ דְּרַבִּי, כָּל דְּאִי –
כָּל הַתְּחִיבוּת שֶׁאֵינָה מְשֻׁלָּא אֵלָא שְׂתֵּלָה אֶת הַדְּבָר 'אֵם' לֹא יַעֲשֶׂה אֶת
מֵה שֶׁהִתִּיב, כִּיּוֹן כָּאֵן שֶׁלֹא אָמַר לוֹ לְגַבּוֹת מִן הֵיין אֵלָא אֵם לֹא יִפְרַע אֶת
חוֹבּוֹ עַד לְיוֹם פְּלוּנִי, הִיא זֶה אֲסַמְכָּתָא וְלֹא קִנְיָא.
אֲמַר רַב נַחֲמָן, הַשְּׂדֵה דְּאֲמַר רַבִּין שֶׁאֲסַמְכָּתָא לֹא קִנְיָא, וְאֵין הַשְּׂדֵה

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמ' ב

וְהַלְבָּתָא לֹא אָכִיל הַמְלוֹה אֶת הַפִּירוֹת מִשְׁעָה שֶׁאֲמַר לוֹ הַלּוֹה שֶׁבְּדַעְתּוֹ
לְפָרוּעַ אֶת הַחוֹב וּכְדַעַת מִר זוּטָרָא.
רַב כְּהֵנָא וְרַב פָּפָא וְרַב אֲשִׁי לֹא אָכִיל – הִקְפִּידוּ שֶׁלֹא לְאֲכֹל פִּירוֹת
מְשֵׁדָה שֶׁקִּבְּלוּ כְּמִשְׁכּוֹן עַל הַלּוּאָה, וְאִפְּלוּ בְּנִכְיָתָא, מִפְּנֵי שֶׁחֲשָׁשׁוּ בִּזָּה
לְאִיסוֹר רִיבִית, וְלֹא אֲכָלוּ אֵלָא בָּאוּפֵן שֶׁל מִשְׁכְּנָתָא דְּסוּרָא. אֲבָל רַבִּינָא
הִקְל בִּזָּה וְאָכִיל מִן הַפִּירוֹת בְּנִכְיָתָא, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹבֵר שֶׁאֵין בִּזָּה חֶשֶׁשׁ אִיסוֹר
רִיבִית.
מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא אֶת טַעְמֵי הַמַּחְלוקָת: אֲמַר מִר זוּטָרָא, מֵאֵי מַעֲמָא דְּמֵאֵן
דְּאָכִיל בְּנִכְיָתָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹבֵר שִׁישׁ לְלַמּוֹד לְהַתִּיר מִיָּדִי דְּהָתָה אֲשֶׁרָה
אֲחֻזָּה – מִמָּה שֶׁצִּוְּתָה הַתּוֹרָה לַעֲנִין הַפּוֹדָה שְׂדֵה אַחֲזוּה מִיָּד הַקְּדוֹשׁ,
שֶׁהַפּוֹדָה מְשַׁלֵּם לְהַקְדֵּשׁ סֵלַע וּפּוֹנְדִין לְכָל שָׁנָה, חֻזְכָּה בְּאֲכִילַת כָּל פִּירוֹת
הַשָּׁנָה, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִזָּה שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁבִּשְׂדֵה אֲחֻזָּה לֹא אֵף עַל גֵּב דְּקָא אָכִיל
פְּרִי מִזָּבָא – אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל פִּירוֹת הַרְבֵּה בִּמְשָׁךְ כָּל הַשָּׁנָה, אֲמַר
רַבִּינָא – אֲמַרָה הַתּוֹרָה

לְמִקְנָא מִיָּנִיה.
דִּין נוסף: בְּמִקְוִים שִׁישׁ לְלוֹה זְכוֹת לְסַלֵּק אֶת הַמְלוֹה מִן הַקֵּרֶקֶע בַּעַת שִׁירְצָה
עַל יְדֵי תְשׁוּלָם הַחוֹב, וְכֵּן הַלּוֹה לְמַלּוֹה וְאֲמַר לוֹ, אֲיִיל וְאִיָּיתִי זוּי – עֲתָה
אֵלֶךְ וְאֵבִיא מַעוֹת, וְאֲפֹרַע אֶת חוֹבִי, וּמִמְלִיל אֵל תֹּאכַל יוֹתֵר פִּירוֹת, לֹא
אָכִיל – אֲסוֹר הַמְלוֹה לְמַהֵר וּלְאֲכֹל אֶת הַפִּירוֹת קוֹדֵם שִׁיבִיא הַלּוֹה אֶת
הַמַּעוֹת, שְׂכִינָן שֶׁהַמַּעוֹת מוֹכִינִים לוֹ לְתִשְׁלוֹם הִיא זֶה כִּאֵילוֹ כִּבְר שִׁילָם וְכִבְר
אֵין לוֹ רִשׁוּת בְּאֲכִילַת הַפִּירוֹת. אֲבָל אֵם אָמַר הַלּוֹה לְמַלּוֹה, אֵין הַמַּעוֹת
מוֹכִינִים לִי עַדִּין אֲבָל רְצוֹנִי כִּבְר לְפָרוּעַ, וְעֲתָה אֲיִיל וְאֲמַרָה וְאִיָּיתִי זוּי –
אֵלֶךְ וְאֲטַרְח לְהִבִּיא אֶת הַמַּעוֹת וּמִמְלִיל אֵל תֹּאכַל יוֹתֵר פִּירוֹת. נַחֲלֵק בִּזָּה
הָאֲמוֹרָאִים, רַבִּינָא אֲמַר אָכִיל – הַמְלוֹה רִשְׁאֵי בִּינְתִים לְאֲכֹל אֶת הַפִּירוֹת
שֶׁל הַשְּׂדֵה, שֶׁהִיא עַדִּין אֵין הַמַּעוֹת מוֹכִינִים בִּיד הַלּוֹה, וְאֵין זֶה נַחֲשֶׁב כִּאֵילוֹ
פָּרַע. וְכֵּן זוּטָרָא בְּרִיה דְּרַב מִרִי אֲמַר לֹא אָכִיל – אֲסוֹר לְמַלּוֹה לְאֲכֹל
מִן הַפִּירוֹת כִּבְר מַעוֹתָהּ, שְׂכִינָן שֶׁבְּדַעַת הַלּוֹה לְשַׁלֵּם אֶת חוֹבּוֹ הִיא הוּא מְסַלֵּק
אֶת הַמְלוֹה מִן הַקֵּרֶקֶע אֵף עַל פִּי שֶׁעַדִּין לֹא פָּרַע בְּפוּעַל. פּוֹסְקָה הַגְּמָרָא:

איסור ריבית כלל, ואפילו אם אין המלוה מנכה מן החוב תמורת הפירות
 שאוכל במשך תקופה זו, שכיון שאין הלוה יכול להוציא את השדה מיד
 המלוה בשנים אלו, נמצא שאין זו הלוואה ושהרי אינו רשאי לפורעה) אלא
 שכיון שהיה זקוק למעות מכר את שדהו לכמה שנים, ואחר כך חזר וקונה
 את השדה מיד המלוה, ונמצא שבשנים אלו אוכל המלוה את הפירות
 מקרקע שהיא שלו, ואין כאן ריבית כללית. ויש מקומות שהיה המנהג
 שבכל עתית שרצה הלוה לשלם את חובו יכול היה לעשות כן ולסלק את
 המלוה מהקרקע, והוא הנקרא 'אתרא דמסלקי', ובאופן זה יש באכילת
 הפירות משום ריבית ושבכיון שהלוה יכול לסלק את המלוה מן השדה בכל
 עת שירצה, אי אפשר להחשיב את השדה כקנויה למלוה למשך תקופת
 ההלוואה ולהלן תבאר הגמרא אם באופן זה נחשב ריבית דאורייתא או
 אבק ריבית ובאיזה אופן אפשר לאכול את הפירות בהיתר.

אמר מר בר רבי יוסף משמיה דרבא, הא משכנתא – משכנתא זו
באתרא דמסלקי – במקום שהמנהג שיש ללוה זכות לסלק את המלוה מן
 הקרקע על ידי תשלום החוב בכל עת שירצה, ונמצא שאכילת הפירות על
 ידי המלוה אסורה משום ריבית. לאחר שאכל המלוה מן הפירות כשיעור
 זווי – סכום החוב שהוא חייב לו, מסלקין ליה – רשאי הלוה לסלק את
 המלוה מן הקרקע בלא כלום, שיכול לטעון ולומר שאינו רוצה לתת למלוה
 לאכול פירות בריבית, וכל הפירות שאכל הם בדמי הקרן של ההלוואה,
 וכיון שכבר קיבל את דמי כל הקרן, הרי פרע את חובו ועליו להחזיר את
 הקרקע. אבל אם אכל המלוה מן הפירות טפף – יותר מסכום ההלוואה, לא
 מסלקין מיניה – אין מוציאים ממנו את העודף על דמי ההלוואה, מפני
 שאכילת הפירות אינה נחשבת ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואבק ריבית
 אינה יוצאת בדיינים. וגם אם יש לו חוב נוסף בשטר אחר, לא מחשבינן
 משטרא לשטרא – אין מחשבים את העודף שאכל מן הפירות של הקרקע
 שהיתה ממושכנת על חוב אחר, לנכות מן החוב הכתוב בשטר האחר,
 שהרי זה נחשב כאילו מוציאים מידו את הפירות, והרי זו אבק ריבית שאינה

יוצאת בדיינים.
ופריתמי – אולם אם היתה הלוואה לצורך יתומים והקרקע הממושכנת
 היתה קרקע של היתומים, לא רק אם אכל מן הפירות כשיעור זווי,
 מסלקין ליה מן הקרקע בלא כלום, אלא אף אם אכל מן הפירות טפף
 מסכום ההלוואה, מסלקין מיניה – מוציאים ממנו את העודף ומחזירים
 ליתומים, וכן אם יש להם חוב אחר מחשבינן משטרא לשטרא, ומנכים את
 דמי העודף מן החוב האחר. מפני שבית דין הם אביהם של יתומים, והם לא
 מחלו על העודף והרי זה כאילו כבר סילקו את המלוה משעה שאכל
 כשיעור החוב, ומה שאכל יותר על החוב אכל שלא ברשות הלוה, ואין זה
 אבק ריבית אלא גזל.
אמר רב אשי, השתא דאמר – לפי מה שאמרת עתה, שאם אכל המלוה
 מן הפירות טפף משיעור ההלוואה לא מסלקין מיניה – אין מוציאים ממנו
 את העודף מפני שהוא אבק ריבית ואבק ריבית אינה יוצאת בדיינים, אם כן
 הוא הדין שאם אכל מן הפירות רק כשיעור זווי, נמי לא מסלקין ליה מן
 הקרקע בלא זווי, אלא צריך לשלם לו את כל קרן ההלוואה. מפרש רב אשי:
מאי טעמא, כיון שמתחילה לא אכל המלוה את הפירות על דעת לנכות
 בהם מן הקרן, אלא על דעת שיהיו לו הפירות בתוספת לקרן, הרי זה אבק
 ריבית משעת אכילתו, ואם כן סלוקי בלא זווי, אפוקי מיניה הוא – אם
 עתה תסלקהו מן השדה בלא לשלם לו את הקרן הרי זה נחשב כמו שאתה
 מוציא ממנו את הפירות, שהרי אתה נוטל את הפירות שאכל ונותן לו
 אותם תמורת הקרן, והרי תווי אבק ריבית ואבק ריבית אינה יוצאת בדיינים,
 לפיכך צריכים הפירות להישאר ברשות, והלוה חייב לו עדיו את כל סכום
 ההלוואה.
 מספרת הגמרא: **עבר רב אשי עובדא ביתומים קטנים –** מעשה בא לפני
 רב אשי ביתומים קטנים שלוו על משכנתא של קרקע, ואכל המלוה מפירות
 הקרקע, ופסק רב אשי שאינם יכולים להוציא את הקרקע מיד המלוה
 אפילו לאחר שאכל פירות כשיעור כל החוב, עד שישלמו לו את חובם,

הפירות בין מחמת אונס ובין מחמת החללה, שהרי פירות אלו מחציתם
 הלוואה ושהרי שמו אותם במעות לפי שער הפירות בשוק בשעת שנתן לו
 את הפירות, וחייב לשלם לו עבורם אפילו אם יפסדו, ומחציתם פיקדון,
 ונמצא שהחזונו מתעסק ומוכר עבור בעל הפירות את הפירות שנתן לו
 כפיקדון, שבכר על כך שהלוה לו את שאר הפירות. וכן לא יתן אדם
 לחבירו מעות אלא עיסקא כדי ליקח בהן פירות למחצית שקבר – שהמקבל
 יקנה במעות אלו פירות ויחזור וימכרם בשעת הדיקא, ויחלקו ברווחים,
 שהרי גם בזה מתעסק במחצית הפיקדון בשכר ההלוואה, אלא אם כן נותן
 לו בעל הממון וא בעל הפירות באופן המדובר ברישא למתעסק שקבר על
 מה שהוא מתעסק במחציתו של בעל הממון כפועל, לבד ממה שהוא נוטל
 את חלק הרווח של מחצית מהממון שהוא בהלוואה. וכיון שהוא מקבל שכר
 כפועל, אין התעסקותו בחלק של בעל הממון משום שכר על ההלוואה.

וכן אין מושבינן תרגולין למחצה – לא יתן אדם ביצים לחבירו על מנת
 שישביעם תחת תרגולותיו ויצאו מהם אפרוחים, ושמים את הביצים בדמים
 בשעת הנתינה, ולאחר שגידלו האפרוחים יחלקו ברווח שיהיו האפרוחים
 שוים יותר מן הביצים, שכיון שהמקבל מקבל על עצמו אחריות על חצי דמי
 הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו האפרוחים, נמצא שחצי דמי הביצים הם
 עליו כהלוואה, והוא טורח ומגדל את חציו השני שהוא פיקדון, ונותן להם
 מזונות, בשכר המתנת מעותיו. וכן אין שמיין עגלין ופרייתן למחצה – לא
 יתן אדם לרועה, עגלים או סייחים קטנים בשומא – ששם את שוים בשעת
 הנתינה) על מנת שיוון אותם ויגדלם שנתיים, ולאחר שנתיים ישומו שנית
 את שוים או ימכרום, ויחלקו בין ברווחים ובין בהפסדים, שאף זה הוא
 כעיסקא שחציו הלוואה וחציו פיקדון, ונמצא שהוא מתעסק בחלק הפיקדון
 בשכר ההלוואה, אלא אם כן בעל הביצים או העגלים נותן לו למגדל את
 שקבר עגליו – שהוא עמל על גידולם של האפרוחים או הבהמות ושל חלק

הפיקדון, ומוזני – ואת המזון שהוא מוציא עבורם, שעתה כיון שאינו
 מתעסק בחינם אין כאן ריבית.
אכל מסלקין עגלין ופרייתן קטנים למחצה, אם אינו שם ו-מערין את שווי
 העגלים בשעת הנתינה, מפני שאין המגדל מקבל על עצמו אחריות עליהם
 כלל, אלא אם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו במה שיהיה מהם, אין
 בזה חשש איסור ריבית, שכיון שאין המגדל מקבל על עצמו אחריות אין
 כאן הלוואה כלל, אלא הוא מתעסק בבהמותיו של בעל הבית ומקבל
 בשכרו מחצית משוים.
ומגדלין אותן – הרועה שמקבל את הבהמות על מנת לגדלם כאמור, בכדי
 לחלק אחר כך עם בעליהם בשוים, צריך לגדלם עד שיהיו משולשין –
 שיגיעו לשליש גידולם, שיהיו העגלים כשליש משור גדול, והסייחים שליש
 מסוס גדול, ואינו רשאי לחזור בו באמצע גידלתם, וקמור – וכן אם מסר לו
 אתון קטנה, צריך לגדלה עד שתהא טוענת – שיהיה אפשר להטעינה
 משא ולהוליכה עמו ממקום למקום, שכן היה מנהגם לגדל את הבהמות
 קודם החלוקה, והתחייבות המקבל היא כפי המנהג:

נמרא

תנא – שנינו בברייתא שמה שאמרו במשנה שנותן לו שכר כפועל, אין
 הכוונה שצריך לתת לו מחיר מלא של פועל, אלא די בכך שיתן לו כפועל
 כמל, והבינה הגמרא שיתן לו סכום שרוצה אדם לקבל על מנת שישב בטל
 ולא יתעסק בשום מלאכה, ושהוא סכום פחות משכרו של פועל העובד
 ועושה מלאכה.
 מקשה הגמרא: **מאי כפועל כמל –** מדוע לא יתן לו אלא כפועל בטל, הרי
 אינו בטל, שהוא צריך לטרוח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל
 מעות ולמדוד את הפירות,

1 [ושנמצאת אצל הרועה] או שיאכילנה הרועה הרגיל בכך.
 2 ממשיכה הבריייתא: **מָכָאן וְאִילָךְ** – אם בעל הבהמה רוצה שהרועה ימשיך
 3 ויטפל בולדות יותר מהשיעור האמור, נוטל המקבל את **הַמַּחֲצָה שְׁלוֹ**,
 4 וְעוֹד חֲצִי מַחֲצָה בְּשֵׁל חֲבִירוֹ – כלומר חצי ממה שישבחו הולדות במחצה
 5 של חבירו, שהרי מחצית זו של חבירו הם עיסקא וגמורה שיש עליו חצי
 6 מאחריותם, ונוטל חצי ברווחיהם בדרך שנוטל באם. אך אין בעל הבהמה
 7 צריך לתת לו בהם שכר עמלו ומזונו, מפני שיש כאן חצי שהוא לגמרי שלו
 8 וואף אינו הלוואה, ואם כן הרי צריך לטרוח עבורם, לפיכך אין זה נראה
 9 שטורח בשל חבירו חונם משום ריבית.
 10 מספרת הגמרא: **רַב מְנַשְׁיָא בְּרַ גְּדָא** קיבל בהמה מחבירו על מנת לגדלה
 11 ולחלוק בשבח ובולדות, וילדה הבהמה ונשארו הולדות ברשותו, והמשיך
 12 לגדלם אף לאחר שיעור הזמן המבואר לעיל בבריייתא, ולפיכך כשבאו
 13 לחלוק שָׁקֵל – נטל מן הולדות את **הַמַּחֲצָה שְׁלוֹ**, וְחֲצִי מַחֲצָה מֵהִשְׁבָּה
 14 בְּבִהֲמוֹת שֶׁל חֲבִירוֹ. **אֵתָא לְקַמְיָה דְּאִבְיָ –** בא רב מנשיא עם שותפו לדין
 15 תורה לפני אביו, **אָמַר לִיה אבִי לרב מנשיא, מָאן פְּלַג לָךְ** – מי חילק לך
 16 את הולדות בתום זמן חיוב גידולם, ושם את הולדות של הנותן כדי שתורע
 17 כעת כמה השביתו ותיטול חצי מהשבח. וכיון שלא שמו אותם על ידי בית
 18 דין אין לסמוך על השומא ששמת את הולדות בעצמך, ויש לחשוש שמא
 19 לא נישומו יפה, ועל כן אין לך חלק במחצה של חבירך כלל, שאין חצי
 20 הולדות שהם חלקו של בעל הבהמה נעשות כעיסקא בפני עצמה עד
 21 שיהלוק, וישומא את הולדות כדן. וְעוֹד טַעַם שֶׁאֵין לָךְ לִיטוֹל חֶלֶק בְּחֲצִי שֶׁל
 22 חבירך, ואפילו אם שמו את הולדות כראוי על פי בית דין, משום שכאן
 23 **מָקוֹם שְׁנִינְהוּ לְגַדֵּל** את הולדות עד שיהיו גדולים **הוּא, וְהָנִי** במשנה (להלן
 24 ע"ב) שבמקום שְׁנִינְהוּ לְגַדֵּל את הולדות ולא לחלוק אותם מיד. וְגִדְּלוּ –
 25 חייב המקבל לגדל את הולדות אף יותר מן השיעור המבואר בבריייתא עד
 26 שיהיו גדולים, ואינו נוטל כלום בשל חבירו.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' ב

1 החנות, והוא כגון שלוח ממנו מעות כדי לַצִּיּוֹר בָּה צִיּוֹרָה – לציר צורות
 2 נאות בקירות החנות שתהיה נאה יותר, וימשכו הקונים לקנות ולאכול בה,
 3 שכיון שהחנות נעשית משובחת יותר עלה מחיר שכירותה, ולפיכך הוא
 4 רשאי להעלות את מחיר השכירות. וכן יש אופנים שמותר להוסיף על
 5 שכירות הַסְפִּינָה על ידי ההלוואה, כגון שלוח ממנו מעות לַעֲשׂוֹת לָהּ
 6 אִיִּסְקָרְיָא – וילוך, או שאר כלי הספינה כגון תורן, שהוא משיב בכך את
 7 גוף הספינה.
 8 מפרשת הגמרא: חֲנוּת לַצִּיּוֹר בָּה צִיּוֹרָתָא הוא שבח בגוף החנות, משום
 9 דַּצִּיּוֹ בָּה אִינְשִׁי – שאנשים רוצים בה וְהָנִי אֲנִירָא מִפִּי והרי שכרה שיה
 10 יותר. וכן סְפִינָה לַעֲשׂוֹת לָהּ אִיִּסְקָרְיָא הרי זה שבח בגוף הספינה, שִׁבְיִין
 11 דְּשִׁפְרָא אִיִּסְקָרְיָא מִפִּי – שוילוך הספינה יפה יותר, אֲנִירָא מִפִּי – שכרה
 12 שיה יותר.
 13 סְפִינָתָא – בהשכרת ספינה, אָמַר רַב, אֲנִירָא וּפְנִירָא –(שכר ופחת) מותר
 14 ליטול שכר על השכרת הספינה, אף על פי שהשוכר מקבל עליו אחריות
 15 אונסים שאם תישבר הספינה ישלם אותה השוכר, ואין בזה משום ריבית.
 16 אָמְרוּ לִיה רַב בְּהֵנָּה וְרַב אִסִּי לְרַב, מדוע מותר הדבר, אִי אֲנִירָא – אם
 17 נוטל הוא שכר על השכרתה, והיינו שהיא נשארת ברשותו, לֹא פְנִירָא –
 18 אין לו לתבוע מן השוכר את דמי שבירתה, שהרי ברשותו נשברה והשוכר
 19 אינו חייב באונסים, וְאִי פְנִירָא – ואם הוא נוטל מן השוכר את דמי שבירתה,
 20 והיינו שכשנתן את הספינה לשוכר שם אותה בדמים, שאם תישבר ישלם
 21 לפי מה שהיתה שוה אז, נמצא שאין זו שכירות אלא הלוואה, שהשוכר ליה
 22 את הספינה ונכנסה לרשותו והוא חייב להשיב אותה או את דמיה בכל
 23 אופן, ואם כן לֹא אֲנִירָא – אין לו ליטול שכר על השכרתה, שהרי זו ריבית
 24 על ההלוואה.
 25 מספרת הגמרא: שְׁתִּיק – שתק רב, מפני שלא מצא תשובה על קושייתם.
 26 תמא וְאָמַר רַב שְׁשֵׁת, מָאִי מַעֲמָא שְׁתִּיק רַב ולא השיב לרב כהנא ורב
 27 אסי על קושייתם, וכי לֹא שְׁמִיעָא לִיה הָא דְתַנְיָא בבריייתא סיוע וטעם
 28 לדבריו, שכך שנינו בבריייתא. אָה עַל פִּי שְׁאָמְרוּ במשנה (להלן ע:): אֵין
 29 מְקַבְּלִין צֵאן בְּרִיל מִיִּשְׂרָאֵל – שאסור לקבל מיהודי עיסקא ובעלי חיים,

27 מספרת הגמרא: הִנְהוּ תְּרִי בּוֹתָאִי – שני כותיים דַּעֲבֹד עֲקָמָא בְּהָרִי תְּרִדִי
 28 – שעשו עסק יחד בשותפות, ולאחר זמן אָוִיל תֵּד מְנִייהו – הלך אחד מהם
 29 פְּלִיג וְזוּי בְּלֹא דַעֲתִיה דְּחֶבְרִיה – וחלק את המעות לשנים בלא דעת חבירו,
 30 ונטל את חלקו ועסק בהם בפני עצמו, וכשנועד הדבר לחבירו, תבע ממנו
 31 חלק ברווחים, שכיון שלא חלקו בהסכמת שניהם אין זו חלוקה, ועדיין
 32 שייכים המעות לשותפות. אֵתָו לְקַמְיָה דְּרַב פִּפְא – באו לפני רב פפא לדין
 33 תורה. אָמַר לִיה רב פפא לתובע, מָאִי נִפְקָא מִיָּנָה – מה בכך שחבירך חלק
 34 את המעות בלא דעתך, הרי הָיָא רַב נְהָמָן, וְזוּי בְּמָאן דְּפִלְגִי דְּמֹו –
 35 מעות הרי הם כמחולקות ועומדות, וראוי כל אחד מהשותפים ליטול את
 36 חלקו ולהפירך מן השותפות בכל עת שירצה.
 37 ממשיכה הגמרא בסיפור המעשה: לְשָׁנָה – כעבור שנה, וְזָבֹן חֲמִירָא בְּהָרִי
 38 תְּרִדִי – קנו אותם שני הכותיים חביתין יין בשותפות על מנת למוכרם
 39 ולחלוק ברווחים, קָם אִירָךְ – השני ומי שתבע את חבירו בשנה הקודמת,
 40 ורצה לנקום בחבירו, ופְּלִיג לִיה בְּלֹא דַעֲתִיה דְּחֶבְרִיה – וחלק את היין
 41 לשנים בלא דעת חבירו, ומכר את חלקו בפני עצמו, וכשנועד הדבר לחבירו
 42 והוא בששנה שעברה חלק את המעות, תבע ממנו חלק ברווחי היין, כיון
 43 שלא חלקו בהסכמת שניהם. אֵתָו לְקַמְיָה דְּרַב פִּפְא – באו לפני רב פפא
 44 לדין תורה. אָמַר לִיה רב פפא לזה שחילק את היין, מָאִי פְּלַג לָךְ – מי חילק
 45 לך את היין, כלומר כיון שלא היתה החלוקה בהסכמת שניכם, אין זו
 46 חלוקה, וכל היין הוא עדיין בחזקת שניכם, וכל רווח שנעשה בהם שייך
 47 לשניכם בשוה. אָמַר לִיה הכותי שהתחייב בדין לרב פפא, קָא תוֹינָא דְּחֶבְרִי
 48 דִּידִי קָא אֵתִי בֹר – רואה אני שהרב בא אחרי, כלומר שאתה נוטה תמיד
 49 לחיבני, שהרי בשנה שעברה כשחבירי חילק את המעות שלא מדעתי,
 50 פסקת שהחלוקה הועילה, ועתה כשאני חילקתי את היין שלא מדעת חבירי,
 51 אתה אומר שאין זו חלוקה.
 52 אָמַר רַב פִּפְא,

30 חפצים או מעות) באופן שמקבל על עצמו את כל האחריות ויצטרך להחזיר
 31 לנותן את כל שיהיה בשעת קבלת העיסקא. אפילו אם תיפחת או תיפסד
 32 לגמרי, ואם ירויח יחלוק בשכר עם הנותן, מפני ששכר זה נחשב ריבית, אָכֵל
 33 מְקַבְּלִין צֵאן בְּרִיל מִן הַנֶּכְדָּרִים – שאין איסור להלוותם וללוות מהם
 34 בריבית. מחדשת הבריייתא: אָכֵל אָמְרוּ חכמים, הֵשֶׁם פָּרָה לְחֶבְרִי וְנוֹתֵן
 35 לוֹ אוֹתָהּ שִׁיגְדָנָה, וְאָמַר לוֹ המקבל לנותן, חֲרִי פְּרָתָךְ עֲשׂוּיָה עָלִי
 36 בְּשָׁלְשִׁים דִּינָר, שאם לא אשיב את הבהמה עצמה (וכגון אם תמות), אשיב
 37 שלשים דינרים שהוא שווי הבהמה עתה, וְאֵנִי אֶעֱלֶה לָךְ בשכר שאני חורש
 38 בה, כְּלַע בְּתִרְשָׁה, הרי זה מוֹתָר, ואין שכר זה נחשב ריבית. וטעם הדבר,
 39 לְפִי שֶׁלֹא עֲשָׂתָה דָּמִים – שלא התחייב להשיב לבעל הבהמה את כל דמיה
 40 כפי שהיא שוה עתה, ולפיכך אין זו הלוואה. ומיד מקשה הגמרא: וְכִי לֹא
 41 עֲשָׂתָה דָּמִים, הרי מבואר בבריייתא שהתחייב להשיב לו שלשים דינרים אם
 42 לא ישיב את הבהמה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת כוונת הבריייתא
 43 לומר שלא עֲשָׂתָה דָּמִים מִחִיטָא אֵלָא לְאִחֵר מִיָּתָה – שכל זמן שהבהמה
 44 חיה, הוא רשאי להשיב את הבהמה כמו שהיא, אפילו אם יפחתו דמיה
 45 מחמת שיחולו הפרות או מטעם אחר, ולא התחייב אלא שאם תמות או
 46 תאבד לגמרי יתן לו שלשים דינרים, ואם כן אין זו הלוואה, שהרי מבחינת
 47 הדמים אפשר שישיה לו פחות ממה שקיבל ממנו.
 48 הרי יש ללמוד מדברי הבריייתא שכל עיסקא שאין המקבל מקבל על עצמו
 49 אף אחריות אם תחל העיסקא, אלא רק אחריות על האונסים, אינה נחשבת
 50 הלוואה ומותר ליטול שכר. ואם כן יש מכאן סיוע לדברי רב, ותירוצו
 51 לקושייתם של רב כהנא ורב אסי, שהרי אף כשמשיב את הספינה והשוכר
 52 קיבל עליו אחריות אונסים, הרי לא קיבל עליו אחריות שאם תחל הספינה
 53 יצטרך להשלים לו את הספינה כפי שהיתה בשעת קבלת הספינה, אלא
 54 רשאי להשיב לו את הספינה כמו שהיא, ואם כן אין זו הלוואה ואין כאן
 55 חשש ריבית.
 56 פוסקת הגמרא: אָמַר רַב פִּפְא, הִלְכְתָּא, סְפִינָה אֲנִירָא וּפְנִירָא – מותר
 57 ליטול על השכרת ספינה שכר, אף על פי שהשוכר מקבל עליו אחריות
 58 שבירתה, שאם תישבר ישלם את כולה, וכדבריו רב.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 א. סֶפֶק חֲשֵׁכָה סֶפֶק אֵינָה חֲשֵׁכָה וְהוּ נִקְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּכָל מָקוֹם¹⁸ וְהוּא כְּרִי מִהַלָּךְ ג' רְבִיעֵי מִיל¹⁷ (וְעוֹד
2 מ"ט אַמּוֹת¹⁹) קוֹדֵם צֵאת ג' כּוֹכָבִים בִּינוֹנִים²⁰ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה מִן הַתּוֹרָה בִּינוֹן שֶׁהוּא סֶפֶק לִילָה

ביאורים

ותשרי, אבל בחודשי החורף או הקיץ זמן זה משתנה במעט, וכן משתנה הוא בכל מדינה ומדינה ומעיר לעיר כנדפס בלוחות⁴.

ה] ועוד מ"ט אמות - שתי דקות⁵, שאף על פי שהלילה מתחיל י"ח דקות (ג' רביעי מיל) לאחר השקיעה, מכל מקום זמן ראית ג' כוכבים בינונים הוא עשרים דקות לאחר השקיעה⁶.

ו] ג' כוכבים בינונים - בינונים בגודל גופם ובגודל אורם, והבקיאים יודעים להבחין ביניהם לכוכבים אחרים⁷.

א] בין השמשות בכל מקום - והוא מסוף שקיעת החמה תחת האופק ועד לצאת הכוכבים המבוארת בהמשך הסימן¹.

ב] ג' רביעי מיל - 720 מטר (0.44 Miles) וזמן הליכתם הוא י"ח דקות².

ג] ג' רביעי מיל - על פי פסק הגמרא שבערב שבת יש להחמיר כדיעה הסוברת שבין השמשות מתחיל מיד בסיום השקיעה, ללא שהות ביניהם³.

ד] ג' רביעי מיל - שיעור זה בארץ ישראל בימי ניסן

מקורות

מ"ט אמה = 20 דקות) הוא זמן צאת ג' כוכבים בינונים בארץ ישראל בימים אלו . . ובמדינות אלו (רוסיה הלבנה והמדינות הסמוכות) זמן צאת ג' כוכבים בינונים בימים השונים הוא בכמו חצי שעה בקירוב אחר שקיעה האמיתית שהן ל"ד חלקי שישים בקירוב אחר שקיעה הנראית (היינו שבין השמשות נמשך כ-30 דקות) בליל צח שהאוויר זך וכן בכל החורף כמעט (שבמרחשון של חדשי החמה פוחת מעט מתשרי שנראים אז ג' כוכבים בכחצי שעה אחר שקיעה הנראית ובטבת עודף מעט על תשרי ובאדר חוזר ופוחת מעט כמברחשון ובניסן חוזר להיות בשוה עם תשרי).

5) כן הוא בסדר הכנסת שבת' אמנם לחשבון הנ"ל שהליכת מיל נמשכת כ"ד דקות זמן הליכת מ"ט אמות נמשך פחות מחצי דקה.

6) ולדעת רבי יוסי בין השמשות אינו מתחיל מיד לאחר השקיעה אלא שמונה עשרה דקות לאחר השקיעה ועד זמן זה הוא יום גמור, ונמשך שתי דקות בלבד, ויוצא אם כן שעשרים דקות לאחר השקיעה נחשב לילה גמור לכל הדיעות (ובמוצאי שבת ההלכה כדעת רבי יוסי), וכן הוא הלשון בסדר הכנסת שבת': ומשך זמן שנמשך בין השמשות דר' יוסי הוא מועט מאד דהיינו ערך ב' חלקי שישים משעה לבד כי בשליש שעה משעות השוות אחר שקיעה האמיתית הוא ודאי לילה גם לר' יוסי בארץ ישראל בימים השונים . . שאז הוא זמן צאת ג' כוכבים בינונים בארץ ישראל.

7) 'שאו הוא זמן צאת ג' כוכבים בינונים בארץ ישראל בימים אלו וגם בכל החורף כמעט דהיינו שאז כשהרקיע בטהרתו והאוויר זך נראים אז ג' כוכבים בינונים לזכי הראות מהאצטגנין הבקאים בגודל גוף הכוכבים כולם ברקיע (וכמ"ש בתשו' מהר"ם בן ברוך בשם ר"י) ובגודל אורם ויודעים שאלו ג' הנראים להם הם בינונים בגודל גופם ברקיע וגם באורם (וכמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה) והם אינם נראים לעולם לפני שקיעה האמיתית משא"כ בגדולים מהם בגופם או באורם שנראים לפעמים לפני שקיעה האמיתית כשהאוויר זך והקטנים מהם

1) להלן פירוט זמן בין השמשות כפי שהוא בסדר הכנסת שבת' שבסידור: מהשקיעה האמיתית שהוא סילוק וביאת האור מראשי ההרים הגבוהים שבארץ ישראל, שהוא כארבע דקות לאחר השקיעה הנראית שהוא סילוק וביאת האור מראשי האילנות וגגין הגבוהים (ראה סדר הכנסת שבת שבסידור אדה"י עם ציונים והערות באם ארבע דקות אלו היו במדינתו של אדה"י ושיעורם יכול להשתנות במקום אחר, או שקבוע הוא בכל מקום). והוסיף רבינו שיש לחדול ממלאכה עוד קודם לארבע דקות אלו כדי להוסיף מחול על הקודש (וכן להלן סעיף ה).

בפשוט דברי רבינו; ארבע דקות אלו הן לחומרא והן לקולא בערב שבת וכן כתב בשו"ת ארץ צבי סוף סימן ס, אמנם בקצות השולחן סימן עה סעיף ג הביא ד' דקות אלו לחומרא בלבד.

2) שיעור זמן בין השמשות נזכר גם להלן סעיף ה', ובסימן רנא בקונטרס אחרון, ובסידור סדר הכנסת שבת.

חשבון זה נעשה על פי החשבון ששיעור מיל שלם 960 מטר (0.596 Mile) ושיעור הליכתו - כ"ד דקות ומקורו להלן סימן תנט סעיף י, וראה שם שלחומרא יש לחוש לדיעה שזמן הליכת מיל הוא ח"י דקות, אמנם בסידור דעתו לכאורה שמהלך מיל הוא כ"ד דקות בין להחמיר בין להקל, וראה הפירוט בזה בקובץ אהלי שם ד' עמוד פא.

3) כן הוא בסדר הכנסת שבת: לשיטת רבי יהודה בברייתא (שבין השמשות מתחיל מיד בסיום השקיעה) ופסקו בגמרא הלכה כמותו בכניסת שבת לחומרא לפי שהוא ספק של תורה באיסור כרת וסקילה ח"ו ולא כר' יוסי דאמר שתחלת זמן בין השמשות הוא בסוף בין השמשות דר' יהודה שהוא . . י"ח מינוטין אחר השקיעה האמיתית בימים השונים שהם ימי ניסן ותשרי בארץ ישראל, ואז הוא ודאי לילה לר' יהודה, ומשך זמן שנמשך בין השמשות דר' יוסי הוא מועט מאד דהיינו ערך ב' חלקי שישים משעה לבד (שתי דקות והוא שיעור הליכת מ"ט אמות הנזכר בהמשך הסעיף), ולאחר שתי דקות אלו) הוא ודאי לילה גם לר' יוסי.

4) וז"ל רבינו בסדר הכנסת שבת: בימים השונים (חודשי ניסן ותשרי בהם שום היום והלילה) . . שלאחר זמן זה (ג' רביעי מיל ועוד

- 1 ואם עשה¹¹ חייב אשם תלוי¹² ואפילו דבר שאין איסורו בשבת אלא מדברי סופרים אסור לעשות ג"כ בבין השמשות ואפילו אם נסתפק לו אם הוא בין השמשות או יום אין זה כלום שכל ספק הבא מחמת חיפיון ידיעה
- 2 אינו כלום¹⁰ שאם הוא אינו יודע אחרים יודעים.
- 3 ולדבר מצוה¹⁰ מותר לעשות בה כל דבר שהאסור בשבת עצמה הוא מדברי סופרים וכן אם הוא טרוד ונחפו
- 4 ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות הרי זה מותר:
- 5

חלק ב סימן רסא, זמן הדלקת נרות לשבת סעיף א

ביאורים

- ז] ואם עשה - ואם הדליק או שעשה איזה מלאכה בין השמשות אפילו בשוגג, אסור ליהנות ממנה כמו אם היה עושה בשבת עצמה⁸.
- ח] חייב אשם תלוי - ולכן תיכף אחר השקיעה האמיתית צריך למחות בכל תוקף ובפרט בחורף שהימים קצרים ורבתה המכשלה מאד בנשים להדליק נר שבת אחר

מקורות

- בגופם או באורם אינן נראים עד לאחר זמן מה יותר משליש שעה אחר שקיעה האמיתית ומה שנראים לפעמים כוכבים קטנים מאד מקודם לשליש שעה אחר השקיעה בארץ ישראל (וכפי ערך זה במדינותינו) הם באמת גדולים ברקיע אלא שלמראית עינינו נראים קטנים (ע"כ מ'סדר הכנסת שבת), אמנם לגבי יציאת השבת צריך להמתין על שלושה כוכבים קטנים כדלהלן סימן רצג סעיף א: נוהגים שמאחרים תפלת ערבית במוצאי שבת כדי להוסיף מחול על הקודש אבל עיקר יציאת השבת הוא משעת צאת ג' כוכבים קטנים שאין אנו בקיאים בבינונים ומיד שיצאו ג' כוכבים קטנים היה מותר בעשיית מלאכה אלא שצריך להמתין עד שיהיו ג' כוכבים עומדים רצופים במקום אחד ולא מפוזרים שזהו השיעור שצריך להוסיף מחול על הקודש ביציאת השבת אבל מיד שנראים ג' כוכבים רצופים מותר להבדיל ולעשות מלאכה. ע"כ.
- 8 משנ"ב בשם הפמ"ג.
- ואם עשה מלאכה בזמן שישנה מחלוקת הפוסקים אם דינו כבין השמשות, כתב הבה"ל שיש להקל בדיעבד ליהנות ממנה, אבל בבדי השלחן (סימן עה ס"ק א) נחלק עליו משום דלא יתכן שביציאת השבת סומך על שיטת הגאונים המקדימים, ואילו בכניסת השבת יסמוך על דעת רבינו תם המאחרת. דהוי תרתי דסתרי.
- 9 כן הוא בסדר הכנסת שבת: ואז הוא תחלת זמן בית השמשות לר' יהודה בברייתא ופסקו בגמרא הלכה כמותו בכניסת שבת לחומרא לפי שהוא ספק של תורה באיסור כרת וסקילה ח"ו ולא כר' יוסי דאמר שתחלת זמן בין השמשות הוא בסוף בין השמשות דר' יהודה. . ובחורף שהימים קצרים ורבתה המכשלה מאד בנשים להדליק נר שבת אחר השקיעה וגם באנשים עמי הארץ וקלי הדעת במלאכות אחרות צריך להודיעם שהוא איסור גמור של תורה ולהוכיחם בדברים רכים וקשים אולי ישמעו לו לא יוכיחם ולא יודיעם כלל וכלל כי מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים כדאיתא בגמרא גבי
- תוספת יום הכיפורים. והיינו דווקא תיכף אחר השקיעה עד סמוך לחצי שעה אחר כך כי אז בקרוב לחצי שעה אחר השקיעה בחורף חובה של תורה למחות בידם ביד חזקה בעונשים ונידוים אם לא ישמעו שבודאי איסור של תורה אין אומרים מוטב שיהיו שוגגים וכו' ובקיץ השיעור משתנה לפי החדשים מנטיית המדינה לצפון העולם וחסרון ידיעה בזה אינו נקרא ספק בזה ולכן צריך להחמיר ולמחות בכל תוקף במדינות אלו גם בקיץ בכחצי שעה אחר שקיעה האמיתית עכ"פ. ויש אומרים שספק של תורה דינו כודאי איסור של תורה לענין זה ולכן צריך למחות בכל תוקף בין בקיץ בין בחורף תיכף אחר שקיעה האמיתית שהוא תחלת בין השמשות דר' יהודה ולא אמרו בגמרא מוטב שיהיו שוגגים אלא לענין תוספת מחול על הקדש ולא לענין עצומו של יום אפילו לספיקו וכן עיקר להחמיר בשל תורה.
- אבל לענין תפלת המנחה שהיא מדברי סופרים אין למחות ביד המקילין בין בחול בין בשבת ובפרט בשעת הדחק בימות החורף שהיום קצר וכמו שמצינו שהתירו חכמים איסור שבות מדברי סופרים בבין השמשות בשעת הדחק ולצורך מצוה עוברת.
- 10 עד"ז בסדר הכנסת שבת שהובא לעיל, וכן בסימן תסז סעיף לט במי שחתך עיסה גדולה למצות הרבה וחלקן להרבה בני אדם ונתפזרו איש למקומו ונמצאה חיטה בחתיכה שהותיר בידו, ואין אנו יודעים אם היתה חיטה זו ראויה להתבקע ולהחמיץ העיסה או שלא, ואינו נחשב לספק כיון שהספק מחסרון ידיעה בלבד. וכן בחלק יורה דעה סימן קצ ס"ק צז, לגבי חלוק שנמצא בו כתם והאשה אינה יודעת להבחין על הכתם אם התכבס ביחד עם החלוק, או שבא לאחר הכיבוס: אין זה כספק דרבנן דספק הבא מחמת מיעוט ההכרה אינו ספק, שאם אין זה בקי ומכיר, אחר יכיר, אבל אם נאבד החלוק כיון דלא אפשר למיקם עלה דמלתא טהורה. וראה עוד לעיל סימן רנב קונטרס אחרון ס"ק יד לגבי ספק שיכול להתברר מיד שדינו כספק מחסרון ידיעה.

שולחן ערוך – הלכות תפלה

1 ג נפל ספר לפניו על הארץ ואינו יכול לכוין יפה מפני זה מותר
2 להגביהו כשיסיים אותה ברכה שהוא עומד בה:

חלק א סימן צו, שימנע כל הטרדות כדי שיכוין סעיף ג

3 א לא יגהק דהיינו נפיעה שאדם מוציא מגופו לפיו מתוך
4 שבעו ולא יפהק דהיינו שפותח פיו כאדם הרוצה לישן או
5 שעמד משינה ואם גיהק או פיהק לרצונו ה"ז מגסי הרוח. אם
6 צריך לפהק מתוך אונס יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו.

7 ולא יניח ידו על סנטרו דהיינו לחי התחתון בשעת התפלה מפני
8 שהוא דרך גסות הרוח וחזונים העושים כן בשעת הזמרה מותר
9 לפי שאינם מתכוונים לגסות אלא להנעים את הקול אבל שלא
10 בשעת הזמרה אסור:

11 ב הרק בתפלתו כאלו רק בפני המלך לפיכך אסור לרוק לרצונו
12 שלא מאונס אפילו עומד בתחנונים שלאחר התפלה שכל
13 זמן שלא פסע הרי זה עומד לפני המלך אבל אם צריך לרוק
14 מותר כדי שלא יצטער בתפלה ונמצא טרוד.

15 ומכל מקום לא ירוק על גבי קרקע אפילו יש שם גמי או תבן
16 שיכסו הרוק אלא מבליעו בכסותו בענין שלא יהא נראה כגון
17 בבגד התחתון אבל בבגד העליון שהרוק נראה אסור ובמקומות
18 שלובשין בחגורה חתיכת בגד (שקורין פציילט) אפשר שמותר
19 להבליע בו אע"פ שהרוק נראה שכיון שהוא עשוי לכך אין בו
20 משום מיאוס.

21 ואם הוא אסטניס שמאוס עליו להבליעו בכסותו או שמאוס
22 עליו להשהותו בפיו עד שיבלענו (או שהוא כסות נאה ואם
23 נצריכנו שיבלענו יטרידנו ג"כ) זורקו לאחוריו אבל לא לפניו
24 מפני שהמתפלל שכינה לפניו וצדדין הם כלפניו לענין זה ואם
25 אי אפשר לו לזרוק לאחוריו זורקו לשמאלו אבל לא לימינו
26 משום שנאמר ה' צלך על יד ימינך ואם אי אפשר לו לרוק כי
27 אם לפניו מותר כדי שלא יטרד:

28 ג אם כנה עוקצתו ימשמש בבגדיו להסירה שלא תתבטל
29 כוונתו אבל לא יסירנה בידו אפילו היא במקום שאין שם
30 מלמולי זיעה (שאין צריך נטילת ידים לתפלה כמו שאין צריך
31 אם נגע בשאר בעלי חיים טמאים) מכל מקום מאוסה היא וגנאי
32 הוא אפילו אם יראנה אדם ק"ו כשעומד בתפלה לפני מלך מלכי
33 המלכים הקב"ה.

34 אבל שלא בשעת תפלת י"ח יכול ליטול כנה ולזרקה בבית
35 הכנסת כמו שמותר לרוק בבית הכנסת.

36 (ואפילו נגע במלמולי זיעה) די בנקיון עפר להזכרת השם או

37 לדברי תורה כמ"ש בסי' ד' וצ"ב.

38 או יטלנה ע"י בגד לפי שמשום רוח רעה ששורה על הידים
39 הנוגעים בכנה אין נקיון מועיל אלא נטילה במים כמ"ש בסי' ד':
40 ד אם נשמת טליתו ממקומו יכול למשמש בו ולהחזירו אפילו
41 נפל רובו אבל נפל כולו אינו יכול לחזור ולהתעטף בו משום
42 הפסק (אלא א"כ שהוא טרוד על ידי זה ואינו יכול לכוין):

43 ה הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן התפלה פחות מד' קבין
44 מפשילו לאחוריו ומתפלל ולא יאחזנו בידו על כתפיו (כדי
45 שלא יהיה טרוד בתפלתו באחיזת המשאוי על כתפיו בידו ולא
46 יוכל לכוין כראוי ועוד לפני מלך בשר ודם אין עומדין כן ק"ו
47 לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא) ד' קבין לא יפשילנו
48 לאחוריו מפני שכובדו מונעו מלכוין אלא מניחו ע"ג קרקע עד
49 לאחר התפלה:

חלק א סימן צו, שלא יגהק ולא יפהק בשעת התפלה ובו ה' סעיפים:

50 א מחשבתו כיצד המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות
51 שמוציא בשפתיו שנאמר תכין לבם תקשיב אזניך וצריך
52 שיראה עצמו כאלו שכינה שרויה כנגדו ויעיר הכוונה ויסיר כל
53 המחשבות הטרודות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה
54 בתפלתו ויחשוב כי אלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה
55 מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל ק"ו לפני מלך מלכי
56 המלכים הקב"ה שצריך לכוין לפניו אף מחשבתו כי לפניו
57 המחשבה כדיבור כי כל המחשבות הוא חוקר וכך היו עושים
58 חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד
59 שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות רוח השכליות
60 עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ואם תבא לו מחשבה
61 אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שתתבטל המחשבה.

62 ואם אינו יכול לכוין פירוש המלות עכ"פ צריך שיחשוב בשעת
63 התפלה בדברים המכניעים את הלב ומכוונים לבו לאביו
64 שבשמים ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש.

65 וקודם התפלה יחשוב מרוממות האל יתברך ושפלות האדם
66 ויסיר כל תענוגי אדם מלבו.

67 ואין לנשק בניו הקטנים בבית הכנסת כדי לקבוע בלבו שאין
68 אהבה כאהבת המקום ברוך הוא.

69 וילדים המבלבלים אבותיהם בתפלה אין להביאם כלל לבית
70 הכנסת:

חלק א סימן צח, צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו סעיף א

לקוטי תורה

והענין הוא, דחנה אנחנו אומרים בכל יום נקדישך.
ולבאורה הוא נפלא לומר כן על השי"ת, שהוא

תוכן הפרק: ביאור ענין "לבושי הנשמה" הנזכר בזהר,
ואמירת "נקדישך", שאנו מקדשים את הקב"ה

1 קדוש ומקודש בעצמו, ואיך אנו אומרים שאנחנו
2 מקדישים אותו.

3 קדושה הוא לשון הבדלה, שזהו פירוש שם
4 "הקדוש ברוך הוא", שהוא יתברך קדוש ומובדל מגדר
5 הנבראים, ומהו הפירוש שאנו מקדישים אותו, וכי ניתן
6 לנו לרומם את הקב"ה ולהוסיף בקדושתו והבדלתו
7 מהנבראים ח"ו?

8 וגם למה אומרים ג"פ קדוש במספר זה דוקא.

9 אך חנה התורה ניתנה לנו בשלשה דברים שהם
10 מחשבה דבור ומעשה, שכמה מצות תלויים בדיבור
11 לבד וכמה מצות תלויים במחשבה לבדה וכמה
12 מצות תלויים במעשה לבד.

13 יש מצוות התלויות במחשבה וכוונת הלב בלבד
14 (כמו מצות אהבת ה' ויראתו), ויש מצוות התלויות
15 בדיבור (כמו קריאת שמע וברכת המזון), ויש שעיקרן
16 הוא המעשה בפועל (כמו אכילת מצה, נטילת לולב
17 כו').

18 ולכאורה ימעה האדם לומר שאין בחינת גילוי
19 אלקות המתגלה בבחינת מעשה שזה לבחינת גילוי
20 אלקות המתגלה בבחינת דבור ומחשבה, שבחינת
21 מעשה הוא מתעבה ומתגשם יותר גם בבחינת
22 דומם כמו כסף ונחושת ממעשה הצדקה.

23 ההגיון הפשוט של השכל האנושי אומר, שאור
24 הקדושה מתגלה יותר בעולם רוחני מאשר בעולם
25 גשמי, וכל שהוא רוחני יותר הרי הוא כלי מוכשר יותר
26 להשראת אלקות.

27 ומזה ה' ניתן להסיק, שבמצוות התלויות
28 במחשבה שהיא כח רוחני, יש גילוי אלקות יותר
29 בממצוות מעשיות המלוכשות בדברים גשמיים
30 וחומריים.

31 אך באמת אינו כן, כי הכל שוה אצלו ית', כי
32 כולא קמיה כלא חשיב, ואין הפרש אצלו בין
33 עליונים לתחתונים כיון שהכל באין נגדו, כי הוא
34 ית' אין סוף ואין ערוך אליו ית'.

35 היות שהקב"ה הוא אין סוף האמיתי, הוא מובדל
36 ומנושא לגמרי מכל העולמות כולם, עד שכולם שווים
37 ממש לפניו, "השוה ומשוה קטן וגדול", שגם העולם
38 העליון ביותר אינו קרוב יותר למהותו ועצמותו ית',
39 כי "אין ערוך אליך", פירוש, שאין שום ערך ודמיון
40 בין שום נברא, אפילו מהעליונים, להבורא.

41 וזה שע"י מעשינו ועבודתנו בקיום התורה
42 והמצוות אנו נעשים כלים לאלקות ואור הקדושה
43 שורה בנו, אינו מצד מעלת עבודת האדם ורוחניותו
44 וקדושתו, אלא לפי שהמצוות הן רצונו ית', ולפיכך
45 ע"י קיום מצוותיו נמשך אור אלקי;

46 ומאחר ש"אין הפרש אצלו בין עליונים ותחתונים",
47 ורוחניות וגשמיות שווין לפניו ית', הרי בחינת אלקות
48 המתגלה במצוות מעשיות היא שווה ממש לבחינת
49 אלקות המתגלה במצוות שבדיבור ומחשבה.

50 וזהו מה שאומרים והקדוש בשמים ובארץ, כלומר
51 שבחינת שמים ובחינת ארץ שוה אצלו, כי הוא
52 קדוש ומובדל מהם.

53 הקב"ה קדוש ומובדל משמים וארץ בשווה.

54 אף שהוא מחיה את כולם ומהווה את כולם,
55 החיות הוא בבחינת רצוא ושוב כו'.

56 ואין להקשות איך נמשכת חיות מאתו ית' להחיות
57 את כל הנבראים, והרי הוא ית' קדוש ומובדל לגמרי
58 מכל הנבראים - כי באמת אי אפשר לחיות האלקית
59 עצמה להתלבש ממש בנבראים, ועל זה נאמר "והחיות
60 רצוא ושוב", שהחיות האלקית אינה "מתיישבת"
61 בנבראים, אלא היא תמיד "בבחינת רצוא ושוב".

62 פירוש:

63 במעשה מרכבת יחזקאל כתיב "והחיות רצוא
64 ושוב". רצוא ושוב לפי פשוטו משמעו הנה והנה,
65 שהמלאכים ["חיות הקודש"] רצים אנה ואנה, הלוך
66 ושוב.

67 ברוחניות הענינים מבואר, שזה שהמלאכים הם
68 תמיד בתנועה של רצוא ושוב פירוש, שמחד גיסא הם
69 נמשכים למקורם ומשתוקקים להתכלל באלקות, וזה
70 נק' רצוא. ושוב משמעו - שהם שבים למקומם כדי
71 למלא פקודתם ושליחותם.

72 אך פירוש עמוק יותר ב"והחיות רצוא ושוב" הוא,
73 דקאי על החיות האלקי המתפשט ממנו ית', דמחמת
74 ריחוק ה"ערך" שבין החיות (שהיא בבחינת קדוש
75 ומובדל) והנבראים, אין החיות יכולה להתלבש ממש
76 בהם, אלא "החיות הוא בבחינת רצוא ושוב" -
77 "להסתלק למקורו וחוזר ומתפשט, וחוזר חלילה",
78 "שאי אפשר להיות המשכה זו . . בכלים ממש בגילוי
79 גמור, אלא מיד שנמשך . . מיד נסתלק", "שאם לא כן
80 יתבטלו הכלים מלהיות בחינת כלים".

1 והנה המשכת החיות מקדושתו ית' נעשה ע"י
2 ישראל.

3 לבנ"י ניתן הכח להמשיך קדושתו ית' למטה,
4 היינו שאור אין סוף ב"ה בעצמו, כפי שהוא קדוש
5 ומובדל מן העולמות, יומשך ויתגלה למטה בארץ.

6 וזהו ענין אמירת "נקדישך", שבנ"י מקדישים
7 אותו - שהכוונה בזה, שהם ממשיכים את קדושתו ית'
8 למטה.

9 [וזהו ההבדל בין "קדש בלא וי"ו ובחינת קדוש
10 בוי"ו", ד"קדש הוא לשון הבדלה, שהוא ית' מובדל
11 בבחינת אין ערוך לך, וקדוש בוי"ו הוא המשכה מאין
12 סוף ב"ה, כי אות וי"ו [שהוא קו מלמעלה למטה]
13 מורה על ההמשכה, ומכל מקום [גם לאחר ההמשכה]
14 הוא ג"כ קדוש ומובדל, ואינו כמו הנשמה שמתלבשת
15 בגוף ומתפעלת ממקרי הגוף].

16 כמ"ש ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, פירוש,
17 שאפילו בארץ מתחת ממשיכים בחינת אחד.

18 ידוע שפירוש "ה' אחד" ע"פ חסידות הוא,
19 שהקב"ה הוא אחד ויחיד, שאין שום מציאות מלבדו,
20 והיינו לפי שמצדו ית', שהוא אין סוף וקדוש ומובדל
21 מכל העולמות, אין נתינת מקום לשום מציאות חוץ
22 ממנו, והוא "יחיד ומיוחד" כמו קודם שנברא העולם
23 ממש.

24 ועל זה נאמר שבנ"י הם "גוי אחד בארץ", שהם
25 ממשיכים ומגלים "ה' אחד" (אמיתית אחדותו ית', כפי
26 שהיא מצד "קדושתו" של הקב"ה) גם "בארץ מתחת".

27 ולכן אומרים ג"פ קדוש, להמשיך קדושתו בנ'
28 בחינות אלו מחשבה דבור ומעשה, שהן נ' בחינות
29 הנשמה, נפש רוח נשמה, שבכולם נמשך בחינת
30 קדוש.

31 קיום כל המצוות כולן הוא על ידי מחשבה דיבור או
32 מעשה, שהן כנגד שלש מדריגות כנסת האדם - נפש
33 רוח נשמה ["כי כל נפש כלולה מנפש רוח ונשמה"].

34 ["הנשמה שורה במוח, ששם הוא המחשבה;
35 והרוח הוא בלב, שממנו נמשך הדיבור מהבל הלב,
36 וזהו רוח ה' דיבר בי כו'"], ומבחינת נפש - המדריגה
37 התחתונה ביותר שבנפש - נמשך המעשה].

38 ונמצא, שעבודת בני ישראל ["גוי אחד בארץ"]
39 היא להמשיך קדושתו ית' בשלש הבחינות שבנפשו
40 [שעל ידי מצוות שבמחשבה נעשה לבוש לבחינת

41 "נשמה" שבו, על ידי מצוות שבדיבור - לבחינת רוח,
42 ועל ידי מעשה - לבחינת נפש], וזהו ענין ג' פעמים
43 קדוש.

44 דהיינו ע"י עסק התורה ומצות בנ' בחינות שהם
45 בחינת לבושין להנשמה שתוכל ליהנות מזיו
46 השכינה, דהיינו להכליל באחד.

47 ובזה מבואר ג"כ ענין "לבושי" הנשמה הנוצרים
48 ע"י קיום המצוות ומזה הצורך בהם.

49 כי ע"י קיום התורה ומצוות נמשכת קדושתו ית'
50 (כפי שהוא ית' מובדל מגדר נבראים) בנפש האדם,
51 שע"י הנשמה נהנית מזיו השכינה, שהנאה זו "מזיו
52 השכינה" פירושה - שנגש בנפש האדם ענין אחדותו
53 ית' האמיתית ("ה' אחד").

54 אשר הרגשת אחדותו ית' [הנקרא בלשון החסידות
55 "להכליל באחד"] הוא דבר שאין הנשמה יכולה להגיע
56 אליו בלי ה"לבושים" דתורה ומצוות.

57 [כפי שהולך ומבאר:]

58 משא"כ כשהיא ערומה בלא לבוש אינה יכולה
59 להתכליל באחד, מאחר שהיא בחינת נברא וכל
60 נברא הווה ונפסד ורחוק מאד מבחינת אחד.

61 אע"פ שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל", הרי זה
62 רק ששורש נשמת האדם הוא "מבחינת אלקות ממש",
63 אבל אח"כ "נשתלשלה בירידתה להיות בחינת יש
64 ודבר בפני עצמה".

65 [וכפי שאומרים (בברכת אלקי נשמה) "נשמה כו'
66 טהורה היא אתה בראתה כו' יצרתה כו' נפתחה ביי",
67 והנשמה בשרשה מיוחדת ממש באלקות "וטהורה
68 היא" (ולא שייך לומר אז עלי' שהיא "בריאה", מאחר
69 שהיא "חלק אלקה ממעל"), ואח"כ "אתה בראתה" -
70 שע"י ירידתה לעולם הבריאה היא נעשית נברא,
71 והולכת ויורדת ממדריגה למדריגה (יצירה עשי') עד
72 שמתלבשת בגוף גשמי, שאז היא נעשית "יש ודבר
73 בפני עצמו"].

74 ומכיון שכן, אי אפשר לנשמה מצד עצמה "להכליל
75 באחד", דאין אפשר לנברא שהוא הווה ונפסד
76 להתאחד עם הבורא ("ה' אחד")?

77 ולכן צריך ללבושין, היינו מחשבות תורה ומצות
78 שהן בחינת לבושין, שמלבישין הנשמה ומקיפין
79 אותה מראשה ועד רגלה, והם נמשכים מבחינת
80 אחד שע"י יוכלו נשמות להכליל באחד.

15 גילוי אלקותו ית', "שורה ומתגלה בו ה' אחד".
 16 וזהו והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את
 17 ה', דהיינו כמו שאדם צורר כספו בחרט כך תהיה
 18 נפשו צרורה בצרור החיים, דהיינו שיקיפנו
 19 וילבישנו לבוש וצרור החיים להכלל באחד, את ה':
 20 עפ"ז יובן מה שהכתוב מתאר ענין הדביקות בה'
 21 בלשון "צרור החיים", שהוא כלשון "ויצר גו' כסף
 22 בשני חריטים", שקשר הכסף בסודרין, לומר,
 23 שהדביקות בה' תלוי' בכך שיש לאדם לבושים
 24 ("סודרין"), הנקראים "צרור החיים", להיותם
 25 "נמשכים מבחינת אחד", שעל ידם גם האדם נקשר
 26 באלקות.

ד"ה וישלח יהושע פרק שני

1 ה"לבושים" שהנשמה מוקפת בהם נוצרים מהתורה
 2 ומצוותי כנ"ל, שהתורה ומצוות הן רצונו וחכמתו
 3 ית', ואורייתא וקוב"ה כולא חד (דלא כהנשמה,
 4 שבירידתה למטה נעשית בחינת "נברא" ויש כנ"ל).
 5 ונמצא, שהלבושים הם למעלה מהנשמה עצמה,
 6 כי הם "נמשכים מבחינת אחד" - כלומר, בתורה
 7 ומצוות ישנו גילוי שכינה ממש, דפירוש גילוי שכינה
 8 "הוא גילוי אלקותו ית'". באיזה דבר, והיינו לומר
 9 שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי
 10 שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד, ובתורה
 11 ומצוות שהן פנימיות רצונו ית', "אין שם הסתר פנים
 12 כלל" והם אלקות ממש;
 13 ולפיכך על ידי שהאדם "מקיף" את עצמו (מראשו
 14 ועד רגליו) בלבושי התורה ומצוותי (שבהם ישנו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

25 בזה כל ד' חלקי הנ"ל בתיקון, הא' באו"כ בעצם האי"ן
 26 וי"ש שהוא שיש שיעור קצוב במהו' ועצם האי"ן דצור'
 27 ונפש לפי ערך שיש בחומר בחי' הי"ש ולא יהי' האי"ן
 28 דצורה יותר מי"ש דחומר ולא יהי' יש דחומר יותר מאי"ן
 29 דצור' אלא במדה באופן שיהי' ראוי לקיום (והוא מה
 30 שמצינו בנפילי' כמלאכי' דעזא כו' מפני שהי' להם חומר
 31 גס ויש ביתר מכפי ערך האי"ן דצור' שלהם עד שלא הי'
 32 בכחו לבט"ל הי"ש לאי"ן ע"כ נפל"ו למטה לגמרי כו'
 33 וד"ל, וכנ"ל בענין הנשמה וגוף שיש גוף גס ויש ביותר
 34 שאינו לפי ערך האי"ן דנשמה דהיינו תרתי לריעותא כו',
 35 וע"כ חומר וצורה דמלאכי' הן במדה ושיעור והחומר מעין
 36 הצורה שיוכל שאת ולא יפול כו' וכן לא יעלה יותר מכפי
 37 המדה ולכך נק' עומדי"ם כו'), ואמנם זהו בענין תיקון הא'
 38 הנ"ל בעצם האי"ן ויש דאו"כ שלהם, וכמ"כ יובן גם בענין
 39 התכלול' דחילוף או"כ הנ"ל שבמלאכי' שהן מבחי' התיקון
 40 דמ"ה כו' יש באי"ן שלהם מבחי' היש דוקא והוא המשכת
 41 אין דנפש בכלי להיו' בבחי' שוב, ולהיפך שיש בחומר
 42 מבחי' הביטול לאי"ן והוא בחי' רצוא, וז"ש והחיו' רו"ש
 43 שבכל א' יש מהיפוכו ממש, וכמו ענין השירה שאומרי'
 44 המלאכי' שהנפש או' שירה לפי אופן השגתה ועושה ופועל
 45 בזה ביטול' חומר הי"ש, וגם הרי יש בו מבחי' שוב דוקא
 46 וזהו שבחומר בא ההשתחווה' דשוב וגם הביטול הי"ש
 47 לאי"ן בשעה שהנפש והצו' או' שיר"ה כו' וד"ל. וזהו ממש
 48 ע"ד הנ"ל בבחי' רו"ש דתור' ותפלה שכוללי' כל א'

1 **ובדוגמא** זאת יובן במלאכי' שנא' בהן והחיו' רו"ש
 2 כנ"ל, דהנה המלאכי' כלולי' מחומר וצורה
 3 שנק' או"כ, וכמ"ש הרמב"ן דחומר המלאך מורכב מא"ש
 4 ומים והצור' שלו בחי' רוח וז"ש עושה מלאכיו ורוח"ת כו'
 5 לפי שיצא שרשם מבחי' התיקון (וכמו תוצא האר"ן נפש
 6 חי' שהן פני ארי' פני שור למעלה שנמשך מארץ עילא'
 7 וכמארז"ל ועוף יעופף עוף זה מיכאל כו' כידוע) דבחי' מל'
 8 כו', והיינו בחי' אי"ן וי"ש ב' הפכי' ויש בהן מדה ושיעור
 9 בעצם שלא ירבה עצם האי"ן דאור שהוא הצורה שלהם
 10 על בחי' הי"ש דכלי חומר שלהם, ולא ירבה הי"ש דחומר
 11 שלהם על האי"ן דצורה שלהם כנ"ל, לפי שהנפש והצור'
 12 שלהם שרשם ממל' דאצי' שהוא בחי' אי"ן האלקי כו'
 13 מבחי' אורו' שבמל' וגופם וחומרם נמשך מבחי' הכלים
 14 שבמל' ע"כ הוא בעצם בבחי' יש נפרד היפך הביטול רק
 15 שהוא חומר דק ורוחני יותר מגופו' בנ"א (והיינו מחומר
 16 הבל דיבור העליון שמורכב מא"ש ומי"ם ויש בו גם רו"ש
 17 י"ש וביטול' מלאכי' הצורה והנפש שלהם מבחי' הצורה
 18 שבדיבור העליון שנק' רו"ח ממלל"א כו'), וזהו שאנו רואי'
 19 שכל ענין עבודת המלאכי' בשירה שאומרי' בכל יום באה
 20 בענין השתחווה' דחומר גופם ג"כ שהוא בחי' רו"ש מאין
 21 ליש ביטול הי"ש לאי"ן והכל ע"י אמצעו' האור והצורה
 22 דנפשם שהוא בחי' אי"ן בעצם כביטול גופו של אדם
 23 ברצוא דתפלה ע"י אמצעו' השגו' אור נשמתו באי"ן
 24 האלקי כו' שמבטל הי"ש לאי"ן כאור הדולק בפתילה, ויש

1 מהיפוכו דוקא ואזי יש קיום דוקא, לפי שזהו עיקר בחי'
2 התיקון הב' בהתכללות דא"כ בחילוף שיהי' בשיעור ומדה
3 שיוכל הכלי להכיל האור ולא יפול למטה, ואור יתיישב

4 בכלי ולא יסתלק למעלה שזהו מצד שהאי"ן וי"ש דא"כ
5 כלולי' זה מזה לפי ערך ע"כ מתאחדי' יחד והיו לאחדי'
6 ממש בקיום נצחי וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתויבתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 **שריפת** פרה אדומה שנאמר ויקחו אליך פרה אדומה
2 תמימה וגו' (במדבר י"ט ב') וז"ל הרמב"ם המצוה
3 היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהי' אפרה מזומן למי
4 שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שאמר והיתה לעדת
5 בני' (במדבר י"ט ט') וכבר התבאר דני מצוה זו במס'

6 פרה: ביאור הדברים צריך להעתיק אי"ה מכתב ידי בביכעל
7 המתחיל כי ביום הזה יכפר כו', את התורה ששמענו פ' פנחס
8 על המשנה דמס' פרה הכל כשרים לקדש כו', וענין התולעת
9 לא נת' שם אך נת' בתורה ע"פ וידבר ה' אל משה כו' זאת
10 חוקת התורה וביאורה שנת תקס"ה כ"י דו"ח הרב שי':

שריפת פרה אדומה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ולכאור' צ"ל איך נאמר שע"י עבודת המרכבה נמשך בחי' אדם התכללות, הלא כל ענין עולם התיקון הוא שנעשה בחי' אדם שהוא בחי' התכללות ג' קוין. אך הענין ע"ד שנת' בלק"ת בביאור דוהניף דל"ד ל"ה, שעולם התיקון הוא בחי' התכללות המידות שיהי' רך כקנה שיכולי' לסבול היפוכו, וה"ז נק' התכללות, ונת' שם מעלת התיקון שמפני היותם רך כקנה התכללות ג' קוין כללות ע"ס, עי"ז יכול להאיר בהם אוא"ס מבחי' שלימותא דכולהו, ועי"ז נעשה ביטול המדות ע"ד עושה שלום במרומיו שע"ז מאיר בהם אוא"ס בחי' שם מ"ה דאיהו אורח אצי' המקשר ומחבר, שז"ע קישור וחיבור יותר הרבה באין ערוך מבחי' עולם התיקון בפ"ע שז"ע רך כקנה, ונת' שם בהג"ה שזהו כהפרש ענין ביטול היש לגבי ביטול אמיתי, וע"ד שבת תתאה, ושבת עילאה, כן נא' בזה בעבודת חיות המרכבה, הן אמת שהתיקון הוא בחי' אדם, אמנם כתי' כמראה אדם שזהו רק התכללות ג' קוין ע"ד רך כקנה שיכולי' להתכלל, (ומ"מ בלתי המשכת אוא"ס בהם יכול להיות ח"ו ג"כ בחי' ענפין מתפרדין, וכענין ראו מ"ה, או כמו אברהם יצא ממנו כו' יצחק כו' והיינו מפני כי לא נולד יעקב עדיין קו האמצעי המחברם וממשיך מבחי' אוא"ס דכתר, וזהו והחוט המשולש כמשי"ת אי"ה), וע"י עבודת חיות המרכבה מעלים את בחי' אדם לבחי' אוא"ס, ועי"ז נמשך בחי' ההוא נביעא דאיהי נשמתא לגופא בחי' שם מ"ה תכלית הביטול, שזהו בחי' היותר

גבוה ונעלה מכמו שהוא תחלה רך כקנה כו', והיינו מפני ששרשם מבחי' נקודי' שלמעלה מבחי' ברודי' בחי' תיקון רך כקנה כו', ועי"ז נמשך מבחי' אורות דתהו שהם בחי' מ"ה בעצם, כמ"ש בד"ה יו"ט של ר"ה (ל"ב).
אמנם הנה כ"ז הוא בחיות הקדש שנק' מרכבה, אך מהו ענין האבות חג"ת ששם איהו כו' לקרותם בשם מרכבה. והענין דמבואר באד"ו או"א ממוחא סתימאה נפקי ז"א בעתיקא אחיד ותליא, וביאור הענין עד"מ מבשרי כו', כי הנה השכל הוא נולד מן המשכיל שלמעלה מן השכל ששם לא נודע עדיין גילוי השכל וטעמו של דבר כלל, אבל מ"מ הוא נק' משכיל מקור לשכל זה. אבל ז"א בעתיקא כו' שורש המדות הוא נלקח ממקום עליון יותר, והגם כי ע"י השכל נולדי' כו' וע"פ שכלו יהולל, חכ' ובינה אב ואם המולדי' את ז"א שמולדי' לבוא לידי גילוי ומנהיגי', אבל שורשן הוא יותר נעלה הרבה, ולכן יכול להיות יפה כח הבן כו'. ולפ"ז יובן איך הוא בכח האבות חג"ת להגביה בחי' אדם חכ' אדה"ר, אדם תתאה ז"א מה שמו ומה שם בנו, וכשמתעלים המדות הנה יפה כח הבן ומעלה גם בחי' חכ' להיות נמשך המשכת אוא"ס בחכ' להיות גילוי אנת הוא חכים כי אוא"ס הוא לאו מכל כו', רק המשכת אוא"ס בחכ' תלוי בעבודת האבות הן המרכבה להעלות אדם דחכ' להיות נמשך מבחי' אנת להיות חכים. וזהו שארז"ל ע"פ ועשיתם אתם כאילו עשאוני, ונק' מרכבה ע"ש שבטלי' לגמרי.

ד"ה פדה בשלום נפשי

ש"פ וישלח יו"ט כסלו, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 **ואחכ"ז** מאחר שע"י ההשגה בבחי' התלבשות בא אל
2 עצם ענין האלקי הנה עם היות שזהו בדרגות
3 דמדרי' נשמה, מ"מ אינו מאיר בזה עצם האור בגילוי
4 ממש, דלפי שבא לזה ע"י לבושי ההשגה הנה גם
5 כשמפשיט אותו אינו מופשט לגמרי והוא מלוכש עדיין
6 בלבוש דק מלבושי השגה. והיינו שגם לאחר ההפשטה
7 והשלילה מהציור המושג הוא מ"מ משיג ומרגיש את
8 הענין באחיזה קצת בהציור המושג (כי באמת אין ביכולתו
9 לתפוס ולהשיג ענין אלקי בלי שום לבוש) וע"כ גם השגה
10 זו הגם שהיא במדרי' פנימיות המוחין יש לה שייכות אל
11 המדות (היינו אל חוש המדות בבחי' התפעלות ומורגש
- 12 קצת, ולא כ"כ כמו בבחי' חיצוניות המוחין אבל מ"מ אינו
13 יוצא עדיין מבחי' התפעלות ומורגש) וכן בענין המדות עם
14 היות דהתפעלות המדות באים בבחי' ממילא מ"מ אין זה
15 שהאור מאיר בלב כמו במוח כ"א מה שהלב מרגיש את
16 האור והגילוי שבמוח ונמשך אחר המוח כו', וממילא
17 המדות אינם בבחי' גדלות ממש להיות בבחי' דביקות
18 ממש אחר שאינו מאיר בהם האור ממש רק מה שנגרש
19 כו' ה"ה בבחי' התפעלות קצת ורק שמשותים קצת אל
20 בחי' המוחין כו' (ר"ל אל אמיתית בחי' המוחין שיתבאר
21 בסמוך). וי"ל שזהו מדרי' רוח העולה ונכלל במדרי' נשמה
22 היינו שמדרי' הרוח משתווה קצת אל מדרי' הנשמה כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרפ"ז

היצה"ר חושב תמיד רק בתאוותיו, מתחיל מהראיה, ואין מעצור לרוחו ומוריד את האדם מזדחי אל דחי

- 1 **ובאור** הענין הוא, דהנה אָמרו רבֹותינו ו"ל "יִצְחָק הָרַע
2 דוֹמָה לְזֹכֵב וְיוֹשֵׁב בֵּין שְׁנֵי מִפְתָּחֵי הַלֵּב, וְהֵינּוּ
3 דִּהְיָצָר הָרַע הֵנָּה כֹּל עֲקָרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מֵה שִׁתְּמִיד חוֹשֵׁב רַק
4 בְּתַאוּתָיו וּרְצוֹנוֹתָיו, וְכֵמוֹ הִיתּוּשׁ דְּמַכְנִיס וְאֵינוֹ מוֹצִיא, הֵנָּה
5 כֵּמוֹ כֵּן הוּא הִנָּפֵשׁ הַבְּהִמִית דִּהְלָל הוּא רַק לְעֲצָמוֹ, וְכִמְאָמֵר
6 "הָעֵינַן רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד", וּבִירוּשָׁלַיִם (בְּרֻכּוֹת פ"א ה"ה)
7 אֵיתָא "עֵינָא וְלִבָּא תָרִי סְרֻסְרָא דִּחְטָאָה"¹, וְהִתְחַלָּה הִיא
8 מִהֲרָאִיהָ דְּוָקָא, וְכִמְאָמֵר רבֹותינו ו"ל (סוֹטָה ח עמוד א) "אֵין
9 יִצְחָק הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמָה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת", וְעַל יְדֵי הָרָאִיהָ
10 בָּא לִידֵי הִרְהוּר הַלֵּב וְהוֹלֵךְ בְּשִׁרְיוֹת לְבוֹ, וְהִסְבִּיחַ הָעֲקָרִית
11 הִיא אֶהְבֵּת עֲצָמוֹ מֵה שֶׁהוּא יָקָר וְחָבִיב בְּעֵינָיו עֲצָמוֹ בְּמָאֵד,
12 וּמִשּׁוּם זֶה הָרִי אֵין לוֹ שׁוּם הִגְבָּלָה וּמַעְצוֹר לְרוּחוֹ כָּלֵל –
- 13 וויילע ער האָט זיך זייער ליב, און ער איז זייער טייער בָּא
14 זיך, גיט ער זיך זייער נאָך, און ער צו לאָזט די האַרץ בְּלִי
15 שְׁעוֹר כָּלֵל וְעוֹבֵר כֹּל גְּבוּל, דָּלָא מִיכְפֵּי אֲשֶׁר אֵין שׁוּם פֶּחַד
16 אֱלֹקִים לְנִגְדַּ עֵינָיו כָּלֵל, אֶלָּא שֶׁהוּא כְּחֵיה מִמֶּשׁ לְטָרֶף וְלִגְזוֹל
17 בְּכִמְהָ אֶפְנִים שׁוֹנִים בְּשִׁבִּיל לְמִלֵּאת תְּאוֹת נֶפֶשׁוֹ, וְכֵמוֹ שֶׁאֵינוֹ
18 רוֹאֵין בְּמוֹחַשׁ בְּאַנְשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רַחֲמָנָא לְצִלָּה נִמְשָׁכִים
19 אַחֲרֵי תְּאוֹת לָבָם, הָרִי כֹל מִחְשְׁבוֹתֶם דְּבוּרֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם הוּא
20 רַק בְּהִנּוּגָע לְעֲצָמוֹ בְּלִבָּד – אֵלֶּךְ וּוָאָס עַר טְרַאכְט, אֵלֶּךְ
21 וּוָאָס עַר רַעַט, און אֵלֶּךְ וּוָאָס עַר טוֹט, אֵינוֹ נָאָר דָּאָס וּוָאָס
22 עַר ווִיל און גְּלוֹסְט, און נָאָר דָּאָס וּוָאָס אִים אֵינוֹ גוֹט, דְּכָל
23 זֶה הוּא בָּא מִפְּתוּי הִצְרָה הָרַע שְׁמִסִּית אֶת הָאָדָם וּמוֹרִידוֹ
24 רַחֲמָנָא לְצִלָּה מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי.

¹ ר"ג תמוז, תרפ"ז, קאָסטרֶאָמָא

ב. העין והלב - שני סרסורי החטא. ג. השם יצילנו.

1 נד. רבנו הזקן תבע מחסידים אהבה רבה. הוא תבע
2 זאת לא רק מחסידים בעלי מדריגה בתורה ועבודה, אלא
3 גם מהרוכלים המחזרים בכפרים, שמחשבתם תהיה
4 עסוקה בענין של אהבה רבה כשהם הולכים מכפר לכפר
5 כששק הסחורה על כתפיהם.
6 הרבי העניק לרוכלים אלה כוח להרהר בענין של
7 אהבה רבה, שזה הנחת עצמותו, להניח את עצמו ו"בטל
8 רצונך מפני רצוני"³, הוא עצמו אינו קיים. ולמרות
9 שכשעושה רצונו של מעלה הרי זה גם כן ענין של "אני",
10 מכל מקום הרי זה כמו הענין של "כברא דאשתדל בתר
11 אבוי ואמיי"⁴, שזה גם כן הענין של הנחת עצמותו,
12 למרות ש"ברא כרעא דאבוי"⁵ כמו שבן חלוק מהאב,
13 מכל מקום בברא דאשתדל בתר אבוי - אין הוא חש
14 ב"אני".
15 נה. אני מסתכל על בני התורה, אברכים תלמידי
16 הישיבות, ברחמנות מיוחדת, חסרה להם יראת השמים,
17 החינוך החם וההדרכה הנפשית המסורה. גם כשהם
18 נראים כיראי שמים ומהדרים במצוות הרי זו יראת
19 שמים תולדתית, אך בלי חיות. תלמידי הישיבות אינם
20 יודעים מה זה חיות ביראת שמים.
21 רחמנות גדולה על תלמידי "תומכי תמימים", הם לא
22 ראו כלל את אור התורה והעבודה החב"ד-חסידית. הם
23 ראו מאה וחמשים או מאתים תלמידים בני תורה בעלי
24 חושים לומדים חסידות ברבים בפנים מתעמקות
25 ולוהטים בהבנות הסברתיות של השגות אלקות, דבר
26 שנאצלים היו רוצים להשיג אותו. הם עדיין לא זכו
27 לראות עשרות תלמידים מתפללים בדביקות עצומה
28 ובהשתפכות הנפש, ואין הם יודעים כלל כיצד על בחור
29 חסידי לעבוד עם עצמו, גם בתיקון המדות וגם בהכשרת
30 המוחין, להבין השגה אלקית.
31 ירחם השי"ת ויצליח שעל ידי המשפיעים ועל ידי
32 מסירותם ונתינתם העצמית לדרכי החסידים, יעשו את
33 כל מה שמחנכים ומדריכים אותם, אז יהיו בעז"ה בקרן
34 אורה של תורה ועבודה.
35 נו. על "עובד" להיות ענו ולא שפל. ההבדל בין שפל
36 לענו הוא: שפל עסוק רק עם עצמו באופן של דכא
37 ונכא, שברון, בלי שום התעלות בנפשו. ענו - יודע
38 מעמדו ומצבו הרוחני ומשתוקק תמיד להיות יותר טוב,
39 כי הוא יודע מה שחסר לו, וכשמישהו מעורר אותו על
40 משהו - הוא מקבל את הדבר בטוב, אך יחד עם כך
41 בתוקף הדעת שיודע גם מעלת עצמו, גם ה"ויגבה לבו"
42 שלו הוא בתוקף הדעת.

43 ר' אייזל היה חריף ושנון, חד לשון, ואמר פעם לר'
44 הלל: אני מקנא בך, הגוף שלך הוא גלגול של חמורו של
45 ר' פנחס בן יאיר. ענה לו ר' הלל: הלואי. דבר זה הוא
46 רק מצד הגוף ובה על ידי יגיעה גדולה על פי התורה.
47 נז. מי ששואל "מה העבודה הזאת לכם", איזו עבודה
48 היא בכלל, הרי אין זה מוכרח על פי דין, מדוע צריכים
49 ליטול ידים לסעודה שלש פעמים על כל יד, מדוע
50 צריכים לחגור אבנט, מדוע צריכים לטבול - צריכים
51 לדעת ששוכן בו אפיקורס קטן. החלטה זו צריכה להיות
52 בידיעת כל אחד. ברור הדבר שחלק מהשואלים מה
53 העבודה הזאת לכם, הם - לדאבוננו - מאלה שנשבו לבין
54 המינים והכופרים, בכל זאת לא צריכים לעמוד אתם
55 במגע ומשא. כיוון שהוא שואל לשם מה זקוקים לכך -
56 לא צריכים להיכנס איתו בשום ויכוח, לא צריכים לרצות
57 לשנות אותו, אלא יש להיבדל ממנו. אם נתקלים באדם
58 ששואל מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לו, הרי אין
59 הבדל מי הוא השואל, אדם פשוט או גם רב או מלמד
60 וכדומה, יש להיבדל ממנו כדי שלא להיות מושפע ממנו,
61 שכן עלולים להיות מושפע ממנו.
62 האומר "מה העבודה הזאת לכם", לא רק כלפי מצוה
63 אלא גם כלפי מנהג ישראל, ולא רק על מנהג אלא גם
64 על הידור שבהידור, יש לדעת שהוא רשע ואסור לעמוד
65 בארבע אמותיו.
66 נח. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל "צמח צדק" מסר
67 את נפשו הקדושה ממש על כל ענין אף הקל ביותר
68 שהציע שר ההשכלה האכזר, הגראף אוברוב, באסיפת
69 הרבנים בשנת תר"ג.
70 בישיבה הראשונה הורה שר ההשכלה למזכיר
71 האסיפה, להגיש את תכנית סדר הלימוד והחינוך של
72 ילדי ישראל שהשר ועוזריו תיכננו, וציווה על ארבעת
73 הקרואים: הרבי, ר' איצעלע מוואלוזין, ר' ישראל הלפרין
74 והמלומד בצלאל שטרן - לחתום על התכנית.
75 בראות הרבי שהמצב מסוכן, עמד ואמר:
76 - הממשלה קראה אותנו כדי לשמוע את דעתנו אנו
77 ולא כדי לחתום על מה שתיכננו אחרים. אני מסרב
78 לחתום ומתפטר מהשתתפותי באסיפה.
79 לילנטאל - שהיה מצד השר - לחש באזנו של שר
80 ההשכלה, ומיד קם השר מרוגז ואמר בקצף רב: הרי
81 דינא דמלכותא דינא!
82 ענה לו ה"צמח צדק": דינא דמלכותא דינא הוא רק
83 ביחס לדיני ממון⁶ כגון מסים וארנוניות, ואילו מנהג
84 ישראל תורה הוא ולא ניתנה רשות לאף אחד לבטלו.

(5) ראה עירובין ע, ב. וראה רש"י כתובות צב, ב. ד"ה כבעל חוב.

(6) ראה חור"מ ס' שש"ט ס"ח. שר"ע לרבנו הזקן הל' גזילה וגניבה סעיף

(3) אבות ב, ד.

(4) ראה תניא פמ"א.

38 וכן כל יחיד עושה את עצמו לשליח של כלל ישראל
39 "ליחזקאל קוב"ה ושכינתו בשם כל ישראל".
40 ענין זה מה שכל יחיד עושה עצמו שליח כלל ישראל
41 "ליחזקאל קוב"ה ושכינתו" הוא ה"מרובה מזה טובה
42 ממדת פורעניות", שכן, זה "בשם כל ישראל", רבים,
43 ומעלת הרבים הרי ידועה בכמה ענינים עיקריים.
44 הרבי אומר, למרות שליחוד זה מן ההכרח שתהיה
45 אהבה רבה, הרי כדי לגרום נחת רוח למעלה צריכים
46 להתרגל בכך.
47 (ב) היחוד באצילות שהוא הרי יחוד נפלא מאד. יחוד
48 זה נעשה על ידי אתערותא דלתתא (התעוררות מלמטה)
49 בעבודת האדם לבורא ברוך הוא על ידי תורה ומצוות.
50 (ג) היחוד של תורה ומצוות בגופו האלקי כפי שכל
51 זה מתייחד על ידי עבודת האדם ב"לשם יחוד קוב"ה
52 ושכינתו בשם כל ישראל" דוקא.
53 (ד) יחוד הנפש האלקית, שהוא הרצון של כל יהודי
54 להיות מיוחד עם אלקות.
55 הרבי מספר לנו שלאחרי יציאת הנפש מן הגוף, אחרי
56 הפטירה, עוסקת הנפש באותיות התורה והתפלה ואיננה
57 מהרהרת בעניני הגוף. כך צריך להיות ענין ההתעסקות
58 על פי עבודה בתורה ובתפלה.
59 הרבי ה"צמח צדק" הורה לחסיד הגאון ר' שניאור
60 זלמן נ"ע מפולוצק, שהיה בקי בתלמוד בבלי וירושלמי
61 כו' בעל פה, לחזור משניות בעל פה, ואמר לו: מה
62 שהסבא, רבנו הזקן, אומר בפרק מ"א "כמו בצאתה מן
63 הגוף במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף
64 אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה
65 והתפלה" הוא מתכוון על הזמן שמיד לאחר הפטירה,
66 וכשחוזרים במשך שנים על משניות בעל פה, שהכוונה
67 העיקרית בזה היא אמירת אותיות התורה, זוכים לחזור
68 משניות אחרי הפטירה. אותיות אלו מובילות את הנפש
69 לבית דין של מעלה דרך היכל הזכות של האותיות
70 שבתורה ותפלה.
71 (ה) היחוד הגאוני של אהבת ישראל שהרבי במסירות
72 נפשו על חסידים מעניק כוח לכל ההולכים בדרכי
73 החסידים, שעל ידי מחשבה שחושבים על השי"ת ועל ידי
74 אותיות התורה והתפלה - מיוחדים באחדות הבורא.

סודות יום ב' דחג הפסח התש"ג

1 שאל השר: האם גם מנהגן של הנשים לכסות את
2 פניהן בדיהן בשעה שמדליקות נרות של שבת - הוא גם
3 כן תורה?
4 ענה לו ה"צמח צדק": אכן, גם זה תורה, וכן מצינו
5 בירושלמי⁷ שמנהג נשים תורה הוא.
6 נט. צריכים לדעת שמי שאומר מה העבודה הזאת
7 לכם, כאן באמריקה שונה המצב, כיום שונה המצב -
8 הרי הוא מושפע מרשע ויש להיבדל ממנו, מפני שהוא
9 מן העוורים שנתפתו מהכלבים המלומדים.
10 יהודים צריכים לדעת שהתורה היא נצחית בכל עת
11 ובכל זמן, בכל מקום ובכל זמן בשווה. יש לצאת לרחוב
12 ולהזהיר יהודים, צריכים להציב גבול בפני יהודים אלה,
13 יש להיבדל מהם, אסור לעמוד בארבע אמותיהם ואסור
14 לנהל אתם מגע ומשא. צריכים לדעת את ה"עשה"
15 וה"לא תעשה": ה"לא תעשה" - אין שום הבדל במקום
16 ובזמן, התורה היא נצחית. וה"עשה" - עבודת הכלל,
17 שעל יהודי לעשות עוד יהודי.
18 ס. בשיעור "תניא" היום⁸ בהתאם ל"היום יום",
19 מוסברת בהרחבה המדה הטובה והנפלאה של לכלול
20 עצמו בעבודת הבורא של כלל ישראל, להיפך מהמדה
21 הרעה שכנגדה, השואלת "מה העבודה הזאת לכם".
22 כבכל דבר כך גם בעבודת הבורא ברוך הוא בכלל
23 ובעבודה שעל פי תורת החסידות בפרט, ישנו הכלל של
24 "מרובה מזה טובה ממדת פורעניות"⁹. ממה שכתוב "לפי
25 שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעיקר", כשאחד
26 אומר "מה העבודה הזאת לכם", הרי כיוון שאצלו זה
27 "לכם ולא לי" - כפר בעיקר. דבר זה עצמו שהוא מוציא
28 עצמו מכלל ישראל, שקיבלו את התורה והמצוות
29 בהקדמת נעשה לנשמע ובלי "למה" - הוא כופר בעיקר,
30 ממילא מובן ה"מרובה מזה טובה" של לכלול עצמו
31 בעבודת הבורא ברוך הוא של כלל ישראל, עד היכן זה
32 נוגע. דבר זה מתבאר בשיעור ה"תניא" היום.
33 עניני היחוד שהרבי מסביר כאן הם:
34 (א) היחוד של מקור נפשו האלקית ומקור נפשות כל
35 ישראל שהוא מיוחד באלקות. בכך מסביר הרבי הענין
36 מה שאנו אומרים "לשם יחוד קוב"ה ושכינתו בשם כל
37 ישראל", שכל יחיד מכליל עצמו ברבים של כלל ישראל,

(8) פמ"א: "אך אמנם (ע' 114) - אתה וכה"ג" (ע' 116).

(9) סוטה יא, א. סנהדרין ק, ב.

יט ועוד.

(7) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א ופדר"א פמ"ה.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ' – במקום תורה – שם חכמה

1 גדולה הייתה השפעתו של ר' יצחק שאול, חתנו של הנפח, על זבולון בנימין, פושט הנבילות. לא
2 פחות מכך הפיק ר' יצחק שאול תועלת מזבולון בנימין. אביו, ר' ניסן, הביא לידיעתו כי מחובתו להתמסר
3 להעלאת רמתו הרוחנית של זבולון בנימין המגושם. בד בבד עם המשימה שנטל על עצמו למצוא חתן
4 לדינה, בתו של זבולון בנימין, קיבל על עצמו להתעניין במצבו של זבולון בנימין עצמו. לפיכך הורה
5 במכתבו לבנו להתייחס לפושט הנבלות כאל "מציאה", שכן הוא מסוגל להתעלות לדרגה רוחנית גבוהה
6 יחסית, ולהוכיח בכך שאין יהודי, יהא שפל ככל שיהא, שאינו מסוגל להתעלות ולהתרומם.

7 כתוצאה מכך החליט ר' יצחק שאול לשמש דוגמא לאהבת המלאכה, ומכאן נבעה החלטתו להיות
8 נפח. לאחר דין ודברים עם חותנו השפיע עליו להכניסו לנפחייה.

9 ר' אליעזר ראובן התלבט קשות עד שהשלים עם העובדה שחתנו, שאותו לקח בגלל למדנותו
10 ושאינו חשב להשתעשע ולהתפאר, יהפוך לבעל מלאכה פשוט. במיוחד לא יכול היה לעכל את הדבר
11 משום שסבר כי יהיה בכך משום פחיתות כבוד לשני חתניו האחרים, ראשי הישיבה. ברם, במהרה
12 נוכח לדעת כי חתנו זה נילוש מעיסה שונה מגיסיו. מעט מאוד ידע ר' אליעזר ראובן על הרוח החסידית
13 שהחלה לפעם אצל חתנו, אך לדידו היה די בכך שבסופו של דבר השתכנע כי אדם כר' יצחק שאול
14 לא ירד ממעלתו הרוחנית כשיתחיל לעסוק במלאכה.

15 תוך כדי כך התברר כי ר' יצחק שאול אף הביא הצלחה לנפחייה. זה עתה למד את המלאכה אצל
16 חותנו וכבר הספיק להמציא דברים שעוררו השתוממות ושמשו מקור להכנסה נוספת. כך למשל, המציא
17 ר' יצחק שאול מיתקן עזר למחרשה, יתד המסוגלת לפורר את האדמה אגב חרישה. הדבר הביא
18 לחיסכון עבודה מיותרת אצל האיכרים. הללו החלו לבוא בהמוניהם אל הנפחייה של ר' אליעזר ראובן
19 כדי להרכיב על מחרשותיהם את המיתקן של ר' יצחק שאול. הם היו מוכנים לשלם סכומי עתק
20 בתמורה.

21 גם מחצרות הפריצים החלו להביא מחרשות כדי להוסיף להם את המיתקן החדש. כן הגיעו משם
22 הזמנות למחרשות חדשות, למרכבות, שכן הפריצים נוכחו לדעת כי חתנו של ר' אליעזר ראובן הוא
23 אמן לכל דבר.

24 "אני עומד ליד הסדן כבר ארבעים שנה ולא הצלחתי לחדש דבר, והנה בא בן-ישיבה ומראה
25 נפלאות" ! - היה ר' אליעזר ראובן מתפלא.

26 תגובתה של החותנת, אשתו של הנפח, הייתה: "במקום תורה - שם חכמה".

27 ר' יצחק שאול תלה את הצלחת המצאתו - בתורה. "לא חידשתי דבר משלי" - אמר - "כי אם
28 לקחתי את הרעיון מהמשנה, הדנה בכלים המקבלים טומאה ושאנים מקבלים טומאה, ובה מזכרת
29 היתד המפוררת את האדמה תוך כדי חרישה. כאשר ראיתי לראשונה את המחרשות המובאות לבית
30 המלאכה על-ידי האיכרים כשלא צמודות אליהן היתדות - עלה בדעתי להוסיף להן את היתדות. כך
31 שהמשנה היא המקור להמצאתי".

32 לדידו של ר' יצחק שאול הייתה המלאכה לא רק מקור לפרנסה כשרה, כי אם גם אמצעי להתקרב
33 לפשוטי העם. כוונתו הייתה להתרועע עם היהודים הללו ובדרך זו להעלותם לדרגה רוחנית גבוהה

- 1 יותר - על ידי נטיעת מידות טובות בנפשם ולימוד תורה איתם, עם כל אחד לפי הבנתו. לחיבתו
- 2 ומסירותו לאנשים הפשוטים לא היה גבול.
- 3 הייתה לו לר' יצחק שאול גם חיבה לחי ולצומח, ולכל בריותיו של הקב"ה. חיבה זו ירש מאביו,
- 4 ר' ניסן, אשר משחר ילדותו החדיר בו את מידת הרחמים לכל ואת ההכרה כי אף את הזכוב והתולעת
- 5 אסור לצער, וגם לא את העשבים והעלים, שכן גם הם - כך לימד האב - חשים כאב וצער.
- 6 לאמתו של דבר לא היה ר' יצחק שאול רחמני בילדותו. כמו ילדים אחרים היה נוהג ליידות אבנים
- 7 בעופות, להכות עזים ופרות, ולתלוש ענפים מהעצים, ואביו הוכיחו לא אחת על כך.
- 8 לאביו היה תרנגול, שהיה חביב עליו במיוחד. היה זה משום שבקריאתו עם שחר היה ר' ניסן
- 9 מתעורר מיד, נוטל ידיו ומזדרז ללכת לבית הכנסת. משום כך טיפח ר' ניסן את התרנגול, האכילו
- 10 והשקהו תכופות בעצמו, והקפיד שמדי ערב בזמן המתאים יוכנס אל מאחורי התנור למשך הלילה.
- 11 בכך התכוון ר' ניסן לשמור על קולו של התרנגול שיהיה רם וחזק. אלא שדווקא יחסו המיוחד של
- 12 האב לתרנגול עורר את רוגזו של יצחק שאול הקטן. הוא שנא את בעל החיים הזה, ולא יכול היה
- 13 לסבול את קולו, זה שהביא קורת רוח לאביו. משום כך חיפש תמיד הזדמנויות לענות את התרנגול,
- 14 ובכל עת שהאב לא היה מבחין השליך עליו אבנים ורדף אחריו כדי לעייף אותו.
- 15 בבית הייתה גם תרנגולת שדגרה על ביצים עד שבקעו מהם אפרוחים. התרנגולת ואפרוחיה
- 16 התרוצצו בחוץ, ויצחק שאול היה נוהג להפחידם וליידות בהם אבנים להנאתו. קורת רוח מיוחדת
- 17 הייתה לו בשיסוי כלב בחתול, או בתפיסת זכובים והשלכתם לתוך קורי עכביש כשהוא עוקב אחרי
- 18 התפתלויות הזכוב עד שנבלע על-ידי העכביש.
- 19 בזיכרוננו של ר' יצחק שאול נחרת היטב המאורע שהתרחש פעם בילדותו והטביע רישומו עליו
- 20 לכל ימי חייו.
- 21 היה זה כאשר עסק פעם כדרכו בעיני ורדיפת בעלי החיים. לפתע הרגיש יד מונחת על כתפיו.
- 22 כשהסב את ראשו ראה לפניו את אביו שתפסו בקלקלתו ופניו זועפות.
- 23 ר' ניסן לא הרים מעולם יד על מישהו. גם בתפקידו כמלמד לא נגע מעולם בתלמיד. הרצועה
- 24 הייתה תלויה על הקיר, וכאשר נכשל תלמיד במשהו היה רק רומז לו על הרצועה ומוכיחו בדברי
- 25 הסברה. שיטה זו הוכיחה את השפעתה, ותלמידיו של ר' ניסן רחשו לו יראת כבוד ודרך ארץ יותר
- 26 מאשר תלמידים למלמדים שהכו אותם מכות נאמנות.
- 27 עתה כאשר ראה ר' ניסן את תעלולי בנו, הכניסו לבית והורה לו להוציא מסכת שבת ולחזור בקול
- 28 על המשנה (פרק י"ח, משנה ב'): "כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו".
- 29 "רואה אתה, בני", - אמר ר' ניסן - "שאפילו בשבת מותר לטלטל חפץ על-מנת למנוע צער
- 30 מהאפרוחים. דע לך כי צער בעלי חיים הוא מהתורה. הגמרא אומרת, במסכת ברכות (דף מ'): "אסור
- 31 לאדם שיאכל קודם שייתן מאכל לבהמתו" - ורק לאחר מכן - "ואכלת ושבעת". ואילו אתה, בני נוהג
- 32 באכזריות כזו, המתאימה לרוצח צמא דם. צערן של הבריות אינו נוגע לך".
- 33 יצחק שאול המבוהל קיווה שאביו יסתפק, כדרכו, בדברי התוכחה שחדרו עד עומק נפשו, אך
- 34 טעות הייתה בידו. האב המשיך:
- 35 "ידוע לך היטב כי אין דרכי להשתמש ברצועה ולהכות מישהו, אך בגלל מעשיך הרעים אני חש

- 1 עצמי נאלץ להצליף בך ברצועה. לא מרצוני אעשה זאת, וגם לא במטרה להענישך, כי אם כדי שתרגיש
- 2 בעצמך טעמם של ייסורים, שכמותם אתה גורם לזולת".
- 3 הוא פקד על יצחק שאול להוריד את הרצועה מהכותל ולהגישה לו. לאחר מכן הורה לו לשכב
- 4 על הספסל כשפניו למטה. שוב חזר ר' ניסן והצהיר כי הוא עושה זאת אך רק כדי שהוא, יצחק שאול,
- 5 יחוש ויזכור את הייסורים שגרם לבעלי החיים.
- 6 הצליפות שספג עתה יצחק שאול היו הראשונות בחייו וגם האחרונות, והוא קיבל אותן באהבה.
- 7 כל צליפה כאבה לו מאוד, אך הוא לא השמיע הגה. לאחר מכן הניח ר' ניסן את הרצועה ונכנס לחדר
- 8 השני. יצחק שאול שמע את אביו בוכה בקול. הוא ידע כי בכיו של אביו בא מרוב צער על שבנו
- 9 התנהג שלא כשורה. הדבר הזה גרם לו כאב גדול יותר מהמכות עצמן, הוא חש חרטה ובושה.
- 10 ימים מספר התהלך יצחק שאול כשהוא נושא איתו את כאבו. ביום השלישי ניגש אל אביו, נשק
- 11 לו את ידו, וביקש סליחה. עיניו של ר' ניסן מלאו דמעות.
- 12 "הנך עדיין רך בשנים, וכל חטאין נופלים על שכמי, מבחינה זו אין העניין כל כך גרוע. חמורה
- 13 מזה בהרבה היא האפשרות שתגדל לאכזר וברייה צמאת דם".
- 14 המאורע הזה השפיע מאוד על יצחק שאול, ומאז חש שינוי בנפשו, ורגש של רחמנות כלפי כל
- 15 הנבראים מלא את ליבו.
- 16 לאחר המאורע הגביר ר' ניסן את פעולות ההדרכה שלו אצל בנו. נוסף ללימודים הרגילים קבע
- 17 איתו שיעור בספרי מוסר, במגמה להשריש בליבו מידות טובות.
- 18 כשמלאו לו אחת-עשרה שנה שלחו אביו למינסק, ללמוד בישיבה. שבע שנים שהה יצחק שאול
- 19 במינסק ועסק בתורה בשקידה רבה. הוא הצטיין בהתמדתו והודבק לו הכינוי: "המתמיד מהרקי". הוא
- 20 שמר בקפדנות על הוראת אביו שלא לבטל מזמנו, ולרסן את נטיותיו הטבעיות להסתכל על דברים שאין
- 21 להם משמעות בעלת תוכן של אמת או להאזין לדברים ושיחות חסרי חשיבות, ולדבר דברים כאלה.
- 22 ר' ניסן עצמו למד בצעירותו במינסק, והיו לו גם עתה בעיר זו ידידים שאיתם ניהל התכתבות.
- 23 ידידים אלו קירבו את יצחק שאול והשגיתו על התנהגותו.
- 24 על ידידים אלו נמנה ר' אברהם אבא, יהודי שהיה אופה במקצועו, אך למדן גדול, תכופות הסביר
- 25 ליצחק שאול כי לימוד תורה שאינו מבוסס על יראת שמים, קיום מצוות בהידור ובמיוחד על אהבת
- 26 ישראל, אינו תורה. ר' אברהם אבא לקח איתו את יצחק שאול למפגשים מצומצמים שמשותפים
- 27 שוחחו על עניינים בעבודת הבורא. בפגישות אלו התוודע יצחק שאול אל יהודי בשם ר' משה ניסן,
- 28 אחד מהבטלנים בבית המדרש, יהודי גלמוד אך למדן עצום. בקיאותו הקיפה לא רק את הש"ס, כי
- 29 אם גם את הרמב"ם אותו ידע כולו בעל-פה. בכל ימות השבוע ניזון מלחם ומים בלבד, ובימי שני
- 30 וחמישי היה צם לגמרי. ר' משה ניסן לא עסק רק בתורה, כי אם גם בעבודה וגמילות חסדים. הוא
- 31 האריך בתפילותיו והתמסר גם לעיסוק בספרי מוסר. הוא גם לימד מוסר ברכים. יצחק שאול השתתף
- 32 בשיעורי המוסר האלה והושפע מהם במידה מכרעת. ר' משה ניסן הצליח לא רק להשריש מידות טובות
- 33 בלב יצחק שאול, כי אם גם עורר אצלו אהבה בוערת לבריות.
- 34 לאחר שחזר יצחק שאול ממינסק להרקי למד אצל ר' עזריאל יוסף, מגיד דמתא, שקיים ישיבה
- 35 מקומית. ר' עזריאל יוסף היה נוהג לנסוע מפעם לפעם, יחד עם ר' ניסן, אביו של יצחק שאול, ועם
- 36 אחרים, אל הבעל-שם-טוב. באופן כזה הגיעה תורת החסידות אל יצחק שאול.

- 1 מובן כי כאשר נעשה יצחק שאול לחתנו של ר' אליעזר ראובן בדוברומיסל המשיך להתנהג בדרך
- 2 החסידות, אם כי רק מעטים ידעו על דרך זו ועל טיבה. ברוח תורה זו החליט ר' יצחק שאול - שהיה
- 3 בינתיים לעילוי וגדול בתורה - להיות לנפת, וכך להקיף את עצמו ביהודים פשוטים על מנת לקרבם
- 4 ולהעלותם, כשבין אלה היה גם זבולון בנימין, מי שהיה כמנודה שנים רבות.
- 5 התפתחות מסוימת זימנה לזבולון בנימין מעמד של חשיבות בדוברומיסל. היה זה לאחר שהתברר
- 6 כי הוא מסוגל להציל יהודים וגויים ממחלה קשה שהתפשטה בדוברומיסל ובכפרים שסביבתה. מחלה
- 7 זו פגעה במיוחד בילדים ולהבדיל גם בבהמות, ורבים מהם מתו, בהלה גדולה פרצה באזור, והכול
- 8 היו אובדי עצות בדבר האפשרות לעצור את המגפה. זבולון בנימין שרכש ניסיון ממושך בריפוי בהמות
- 9 הבין גם במחלות של בני-אדם ובמיוחד באלה שקיבלו צביון של מגפה.
- 10 זבולון בנימין ידע שמחלה כזו באה מחלב פרות ועזים שאכלו עשבים מסוימים מורעלים. הוא גם
- 11 ידע דרכי ריפוי מחלה זו ומניעת התפשטותה. מיד התמסר למלאכה זו והכין תרופות לילדים החולים,
- 12 יחד עם הדרכת הצבור לנקיטת אמצעי זהירות למניעת התפשטות המחלה. תוך ימים מספר נעצרה
- 13 המגפה בדוברומיסל, הן בבני אדם והן בבהמות.
- 14 כל דוברומיסל ידעה עתה כי זבולון בנימין הראה נפלאות, וחשיבותו של פושט הנבלות, שאיש
- 15 לא התחבר איתו מעולם, גדלה בעיני האנשים. לפתע הבחינו כולם כי אין הוא כה פחות ערך כפי
- 16 שדימו תחילה, וכי אין לך אדם שאין לו מקום ושעה.

אגרות קודש

ב"ה ב' אייר תרצ"א

ריגא

כבוד ידידי החכם הנעלה ואוהב מושכלות,

בעל מדות תרומיות מר מיכאל שי'

שלום וברכה!

מכתבו מח' ניסן, נכון הגיעני, אבל מפני שהי' סמוך לחג
לא יכלתי להשיב עליו מפני טרדות החג.

המאמר והאבן הזאת, נאמר בשנת תרנ"ד, ולא נגמר
בכתב, ושם מדובר בענין סוף מעשה עלה במחשבה תחלה
בהפרש שבין משפיע ומקבל, שזה שבמשפיע ראשון הוא
במקבל אחרון, [והולדת] השכל במשפיע מתחלת מהנקודה,
בראשונה - נקודת השכל ואח"כ באה ההשגה בהתפשטות
והתרחבות בעומק ורוחב, כמו שהמשפיע בעצמו מבין נקודת
השכל הלזו, ואח"כ כשבא להשפיע שכל זה עצמו אל המקבל,
הוא מעשיר את הנקודה בהסברים ומשלים בהצעות דברים,
ורק אז יכול להתחיל להשפיע אל המקבל וההתחלה היא
מהמשלים והצעות דברים שזה בא ראשון אל המקבל, ורק
אחרי כן הוא בא אל הנקודה, וזהו סוף מעשה עלה במחשבה
תחלה.

מה שכותב שהוכיח לחברו את יתרון דרך החסידות לא
רק על הדרכים האחרים ביהדות אלא גם על דרך הקולטורה
האירופית, איני יכול לומר בזה כלום, כי אינני יודע מהותה
של הקולטורה האירופית. אמנם מעודי אני מביט על הבאת
ראיות לתומ"צ משארי חכמות, או הוכחות על חסידות
מחכמות המוחשיות העוסקות בדברים הנתפסים בגשם כעל
שטר בן מאה מנה של עשיר גדול מפורסם שילכו לקבל עליו
חתימת ערב של שומר הפתח, ורק לאחר שיחתום עליו שומר
הפתח שהוא אחראי בעדו אז נעשה שטר בן מאה מנה. תורה
ומצות ושכל אלקי הם עצמיים והעצמי אינו מתאשר על ידי
הארה, השכלה הלא היא רק הארה מחכמה לא עצם חכמה
ולכן המשכיל אינו מוכרח להיות חכם, שיכול להיות משכיל
נפלא ולא יהי' חכם, אבל החכם לעולם הוא משכיל, וכן הדבר
בשכל אלקי אשר הוא עושה החכמה והחכמה היא גילוי ממנו,
ולכן מהחכמה א"א לבא לשכל אלקי.

חברו אמר לו, אם יש לך דבר מה להגיד צא והכן עצמך
במדעי התבל כדי שתדע לומר דברך בקהל, חושב אני אשר
במשך השנים הללו מאז כבר יש לכבודו הכנה מספקת, אבל
האמת הוא אשר החסידות אינה נקנית ע"י הכנת השכל בלבד,
לחסידות צריכים הכשרה עצמית בקיום התומ"צ, אמרו עליו

1 על ר' הלל זצ"ל שהי' זהיר מאד בדקדוקי מצות (לא ישב על
2 כסא רך מצד חשש שעטנו וכדומה זהירות מעין אלו)
3 וכששאלו אותו טעמו של דבר השיב אשר הוא עושה הכל
4 בשביל להבין יותר טוב דא"ת.
5 ובמוחש ראינו אשר היו משכילים נפלאים שהשכלתם
6 באה להם ע"י עיון רב שעות ארוכות במחשבות עמוקות,
7 ובתפלה לא היו מאריכים, והשתמשו בתפלה רק כעין אמצעי
8 להשגה, שהתפלה היתה אצלם סדר של געגועים ועליצות נפש,
9 אשר מצב רוח כזה יכול להיות התאחדות המשיג והמושג,
10 ועי"ז באו לענינים גבוהים.
11 לא כן ראינו באלו שהיו נקראים עובדים, הם לא השגו
12 בהשגה, והתפלה היתה אצלם תחנונים במרירות עצומה
13 ובדמעות, הם מדדו את הריחוק מקוצר המשיג והפלת
14 המושג ובדקו בעצמם כל הקוצים המונעים להתאחדות
15 המשיג והמושג, וכדי לעשות הכשרה להשגה חפשו בעצמם
16 בכל פנה בענין עוצם עיניו וכולם פיו וכדומה, היפך ממש מאלו
17 המשכילים האמורים אשר עמדו בתנועה של התרחבות,

18 להביט בעין שמח על כל דבר, ובתודה לה' שבאו לידי השגה
19 זו או אחרת, משא"כ הללו עמדו בתנועה של כיווץ והביטו
20 תמיד על מה שעדיין לא השיגו.
21 ואף שבהשגה אנו רואים אשר ע"י הרחבת הדעת [ב]נקל
22 יותר לבא לידי השגה, הנה במוחש ראינו אשר אלו העובדים
23 הנה סוף כל סוף השיגו יותר מהמשכילים. ודבר זה מראה
24 בעליל אשר שכל אלקי אינו עומד בהגדרה אחרת משארי
25 השכלים, אשר קיום המצות הם הם השליבות הראשונות
26 לעלות בסלם העולה להשגת שכל האלקי.
27 לא אכחד אשר בכאב לב קראתי דבריו אשר משעה שיצא
28 מרוסיא לא למד חסידות כלל, הרי אני חושב זה לאבדה
29 גדולה לא רק פרטית כי אם גם כללית, כי ברור לי אשר סיבת
30 העדר קיום המצות בהידור של אלו האברכים אשר קבלו
31 חנוכם כשלשים שנה מקודם באויר צח והבאים מגזע
32 תרשישים אינה דומה כלל לסבת העדר הקיום של המתחנכים
33 בדור הזה, אשר אין להם אלא מה שעניניהם רואות.
34 והנני ידידו הדו"ש.

[אג"ק מהור"י צ' כרך ב' עמ' שמא]

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מרדכי צבי שי

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הארוכה נתקבל סו"ס מכתבו מאדר"ח תמוז, ות"ח על שבביתו הכל שלום, ויה"ר
שיוסיפו גם בזה ויהי' הכל בריבוי, וכמבואר כל זה בסוף אסתר רבה.

מ"ש אודות האברך... הנה מובנות ופשוטות שתי הנקודות, שהיזק הרבים דוחה תועלת היחיד,
ובמילא אם יש יסוד שהמצאו של הנ"ל עם רבים תזיק להם אי אפשר לסכן אותם כו', (ב) במרז"ל המקיים
אפילו נפש אחת מישראל כו', בודאי שגם אברך זה בכלל, ולכן צריך לחפש בחיפוש אחר חיפוש אופנים איך
להעמידו בקרן אורה, וכפי שמתאר מצב הנ"ל במכתבו, הנה נראה שיש בזה גם כן ענין של מחלה (כוונתי
שנטייתו הבלתי רצויה עכ"פ בחלקן יש לתקן ע"י טפול רפואי), וצריך הי' להתייעץ עם רופא מומחה
למקצוע זה, ואפשר כדאי מלכתחלה מבלי ידיעת האברך, ורק לאח"כ (ובאופן שורה הרופא) יפגשו יחד.

בודאי למותר לעוררו על זה שכתבתי למוסדות חינוך שהשפעתי מגעת, שבעוד מועד צריך להכין
צדה לדרך בשביל התלמידים לימי החופש, ומה טוב לסדר אופן שלא יופסק הקשר עמהם לגמרי למשך
שבועות אלו, והרי אדרבה, במשך ימי החופש חפשים מלימודי חול יש מקום לפעול לפי"ע יותר בעניני קדש,
והרי רואים במוחש שדברים וענינים הנאמרים כאילו דרך אגב, היינו לא בתור שיעור אלא במשך שיחה
וטיול נקלטים ומתקבלים בטוב ובנקל יותר...

בברכה.

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: ב דא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמקתא שלמתא די לית בה מומא די לא סליק עליה נירא: ג ותתנון יתה לאלעזר כהנא ויפק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קדמוהי: ד ויסב אלעזר כהנא מדמה באצבעה וידי לקבל אפי משפן זמנא מדמה שבע זמנין: ה ויוקד ית תורתא לעינוהי ית משפה וית בשרה וית דמה על אכלה יוקד: ו ויסב כהנא אצא דארזא ואזובא וצבע זהורי וירמי לגו יקידת תורתא: ז ויצבע לבושהי כהנא ויסחי בשרה במיא ובתר פן יעול למשריתא ויהי מסאב כהנא עד רמשא: ח ודמוקד יתה יצבע לבושהי במיא ויסחי בשרה במיא ויהי מסאב עד רמשא: ט ויכנוש גבר דכי ית קטמא דתורתא ויצנע למברא למשריתא באתר דכי ותהי לכנשתא דבני ישראל למטרא למי אדיותא חטאתא

יט א וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ב זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר א אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על רש"י: ג ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו רש"י: ד ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים רש"י: ה ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה שרף: ו ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: ז וככם בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב רש"י: ח והשרף אתה יכם בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד-הערב: ט ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת

רש"י

לשלש מחנות: ושחט אתה לפניו. (יומא מב) זר שוחט ואלעזר רואה: (ד) אל-נכח פני אהל-מועד. עומד במזרחו של ירושלים ומתפונ ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם (יומא כח): תורה ה (ז) אל-המחנה. למחנה שכינה, שאין טמא משלח חוץ לשתי מחנות, אלא זב ובעל קרי ומצרע: וטמא הכהן עד-הערב. סרסוהו ודרשוהו: "וטמא עד-הערב ואחר יבא אל-המחנה": תורה ח (ט) והניח מחוץ למחנה. (פרה פ"ג) לשלשה

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקת", גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה: ויקחו אליך. (כמדבר רבה) לעולם היא נקראת על שמה: פרה שעשה משה במדבר: אדמה תמימה. שתהא תמימה באדמימות, שאם היו בה שתי שערות שחורות - פסולה: (ג) אלעזר. (ספרי) מצותה בסגן: אל-מחוץ למחנה. (יומא סח ספרי) חוץ

היא: י ויצבע דבניש ית קטמא
 דתורתא ית לבושוהי ויהי מסאב
 עד רמשא ותהי לבני ישראל
 ולגיוירא דיתגיוון ביניכון לקים
 עלם: יא דיקרב במתא לכל
 נפשא דאנשא ויהי מסאב שבא
 יומין: יב הוא ידי עלוהי ביומא
 תליתא וביומא שביעא ידפי
 ואם לא ידי עלוהי ביומא
 תליתא וביומא שביעא לא
 ידפי: יג כל דיקרב במתא
 בנפשא דאנשא די ימות ולא
 ידי עלוהי ית משכנא דני
 סאב וישתצי אנשא ההוא
 מישראל ארי מי אדיותא לא
 אזדריקו עלוהי מסאב יהי עוד
 סאובתה בה: יד דא אורייתא
 אנש ארי ימות במשכנא כל
 דעלל למשכנא וכל די במשכנא
 יהי מסאב שבא יומין: טו וכל
 מן דחסף פתיח דלית מגופת
 שייע מקף עלוהי מסאב הוא:

בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת
 הוא רש"י: וכלכם האסף את־אפר הפרה
 את־בגדיו וטמא עד־הערב והיתה לבני
 ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:
 יא הנגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת
 ימים: יב הוא יתחטא־בו ביום השלישי
 וביום השביעי יטהר ואם־לא יתחטא ביום
 השלישי וביום השביעי לא יטהר כס"י: יג כל־
 הנגע במת בנפש האדם אשר־ימות ולא
 יתחטא את־משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש
 ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא
 יהיה עוד טמאתו בו כס"י: יד זאת התורה אדם
 כי־ימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־
 אשר באהל וטמא שבעת ימים כס"י: טו וכל
 כלי פתוח אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא

רש"י

(ס"א הנה): (יג) במת בנפש. ואיזה מת? של
 נפש האדם, להוציא נפש בהמה, שאין טמאתה
 צריכה הנה (ולא טמאת שבעה). דבר אחר:
 בנפש, זו רביעית דם (חולין עב): את־משכן ה'
 טמא. אם נכנס לעזרה אפלו בטבילה בלא הוצאת
 שלישי ושביעי: עוד טמאתו בו. אף־על־פי
 שטבל: (יד) כל־הבא אל־האהל. בעוד שהמת
 בתוכו: (טו) וכל כלי פתוח. (חולין כה א) בכלי
 חרס הכתוב מדבר, שאין מקבל טמאה מגבו אלא
 מתוכו, לפיכך אם אין מגופת צמידתו פתולה עליו
 יפה בחבור - טמא הוא. הא אם יש צמיד פתיל
 עליו - טהור: פתיל. לשון מחבר בלשון עברי. וכן

חלקים מתחלקת: אחד נתן בחר המשחה, ואחד
 מתחלק לכל המשמרות, ואחד נתן בחיל; זה של
 משמרות הנה חוץ לעזרה, לטל ממנו בני העזרות
 וכל הצריכין להטהר, וזה שבהר המשחה - כהנים
 גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה, וזה שפחיל
 — נתון למשמרת מגזרת הכתוב, שנאמר: "והיתה
 לעדת בני־ישראל למשמרת": למי נדה. למי
 הנה, כמו (איכה ג): "וידו־אֶבֶן בִּי", (זכריה ב):
 "לִידוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹיִם" לשון זריקה: חטאת
 הוא. לשון חטוי כפשוטו; ולפי הלכותיה קראה
 הכתוב "חטאת", לומר שהיא כקדשים להאסר
 בהנהא: תורה (יב) הוא יתחטא־בו. באפר הפרה

הוא רס"י: מו וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בַּחֲלָל-חֶרֶב אוֹ בַּמָּת אוֹ-בַעֲצָם אָדָם אוֹ
בַקֶּבֶר יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים רס"י: יז וְלִקְחוּ לַטָּמֵא
מֵעֵפֶר שִׁרְפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיֵּם חַיִּים
אֶל-כָּלִי: ע"ב בחול יח וְלָקַח אִזּוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ
טָהוֹר וְהִזָּה עַל-הָאָהֳלִי וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-
הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנִּגְעַת בַּעֲצָם אוֹ
בַּחֲלָל אוֹ בַּמָּת אוֹ בַקֶּבֶר: יט וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל-
הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַחֲטָאוּ
בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַכֹּפֶם בַּגָּדָיו וּרְחִץ בַּמַּיִם וְטָהַר
בַּעֲרֹב רס"י: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת-
מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמָא מִי נִגְדָה לֹא-זָרַק עָלָיו
טָמֵא הוּא רס"י: כא וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם
וַיִּמָּזֶה מִי-הַנִּגְדָה יַכֹּפֶם בַּגָּדָיו וְהַנִּגְעַת בְּמִי
הַנִּגְדָה יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב רס"י: כב וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע

טז וכל די יקרב על אפי חקלא
בקטל חרבא או במתא או
בגרמא דאנשא או בקברא יהי
מסאב שבועא יומין: יז ויסבון
לדמסאב מעפר יקדת חטאתא
ויתנון עלוהי מי מבוע למן:
יח ויסב אזובא ויטבול במי
גבר דכי וידי על משכנא ועל כל
מניא ועל נפשתא די הוו תמן
ועל דיקרב בגרמא או בקטלא או
במתא או בקברא: יט וידי דכי
על מסאבא ביומא תליתאה
וביומא שביעאה וידכנה ביומא
שביעאה ויצבע לבושהי ויסחי
במיא וידפי ברמשא: כ וגבר די
יסתאב ולא ידי עלוהי וישתצי
אנשא ההוא מגו קהלא ארי ית
מקדשא דיי סאב מי אדיותא לא
אזדריקו עלוהי מסאב הוא:
כא ותהי להון לקנם עלם וידי
מי אדיותא יצבע לבושהי
ודיקרב במי אדיותא יהי מסאב
עד רמשא: כב וכל די יקרב בה
מסאבא יהי מסאב ואנש דיקרב

רע"י

עד שיהא כהן שעור הזאה: והנגע וגו' יטמא.
ואין טעון כבוס בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו.
הטמא הזה שנטמא במת יטמא: והנפש הנגעת.
בו בטמא מת: תטמא עד-הערב. מכאן למדנו,
שהמת אבי אבות הטמאה והנגע בו אב הטמאה
ומטמא אדם. והו פרושה לפי משמעה והלכותיה.
ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של רבי משה
הדרשן, וזהו: (ב) ויקחו אליך. משלהם, כשם
שהם פרקו נזמי הנזב לעגל משלהם, כך יביאו זו
לכפרה משלהם: פרה אדמה. משל לכן שפחה
שטנף פלטין של מלך. אמרו: תבא אמו ותקנח
הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל: אדמה. על

(בראשית ל): "נפתולי אלהים נפתלתי", נתחברתי
עם אחותי: (טז) על-פני השדה. (חולין עב)
רבותינו דרשו: לרבנות גולל ודופק, ופשוטו: "על-
פני השדה", שאין שם אהל - מטמא המת שם
בנגיעה: תורה יז (יט) וחטאו ביום השביעי.
(ספרי) הוא גמר טהרתו: (כ) ואיש אשר יטמא
וגו'. אם נאמר מקדש, למה נאמר משפן כו'?
כדאיטא בשבועות (דף טז): (כא) ומזה מי-הנדה.
(נדה ט, יומא יד) רבותינו אמרו שהמזה טהור, וזה
בא ללמד שהנושא מי חטאת - טמא טמאה חמורה
לטמא בגדים שעליו, מה שאין כן בנוגע. וזה
שהוציאו בלשון "מזה", לומר לך שאינן מטמאין

בַּהּ יְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא:
 א וְאַתּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנֻשְׁתָּא
 לְמַדְבָּרָא דְצִין בִּירְחָא קְדָמָא
 וַיִּתֵּב עָמָא בְּרָקָם וּמִיתַת תַּמָּן
 מְרִים וְאַתְקַבְּרַת תַּמָּן: ב וְלֹא
 הָיָה מִיָּא לְכְנֻשְׁתָּא וְאַתְקַנְשׁוּ עַל
 מֹשֶׁה וְעַל אֹהֶרֶן: ג וַנֵּצֵא עָמָא
 עִם מֹשֶׁה וְאַמְרוּ לְמִימַר וְלִנִּי
 דְמַתְנָא בְּמוֹתָא דְאַחְנָא קְדָם יִי:
 ד וּלְמָא אַעֲלִיתוּן יֵת קְהֵלָא דִינִי
 לְמַדְבָּרָא הַדִּין לְמַמַּת תַּמָּן אֲנַחְנָא
 וּבְעִירְנָא: ה וּלְמָא אֶסְקַתוּנָא
 מִמְצָרִים לְאַיְתָאָה יִתְנָא לְאַתְרָא
 בִּישָׁא הַדִּין לֹא אֶתֶר כְּשֶׁר לְבִית
 זֶרַע וְאַף לֹא תִינִין וְגוֹפְנִין
 וְרַמּוּנִין וּמִיָּא לִית לְמִשְׁתִּי:
 ו וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קְדָם
 קְהֵלָא לְתַרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא וְנִפְלוּ
 עַל אֶפְיָהוֹן וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִינִי

בּוּ הַטָּמָא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעַת תִּטְמָא
 עַד־הָעָרֶב רַש"י: פ כ א וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־
 הָעֵדָה מִדְּבַר־צִין בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם
 בְּקֶדֶשׁ וַתָּמַת שָׁם מְרִים וַתִּקְבֹּר שָׁם רַש"י:
 ב וְלֹא־הָיָה מִים לָעֵדָה וַיִּקְהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
 אֹהֶרֶן רַש"י: ג וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ
 לֵאמֹר וְלוֹ גּוֹעֵנוּ בְּגֹועַ אַחֲינוּ לִפְנֵי יְהוָה רַש"י:
 ד וּלְמָה הִבַּאתֶם אֶת־קְהֵל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר
 הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירְנוּ: ה וּלְמָה
 הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרִים לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם
 הָרֹעַ הַזֶּה לֹא א מָקוֹם זֶרַע וַתֵּאֲנֶה וְגַפְּנִין וְרַמּוֹן
 וּמִים אֵין לְשִׁתּוֹת: ו וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי
 הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם

רַש"י

בּוּ, כָּף פָּרָה מִטְמָאָה כָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ, וּכְשֶׁם
 שְׁנִטְהֲרוּ בְּאֶפְרוֹ, שְׁנֵאמַר (שם): "וַיִּזְרַע עַל־פְּנֵי הַמִּים
 וְגו'", כָּף, "וְלִקְחוּ לְטָמָא מִצֶּפֶר שְׂרַפַת הַחֲטָאִת
 וְגו'": (א) כָּל־הָעֵדָה. עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכָּבֵר מֵתוֹ
 מִתִּי מִדְּבַר וְאֵלּוּ פָּרְשׁוּ לְחַיִּים: וַתָּמַת שָׁם מְרִים.
 (מ"ק כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מְרִים לְפָרֶשֶׁת פָּרָה
 אֲדָמָה? לֹאמַר לָךְ: מַה קָּרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין (ס"א כְּמוֹ
 שֶׁפָּרָה אֲדָמָה מְכַפֶּרֶת), אִף מִיתַת צְדִיקִים מְכַפֶּרֶת:
 וַתָּמַת שָׁם מְרִים. (שם) אִף הִיא בְּנִשְׁקָה מֵתָה.
 וּמִפְּנֵי מַה לֹּא נֶאמַר בָּהּ: "עַל־פִּי ה'"?" שְׁאִינוּ דֶּרֶךְ
 כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה. וּבִאֲהֲרָן נֶאמַר (במדבר לג): "עַל־
 פִּי ה'", בִּ"אֱלֹהִים מִסְּעִי": (ב) וְלֹא־הָיָה מִים
 לָעֵדָה. מִכָּאן, שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר
 בְּזִכּוֹת מְרִים: (ג) וְלוֹ גּוֹעֵנוּ. הַלּוֹאִי שְׁגוּעֵנוּ:
 בְּגֹועַ אַחֲנוּ. בְּמִיתַת אַחֲנוּ בְּדָבָר. לְמַד שְׁמִיתַת
 צָמָא מְגָנָה מִמְּנָה: בְּגֹועַ. שֶׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ
 "בְּמִיתַת אַחֲנוּ", וְלֹא יִתְכַּן לְפָרְשׁוֹ "כְּשִׁמְתוֹ"

שָׁם (ישעיה א): "אִם יֹאדִימוּ כְּתוּלָע", שֶׁהַחֲטָא קָרוֹי
 אָדָם: תְּמִימָה. עַל שֶׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ תְּמִימִים
 וְנֻעְשׂוּ בּוֹ בְּעֲלֵי מוֹמִין - תָּבֵא זֶה וַתִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם
 וַיִּחְזְרוּ לְתַמּוּתָם: לֹא עָלָה עֲלֵיהֶם עַל. כְּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ
 מִעֲלֵיהֶם עַל שָׁמַיִם: (ג) אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן. כְּשֶׁם
 שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֹהֶרֶן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל. וְלִפִּי
 שֶׁאֲהֲרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל לֹא נִעֲשִׂית עֲבוּדָה זֶה עַל
 יָדוֹ, שְׁאִין קְטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סְנִיגוֹר: (ד) וְשִׁרְף
 אֶת־הַפָּרָה. כְּשֶׁם שֶׁנִּשְׂרַף הָעֵגֶל: (ו) עֵץ אֶרֶז
 וְאֶזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת. שְׁלֹשָׁה מִינִין הָלְלוּ כְּנִגֻּד
 שְׁלֹשֶׁת אֲלִפֵּי אִישׁ שֶׁנִּפְּלוּ בָּעֵגֶל. וְאֶרֶז הוּא הַגִּבֹּהַ
 מִכָּל הָאֵילָנוֹת וְאֶזוֹב נְמוּךְ מִכָּלָם, סִימָן, שֶׁהַגִּבֹּהַ
 שֶׁנִּתְגָּאָה וְחֲטָא, יִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּאֶזוֹב וַתּוֹלַעַת,
 וַתִּכְפֹּר לוֹ: (ט) לְמִשְׁמֶרֶת. כְּמוֹ שֶׁפִּשְׁעֵי הָעֵגֶל
 שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת לְפָרַעְנוֹת, שְׁאִין לָךְ פְּקָדָה שְׁאִין בָּהּ
 מִפְּקָדַת הָעֵגֶל, שְׁנֵאמַר (שמות לב): "וּבְכִיוֹם פְּקָדֵי
 וּפְקָדֹתַי וְגו'". וְכִשֶּׁם שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין

להון: ז ומליל יי עם משה
למימר: ח סב ית חטרא ואכנש
ית פנשתא את ואהרן אחור
ותמללון עם פיפא לעיניהון ויתן
מוהי ותפק להון מציא מן פיפא
ותשקי ית פנשתא וית בעירהון:
ט ונסיב משה ית חטרא מן קדם
יי כמא די פקדה: י ואכנישו
משה ואהרן ית קהלא לקדם
פיפא ואמר להון שמעו כען
סרבניא המן פיפא הדין נפק
לכון מציא: יא וארם משה ית
ידה ומחא ית פיפא בחטרה
תרתין זמנין ונפקו מציא סגיאי
ושתיאת פנשתא ובעירהון:
יב ואמר יי למשה ולאהרן חלף
די לא המנתון במימרי לקדשותי
לעיני בני ישראל בכן לא תעלון
ית קהלא הדין לארעא די יהבית
להקדישני לעיני בני

וירא כבוד יהוה אליהם: פ שני לחו"ל וידבר
יהוה אל משה לאמר: ח קח את המטה
והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך
ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו
והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את
העדה ואת בעירם כס"י: ט ויקח משה את
המטה מלפני יהוה כאשר צוהו: י ויקהלו
משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר
להם שמעו נא המרים המן הסלע הנה
נוציא לכם מים כס"י: יא וירם משה את ידו ויד
את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים
ותשת העדה ובעירם כס"י: יב ויאמר יהוה
אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי
ישראל לכן לא תביאו את הקהל הנה

רש"י

ולא הוציא. אמרו: שמא צריך להכותו ככראשונה,
שנאמר (שמות יז) "והכית בצור" - ונודמן להם
אותו סלע והכהו: (יב) יען לא האמנתם בי.
גלה הפתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין
לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם: כעון שאר דור
המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה
עון משה ואהרן. והלא (במדבר יא) "הצאן ובקר
ישחט" קשה מזו? אלא לפי שפסתר - חסד עליו
הפתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל - לא חסד עליו
הפתוב, מפני קדוש השם: להקדישני. שאלו
דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקדש לעיני
העדה ואומרים: מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו
שומע ואינו צריך לפרנסה, מקים דבורו של מקום,
קל וחמר אנו: לכן לא תביאו. בשבועה, כמו

אחינו", שאם פן היה לו להנקד "בגוע" (בחולם
הוא 1): תורה ד (ח) ואת בעירם. (במדבר רבה)
מפאן, שחם הקדוש ברוך הוא על ממונם של
ישראל: תורה ט (י) ויקהלו וגו'. (שם) זה אחד מן
המקומות שהחזיק מעט את המרבה: המן הסלע
הנה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו, לפי שהלך
הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, והיו
ישראל אומרים להם: מה לכם? מאיזה סלע
תוציאו לנו מים? לכך אמר להם: "המרים",
סרבנים, לשון יוני שוטים - מורים את מוריהם,
המן הסלע הנה, שלא נצטוינו עליו, נוציא לכם
מים?: (יא) פעמים. לפי שבראשונה לא הוציא
אלא טפין, לפי שלא צוה המקום להכותו אלא
"ודברתם אל הסלע", והמה דברו אל סלע אחר

לְהוֹן: יג אָנוּן מִי מִצֹּתָא דִּי נָצוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יי וְאַתְקַדְשׁ
בְּהוֹן: יד וְשִׁלַּח מֹשֶׁה אֶנְגְדִין
מִרְקָם לְוֹת מִלְכָּא דְאִדּוּם כְּדָנָן
אָמַר אַחֲוָךְ יִשְׂרָאֵל אַתְּ יִדְעַת יְת
כָּל עֲקֻתָּא דִּי אֲשַׁכְּתָנָא:
טו וּנְחָתוּ אֲבֵהֶתְנָא לְמִצְרִים
וְיִתְבְּנָא בְּמִצְרִים יוֹמִין סְגִיָּאִין
וְאַבְאִישׁוּ לָנָא מִצְרָאִי
וְלֹאֲבֵהֶתְנָא: טז וְצִלִּינָא קָדָם יי
וְקִבִּיל צִלוֹתְנָא וְשִׁלַּח מִלְכָּא
וְאַפְקִנָא מִמִּצְרִים וְהָא אֲנַחְנָא
כְּרָקָם קִרְתָּא דְּבִסְטֵר תְּחוּמָּךְ:
יז נַעֲבֵר כַּעַן בְּאַרְעֵךְ לֹא נַעֲבֵר
בְּחֻקְלָא וּבְכָרָם וְלֹא נִשְׁתִּי מִי גוֹב
בְּאַרְחָא מִלְכָּא גִזְלָא לֹא נִסְטִי
לִימִינָא וְלִסְמָאֲלָא עַד דְּנַעֲבֵר

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: יג הִמָּה מִי
מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה
וַיִּקְדָּשׁ בָּם: טז וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים
מִקִּדְשׁ אֶל־מֶלֶךְ אֲדוּם כֹּה אָמַר אַחֲוִיךָ יִשְׂרָאֵל
אֵתָּה יִדְעָתָּ אֵת כָּל־הַתִּלְאָה אֲשֶׁר
מַצֵּאתָנוּ: טז וַיֵּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה וַיָּגֶשְׁבוּ
בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם
וְלֹאֲבֹתֵינוּ: טז וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ
וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ
בְּקִדְשׁ עִיר קִצָּה גְבוּלָךְ: יז נַעֲבֹרָה־נָא
בְּאַרְצֵךְ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרָם וְלֹא נִשְׁתֶּה
מִי בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּזְלָא לֹא נִשְׁתֵּה יוֹמִין

רש"י

על יצקב: (טו) וַיִּרְעוּ לָנוּ. סְבָלְנוּ צָרוֹת רַבּוֹת:
וְלֹאֲבֹתֵינוּ. מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֶר
כְּשֶׁפָּרְעוֹנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל: (טז) וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ.
בְּפִרְכָּה שֶׁבִּרְכָּנוּ אֲבִינוּ (בראשית כו): "הִקְלָ קוֹל
יִצְקָב", שֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים וְנִעֲנִים: מִלְאָךְ. זֶה מֹשֶׁה.
מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוֹאִים "מַלְאָכִים", וְאוֹמֵר (ד"ה
ב לו): "וַיְהִיו מַלְעָבִים בְּמִלְאָכֵי הָאֱלֹהִים":
(יז) נַעֲבֹרָה־נָא בְּאַרְצֵךְ. אֵין לָךְ לַעֲוֹרֵר עַל
הַיִּרְשָׁה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּ הַחוּב,
עֲשֵׂה לָנוּ עֶזֶר מַעֲט לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֶרְצֵךְ: וְלֹא נִשְׁתֶּה
מִי בְּאֵר. (במדבר רבה) "מִי בּוֹרוֹת" הִיא צָרִיף לֹאֹמַר,
אֵלֹא כֹּךְ אָמַר מֹשֶׁה: אֶף־עַל־פִּי שֵׁישׁ בִּידֵינוּ מִן
לֶאֱכֹל וּבָאֵר לְשִׁתּוֹת, לֹא נִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ, אֵלֹא נִקְנֶה
מִכֶּם אֶכֶל וַיִּמָּס לְהִנָּחֵתְכֶם. מִכָּאן לֹאֲכַסְנָאִי, שֶׁאֶף־
עַל־פִּי שֵׁישׁ בִּידוֹ לֶאֱכֹל, יִקְנֶה מִן הַחֲנֻנִי, כְּדִי
לְהַנּוֹת אֶת אֲשִׁפְזוֹ: דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּזְלָא וְגו'. אָנוּ
חוֹסְמִים אֶת בְּהֻמָּתָנוּ וְלֹא יִטּוּ לְכָאֵן וּלְכָאֵן לֶאֱכֹל:

(שמואל א ג): "לֵכֵן נִשְׁפַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי". נִשְׁפַּע
בְּקַפִּיצָה, שֶׁלֹּא יָרְבוּ בַתְּפִלָּה עַל כֹּךְ: (יג) הִמָּה
מִי מְרִיבָה. הֵם הַנּוֹזְכִּים בְּמָקוֹם אַחֵר: (סנהדרין ק"א
ב) אֵת אֱלוֹהֵי רָאוּ אֲצִטְגִּינִי פְרָעָה, שֶׁמּוֹשִׁיעַן שֶׁל
יִשְׂרָאֵל לִזְקָה בְּיָמִים, לְכֹךְ גָּזְרוּ (שמות א): "כָּל־הַבֵּן
הַיִּלּוּד הַיָּאֵרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ": וַיִּקְדָּשׁ בָּם. שִׁמְתּוֹ מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל יָדָם, (זבחים קט"ו ב) שֶׁכִּשְׁהִקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוא עוֹשֶׂה דִין בְּמִקְדָּשׁוֹ, הוּא יִרְאוּי וּמִתְקַדֵּשׁ עַל
הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהילים סח): "נוֹרָא אֱלֹהִים
מִמִּקְדָּשֶׁיךָ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא י): "בְּקִרְבִּי
אֶקְדָּשׁ": (יד) אַחֲוִיךָ יִשְׂרָאֵל. מָה רָאָה לְהַזְכִּיר
כָּאֵן אַחֲוָה? אֵלֹא אָמַר לוֹ: אַחִים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי
אֲבֹרָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (בראשית טו): "כִּי־גֵר יִהְיֶה
זֶרְעֶךָ" וְעַל שְׁנֵינוּ הִיא אוֹתוֹ הַחוּב לְפָרְעוֹ: אֵתָּה
יִדְעָתָּ אֵת כָּל־הַתִּלְאָה. לְפִיכֹךְ פִּירַשׁ אֲבִיכֶם מַעַל
אֲבִינוּ (שם לו): "וַיִּלָּךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יִצְקָב
אֲחִיו" - מִפְּנֵי הַשָּׂטֵר חוּב הַמַּטָּל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילֻ

וּשְׂמָאוֹל עַד אֲשֶׁר־נֶעְבַּר גְּבֻלָּךְ כִּסִּי: יח וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו אָדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן־בַּחֲרֵב אֵצֶא
 לְקִרְאָתְךָ כִּסִּי: יט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם־מִימֶיךָ נִשְׁתַּח אֲנִי וּמִקְנִי
 וְנִתְּתִי מְכָרָם רַק אֵין־דְּבַר בְּרַגְלִי אֶעֱבֹרָה כִּסִּי:
 כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אָדוֹם לְקִרְאָתוֹ
 בָּעַם כָּבֵד וּבִיד חֲזָקָה כִּסִּי: כא וַיִּמָּאן אָדוֹם
 נָתַן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגֻבְלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל
 מֵעָלָיו: פ שְׁלִישִׁי לַחוּ"ל כב וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיָּבֹאוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הָר הָהָר כִּסִּי: כג וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהָר הָהָר עַל־
 גְּבוֹל אֶרֶץ־אָדוֹם לֵאמֹר כִּסִּי: כד יֹאסֹף אַהֲרֹן
 אֶל־עַמּוּיוֹ בִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמִי
 מְרִיבָה: כה קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנֵי
 וְהַעֲלֵ אֹתָם הָר הָהָר כִּסִּי: כו וְהַפֶּשֶׁט אֶת־אַהֲרֹן

רש"י

הַהָרִים, שְׁלֹשָׁה נִשְׁאָרוּ בָּהֶן: הַר סִינִי - לַתּוֹרָה, וְהַר
 נָבוֹ - לַקְּבוּרָת מֹשֶׁה. וְהַר הָהָר - לַקְּבוּרָת אַהֲרֹן:
 (כג) עַל־גְּבוֹל אֶרֶץ־אָדוֹם. מַגִּיד, שֶׁמִּפְּנֵי
 שְׁנוּתֵחֲבָרוֹ פֶּאֶן לְהִתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הָרָשָׁע, נִפְרָצוּ
 מַעֲשֵׂיהֶם וְחִסְרוֹ הַצִּדִּיק הָזֶה, וְכֵן הִנָּבִיא אוֹמֵר
 לַיהוֹשֻׁפֶּט (ד"ה ב כ): "בְּהִתְחַבֵּר עִם־אַחֲזִיָּהוּ פֶרֶץ
 ה' אֶת מַעֲשֵׂיךָ": תוֹרָה כד (כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן.
 בְּדַבְרֵי נַחוּמִים. אָמַר לוֹ: אֲשֶׁרִיךְ שֶׁתִּרְאֶה בַּתְרֶךָ נָתַן
 לְבָנְךָ, מֵה שָּׂאִין אֲנִי וּפָאִי לְךָ: (כו) אֶת־בְּגָדָיו.
 אֶת בְּגָדֵי כְהֵנָּה גְדוּלָּה הִלְבִּישָׁהוּ וְהַפֶּשֶׁטִּים מַעֲלִיו
 לַתֶּחֱם עַל בְּנֵי בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ: "הַכֶּנֶס לַמַּעֲרָה",
 וְנִכְנָס. רָאָה מִטָּה מַצַּעַת וְגַר דְּלוּק. אָמַר לוֹ: "עֲלֵה

תַּחֲוֹמֶיךָ: יח וַאֲמַר לֵה אֲדוּמָא
 לֹא תַעֲבֹר בְּתַחֲוִמִי דִילְמָא
 בְּדִקְטָלִין בַּחֲרָבָא אָפּוֹק
 לְקִדְמוּתְךָ: יט וַאֲמָרוּ לֵה בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּאַרְחַ כְּבִישָׁא נִסְק וְאִם
 מִיָּד נִשְׁתִּי אֲנָא וּבְעִירִי וְאִיָּהָב
 דְּמִיָּהוֹן לַחֹד לִית פְּתָגָם דְּבִישׁ
 בְּרַגְלִי אֶעֱבֹר: כ וַאֲמַר לֹא תַעֲבֹר
 וְנִסְק אֲדוּמָא לְקִדְמוּתָהּ בְּחִיל
 רַב וּבִידָא תְקִיפָא: כא וְסָרִיב
 אֲדוּמָא שְׂבַק יֵת יִשְׂרָאֵל לַמַּעֲבֹר
 בְּתַחֲוִמָּהּ וְסָטָא יִשְׂרָאֵל מְלֻתָּהּ:
 כב וְנִטְלוּ מְרָקָם וְאָתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 כָּל כְּנִשְׁתָּא לַהֲר טוֹרָא: כג וַאֲמַר
 יְיָ לַמֹּשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּהָר טוֹרָא עַל
 תַּחֲוֹם אֶרֶעָא דְּאָדוֹם לְמִיָּמָר:
 כד יִתְכַנַּשׁ אַהֲרֹן לַעֲמָה אָרִי לֹא
 יֵיעוֹל לְאַרְעָא דִּי יְהִבִּית לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל עַל דִּי סָרְבִּיתוֹן עַל מִיָּמֵרִי
 לְמִי מַצּוֹתָא: כה דְּבַר יֵת אַהֲרֹן
 וְיֵת אֶלְעָזָר בְּרָה וְתַסִּיק יִתְהוֹן
 לַהֲר טוֹרָא: כו וְאַשְׁלַח יֵת אַהֲרֹן
 יֵת לְבוֹשׁוֹהִי וְתַלְבָּשָׁנוֹן יֵת אֶלְעָזָר

(יח) פֶּן־בַּחֲרֵב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ. אֹתָם מִתְגַּאֲמִים
 בְּקוֹל שְׁהוֹרִישְׁכֶם אֲבִיכֶם וְאִמְרַתֶּם: "וְנִצָּעַק אֶל־ה'
 וַיִּשְׁמַע קִלְנוֹ", וְאֲנִי אֵצֶא עֲלִיכֶם בְּמָה שְׁהוֹרִישְׁנִי
 אֲבִי (בְּרַאשִׁית כז): "וְעַל חֲרָבָךְ תַּחֲזִיחַ": (יט) רַק
 אֵין־דְּבַר. אֵין שׁוּם דְּבַר מִזִּיקָךְ: (כ) וּבִידָא חֲזָקָה.
 בְּהִכְטָחַת זְקָנְךָ (שם): "וְהִידִים יָדֵי עֲשׂוֹ": תוֹרָה כא
 (כב) כָּל־הָעֵדָה. כָּלֶם שְׁלָמִים וְעוֹמְדִים לְהַכְנִס
 לְאָרֶץ, שְׁלֹא הָיָה בָּהֶן אֶחָד מֵאוֹתָם שְׁנוֹגְזָרָה גְזָרָה
 עֲלֵיהֶם, שְׂכָבָר כָּלוּ מִתִּי מִדְּבַר, וְאֵלוּ מֵאוֹתָן שְׂכָתוֹב
 בָּהֶן (דְּבָרִים ד): "חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם": הָר הָהָר. הָר
 עַל גְּבִי הָר, כְּתֻפּוֹת קָטָן עַל גְּבִי תֻפּוֹת גְּדוֹל.
 וְאֶף־עַל־פִּי שְׁהָעֵנָן הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם וּמִשְׁוֶה אֶת

בְּרָה וְאַהֲרֹן יִתְכַנְּשׁ וַיָּמוּת תָּמָן:
 כו וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמֹא דִּי פְקִיד יִי
 וּסְלִיקוּ לְהוֹר טוֹרָא לְעֵינֵי כָּל
 בְּנֵי־שֹׁתָא: כח וְאַשְׁלַח מֹשֶׁה יֵת
 אֶהֱרֹן יֵת לְבוֹשׁוֹהֵי וְאַלְבִּישׁ
 יִתְהוֹן יֵת אֶלְעָזָר בְּרָה וּמִית
 אֶהֱרֹן תָּמָן בְּרִישׁ טוֹרָא וּנְחַת
 מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן טוֹרָא:
 כט וַחֲזוּ כָּל בְּנֵי־שֹׁתָא אֲרִי מִית
 אֶהֱרֹן וַיָּבֹכוּ יֵת אֶהֱרֹן תְּלָתִין
 יוֹמִין כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: א וּשְׁמַע
 בְּנֵעֲנָא מִלְּפָא דְעָרֵד יִתְב
 דְּרוּמָא אֲרִי אֲתָא יִשְׂרָאֵל אֲרַח
 מֵאֲלֵלִיא וְאַגַּח קָרְבָּא בִּישְׂרָאֵל

אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן
 יֵאָסֶף וּמֵת שָׁם כִּי: כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הָהָר הָהָר לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה כִּי:
 כח וַיַּפְשֵׁט מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבִּשׁ
 אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּמֵת אֶהֱרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ
 הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן־הָהָר: כט וַיֵּרְאוּ
 כָּל־הָעֵדָה בִּי גֹועַ אֶהֱרֹן וַיָּבֹכוּ אֶת־אַהֲרֹן
 שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי: ס
 כא א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־עָרֵד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב
 בִּי בֹא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בִּישְׂרָאֵל

רש"י

דְּהָא, לפי שהוא נתינת טעם למה שְׁלִמְעָלָה הִימָנוּ.
 לְמָה וַיֵּרְאוּ? לפי שְׁחָרִי מֵת אֶהֱרֹן, אָכֵל עַל תְּרַגּוֹם
 "וַחֲזוּ כָּל בְּנֵי־שֹׁתָא" אֵין לְשׁוֹן דְּהָא נּוֹפֵל אֱלָא לְשׁוֹן
 אֲשֶׁר, שֶׁהוּא מְגֻזֶּרֶת שְׁמוּשׁ אִי, שְׁמַצִּינוּ "אִם"
 מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר", כְּמוֹ (אִיּוֹב כא): "וְאִם־מְדוּעַ
 לֹא־תִקְצֹר רוּחִי". וְהַרְבֵּה מְפָרְשִׁים מִזֶּה הַלִּשׁוֹן (שם
 יד): "אִם חֲרוּצִים יָמִיו": (א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי.
 שְׁמַע שְׁמַת אֶהֱרֹן וְנִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד כו', כְּדֹאִיתָא
 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף ג). וְעַמְלָק מַעֲוֹלָם רְצוּעַת מַרְדּוּת
 לְיִשְׂרָאֵל, מְזַמֵּן בְּכָל עֵת לְפָרְעָנוּת: יֹשֵׁב הַנֶּגֶב. זֶה
 עַמְלָק, שְׁנֵאֲמַר (במדבר יג): "עַמְלָק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
 הַנֶּגֶב", וְשֵׁנָה אֵת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי, כְּדִי
 שִׁיְהִיּוּ יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִים לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְתַת
 כְּנַעֲנִים בִּידָם, וְהֵם אֵינָם כְּנַעֲנִין, רָאוּ יִשְׂרָאֵל
 לְבוֹשִׁיהֶם כְּלְבוּשֵׁי עַמְלָקִים וּלְשׁוֹנָם לְשׁוֹן כְּנַעֲנִי;
 אָמְרוּ: "נִתְפַלֵּל סִתָּם", שְׁנֵאֲמַר: "אִם־נָתַן תִּתֵּן
 אֶת־הָעֵם הַזֶּה בְּיָדִי": דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים. דֶּרֶךְ הַנֶּגֶב
 שֶׁהָלְכוּ בָּהּ הַמְּרַגְלִים, שְׁנֵאֲמַר (שם): "וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב".
 דָּבָר אַחֵר: "דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים" דֶּרֶךְ הַתִּיר הַגָּדוֹל
 הַנוֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם, שְׁנֵאֲמַר (שם י'): "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים

לְמֹשֶׁה" - וְעָלָה, "פָּשַׁט יָדָיו" - וּפָשַׁט, "קָמַץ
 פִּיד" - וְקָמַץ, "עָצַם עֵינָיו" - וְעָצַם, מִיד חֲמַד
 מֹשֶׁה לְאוֹתָהּ מִיתָה, וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמַר לוֹ (דברים לב):
 "כַּאֲשֶׁר־מֵת אֶהֱרֹן אַחִיד" - מִיתָה שְׁנִתְּאוּיָהּ לָהּ:
 (כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה. (במדבר רבה) אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִדְבֵּר
 קָשָׁה לוֹ, לֹא עָבַד: תוֹרָה כח (כט) וַיֵּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה
 וַיָּגוּ. (שם) כְּשֶׁרָאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר יוֹרְדִים וְאַהֲרֹן לֹא
 יָרַד, אָמְרוּ: הֵיכֵן הוּא אֶהֱרֹן? אָמַר לָהֶם: מֵת.
 אָמְרוּ: אֲפֹשֶׁר, מִי שְׁעָמַד כְּנֶגֶד הַמִּלְאָךְ וְעָצַר אֵת
 הַמִּגְפָּה יִשְׁלַט בּוֹ מִלְאָךְ הַמָּוֶת? מִיד בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה
 רַחֲמִים וְהִרְאוּהוּ מִלְּאָכֵי הַשָּׁרֵת לָהֶם מוּטָל בַּמִּטָּה,
 רָאוּ - וְהִיאֲמִינוּ: כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. הָאֲנָשִׁים
 וְהַנָּשִׁים; לְפִי שֶׁהָיָה אֶהֱרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמְטִיל
 אֲהָבָה בֵּין כְּעָלֵי מְרִיכָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ: כִּי גֹועַ.
 אוֹמַר אֲנִי שֶׁהִמְתַּרְגֵּם "דְּהָא מִית", טוֹעָה הוּא, אֱלָא
 אִם כֵּן מְתַרְגֵּם וַיֵּרְאוּ - "וְאִתְחַזְיָאוּ", שְׁלֹא אָמְרוּ
 רְבוּתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְכִרְכָּה, "כִּי" זֶה מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן
 "דְּהָא", אֱלָא עַל מִדְרַשׁ שְׁנִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד,
 וְכִדְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ (ראש השנה ג): אֵל תִּקְרִי
 "וַיֵּרְאוּ" אֱלָא "וַיֵּרְאוּ", וְעַל לְשׁוֹן זֶה נּוֹפֵל לְשׁוֹן

וַיֵּשֶׁב | מִמֶּנּוּ שְׂבִי רַס"י: בַּיָּדֵר יִשְׂרָאֵל נִדְר
 לִיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־הָעַם הַזֶּה
 בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי אֶת־עֲרִיָּהֶם רַס"י: גַּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
 בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַפְּנִעֵנִי וַיַּחֲרֵם אֹתָהֶם
 וְאֶת־עֲרִיָּהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם חֶרְמָה רַס"י: פ
 וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף לְסֹבֵב אֶת־
 אֶרֶץ אֲדוֹם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁהֶם בַּדֶּרֶךְ רַס"י:
 ה וַיִּדְבֹּר הָעָם בָּאלֹהִים וּבַמֶּשֶׁה לָמָּה הֵעֲלִיתָנוּ
 מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם
 וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל רַס"י: ו וַיִּשְׁלַח יְהוָה
 בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם

רַס"י

וַיֵּשֶׁב מִמֶּנּוּ שְׂבִיָּא: ב וְקִיָּם
 יִשְׂרָאֵל קִיָּם קָדָם יי וַאֲמַר אִם
 מִמִּסַּר תִּמְסַר יֵת עֲמָא דְדִין בְּיָדִי
 וְאִגְמַר יֵת קְרוּיָהוֹן: ג וְקִבִּיל יי
 צְלוּתָהּ דְיִשְׂרָאֵל וּמִסַּר יֵת
 כְּנַעֲנָאָה וּגְמַר יֵתָהוֹן וְיֵת קְרוּיָהוֹן
 וּקְרָא שְׂמָא דְאַתְרָא חֶרְמָה:
 ד וּנְטָלוּ מֵהָר טוּרָא אֶרֶץ יִמָּא
 דְסוּף לְאַקְפָּא יֵת אֶרְעָא דְאָדוֹם
 וַעֲקַת נַפְשָׁא דְעֲמָא בְּאַרְחָא:
 ה וְאַתְרַעַם עֲמָא בְּמִימְרָא דְיי
 וְעַם מֶשֶׁה נָצוּ לָמָּא אֶסְקִתוּנָא
 מִמִּצְרַיִם לָמָּת בַּמִּדְבָּרָא אֲרִי
 לִית לַחֲמָא וְלִית מַיָּא וְנַפְשָׁנָא
 עָקַת בְּמָנָא דְדִין דְּמִיכְלָה קָלִיל:
 ו וַגְרִי יי בְּעֲמָא יֵת חוּזְן קָלִין

לומר "ותקצר נפש העם בדרך" - בהיותם בדרך,
 ולא פירש בו במה קצרה, שכל מקום שתמצא
 קיצור נפש במקרא מפורש שם במה קצרה כגון
 (זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם", וכגון (שופטים י):
 "ותקצר נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על
 אדם נופל בו לשון "קצור נפש", כאדם שהטרח
 בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין
 לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער. ובדבר
 המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על
 האדם, כגון (זכריה יא): "וגם נפשם בחלה בי" גדלה
 עלי, (איוב י): "ויגאה פשחל תצודני". כללו של
 פרושו: כל לשון קצור נפש בדבר - לשון שאין
 יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו:
 (ה) באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו (במ"ר):
 למה העליתנו. שניהם שווים: ונפשנו קצה. אף
 זה לשון קצור נפש ומאוס: בלחם הקלקל. (ע"ז
 ה) לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו "קלוקל",
 אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש
 ללוד אשה שמכניס ואינו מוציא?: (ו) את
 הנחשים השרפים. (במ"ר) ששורפים את האדם

לתור להם מנוחה: וישב ממנו שבי. אינה אלא
 שפחה אחת (ילקוט בשם מדרש): (ב) והחרמתי.
 אקדיש שללם לגבה: (ג) ויחרם אתהם.
 בהריגה: ואת־עריהם. חרמי גבה: (ד) דרך
 ים־סוף. כיון שמת אהרן ובאה עליהם מלחמה זו,
 חזרו לאחוריהם דרך ים סוף, הוא הדרך שחזרו
 להם פשנאגור עליהם גזרת מרגלים, שנאמר (דברים
 א): "יסעו המדברה דרך ים־סוף". וכאן חזרו
 לאחוריהם (עיי' פ' פנחס) שבע מסעות, שנאמר (שם
 י): "ובני ישראל נסעו מבארת בני־יעקן מוסרה
 שם מת אהרן". וכי במוסרה מת? והלא בזה הדרך
 מת?! אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו
 כאלו הוא בפניהם. וצא ובדק במסעות ותמצא
 שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר: לסבב
 את־ארץ אדום. שלא נתנם לעבר בארצו: ותקצר
 נפש־העם בדרך. בטרח הדרך שהקשה להם.
 אמרו: עכשו היינו קרובים להפגס לארץ ואנו
 חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו
 שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם
 בענוי הדרך. ובלשון לע"ז אנקרוטלו"ר. ולא יתכן

וַיִּמָּת עִם־רַב מִיִּשְׂרָאֵל כִּסִּי: ז וַיָּבֹא הָעָם אֶל־
 מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בִּיהוָה וְכָךְ
 הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וַיֹּסֶר מֵעַלֵּינוּ אֶת־הַנֶּחֱשׁ
 וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם כִּסִּי: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־גֵּם
 וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּף וְרָאָה אֹתוֹ וְחִי כִסִּי: ט וַיַּעַשׂ
 מֹשֶׁה נֶחֱשׁ נֶחֱשׁ נֶחֱשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל־הַגֵּם וְהָיָה
 אִם־נָשָׁף הַנֶּחֱשׁ אֶת־אִישׁ וְהָבִיט אֶל־נֶחֱשׁ
 הַנֶּחֱשֶׁת וְחִי כִסִּי: י וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
 בְּאֹבֶת: יא וַיִּסְעוּ מֵאֹבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים
 בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח
 הַשָּׁמֶשׁ כִּסִּי: יב מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרַד:
 יג מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֲרֻנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר

רע"י

וּנְכִיתוּ יָת עֲמָא וּמִית עִם סְגִי
 מִיִּשְׂרָאֵל: ז וְאַתָּא עֲמָא לְמֹשֶׁה
 וְאָמְרוּ חֲבִנָא אָרִי אֲתֵרַעֲמָנָא קָדָם
 יי וְעַמָּךְ נָצִינָא צִלִּי קָדָם יי וַיַּעֲדִי
 מִנָּנָא יָת חוּיָא וְצִלִּי מֹשֶׁה עַל
 עֲמָא: ח וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה עֲבַד לָךְ
 קָלִיָּא וְשׁוּי יָתָה עַל אֶת וַיְהִי כָל
 דִּיתְנָכִית וַיַּחֲזִי יָתָה וַיִּתְקַיֵּם:
 ט וְעֲבַד מֹשֶׁה חוּיָא דְנֶחֱשָׁא
 וְשׁוּיָה עַל אֶת וְהָיָה כִּד נָכִית
 חוּיָא יָת גִּבְרָא וּמִסְתַּפֵּל לְחוּיָא
 דְנֶחֱשָׁא וּמִתְקַיֵּם: י וְנָטְלוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְשָׂרוּ בְּאֹבֶת: יא וְנָטְלוּ
 מֵאֹבֶת וְשָׂרוּ בְּמִגְזִיז עֲבָרָא
 בַּמִּדְבָּרָא דִּי עַל אִפִּי מוֹאָב
 מִמִּזְרַח שָׁמַשׁ: יב מִתַּמָּן נָטְלוּ
 וְשָׂרוּ בְּנַחַל זָרַד: יג מִתַּמָּן
 נָטְלוּ וְשָׂרוּ מֵעֵבֶר דְּאֲרֻנוֹן דִּי
 בַּמִּדְבָּרָא דְנֶפֶק מִתְּחוּם אֲמֹרָה

שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּפְּלִין כָּלִפִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת
 לָבָם לְאַבְיָהֶם שְׂבַשְׂמִים, הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹאוּ
 הָיוּ נִמְזָקִים (נ"א נְזָקִים): (ט) נֶחֱשׁ נֶחֱשֶׁת. (שם)
 לֹא נֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נֶחֱשֶׁת, אֲלֵא אָמַר מֹשֶׁה:
 הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוֹרְאוֹ נֶחֱשׁ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂנוּ שֶׁל
 נֶחֱשֶׁת! לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן: תוֹרָה י (יֵא) בְּעֵי
 הָעֵבְרִים. לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם עֵיִם. וְעִי
 לָשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דָּבָר הַטָּאוּט בְּמִטְאָטָא, וְהָעִי"ן בּוֹ
 יִסּוֹד לְבִדְהָ, וְהוּא מִלְשׁוֹן "יָעִים" (יִשְׁעִיהָ כח): וְיָעִה
 כְּרָד: הָעֵבְרִים. דָּרָךְ מֵעֵבֶר הָעוֹבְרִים שֶׁם אֶת הָר
 נָבוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁהוּא מִפְּסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב
 לְאֶרֶץ אֲמֹרִי: עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ.
 בַּמִּזְרָחָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב: תוֹרָה יב (יג) מִגְבֹּל
 הָאֲמֹרִי. תַּחֲסוּם סוּף מִצֵּר שְׁלֵהֶם, וְכֵן (דְּבָרִים ב):
 "גְּבֹול מוֹאָב", לָשׁוֹן קֶצֶה וְסוּף: מֵעֵבֶר אֲרֻנוֹן.
 הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָהּ וּמִזְרָחָה עַד שְׂפָאוֹ
 מֵעֵבֶר הַשְּׁנִי לְאֲרֻנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֲמֹרִי, בְּצִפּוֹנָהּ

בְּאֶרֶס שְׁנֵיהֶם: וַיִּנָּשְׁכוּ אֶת־הָעָם. יָבֹא נֶחֱשׁ שְׁלֵקָה
 עַל הוֹצָאת דָּבָה וַיִּפְרַע מִמוֹצִיאֵי דָבָה, יָבֹא נֶחֱשׁ
 שְׁכַל הַמִּנִּין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד (טַעַם עֶפֶר)
 וַיִּפְרַע מִכְּפִיֵּי טוֹבָה, שֶׁדָּבָר אֶחָד מִשְׁתַּנָּה לָהֶם
 לְכַמָּה טַעַמִּים: (ז) וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה. מִכָּאֵן לָמִי
 שֶׁמִּבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׁלֵא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֲל:
 (ח) עַל־גֵּם. עַל כְּלוֹנֶס, שְׁקוֹרִין פִּירָק"א בְּלַעַז,
 וְכֵן (יִשְׁעִיהָ ל): "וְכִנֶּס עַל־הַגְּבָעָה" (שם מט): "אֲרִים
 נָסִי" (שם יג): "שְׂאוֹ־גֵם"; וּלְפִי שֶׁהוּא גְּבָהָ לְאוֹת
 וְלִרְאֵיהָ, קוֹרְאוֹ "גֵּם": כָּל־הַנָּשׁוּף. (בַּמִּדְבָּר רַבָּה)
 אֶפְלוּ כָּלֵב אוֹ חֲמֹר נִשְׁכּוּ, הָיָה נִזּוֹק וּמִתְנַנֶּה
 וְהוֹלֵךְ. אֲלֵא נִשְׁכִּית הַנֶּחֱשׁ מִמִּהְרָת לְהַמִּית, לְכֹךְ
 נֹאמַר כָּאֵן: "וְרָאָה אֹתוֹ", רְאִיָּה בְּעֵלְמָא, וּבְנִשְׁכִּית
 הַנֶּחֱשׁ נֹאמַר: "וְהָבִיט" - "וְהָיָה אִם־נָשָׁף הַנֶּחֱשׁ
 אֶת־אִישׁ וְהָבִיט וְגו'", שְׁלֵא הָיָה מִמִּהְרָת נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ
 לְהִתְרַפְּאוֹת, אֲלֵא אִם כֵּן מִבֵּיט בּוֹ בְּכוֹנָה. וְאָמְרוּ
 רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית אוֹ מַחֲיָה? אֲלֵא בְּזִמָּן

הִיצָא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אֲרִנֹן גְּבֹל מוֹאָב בֵּין
 מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי רַס"י: יד עַל־כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר
 מִלְחָמֹת יְהוָה אֶת־זֶה בְּסוּפָה וְאֶת־הַנְּחָלִים
 אֲרִנֹן רַס"י: טו וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת
 עַר וְנִשְׁעַן לְגְבֹל מוֹאָב רַס"י: טז וּמִשָּׁם בָּאָרָה
 הוּא הַבָּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסֹף
 אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָּהֶם מַיִם רַס"י: ס יֵאָז יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאֵר עֲנוּ־

רַס"י

אֲרִי אֲרִנֹן תְּחוּם מוֹאָב בֵּין מוֹאָב
 וּבֵין אֱמֹרָא: יד עַל כֵּן יִתְאַמֵּר
 בְּסֵפֶר קֶרְבִּין דְּעֵבֶד יי עַל יִמָּא
 דְּסוּף וּגְבוּרֵן דְּעַל נְחָלֵי אֲרִנֹן:
 טו וְשִׁפּוּף נְחָלָא דְּמִדְּבָרִין לְקַבֵּל
 לְחִית וּמִסְתַּמִּיךְ לְתַחוּם מוֹאָב:
 טז וּמִתַּמָּן אֲתִיְהִיבַת לְהוֹן בִּירָא
 הִיא בִּירָא דִּי אָמַר יי לְמֹשֶׁה
 כְּנוּשׁ יֵת עָמָא וְאִיְהִב לְהוֹן מִיָּא:
 יז בְּכֵן שִׁבְחָ יִשְׂרָאֵל יֵת
 תוֹשִׁבְתָּא דְּהָא סְקִי בִירָא שִׁבְחוּ

כְּשִׁיכְנִסוּ יִשְׂרָאֵל [לְאָרֶץ] לְתוֹךְ הַנַּחַל לַעֲבֹר, נִצָּא
 מִן הַמַּעְרוֹת בְּהָרִים שְׁלֹמְעֵלָה מֵהֶם וְנִהְיָגִם בְּחָצִים
 וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנִּקְעִים בְּהָר שֶׁל צֵד
 מוֹאָב, וּבְהָר שֶׁל צֵד אֱמֹרִיִּים הָיוּ כְּנִגֵּד אוֹתָן נִקְעִים
 כְּמִין קֶרְנוֹת וְשִׁדִּים בּוֹלְטִין לְחוּץ. בֵּינוֹן שִׁבְאוּ
 יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִזְדַּעַזַּע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 כְּשִׁפְחָה הַיוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פְּנֵי גְבֻרְתָּהּ, וְנִתְקַרַּב לְצֵד
 הָר שֶׁל מוֹאָב וְנִכְנָסוּ אוֹתָן הַשִּׁדִּים לְתוֹךְ אוֹתָן
 נִקְעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר",
 שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרַּב לְצֵד גְּבֹל מוֹאָב
 וְנִדְּבַק בּוֹ, וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגְבֹל מוֹאָב." (כס"א אינו.)
 (וְעֵבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנְּסִים הָאֵלּוּ
 אֲלֹא עַל יְדֵי הַבָּאֵר שֶׁנִּכְנָס לָשֶׁם): (טז) וּמִשָּׁם
 בָּאָרָה. מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֵל הַבָּאֵר. פִּיצֵד? אָמַר
 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבִנֵּי הַנְּסִים הָאֵלּוּ?
 הַמָּשָׁל אוֹמַר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ".
 לְאַחַר שֶׁעֲבָרוּ - חֲזְרוּ הָהָרִים לְמִקְוָמָם וְהַבָּאֵר יָרְדָה
 לְתוֹךְ הַנַּחַל וְהַעֲלִתָה מִשָּׁם דָּם הַהֲרוּגִים וּזְרוּעוֹת
 וְאֵיבָרִים וּמוֹלִיכֵתָן סָבִיב הַמַּחְנֶה וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ
 וְאָמְרוּ שִׁירָה: (יז) עָלֵי בָּאֵר. מִתּוֹךְ הַנַּחַל, וְהַעֲלִי
 מֵה שֶׁאֵת מַעֲלָה. וּמִנֵּן שֶׁהַבָּאֵר הוֹדִיעָה לָהֶם?
 שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשָּׁם בָּאָרָה" (כמ"ר). וְכִי מִשָּׁם הָיְתָה?
 וְהֵלֵא מִתַּחֲלַת אֲרֻבַּעִים שָׁנָה הָיְתָה עִמָּהֶם? אֲלֹא
 שֶׁיָּרְדָה לְפָרֶסֶם אֶת הַנְּסִים. וְכֵן (שְׁבַת לֵה): "אִזּוּ יִשְׂרָאֵל
 יִשְׂרָאֵל" - הַשִּׁירָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּסוּף אֲרֻבַּעִים

שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב: הִיצָא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי. רְצוּעָה
 יוֹצֵאָה מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי, וְהִיא שֶׁל אֱמֹרִיִּים, וְנִכְנָסַת
 לְגְבֹל מוֹאָב עַד אֲרִנֹן, שֶׁהוּא גְבֹל מוֹאָב; וְשֶׁם
 חָנוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָּאוּ לְגְבֹל מוֹאָב, כִּי אֲרִנֹן גְּבֹל
 מוֹאָב וְהֶם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רְשׁוֹת לַעֲבֹר בָּאֲרָצָם. וְאִף
 עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּירְשָׁה מֹשֶׁה, פִּירְשָׁה יִפְתָּח, כְּמוֹ
 שֶׁאָמַר יִפְתָּח (שׁוֹפְטִים יא): "וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב
 שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וּמֹשֶׁה רָמְזָה (דְּבָרִים ב): "כֹּאֲשֶׁר
 עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עַשְׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמּוֹאָבִים
 הַיִּשְׁבִּים בְּעַר". מָה אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּם לַעֲבֹר בְּתוֹךְ
 אֲרָצָם אֲלֹא הִקְיִפוּהָ סָבִיב, אִף מוֹאָב כֵּן: (יד) עַל־
 כֵּן יֹאמַר. עַל חֲנִיָּה זוֹ וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהּ יֹאמַר
 בְּסֵפֶר מִלְחָמֹת ה'. כְּשֶׁמִּסְפָּרִים נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ
 לְאַבְרָהָם, יִסְפְּרוּ "אֶת־זֶה וְגו'": אֶת־זֶה. כְּמוֹ
 "אֶת יֵהב", כְּמוֹ שֶׁיֹּאמַר מִן יַעֲד, וְעַד, כֵּן יֹאמַר מִן
 יֵהב וְהָב, וְהָיָו יְסוֹד הוּא, כְּלוּמַר: אֶת אֲשֶׁר יֵהב
 לָהֶם וְהִרְבָּה נִסִּים בְּיָם־סוּף: וְאֶת־הַנְּחָלִים אֲרִנֹן.
 כְּשֶׁם שֶׁמִּסְפָּרִים בְּנִסִּי יָם־סוּף, כֵּךְ יֵשׁ לְסֵפֶר בְּנִסִּי
 נְחָלֵי אֲרִנֹן, שֶׁאִף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נִסִּים גְּדוֹלִים. וּמָה הֵם
 הַנְּסִים?: (טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. תִּרְגוּם שֶׁל
 "שִׁפּוּף". אֲשֶׁר - שִׁפּוּף הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׁפָּף שָׁם דָּם
 אֱמֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הָהָרִים
 גְּבוּהִים וְהַנַּחַל עֲמָק וְקָצֵר וְהָהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה:
 אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְּבַר עִם חֲבֵרוֹ בְּהָר
 מִזֶּה, וְהִדְרִךְ עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל. אָמְרוּ אֱמֹרִיִּים:

לָהּ כִּסִּי: יח בְּאֵר חֲפְרוּתָה שְׁרִים פְּרוּתָה נְדִיבִי
הָעַם בְּמַחֲקָק בְּמִשְׁעֲנָתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה כִּסִּי:
יט וּמִמִּתְנָה נִחֲלִיאֵל וּמִנְחֲלִיאֵל בְּמוֹת כִּסִּי:
כ וּמִבְּמוֹת הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשִׁדָּה מוֹאֵב רֹאשׁ
הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן כִּסִּי: פ רַבִּיעִי
לחול"ל כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן
מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי לֵאמֹר כִּסִּי: כב אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ
לֹא נָטָה בְּשִׁדָּה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר
בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ גֵּלְךָ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר וְגִבְלְךָ כִּסִּי:
כג וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ
וַיֵּאסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְיָתָה

רש"י

הַמְּקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ יְשִׁימֹן וְהוּא לְשׁוֹן מְדָבָר, שֶׁהוּא
שֵׁמֶם. דָּבָר אַחֵר: וְנִשְׁקָפָה, הַבָּאָר עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן,
שֶׁנִּגְנָזָה בְּיָמָהּ שֶׁל טְבָרְיָה, וְהַעוֹמֵד עַל הַיְּשִׁימֹן
מִבֵּיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבֵרָה בֵּינָם וְהִיא הַבָּאָר, כֹּךְ דָּרֵשׁ
רַבִּי תַנְחוּמָא: (כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים.
וּבְמִקּוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר
(דְּבָרִים ב): "וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמְּדָבָר קְדֻמוֹת", וְכֵן
(בַּמִּדְבָּר כ): "וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל־מֶלֶךְ
אֲדוֹם", וּבִיפְתָח הוּא אוֹמֵר: (שׁוֹפְטִים יא): "וַיִּשְׁלַח
יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגו'". הַכְּתוּבִים
הֵלְלוּ צָרִיכִים זֶה לְזֶה: זֶה נֹעֵל וְזֶה פּוֹתֵחַ, שֶׁמִּשָּׁה
הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה, לֹאמַר לָךְ שֶׁנִּשְׁאִי
הַדּוֹר הוּא כָּכָל הַדּוֹר, כִּי הַנִּשְׁאִי הוּא הַכָּל:
(כב) אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִצְטוּר
לִפְתָּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, בְּקִשּׁוֹ מִהֶם שְׁלוֹם: (כג) וְלֹא־
נָתַן סִיחֹן וְגו'. לִפִּי שֶׁכָּל מַלְכֵי כְּנָעַן הָיוּ מַעֲלִין לוֹ
מִסֵּה, שֶׁהָיָה שׁוֹמְרָם שֶׁלֹּא יַעֲבֹרוּ עֲלֵיהֶם גִּיסוֹת. כִּיּוֹן
שֶׁאָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ, אָמַר לָהֶם: כָּל
עֲצָמֵי אֵינִי יוֹשֵׁב כָּאֵן אֶלֹא לְשֹׁמְרָם מִפְּנִיכֶם, וְאַתֶּם
אוֹמְרִים כֹּךְ: !: וַיֵּצֵא לְקִרְיָתָה יִשְׂרָאֵל. אֵלּוּ הָיְתָה

וְהַבָּאָר נִתְּנָה לָהֶם מִתְחִלַת אַרְבָּעִים, וְכֵּה רָאָה
לִפְתָּח כָּאֵן? אֶלֹא הַעֲנִין הַזֶּה נִדְרֵשׁ לְמַעַל הַיָּמֵנוּ:
(יח) בְּאֵר חֲפְרוּתָה. זֹאת הִיא הַבָּאָר אֲשֶׁר חֲפְרוּתָהּ
שְׁרִים - מִשָּׁה וְאַהֲרֹן: בְּמִשְׁעֲנָתָם. בְּמִטָּה:
וּמִמְדָּבָר. נִתְּנָה לָהֶם: (יט) וּמִמִּתְנָה נִחֲלִיאֵל.
כְּתַרְגוּמוֹ: (כ) וּמִבְּמוֹת הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשִׁדָּה מוֹאֵב.
כִּי שֵׁם מֵת מִשָּׁה וְשֵׁם בְּטָלָה הַבָּאָר. דָּבָר אַחֵר:
פְּרוּתָה נְדִיבִי הָעַם - כָּל נִשְׂאִי וְנִשְׂאִי, כְּשֶׁהָיוּ חוֹנִים,
נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁף אֶצֶל דָּגְלוֹ וּמִחֲנֵהוּ, וְכִי הַבָּאָר
נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימֵן וּבֹאִין לִפְנֵי חֲנִית כָּל שֶׁבֶט
וְשֶׁבֶט: בְּמַחֲקָק. עַל־פִּי מִשָּׁה שֶׁנֶּקְרָא: "מַחֲקָק",
שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג): "כִּי־שֵׁם חִלְקֵת מַחֲקָק סִפּוֹן".
וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מִשָּׁה בְּשִׁירָה זֹז? לִפִּי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי
הַבָּאָר. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מִשָּׁה, לֹא נִזְכַּר
שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ
מוֹמְנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שֵׁם - אֵינִי
שֵׁם, וְאִם לֹא - אֵינִי הוֹלֵךְ: !: רֹאשׁ הַפְּסָגָה.
כְּתַרְגוּמוֹ: "רִישׁ רְמָתָא": פְּסָגָה. לְשׁוֹן גְּבֵה, וְכֵן
(תְּהִלִּים מח): "פְּסָגוֹ אֲרָמְנוֹתֶיהָ" - הַגְּבִיחוֹ
אֲרָמְנוֹתֶיהָ: וְנִשְׁקָפָה. אוֹתָהּ הַפְּסָגָה עַל־פְּנֵי

יִשְׂרָאֵל הַמְדַּבֶּרֶה וַיֵּבֵא יֵהֶצֶה וַיִּלְחֶם
 בְּיִשְׂרָאֵל כִּס"י: כד וַיִּבְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֹשׁ
 אֶת־אֲרָצוֹ מֵאֲרָנָן עַד־יִבְלָךְ עַד־בְּנֵי עֲמֹון כִּי עָזָו
 גְּבוּל בְּנֵי עֲמֹון כִּס"י: כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־
 הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי
 בַּחֲשֹׁבֹן וּבְכָל־בְּנֵיָהּ כִּס"י: כו כִּי חֲשֹׁבֹן עִיר
 סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ
 מוֹאָב הָרֹאשֹׁן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ עַד־
 אֲרָנָן כִּס"י: כז עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמִּשְׁלִים בָּאוּ
 חֲשֹׁבֹן תְּבִנָּה וְתַכּוּנָן עִיר סִיחֹן כִּס"י: כח כִּי־אֵשׁ
 יֵצֵא מִחֲשֹׁבֹן לַהֲבִיחַ מִקְרִית סִיחֹן אֲכָלָהּ עַר
 מוֹאָב בְּעָלֶי בָמוֹת אֲרָנָן כִּס"י: כט אוֹי־לָךְ מוֹאָב
 אֲבָדָת עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו פְּלִיטָם וּבְנֵיתָיו
 בַּשִּׁבִּית לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחֹן כִּס"י: ל וַיִּירָם אֲבִר
 מוֹאָבָאִי אֲבָדָתוֹן עֲמָא דְּפִלְחִין לְכְמוֹשׁ מִסֵּר בְּנוֹהֵי צִירִין וּבְנֵיתָה בַּשִּׁבִּית לְמֶלֶךְ דְּאִמְרָאָה סִיחֹן: ל וּמִלְכוֹ

וּנְפִק לְקַדְמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא
 וְאֵתָא לְיֵהֶצֶן וְאֵתָא קֶרְבָּא
 בְּיִשְׂרָאֵל: כד וַיִּבְהוּ יִשְׂרָאֵל
 לְפִתְגָם דְּחֶרֶב וִירַת יָת אֲרַעִיה
 מֵאֲרָנָנָא עַד יִבְקָא עַד בְּנֵי עֲמֹון
 אֲרִי תְקִיף תְּחֻמָּא דְּבְנֵי עֲמֹון:
 כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל יָת כָּל קְרוּיָא
 הָאֵלִין וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּכָל קְרוּי
 אִמְרָאָה בַּחֲשֹׁבֹן וּבְכָל פְּרָנָהָ:
 כו אֲרִי חֲשֹׁבֹן קֶרְתָּא דְּסִיחֹן
 מֶלֶךְ דְּאִמְרָאָה הִיא וְהוּא אֲגַח
 קֶרְבָּא בְּמֶלֶךְ דְּמוֹאָב קְדָמָה
 וְנָסִיב יָת כָּל אֲרַעִיה מִיָּדָה עַד
 אֲרָנָן: כז עַל כֵּן יִימְרוּן מְתַלִּיא
 עוּלוֹ לְחֲשֹׁבֹן תְּתַבְּנִי וְתִשְׁתַּכְּלַל
 קֶרְתָּא דְּסִיחֹן: כח אֲרִי קִידוּם
 תְּקִיף כְּאֵשׁא נִפִּק מִחֲשֹׁבֹן עֲבָדִי
 קֶרְבָּא פְּשִׁלְהוּבִיתָא מִקְרָתָא
 דְּסִיחֹן קִטִּילוֹ עֲמָא דְּשִׁרוֹ בְּלַחֲתָ
 מוֹאָב כּוּמְרִיא דְּפִלְחִין בֵּית דְּחָלָא
 רְמָתָא דְּאֲרָנָן: כט וַיִּ לְכוּן

רש"י

(גיטין ל"ח) וְעַל יָדוֹ טָהַר לְיִשְׂרָאֵל: מִיָּדוֹ. (ב"מ
 נ"ו) מִרְשׁוֹתוֹ: (כז) עַל־כֵּן. עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה
 שְׁנִלְחָם סִיחֹן בְּמוֹאָב: יֹאמְרוּ הַמִּשְׁלִים. בְּלָעָם,
 שְׁנֵאמַר בּוֹ (במדבר כג): "וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ": הַמִּשְׁלִים.
 בְּלָעָם וּבְעוֹר, וְהֵם אָמְרוּ: בָּאוּ חֲשֹׁבֹן. שְׁלֹא הִיא
 סִיחֹן יָכוֹל לְכַבֶּשׂה וְהִלָּךְ וְשָׁכַר אֶת בְּלָעָם לְקַלְלוֹ,
 וְהוּא שְׁאֵמַר לוֹ בִּלְקָ (שם כב): "כִּי יִדְעִיתִי אֶת אֲשֶׁר־
 תַּכְרֹךְ מִבְּרֹךְ וְגו'": תְּבִנָּה וְתַכּוּנָן. חֲשֹׁבֹן בָּשָׂם
 סִיחֹן לְהִיּוֹת עִירוֹ: (כח) כִּי־אֵשׁ יֵצֵא מִחֲשֹׁבֹן.
 מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחֹן: אֲכָלָהּ עַר מוֹאָב, שֵׁם אוֹתָהּ
 הַמְדִּינָה קְרוּי "עַר" בְּלָשׁוֹן עֲבָרִי, וְ"לְחִיטָה" בְּלָשׁוֹן
 אֲרָמִי: עַר מוֹאָב. עַר שֶׁל מוֹאָב: (כט) אוֹי־
 לָךְ מוֹאָב. שְׁקַלְלוּ אֶת מוֹאָב שְׁיִמְסְרוּ בְּיָדוֹ:
 כְּמוֹשׁ. שֵׁם אֱלֹהֵי מוֹאָב: נָתַן. הֵנִיתָ אֶת בְּנָיו

חֲשֹׁבֹן מִלֵּאָה יְתוּשִׁין, אֵין כָּל בְּרִיָּה יָכוֹלָה לְכַבֶּשׂה,
 וְאֵם הִיא סִיחֹן בְּכַפֵּר חֲלָשׁ, אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל
 לְכַבֶּשׁוֹ, וְכָל שָׁפָן שֶׁהִיא בַּחֲשֹׁבֹן!. אָמַר הַקְדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא: מָה אֲנִי מְטָרִית עַל בְּנֵי כָל זֹאת לְצוּר
 עַל כָּל עִיר וְעִיר? נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשִׁי הַמִּלְחָמָה
 לְצֹאֵת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד וְשֵׁם
 נָפְלוּ, וּמִשָּׁם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאֵין עוֹמֵד
 לְגַגֵּדָם, כִּי אֵין שָׁם אִישׁ אֶלָּא נָשִׁים וְטָף: (כד) כִּי
 עָז. וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הִתְרָאָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא, שְׁאֵמַר לָהֶם (דברים ב): "אֶל־תִּצְרֹם וְגו'":
 (כה) בְּנֵיתָה. כְּפָרִים הַסְמוּכִים לָהּ: (כו) וְהוּא
 נִלְחָם. (חולין ס' ב') לָמָּה הִצְרֹךְ לְהַפְתֵּב? לְפִי
 שְׁנֵאמַר (שם): "אֶל תִּצְרֹר אֶת־מוֹאָב" - וְחֲשֹׁבֹן
 מִשְׁלֵ מוֹאָב הִיָּתָה, כִּתֵּב לָנוּ שְׁסִיחֹן לְקַחָה מֵהֶם,

פסקת מחשבון עדא שולטן
מדיבון וצדיאו עד נפח דסמיק
עד מידבא: לא ויתב ישראל
בארע אמוראה: לב ושלח משה
לאללא ית יעזר וכבשו כפרנהא
ותריף ית אמוראה די תמן:
לג ואתפניאו וסליקו לארע מתנן
ונפק עוג מלכא דמתנן
לקדמותהון הוא וכל עמה
לאגחא קרבא לאדרעי:
לד ואמר יי למשה לא תדחל
מנה ארי בידך מסרית יתה וית
כל עמה וית ארעה ותעבד לה
כמא די עבדת לסיחון מלכא
דאמוראה די יתב בחשבון:
לה ומחו יתה וית בנוהי וית כל
עמה עד דלא אשתאר לה משויב
וייריתו ית ארעה: א ונטלו בני
ישראל ושרו במשריא דמואב
מעברא לינדנא דירחו: ס ס
ב וחזא בלק בר צפור ית כל די
עבד ישראל לאמוראי: ג ודחל
מואבאה מן קדם עמא לחדא

חשבון עד-דיבן ונשים עד-נפח אשר עד-
מידבא כס"י: לא וישב ישראל בארץ האמרי:
לב וישלח משה לרגל את-יעזר וילכדו בנתיה
כתיב ויירש קרי ויורש את-האמרי אשר-שם כס"י:
לג ויפנו ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך-
הבשן לקראתם הוא וכל-עמו למלחמה
אדרעי: לד ויאמר יהוה אל-משה אל-תירא
אתו כי בידך נתתי אתו ואת-כל-עמו ואת-
ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך
האמרי אשר ישב בחשבון כס"י: לה ויכו אתו
ואת-בניו ואת-כל-עמו עד-בלתי השאירו-לו
שריד ויירשו את-ארצו כס"י: כב א ויסעו בני
ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן
ירחו: ססס

פ"ו פסוקים, למידב"א סימן.

פרשת בלק

ב וירא בלק בן-צפור את כל-אשר-עשה
ישראל לאמרי כס"י: ג ויגר מואב מפני העם מאד כי רב-הוא ויקץ

רש"י

תירא אתו. (נדה סא) שהיה משה ירא להלחם,
שמא תעמד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית
יד): "ויבא הפליט" - הוא עוג שפלט מן הרפאים
שהכו בדרך לעמר וחבריו בעשתרות קרנים, שנאמר
(דברים ג): "רק-עוג מלך הבשן נשאר מיתר
הרפאים": (לה) ויכו אתו. משה הרגו, כדאיתא
בברכות (דף נד) בהרואה עקר טורא בר תלתא
פרסי וכו': תורה א חסלת פרשת חוקת

(ב) וירא בלק בן-צפור את כל-אשר-עשה
ישראל לאמרי. אמר: אלו שני מלכים שהיינו
בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת
כמה וכמה! לפיכך: "ויגר מואב": (ג) ויגר.

של מואב: פליטם. נסים ופליטים מחרב ואת
בנותיו בשבית וגו': (ל) ויגרם אבד. מלכות
שלחם: אבד חשבון עד-דיבן. מלכות ועל שהיה
למואב בחשבון אבד משם, וכן "עד דיבן", תרגום
של "סר" - "עד", כלומר סר ניר מדיבן.
ניר - לשון מלכות ועל וממשלת איש, כמו (מלכים
א יא): "למען היות-ניר לדויד-עבדי": ונשים.
שיין דגושה, לשון שממה: כך יאמרו המושלים:
ונשים אותם: עד-נפח. השמונח עד נפח: תורה לא
(לב) וישלח משה לרגל את-יעזר. המרגלים
לכדוה, אמרו: לא נעשה פראשונים, בטוחים אנו
בכח תפלתו של משה להלחם: תורה לג (לד) אל-

ארי סגי הוא ועקת למואבא מן
קדם בני ישראל: ד ואמר מואב
לסבי מדין כען ושיצון קהל ית
פל סחרננא כמא דמלחיה תורא
ית ירוקא דחקלא ובלק בר צפור
מלכא למואב בעדנא ההיא:
ה ושלח אנגדין לות בלעם בר
בעור לפתור ארם דעל פרת ארע
בני עמה למקרי לה למימר הא
עמא נפק ממצרים הא חפא ית
עין שמשא דארעא והוא שרי
מלקבלי: ו וכען איתא כען לוט
לי ית עמא הדין ארי תקיף הוא
מני מאים אכל לאגחא בה קרב
ואתרכניה מן ארעא ארי ידענא
ית די תברך מברך ודי תלוט
ליט: ז ואזלו סבי מואב וסבי
מדין וקסמיא בידיהון ואתו לות

מואב מפני בני ישראל כס"י: ד ויאמר מואב
אל־זקני מדין עתה ילחכו הקהל את־כל־
סביבתינו בלחך השור את ירק השדה ובלק
בן־צפור מלך למואב בעת ההוא כס"י: לו
ה וישלח מלאכים אל־בלעם בן־בעור פתורה
אשר על־הנהר ארץ בני־עמו לקרא־לו
לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה
את־עין הארץ והוא ישב ממלי כס"י: ו ועתה
לכה־נא ארה־לי את־העם הזה כיעצום
הוא מפני אולי אוכל נכה־בו ואגרשנו
מן־הארץ כי ידעתי את אשר־תברך מברך
ואשר תאר יואר כס"י: ז וילכו זקני מואב וזקני

רש"י

ושן מורא, כמו (איוב יט): "גורו לכם" ויקץ
מואב. קצו בתייהם (כמו קצתי בחיי, והוא מקרא
קצר): (ד) אל־זקני מדין. והלא מעולם היו
שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו): "המכה
את־מדן בשדה מואב", שבאו מדן על מואב
למלחמה? אלא מיראתן של ישראל עשו שלום
ביניהם. ומה ראה מואב לטל עצה ממדן? פיון
שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם,
אמרו: מנהיגם של אלו במדן נתגדל, נשאל מהם
מה מדתו? אמרו להם: אין כחו אלא בפיו; אמרו:
אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו: בלחך
השור. (במדבר רבה) כל מה שהשור מלחך, אין בו
סימן ברכה: בעת ההוא. לא היה ראוי למלכות;
מנסיכי מדן היה, וכיון שמת סיחון, מנוהו עליהם
לצרף שעה: (ה) פתורה. בשלחני הזה שהכל
מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו
אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא כך שם המקום
(שם): ארץ בני־עמו. (שם) של בלק. משם היה;

וזה היה מתנבא ואומר לו: עתיד אפה למלך. ואם
תאמר: מפני מה השרה הקדוש־ברוך־הוא שכינתו
על עובד כוכבים רשע? כדי שלא יהיה פתחון פה
לאמות לומר: אלו היה לנו נביאים חזרנו למוטב!
העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם,
שבתחלה היו גדורים בעריות, וזה נתן להם עצה
להפקיר עצמן לזנות: לקרא־לו. (שם) הקריאה
שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה:
עם יצא ממצרים. ואם תאמר: מה מזיק? הנה
כסה את־עין הארץ. סיחון ועוג, שהיו שומרים
אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא ישב ממלי.
חסר פתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים
קיא): "כי אמילים" (ו) נכה־בו. אני ועמי נכה
בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (ב"מ קה ב),
מנכה לו מן הדמים לחסר מהם מעט: כי ידעתי
וגו'. על־ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את
מואב: (ז) וקסמים בידם. (שם) כל מיני קסמים,
שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר:

בלעם ומלילו עמה פתגמי בלק:
 ח ואמר להון ביתו הכא בליליא
 ואתב יתכון פתגמא כמא די
 מליל יי עמי ואורכו רבכי
 מואב עם בלעם: ט ואתא מימר
 מן קדם יי לות בלעם ואמר מן
 גבריא האלין דעמד: י ואמר
 בלעם קדם יי בלק בר צפור
 מלפא דמואב שלח לוטי: יא הא
 עמא די נפק ממצרים ונפא ית
 עין שמשא דארעא פען איתא
 לוט לי יתה מאים אכל לאגחא
 בה קרב ואתרכנה: יב ואמר יי
 לבלעם לא תזל עמהון לא תלוט
 ית עמא ארי בריד הוא: יג וקם
 בלעם בצפרא ואמר לרבכי בלק
 אזילו לארעכון ארי לית רעוא
 קדם יי למשפקי למזל עמכון:

מדין וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו
 אליו דברי בלק כס"י: ישראל ח ויאמר אליהם לינו
 פה הלילה והשבתי אתכם דבר פאשר ידבר
 יהוה אלי וישבו שרי-מואב עם-בלעם כס"י:
 ט ויבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים
 האלה עמך כס"י: י ויאמר בלעם אל-האלהים
 בלק בן-צפור מלך מואב שלח אלי כס"י: יא הנה
 העם היצא ממצרים ויבס את-עין הארץ
 עתה לכה קבה-לי אתו אולי אוכל להלחם
 בו וגרשתיו כס"י: יב ויאמר אלהים אל-בלעם
 לא תלך עמהם לא תאר את-העם כי ברוך
 הוא כס"י: ע"ב בחול שני לארץ הקודש חמישי לחו"ל יג ויקם
 בלעם בפקר ויאמר אל-שרי בלק לכו

רש"י

שפרש רש"י בפרשת בראשית בתבת "איכה", אף
 כא לבלעם לטעות, כי הוא טעה) אמר: פעמים
 שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שזה עליו, אף
 אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין: (י) בלק
 בן-צפור וגו'. אף-על-פי שאיני חשוב בעיניך,
 חשוב אני בעיני המלכים: (יא) קבה-לי. (במדבר
 רבה) זו קשה מ"ארה-לי" שהוא נוקב ומפרש:
 וגרשתיו. (שם) מן העולם. ובלק לא אמר אלא
 "ואגרשנו מן-הארץ". איני מבקש אלא להסיעם
 מעלי; ובלעם היה שונאם יותר מבלק: (יב) לא
 תלך עמהם. (שם) אמר לו: אם פן אקללם
 במקומי, אמר לו: "לא תאר את-העם!". אמר לו:
 אם פן אכרסם, אמר לו: אינם צריכים לברכתך,
 "כי ברוך הוא". משל אומרים לצרעה (ס"א
 לדבורה): "לא מדבשך ולא מעקצך": (יג) להלך
 עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם; למדנו שרוחו
 גבוהה, ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום,

(שם) קסם זה נטלו בידם זקני מדין; אמרו: אם
 יבא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם
 ידחנו - אין בו תועלת. לפיכך, כשאמר להם "לינו
 פה הלילה", אמרו: אין בו תקנה! הניחוהו והלכו
 להם, שנאמר: "וישבו שרי-מואב עם-בלעם",
 אבל זקני מדין הלכו להם: (ח) לינו פה הלילה.
 אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה. וכן לכל
 נביאי אמות העולם; וכן לכן בחלום הלילה,
 שנאמר (בראשית לא): "ויבא אלהים אל-לבן
 הארמי בחלום הלילה". פאדם ההולך אל פילגשו
 בהחבא: פאשר ידבר ה' אלי. אם ימליכני ללכת
 עם בני אדם כמותכם אלף עמכם, שמא אין כבודו
 לתתי להלך אלא עם שרים גדולים מכם: וישבו.
 לשון עכבה: (ט) מי האנשים האלה עמך.
 להטעותו בא; (ר"ל) שרים דרכי ה' צדיקים ילכו
 כם ופושעים יפשלו כם. פונת רש"י שאמר מי
 האנשים היתה לטובה, לפנס עמו בדברים, כמו

אֶל-אַרְצְכֶם בִּי מֵאֵן יְהוָה לְתִתִּי לְהִלָּךְ
 עִמָּכֶם כִּסִּי: י וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל-
 בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: טו וַיֹּסֶף
 עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה:
 טז וַיָּבֹאוּ אֶל-בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק
 בֶּן-צְפּוֹר אֶל-נָא תִּמְנַע מִהִלָּךְ אֵלַי: יז כִּי-כִבֵּד
 אֶכְבְּדְּךָ מֵאֵד וְכָל אֲשֶׁר-תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה
 וּלְכֶה-נָּא קִבֵּה-לִּי אֵת הָעַם הַזֶּה כִּסִּי: יח וַיַּעַן
 בָּלָעַם וַיֹּאמַר אֶל-עַבְדִּי בָלָק אִם-יִתֵּן-לִי בָלָק
 מָלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזֹהֵב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹד אֶת-פִּי
 יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה כִּסִּי:
 יט וַעֲתָה שְׂבוּ נָא בִּזָּה גַם-אַתֶּם הַלִּילָה
 וְאַדְעָה מִה-יֹסֵף יְהוָה וַיִּבֵּר עִמִּי כִסִּי: כ וַיָּבֹאוּ
 אֱלֹהִים אֶל-בָּלָעַם לַיְלָה וַיֹּאמַר לוֹ אִם-
 לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ אַתֶּם וְאִךְ
 אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבֶר אֵלֶיךָ אַתּוֹ תַעֲשֶׂה כִסִּי:
 בָּלָעַם בִּפְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אַתָּנוּ וַיִּלָּךְ עִם-שָׂרֵי

יד וקמו רבבין מואב ואתו לות
 בלק ואמרו סרב בלעם למתי
 עמנא: טו ואוסף עוד בלק
 למשלח רבבין סגיאין ויקירין
 מאלין: טז ואתו לות בלעם
 ואמרו לה כדנן אמר בלק בר
 צפור לא כען תתמנע מלמתי
 לותי: יז ארי יקרא אקרבך
 לחדא וכל די תימר לי אעבד
 ואיתא כען לוט לי ית עמא
 הדין: יח ואתב בלעם ואמר
 לעבדי בלק אם יתן לי בלק מלי
 ביתה כסף וזהב לית לי רשו
 למעבר על גזרת מימרא דיי
 אלהי למעבד זערתא או רבתא:
 יט וכען אוריכו כען הקא אף
 אתון בליליא ואדע מא יוסף יי
 למללא עמי: כ ואתא מימר מן
 קדם יי לבלעם בליליא ואמר לה
 אם למקרי לך אתו גברי קום
 אזל עמהון וברם ית פתגמא די
 אמלל עמך יתה תעבד: כא וקם
 בלעם בצפרא וזרו ית אתנה ואזל

שלישי לארץ הקודש כא ויקם

רש"י

נפש בראשונים: מה-יסף. לא ישנה דבריו מבכרה
 לקללה; הלואי שלא יוסיף לברך! כאן נתנבא
 שעתיד להוסיף להם ברכות על-ידו: (כ) אם-
 לקרא לך. אם הקריאה שלך וסבור אתה לטל
 עליה שכר, קום לך אתם: ואף. על כרחך את
 הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ואף-על-פי-
 כן "וילך בלעם", אמר: שמא אפתנו ויתרצה:
 (כא) ויחבש את אתנו. מכאן, שהשנאה
 מקלקלת את השוירה, שחבש הוא בעצמו. אמר
 הקדוש-ברוך-הוא: רשע, פבר קדמך אברהם
 אביהם, שנאמר (בראשית כב): "וישכם אברהם

אלא בלשון גסות, לפיכך ויסף עוד בלק: תורה יד
 (יז) כי-כבד אכבדך מאד. (במדבר רבה) יותר
 ממה שהיית נוטל לשעבר (ר"ל במלחמת סיחון)
 אני נותן לך: (יח) מלא ביתו כסף וזהב. למדנו,
 שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים. אמר: ראוי לו
 לתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכר
 חילות רבות, ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי
 נוצח: לא אוכל לעבר. על כרחו גלה שהוא
 ברשות אחרים, ונתנבא כאן, שאינו יכול לבטל
 הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה: (יט) גם-
 אתם. פיו הכשילו: גם אתם סופכם לילך בפחי

עם רב־רבי מואב: כב ותקף רגזא
 דני ארי אזל הוא ואתעתד
 מלאכא דני בארְחא לשטן לה
 והוא רכב על אתנה ותרין
 עולמוהי עמה: כג ונחזת אתנא
 ית מלאכא דני מעתד בארְחא
 וחרבה שליפא בידה וסטת אתנא
 מן ארְחא ואזלת בחקלא ומחא
 בלעם ית אתנא לאסטיותה
 לארְחא: כד וקם מלאכא דני
 בשביל פרמיא אתרא דגדרא
 מכא וגדרא מכא: כה ונחזת
 אתנא ית מלאכא דני ואדחקת
 לכתלא ודחקת ית רגלא דבלעם
 לכתלא ואוסף לממחה:
 כו ואוסף מלאכא דני למעבר
 וקם באַתר עק די לית ארְח
 למסטי לימינא ולסמאלא:
 כז ונחזת אתנא ית מלאכא דני
 ורבעת תחות בלעם ותקף רגזא
 דבלעם ומחא ית אתנא בחטרא:
 כח ופתח יי ית פומא דאתנא

מוֹאֵב כס"י: כב וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא
 וַיִּתְּצֵב מִלֵּאךְ יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשָׁטָן לוֹ וְהוּא
 רֹכֵב עַל־אֲתָנּוֹ וּשְׁנֵי נִעְרָיו עִמּוֹ כס"י: כג וַתֵּרָא
 הָאֲתָנּוֹ אֶת־מִלֵּאךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחִרְבּוֹ
 שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאֲתָנּוֹ מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ
 בַּשָּׂדֶה וַיֵּךְ בַּלֵּעַם אֶת־הָאֲתָנּוֹ לְהַפְּתוֹהָ
 הַדֶּרֶךְ כס"י: כד וַיַּעֲמֵד מִלֵּאךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל
 הַפְּרָמִים גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה כס"י: כה וַתֵּרָא
 הָאֲתָנּוֹ אֶת־מִלֵּאךְ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר
 וַתִּלְחֹץ אֶת־רִגְלָהּ בַּלֵּעַם אֶל־הַקִּיר וַיִּסֹּף
 לְהַכְתָּהּ כס"י: כו וַיִּוָּסֶף מִלֵּאךְ־יְהוָה עֲבוּר וַיַּעֲמֵד
 בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנָטוֹת יָמִין
 וּשְׁמֹאול כס"י: כז וַתֵּרָא הָאֲתָנּוֹ אֶת־מִלֵּאךְ יְהוָה
 וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בַּלֵּעַם וַיַּחֲרֹאֲף בַּלֵּעַם וַיֵּךְ
 אֶת־הָאֲתָנּוֹ בַּמֶּקֶל: כח וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי

רש"י

סופו (במדבר לא): "ואת בלעם בן־בעור הקגו
 בחרב": (כד) במשעול. פתרגומו: "בשביל".
 וכן (מ"א כ): "אם ישפך עפר שומרון
 לשעלים" - עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן.
 וכן (ישעיה מ): "מי מדד בשעלו מים" - ברגליו
 ובהלוכו: גדר מזה וגדר מזה. סתם "גדר" של
 אבנים הוא: (כה) ותלחץ. היא עצמה: ותלחץ.
 את אחרים, את־רגל בלעם: (כו) ויוסף מלאך־
 ה' עבד. לעבר עוד לפניו להלך, להיות לפניו
 במקום אחר, כמו (בראשית לג): "והוא עבר
 לפניו". ומדרש אגדה יש בתנחומא: מה ראה
 לעמד בשלשה מקומות? סימני אבות הראהו:
 תורה כז (כח) זה שלש רגלים. רמז לו: אתה
 מבקש לעקר אמה החוגגת שלש רגלים בשנה:

בפקר ויחבש את־חמרו: עם־שרי מואב. (במדבר
 רכה) לבו כלבם שנה: (כב) כיהולף הוא. ראה
 שהדבר רע בעיני המקום ונתאזה לילך: לשטן לו.
 (שם) מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו
 מלחטא, שלא יחטא ויאבד: ושני נערי עמו.
 מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך, יוליך עמו שני
 אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמשים זה את זה:
 (כג) ותרֹא האתון. והוא לא ראה; שנתן הקדוש־
 ברוך־הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם,
 שמתוך שיש בו דעת, תטרף דעתו כשיראה
 מדיקין: וחרבו שלופה בידו. אמר: רשע זה הניח
 כלי אמונתו, שכלי זינן של אמות העולם בחרב,
 והוא בא עליהם בפיו, שהוא אמונת שלהם, אף
 אני אתפש את שלו ואבא עליו באמונתו. וכן היה

הֵאָתָוֹן וַתֹּאמֶר לְבָלְעַם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי
הִכִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים כַּסִּי: כט וַיֹּאמֶר בָּלְעָם
לְאֶתָוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי כִּי
עָתָה הִרְגָתִיךָ כַּסִּי: ל וַתֹּאמֶר הֵאָתָוֹן אֶל־בָּלְעָם
הֲלוֹא אָנֹכִי אֶתָנֹךְ אֲשֶׁר־רִכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֵהָסֵכֵן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא כַּסִּי: לא וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו
בָּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ
וַחֲרָבוֹ שְׁלָפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפּוֹ:
לב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ
אֶת־אֶתָנֹךְ זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אָנֹכִי יִצְאָתִי
לְשָׁטֵן כִּי־יִרְט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי כַּסִּי: לד וַתִּרְאֵנִי
הֵאָתָוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נָטַתָּה
מִפְּנֵי כִּי עָתָה גַם־אֶתְכָּה הִרְגָתִי וְאוֹתָהּ
הַחַיִּיתִי כַּסִּי: לה וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה

רש"י

יֵרֵט לְשׁוֹן רָצוֹן, וְכֵן (איוב טז) "וְעַל־יָדַי רָשָׁעִים
יִרְטֵנִי" - מַפִּיס וּמְנַחֵם אוֹתוֹ עַל־יָדַי רָשָׁעִים, שְׂאִינֵן
אֶלָּא מְקַנִּיטִים: (לג) אוֹלִי נָטַתָּה. כִּמוֹ "לוֹלֵא",
פְּעָמִים שְׁ"אוֹלִי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "לוֹלֵא": גס־
אֶתְכָּה הִרְגָתִי. הָרִי זֶה מְקָרָא מְסָרָס, וְהוּא כִּמוֹ:
"גַם הִרְגָתִי אוֹתָךְ", כְּלוֹמֵר, לֹא הִעַפְכָּה בְּלִבָּד
קְרֵאתָךְ עַל יָדִי, כִּי גַם הִהְרִיגָה: וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי.
(כמ"ר) וְעָתָה מִפְּנֵי שֶׁדִּבְרָה וְהוֹכִיחְתָּךְ וְלֹא יִכְלָתָּ
לַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיֹּאמֶר
לֹא" - הִרְגָתִיהָ, שְׁלֹא יֹאמְרוּ: זֹו הִיא שֶׁסָּלְקָה אֶת
בָּלְעָם בְּתוֹכָהּ, וְלֹא יָכוֹל לְהַשִּׁיב; שֶׁחַס הַמָּקוֹם
עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן (ויקרא כ): "וְאֵת הַבְּהֵמָה
תִּהְרֹגוּ", וְכֵן (שם): "וְהִרְגָתָּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת
הַבְּהֵמָה": (לד) כִּי לֹא יִדְעָתִי. גַם זֶה גְּנוּתוֹ, וְעַל
כִּרְחוֹ הוֹדָה; שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּבַּח שִׁירָע דַּעַת עֲלִיּוֹן

(כט) הִתְעַלְלָתָּ. כְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן גְּנָאִי וּבְזִיּוֹן: לוֹ
יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי. גְּנוּת גְּדוּלָּה הָיָה לוֹ דְּבָר זֶה בְּעֵינֵי
הַשָּׂרִים: זֶה הוֹלֵךְ לְהַרְגַּ אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו - וְלֵאמֹר
זֶה צָרִיךְ לְכָלִי זֵין: (ל) הִהָסֵכֵן הִסְכַּנְתִּי.
כְּתַרְגוּמוֹ, וְכֵן (איוב כב): "הֲלֹא יִסְכֵּן־גִּבְרִי".
וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ מְקָרָא זֶה בְּגִמְרָא: אָמְרוּ לִיה: מֵאִי
טַעְמָא לֹא רִכַּבְתָּ אֲסוּסִיא? אָמַר לְהוֹן: בְּרִטְיָבָא
שְׂדָאִי לִיה כּוֹ כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (דף ד):
תוֹרָה לֹא (לב) כִּי־יֵרֵט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי. רַבּוּתֵינוּ חֲכָמִי
הַמְשָׁנָה (שְׁכַת קה) דְּרָשׁוּהוּ נוֹטְרִיקוֹן: יִרְאָה, רְאֵתָה,
נָטַתָּה, בְּשִׁבְלִי שֶׁהַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי, כְּלוֹמֵר: לְקִנְאָתִי
וְלִהְקִנְיָטִי. וּלְפִי מִשְׁמַעוֹ: כִּי חִרַד הַדֶּרֶךְ
לִנְגְדִי - לְשׁוֹן "רִטְט" - כִּי רֵאִיתִי בַּעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחִרַד
וּמִהַר הַדֶּרֶךְ, שֶׁהוּא לְכַעֲסִי וְלִהְמוֹתִי, וּמְקָרָא קֶצֶר
הוּא, כִּמוֹ (ש"ב יג): "וְתִכַּל דּוֹד". לִישָׁנָא אַחֲרִינָא:

מַעֲתֵד לְקַדְמוֹתֵי בְּאַרְחָא וּכְעַן אִם
 בִּישׁ בְּעֵינֶיךָ אֲתוּב לִי: לֹה וְאָמַר
 מִלְּאָכָא דִּי לְבַלְעָם אִזֵּל עִם
 גְּבִרְיָא וּלְחֹד יֵת פִּתְגָמָא דִּי
 אֲמַלֵּל עִמָּךְ יִתָּה תְּמַלֵּל וְאִזֵּל
 בַּלְעָם עִם רִבְרֵבִי בָּלָק: לו וְשָׁמַע
 בָּלָק אֲרִי אֲתָא בַלְעָם וּנְפַק
 לְקַדְמוֹתָהּ לְקַרְתָּא דְּמוֹאָב דִּי עַל
 תַּחֲוּם אֲרִנוֹן דִּי בְּסִטֵּר תַּחֲוּמָא:
 לו וְאָמַר בָּלָק לְבַלְעָם הֲלָא
 מְשַׁלַּח שְׁלַחִית לְוִתֶּךָ לְמַקְרִי לֶךְ
 לְמָא לֹא אֲתִיתָא לְוִתִּי הִבְקוּשְׁטָא
 הָוִיתָא אָמַר לִית אָנָּא יָכִיל
 לְיַקְרוּתֶךָ: לח וְאָמַר בַּלְעָם לְבָלָק
 הָא אֲתִיתִי לְוִתֶּךָ כְּעַן הִמְיָכֵל
 יִכְלֵנָא לְמַלְלָא מִדְּעָם פִּתְגָמָא
 דִּישׁוּי יִי בְּפוּמֵי יִתָּה אֲמַלֵּל:
 לט וְאִזֵּל בַּלְעָם עִם בָּלָק וְאִתּוּ
 לְקָרִית מְחוֹזוֹתֵי: מ וּנְכַס בָּלָק
 תּוֹרִין וְעַן וּשְׁלַח לְבַלְעָם
 וּלְרִבְרֵבִיָּא דִּי עִמָּה: מא וְהָוָה
 בְּצַפְרָא וּדְבַר בָּלָק יֵת בַּלְעָם
 וְאַסְקָה לְרִמַּת דִּחְלָתָהּ וְחָזָא
 מִתַּמָּן קֶצֶת מִן עֲמָא: א וְאָמַר
 בַּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הֵכָא שְׁבַעַא

וִירָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם כֵּן: כג א וְאָמַר בַּלְעָם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִי

רש"י

חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אֶתָּה נֹצֵב לְקַרְאֲתִי
 בְּדֶרֶךְ וְעַתָּה אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי: כס"י:
 לה וַיֹּאמֶר מִלְּאָךְ יְהוָה אֶל-בַּלְעָם לֵךְ עִם-
 הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּס אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבֵר אֵלֶיךָ
 אִתּוֹ תְּדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בַּלְעָם עִם-שָׂרֵי בָלָק: כס"י:
 לו וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי-בָא בַלְעָם וַיֵּצֵא לְקַרְאֲתוֹ
 אֶל-עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל אֲרִזֵּן אֲשֶׁר
 בְּקֶצֶה הַגְּבוּל: כס"י: לו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם
 הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחֲתִי אֵלֶיךָ לְקַרְאֲלֶךָ לָמָּה
 לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלַי הָאֲמָנָם לֹא אוֹכַל בְּבִדְךָ: כס"י:
 לה וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בָּלָק הִנֵּה-בָאתִי אֵלֶיךָ
 עִתָּה הִיכַל אוֹכַל דָּבָר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר
 יֵשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אִתּוֹ אָדָּבֵר: רביעי לארץ הקודש
 ששי לחו"ל לט וַיֵּלֶךְ בַּלְעָם עִם-בָּלָק וַיָּבֹאוּ קָרִית
 חֲצוֹת: כס"י: מ וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וְצֹאן וַיִּשְׁלַח
 לְבַלְעָם וּלְשָׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ: כס"י: מא וַיְהִי בַּבֹּקֶר
 וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָמֹת בַּעַל
 וַיִּרְא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם כֵּן: כס"י: כג א וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִי

וסופך להאבד מן העולם: עם-שָׂרֵי בָּלָק. שָׁמַח
 לְקַלְלָם כְּמוֹתָם: (לו) וַיִּשְׁמַע בָּלָק. שְׁלַח שְׁלֹחוֹתִים
 לְבָשָׂרוֹ: אֶל-עִיר מוֹאָב. (במדבר רבה) אֵלֹו
 מְטֻרָפוֹלִין שְׁלוֹ, עִיר הַחֲשׁוּבָה שְׁלוֹ, לוֹמַר: רָאָה
 מָה אֵלֹו מְבַקְשִׁים לַעֲקֹר: (לז) הָאֲמָנָם לֹא אוֹכַל
 בְּבִדְךָ. נִתְּנָבֵא, שְׁסוּפּוֹ לְצֹאֵת מַעֲמוֹ בְּקָלוֹן: תורה לח
 (לט) קָרִית חֲצוֹת. עִיר מְלֵאָה שְׁוָקִים, אֲנָשִׁים,
 נָשִׁים וְטָף בְּחוֹצוֹתֶיהָ, לוֹמַר: רָאָה וְרַחֵם שְׁלֹא
 יַעֲקְרוּ אֵלֹו: (מ) בָּקָר וְצֹאן. (שם) דָּבָר מַעֲט, בָּקָר
 אֶחָד וְצֹאן אֶחָד בְּלִבָּד: (מא) בָּמֹת בַּעַל.

ופיו העיד "לא ידעתי": אם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה
 לִי. לְהִתְרִים נִגַּד הַמָּקוֹם הִיא תְּשׁוּבָה זֹה. אָמַר לוֹ:
 הוּא בְּעַצְמוֹ צֹנִי לְלֶכֶת, וְאִתָּה מִלְּאָךְ מְבַטֵּל אֵת
 דְּבָרֶיךָ! לְמוֹד הוּא בְּכֹךְ, שְׁאוּמֵר דָּבָר וּמִלְּאָךְ
 מְחִזְרוֹ. אָמַר לְאַבְרָהָם (בראשית כב): "קַח-נָא
 אֶת-בְּנֶךְ וְגו'" וְעַל-יְדֵי מִלְּאָךְ בָּטֵל אֵת דְּבָרוֹ, אִף
 אֲנִי, אִם רַע בְּעֵינֶיךָ צָרִיךְ אֲנִי לְשׁוּב: (לה) לֶךְ
 עִם-הָאֲנָשִׁים. (כמ"ר) בְּדֶרֶךְ שְׁאָדָם רוֹצֵה לִילֵךְ בָּהּ,
 מוֹלִיכִין אוֹתוֹ: וְאַפֶּס. עַל כְּרִיחַ אֵת הַדָּבָר אֲשֶׁר
 אָדָּבֵר וְגו': לֶךְ עִם-הָאֲנָשִׁים. כִּי חָלַקְךָ עִמָּהֶם

בֹּזֶה שְׁבַעַה מְזֻבַּחַת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׁבַעַה פְּרִים
 וְשְׁבַעַה אֵילִים: ב וַיַּעַשׂ בֶּלֶק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 בִּלְעָם וַיַּעַל בֶּלֶק וּבִלְעָם פֶּר וְאֵיל בַּמְזֻבַּח:
 ג וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבֶלֶק הִתְיַצֵּב עַל־עֲלֹתֶיךָ
 וְאַל־כָּה אוֹלֵי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאָתִי וְדִבֶּר
 מִה־יֵּרָאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שְׁפִי ד וַיִּקְרָר
 אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׁבַעַת
 הַמְזֻבַּחַת עֲרֹכְתִי וְאֶעַל פֶּר וְאֵיל בַּמְזֻבַּח: ד
 וַיֵּשֶׁם יְהוָה דִּבֶּר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב
 אֶל־בֶּלֶק וְכֹה תִּדְבֹּר: ו וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב
 עַל־עֲלֹתָיו הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב: ז וַיֵּשֶׂא מִשְׁלֹ
 וַיֹּאמֶר מִן־אֲרָם יִנְחֵנִי בֶלֶק מֶלֶךְ־מוֹאָב
 מִהֲרִיר־קֶדֶם לָכֶה אֲרֵה־לִּי יַעֲקֹב וְלָכֶה זַעֲמָה
 יִשְׂרָאֵל: ח מָה אַקְבֵּל לֹא קָבַח אֵל וּמָה

מִדְּבַחִין וְאַתְקֵן לִי הֵכָא שְׁבַעַא
 תּוֹרִין וְשְׁבַעַא דְכָרִין: ב וַעֲבַד
 בֶּלֶק כַּמָּא דִּי מַלִּיל בִּלְעָם וְאַסְק
 בֶּלֶק וּבִלְעָם תּוֹר וְדִבֶּר עַל כָּל
 מִדְּבַחָא: ג וַאֲמַר בִּלְעָם לְבֶלֶק
 אַתְעַתֵּד עַל עֲלֹתֶךָ וְאַיְהֵךָ מָאִים
 יַעֲרַע מִימַר מִן קֶדֶם יִי לְקִדְמוּתִי
 וּפְתַגְמָא דִּיחֻזְנִי וְאַחֲוִי לָךְ וְאַזֵּל
 יַחֲדִי: ד וַעֲרַע מִימַר מִן קֶדֶם יִי
 לְוֹת בִּלְעָם וַאֲמַר לֵה יֵת שְׁבַעַא
 מִדְּבַחִין סְדֵרִית וְאַסְקִית תּוֹר
 וְדִבֶּר עַל כָּל מִדְּבַחָא: ה וְשׁוּי יִי
 פְתַגְמָא כַּפּוּמָא דְבִלְעָם וַאֲמַר
 תּוֹב לְוֹת בֶּלֶק וּכְדִין תְּמַלִּל:
 ו וְתַב לְוֹתָהּ וְהָא מַעַתֵּד עַל
 עֲלֹתָהּ הוּא וְכָל רַבְרְבֵי מוֹאָב:
 ז וְנָטַל מִתְּלָה וַאֲמַר מִן אֲרָם
 דְּבִרְנִי בֶלֶק מֶלֶךְ מוֹאָב מִטּוֹרִי
 מִדִּינְחָא אֵיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב
 וְאַיְתָא תִּרְךָ לִי יִשְׂרָאֵל: ח מָה
 אֱלוֹטָה דְלֹא לְטִיָּה אֵל וּמָה

רש"י

וַיִּכְרוּ שֵׁם עַבְדִּי יִצְחָק בָּאֵר. וַיַּעֲקֹב בָּנָה שְׁתֵּי:
 אֶחָד בְּשֵׁכֶם (שם לג) וְאֶחָד בְּבֵית אֵל (שם לה):
 וַאֲעַל פֶּר וְאֵיל בַּמְזֻבַּח. וְאַבְרָהָם לֹא הֵעֵלָה אֵלָא
 אֵיל אֶחָד: תורה ה (ז) אֲרֵה־לִּי יַעֲקֹב וְלָכֶה זַעֲמָה
 יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלֵם - שְׁמָא
 אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק: (ח) מָה אַקְבֵּל לֹא קָבַח
 אֵל. (במ"ר) כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ,
 כְּשֶׁהִזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עֹנֶם: "כִּי בְּאֶפֶס הִרְגוּ אִישׁ",
 לֹא קָלַל אֵלָא אֶפֶס, שְׁנֵאמַר (בראשית מט): "אֲרוּר
 אֶפֶס". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֲצֵל אָבִיו הָיָה
 רְאוּי לְהִתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמַר שָׁם? (שם כז): "גַּם־כִּרְדּוּ
 יְהִיָּה". בְּמִכְרֵים נֶאֱמַר (דברים כז): "אֵלֶּה יַעֲמְדוּ
 לְכַרְךָ אֶת־הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלֶּה
 יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֵלָא (שם) "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ
 עַל הַקְּלָלָה" - לֹא רָצָה לְהִזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה:

כְּתַרְגוּמוֹ: לְרִמַּת דִּחְלָתָה - שֵׁם עֲבוֹדַת אֱלִילִים:
 תורה א (ג) אוֹלֵי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתִי. אֵינוֹ רְגִיל
 לְדַבֵּר עִמִּי בְיוֹם: וַיֵּלֶךְ שְׁפִי. כְּתַרְגוּמוֹ: יַחֲדִי,
 לְשׁוֹן שְׁפִי וְשִׁקְט, שְׁאִין עֲמוֹ אֵלָא שְׁתִּיקָה:
 (ד) וַיִּקְרָר. לְשׁוֹן עֲרָא, לְשׁוֹן גְּנָא, לְשׁוֹן טַמְאָת
 קָרִי, כְּלוֹמַר בְּקִשִּׁי וּבְכַזִּיּוֹן, וְלֹא הָיָה נִגְלָה אֵלָיו
 בְּיוֹם אֵלָא בְּשִׁבִּיל לְהִרְאוֹת חֲבֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל:
 אֶת־שְׁבַעַת הַמְזֻבַּחַת. שְׁבַעַה מְזֻבַּחַת עֲרֹכְתִי אֵין
 כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָא "אֶת־שְׁבַעַת הַמְזֻבַּחַת". אָמַר
 לְפָנָיו: אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ בְּנוֹ לְפָנֶיךָ שְׁבַעַה
 מְזֻבַּחוֹת וְאֵנִי עֲרֹכְתִי כְּנֶגֶד כָּלָן. אֲבָרְהָם בָּנָה
 אֲרַבְעָה, (בראשית יב): "וַיִּבֶן שֵׁם מְזֻבַּח לֵה' הַנִּרְאָה
 אֵלָיו", (שם): "וַיַּעֲתֵק מִשֵּׁם הַהִרָה וְגו'", (שם יג):
 "וַיִּזְאֶהֱל אֲבָרָם וְגו'", וְאֶחָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה (שם כב).
 וַיִּצְחָק בָּנָה אֶחָד (שם כז): "וַיִּבֶן שֵׁם מְזֻבַּח וְגו',

אֶתְרַכָּה דְּלֹא תִּרְכָּה יי: ט אַרִי
מְרִישׁ טוֹרִיא חֲזִיתָהּ וּמִרְמָתָא
סְכִיתָהּ הָא עֲמָא בְּלַחֲוִידִיהוֹן
עֲתִידִין דִּיחֲסִנּוֹן עֲלָמָא וּבַעֲמָמִיא
לֹא יִתְדַנּוֹן גְּמִירָא: י מִן יִיכּוֹל
לְמִמְנִי דַעֲדָקִיא דְּבֵית יַעֲקֹב
דְּאִמִּיר עֲלִיהוֹן יִסְגּוֹן כַּעֲפָרָא
דְּאַרְעָא אוּ חֲדָא מֵאַרְבַּע מְשֻׁרְיָתָא
דִּישְׂרָאֵל תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא
דְּקִשְׁיטוּהִי וִיהִי סוֹפִי כְּוֹתֵהוֹן:
יא וְאָמַר בָּלָק לְבַלְעֵם מַה עֲבַדְתָּ
לִי לְמִילֵט סְנָאִי דְּבִרְתִּיךָ וְהָא
בִּרְכָא מְבֻרַכַת לְהוֹן: יב וְאֵתָב
וְאָמַר הֲלֹא יָת דִּישׁוּי יי בְּפוּמִי
יָתָה אֲטֵר לְמַלְלָא: יג וְאָמַר לָהּ
בָּלָק אֵיתָא כְּעֵן עָמִי לְאַתֵּר אַחֲרֵן
דְּתַחֲזִיגָה מִתְּמֵן לַחֲדוֹד קֶצֶתָהּ תַּחֲזִי
וְכֻלָּהּ לֹא תַחֲזִי וּתְלוּטָהּ לִי
מִתְּמֵן: יד וְדַבְרָה לְחַקֵּל סְכוּתָא
לְרִישׁ רְמָתָא וּבְנָא שְׂבָעָא מְדַבְּחִין

אֶזְעֵם לֹא זַעַם יְהוָה כִּסִּי: ט כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים
אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרֵנּוּ הֵן־עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן
וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב כִּסִּי: י מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב
וּמִסֹּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹת
יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כְּמָהוּ כִּסִּי: יא וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בַּלְעָם מַה עָשִׂיתָ לִּי לָקֹב אֵיבִי לְקַחְתִּיךָ
וְהִנֵּה בִּרְכַת בָּרַךְ: יב וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת
אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֲתוּ אֲשַׁמֵּר לְדַבָּר:
חֲמִישִׁי לְאֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לִךְ־נָא
אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תֵּרְאֶנּוּ מִשֵּׁם אִפֹּם
קִצְהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקִבְּנוּ־לִי
מִשֵּׁם כִּסִּי: יד וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֶה צִפִּים אֶל־רֹאשׁ
הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל

רש"י

וּכְשֶׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹכָה, הֵם אוֹכְלִין עִם
כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ
"וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב": (י) מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב
וְגו'. כְּתִרְגוּמוֹ: דַּעֲדָקִיא דְּבֵית יַעֲקֹב וְכו' מֵאַרְבַּע
מְשֻׁרְיָתָא, אַרְבַּעָה דְּגָלִים. דְּבָר אַחֵר: עֶפְרַיִם
יַעֲקֹב - אֵין חֲשָׁבוֹן בְּמַצּוֹת שֶׁהֵם מְקַיְמִין בְּעֶפְרַיִם
(דְּבָרִים כב): "לֹא תִחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר", (ויקרא
יט): "לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", אִפְרָה פָּרָה וְעֶפְרַיִם סוּטָה
וְכִיּוֹצֵא בָהֶם: וּמִסֹּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל,
רְכִיעוּתִיהֶן, זֶרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלָּהֶם: תְּמוֹת
נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל. שְׂבָעָה: תוֹרָה יא (יג) וְקִבְּנוּ־
לִי. לְשׁוֹן צוּרִי: קִלְלָהוּ לִי: (יד) שָׂדֶה צִפִּים.
מָקוֹם גְּבוּהָ הִיא, שֶׁשֵּׁם הַצּוּפָה עוֹמֵד לְשֹׁמֵר אִם יָבֹא
חֵיל עַל הָעִיר: רֹאשׁ הַפְּסָגָה. בַּלְעָם לֹא הָיָה קוֹסֵם
בְּבָלָק; רָאָה בָּלָק שֶׁעֲתִידָה פִּרְצָה לְהַפְרֹץ בִּישְׂרָאֵל

לֹא זַעַם ה'. (ברכות ו) אֲנִי אֵין כַּחַי אֵלָּא שְׁאֲנִי יוֹדַע
לְכוּן הַשְׁעָה שֶׁהַקּוֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא
לֹא כָעַס כָּל הַיָּמִים הִלְלוּ שְׂבָאֲתִי אֱלִיךָ. וְזֶהוּ
שְׁנֵאֲמַר (מִכָּה ו): "עָמִי זָכַר־נָא מִה־יַּעֲזֵן וְגו'
וּמִה־עָנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'":
(ט) כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנּוּ. אֲנִי מִסְתַּפֵּל
בְּרֹאשֵׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׁרָשִׁיָּהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם
מִיִּסְדִּים וּחֲזָקִים כְּצוּרִים וּגְבָעוֹת הִלְלוּ, עַל־יָדֵי
אֲבוֹת וְאִמָּהוֹת: הֵן־עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן. הוּא אֲשֶׁר זָכוּ
לוֹ אֲבוֹתָיו - לְשָׁכֵן בְּדָד, כְּתִרְגוּמוֹ: וּבְגוֹיִם לֹא
יִתְחַשֵּׁב. כְּתִרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹעֲשִׂין כָּלָה עִם שְׂאֵר
הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שְׁנֵאֲמַר (ירמיה ל): "כִּי
אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגו'" - אֵינֶן נִמְנִין עִם
הַשְּׂאֵר. דְּבָר אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה
עִמָּהֶם, שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים לב): "ה' בְּדָד יִנְחֵנּוּ."

בְּמִזְבֵּחַ כִּשׁ"י: טו וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הַתִּיַצֵּב כֹּה
עַל-עֲלֹתֶךָ וְאַנְכִי אֶקְרָה כֹּה כִּשׁ"י: טז וַיִּקְרָא יְהוָה
אֶל-בָּלָעַם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר כִּשׁ"י: יז וַיָּבֹא אֵלָיו וְהֵנֹוּ
נֹצֵב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֹתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
בָּלָק מַה-דִּבַּר יְהוָה כִּשׁ"י: יח וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר
קוּם בָּלָק וְשִׁמְעֵה הַאֲזִינָה עָדִי בְּנֹו צֶפֶר כִּשׁ"י:
יט לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְוֹב וּבֶן-אָדָם וַיִּתְּנָחֵם הֵהוּא
אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יְקִימָנָה כִּשׁ"י: כ הִנֵּה
בָּרֶךְ לִקְחָתִי וּבָרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה כִּשׁ"י: כא לֹא-
הַבֵּיט אֹן בִּיעֶקֶב וְלֹא-רָאָה עַמִּל בְּיִשְׂרָאֵל

ואסק תור ודבר על כל מדבחה:
טו ואמר לבלק אתעתד הכא על
עלתך ואנא אתמטי עד כא:
טז וערע מימר מן קדם יי
לבלעם ושוי פתגמא בפומיה
ואמר תוב לות בלק וכדין תמלל:
יז ואתא לותה והוא מעתד על
עלתה וברכבי מואב עמה ואמר
לה בלק מא מליל יי: יח ונטל
מתלה ואמר קום בלק ושמע
אצית למימרי בר צפר: יט לא
כמלי בני אנשא מימר אלהא בני
אנשא אמרין ומכדין ואף לא
כעובדי בני בשרא די אנון גזרין
למעבד ותיבין ומתמלכין דהוא
אמר ועבד וכל מימרה מתקין:
כ הא ברכן קבלית ואברכנה

לישראל ולא אתב ברפתי מנה: כא אסתפלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות שקר

רש"י

יֵעֶר, (בראשית א): "וַיִּתְּנוּ-אֶרֶץ", (תהלים קיד):
"לְמַעַנֵּנוּ מִיָּם": (יט) לֹא אִישׁ אֶל וְגו'. כָּבָר
נִשְׁבַּע לָהֶם לְהַבְיֹאֵם וּלְהוֹרִישָׁם אֶרֶץ שְׂבַעָה אַמּוֹת,
וְאַתָּה סְבוּר לְהַמִּיתָם בְּמִדְבָּר?: הַהוּא אָמַר וְגו'.
בְּלִשׁוֹן תַּמָּה, וַתִּרְגְּמוּ: "וַתִּיבִין וּמִתְמַלְכִין" -
חוֹזְרִים וְנִמְלָכִין לַחֲזוֹר בָּהֶם: (כ) הִנֵּה בָרֶךְ
לִקְחָתִי. אַתָּה שׁוֹאֵלֵנִי "מַה-דִּבַּר ה'": קִבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ
לְבָרֶךְ אוֹתָם. (ס"א): "בָּרֶךְ" כְּמוֹ "לְבָרֶךְ": וּבָרֶךְ
וְלֹא אֲשִׁיבָנָה. הוּא בָרֶךְ אוֹתָם וְאֲנִי לֹא אֲשִׁיב אֶת
בְּרַכְתּוֹ: וּבָרֶךְ. כְּמוֹ וּבָרֶךְ, וְכֵן הוּא גִזְרַת רִי"ש,
כְּמוֹ (תהלים עד): "אֲזִיב חֲרָף", כְּמוֹ חֲרָף, וְכֵן (שם
י): "וּבֹצֵעַ בָּרֶךְ", הַמְהִלֵּל וּמְבָרֵךְ אֶת הַגּוֹזֵל
וְאֹמֵר: אֵל תִּירָא כִּי לֹא תַעֲנֹשׁ שְׁלוֹם יִהְיֶה
לָךְ - מִרְגִּזִּי הוּא לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְאִין לוֹמַר
בָּרֶךְ שֵׁם דָּבָר, שָׁאֵם כֵּן הִיָּה נְקוּד בְּפִתַח קֶטֶן (ר"ל:
סְגוּלַת תַּחַת הַרִי"ש) וְטַעַמּוֹ לְמַעַלָּה, אֲבָל לְפִי שֶׁהוּא
פָּעֵל, הוּא נְקוּד קֶמֶץ קֶטֶן (צִירִי) וְטַעַמּוֹ לְמַטָּה:
(כא) לֹא-הַבֵּיט אֹן בִּיעֶקֶב וְגו'. כְּתַרְגוּמוֹ. דָּבָר

משם, ששם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם
הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה: (טו) אקרה
בה. מאת הקדוש-ברוך-הוא: אקרה. לשון
אתפצל: (טז) וישם דבר בפיו. ומה היא השימה
הזאת? ומה חסר המקרא באמרו: "שוב אל-בלק
וכה תדבר"? אלא כשהיה שומע שאינו נרשה
לקלל, אמר: מה אני חוזר אצל בלק לצערו?
(סנהדרין ק"ה) ונתן לו הקדוש-ברוך-הוא רסן וחפה
בפיו, כאדם הפוקס בהמה בחפה להוליכה אל
אשר ירצה, אמר לו: על כרחך תשוב אל בלק:
(יז) ושרי מואב אתו. ולמעלה הוא אומר:
"וכל-שרי מואב"? כיון שראו שאין בו תקוה הלכו
להם מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם: מה-דבר
ה'. (כמ"ר) לשון צחוק הוא זה, כלומר: אינך
ברשותך: (יח) קום בלק. כיון שראהו מצחק בו,
נתפון לצערו: צמד על רגליך, אינך רשאי לישב,
ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום: בנו צפר.
לשון מקרא הוא זה, כמו (תהלים קד): "חיתו

בְּיִשְׂרָאֵל מִיִּמְרָא דִּי אֱלֹהִין
בְּסַעֲדָהוֹן וּשְׂכִינַת מַלְכְּהוֹן
בִּיְהוּדָהוֹן: כב אֱלֹהֵי דְאַפְקִינוּן
מִמַּצְרַיִם תִּקְפָּא וְרוּמָא דִּילָהּ:
כג אַרִי לֹא נַחֲשָׂא צִבְּן דִּי־יִטֵּב
לְדָבִית יַעֲקֹב וְאַף לֹא קִסְמִיא רַעַן
בְּרַבּוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּעֵדן יִתְאַמֵּר
לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה עֲבַד
אֱלֹהָא: כד הָא עֲמָא כְּלִיתָא שְׂרִי
וּכְאַרְיָא יִתְנַטֵּל לֹא יִשְׂרִי בְּאַרְעָה
עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסִי עֲמִמִּיא
יִירַת: כה וְאַמֵּר בֶּלֶק לְבִלְעָם אֵף

יְהוָה אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ: כב אֵל
מוֹצִיאֵם מִמַּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רֹאם לוֹ: כג כִּי
לֹא־נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב וְלֹא־קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּעֵת
יֹאמֶר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל: כד
הֵן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וּכְאַרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא
יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טָרֵף וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה: כה
וַיֹּאמֶר בֶּלֶק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ

רש"י

לָהֶם: מַה פָּעַל אֵל, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל): "וְהָיוּ
עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מִוְרִיךְ". דָּבָר אַחֵר: יֹאמֶר
לִיעֲקֹב - אֵינוֹ לְשׁוֹן עֲתִיד, אֲלֵא לְשׁוֹן הַהִי: אֵינֶן
צָרִיכִים לְמַנְחֵשׁ וְקוֹסִם, כִּי בָּכַל עַת שְׁצָרִיךְ לְהֵאמֹר
לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמַה
גִּזְרוּתֵּי בְּמִרוֹם, אֵינֶן מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים, אֲלֵא
נֶאֱמַר לָהֶם עַל פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גִּזְרַת הַמָּקוֹם
אוֹ אוֹרִים וְתַמִּים מַגִּידִים לָהֶם. וְאַוְנִקְלוֹס לֹא תִרְגֵּם
כֵּן: (כד) הֵן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְגו'. כִּשְׁהֵן
עוֹמְדִין מְשִׁנְתָּם שְׁחִירַת, הֵן מִתְגַּבְּרִים כְּלָבִיא
וּכְאַרִי לַחֲטֹף אֶת הַמַּצּוֹת: לְכַבֵּשׁ צִיצִית, לְקַרֵּא אֶת
שְׁמֵעַ וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין: לֹא יִשְׁכַּב. כְּלִילָה עַל מִטָּתוֹ
עַד שֶׁהוּא אוֹכַל וּמַחְבֵּל כָּל מִזִּיק הַבָּא לְטָרְפוֹ.
כִּיצַד? קוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בִּיד
הַמָּקוֹם. בָּא מַחְנֶה וְגִיס לְהִזְיָקָם - הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא שׁוֹמְרָם וְנֹלְחָם מִלְּחַמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילָם חֲלָלִים.
דָּבָר אַחֵר: הֵן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְגו', כְּתַרְגוּמוֹ:
וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה. (במ"ר) נִתְנַבֵּא שְׂאִין מִשָּׁה מֵת
עַד שֶׁיִּפֹּל מִלְּכִי מִדִּין חֲלָלִים וַיִּהְרַג הוּא עֲמָהֶם,
שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יג): "וְאֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הַקּוֹסִם
הִרְגוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֶל־חֲלָלֵיהֶם": (כה) גַּם־
קָב לֹא תִקְבְּנוּ. "גַּם" רַאשׁוֹן מוֹסָף עַל "גַּם" הַשֵּׁנִי
וְ"גַם" שֵׁנִי עַל "גַּם" רַאשׁוֹן. וְכֵן (מ"א ג): "גַּם־לִי
גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם בְּחֹר גַּם

אַחֵר: אַחֲרֵי פְּשׁוּטוֹ הוּא נִדְרָשׁ מִדְּרָשׁ נֶאֱחָ: לֹא
הִפְיֵט. הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָוֶן שְׂפִיעֵקֵב, שְׂפִשְׁהֵן
עוֹבְרִין עַל דְּבָרָיו אֵינוֹ מְדַדֵּק אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבוּנָה
בְּאוֹנוֹת שְׁלָהֶם וּבְעִמְלָן, שְׁהֵן עוֹבְרִים עַל דָּתוֹ:
עֲמָל. לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ (שם ז): "הִרָה עֲמָל", (שם
י): "כִּי אִתָּה עֲמָל וְכַעַס תִּבְיֵט", לְפִי שֶׁהַעֲבָרָה הִיא
עֲמָל לְפָנֵי הַמָּקוֹם: ה' אֱלֹהֵיו עִמּוֹ. אֲפִלוּ מְכַעֲסִין
וּמְמַרִים לְפָנָיו, אֵינוֹ זֶה מִתּוֹכָן: וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ.
לְשׁוֹן חֶבֶה וְרַעוּת, כְּמוֹ (שמואל ב טו): "רַעַה דְּדוֹד"
אוֹהֵב דְּדוֹד, (שופטים טו): "וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהוּ". וְכֵן
תִּרְגֵּם אוֹנְקְלוֹס: וּשְׂכִינַת מַלְכְּהוֹן בִּיְהוּדָהוֹן:
(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמַּצְרַיִם. אִתָּה אֲמַרְתָּ: "הִנֵּה
עָם יֵצֵא מִמַּצְרַיִם", לֹא יֵצֵא מֵעַצְמוֹ, אֲלֵא הָאֱלֹהִים
הוֹצִיאֵם: כְּתוּעַפַת רֹאם לוֹ. כְּתִקְף רּוּם וְגִבָּה שְׁלוֹ.
וְכֵן (איוב כב): "וְכִסֹּף תוֹעַפּוֹת" - לְשׁוֹן מַעוֹז הַמָּה.
וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בראשית א): "וַיַּעֲוֶף יַעֲוֹפֶף",
הַמַּעֲוֹפֶף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתִקְף רַב הוּא זֶה: תוֹעַפַת
רֹאם. עֲפִיפַת גִּבָּה. דָּבָר אַחֵר: תוֹעַפַת רֹאם. תִּקְף
רֹאמִים. וְאַמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: (גִּיטִין סח) אֵלּוּ הַשָּׂדִים:
(כג) כִּי לֹא־נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב. כִּי רֹאוּיִם הֵם לְכַרְכְּהָ,
שְׂאִין בָּהֶם מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים: כְּעֵת יֹאמֶר לִיעֲקֹב
וְגו'. עוֹד עֲתִיד לְהִיּוֹת עַת כְּעֵת הַזֹּאת. אֲשֶׁר תִּגְלֶה
חֲבָתָן לַעֲיִן כָּל, שְׁהֵן יוֹשְׁבֵין לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה
מִפִּיו וּמְחִיצָתָן לְפָנִים מִמֶּלֶאכֵי הַשָּׁרַת, וְהֵם יִשְׁאֲלוּ

גַּם־בְּרֹךְ לֹא תִּבְרַכְנוּ רַשִׁי׃ כו וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר
 אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־
 יִדְבֹּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה׃ ששי לארץ הקודש, שביעי
 לחו"ל כז וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בְּלָעַם לְכֵה־נָא אֶקְחֶךָ
 אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוֹלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים
 וְקִבַּתוֹ לִי מִשָּׁם רַשִׁי׃ כח וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בְּלָעַם
 רֹאשׁ הַפָּעֹז הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן רַשִׁי׃
 כט וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בֹזֶה שְׂבָעָה
 מִזִּבְחֹת וְהֵכֵן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה
 אֵילִם׃ לו וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בְּלָעַם וַיַּעַל
 פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ׃ כד ׀ וַיֵּרָא בְּלָעַם כִּי טוֹב
 בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֹךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הִלָּךְ
 כַּפְּעִים־כַּפְּעִים לִקְרֹאת נְחֹשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל־
 הַמִּדְבָּר פָּנָיו רַשִׁי׃ ב וַיֵּשֶׂא בְלָעַם אֶת־עֵינָיו
 וַיֵּרָא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתֹהִי עָלָיו
 רוּחַ אֱלֹהִים רַשִׁי׃ ג וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאֻם

מילט לא תליטנון אף ברבא לא
 תברכנון: כו ואתב בלעם ואמר
 לבלק הלא מללית עמך למימר
 כל די ימלל יי יתה אעבד:
 כז ואמר בלק לבלעם איתא כען
 אדברנך לאתר אחרן מאים יהי
 רעוא מן קדם יי ותלוטה לי
 מתמן: כח ודבר בלק ית בלעם
 ריש רמתא דמסתפא על אפי
 בית ישימון: כט ואמר בלעם
 לבלק בנה לי הכא שבעא
 מדבחין ואתקין לי הכא שבעא
 תורין ושבעא דכרין: ל ועבד
 בלק כמא די אמר בלעם ואסק
 תור ודבר על כל מדבחא:
 א וחזא בלעם ארי תקין קדם יי
 לברכא ית ישראל ולא הלך בזמן
 בזמן אלהן לקדמות נחשיא ושוי
 למדברא אפוהי: ב וזקף בלעם
 ית ענוהי וחזא ית ישראל שרן
 לשבטוהי ושרת עלוהי רוח
 נבואה מן קדם יי: ג ונטל מתלה
 ואמר אמר בלעם ברה בעור

רש"י

לקראתו פרונו. אמר: רוצה ולא רוצה לקללם,
 אזכיר עוונותיהם, והקללה על הזכרת עוונותיהם
 תחול: וישת אל-המדבר פניו. כתרגמו:
 (ב) וישא בלעם את-עֵינָיו. בקש להכניס בהם
 עין רעה, והרי יש לה ג' מדותיו: עין רעה ורוח
 גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה (אבות פ"ה):
 שכן לשבטיו. ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו
 ואינו מערבין, ראה שאין פתיחה מכניין זה כנגד
 זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו: ותהי עליו רוח
 אלהים. עלה בלבו שלא יקללם: (ג) בנו בער.
 כמו (תהלים קיד): "למעניו מים". ומדרש אגדה:
 (סנהדרין ק"ה) שניהם היו גדולים מאבותיהם; בלק

בתולה: תורה כו (כז) וקבתו לי. אין זה לשון
 צווי וכמו "וקבנו", אלא לשון עתיד: אולי יישר
 בעיניו ותקבנו לי משם, מלדיר"ש בלעז (דוא
 זאלסט שעלטען): (כח) ראש הפעור. קוסם
 גדול היה בלק וראה שהן עתידין ללקות על-ידי
 פעור ולא היה יודע במה. אמר: שמא תקללה
 תחול עליהם משם? וכן כל החוזים
 בכוכבים - רואים ואין יודעים מה רואים: תורה כט
 (א) וירא בלעם כי טוב וגו'. אמר: איני צריך
 לבדק עוד בהקדוש-ברוך-הוא, כי לא יחפץ
 לקללם: ולא-הלך כפעים-כפעים. כאשר עשה שתי
 פעמים: לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה'

בִּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וַנָּאֵם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין רס"י:
וַנָּאֵם שְׁמַע אֱמִיר־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזִה שְׂדֵי יַחֲזִה
נִפְל וּגְלוֹי עֵינַיִם רס"י: ה מה־טבו אֱהֲלִיךָ יַעֲקֹב
מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל רס"י: ו בְּנַחֲלִים נִפְּיוֹ בְּגִנֹּת
עָלֶי נָהָר בְּאֵהָלִים נָטַע יַחֲזִה בְּאֲרָזִים עָלֶי
מִים רס"י: ז יִזְל־מִים מִדְּלִי וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים
וְיָרֵם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ וְתַנְשֵׂא מִלְכְּתוֹ רס"י: ח אֵל
מוֹצִיָּאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת רֵאֵם לוֹ יֹאכֵל גּוֹיִם

ואמר גברא דשפיר חזי: ד אמר
דשמע מימר מן קדם אל וחזו מן
קדם שדי חזי שכיב ומתגלי לה:
ה מא טבא ארעך יעקב בית
מישריך ישראל: ו בנחלין
דמדברין בגנת שקנא דעל פרת
בבוסמנא דנציב יי בארזין
דנציבין על מנא: ז יסגי מלכא
דיתרפא מבנוהי וישלוט בעממין
סגיאין ויתקוף מאנג מלכה
ותתנטל מלכותה: ח אלהא
דאפקנון ממצרים תקפא ורומא

רס"י

את־חמתו", ובמה כלה? "ויצת־אש בציון":
(ו) בנחלים נטיו. שנארכו ונמשכו לנטות
למרחוק. אמרו רבותינו: מברכותיו של אותו רשע
אנו למדים מה היה בלבו לקללם כשאמר להשית
אל המדבר פניו, וכשהפך המקום את פיו, ברכם
מעין אותם קללות שבקש לומר כו' כדאיתא
ב"חלק" (סנהדרין קה): באהלים. בתרגומו: לשון
(תהלים מה): "מר ואהלות": נטע ה'. בגן עדן.
לשון אחר: באהלים נטע ה' - בשמים המתוחין
באהל, שנאמר (ישעיה מ): "וימתחם באהל לשבת".
ולשון זה אינו דאם־כן היה לו לנקד "באהלים"
הא' בחטף קמץ: נטע ה'. לשון "נטיעה" מצינו
באהלים, שנאמר (דניאל יא): "ויטע אהלי אפדנו":
(ז) מדליו. מבארותיו. ופרשו בתרגומו: וזרעו
במים רבים. לשון הצלחה הוא זה - וזרעו פזרע
הזרע על פני המים: וירם מאנג מלכו. מלך
ראשון שלהם יכבש את אנג מלך עמלק: ותנשא
מלכתו. של יעקב יותר ויותר, שיבא אחריו דוד
ושלמה: (ח) אל מוציאו ממצרים. מי גורם להם
הגדלה הזאת? אל המוציאם ממצרים בתקף ורום
שלו יאכל את הגויים שהם צרי: ועצמיתיהם. של
צרים: יגרם. מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן
(צפניה ג): "לא גרמו לבקר", וכן (יחזקאל כג):
"ואת־חרשיה תגרמיי". ואני אומר לשון עצם הוא,

בנו צפור - אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול
מאביו בנביאות - מנה בן פרס היה: שתם העין.
עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחזר שלה נראה פתוח,
ולשון משנה הוא, כדי שישתם ויסתם ויגב. (ע"ז
סט.) ורבותינו אמרו: לפי שאמר: ומספר את רבע
ישראל, שהקדוש־ברוך־הוא יושב ומונה
רביעותיהן של ישראל מתי תבוא טפה שנוולד
הצדיק ממנה. אמר בלבו: מי שהוא קדוש
ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו? ועל דבר
זה נסמית עינו של בלעם (נדה לא). ויש מפרשים:
"שתם העין" - פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס,
ועל שאמר "שתם העין" ולא אמר "שתם העינים",
למדנו שסומא באחת מעיניו היה: (ד) נפל וגלוי
עינים. פשוטו בתרגומו, שאין נראה עליו אלא
בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו: כשהיה נגלה עליו
לא היה בו כח לעמד על רגליו, ונופל על פניו,
לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה
זקופה לפניו: (ה) מה־טבו אהליך. על שראה
פתחיהם שאינן מכונין זה מול זה: משכנתיך.
חניוֹתִיךָ, בתרגומו. דבר אחר: מה־טבו אהליך, מה
טבו - אהל שילה ובית עולםים בישובן, שמקריבין
בהן קרבנות לכפר עליכם: משכנתיך ישראל. אף
כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליהם וחרבנן
כפרה על הנפשות, שנאמר (איכה ד): "כלה ה'

צָרִיו וְעֲצֻמְתֵּיהֶם יִגְרֹם וְחֲצִיו יִמְחֹץ כִּשׁ"י: ט פָּרַע
 שָׁכַב כְּאֶרֶץ וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ מְבַרְכִּיךָ בְּרוּךְ
 וְאַרְרִיךְ אָרוּר כִּשׁ"י: י וַיַּחֲרֹאֲף בָּלָק אֶל־בָּלָעַם
 וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלָעַם לָקֵב
 אִיבִי קָרְאֲתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַּת בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים כִּשׁ"י: יא וְעַתָּה בִּרְחֹלְךָ אֶל־מְקוֹמְךָ
 אֲמַרְתִּי כִּי בְּכָד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מְנַעַךְ יְהוָה
 מִכְּבוֹד: יב וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם
 אֶל־מְלָאכֶיךָ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר:
 יג אִם־יִתֵּן־לִי בָלָק מָלֵא בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא
 אוֹכֵל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ
 רָעָה מִלִּבִּי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אִתּוֹ אֲדַבֵּר כִּשׁ"י:
 שְׂבִיעִי לָאָרֶץ הַקֹּדֶשׁ יד וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לִכְהֹן
 אִיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ
 בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּשׁ"י: טו וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר
 נָאִם בָּלָעַם בְּנוֹ בָּעֹר וּנְאֻם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין:

דילה ייכלון בגי ישראל נכסי
 עממיא סנאיהון ובבזת מלפיהון
 יתפנקון וארעתהון יחסנון:
 ט ינוח ישרי בתקוף פארנא
 וכליתא לית דיקימנה בריכך יהון
 בריכין וליטיך יהון ליטין:
 י ותקף רגזא דבלק בבלעם
 ושקפנין לידוהי ואמר בלק
 לבלעם למילט סנאי קריתך והא
 ברקא מברכת להון דנן תלת
 זמנין: יא וכען זיל לך לאתרך
 אמרית יקרא איקרון והא מנעך
 יי מן יקר: יב ואמר בלעם לבלק
 הלא אף לאוגדיך די שלחת לותי
 מללית למימר: יג אם יתן לי
 בלק מלי ביתה כסף וזהב לית לי
 רשו למעבר על גזרת מימרא דיי
 למעבר טבתא או בישתא
 מרעותי דימלל יי תה אמלל:
 יד וכען הא אנא אזל לעמי
 איתא אמלפינך מא דתעבד
 ואחוי לך מא דיעבד עמא הדין
 לעמך בסוף יומיא: טו ונטל
 מתלה ואמר אמר בלעם ברה

רש"י

זו על זו: תורה יא (יג) לעבר את־פי ה'. פאן לא
 נאמר "אלהי" כמו שאמר בראשונה, לפי שידע
 שנבאש בהקדוש־ברוך־הוא ונטרד: (יד) הולך
 לעמי. מעתה הריני כשאר עמי, שנסתלק הקדוש־
 ברוך־הוא מעלי: לכה איעצך. מה לך לעשות.
 ומה היא העצה? אלהיהם של אלו שזנא זמה הוא
 כו', כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קה). תדע שבבלעם
 השיא עצה זו להכשילם בזמה, שהרי נאמר (במדבר
 לא): "הן הנה היו לפני ישראל בדבר בלעם":
 אשר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קצר הוא זה:
 איעצך להכשילם ואמר לך מה שהן עתידין להרע
 למואב באחרית הימים. ומחץ פאתי מואב. התרגום

שמגרר הפשר בשניו מסביב והלח שבפנים
 ומעמיד העצם על ערמיותו: וחציו ימחץ.
 אונקלוס תרגם: חציו של צרים, חלקה שלהם כמו
 בעלי חצים, מרי פלוגתא. (ס"א לשון חלקה
 וחציה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה): "ומחצה
 וחלפה רקתו". שייחצו את ארצם. ויש לפתר לשון
 חצים ממש - חציו של הקדוש־ברוך־הוא ימחץ
 בדמם של צרים, יטבל ויצטבע בדמם, כמו (תהלים
 סח): "למען תמחץ רגלך בדם" ואינו זו מלשון
 מכה, כמו: "מתצתי", שהצבוע בדם נראה פאלו
 מחוץ ונגוע: (ט) פרע שכב פארי. כתרגומו:
 יתישבו בארצם בלח ובגבורה: (י) ויספק. הבה

בעור ואמר גברא דשפיר חזי:
טז אמר דשמע מימר מן קדם
אל וידע מדע מן קדם עלאה חזו
מן קדם שדי חזי שכיב ומתגלי
לה: יז חזיתה ולא כען סכיתה
ולא איתוהי קריב פד יקום מלכא
מיעקב ויתרבא משיחא מישראל
ויקטול רבבני מואב וישלוט
בכל בני אנשא: יח ויהי אדום
ירתא ויהי ירתא שעיר לבעלי
דכבוהי וישראל יצלח בנכסין:
יט ויחנות חד מדבית יעקב ויובד
משזב מקרית עממיא: כ ויחזא
ית עמלקא ונטל מתלה ואמר
ריש קרביא דישראל הנה
עמלקא וסופה לעלמא ייבד:
כא ויחזא ית שלמא ונטל מתלה
ואמר תקיף בית מותבך ושווי
בכרך תקיף מדורך: כב ארי אם

נאם שמע אמריאל וידע דעת עליון
מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים כס"י: יז אראנו
ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך פוכב
מיעקב וקם שבט מישראל ומחין פאתי
מואב וקרקר כל בני-שת כס"י: יח והיה אדום
ירשה והיה ירשה שעיר איביו וישראל עשה
חיל כס"י: יט וירד מיעקב והאביד שריד
מעיר כס"י: כ וירא את-עמלק וישא משלו
ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי
אבד כס"י: כא וירא את-הקיני וישא משלו
ויאמר איתן מושבך ושים בפלע קנך כס"י:
כב כי אם-יהיה לבער קין עד-מה אשור

רש"י

(עובדיה): "ולא-יהיה שריד לבית עשור": (כ) וירא
את-עמלק. נסתפל בפרענותו של עמלק: ראשית
גוים עמלק. הוא קדם את כלם להלחם בישראל
וכן תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם,
שנאמר (דברים כה): "תמחה את-זכר עמלק":
(כא) וירא את-הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל
עמלק, כענין שנאמר (שמואל א טו): "ויאמר שאול
אל-הקיני וגו'" - הזכירו אחר עמלק. נסתפל
בגדלתם של בני יתרו, שנאמר בהם (דה"א ב):
"תרעתים שמעתים שוכתים": איתן מושבך. תמה
אני מהיכן זכית לך? הלא אתה עמי היית בעצת
(שמות א): "הבה נתחכמה לו" ועתה נתישבת
באיתן ומעוז של ישראל: (כב) כי אם-יהיה
לבער קין וגו'. אשריך שנתקעת לתקף זה, שאינך
נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות
עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום
שנתישבת שם, מה בכך?: עד-מה אשור תשבך.
עד היכן הוא מגלה אותך? שמא לחלח וחיבור?

מפרש קצור העברי ויקטול וכו': תורה טו
(טז) וידע דעת עליון. (סנהדרין ק"ה ב') לבון
השעה שכוזם בה: (יז) אראנו. רואה אני שכתו
של יעקב וגדלתו, אף לא עתה הוא אלא לאחר
זמן: דרך פוכב. כתרגומו לשון (איכה ב): "דרך
קשתו"; שהכוכב עובר כחץ. ובלעז דישטינט,ט,
כלומר, יקום מזל: וקם שבט. מלך רודה ומושל:
ומחין פאתי מואב. זה דוד שנאמר בו (שמואל ב
ח): "השכב אותם ארצה וימדד שני-חבלים להמית
וגו": וקרקר. לשון קורה, כמו (מ"ב יט) "אני
קרתי", (ישעיה נא) "ומקבת בור נקרתם", (משלי ל):
"יקרוה עורבי נחל". פוריי"ר בלעז: כל-בני-שת.
כל האמות, שכלם יצאו מן שת בנו של אדם
הראשון: (יח) והיה ירשה שעיר איביו. לאויביו
ישראל: (יט) וירד מיעקב. ועוד יהיה מושל
אחר מיעקב: והאביד שריד מעיר. מעיר החשובה
של אדום והיא רומי. ועל מלך המשיח אומר כן,
שנאמר בו (תהילים עב): "וירד מים עד-ים",

תִּשְׁכַּבְּ כָּסִי: כג וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֹי מִי יִחְיֶה
מִשְׁמוֹ אֵל כָּסִי: כד וַצִּים מִיַּד כְּתִים וַעֲנוּ אֲשׁוּר
וַעֲנוּ-עֵבֶר וְגַם-הוּא עָדִי אֲבָד כָּסִי: כה וַיָּקָם
בְּלָעַם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְמוֹ וְגַם-בָּלַק הָלַךְ
לְדַרְכּוֹ: פ כה א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲל
הָעָם לְזִנּוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב כָּסִי: ב וַתִּקְרָאן
לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לְאֱלֹהֵיהֶן כָּסִי: ג וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹזֹר
וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל כָּסִי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע
אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמַיִם וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף-
יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל כָּסִי: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-שֹׁפְטֵי
יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל
פְּעֹזֹר כָּסִי: ו וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב

יְהִי לְשֹׁמֵא שְׁלֵמָא עַד מָא
אַתְרָאָה יִשְׁכַּבְּ: כג וַיֵּשֶׁא מִשְׁלָה
וַיֹּאמֶר וַיִּלְחִיבָא דִּיחֹן כַּד יַעֲבֹד
אַלְהָא יְת אֵלִין: כד וַיָּקָם
יִצְרָחֵן מִרְמָאִי וַיַּעֲנוּן לְאַתּוֹר
וַיִּשְׁתַּעֲבֹדוּן לְעֵבֶר וְאַף אַנּוֹן
לְעֵלְמָא יִיבְדוּן: כה וַיָּקָם בְּלָעַם
וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרָה וְאַף בָּלַק אֲזַל
לְאַרְחָה: א וַיַּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִין
וְשָׂרֵי עֲמָא לְמַטְעֵי כְּתֵר בְּנֵת
מוֹאָב: ב וַיִּקְרָא לְעֲמָא לְדִבְחֵי
טַעֲוִתְהוֹן וְאָכַל עֲמָא וּסְגִידוֹ
לְטַעֲוִתְהוֹן: ג וַתַּחֲבֹר יִשְׂרָאֵל
לְבַעַל פְּעֹזֹר וַתִּקְרָא רְגִזָּא דִּי
בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה
דַּבֵּר יְת כָּל רִישֵׁי עֲמָא וְדוֹן
וְקַטוּל דִּיחֵיב קַטוּל קָדָם יְיָ לְקַבֵּל
שְׁמָשָׁא וַיִּתּוּב תְּקוּף רְגִזָּא דִּי
מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְדִינִי
יִשְׂרָאֵל קַטוּלוֹ גְּבֵר גְּבוּרָהּ
דַּתְחִיבְרוּ לְבַעַל פְּעֹזֹר: ו וְהָא

רש"י

פְּעֹזֹר מַחֲיָקָה וְאוֹמֶרֶת לוֹ: הַשְׁתַּחֲוָה לָזֶה! (סנהדרין
קו א): (ג) פְּעֹזֹר. עַל שֵׁם שְׁפּוֹעֲרִין לִפְנֵי פִי
הַטַּבַּעַת וּמוֹצִיאִין רֵעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ: וַיַּחֲרֹאֲף
ה' בְּיִשְׂרָאֵל. שָׁלַח בָּהֶם מַגֵּפָה: (ד) קַח אֶת-כָּל
רָאשֵׁי הָעָם. (שם א) לְשַׁפֵּט אֶת הָעוֹבְדִים לְפְעֹזֹר:
וְהוֹקַע אוֹתָם. אֶת הָעוֹבְדִים, וְהוֹקַע - הִיא תִּלְיָה,
כְּמוֹ שֶׁמַּצִּינוּ בְּכַנֵּי שָׂאוּל (שמואל ב כא): "וְהוֹקַעְנוּם
לָהּ", וְשֵׁם תִּלְיָה מִפְּרָשֶׁת: בְּעוֹבְדֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים,
בְּסִקִּילָה. (סנהדרין מה ב) וְכָל הַנִּסְקָלִים נִתְּלִין: נֶגֶד
הַשָּׁמַיִם. לְעֵין כָּל. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: הַשָּׁמַיִם מוֹדִיעַ
אֶת הַחוּטָאִים: הָעֵנָן נִקְפָּל מִכְּנֻגְדּוֹ וְהַחֲמָה זוֹרַחַת
עָלָיו: (ה) הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו. כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מִדִּינֵי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל (ח)
[ז] רְבוּא וְשִׁמוּנָת אֶלְפִים [וְשֵׁשׁ מֵאוֹת] כְּדֹאִיתָא
בְּסִנְהֶדְרִין (י"ח): (ו) וְהִנֵּה אִישׁ וְגוֹ'. נִתְקַבְּצוּ
שְׁכֻטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן אֶצֶל זִמְרִי, שֶׁהָיָה נָשִׂיא שְׁלֵהֶם,

אֵין זֶה טְרוּד מִן הָעוֹלָם אֲלָא טְלִטוּל מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם, וְתָשׁוּב עִם שְׂאֵר הַגָּלִיּוֹת: (כג) וַיֵּשֶׁא
מִשְׁלוֹ וְגוֹ'. בֵּינוֹן שֶׁהִזְכִּיר אֶת שְׁכִיַּת אֲשׁוּר, אָמַר:
אֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל. מִי יָכוֹל לְהַחְיֹת אֶת
עֲצָמוֹ מִשְׁוֹמוֹ אֶת אֱלֹהֵי, שֶׁלֹּא יָשִׁים עָלָיו הַגּוֹזֵר אֶת
אֱלֹהֵי; שֶׁיַּעֲמֹד סִנְחָרִיב וַיִּכְלָבֵל אֶת כָּל הָאֲמוֹת, וְעוֹד
יְבוֹאוּ צִים מִיַּד כְּתִים - וַיַּעֲבֹרוּ כְּתִיִּים שֶׁהֵן רוֹמִיִּים
בְּכִירְנִיּוֹת גְּדוּלוֹת עַל אֲשׁוּר: (כד) וַעֲנוּ אֲשׁוּר
וַעֲנוּ-עֵבֶר. וַעֲנוּ אוֹתָם שֶׁבַעֲבֵר הִנֵּה: וְגַם-הוּא
עָדִי אוֹבֵד. וְכֵן פִּירַשׁ (דניאל ז): "עַד דִּי קִטִּילַת
חַיּוֹתָא וְהוֹבֵד גְּשָׁמָה": וְצִים. סְפִינּוֹת גְּדוּלוֹת,
כְּדִכְתִּיב (ישעיה לג) "וְצִי אֲדִיר" - תַּרְגּוּמוֹ יוֹבוֹרְנִי
רְבָתָא: תוֹרָה כה (א) בְּשֹׁטִים. כָּף שְׁמָה: לְזִנּוֹת
אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב. עַל-יְדֵי עֲצַת בְּלָעַם, כְּדֹאִיתָא
בְּ"חֶלֶק": (ב) וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן. כְּשִׁתְּקַף יָצְרוּ
עָלָיו וַיֹּאמֶר לָהּ הַשָּׁמַיִם לִי, וְהִיא מוֹצִיאָה לוֹ דְּמוּת

גברא מבני ישראל אתא וקרב
לות אחוהי ית מדינתא לעיני
משה ולעיני כל פנשתא דבני
ישראל ואנון בכן בתרע משפן
זמנא: ז וחזא פינחס בר אלעזר
בר אהרן פהנא וקם מגו כנשתא
ונסיב רמקא בידה: ח ועל פת
גברא בר ישראל לקבתא ובזע ית
פרויהון ית גברא בר ישראל וית
אתתא למעקא ואתכלי מותנא
מעל בני ישראל: ט והוו דמיתו
במותנא עשרין וארבעא אלפין:

פ פ פ

אל-אחיו את-המדינות לעיני משה ולעיני
כל-עדת בני-ישראל והמה בכים פתח אהל
מועד כס"י: מפטיר ז וירא פינחס בן-אלעזר בן
אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח
בידו כס"י: ח ויבא אחר איש-ישראל אל-הקבה
וידקר את-שניהם את איש ישראל ואת-
האשה אל-קבתה ותעצר המגפה מעל בני
ישראל כס"י: ט ויהיו המיתים במגפה ארבעה
ועשרים אלף: פפפ

ק"ד פסוקים מנ"ח סימן.

רש"י

ואמרו לו: אנו נדונין במיתה ואתה יושב וכי? ו
כדאיתא באלו הן הנשרפין (סנהדרין פב): את-
המדינית. כזבי פת צור: לעיני משה. אמרו לו:
משה, זו אסורה או מתרת? אם תאמר: אסורה,
פת יתרו מי התירה לך? וכי? כדאיתא התם:
והמה בכים. נתעלמה ממנו הלכה (כל הבועל
ארמית קנאין פוגעין בו). געו כלם בככה. בעגל
עמד משה כנגד ששים רבוא, שנאמר (שמות לב):
"ויטחן עד אשר-דק וגו'", וכאן רפו ידיו? אלא
כדי שיבא פינחס ויטל את הראוי לו. (סנהדרין

(שם): (ז) וירא פינחס. (שם) ראה מעשה ונזכר
הלכה. אמר לו למשה: מקבלני ממך: הבועל
ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו: קרינא
דאגרתא איהו ליהוי פרונקא. מיד: ויקח רמח
בידו וגו': (ח) אל-הקבה. אל האהל: אל-
קבתה. כמו "הלחיים והקבה", כון בתוך זכרות
של זמרי ונקבות שלה וראו כלם שלא לחנם
הרגם, והרבה נסים נעשו לו כו', כדאיתא התם
תורה ט (סנהדרין שם):
חסלת פרשת בלק

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עין-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה
עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לפרשת חקת לשמו"ת עבור חו"ל בשופטים פרק יא

יא א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן־אשה זונה ויולד גלעד את־יפתח: ב ותלד אשת־גלעד לו בנים ויגדלו בני־האשה ויגרשו את־יפתח ויאמרו לו לא־תנחל בבית־אבינו כי בן־אשה אחרת אתה: ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל־יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: ד ויהי מימים וילחמו בני־עמון עם־ישראל: ה ויהי פאשר־נלחמו בני־עמון עם־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את־יפתח מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה פאשר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד אל־יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד: ט ויאמר יפתח אל־זקני גלעד אם־משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש: י ויאמרו זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמע בינותינו אם־לא כדברך בן נעשה: יא וילך יפתח עם־זקני גלעד וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל־דבריו לפני יהוה במצפה: יב וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך כי־באת אלי להלחם בארצי: יג ויאמר מלך בני־עמון אל־מלאכי יפתח כי־לקח ישראל את־ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד־היבק ועד־הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום: יד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל־מלך בני עמון: טו ויאמר לו כה אמר יפתח לא־לקח ישראל את־ארץ מואב ואת־ארץ בני עמון: טז כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר עד־ים־סוף ויבא קדשה: יז וישלח ישראל מלאכים אל־מלך אדום לאמר אעברה־נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל־מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל בקדש: יח וילך במדבר ויסב את־ארץ אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון ולא־באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב: יט וישלח ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־האמרי מלך חשבון ויאמר לו ישראל נעברה־נא בארצך עד־מקומי: כ ולא־האמין סיחון את־ישראל עבר בגבולו ויאסף סיחון את־כל־עמו ויחננו ביהצה וילחם עם־ישראל: כא ויתן יהוה אל־הי־ישראל את־סיחון ואת־כל־עמו ביד ישראל ויבוס ויירש ישראל את כל־ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: כב ויירשו את כל־גבול האמרי מארנון ועד־היבק ומן־המדבר ועד־הירדן: כג ועתה יהוה אל־ישראל הוריש את־האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: כד הלא את אשר יורישך במוש אלהיך אותו תירש ואת

כֹּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: כֹּה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִבְּלָק
בֶּן־צֶפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הַרּוֹב רַב עַם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחָם נִלְחָם בָּם: כּוּ בְּשַׁבַּת יִשְׂרָאֵל בְּחֻשְׁבוֹן
וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְעֶרְעוֹר וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אַרְנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ
לֹא־הִצַּלְתָּם בָּעֵת הַהִיא: כּוּ וְאַנְכִי לֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עֲשֵׂה אֵתִי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי יִשְׁפֹּט
יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כֹּה וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי
יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כֹּס וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר
אֶת־מִצְפֶּה גִלְעָד וּמִמִּצְפֶּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן: ז וַיֵּדֶר יִפְתָּח נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן
תָּתֵן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי: א וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתִי בֵיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוֹבִי בְּשָׁלוֹם
מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהָעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: ב וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם
יְהוָה בְּיָדוֹ: ג וַיָּכֶם מִעְרוֹעַר וְעַד־בְּאֵךְ מִנֵּית עֲשָׂרִים עִיר וְעַד אָבֵל פְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה
מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִי־יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חזקן חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת בלק באה"ק, חוקת־בלק בחו"ל בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּמֹל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיּוֹם עַל־יַעֲשֵׁב אֲשֶׁר
לֹא־יִקְוֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לִבְנֵי אָדָם: ז וְהָיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
כְּאִרְיָה בְּבִהְמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעִדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עָבַר וְרָמַם וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: ח תָּרַם
יָדָךְ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִפְרָתוּ: ט וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נֹאִם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ
וְהִאֲבַדְתִּי מִרְכַּבְתֶּיךָ: י וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֲרָצְךָ וְהִרְסֵתִי כָל־מִבְצָרֶיךָ: יא וְהִכְרַתִּי כִשְׁפִים מִיָּדְךָ
וּמַעֲוֹנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ: יב וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמִצְבּוֹתֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לַמַּעֲשֵׂה
יָדֶיךָ: יג וְנָתַשְׁתִּי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: יד וְעֲשִׂיתִי בְּאֵף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: ו א שָׁמְעוּ־נָא אֶת אֲשֶׁר־יְהוָה אָמַר קוֹם רִיב אֶת־הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה

הַנִּבְעָוֹת קוֹלֶךְ: בְּשִׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֲתָנִים מִסְדֵּי אֶרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ
וְעִם־יִשְׂרָאֵל יִתּוֹפֹחַ: גַּעֲמִי מִה־עֲשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עָנָה כִּי: דְּכִי הֶעֱלִיתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ וְאַשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמִרְיָם: הַעֲמִי זָכְרָנָא
מִה־יַּעֲזֵן בָּלֶךְ מִלֶּךְ מוֹאָב וּמִה־עָנָה אֹתוֹ בְּלָעַם בֶּן־בְּעֹוֹר מִן־הַשָּׂטִיִּם עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן
דַּעַת צְדָקוֹת יְהוָה: וּבְמָה אֶקְדָּם יְהוָה אִפְּךָ לְאֱלֹהֵי מָרוֹם הָאֶקְדַּמְנוּ בְּעוֹלוֹת בַּעַלִּים בְּנֵי
שָׁנָה: זִהְרָצָה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שֶׁמֶן הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בְטָנִי
חֲטָאת נַפְשִׁי: חֲהַגִּיד לָךְ אֲדָם מִה־טוֹב וּמִה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמּוֹךְ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצַּנֵּעַ לִבָּת עִם־אֱלֹהֶיךָ:

לאחר שמיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֶמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
הַנָּאֶמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קעד לוח זמנים לשבוע פרשת בלק (בכל העולם - חוקת־בלק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	05:36	05:38	08:36	08:37	09:08	09:10	10:20	10:21	19:53	19:52	20:19	20:19	19:35	20:30
חיפה (ק)	05:30	05:33	08:33	08:35	09:05	09:07	10:18	10:19	19:56	19:56	20:23	20:23	19:26	20:35
ירושלים (ק)	05:31	05:33	08:33	08:35	09:04	09:06	10:17	10:19	19:54	19:54	20:21	20:21	19:14	20:30
תל אביב (ק)	05:35	05:37	08:35	08:37	09:07	09:09	10:20	10:21	19:54	19:54	20:20	20:21	19:36	20:33
אוסטריה וינה (ק)	04:51	04:55	08:21	08:24	08:53	08:55	10:14	10:16	21:04	21:02	21:42	21:40	20:46	22:03
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:33	07:32	09:24	09:25	09:56	09:56	10:45	10:46	17:14	17:17	17:42	17:45	16:59	17:56
אוקראינה אודסה (ק)	05:03	05:07	08:28	08:30	09:00	09:02	10:20	10:22	20:57	20:56	21:33	21:31	20:38	21:35
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	04:36	04:40	08:06	08:08	08:38	08:40	09:59	10:01	20:49	20:48	21:27	21:26	20:30	21:29
אוק. ז'יטומיר (ק)	04:54	04:58	08:27	08:30	08:59	09:02	10:23	10:25	21:23	21:21	22:03	22:01	21:03	22:05
אוקראינה קייב (ק)	04:44	04:48	08:19	08:22	08:51	08:53	10:14	10:16	21:18	21:16	21:58	21:56	20:58	22:00
אוקראינה דונייצק (ק)	04:27	04:31	07:56	07:58	08:28	08:30	09:49	09:51	20:37	20:35	21:14	21:12	20:18	21:16
איטליה מילאנו (ק)	05:33	05:37	08:56	08:58	09:28	09:30	10:47	10:49	21:20	21:19	21:54	21:53	21:01	22:12
אקוואדור קיטו (ח)	06:06	06:07	08:40	08:41	09:10	09:11	10:12	10:13	18:29	18:30	18:51	18:52	18:12	18:56
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:59	07:58	09:53	09:54	10:26	10:26	11:16	11:17	17:55	17:58	18:22	18:24	17:39	18:36
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	09:05	09:04	10:54	10:54	11:25	11:25	12:13	12:13	18:32	18:35	19:01	19:04	18:26	19:08
ארה"ב בולטימור (ק)	05:40	05:42	08:50	08:52	09:23	09:25	10:38	10:40	20:40	20:39	21:10	21:09	20:21	21:13
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	05:23	05:26	08:37	08:40	09:09	09:11	10:26	10:28	20:36	20:35	21:07	21:06	20:17	21:20
ארה"ב ג'רסי (ק)	05:24	05:27	08:38	08:40	09:10	09:12	10:26	10:28	20:35	20:34	21:06	21:05	20:16	21:21
ארה"ב דטרויט (ק)	05:53	05:57	09:11	09:13	09:43	09:45	11:00	11:02	21:18	21:17	21:50	21:49	20:59	22:04
ארה"ב היוסטן (ק)	06:20	06:23	09:18	09:20	09:50	09:52	11:02	11:03	20:29	20:29	20:55	20:55	20:11	21:07
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	05:40	05:42	08:44	08:46	09:16	09:18	10:29	10:31	20:13	20:12	20:41	20:40	19:55	20:52
ארה"ב מיאמי (ק)	06:29	06:31	09:22	09:24	09:55	09:56	11:05	11:06	20:19	20:19	20:44	20:44	20:01	20:55
ארה"ב ניו הייבן (ק)	05:19	05:22	08:32	08:34	09:05	09:07	10:22	10:23	20:32	20:31	21:03	21:02	20:13	21:19
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:12	05:15	08:30	08:32	09:01	09:03	10:19	10:20	20:36	20:35	21:07	21:06	20:17	21:20
בוליביה לה פאס (ח)	06:51	06:52	09:13	09:14	09:41	09:42	10:40	10:41	18:20	18:22	18:43	18:45	18:04	18:49
בלגיה אנטוורפן (ק)	05:26	05:30	09:02	09:04	09:34	09:36	10:58	11:00	22:05	22:03	22:47	22:44	21:45	23:12
בלגיה בריסל (ק)	05:27	05:31	09:03	09:05	09:34	09:37	10:58	11:00	22:05	22:03	22:46	22:43	21:45	23:09
בלרוס ליובאוויטש (ק)	04:16	04:20	08:04	08:07	08:35	08:38	10:03	10:06	21:43	21:40	22:33	22:29	21:23	22:33
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:44	06:44	08:54	08:54	09:25	09:26	10:20	10:21	17:36	17:38	18:00	18:02	17:20	18:09
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:29	06:29	08:39	08:40	09:10	09:11	10:06	10:07	17:24	17:26	17:48	17:50	17:07	17:57
בריטניה לונדון (ק)	04:41	04:45	08:19	08:21	08:50	08:53	10:15	10:17	21:27	21:25	22:09	22:06	21:07	22:32
בריטניה מנצ'סטר (ק)	04:38	04:42	08:22	08:24	08:53	08:56	10:19	10:22	21:47	21:44	22:33	22:30	21:27	23:01
גרמניה ברלין (ק)	04:42	04:46	08:22	08:25	08:54	08:56	10:19	10:21	21:37	21:35	22:22	22:19	21:18	22:23
גרמניה פרנקפורט (ק)	05:12	05:16	08:47	08:50	09:18	09:21	10:42	10:44	21:45	21:43	22:25	22:23	21:25	22:27
הודו בומביי (ח)	06:02	06:04	08:47	08:49	09:20	09:21	10:27	10:29	19:22	19:23	19:46	19:46	19:05	19:50
הודו פונה (ח)	05:57	05:59	08:43	08:45	09:15	09:17	10:23	10:24	19:19	19:19	19:43	19:43	19:01	19:47
הונגריה בודפשט (ק)	04:45	04:49	08:12	08:14	08:44	08:46	10:05	10:07	20:49	20:47	21:26	21:24	20:30	21:28
טורקיה אינסטמבול (ח)	04:31	04:34	07:45	07:47	08:17	08:19	09:34	09:36	19:44	19:43	20:15	20:14	19:25	20:18
יוון אתונה (ק)	06:02	06:04	09:11	09:13	09:43	09:45	10:58	11:00	20:55	20:55	21:25	21:24	20:37	21:28
מולדובה קישינב (ק)	05:09	05:13	08:34	08:36	09:07	09:09	10:27	10:29	21:07	21:05	21:43	21:41	20:47	21:45

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק (בכל העולם - חוקת־בלק) בערים שונות בעולם קעה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	05:53	05:55	08:45	08:46	09:14	09:16	10:23	10:24	19:27	19:27	19:51	19:51	19:09	19:55
ניו־זינלנד קרייטטצ'יץ (ח)	08:02	08:01	09:42	09:43	10:15	10:15	11:01	11:02	17:04	17:07	17:34	17:37	16:48	17:41
נפאל קטמנדו (ח)	05:04	05:06	08:03	08:05	08:33	08:35	09:45	09:46	19:10	19:10	19:36	19:36	18:52	19:40
סינגפור סינגפור (ח)	06:59	07:00	09:29	09:30	10:01	10:03	11:04	11:05	19:17	19:18	19:39	19:40	19:00	19:44
פולין ורשא (ק)	04:11	04:16	07:52	07:55	08:23	08:26	09:49	09:51	21:07	21:05	21:51	21:48	20:47	21:52
פרו לימה (ח)	06:27	06:27	08:44	08:45	09:17	09:18	10:15	10:16	17:57	17:58	18:19	18:21	17:40	18:25
צרפת ליאון (ק)	05:49	05:52	09:13	09:15	09:44	09:47	11:04	11:06	21:39	21:38	22:14	22:12	21:20	22:31
צרפת פריז (ק)	05:45	05:49	09:16	09:18	09:47	09:50	11:09	11:11	22:03	22:01	22:41	22:39	21:44	23:01
קולומביה בוגוטה (ח)	05:41	05:42	08:18	08:20	08:48	08:49	09:52	09:53	18:19	18:20	18:41	18:42	18:02	18:46
קנדה טורונטו (ק)	05:34	05:37	08:54	08:56	09:25	09:28	10:44	10:46	21:08	21:07	21:41	21:39	20:49	21:56
קנדה מונטריאול (ק)	05:04	05:07	08:27	08:29	08:59	09:01	10:18	10:20	20:51	20:50	21:26	21:24	20:32	21:43
קפריסין לרנקה (ק)	05:33	05:35	08:36	08:37	09:09	09:11	10:22	10:24	20:05	20:04	20:32	20:32	19:46	20:36
רוסיה מוסקבה (ק)	04:40	04:45	08:34	08:37	09:04	09:07	10:34	10:36	22:25	22:22	23:19	23:15	22:05	23:52
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ק)	05:24	05:28	08:50	08:52	09:22	09:25	10:43	10:45	21:24	21:23	22:01	21:59	21:05	22:03
שווייץ ציריך (ק)	05:26	05:29	08:54	08:57	09:25	09:28	10:47	10:49	21:33	21:31	22:09	22:07	21:13	22:26
תאילנד בנקוק (ח)	05:50	05:52	08:31	08:33	09:04	09:05	10:10	10:11	18:52	18:53	19:15	19:16	18:35	19:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק: מיום שני לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00171
28/06/2009